

100

СБОНИКЪ

АДМИНИСТРАТИВНЫХЪ ПОСТАНОВЛЕНІИ

ЦАРСТВА ПОЛЬСКАГО.

ВѢДОМСТВО ПРОСВѢЩЕНІА.

ТОМЪ IV.

СРЕДНІА УЧЕБНЫА ЗАВЕДЕНІА.

ZBIÓR

PRZEPISÓW ADMINISTRACYJNYCH

CRÓLESTWA POLSKIEGO.

WYDZIAŁ OŚWIECENIA.

TOM IV.

ZARZĄDY NAUKOWE ŚREDNIE.

1868

Ministerstwo Rolnictwa

~~BIBLIOTEKA~~

~~2-1-107~~

СБОРНИКЪ
АДМИНИСТРАТИВНЫХЪ ПОСТАНОВЛЕНІЙ
ЦАРСТВА ПОЛЬСКАГО.

ВѢДОМСТВО ПРОСВѢЩЕНІЯ.

ТОМЪ IV.

СРЕДНІЯ УЧЕБНЫЯ ЗАВЕДЕНІЯ.

ZBIÓR
PRZEPISÓW ADMINISTRACYJNYCH
KRÓLESTWA POLSKIEGO.

WYDZIAŁ OŚWIECENIA.

TOM IV.

ZAKŁADY NAUKOWE ŚREDNIE.

1868.

D84/84

Печатано по ВИСОЧАЙШЕМУ повелѣнію.

Варшава. Въ типографіи С. Оргельбранда.

Drukowano z rozkazu NAJWYZSZEGO.

Warszawa. W drukarni S. Orgelbranda.

ОБЪЯСНЕНІЕ.

Въ настоящемъ IV томѣ помѣщено окончаніе I-го отдѣла постановленій о общихъ среднихъ учебныхъ заведеніяхъ.

Сборникъ этотъ, подъ главнымъ руководствомъ Дѣйствительнаго Тайнаго Совѣтника, Сенатора Фундуклея, составленъ Статсъ-Референдаріемъ Видалемъ изъ матеріаловъ, собранныхъ Инспекторомъ Реальной гимназій, Баромъ.

OBJAŚNIENIE.

W niniejszym tomie IV-m mieści się zakończenie działu I-go przepisów o zakładach naukowych średnich, ogólnych.

Zbiór niniejszy, pod zwierzchnim kierunkiem Rzeczywistego Tajnego Radcy, Senatora Fundukleja, ułożony został przez Referendarza Stanu Vidala, z materyałów zebranych przez Inspektora Gimnazjum Realnego, Bara.

**ОГЛАВЛЕНИЕ ПРЕДМЕТОВЪ,
ЗАКЛЮЧАЮЩИХСЯ ВЪ НАСТОЯЩЕМЪ ТОМЪ.**

Номеръ по по- рядку.	СОДЕРЖАНІЕ.	Число и номеръ.	Власть, отъ которой последовало распоряженіе.	Страницы.
ОТДѢЛЪ I. ОБЩІЯ СРЕДНІЯ УЧЕБНЫЯ ЗАВЕДЕНІЯ. (Окончаніе)				
54	Программы преподаванія наукъ въ пятиклассныхъ уѣздныхъ училищахъ Варшавскаго учебнаго округа.	16 Октяб- ря 1855 г. № 8 288 и 8 Марта 1856 г., № 2,121.	Министерство Народнаго Про- свѣщенія.	2
55	О преподаваніи латинскаго языка въ реальной гимназій и высшихъ реальныхъ училищахъ.	22 Авгу- ста 1856 г.	Министерство Народнаго Про- свѣщенія.	202
56	О преобразованіи филологическихъ гимназій.	19 Сентя- бря 1857 г.	Министерство Народнаго Про- свѣщенія.	204
57	Штатъ гимназій Варшавскаго учебнаго округа.	7 (19) Сентября 1857 г.	Высочайшее повелѣніе.	206
58	Распределеніе учебныхъ предметовъ.	1857 г.	Министерство Народнаго Про- свѣщенія.	212
59	Правила для оцѣнки поведенія, успѣховъ, прилежанія и способностей учениковъ и для удостоенія ихъ перевода, выпуска и наградъ, въ училищахъ Варшавскаго учебнаго округа.	18 Января 1857 г., № 472.	Министерство Народнаго Про- свѣщенія.	216

**SPIS PRZEDMIOTÓW,
W TOMIE NINIEJSZYM ZAWARTYCH.**

Numer porządkowy.	TREŚĆ.	Data i Numer.	Wymienienie Władzy, wydającej rozporządzenie.	Stronica.
DZIAŁ I. ZAKŁADY NAUKOWE ŚREDNIE OGÓLNE. (Zakończenie)				
54	Instrukcyje do wykładu nauk w szkołach powiatowych o pięciu klassach w okręgu naukowym Warszawskim.	16 Paź- dziernika 1855 r. Nr. 8,288 i 8 Marca 1856 r. Nr. 2,121	Ministerium Oświecenia Pu- blicznego.	3
55	O wykładzie języka łacińskiego w gimnazyum realném i wyższych szkołach realnych.	22 Sier- pnia 1856 r.	Ministerium Oświecenia Pu- blicznego.	203
56	O reorganizacyi gimnazyów filologicznych.	19 Wrze- śnia 1857 r.	Ministerium Oświecenia Pu- blicznego.	205
57	Etat gimnazyów okręgu naukowego Warszawskiego.	7 (19) Września 1857 r.	Rozkaz NAJWYŻSZY.	207
58	Plan nauk.	1857 r.	Ministerium Oświecenia Pu- blicznego.	214
59	Przepisy dla ocenienia sprawowania się, postępu w naukach, pilności i zdolności uczniów, tudzież przyznawania im promocyj, patentów z ukończonych nauk, i nagród, w szkołach okręgu naukowego Warszawskiego.	18 Sty- cznia 1857 r. Nr. 472.	Ministerium Oświecenia Pu- blicznego.	217

Номера по порядку.	СОДЕРЖАНИЕ.	Число и номеръ.	Власть, отъ которой последовало распоряженіе.	Страницы.
60	Положеніе о казенныхъ стипендіяхъ въ Варшавскомъ учебномъ округѣ.	7 (19) Сентября 1857 г.	Высочайшее повелѣніе.	264
61	О преобразованіи Варшавскаго 2-го филологическаго уѣзднаго училища въ пятиклассное отдѣленіе реальной гимназій.	19 Іюня (1 Іюля) 1859 г.	Совѣтъ Управленія.	280
62	Положеніе о пансіонѣ при Люблинской гимназій.	2 Ноября 1859 г.	Высочайшее повелѣніе.	284
63	Выписка изъ Высочайше утвержденного Устава о общественномъ воспитаніи въ Царствѣ Польскомъ.	8 (20) Мая 1862 г.	Высочайшее повелѣніе.	312
*64	Высочайшій указъ о Русской гимназій и состоящихъ при ней женской прогимназій и начальномъ училищѣ въ Варшавѣ.	30 Августа (11 Сентября) 1864 г.	Высочайшій указъ.	352
*65	Высочайшій указъ о главномъ Нѣмецкомъ Евангелическомъ училищѣ въ Варшавѣ.	30 Августа (11 Сентября) 1864 г.	Высочайшій указъ.	372
*66	Учрежденіе Холмской Русской Греко-Уніатской гимназій, состоящихъ при ней педагогическихъ курсовъ и Бяльской Русской Греко-Уніатской 5-ти классной прогимназій.	9 (21) Іюня 1865 г.	Учредительный Комитетъ въ Царствѣ Польскомъ.	376
*67	Высочайшій рескриптъ о введеніи въ дѣйствіе новыхъ Уставовъ для учебныхъ заведеній въ Царствѣ Польскомъ.	5 (17) Января 1866 г.	Высочайшій рескриптъ.	386

Нумер по порядку.	T R E Ś Ć.	Data i Numer.	Wymienienie Władzy, wydającej rozporządzenie.	Stronica.
60	Ustawa o stypendyach rządowych w okręgu naukowym Warszawskim.	7 (19) Września 1857 r.	Rozkaz NAJWYŻSZY.	265
61	O zreorganizowaniu szkoły powiatowej Nr. 2-gi w Warszawie na 5-cio klasowy oddział gimnazjum realnego.	19 Czerwca (1 Lipca) 1859 r.	Rada Administracyjna Królestwa.	281
62	Ustawa dla pensjonatu przy gimnazjum w Lublinie.	2 Listopada 1859 r.	Rozkaz NAJWYŻSZY.	285
63	Wypis z NAJWYŻEJ zatwierdzonej Ustawy o wychowaniu publicznem w Królestwie Polskiem.	8 (20) Maja 1862 r.	Rozkaz NAJWYŻSZY.	313
*64	Ukaz NAJWYŻSZY o utworzeniu gimnazjum Russkiego i przy nim progimnazjum żeńskiego i szkoły początkowej w Warszawie.	30 Sierpnia (11 Września) 1864 r.	Ukaz NAJWYŻSZY.	353
*65	Ukaz NAJWYŻSZY o Szkole Głównej Niemiecko-Ewangelickiej w Warszawie.	30 Sierpnia (11 Września) 1864 r.	Ukaz NAJWYŻSZY.	373
*66	Urządzenie Russkiego Greko-Unickiego gimnazjum wraz z kursami pedagogicznymi w Chełmie, oraz Russkiego Greko-Unickiego 5-cio klasowego progimnazjum w Białym.	9 (21) Czerwca 1865 r.	Komitet Urządzący w Królestwie Polskiem.	377
*67	Reskrypt NAJWYŻSZY polecający wprowadzenie w wykonanie nowych ustaw dla zakładów naukowych w Królestwie Polskiem.	5 (17) Stycznia 1866 r.	Rozkaz NAJWYŻSZY.	387

Номеръ по по- рядку.	СОДЕРЖАНІЕ.	Число и номеръ.	Власть, отъ которой последовало распоряженіе.	Страницы.
*68	Уставъ мужскихъ гимназій и прогимназій для польскаго населенія въ Царствѣ.	5 (17) Января 1866 г.	Высочайшее повелѣніе.	390
*69	Уставъ Русскихъ мужскихъ гимназій и прогимназій для Греко-Уніатскаго населенія въ Царствѣ Польскомъ.	5 (17) Января 1866 г.	Высочайшее повелѣніе.	438
*70	Уставъ Главнаго Нѣмецкаго Евангелическаго училища въ Варшавѣ.	5 (17) Января 1866 г.	Высочайшее повелѣніе.	484
*71	Уставъ Лодзинской нѣмецкой реальной гимназій.	5 (17) Января 1866 г.	Высочайшее повелѣніе.	538
*72	Уставъ педагогическихъ кур- совъ для польскаго населе- нія въ Царствѣ Польскомъ.	5 (17) Января 1866 г.	Высочайшее повелѣніе.	574
*73	Уставъ Русскихъ педагогиче- скихъ курсовъ для Греко- Уніатскаго населенія въ Цар- ствѣ Польскомъ.	5 (17) Января 1866 г.	Высочайшее повелѣніе.	600
*74	Уставъ педагогическихъ кур- совъ для литовскаго населе- нія въ Царствѣ Польскомъ.	5 (17) Января 1866 г.	Высочайшее повелѣніе.	626
*75	Высочайшій указъ, обращающій Варшавскую Русскую жен- скую прогимназію въ гимна- зію и утверждающій новые штаты Русскихъ гимназій въ Варшавѣ.	29 Іюля (10 Авгус- та) 1866 г.	Высочайшій указъ.	652
*76	Постановленіе Учредительнаго Комитета о преобразованіи среднихъ учебныхъ заведе- ній въ Царствѣ Польскомъ.	13 (25) Августа 1866 г.	Учредительный Комитетъ въ Царствѣ Польскомъ.	664

Num- er porządkowy.	T R E Ś Ć.	Data i Numer.	Wymienienie Wła- dzy, wydającej roz- porządzenie.	Stronica.
*68	Ustawa gimnazyów i progimna- zyów męzkich w Królestwie dla ludności polskiej.	5 (17) Stycznia 1866 r.	Rozkaz NAJ- wyższy.	391
*69	Ustawa gimnazyów i progimna- zyów męzkich dla ludności Russkiej Greko-Unickiej w Królestwie Polskiem.	5 (17) Stycznia 1866 r.	Rozkaz NAJ- wyższy.	439
*70	Ustawa Szkoły Głównej Nie- miecko-Ewangelickiej w War- szawie.	5 (17) Stycznia 1866 r.	Rozkaz NAJ- wyższy.	485
*71	Ustawa gimnazjum realnego niemieckiego w Łodzi.	5 (17) Stycznia 1866 r.	Rozkaz NAJ- wyższy.	539
*72	Ustawa kursów pedagogicznych dla ludności polskiej w Kró- lestwie Polskiem.	5 (17) Stycznia 1866 r.	Rozkaz NAJ- wyższy.	575
*73	Ustawa kursów pedagogicznych russkich, dla ludności Greko- Unickiej w Królestwie Pol- skiem.	5 (17) Stycznia 1866 r.	Rozkaz NAJ- wyższy.	601
*74	Ustawa kursów pedagogicznych dla ludności litewskiej w Kró- lestwie Polskiem.	5 (17) Stycznia 1866 r.	Rozkaz NAJ- wyższy.	627
*75	Ukaz NAJwyższy zamieniający Russkie progimnazjum żeń- skie w Warszawie na gimna- zyum, a zarazem zatwierdza- jący nowe etaty dla gimnazyj Russkich w Warszawie.	29 Lipca (10 Sier- pnia) 1866 r.	Ukaz NAJ- wyższy.	653
*76	Postanowienie Komitetu Urzą- dzającego w przedmiocie zre- organizowania średnich za- kładów naukowych w Króle- stwie Polskiem.	13 (25) Sierpnia 1866 r.	Komitet Urzą- dzający w Kró- lestwie Pol- skiem.	665

№	Wymiarowa Waga	Waga	Waga	Waga
108	108	108	108	108
109	109	109	109	109
110	110	110	110	110
111	111	111	111	111
112	112	112	112	112
113	113	113	113	113
114	114	114	114	114
115	115	115	115	115
116	116	116	116	116
117	117	117	117	117
118	118	118	118	118
119	119	119	119	119
120	120	120	120	120
121	121	121	121	121
122	122	122	122	122
123	123	123	123	123
124	124	124	124	124
125	125	125	125	125
126	126	126	126	126
127	127	127	127	127
128	128	128	128	128
129	129	129	129	129
130	130	130	130	130
131	131	131	131	131
132	132	132	132	132
133	133	133	133	133
134	134	134	134	134
135	135	135	135	135
136	136	136	136	136
137	137	137	137	137
138	138	138	138	138
139	139	139	139	139
140	140	140	140	140
141	141	141	141	141
142	142	142	142	142
143	143	143	143	143
144	144	144	144	144
145	145	145	145	145
146	146	146	146	146
147	147	147	147	147
148	148	148	148	148
149	149	149	149	149
150	150	150	150	150
151	151	151	151	151
152	152	152	152	152
153	153	153	153	153
154	154	154	154	154
155	155	155	155	155
156	156	156	156	156
157	157	157	157	157
158	158	158	158	158
159	159	159	159	159
160	160	160	160	160
161	161	161	161	161
162	162	162	162	162
163	163	163	163	163
164	164	164	164	164
165	165	165	165	165
166	166	166	166	166
167	167	167	167	167
168	168	168	168	168
169	169	169	169	169
170	170	170	170	170
171	171	171	171	171
172	172	172	172	172
173	173	173	173	173
174	174	174	174	174
175	175	175	175	175
176	176	176	176	176
177	177	177	177	177
178	178	178	178	178
179	179	179	179	179
180	180	180	180	180
181	181	181	181	181
182	182	182	182	182
183	183	183	183	183
184	184	184	184	184
185	185	185	185	185
186	186	186	186	186
187	187	187	187	187
188	188	188	188	188
189	189	189	189	189
190	190	190	190	190
191	191	191	191	191
192	192	192	192	192
193	193	193	193	193
194	194	194	194	194
195	195	195	195	195
196	196	196	196	196
197	197	197	197	197
198	198	198	198	198
199	199	199	199	199
200	200	200	200	200

МАТЕРІАЛЫ,

ЗАКЛЮЧАЮЩІЕ ВЪ СЕБѢ

УСТАВЫ И ПОСТАНОВЛЕНІЯ

О

СРЕДНИХЪ УЧЕБНЫХЪ ЗАВЕДЕНІЯХЪ.

MATERIAŁY,

OWEJMUJĄCE

USTAWY I URZĄDZENIA

DLA

ZAKŁADÓW NAUKOWYCH ŚREDNICH.

ОТДѢЛЪ I.

ОБЩІЯ СРЕДНІЯ УЧЕБНЫЯ ЗАВЕДЕНІЯ.

(Окончаніе)

N° 54.

Программы преподаванія наукъ въ пятиклассныхъ увзд-ныхъ училищахъ Варшавскаго учебнаго округа, утвержденныя Министерствомъ Народнаго Просвѣщенія 16 Октября 1855 года, № 8,288, и 8 Марта 1856 года, № 2,121.

1) Инструкція для преподаванія Закона Божія Римско-католическаго въ роисповѣданія.

I-й классъ (3 часа въ недѣлю).

Убѣдившись въ томъ, что ученики знаютъ молитву Господню, Учитель обязанъ заняться прежде всего обученіемъ ихъ молитвамъ, которыя читаются:

- 1) вставая отъ сна, передъ занятіями, и послѣ занятій, передъ ѣдою и послѣ оной. Затѣмъ, сообразно степени ихъ развитія преподаетъ понятнымъ образомъ ученіе;
- 2) о Богѣ и Его свойствахъ;
- 3) о человѣкѣ и его грѣхопадѣніи;
- 4) о общаніи Бога человѣку относительно ниспосланія Спасителя;
- 5) объ искупленіи человѣка Иисусомъ Христомъ отъ вѣчной гибели;
- 6) о заповѣдяхъ Господнихъ;
- 7) о заповѣдяхъ церковныхъ;
- 8) о грѣхахъ: первородномъ и обыкновенныхъ и о послѣдствіяхъ оныхъ;

DZIAŁ I.

ZAKŁADY NAUKOWE ŚREDNIE OGÓLNE.

(Zakończenie).

N° 54.

Instrukcye do wykładu nauk w szkołach powiatowych o pięciu klassach w okręgu naukowym Warszawskim, przez Ministerium Oświecenia Narodowego w dniu 16 Października 1855 r. Nr. 8,288, i w dniu 8 Marca 1856 roku, Nr. 2,121 zatwierdzone.

1) INSTRUKCYA DO WYKŁADU NAUKI RELIGII RZYMSKO-KATOLICKIEGO WYZNANIA.

K l a s s a I-sza, (3 godzin na tydzień).

Nauczyciel przekonawszy się, że uczniowie umieją pacierz, zajmie się przedewszystkiem nauczaniem ich modlitw, odmawiać się mających:

- 1) przy wstaniu, przed pracą i po pracy, przed jedzeniem i po jedzeniu. Poczem wyłoży, stosownie do ich pojęcia, zrozumiale naukę:
- 2) o Bogu i Jego przymiotach;
- 3) o człowieku i jego upadku w grzech;
- 4) o przyrzeczeniu uczynionem człowiekowi przez Boga, względem przysłania Zbawiciela;
- 5) o odkupieniu ludzi przez Jezusa Chrystusa od potępienia wiecznego;
- 6) o przykazaniach Boskich;
- 7) o przykazaniach kościelnych;
- 8) o grzechach: pierwotnym i uczynkowych, i ich skutkach;

9) о добрыхъ дѣлахъ, а именно: о молитвѣ, милостыни и о дѣлахъ милосердія;

10) о благодати Божіей, необходимой для добрыхъ дѣлъ и тѣмъ самымъ для спасенія;

11) о святыхъ Таинствахъ и о духовной пользѣ, извлекаемой изъ нихъ тѣми, кто причащается ихъ достойнымъ образомъ; а въ особенности о таинствѣ покаянія, сокрушенія, исповѣди и объ удовлетвореніи за грѣхи, а равно о таинствѣ Святаго Причащенія.

Излагая ученіе о таинствахъ покаянія и Святаго Причащенія, онъ долженъ приготовить учениковъ къ достойному ихъ приобщенію.

Для руководства при изученіи вышеозначенныхъ истинъ предписывается Катехизисъ Ксендза Путятыцкаго.

II-й классъ (2 часа въ недѣлю).

Опредѣливъ значеніе христіанской религіи, Учитель объясняетъ простѣйшимъ способомъ:

1) что изученіе и строгое исполненіе правилъ вѣры есть единственное средство для обезпеченія человѣку блаженства на землѣ и обрѣтенія спасенія черезъ общеніе съ Богомъ во вѣки;

2) что религія сія была намъ объявлена посредствомъ Богомъ посланныхъ Мужей, а въ особенности Спасителемъ нашимъ Иисусомъ Христомъ, и заключается въ книгахъ Священнаго Писанія Ветхаго и Новаго Заветъа;

3) потомъ помощью предметовъ видимаго міра доказываетъ существованіе Бога и Его свойствъ и изъ сего выводитъ правоученіе, какимъ образомъ долженъ поступать человѣкъ для того, чтобы дѣлами своими достойно оправдалъ приобрѣтенныя имъ понятія о Богѣ, Творцѣ своемъ.

Затѣмъ излагаетъ:

4) какое намъ даетъ понятіе откровенная религія о сотвореніи міра и тѣмъ самымъ о сотвореніи человѣка;

5) о первобытномъ состояніи человѣка и его паденія;

6) о общаніи, данномъ Богомъ первому человѣку, ниспослать Спасителя, о возобновленіи того же общанія въ позднѣйшія времена; засимъ, основываясь на Священномъ Писаніи:

7) представить нравственное состояніе рода человѣческаго

9) о добрыхъ uczynkach, mianowicie: o modlitwie, jałmużnie i uczynkach miłosiernych;

10) o łasce Boskiej, koniecznie potrzebnej do czynienia dobrze, a tém samém do zbawienia;

11) o Sakramentach Świętych i korzyściach duchownych, które z nich odnoszą ci, którzy godnie do nich uczęszczają; szczególnie o Sakramencie pokuty, o żalu, spowiedzi i zadość uczynieniu, jak równie o Sakramencie Najświętszym Ciała i Krwi Pańskiej.

Wykładając o Sakramentach pokuty, Ciała i Krwi Pańskiej, przysposobi uczniów do godnego ich przyjęcia.

Do nauczania się prawd powyższych użytém będzie, jako dziełko podręczne, Katechizm Ks. Putiatyckiego.

Klasa II-ga, (2 godzin na tydzień).

Dawszy określenie Religii Chrześcijańskiej, okaże najprostszym i najdostępniejszym sposobem:

1) że poznanie jej i wykonanie ściśle jest jedynym środkiem do zapewnienia człowiekowi szczęścia na tej ziemi i osiągnięcia zbawienia w posiadaniu Boga na wieki;

2) że ta religija objawiona nam została przez Meżów od Boga posłanych, a szczególnie przez naszego Zbawiciela Jezusa Chrystusa, i znajduje się w księgach Pisma Świętego Starego i Nowego Testamentu;

3) poczem z rzeczy pod zmysły podpadających, okaże bytność Boga, Jego przymioty, i wyprowadzi ztąd nauki moralne, jak powinien postępować człowiek, aby godnie odpowiedział w czynach swoich nabytemu wyobrażeniu o Bogu, swym Stwórcy.

Następnie opowie:

4) jakie nam daje wyobrażenie Religia objawiona o stworzeniu świata, a tém samém i człowieka;

5) o stanie pierwotnym człowieka i jego upadku;

6) o przyrzeczeniu daném pierwszym ludziom przez Boga przysłania Zbawiciela, o ponawianiu tegoż przyrzeczenia w późniejszych czasach; i, trzymając się wątku historii Pisma Śgo,

7) skreśli stan moralny ludzi, od początku świata aż do

отъ начала міра до пришествія Ісуса Христа. При историческомъ изложеніи, Учитель обязанъ въ особенности обращать вниманіе учениковъ на добродѣтели патріарховъ и другихъ знаменитыхъ людей Старога Завета, и такимъ образомъ укрѣплять въ сердцахъ юношей любовь къ добродѣтели и вѣрному исполненію воли Господней;

8) сверхъ того, въ краткомъ историческомъ изложеніи будетъ обращать вниманіе учениковъ на знаменія, представляющія обѣщаннаго Спасителя, и на пророчества, относящіяся къ пришествію Его.

III-й классъ (2 часа въ недѣлю).

Повторивъ вкратцѣ то, что было изложено во II-мъ классѣ, Учитель даетъ понятіе:

1) объ исполненіи всѣхъ пророчествъ и знаменій въ Ісусѣ Христѣ, рассказывая притомъ о рожденіи Ісуса Христа, Его жизни и о сотворенныхъ Имъ чудесахъ. Исчисляя Его добродѣтели, онъ долженъ внушать ученикамъ твердое намѣреніе подражать онымъ;

2) затѣмъ расскажетъ о Его смерти, воскресеніи, явленіи Его ученикамъ въ продолженіе 40 дней до Вознесенія Господня;

3) о Вознесеніи Господнемъ и ниспосланіи Святаго Духа;

4) о проповѣдываніи 12-ю Апостолами науки Ісуса Христа, а затѣмъ самимъ и о возрастаніи Церкви Христовой;

5) объяснить, что Ісусъ Христосъ, какъ обѣтованный Спаситель, смертию своею примирилъ насъ съ прогнѣваннымъ Творцомъ и возстановилъ то, что было нарушено первымъ грѣхопадѣніемъ, представляя при томъ ясное понятіе о Богѣ и Его святой волѣ;

6) о безсмертіи души и о будущей жизни;

7) о вознагражденіи праведныхъ на небѣсахъ;

8) о наказаніи нечестивыхъ въ аду; о чистилищѣ;

9) о воскресеніи мертвыхъ;

10) о частномъ и общемъ вѣчномъ судѣ и о кончинѣ міра.

Для приобрѣтенія излагаемыхъ ученикамъ II и III классовъ свѣдѣній употреблять къ руководству сочиненіе Ксендза Леонарда подъ заглавіемъ: „Катехизисъ Ксендза Леонарда“, или же

призвісця Jezusa Chrystusa. W wykładzie historycznymъ zwracać szczególniej winienъ Nauczyciel uwagę uczniów na cnoty Patryarchów i innychъ знакомитыхъ ludzi Starego Testamentu, i tymъ sposobemъ wzmacniać w sercachъ młodzieńcówъ zamiłowanie cnoty i wierności w pełnieniu woli Boga;

8) nadto, w pobieżnymъ historycznymъ wykładzie zwróci uwagę uczniów na figury przedstawiające obiecаного Zbawiciela i proroctwa, odnoszące się do Jego przyjścia.

K l a s s a III-cia, (2 godziny na tydzień).

Powtórzywszy Nauczyciel w krótkości to, co było wyłożone w klasie II, okaże:

1) spełnienie wszystkichъ proroctwъ i figurъ na Jezusie Chrystusie, opowiadającъ Narodzenie Jezusa Chrystusa, Jego życie i cuda przezъ Niego zdziałane. Wymieniającъ Jego cnoty, zachęci uczniów do postanowienia mocnego ichъ naśladowania;

2) następnie opowie Jego śmierć, zmartwychwstanie, okazywanie się uczniomъ przezъ dni 40, aż do Wniebowstąpienia;

3) Wniebowstąpienie, Zesłanie Ducha Świętego;

4) rozszerzenie przezъ 12 Apostołówъ nauki Jezusa Chrystusa, a témъ samémъ Kościoła Chrystusowego;

5) okaże, że Jezus Chrystus, jako obiecany Zbawiciel, przezъ swoją śmierć pojednałъ насъ zъ obrażonymъ Bogiemъ, i naprawiłъ to, co było zepsutémъ przezъ grzechъ pierworodny, dającъ czyste wyobrażenie o Bogu i Jego świętej woli;

6) o nieśmiertelności duszy i życiu przyszłémъ;

7) o nagrodzie dla sprawiedliwychъ w niebie;

8) o karze dla złychъ w piekle; o czyscu;

9) o zmartwychwstaniu ciałъ;

10) o sądzie szczególnymъ i ostatecznymъ, i o skończeniu świata.

Do nabycia wiadomości wykładanychъ uczniomъ w klasie II i III, użytémъ będzie podręczne dziełko Ks. Leonarda, podъ tytu

краткое изложение католической религии составленное Ксендзом Жуковским.

IV-й классъ (2 часа въ недѣлю).

Основательно изложить, что совершенство христианина состоитъ не въ одномъ только вѣрованіи въ то, что открыто намъ Господомъ Богомъ, а въ строгомъ исполненіи Его воли, и потому объяснить обширно:

- 1) о заповѣдяхъ Господнихъ;
- 2) заповѣдяхъ церковныхъ;
- 3) указать пагубныя послѣдствія грѣховъ и необходимость избѣгать всего того, что ведетъ къ грѣхамъ;
- 4) затѣмъ изложить о благодати Божіей и о необходимости оной для добрыхъ дѣлъ;
- 5) о добрыхъ дѣлахъ и объ условіяхъ, чтобы они были спасительны для человѣка;
- 6) о молитвѣ, необходимости оной и объ условіяхъ, чтобы она была полезна человѣку и пріятна Богу;
- 7) о милостынѣ и о дѣлахъ милосердія;
- 8) о обязанностяхъ, установленныхъ Иисусомъ Христомъ для обрѣтенія спасенія;
- 9) о богословскихъ добродѣтеляхъ;
- 10) о святыхъ Таинствахъ и о необходимости ихъ для спасенія.

Объясняя заповѣди Господни, при изложеніи четвертой заповѣди основательно вселить въ молодые сердца и умы обязанности въ отношеніи Правительства, основывая свое изложеніе на ученіи Апостола Павла (Посланіе къ Римлянамъ, гл. 13, ст. 1): „Всякая душа, да будетъ покорна высшимъ властямъ; ибо нѣтъ власти не отъ Бога; а существующія власти отъ Бога учреждены. Посему противящійся власти противится Божію постановленію. И потому надобно повиноваться не только изъ страха наказанія, но и по совѣсти“;—а также на словахъ Иисуса Христа (Матѣей). „И такъ отдавайте Кесарево Кесарю, а Божіе Богу“.

При изложеніи ученія о заповѣдяхъ церковныхъ, говоря о служеніи божественной литургіи, объяснить начало жертвоприношеній, ихъ значеніе, а равно и значеніе обрядовъ, употребляемыхъ при божественной литургіи.

лем „Katechizm Ks. Leonarda“, lub Wykład krótki Religii Katolickiej, przez Księdza Żukowskiego.

K l a s s a IV-ta, (2 godzin na tydzień).

Wyłoży gruntownie, że doskonałość chrześciana nie zależy jedynie na samém wierzeniu w to, co Pan Bóg objawił, ale na ścisłym wykonaniu woli Jego, i dla tego wytłómaczy obszernie:

- 1) o przykazaniach Boskich;
- 2) o przykazaniach kościelnych;
- 3) wskaże skutki zgubne grzechu i konieczność unikania tego, co do grzechu prowadzi;
- 4) dalej wyłoży o łasce Boskiej i o Jój potrzebie do czynienia dobrze;
- 5) o uczynkach dobrych i warunkach, aby one były zbawiennymi dla człowieka;
- 6) o modlitwie, jój potrzebie i warunkach, aby była pożyteczną dla człowieka i przyjemną Bogu;
- 7) o jałmużnie i uczynkach miłosierdzia;
- 8) o obowiązkach od Chrystusa postanowionych, aby osiągnąć zbawienie;
- 9) o cnotach teologicznych;
- 10) o Sakramentach Świętych i ich potrzebie do zbawienia.

Tłómacząc przykazania Boskie, przy wykładzie przykazania czwartego, gruntownie wpoi w umysł i serce młodzieży obowiązki względem Rządu, opierając swój wykład na nauce Pawła (List do Rzymian roz. 13 w. 1): „KaŹda dusza niechaj będzie poddana wyższym Zwierzchnościom, albowiem nie masz Zwierzchności jedno od Boga, a te, które są, od Boga są postanowione“. „Kto się sprzeciwia Zwierzchności, sprzeciwia się postanowieniu Bożemu, przeto bądźcie poddani z potrzeby, nie tylko dla gniewu, ale też dla sumienia“; i na słowach Jezusa Chrystusa (Mat.): „Oddajcież Cesarzowi co jest Cesarzowego, a Bogu co jest Boskiego“.

W wykładzie o przykazaniach kościelnych, mając rzecz o ofierze Mszy Świętej, wytłómaczy początki ofiar, ich znaczenie, niemniej znaczenie obrzędów używanych przy Mszy Świętej.

Въ ученіи о святыхъ Таинствахъ объяснить значеніе обрядовъ, употребляемыхъ при ихъ совершеніи.

Руководствомъ для пріобрѣтенія вышеозначенныхъ познаній, излагаемыхъ въ этомъ классѣ, назначается Катехизисъ Ксендза Леонарда, или III-я часть сочиненія подъ заглавіемъ: „Догматическо-нравственное изложеніе католической религіи, составленное Ксендзомъ Жуковскимъ“.

V-й классъ (1 часть въ недѣлю).

1) Учитель изложить значеніе откровенія и откровенной религіи.

2) Объяснить, что откровенная религія необходимо нужна для земнаго счастья и вѣчнаго спасенія.

3) Ссылаясь на факты священной исторіи, изложенные въ низшихъ классахъ, объяснить, что откровенная религія дана Богомъ по безконечному Его милосердію, и что правила ея заключаются въ книгахъ Священнаго Писанія Ветхаго и Новаго Завета, а также въ изустномъ преданіи.

4) Потомъ объяснить, что книги сіи написаны были Богомъ посланными и имъ же вдохновенными мужами;

5) что онѣ сохранились неподдѣльно до нашихъ временъ;

6) что писавшіе эти книги Мужа доказали свое призваніе чудессами и пророчествами;

7) что, соображая обстоятельства, при которыхъ книги эти были писаны, а равно описанныя въ нихъ событія, Святые Мужы, писавшіе ихъ, не могли ни сами заблуждаться, ни же ввести другихъ въ заблужденіе, хотя бы того и желали, въ отношеніи того, что ими было описано;

8) что заключающееся въ нихъ ученіе сохранилось чистымъ и неискаженнымъ до нашихъ временъ, подъ сѣнью Святой Церкви, поставленной Иисусомъ Христомъ на стражъ сего ученія;

9) потомъ, основываясь на авторитетъ откровеннаго ученія, укрѣпить и утвердить въ умахъ юношества истины, пріобрѣтенныя ими въ низшихъ классахъ, которыя, при недостаточномъ развитіи умственныхъ силъ, не могли быть изложены тамъ болѣе основательнымъ образомъ, а именно:

10) о Богѣ и Его безконечныхъ совершенствахъ;

11) о триединомъ Богѣ или о Святой Троицѣ;

Въ выкладѣ о Sakramentach, wyjaśni znaczenie obrzędów używanych przy ich sprawowaniu.

Jako dziełko podręczne do nabycia powyższych wiadomości, w tej klasie wykładanych, przeznacza się Katechizm Księdza Leonarda, albo Część III dziełka pod tytułem: „Wykład dogmatyczno-moralny Religii Katolickiej“, przez Księdza Żukowskiego.

K l a s s a V-ta, (1 godzina na tydzień).

1) Nauczyciel wyłoży znaczenie objawienia i Religii objawionej.

2) Okaze, że Religia objawiona jest koniecznie potrzebna do szczęścia doczesnego i zbawienia wiecznego.

3) Odwołując się do faktów Historii Świętej, w niższych klasach wyłożonych, okaze, że Bóg z nieskończonego swego miłosierdzia podał Religję objawioną, i że ta znajduje się w księgach Pisma Świętego Starego i Nowego Testamentu i w ustnym podaniu.

4) Poczém okaze, że księgi te napisane były przez Mężów od Boga posłanych i natchnionych od Niego.

5) Że one doszły do naszych czasów nie sfalszowane.

6) Że Mężowie piszący te księgi, udowodnili cudami i proctwami swoje posłannictwo.

7) Że uważając okoliczności, w których księgi te pisane były, i wypadki, które w nich opisane, Mężowie Święci je piszący, ani sami w błąd nie mogli być wprowadzeni, ani innych, choćby chcieli, w błąd wprowadzić nie mogli, względem tego, co opisują.

8) Że nauka w nich zawarta, czysta, nieskażona, dochowana została aż do naszych czasów, pod strażą Kościoła Świętego, postanowionego od Chrystusa stróżem tej nauki.

9) Poczém trzymając się powagi nauki objawionej, wzmocni i ugruntuje w umysłach młodzieży prawdy nabyte w niższych klasach, które dla braku rozwinięcia sił umysłowych, gruntowniejsz tam wyłożone być nie mogły, a mianowicie:

10) o Bogu i Jego nieskończonych doskonałościach;

11) o Bogu jednym w Trzech Osobach, czyli o Trójcy Świętej;

12) о необходимости подчинить нашъ разумъ свѣтилу откровенія въ отношеніи признанія тайнъ, находящихся въ Законѣ Божіемъ;

13) объ удовлетвореніи Иисусомъ Христомъ за грѣхи наши;

14) о причинахъ, побуждающихъ человѣка воспользоваться этимъ удовлетвореніемъ, а именно:

15) о безсмертіи души, о блаженномъ состояніи человѣка, исполняющаго ученіе Иисуса Христа, и о гибели, приготовленной для пренебрегающихъ Его заповѣдями;

16) о воскресеніи тѣла, о вѣчномъ судѣ и о необходимости безпрестаннаго наблюденія за своими поступками для достиженія вѣчнаго спасенія.

Руководствомъ для облегченія ученикамъ изученія этихъ истинъ должны служить тѣ же самыя книги, какъ и въ низшихъ классахъ, а также сочиненіе подъ заглавіемъ: „Догматическо-нравственное изложеніе Католической религіи часть I и II, изданное Ксепдзомъ Жуковскимъ.“

Такъ какъ благія послѣдствія религіи для человѣческаго общества проистекаютъ не отъ теоретическаго изученія ея, но отъ строгаго исполненія священныхъ ея правилъ, то Учитель обязанъ стараться: чтобы все заданное ученикамъ для заучиванія было имъ самимъ предварительно истолковано и объяснено понятнымъ образомъ; чтобы въ изложеніи своемъ, для облегченія ученикамъ пониманія преподаваемыхъ истинъ, онъ старался употреблять примѣры изъ окружающихъ предметовъ или изъ добродѣтельной жизни Святыхъ Угодниковъ; чтобы, не входя ни въ схоластическія разсужденія, ни въ религіозныя споры, излагалъ только чистыя истины Закона Божія; чтобы, кромѣ необходимыхъ для уразумѣнія предмета опредѣленій, которыя ученикъ долженъ заучивать буквально, въ дальнѣйшемъ изложеніи обращалъ единственно вниманіе на уразумѣніе учениками сущности предмета, а отнюдь не на буквальное заучиваніе наизусть. Въ особенности же Учитель обязанъ наблюдать, чтобы поступки учениковъ вполне согласовались съ заповѣдями Господними и съ обязанностями, указанными въ теоретическомъ изложеніи. И потому, въ случаѣ неисполненія учениками какой либо обязанности, онъ долженъ обращать ихъ вниманіе на заповѣдь и представлять, сколь погубно для человѣка, зная волю Господа Бога, не исполнять оной. Та-

12) о konieczności poddania rozumu naszego pod światło objawienia, we względzie uznania Tajemnic, znajdujących się w Religii Boskiej;

13) o zadosyć uczynieniu za grzechy nasze przez Jezusa Chrystusa;

14) o pobudkach skłaniających człowieka do korzystania z tego zadosyć uczynienia, a mianowicie:

15) o nieśmiertelności duszy, o stanie szczęśliwym człowieka wykonywającego naukę Jezusa Chrystusa, i o nieszczęściu, jakie zgotowane jest dla gardzących Jego przykazaniami;

16) o zmartwychwstaniu ciał, Sądzie ostatecznym i o potrzebie ciągłego czuwania nad swém postępowaniem, aby zapewnić sobie zbawienie wiekuiste.

Do ułatwienia nauczania się tych prawd, uczniowie jako podręczne książki mieć będą też same, co w klassach niższych, i dziełko pod tytułem: „Wykład Religii Katolickiej, dogmatyczno-moralny“ Część I i II, wydane przez Ks. Żukowskiego.

Ponieważ skutki błogie Religii nie z teoretycznego jęj poznania, lecz ze ścisłego wykonania jęj świętych przepisów na towarzystwo ludzkie spływają, przeto Nauczyciel starać się winien, aby to, co uczniom zada do nauczania się, sam poprzednio zrozumiałe im wyłożył i wytłómaczył; aby w wykładzie swoim, dla ułatwienia uczniom zrozumienia prawd ogłaszanych, starał się używać przykładów z rzeczy otaczających lub z życia cnotliwego Świętych Pańskich; aby nie wdawał się w rozprawy scholastyczne, ani w spory religijne, tylko wykladał czyste prawdy Religii; aby oprócz definicyj niezbędnych do pojęcia rzeczy, które dosłownie uczeń umieć powinien, w dalszym wykładzie zwracał uwagę jedynie na zrozumienie rzeczy przez uczniów, a nie na dosłowne ich wyuczenie się na pamięć; szczególnież czuwać ma, aby postępowanie uczniów było odpowiednie przykazaniom Boskim i obowiązkom wskazanym w wykładzie teoretycznym. I dla tego, przy każdej wydarzonej sposobności niedopełnienia jakiego obowiązku, zwracać winien uwagę uczniów na przykazanie i okazywać, jak zgubną jest rzeczą dla człowieka znać wolę Pana Boga, a nie zachowywać Jęj. Tym sposobem przyzwyczajając będzie

имъ образомъ онъ приучить учениковъ къ практическому примѣ-
ненію правилъ Закона Божія ко всеневной жизни. Сверхъ того
Учитель обязанъ наблюдать, чтобы ученики ежедневно произно-
сили Молитву Господню, чтобы посѣщали церковь и строго ис-
полняли обязанности приобщенія святыхъ Таинствъ: Покаянія и
Святаго Причащенія. Самъ же Учитель всѣми своими поступ-
ками и поведеніемъ долженъ подавать примѣръ и служить образ-
цомъ для учениковъ.

Примѣчаніе. Указанныя въ настоящей Инструкціи сочиненія
должны быть употребляемы временно до тѣхъ поръ,
пока не будутъ изданы и назначены для препода-
ванія новыя руководства.

2) ПРОГРАММА ПРЕПОДАВАНІЯ ЗАКОНА БОЖІЯ ПРАВОСЛАВНАГО ИСПО- ВѢДАНІЯ.

1) Въ пятиклассныхъ училищахъ должны состоять два от-
дѣленія: низшее и высшее. Въ низшемъ отдѣленіи полагается
курсъ ученія три года, а въ высшемъ два.

2) Въ низшемъ отдѣленіи Законоучитель, послѣ обученія
юношей Православнымъ христіанскимъ молитвамъ на славянскомъ
языкѣ, съ надлежащими оныхъ объясненіями, долженъ препо-
дать: въ первомъ году: краткую священную исторію Вѣтхаго За-
вѣта, во второмъ: краткую священную исторію Новаго За-
вѣта, съ повтореніемъ Вѣтхозавѣтной; а въ третьемъ: краткій Кате-
хизисъ и введеніе въ Катехизисъ пространнѣй.

3) Въ высшемъ отдѣленіи Законоучитель обязанъ: въ пер-
вомъ году, преподавать первую часть пространнаго Православнаго
Катехизиса, ученіе о вѣрѣ, и заняться краткимъ изъясненіемъ
Богослуженія Православной Церкви, преимущественно литургіи;
а во второмъ, преподавать вторую и третью части пространнаго
Православнаго Катехизиса, ученіе о надеждѣ и любви христіан-
ской, и также изложить важнѣйшія событія, принадлежащія исто-
ріи церкви Россійской.

4) Для преподаванія Закона Божія ученикамъ Православнаго
исповѣданія полагается въ недѣлю четыре часа: два для отдѣле-
нія низшаго, а другіе два для отдѣленія высшаго.

Примѣчаніе. Учебники по Закону Божію назначаются тѣ самыя,
какіе положены для всѣхъ вообще учениковъ Пра-

учениковъ до практического wprowadzenia przykazań religijnych
w życie codzienne. Nadto dopilnuje Nauczyciel, aby uczniowie
odmawiali codziennie pacierz, aby uczęszczali do kościoła i dopeł-
niali ściśle obowiązków przystępowania do Sakramentów Stych
Pokuty, Ciała i Krwi Pańskiej. Sam zaś Nauczyciel, w całym
swem postępowaniu i zachowaniu się, przykładem i wzorem
uczniom być powinien.

Uwaga. Wskazane niniejszą Instrukcją dzieła używane być
mają tymczasowo dopóty, dopóki inne dzieła nie będą
wydane i przeznaczone.

2) PROGRAM DO WYKŁADU NAUKI RELIGII WYZNANIA PRAWO- SŁAWNEGO.

1) W szkołach o pięciu klasach mają być dwa oddziały:
niższy i wyższy. W oddziale niższym kurs nauk ma być trzy-
letni, w wyższym zaś dwuletni.

2) W oddziale niższym Nauczyciel Religii, po nauczaniu
młodzieży chrześcijańskich modlitw Prawosławnego wyznania,
w języku sławiańskim, obok należytego objaśnienia tychże, powi-
nien wyłożyć: w pierwszym roku, krótką Historję Świętą Sta-
rego Testamentu, — w drugim, krótką Historję Świętą Nowego
Testamentu, przy powtórzeniu Starego Testamentu; a w trzecim,
Katechizm mniejszy, oraz wstęp do Katechizmu większego.

3) W oddziale wyższym Nauczyciel obowiązany jest:
w pierwszym roku wyłożyć część pierwszą Katechizmu Prawo-
sławnego większego, naukę o wierze, i zająć się krótkim wykla-
dem nabożeństwa wedle obrządku Kościoła Prawosławnego, a
szczególniej Liturgii, — w drugim zaś wyłożyć część drugą i trze-
cią Katechizmu Prawosławnego większego, naukę o nadziei i mi-
łości chrześcijańskiej, oraz opowiedzieć ważniejsze wypadki z dzie-
jów Kościoła Rosyjskiego.

4) Na wykład Religii uczniom wyznania Prawosławnego
przeznacza się cztery godziny na tydzień: dwie dla oddziału
niższego i drugie dwie dla oddziału wyższego.

Uwaga. Podręczniki do uczenia się Religii muszą być te same,
jakie przeznaczone są w ogólności dla wszystkich

вославнаго исповѣданія Варшавскаго учебнаго округа, съ прибавленіемъ къ нимъ новоизданной въ С. Петербургѣ 1853 года книги подъ заглавіемъ: „Начальное ученіе челоѣкомъ, хотящимъ учиться книгъ Божественнаго Писанія“. Пособіемъ для изясненія Богослуженія Православной Церкви можно указать краткое обзорѣніе Богослуженія Православной церкви, принятое пособіемъ по вѣдомству Министерства Народнаго Просвѣщенія.

3) ПРОГРАММА ПРЕПОДАВАНІЯ ЗАКОНА БОЖІЯ ЕВАНГЕЛИЧЕСКАГО ИСПОВѢДАНІЯ.

Подобно тому какъ религія или способъ познанія Бога и поклоненія Ему основывается на исторіи и ученіи, которое дано роду челоѣческому самимъ Богомъ путемъ откровенія и имѣетъ главнѣйшею задачею—указаніемъ истины и проистекающей изъ нея нравственности направить челоѣка къ предназначенной ему цѣли, то есть къ истинному и вѣчному блаженству, такъ равно и проповѣдываніе Слова Господня или Законъ Божій долженъ имѣть своимъ предметомъ:

- 1) исторію религіи, и
- 2) самое ученіе, данное намъ Богомъ путемъ откровенія, указывая при томъ нравственность въ уровень съ которой религія возвышаетъ жизнь челоѣческую.

Такъ какъ, по причинѣ малаго числа учениковъ Евангелическаго исповѣданія, въ училищахъ назначено только по два часа въ недѣлю на Законъ Божій въ каждомъ въ особенности училищѣ; то преподаваніе Закона Божія должно быть устроено такимъ образомъ, чтобы всѣ ученики, даже и тѣ, кои не получаютъ высшаго образованія, ограничиваясь курсомъ уѣзднаго училища, помощью соотвѣтственнаго распредѣленія сего священнаго предмета, могли быть ознакомлены по крайней мѣрѣ съ важнѣйшими основаніями онаго, какъ черезъ изученіе исторіи, такъ и правилъ чистой науки, предоставляя дальнѣйшее ихъ развитіе О. О. Пасторамъ при изложеніи Закона Божія во время конфирмаціи.

На семь основаній, въ уѣздныхъ училищахъ надлежитъ ограничиваться преподаваніемъ одной только священной исторіи, какъ Старога, такъ и Новога Заѣта, а также краткимъ, но точнымъ изложеніемъ пяти главъ, составляющихъ сокращенный Катехизисъ

учнiовъ признанія Православнаго въ Округѣ Научномъ Варшавскомъ, з доѣченіемъ до нихъ ново выданега въ р. 1853 въ St. Petersburgu dzieła, pod tytułem: „Начальное ученіе челоѣкомъ, хотящимъ учиться книгъ Божественнаго Писанія“ (Początkowa nauka dla użytku życzącychъ poznać księgi Pisma Świętego). Jako podręcznikъ dla wykładu nabożeństwa według obrządku Kościoła Prawosławnego zalecić można „Kratкое Обзорѣніе Богослуженія Православной Церкви“ (Krótki rzut oka na nabożeństwo Kościoła Prawosławnego), uznane jako dzieło pomocnicze w zarządzie Ministerstwa Oświecenia Publicznego.

3) INSTRUKCYA DO WYKŁADU NAUKI RELIGII EWANGELICKIEGO WYZNANIA.

Jak Religia, czyli sposób poznania i oddawania czci Bogu, zasada się na Historii i Nauce, jaką Bóg sam drogą objawienia rodowi ludzkiemu udzielił, i ma głównie na celu, przez wskazanie prawdy i z niej wypływającej moralności, nakierować człowieka ku celowi jego przeznaczenia, to jest: ku prawdziwej i wiecznej szczęśliwości, tak też opowiadanie Słowa Bożego, czyli Nauka Religii zajmować się winna:

- 1) Historią Religii, i
- 2) Samą Nauką, przez Boga nam objawioną, wskazując zarazem moralność, do której Religia wznosi życie człowieka.

Ponieważ z powodu mniejszej liczby uczniów признанія Евангелическаго по школахъ, две только godziny Religii, dla każdej w szczególności szkoły, tygodniowo przeznaczone; przeto wypada tak naukę Religii urządzić, iżby wszyscy uczniowie, nawet ci, którzy wyższej nad zakres szkoły powiatowej, nie pobierają edukacyi, przez stosowny podział tak świętego przedmiotu, przynajmniej z najważniejszymi jego zasadami, bądź to na drodze historyi, bądź na drodze czystej nauki obznajmionemi zostali, zostawując dalsze ich rozwinięcie Nauce Religii, przez XX. Pasterów konfirmandom wykładanej.

Na téj zasadzie wypada ograniczyć się w Szkołach powiatowych na samęj Historii Świętej, tak Starego jak Nowego Przymierza, oraz na krótkimъ, lecz dokładnémъ wytlómaczeniu pięciu

O Zakładach Naukowych.

86444

Лютера, который, сверхъ того, ученики обязаны заучивать наизусть.

Въ исполненіе сего предположенія распределение курса должно быть слѣдующее:

Годъ 1-й.

Исторія. Отъ сотворенія міра до поселенія Израильтянъ въ обѣтованной землѣ (Ханаанъ).

Катехизисъ. Десять заповѣдей Господнихъ наизусть, съ соотвѣтственнымъ истолкованіемъ.

Годъ 2-й.

Исторія. Исторія Израильтянъ до Рождества Иисуса Христа

Катехизисъ. Символь Вѣры наизусть и соотвѣтственное онаго истолкованіе.

Годъ 3-й.

Исторія. Исторія жизни Иисуса Христа, а равно повѣствованія и параболы, въ которыхъ Спаситель преподавалъ свое ученіе для удобнѣйшаго пониманія онаго.

Катехизисъ. Ученіе о молитвѣ и о христіанскихъ праздникахъ съ надлежащимъ объясненіемъ объ учрежденіи оныхъ, названіи и цѣли.

Годъ 4-й.

Исторія. Дѣянія святыхъ Апостоловъ и Апостольской церкви.

Катехизисъ. Ученіе о таинствахъ, о христіанскомъ покаяніи и о конфирмаціи.

Годъ 5-й.

Жизнь Лютера и исторія Реформаціи.

Что касается вспомогательныхъ сочиненій при преподаваніи Закона Божія, то таковыя могутъ быть слѣдующія: для учениковъ первыхъ 4-хъ классовъ: священная исторія, какъ Старого, такъ и Нового Завета, изданная на нѣмецкомъ языкѣ: подъ заглавіемъ „Zwei mal zwei und fünfzig biblische Geschichten für Schulen und Familien, Stuttgart, bei J. F. Steinkopf, цѣна за экземпляръ 15 коп. сер. у книгопродавца Сенневальда, и сокращенный Катехизисъ М. Лютера.

Для 5-го класса въ видѣ руководства слѣдуетъ употреблять „Seiler's Geschichte der Religion“.

rozdziałów, mniejszy Katechizm Lutra stanowiących, którego nadto uczniowie na pamięć nauczyć się będą obowiązani.

Dla wykonania tego planu rozkład kursu ma być następujący:

Rok 1.

Historia. Od stworzenia świata do zajęcia ziemi obiecanej (Kanaan) przez Izraelitów.

Katechizm. Dziesięć przykazań Boskich na pamięć, z stosownym wytlómaczeniem.

Rok 2.

Historia. Dzieje Izraelitów do Narodzenia Jezusa Chrystusa.

Katechizm. Skład Wiary Apostolskiej na pamięć, i stosowne jego wytłómaczenie.

Rok 3.

Historia. Dzieje żywota Jezusa Chrystusa, oraz powieści i parable, w których Naukę Swą, dla łatwiejszego jej pojęcia, Zbawiciel przedstawiał.

Katechizm. Nauka o modlitwie i o Świętach Chrześcijańskich, z dokładnym wyjaśnieniem ich postanowienia, nazwania i celu.

Rok 4.

Historia. Dzieje Apostołów i Kościoła Apostolskiego.

Katechizm. Nauka o Sakramentach, o pokucie chrześcijańskiej i o konfirmacyi.

Rok 5.

Życie Lutra i historia Reformacyi.

Co się tyczy dzieł pomocniczych do wykładu Nauki Religii, takowe mogą być następujące:

Dla uczniów pierwszych 4-ch klass:

Historia Pisma Ś-go tak Starego, jak Nowego Przymierza, w języku niemieckim wydana: „Zwei mal zwei und fünfzig biblische Geschichten für Schulen und Familien, Stuttgart, bei J. F. Steinkopf“, które po cenie 15 k. sr. za egzemplarz u księgarza Sennewalda obecnie nabytemi być mogą, i mniejszy Katechizm M. Lutra.

Dla 5-tėj klasy, jako dzieła pomocniczego, używać należy: „Seiler's Geschichte der Religion“.

4) ПРОГРАММА ПРЕПОДАВАНІЯ РУССКАГО ЯЗЫКА ВЪ ПЯТИКЛАССНЫХЪ
УЪЗДНЫХЪ УЧИЛИЩАХЪ.

I-й классъ (4 часа въ недѣлю).

1) Чтеніе съ наблюденіемъ правильнаго выговора и переводомъ на Польскій языкъ.

2) Переписываніе въ тетрадь задаваемыхъ Учителемъ отрывковъ изъ книги.

3) Письмо подъ диктантъ понятнѣйшихъ для дѣтскаго возраста статей.

4) Заучиваніе наизусть легкихъ басенъ, предварительно прочитанныхъ и объясненныхъ въ классѣ.

5) Во второмъ полугодіи, когда ученики уже достаточно ознакомлены съ главнѣйшими основаніями этимологической части Польской грамматики, Учитель Русскаго языка приступаетъ къ грамматическому разбору и практическому изученію склоненій и спряженій.

Примѣчаніе 1. При чтеніи, Учитель долженъ обращать вниманіе учениковъ на правильность, внятность и нераздѣльность выговора, на ударенія и, по возможности, на знаки препинанія, при чемъ практически объясняетъ главнѣйшія правила произношенія, доступныя ученикамъ этого класса. Сверхъ того, старается, чтобы ученики вполне понимали то, что читаютъ.

2. При обученіи правописанію, Учитель руководствуется слѣдующими главнѣйшими правилами:
a) сначала дѣти переписываютъ изъ книги заданные Учителемъ для того отрывки; *b)* потомъ, переписываютъ на бумагу выученное наизусть; *в)* наконецъ, пишутъ подъ диктантъ. При исправленіи диктанта, Учитель употребляетъ слѣдующіе приемы: или заставляетъ учениковъ дома сличить продиктованное съ подлинникомъ, если диктовалось изъ книги для чтенія, или лучший ученикъ пишетъ на доскѣ и, по мѣрѣ писанія, ученики поправляютъ свои тетради; или Учитель беретъ тетради на домъ и замѣчаетъ ошибки, подчеркивая оныя. Во всякомъ случаѣ, при просмотрѣ диктанта, Учитель долженъ объяснять сдѣланные учениками ошибки, и такимъ образомъ

4) PROGRAM DO WYKŁADU JĘZYKA RUSSKIEGO W SZKOŁACH POWIATOWYCH
O PIĘCIU KLASSACH.

I-sza K l a s s a, (4 godziny na tydzień).

1) Czytanie, ze względu na prawidłowe wymawianie, i tłumaczenie na język polski.

2) Przepisywanie do kajetu zadawanych przez Nauczyciela wyimków z książki.

3) Pisanie za dyktowaniem bardziej zrozumiałych dla dzieciennego wieku wyjątków.

4) Uczenie się na pamięć łatwych bajek, w klasie poprzednio przeczytanych i objaśnionych.

5) W drugim półroczu, gdy uczniowie należycie już są oзнакомиemi z główniejszymi zasadami części etymologicznej grammatyki Polskiej, Nauczyciel języka Russkiego przystąpić winien do rozbioru grammatycznego, i praktycznego nauczania przypadkowania i czasowania.

Uwaga 1. Przy czytaniu, Nauczyciel winien zwracać uwagę uczniów na prawidłowe, wyraźne i ciągle wymawianie, również na akcentowanie i wedle możności na znamiona pisarskie, oraz praktycznie wyłożyć głównejsze prawidłła wymawiania, stosując się do pojęcia uczniów tej klasy. Przy tém ma się starać, aby uczniowie w zupełności rozumieli to, co czytają.

2. Przy nauczaniu ortografii, Nauczyciel winien zachować następujące głównejsze prawidłła: *a)* naprzód dzieci przepisują z książki naznaczone przez Nauczyciela wyimki; *b)* potem, przepisują na papier to, czego się nauczyli na pamięć; *c)* nareszcie, piszą za dyktowaniem. Przy poprawianiu dyktowania, Nauczyciel postępuje w sposób następny: albo poleci uczniom porównać w domu dyktowanie z oryginałem, jeśli dyktowaniem było z książki do czytania, albo też lepszy z uczniów pisze na tablicy i w miarę pisania uczniowie poprawiają swe kajety, albo Nauczyciel bierze kajeta do domu i zaznacza omyłki przez podkreślanie takowych. W każdym razie, przy rozpatrzeniu dyktowania, Nauczyciel powinien wytłómaczyć popełnione przez uczniów błędy, i w ten sposób przygotowywać ich do nauczania się prawidł pisowni w następnych klassach. Przytem obo-

приготавливать ихъ къ изученію правилъ правописанія въ слѣдующихъ классахъ. Притомъ вмѣняется въ обязанность Учителю не только стараться о томъ, чтобы ученики писали правильно, но и наблюдать, чтобы письмо ихъ было, по возможности, красиво, а главное, чтобы они писали четко и чисто, а посему, при диктованіи, не должно спѣшить. Исправленный же диктантъ ученики обязаны переписать на бѣло къ слѣдующему уроку.

- Примѣчаніе 3.* Для заучиванія наизусть Учитель избираетъ легкія басни или другія стихотворенія, доступныя дѣтскому возрасту и во всѣхъ отношеніяхъ соответственныя, и старается, чтобы ученики вполне понимали то, что должны заучивать.
4. Грамматическія занятія въ семъ классѣ состоятъ въ изученіи Русскихъ названій частей рѣчи, въ различеніи оныхъ и въ изустныхъ и письменныхъ склоненіяхъ и спряженіяхъ.

II-й классъ (4 часа въ недѣлю).

- 1) Чтеніе, съ наблюденіемъ правильнаго выговора и переводомъ на Польскій языкъ.
- 2) Разсказываніе прочитаннаго.
- 3) Письмо подъ диктантъ, съ практическимъ объясненіемъ главнѣйшихъ правилъ правописанія.
- 4) Заучиваніе легкихъ басенъ или другихъ стихотвореній, съ предварительнымъ ихъ объясненіемъ.
- 5) Изъ грамматики: словопроизведеніе, но только практически.
- 6) Грамматическій разборъ.

- Примѣчаніе 1.* Все, сказанное выше въ примѣчаніяхъ 1, 2, и 3 о чтеніи, письмѣ подъ диктантъ и заучиваніи наизусть въ I-мъ классѣ, примѣняется вполне и ко II-му. Сверхъ того, Учитель упражняетъ учениковъ и въ чтеніи рукописнаго.
2. Этимологическая часть Русской грамматики преподается въ семъ классѣ только практически, а именно: ученики постоянно упражняются, какъ изустно, такъ и письменно въ склоненіи именъ существительныхъ, прилагательныхъ, числитель-

вязкиемъ jest Nauczyciela nietylko przestrzegać, aby uczniowie pisali prawidłowo, lecz też zarazem czuwać, aby pisali o ile możności pięknie, a najbardziej żeby pisali wyraźnie i czysto, dla tego więc dyktowanie nie powinno być pośpieszne. Poprawione zaś dyktowanie uczniowie obowiązani są na następną lekcję przepisać na czysto.

- Uwaga 3* Do uczenia się na pamięć, Nauczyciel wybiera łatwiejsze bajki lub inne wiersze, przystępne dla wieku dzieciennego i pod każdym względem odpowiednie, starać się oraz powinien, aby uczniowie w zupełności rozumieli to, czego mają się nauczyć.
4. Cwiczenia grammatyczne w tej klasie zależą na nauczaniu się po Russku nazw części mowy, odróżnianiu ich jednych od drugich, oraz na odmianie słów i wyrazów, tak na piśmie jako też na pamięć.

II-ga K l a s s a, (4 godziny na tydzień).

- 1) Czytanie, z zachowaniem wymawiania prawidłowego, oraz tłumaczenie na język polski.
- 2) Opowiadanie czytanych wyimków.
- 3) Pisanie za dyktowaniem, obok praktycznego wykładu główniejszych prawideł pisowni.
- 4) Uczenie się na pamięć łatwiejszych bajek lub innych wierszy, objaśnionych poprzednio w klasie.
- 5) Z grammatyki: etymologja, lecz tylko praktycznie.
- 6) Rozbiór grammatyczny.

- Uwaga 1.* Wszystko co było wyżej podane w uwagach 1, 2 i 3 o czytaniu, pisanu za dyktowaniem, oraz uczeniu się na pamięć w klasie 1-jej, stosuje się w zupełności i do klasy 2-jej. Prócz tego, Nauczyciel winien wprawiać uczniów w czytanie rękopismów.
2. Część etymologiczna grammatyki Russkiej wykładana ma być w tej klasie tylko praktycznie, a mianowicie: uczniowie ciągle wprawiają się tak ustnie jako też i na piśmie w przypadkowanie rzeczowników, przymiotni-

ныхъ, мѣстоименій и причастій и въ спряженіи глаголовъ.

III-й классъ (4 часа въ недѣлю).

- 1) Чтеніе, съ полнымъ разумѣніемъ читаемаго.
- 2) Письмо подъ диктантъ съ практическимъ объясненіемъ правилъ правописанія и употребленія знаковъ препинанія.
- 3) Рассказыванье прочитаннаго въ классѣ и, по временамъ, письменное изложеніе онаго
- 4) Заучиванье избранныхъ отрывковъ въ стихахъ.
- 5) Переводъ съ Польскаго на Русскій краткихъ предположеній, примѣненныхъ къ грамматическимъ правиламъ.
- 6) Систематическое изложеніе этимологической части Русской грамматики.
- 7) Грамматическій разборъ.

- Примѣчаніе 1.* При чтеніи, письмѣ подъ диктантъ и заучиваньи наизусть, Учитель руководствуется примѣчаніями къ программѣ 1 и 2-го класса.
2. При систематическомъ изложеніи Русской грамматики Учитель не долженъ обременять учениковъ отвлеченными опредѣленіями, уму ихъ недоступными, но обязанъ объяснять правила практически и посредствомъ примѣровъ. Притомъ не слѣдуетъ упускать изъ виду, что общая теорія языка изучается учениками на урокахъ Польскаго языка, что главнымъ стремленіемъ Учителя Русскаго языка должно быть не изложеніе общей грамматики, но основательное истолкованье отличительныхъ свойствъ Русскаго языка. Сверхъ того, какъ при изложеніи грамматики, такъ и при переводахъ съ Польскаго на Русскій, Учитель обращаетъ вниманіе учениковъ на особенности Русскаго языка сравнительно съ Польскимъ, для основательнѣйшаго изученія языка Русскаго.
3. Заставляя учениковъ правильно пересказывать прочитанную статью, Учитель учитъ ихъ уже и сочинять. И такъ, постояннымъ рассказываніемъ дѣти приготовляются къ сочиненіямъ. Потомъ Учитель заставляеть ихъ писать на бумагѣ дома то же самое, что рассказывали въ классѣ. При этомъ надобно строго наблюдать, чтобы не было

кѣ, imion liczbowych, zaimków i imiesłów, oraz w czasowanie słów.

III-cia K l a s s a, (4 godziny na tydzień).

- 1) Czytanie, z zupełnem zrozumieniem tego co przeczytano.
- 2) Pisanie za dyktowaniem, z praktycznem objaśnieniem prawideł pisowni i użycia znamion pisarskich.
- 3) Ustne opowiadanie rzeczy czytanych w klasie, a niekiedy układanie onych na piśmie.
- 4) Uczenie się na pamięć wyimków wyborowych wierszem.
- 5) Tłómaczenie z języka Polskiego na Russki krótkich zdań, zastosowanych do prawideł grammatycznych.
- 6) Wykład systematyczny części etymologicznej grammatyki Russkiej.
- 7) Rozbiór grammatyczny.

- Uwaga 1.* Przy czytaniu, pisaniu za dyktowaniem, oraz uczeniu się na pamięć, Nauczyciel przewodniczyć się będzie uwagami do programatu na klasy 1-a i 2-a.
2. Przy wykładzie systematycznym grammatyki Russkiej, Nauczyciel nie powinien obciążać uczniów oderwanemi definicyami, niedostępnymi dla ich pojęcia; lecz obowiązany jest objaśniać prawidła praktycznie i za pomocą przykładów. Należy przytém mieć na względzie, że z ogólną teorią języka uczniowie oznajamiają się na lekcjach języka Polskiego; że główną dążnością Nauczyciela języka Russkiego ma być, nie wykład grammatyki ogólnej, lecz gruntowne objaśnienie wyłącznych własności języka Russkiego. Oprócz tego, tak przy wykładzie grammatyki, jako też przy tłómaczeniach z Polskiego na Russki, Nauczyciel zwraca uwagę uczniów na właściwości języka Russkiego w porównaniu z Polskim, celem gruntowniejszego nauczania języka Russkiego.
3. Wprawiając uczniów w dokładne opowiadanie przeczytanych wyimków, Nauczyciel przyzwyczajają ich zarazem do pisania ćwiczeń własnych. Takim sposobem, przez ciągłe opowiadanie, dzieci przyzwyczajają się do wyrażania swych własnych myśli. Następnie Nauczyciel każe im napisać w domu toż samo, co opowiadali w klasie. Przy tém należy ściśle przestrzegać, aby u-

у учениковъ книги съ тѣмъ разсказомъ, который должны они пересочинить.

IV-й классъ (4 часа въ недѣлю).

- 1) Чтеніе статей въ прозѣ и стихахъ, съ полнымъ ихъ разумѣніемъ.
- 2) Изъ грамматики: систематическое изложеніе правилъ произношенія, правописанія и словосочиненія.
- 3) Этимологическій и синтаксическій разборъ, на основаніи правилъ.
- 4) Изустный и письменный переводъ съ Польскаго на Русскій предложеній, примѣненныхъ къ правиламъ словосочиненія.
- 5) Рассказыванье прочитаннаго и, по временамъ, письменное изложеніе онаго.
- 6) Опыты въ собственныхъ небольшихъ сочиненіяхъ въ повѣствовательномъ и описательномъ родѣ.
- 7) Заучиванье избранныхъ отрывковъ въ стихахъ, съ краткимъ объясненіемъ стихотворнаго размѣра, для содѣйствія къ правильному произношенію.

Примѣчаніе 1. При чтеніи статей дѣлаются имъ разборы, указывается основная мысль статьи, логическая связь и послѣдовательность прочихъ мыслей, и обращается особенное вниманіе на вышнее выраженіе, при чемъ объясняются отличительныя свойства Русскаго языка сравнительно съ Польскимъ.

2. Въ письменныхъ упражненіяхъ, кромѣ начальныхъ, о коихъ упомянуто въ III-мъ классѣ, должно различать переводы, извлеченія и собственные сочиненія.

а) При переводахъ съ Польскаго на Русскій, Учитель постоянно долженъ обращать вниманіе учениковъ на сравнительную этимологию и особенно сравнительный синтаксисъ обоихъ языковъ; указывать идиотизмы Русскаго языка и строго отличать ихъ отъ Польскихъ.

б) Чтобы приучить дѣтей къ наблюдательности и обогатить ихъ знаніемъ, Учитель задаетъ имъ извлеченіе содержанія прочитанной статьи; такого рода упражненія тѣмъ болѣе полезны, что дѣти еще бѣдны мыслями и фактами.

ученики не имели у себя книжки, въ которойбы się находowało przeznaczone im do napisania opowiadanie.

IV-ta K l a s s a, (4 godziny na tydzień).

- 1) Czytanie wyimków prozą i wierszem, przy zupełnem takowych zrozumieniu.
- 2) Z grammatyki: wykład systematyczny prawideł wymawiania, pisowni i składni.
- 3) Rozbiór etymologiczny i grammatyczny, ze względu na składnią i z zastosowaniem się do prawideł.
- 4) Tłómaczenie ustne i piśmienne zdań, zastosowanych do prawideł składni, z Polskiego języka na Russki.
- 5) Opowiadanie przeczytanych wyimków, i, od czasu do czasu, układanie treści onych na piśmie.
- 6) Próby własnych niewielkich ćwiczeń w rodzaju powieściowym i opisowym.
- 7) Uczenie się na pamięć wyborowych wyimków wierszem, z krótkim objaśnieniem miary wierszów, dla ułatwienia prawidłowego wymawiania.

Uwaga 1. Przy czytaniu urywków czyni się ich rozbiór, wskazuje się zasadniczą myśl urywku, związek loiczny i następstwo dalszych myśli, oraz zwraca się szczególniejszą uwagę na zewnętrzne zalety stylu, przyczem wykazują się najwybitniejsze właściwości języka Russkiego w porównaniu z Polskim.

2. Przy ćwiczeniach piśmiennych, oprócz początkowych, o których była wzmianka w klasie III-jej, należy odróżniać tłómaczenia, wyciągi i ćwiczenia własne.

a) Przy tłómaczeniach z Polskiego na Russki, Nauczyciel winien stale zwracać uwagę uczniów na etymologję porównawczą, a szczególnie na porównawczą składnię języków, okazywać idyotyzmy języka Russkiego i ściśle odróżniać one od Polskich.

b) Celem przyzwyczajania dzieci do czynienia własnych spostrzeżeń i wzbogacania swęj wiedzy, Nauczyciel naznacza im streszczenie przeczytanych wyimków; ćwiczenia tego rodzaju mogą się stać bardzo pożytecznymi, gdyż dzieci nie posiadają jeszcze bogactwa myśli i faktów.

в) Темы на собственные сочинения задаются преимущественно в родъ описательномъ и повѣствовательномъ.

Примѣчаніе 3. При систематическомъ изложеніи грамматики Учитель и въ этомъ классѣ руководствуется 1-мъ примѣчаніемъ къ программѣ III-го класса. Сверхъ того, въ синтаксическомъ ученіи объ языкѣ, Учитель сперва ограничивается изъясненіемъ построения рѣчи въ формѣ полного, но только простаго, а не сложнаго предложенія; потомъ уже преподаетъ полное ученіе о построеніи рѣчи, состоящей изъ нѣсколькихъ предложений, и вмѣстѣ съ тѣмъ объ употребленіи знаковъ препинанія.

V-й классъ (5 часовъ въ недѣлю).

1) Чтеніе лучшихъ отрывковъ въ прозѣ и стихахъ изъ хрестоматіи и изъ сочиненій Русскихъ писателей.

2) Изустные и письменные переводы съ Польскаго на Русскій.

3) Опыты въ собственныхъ сочиненіяхъ, описательныхъ и повѣствовательныхъ, а также въ письмахъ и въ составленіи дѣловыхъ бумагъ, съ надлежащимъ объясненіемъ формъ оныхъ.

4) Краткое повтореніе Русской грамматики.

5) Этимологическій и синтаксическій разборъ.

6) Краткій очеркъ исторіи Русской литературы.

Примѣчаніе 1. При чтеніи, переводахъ и письменныхъ упражненіяхъ Учитель долженъ стараться утвердить учениковъ въ правилахъ Русской грамматики и приучить ихъ, по возможности, къ правильному изложенію своихъ мыслей, какъ изустно, такъ и письменно.

2. Темы на собственные сочиненія учениковъ Учитель избираетъ преимущественно такіа, которыя имѣютъ примѣненіе въ жизни практической.

3. Письменные упражненія учениковъ Учитель исправляетъ дома и потомъ въ классѣ объясняетъ сдѣланныя ими ошибки.

4. Исторія Русской литературы должна состоять въ краткомъ систематическомъ обзорѣ постепеннаго хода просвѣщенія и письменности въ Рос-

с) Темата для ѣвцзеѣ вѣснхъ маѣ бѣ назнacza-
ne przedewszystkiemъ w rodzaju opisowymъ i powieściow-
wymъ.

Uwaga 3. Przy systematycznymъ wykładzie grammatyki, Nauczyciel i w tѣj klassie przewodniczyć się będzie I-szą uwagą do programatu na klasę 3-ą. Oprócz tego w nauce o składni języka, Nauczyciel poprzestanie naprzód na objaśnieniu budowy mowy, w kształcie zdań pełnych, lecz tylko prostych, nie zaś składowych; następnie dopiero wyłoży zupełną naukę o budowie okresu, składającego się z kilku zdań, a zarazem też o używaniu znamion pisarskich.

V-ta K l a s s a, (5 godzin na tydzień).

1) Czytanie celniejszychъ wyimkówъ z wypisów prozą i wierszemъ i również z utworówъ pisarzy Russkich.

2) Tłómaczenia ustne i pismienne z Polskiego na Russki język.

3) Wprawa w ѣwiczenia w rodzaju opisowymъ i powieściowymъ, również w pisanie listówъ i podań urzędowychъ, przy objaśnieniu formъ właściwychъ pismomъ tego rodzaju.

4) Krótkie powtórzenie grammatyki Russkiej.

5) Rozbiór etymologiczny i grammatyczny, ze względu na składnię.

6) Krótkie zarysy historyi literatury Russkiej.

Uwaga 1. Przy czytaniu, tłómaczeniachъ i ѣwiczeniachъ piśmiennychъ, Nauczyciel winien starać się ugruntować uczniów w zasadachъ grammatyki Russkiej i przyzwyczaić ichъ, ile możliwości, do poprawnego wyrażania swychъ myśli, takъ ustnie jako też i na piśmie.

2. Temata dla ѣwiczeń uczniów Nauczyciel przedewszystkiemъ wybierać ma takie, które mają zastosowanie w życiu praktycznymъ.

3. ѣwiczenia piśmienne uczniów Nauczyciel winien poprawić w domu, i następnie w klassie objaśnić poczynione błędy.

4. W wykładzie historyi literatury Russkiej ma się ograniczyć krótkimъ systematycznymъ poglądemъ na rozwój stopniowy oświecenia i piśmiennictwa w Rossyi, oraz na

сін, развитія языка и литературы. Не вдаваясь въ подробности древняго періода, Учитель особливо долженъ пройти въ краткомъ очеркѣ новый періодъ Русской литературы, начиная съ Ломоносова и указывая на знаменитѣйшихъ писателей послѣдующаго времени.

При семъ Учитель старается сдѣлать изложеніе свое занимательнымъ и заохотить учениковъ къ продолженію занятій своихъ въ изученіи Русской литературы и послѣ выхода ихъ изъ училища, для чего можетъ сообщать имъ біографическія свѣдѣнія объ извѣстнѣйшихъ Русскихъ дѣятеляхъ на поприщѣ просвѣщенія и литературы.

Учебники для учащихся.

- 1) Краткая Русская грамматика Н. Греча. Спб.
- 2) Книга для чтенія М. Пенинскаго объ части. Спб.
- 3) 4-я часть гимназическаго курса словесности, изданнаго Департаментомъ Народнаго Просвѣщенія. Спб.
- 4) Польско-Русскій и Русско-Польскій Словарь, 4 части, изданный Глюксбергомъ 1843 г. Варшава.

П о с о б і я

- 1) М. Михайлова. Чтенія для приуготовительныхъ курсовъ, съ краткимъ начертаніемъ постепенныхъ практическихъ упражненій въ Русскомъ языкѣ, съ объяснительнымъ Словаремъ. Спб. 1854 г.
- 2) А. Галахова. Полная Русская хрестоматія. 3 части. Изданіе 6 М. 1853 г.
- 3) Н. Греча. Практическая грамматика.
- 4) Опытъ общесравнительной грамматики Русскаго языка, изданный Академією наукъ. Спб. 1854 г.
- 5) Н. Греча. Начальная Русская грамматика.
- 6) Его же. Учебная Русская грамматика.
- 7) Его же. Задачи къ учебной Русской грамматикѣ.
- 8) Словарь Церковно-Славянскаго и Русскаго языка, изданный Академією наукъ въ Спб. т. 4.
- 9) Ф. Рейфа. Этимологическій Словарь Русскаго языка. 2 тома. Спб. 1836 г.

розвѣтъ языка и литературы. Не вдаваясь въ подробности okresu starożytnego, Nauczyciel szczególnie przejść powinien w krótkim zarysie nowy okres literatury Russkiej, poczynając od Łomonosowa i zatrzymując się na znakomitszych pisarzach następnych czasów.

Przy tém Nauczyciel winien się starać uczynić wykład swój zajmującym, oraz zachęcić uczniów do dalszych zajęć, celem głębszego zbadania literatury Russkiej i po wyjściu ze szkół, ku czemu może udzielać im wiadomości bibliograficznych o znakomitszych pracownikach Russkich na polu oświecenia i literatury.

Podręczniki dla uczących się.

- 1) Krótka grammatyka Russka M. Grecza. St. Peters.
- 2) Książka do czytania M. Pienińskiego, dwie części. St. P.
- 3) Część 4-ta kursu gimnazyalnego literatury. Wydanie Departamentu Oświecenia Publicznego, St. Petersburg.
- 4) Polsko-Rossyjski i Rossyjsko-Polski Dykcyonarz, 4 części. Wydanie Glücksberga, 1843, Warszawa.

Książki pomocnicze.

- 1) M. Michajłowa. Czytanie dla kursów przygotowawczych, z krótkim wykazem stopniowo-praktycznych ćwiczeń w języku Russkim, z dykcyonarzem objaśniającym. St. Pet. 1854 r.
- 2) A. Gałachowa. Wypisy Russkie obszerne, 3 części. Wydanie 6-te, M. 1853 r.
- 3) M. Grecza. Grammatyka praktyczna.
- 4) Próby ogólnopównawczej grammatyki języka Russkiego. Wydanie Akademii nauk, 1854.
- 5) M. Grecza. Początkowa grammatyka Russka.
- 6) Tegoż, grammatyka Russka do uczenia się.
- 7) Tegoż. Przykłady do grammatyki Russkiej do uczenia się.
- 8) Słownik Cerkiwno-Sławiańskiego i Russkiego języka. Wydanie Akademii nauk. St. Pet. 4 tomy.
- 9) F. Rejfa. Słownik etymologiczny języka Russkiego, 2 tomy, St. Pet. 1836 r.

- 10) М. Чистякова. Руководство къ постепенному упражне-
нію въ сочиненіяхъ. Спб. 1847 г.
- 11) А. Крылова. Словарь синонимовъ. т. 1. Спб. 1848 г.
- 12) Н. Греча. Чтенія о Русскомъ языкѣ. 2 части. Спб.
1840 г.
- 13) И. Давыдова. Чтенія о словесности. 4 тома.
- 14) В. Пяксина. Исторія Русской литературы. Спб. 1847 г.

5) ПРОГРАММА ПРЕПОДАВАНІЯ ПОЛЬСКАГО ЯЗЫКА ВЪ ПЯТИКЛАССНЫХЪ
УѢЗДНЫХЪ УЧИЛИЩАХЪ.

I-й классъ (4 часа въ недѣлю).

- 1) Упражненіе во внятномъ и плавномъ чтеніи, съ объясне-
ніемъ состава и значенія словъ.
- 2) Грамматика: объясненіе частей рѣчи, приученіе учениковъ
къ распознаванію оныхъ и практическое изученіе склоненій именъ
существительныхъ, прилагательныхъ, числительныхъ, мѣстоиме-
ній, а равно спряженій правильныхъ глаголовъ.
- 3) Письменные упражненія практическо-орфографическія.
Ученики пишутъ въ тетрадяхъ склоненія и спряженія, переписы-
ваютъ краткіе, легкіе отрывки изъ хрестоматіи на сей классъ
предписанной, заботясь о четкомъ и правильномъ письмѣ. Они
пишутъ также въ классѣ подъ диктантъ, при чемъ объясняются
имъ главнѣйшія и доступныя ихъ понятіямъ правила правописанія.
- 4) Рассказываніе прочитаннаго въ классѣ.
- 5) Разборъ грамматическій, сообразно приобретаемому въ
семъ классѣ познаніямъ изъ грамматики.
- 6) Заучиванье наизусть легкихъ и соотвѣтственныхъ во
всѣхъ отношеніяхъ басенъ и отрывковъ, заимствованныхъ изъ
предписанной на сей классъ хрестоматіи, предварительно прочи-
танныхъ и объясненныхъ въ классѣ.

Примѣчаніе. Чтобы постоянно поддерживать вниманіе учениковъ
во время урока, Учитель старается, какъ въ этомъ
классѣ, такъ и въ слѣдующихъ, сколь возможно
болѣе разнообразить ихъ занятія.

II-й классъ (3 часа въ недѣлю).

- 1) Упражненіе въ надлежащемъ чтеніи.
- 2) Изъ грамматики: раздѣленіе именъ существительныхъ,

- 10) M. Czysłakowa. Przewodnik do stopniowego ćwiczenia
się w pisaniu. St. Pet. 1847.
- 11) A. Kryłowa. Słownik synonimów, t. 1, St. Pet. 1848.
- 12) M. Grecza. Urywki o języku Russkim, 2 tomy, 1840 r.
- 13) I. Dawydowa. Urywki o literaturze, 4 tomy.
- 14) W. Płaksina. Historia literatury Russkiej.

5) PROGRAM DO WYKŁADU JĘZYKA POLSKIEGO W SZKOŁACH POWIATOWYCH
O PIĘCIU KLASSACH.

K l a s s a I-sza, (4 godziny na tydzień).

- 1) Wprawa w czytanie wyraźne i płynne, z objaśnieniem
składu i znaczenia wyrazów.
 - 2) Z grammatyki: wykład części mowy, wprawa uczniów
w ich poznawanie i odmiany rzeczowników, przymiotników, licze-
bników, zaimków i słów foremnych.
 - 3) Ćwiczenia praktyczno-ortograficzne. Uczniowie pisać ma-
ją odmiany imion i słów, przepisywać krótkie, łatwe wyimki
z wypisów na tę klasę przeznaczonych, dla wprawy w pisanie
wyraźne i ortograficzne. Piszą też w klasie za dyktowaniem,
przy którym Nauczyciel wyjaśnia główne i pojęciu uczniów przy-
stępne prawidła ortografii.
 - 4) Opowiadanie czytanych wyimków.
 - 5) Rozbiór grammatyczny w zakresie wiadomości wyłożonych
z grammatyki.
 - 6) Uczenie się na pamięć z wypisów bajek i powiastek prze-
czytanych i objaśnionych przez Nauczyciela w klasie. Bajki te
i powiastki powinny być do nauczania się łatwe i pod każdym
względem stosowne.
- Uwaga.* Dla utrzymania uwagi i zajęcia uczniów, wykład Nau-
czyciela, tak w tej, jak i w następnych klassach, powi-
nien być o ile można urozmaiconym.

K l a s s a II-ga, (3 godziny na tydzień).

- 1) Wprawa uczniów w dobre czytanie.
- 2) Z grammatyki: podział rzeczowników, przymiotników, li-

прилагательныхъ, числительныхъ и мѣстоименій. Сродство буквъ въ замѣнѣ однихъ другими при образованіи и измѣненіи словъ. Образованіе существительныхъ изъ прилагательныхъ и глаголовъ, а равно прилагательныхъ изъ существительныхъ. Формы склоненій. Родъ именъ существительныхъ. Степени сравненія прилагательныхъ и нарѣчій. Склоненія неправильныхъ существительныхъ, прилагательныхъ, числительныхъ и мѣстоименій. Раздѣленіе, образованіе и спряженіе, какъ правильныхъ, такъ и неправильныхъ глаголовъ. Значеніе и употребленіе неизмѣняемыхъ частей рѣчи.

3) Грамматическій разборъ, сообразно приобретаемымъ въ семъ классѣ познаніямъ изъ грамматики.

4) Рассказываніе прочитаннаго.

5) Упражненія въ правильномъ письмѣ. Для сего ученики пишутъ въ классѣ подъ диктовку, а для домашнихъ упражненій задаются имъ примѣры образованія словъ, отличія падежей сходныхъ по окончанію, письменное изложеніе прочитаннаго ими или рассказаннаго въ классѣ Учителемъ и краткія описанія общеизвѣстныхъ предметовъ. Съ письменными упражненіями Учитель постоянно соединяетъ объясненіе правилъ правописанія и приучаетъ учениковъ къ строгому и точному соблюденію оныхъ.

6) Заучиваніе наизусть соответственныхъ отрывковъ въ стихахъ и прозѣ, заимствованныхъ изъ назначенной для сего класса хрестоматіи и надлежащимъ образомъ объясненныхъ Учителемъ.

III-й классъ (3 часа въ недѣлю).

1) Изъ грамматики: словосочиненіе. Учитель объясняетъ примѣрами составъ предложений, различные виды оныхъ, способы ихъ соединенія и сокращенія; при семъ излагаетъ также употребленіе знаковъ препинанія. Главныя правила согласованія, управленія и расположенія словъ.

2) Чтеніе съ надлежащими объясненіями; разборъ грамматическій и рассказываніе прочитаннаго.

3) Письменные упражненія, имѣющія цѣлью приучить учениковъ къ надлежащему соблюденію правилъ правописанія и къ правильному и логическому изложенію своихъ мыслей. Для сего ученики и въ семъ классѣ пишутъ по временамъ подъ диктовку

чезбниковъ и заимковъ. Повинность гласокъ подъ взглядомъ замѣны однихъ на другіе, для зрздуміенія одмیان, formowania wyrazów i prawideł pisowni. Formowanie rzeczowników z przymiotników i słów, i przymiotników z rzeczowników. Formy przypadkowania. Rodzaje rzeczowników, stopniowanie przymiotników i przysłówków. Wzory przypadkowania imion z ważniejszymi nieforemnościami, odmiany liczebników i zaimków. Podział, formowanie i odmiany słów foremnych, nieforemnych i ułomnych. Znaczenie i użycie wyrazów nieodmiennych.

3) Rozbiór grammatyczny dla praktycznego objaśnienia prawideł wyłożonych z grammatyki.

4) Opowiadanie czytanych wyimków.

5) Wprawa w pisanie. Uczniowie mają pisać na tablicy podczas lekcji za dyktowaniem, odrabiać na ćwiczenia domowe przykłady na formowanie wyrazów, na odróżnianie przypadków mających podobne zakończenie, pisać treść czytanych przez nich lub opowiadanych przez Nauczyciela w klasie wyimków i krótkie opisy rzeczy dobrze znanych. Przy dyktowaniu i ćwiczeniach powinien Nauczyciel objaśniać prawidła pisowni i przyzwyczajając uczniów do ścisłego ich zachowywania.

6) Uczenie się na pamięć łatwiejszych wyimków wierszem i prozą z książki na tę klasę przeznaczonęj i dokładnie objaśnionych przez Nauczyciela.

K l a s s a III-cia, (3 godziny na tydzień).

1) Z grammatyki: składnia, objaśnienie na przykładach składu i rozmaitych rodzajów zdań, sposobów ich łączenia, skracania i użycia znaków pisarskich. Główne prawidła zgody, rzędu i szyku wyrazów.

2) Czytanie z dokładnem objaśnieniem; rozbiór, odpowiedni do zakresu prawideł wyłożonych z grammatyki, i opowiadanie czytanych wyimków.

3) Ćwiczenia powinny mieć na celu wprawę uczniów w pisanie i wysłowienie poprawne, stosowne i rozsądne. W tym celu pisać mają uczniowie i w tej klasie za dyktowaniem krótkie zdania i rozbierać je, podawać w piśmie treść tego co czytali, lub co

излагаютъ письменно прочитанное ими или рассказанное въ классѣ Учителемъ, и упражняются въ сочиненіи краткихъ повѣствованій, описаній, а равно писемъ, сообразныхъ съ ихъ возрастомъ.

4) Заучиваніе соотвѣтственныхъ отрывковъ въ стихахъ и въ прозѣ изъ предписанной на сей классъ хрестоматіи, съ надлежащимъ разумѣніемъ оныхъ.

IV-й классъ (3 часа въ недѣлю).

1) Объясненіе примѣрами состава періода; различные роды и свойства періодовъ; способы ихъ соединенія. Составъ рѣчи. Рѣчь періодическая и отрывистая; свойства той и другой, примѣры. Простой и фигурный способъ выраженія мыслей. Объясненіе посредствомъ примѣровъ троповъ и фигуръ, служащихъ къ украшенію рѣчи.

2) Чтеніе статей изъ предписанной на сей классъ хрестоматіи, съ разборомъ грамматическимъ и объясненіемъ состава періодовъ, употребленія знаковъ препинанія, расположенія, послѣдовательности и связи мыслей въ читаемой статьѣ, а равно встрѣчающихся въ оной всѣхъ особенностей выраженія.

3) Письменные упражненія, состоящіе въ извлеченіяхъ, въ переводахъ статей изъ Русской хрестоматіи и въ сочиненіи повѣствованій, описаній и писемъ.

4) Заучиваніе наизусть лучшихъ отрывковъ въ стихахъ изъ предписанной на сей классъ хрестоматіи.

V-й классъ (2 часа въ недѣлю).

1) Повтореніе всей грамматики съ надлежащими пополненіями.

2) Чтеніе отрывковъ изъ сочиненій образцовыхъ писателей, помѣщенныхъ въ предписанной хрестоматіи, при чемъ дѣлаются Учителемъ надлежащіе объясненія относительно содержанія, расположенія и выраженія читаемыхъ статей, ученики же упражняются въ ясномъ, послѣдовательномъ, логическомъ и плавномъ разсказѣ.

2) Упражненіе учениковъ въ собственныхъ сочиненіяхъ. Для сего дѣлаютъ они извлеченія, переводы, пишутъ сочиненія въ повѣствовательномъ и описательномъ родѣ, а также краткія разсужденія, особенно же упражняются въ сочиненіи писемъ и

имъ Научитель на лекціи оповѣдѣлъ, и вправлять себѣ въ писаніе короткихъ оповѣданій, описовъ и listовъ, stosownych do ich wieku.

4) Uczenie się na pamięć, po dokładnym rozbiорze i objaśnieniu, wyimków wierszem i prozą z wypisów na tę klasę przeznaczonych.

K l a s s a IV-ta, (3 godziny na tydzień).

1) Objaśnienie na przykładach składu, gatunku, przymiotów, sposobów łączenia okresów i wynikających ztąd rozmaitych rodzajów wyślowienia. Przykłady stylu naturalnego, ucinkowego, peryodycznego i ozdobnego. Przykłady przenośni i postaci retorycznych, używanych dla ozdoby pisma.

2) Czytanie wyimków z wypisów na tę klasę przeznaczonych z rozbiорem grammatycznym, z objaśnieniem składu okresów, związku i następstwa myśli, użycia znaków pisarskich, rodzaju wyślowienia i wyrażeń właściwych językowi.

3) Na ćwiczenia, opowiadania, opisy, listy, jakniemniej przekłady i wyciągi z wypisów rossyjskich.

4) Uczenie się na pamięć celniejszych wyimków wierszem z wypisów na tę klasę przeznaczonych.

K l a s s a V-ta, (2 godziny na tydzień).

1) Powtórzenie grammatyki z należyтm jej dopełnieniem.

2) Czytanie wyimków z lepszych pisarzy, umieszczonych w wypisach, z dokładnм objaśnieniem treści, składu i przymiotów wyślowienia, oraz wprawa w opowiadanie jasne, zwięzłe, loiczne i płynne.

3) Na ćwiczenia mają uczniowie pisać: opowiadania, opisy, przekłady, wyciągi, krótkie rozprawki, odpowiednie do zakresu ich wiadomości, a szczególnie wprawiać się w pisanie listów i po-

въ составленіи употребительнѣйшихъ дѣловыхъ бумагъ, при чемъ Учитель объясняетъ имъ и формы оныхъ.

4) При чтеніи образцовыхъ отрывковъ и исправленіи упражненій учениковъ, Учитель утверждаетъ учащихся въ правилахъ языка, какъ въ отношеніи грамматическомъ, такъ и въ отношеніи слога.

Преподаваніе Польскаго языка должно быть какъ можно болѣе практическое и стремиться къ тому, чтобы учащіеся приучались правильно и логически излагать свои мысли, какъ изустно, такъ и письменно, и потому Учитель всего болѣе долженъ занимать учениковъ чтеніемъ, рассказываніемъ прочитаннаго и письменными упражненіями, въ правилахъ же языка онъ долженъ утверждать ихъ преимущественно словесными объясненіями и разспросами учениковъ въ классѣ. Преподаваніе польской грамматики имѣетъ двоякую цѣль: съ одной стороны, объясненіе ученикамъ правилъ языка и доставленіе имъ возможности правильно выражаться изустно и письменно; съ другой, изложеніемъ общихъ началъ грамматики облегчить имъ изученіе другихъ языковъ, при преподаваніи которыхъ учащіеся должны не только изучать формы и правила грамматическія, но, что гораздо важнѣе и труднѣе, приобрѣтать и самый матеріалъ. Во всякомъ случаѣ, польская грамматика должна быть излагаема аналитически, ибо тутъ дѣло идетъ объ языкѣ, на которомъ учащіеся говорятъ уже съ дѣтства, и правила котораго, равно какъ и общія начала грамматическія, хотя и безсознательно, но уже имъ почти извѣстны; посему Учитель не долженъ заставлять учениковъ заучивать наизусть правила грамматическія, но обязанъ извлекать оныя изъ примѣровъ, и только приводить въ сознаніе учащихся то, что они знаютъ безсознательно, или въ чемъ ошибаются по навыку и недостаточному еще развитію умственныхъ способностей. Для такого изложенія грамматики, Учитель не имѣетъ надобности прибѣгать къ сухой и утомительной теоріи, и обременять память учениковъ, заставляя ихъ заучивать отвлеченныя опредѣленія, но долженъ посредствомъ практическихъ упражненій, какъ изустныхъ, такъ и письменныхъ, объяснять имъ правила оной.

При упражненіи учениковъ въ чтеніи, Учитель долженъ имѣть въ виду приученіе ихъ къ правильному, внятному и плавно-

даѣнъ урѣдowych, причѣмъ Nauczyciel powinien objaśniać im przepisy i formy właściwe pismom tego rodzaju.

4) Przy czytaniu wyimków z cenniejszych autorów i poprawie ćwiczeń, ma Nauczyciel obznajmiać dokładnie uczniów z prawidłami grammatycznymi, duchem i własnościami języka.

Wykład języka polskiego powinien być praktycznym i mieć na celu wprawę uczniów w poprawne co do języka i logiczne wyrażanie myśli swoich, tak ustnie jako też i na piśmie. W tym celu Nauczyciel ma przedewszystkiem zatrudniać uczniów czytaniem, opowiadaniem tego co się czytało w klasie i wypracowaniami piśmiennymi; w prawidłach zaś językowych mają się ugruntować przez stosowne objaśnienia ustne i pytania zadawane im podczas lekcyi. Wykład grammatyki polskiej ma cel dwójaki: naprzód, wytłómaczenie uczniom prawideł języka i wprawę w mówienie i pisanie poprawne; powtórę, ułatwienie, przez objaśnienie ogólnych zasad grammatyki, nauki innych języków, które przedstawiają większe trudności uczącym się, gdyż ci oprócz form i prawideł grammatycznych, mają jeszcze, co jest rzeczą ważniejszą, nabywać i sam materiał języka. Grammatyka języka polskiego ma być wykładaną sposobem analitycznym; bo tu chodzi o język, którym uczniowie mówią od dzieciństwa, i którego prawidła, jak niemniej ogólne zasady grammatyki, są im, bez ich nawet wiedzy o tém, prawie w zupełności znane. Dla tego też Nauczyciel nie powinien zadawać uczniom prawideł grammatycznych do uczenia się na pamięć, ale obowiązany jest wydobywać je z przykładów, i układać w systemat to, co już im jest wiadome, bez własnego uznania, lub w czém popełniają błędy z nawyknięcia lub z nierozwiniętych jeszcze władz umysłowych. Taki wykład grammatyki wymaga nie oschłej i nużącej umysł teoryi, lub przeciążania pamięci uczniów definicyjami oderwanymi, ale objaśniania prawideł praktycznie, przez wprawę uczniów w poprawne wysłowienie ustne lub piśmienne.

Czytając z uczniami powinien Nauczyciel wprawiać ich w czyste wymawianie, w czytanie dobre i płynne równie druku

му чтенію какъ печатнаго, такъ и рукописнаго, и вмѣстѣ съ тѣмъ, посредствомъ объясненія значенія словъ и выраженій, указанія послѣдовательности и связи мыслей въ читаемомъ отрывкѣ, онъ долженъ дѣйствовать на логическое развитіе ихъ мышленія. При чтеніи, Учитель долженъ также пользоваться всякимъ случаемъ для практическаго объясненія учащимся правилъ языка. При разсказѣ учениками прочитаннаго, Учитель наблюдаетъ за отчетливымъ и логическимъ изложеніемъ мыслей и за правильностью выраженій.

Отрывки, задаваемые ученикамъ для заучиванія наизусть, Учитель долженъ предварительно самъ прочитать въ классѣ и объяснить, потомъ заставить нѣсколькихъ учениковъ повторить чтеніе, чтобы они надлежащимъ образомъ и хорошо произносили то, что должны заучивать.

Выборъ темъ на сочиненія долженъ быть во всѣхъ отношеніяхъ соответственъ и сообразенъ со степенью умственнаго развитія учащихся; особенно же должно избирать такіе предметы, которые наиболѣе будутъ ученикамъ полезны въ практической жизни. Каждую задаваемую на упражненіе тему Учитель долженъ предварительно хорошо объяснить, дабы ученики достаточно понимали предметъ, о которомъ должны писать, и имѣли для сего нужныя свѣдѣнія.

Упражненія учениковъ должны быть со всею тщательностью исправляемы Учителемъ; при семъ онъ долженъ обращать вниманіе не только на ошибки противъ языка, но и на выраженія, противныя здравому смыслу, утверждать въ ученикахъ правильное сужденіе о предметахъ, приучать ихъ къ ясному и правильному изложенію мыслей, и потому не должно требовать отъ нихъ обширныхъ сочиненій, но слѣдуетъ заставлять ихъ писать оныя какъ можно чаще о предметахъ, доступныхъ ихъ возрасту и познаніямъ, особенно же о такихъ, кои, какъ выше упомянуто, могутъ быть имъ полезны въ дальнѣйшей жизни.

При всѣхъ письменныхъ упражненіяхъ Учитель наблюдаетъ также, чтобы письмо учениковъ было, по возможности, красиво, а главное, чтобы они писали четко и чисто.

6) ПРОГРАММА ПРЕПОДАВАНІЯ ЛАТИНСКАГО ЯЗЫКА ВЪ ПЯТИКЛАССНЫХЪ УЪЗДНЫХЪ УЧИЛИЩАХЪ.

Цѣль обученія латинскому языку въ пятиклассныхъ уѣзд-

какъ рѣкопистовъ, въ zachowywanie zawieszeń i zmian głosu stosownych do treści pisma, objaśniać im reguły grammatyczne, znaczenie wyrazów i wyrażeń właściwych językowi, wskazywać związek i następstwo myśli, wprowadzać ich w opowiadanie jasne, płynne, poprawne i logiczne, a przez to nie tylko kształcić język, ale i rozwijać władzę myślenia.

Wyimki przeznaczone do uczenia się na pamięć powinien Nauczyciel, po przeczytaniu i objaśnieniu, kazać kilku uczniom odczytać uważnie, aby dobrze je zrozumiał, mogli łatwiej się ich nauczyć i dobitniej wydać.

W zadaniach do ćwiczeń powinien Nauczyciel zachowywać pewne stopniowanie, według rozwijających się pojęć i zakresu wiadomości uczniów, szczególnie zaś wybierać przedmioty naukowe i moralne, które mogą się im przydać w dalszym życiu. Każde zadanie wypada uczniom dobrze objaśnić, z różnych stron przedmiot im pokazać, i przez stosowne zapytania starać się przekonać, czy go dobrze rozumieją, czy będą mogli opisać, i czy posiadają zapas odpowiednich wiadomości.

Wypracowania uczniów powinien Nauczyciel starannie poprawiać, i zwracać uwagę nie tylko na błędy języka, ale i na wyrażenia przeciwne zdrowemu rozsądkowi lub niestosowne, a przez to kształcić nie tylko język, ale rozwijać ich pojęcia, i ustalać zdrowy sąd o rzeczach. Nie należy przeto żądać obszernych wypracowań, ale przez częste pisanie wprowadzać uczniów w wyrażanie się jasne, logiczne i poprawne, w przedmiotach dostępnych ich wiadomościom, a szczególnie takich, które mogą, jak się wyżej powiedziało, mieć związek z przeznaczeniem dalszego życia.

Przy poprawie ćwiczeń powinien Nauczyciel wymagać, aby uczniowie pisali, o ile można kształtnie, a nadewszystko porządnie i wyraźnie.

6) PROGRAM DO WYKŁADU JĘZYKA ŁACIŃSKIEGO W SZKOŁACH POWIATOWYCH O PIĘCIU KLASACH.

Cel nauki języka łacińskiego w szkołach powiatowych o pię-

ныхъ училищахъ состоитъ въ ознакомленіи учениковъ съ этимъ языкомъ до такой степени, чтобы они, выходя изъ V-го класса, могли сами пролагать себѣ путь къ уразумѣнію легчайшихъ латинскихъ писателей и, въ случаѣ надобности, собственными силами далѣе совершенствоваться въ этомъ языкѣ. Такъ какъ строго практическій методъ, въ педагогическомъ значеніи этого слова, представляетъ кратчайшій путь къ указанной выше цѣли ученія, то и вмѣняется въ обязанность Учителю считать постоянно грамматику не цѣлью своего преподаванія, а средствомъ къ уразумѣнію писателей, и переводить съ учениками съ латинскаго языка какъ можно болѣе, съ соблюденіемъ ниже изложенныхъ правилъ.

I-й классъ (4 часа въ недѣлю).

- 1) Чтеніе по книгѣ, назначенной для этого класса.
- 2) Грамматика: склоненіе именъ существительныхъ, измѣненіе именъ прилагательныхъ по родамъ, числамъ, падежамъ и степенямъ сравненія; склоненіе мѣстоименій и именъ числительныхъ, раздѣленіе глаголовъ по значенію; общее понятіе о наклоненіяхъ и временахъ; спряженіе глагола *sum*, производство временъ и спряженіе правильныхъ глаголовъ.
- 3) Переводъ съ латинскаго языка на польскій отрывковъ изъ *Tirocinium* для I-го класса.
- 4) Изустный переводъ коротенькихъ фразъ, состоящихъ изъ словъ, изученныхъ учениками при переводѣ съ латинскаго языка.
- 5) Заучиваніе наизусть легкихъ разговоровъ, находящихся въ *Tirocinium* для сего класса, послѣ надлежащаго ихъ уразумѣнія.

Примѣчаніе 1. Показавъ разницу между латинскимъ и польскимъ алфавитомъ, и изложивъ главнѣйшія правила произношенія, Учитель посвящаетъ на чтеніе часть каждаго урока, въ продолженіе цѣлаго года, стараясь особенно о томъ, чтобы ученики заблаговременно привыкали къ правильному ударенію.

2. Къ грамматикѣ Учитель приступитъ только тогда, когда ученики приобрѣтутъ изъ польской грамматики понятіе о частяхъ рѣчи и ихъ измѣненіяхъ. Склоненіямъ существительныхъ, прилагательныхъ

циу klassach zależy na doprowadzeniu uczniów do tego stopnia znajomości w tym języku, ażeby, po wyjściu z klasy piątej, mogli sami torować sobie drogę do zrozumienia łatwiejszych autorów łacińskich i w razie potrzeby o własnych siłach doskonalić się w tym języku. Ponieważ ściśle praktyczna metoda, w pedagogicznym znaczeniu tego wyrazu, jest najkrótszą drogą prowadzącą do tego celu, wkłada się więc obowiązek na uczącego, aby nie uważał grammatyki za cel nauki, ale jedynie za środek do zrozumienia autorów, i aby jak najwięcej tłumaczył z uczniami z języka łacińskiego, zachowując następujące przepisy.

K l a s s a I-sza, (4 godziny na tydzień).

- 1) Czytanie z książki przeznaczonej na tę klasę.
- 2) Grammatyka: deklinacye rzeczowników, odmiana przymiotników przez rodzaje, liczby, przypadki i stopnie porównania; odmiana zaimeków i imion liczbowych; podział słów podług znaczenia; ogólne wyobrażenie o trybach i czasach; konjugacya słowa *sum*, formowanie czasów i konjugacye słów foremnych.
- 3) Tłómaczenie z języka łacińskiego na polski wyjątków z *Tirocinium* na klasę pierwszą.
- 4) Tłómaczenie ustne króciutkich zdań z wyrazów, które już uczniowie poznali, przy tłumaczeniu z języka łacińskiego.
- 5) Uczenie się na pamięć łatwych rozmów, znajdujących się w *Tirocinium*, na tę klasę przeznaczoném, po należytem ich zrozumieniu.

Uwaga 1. Nauczyciel, wskazawszy uczniom różnicę między alfabetem łacińskim i polskim, i wyłożywszy główne prawidła wymawiania, poświęci na czytanie część każdej lekcyi w ciągu całego roku i starać się będzie, aby uczniowie wcześniej przywykali do właściwego akcentu.

2. Do grammatyki wtenczas dopiero Nauczyciel przystąpi, kiedy uczniowie nabędą już wyobrażenia o częściach mowy i ich odmianie z grammatyki polskiej. Odmian imion rzeczownych, przymiotnych, liczbowych i zaim-

и числительных именъ и мѣстоименій онъ будетъ учить по образцамъ. Чтобы облегчить изучение склоненій, должно указывать сходные падежи въ каждомъ склоненіи, и сравнивать склоненія между собою. Всѣмъ четыремъ спряженіямъ обучаются дѣти въ одно время, примѣняя къ дѣлу узнаннаго ими предварительно правила производства временъ. При обученіи склоненіямъ и спряженіямъ Учитель тщательно наблюдаетъ за правильностью произношенія. Вообще Учитель, какъ здѣсь, такъ и въ высшихъ классахъ, не долженъ пускаться ни въ какія подробности и терять время на объясненіе того, что должно быть извѣстно ученикамъ изъ польской или русской грамматики.

До начатія грамматики, Учитель можетъ научить дѣтей спрягать настоящее время дѣйствительнаго и страдательнаго залога четырехъ правильныхъ спряженій, дабы этимъ доставить ученикамъ возможность переводить впоследствии коротенькія предложенія, и такимъ образомъ содѣйствовать твердому изученію этимологическихъ измѣненій.

Примѣчаніе 3. Ученики должны сами готовиться къ переводу съ латинскаго языка, ибо только такимъ образомъ они могутъ извлечь изъ перевода существенную пользу. Но, чтобы они сами могли готовиться, Учитель долженъ:

a) научить предварительно дѣтей, какъ они должны пользоваться находящимися въ ихъ книгахъ словарями;

b) объяснить слова, которыхъ дѣти, по степени своего знанія, не могутъ сами разгадать;

c) соблюдать величайшую осторожность при задаваніи уроковъ, обращая вниманіе не только на успѣхи учениковъ, но и на то, чтобы не обременять дѣтей и, вслѣдствіе того, не отнимать у нихъ охоты къ обученію латинскому языку и времени, нужнаго для приготовленія уроковъ по другимъ предметамъ. За масштаб можно принять число неизвѣстныхъ ученикамъ словъ, которое сначала должно быть очень незначительно въ каждомъ урокъ. Разумѣется само собою, что Учитель разсматриваетъ предварительно назначаемый имъ для перевода отрывокъ и убѣдится, сколько именно

кѣмъ учить будетъ по дѣлу wzorów. Ażeby ułatwić naukę deklinacyi, należy zwracać uwagę na przypadki podobne w każdej deklinacyi i porównywać deklinacje pomiędzy sobą. Wszystkich konjugacyj dzieci uczyć się powinny odrazu i stosować znane już prawidła formacyi czasów. Przy uczeniu deklinacyj i konjugacyj bacznie zwracać uwagę należy na dobre wymawianie. W ogóle Nauczyciel tak tu, jak i w klassach wyższych, niepowinien wdawać się w żadne szczegóły i nie tracić czasu na wyjaśnianie tego, co znane już uczniom z grammatyki polskiej lub rosyjskiej.

Przed rozpoczęciem grammatyki, Nauczyciel może wyuczyć dzieci odmiany czasu teraźniejszego strony czynnej i biernej 4 konjugacyj foremnych, aby mogły następnie tłómaczyć króciutkie zdania i tym sposobem dobrze wyuczyć się odmian etymologicznych.

Uwaga 3. Uczniowie powinni sami gotować się na tłómaczenie z języka łacińskiego, bo tym tylko sposobem prawdziwą odniosą ztąd korzyść. Aby jednak mogli sami się przygotowywać, Nauczyciel powinien:

a) nauczyć poprzednio dzieci, jak używać słownika przy ich książkach znajdującym się;

b) objaśnić wyrazy, których dzieci dla braku rozwinięcia władz umysłowych, nie mogłyby zrozumieć;

c) zachować wszelką oględność przy naznaczaniu lekcyj, zwracając uwagę nietylko na postęp uczniów, ale i na to, aby obarczaniem nie pozbawiać ich chęci do nauki języka łacińskiego i nie zabierać im czasu potrzebnego do wyuczenia się lekcyj z innych przedmiotów. Za skalę wziąć można liczbę wyrazów, które w zadaniu mającym kawałku są uczniom nieznane i tych z początku powinno być bardzo mało na każdą lekcję. Samo z siebie wynika, że Nauczyciel powinien przejrzyć ustęp, który do tłómaczenia wyznacza i przekonać się, ile mianowicie zawiera wyrazów nieznanych dla uczniów. Liczba takich wyrazów może wzrastać stoso-

неизвестных словъ въ немъ заключается. Число такихъ словъ можетъ возрастать по мѣрѣ успѣховъ дѣтей. Ученики, съ своей стороны, должны кромѣ перевода:

- a) знать значеніе и происхожденіе всѣхъ словъ, нужныхъ для назначеннаго имъ перевода;
- b) умѣть измѣнять тѣ изъ нихъ, которыхъ измѣненія должны быть имъ извѣстны;
- c) располагать слова въ грамматическомъ порядкѣ, въ чемъ ученики должны постоянно упражняться.

Воспрещается писать подробные этимологическіе разборы, отмѣчать номерами грамматическій порядокъ словъ и списывать польскій переводъ на тетрадь, какъ здѣсь, такъ и въ слѣдующихъ классахъ.

- Примѣчаніе 4.* Учитель самъ будетъ составлять фразы для перевода съ польскаго языка, изъ словъ, встрѣчающихся въ переводѣ съ латинскаго языка. Переводъ такихъ фразъ, которыя распространяются по мѣрѣ успѣховъ учениковъ, производится изустно, при чемъ Учитель, имѣя главнымъ образомъ въ виду содѣйствовать основательному изученію этимологическихъ измѣненій, не будетъ излагать нужныхъ при семъ синтаксическихъ правилъ, поправляя ошибки учениковъ безъ дальнѣйшихъ объясненій.
5. Назначаемые для изученія наизусть отрывки должны быть вполне понятны для учениковъ, и притомъ заключать въ себѣ истину, достойную того, чтобы она глубоко напечатлѣлась въ памяти дѣтей.

II-й классъ (4 часа въ недѣлю).

- 1) Чтеніе по книгѣ, назначенной для сего класса.
- 2) Грамматика: краткое повтореніе того, что было изложено въ I-мъ классѣ; о родахъ именъ существительныхъ по окончанію; склоненіе греческихъ существительныхъ, неправильныхъ и недостаточныхъ именъ; спряженіе неправильныхъ и недостаточныхъ глаголовъ.
- 3) Переводъ легчайшихъ отрывковъ изъ Tirocinium для II-го класса.
- 4) Переводъ съ польскаго языка примѣровъ на изложенную имъ часть грамматики.

wnie do postępu dzieci. Uczniowie z swojej strony, oprócz tłumaczenia, obowiązani:

- a) wiedzieć znaczenie i pochodzenie wszystkich wyrazów potrzebnych do wyznaczonego im tłumaczenia;
- b) umieć odmieniać te wyrazy, których odmiana powinna im być znana;
- c) szykować wyrazy w porządku grammatycznym, do czego ciągle przyuczani być powinni.

Zabrania się tak w tej jak i w następnych klassach, pisanie szczegółowych rozbiórów etymologicznych, notowanie liczbami porządku grammatycznego i pisanie tłumaczenia w kajetach.

Uwaga 4. Nauczyciel sam będzie układał zdania do tłumaczenia z języka polskiego, z wyrazów poznanych już przy tłumaczeniu z języka łacińskiego. Tłumaczenie takich zdań, których liczba od postępu uczniów zależeć będzie, ma być ustne, przyczem Nauczyciel, mając na względzie szczególniejsze ugruntowanie w odmianach etymologicznych, nie będzie wyjaśniał prawideł składni, ale poprawiać będzie błędy uczniów, bez dalszych wyjaśnień.

5. Wyznaczane do wyuczenia się na pamięć wyimki, powinny być dokładnie pojęte i zrozumiane przez uczniów, i przytém zawierać w sobie odpowiednią naukę, któraby warta była, iżby utkwiała w pamięci uczniów.

K l a s s a II-ga, (4 godziny na tydzień).

- 1) Czytanie z książki przeznaczonej na tę klasę.
- 2) Grammatyka: krótkie powtórzenie tego, co wyłożono w klassie pierwszej, o rodzajach imion rzeczownych z zakończenia, deklinacye imion greckich, imion nieforemnych i ułomnych, konjugacye słów nieforemnych i ułomnych.
- 3) Tłumaczenie łatwiejszych ustępów z Tirocinium na klasę drugą.
- 4) Tłumaczenie z języka polskiego przykładów na wykładaną część grammatyki.

5) Заучиваніе наизусть или разговоровъ, какъ въ I-мъ классѣ, или же занимательныхъ отрывковъ изъ Tirocinium для II-го класса.

Примѣчаніе 1 При чтеніи Учитель долженъ требовать отъ учениковъ не только правильности произношенія, но и того, чтобы они умѣли примѣнять къ чтенію правила объ удареніи, узнанныя ими при обученіи склоненіямъ и спряженіямъ.

2. Въ изложеніи грамматики, Учитель не долженъ входить въ излишнія подробности, но ограничивается одними главнѣйшими неправильностями, предоставляя всѣ подробности практикѣ.

Равнымъ образомъ, должно быть предоставлено практикѣ изученіе глаголовъ, имѣющихъ неправильныя Perfecta и Supina. Главнѣйшій предметъ грамматическихъ занятій въ этомъ классѣ состоитъ въ твердомъ изученіи спряженій; потому ученики должны непрерывно упражняться въ спряженіяхъ до тѣхъ поръ, пока будутъ въ состояніи бойко передавать по латыни каждую форму польскаго глагола. Возведя учениковъ на эту степень знанія, Учитель не оставитъ спряженій, но будетъ упражнять въ нихъ дѣтей посредствомъ изустнаго перевода короткихъ предложений.

3. При переводѣ съ латинскаго языка, Учитель руководствуется примѣчаніемъ 3-мъ къ программѣ для I-го класса, съ тою разницею, что здѣсь можетъ задавать болѣе, соображаясь съ успѣхами учениковъ.

4. Упражненія учениковъ въ этомъ классѣ состоятъ въ письменномъ переводѣ съ польскаго языка; этотъ переводъ долженъ быть такъ устроенъ, чтобы ученики имѣли возможность постоянно примѣнять къ практикѣ приобрѣтенныя ими теоретическія свѣдѣнія.

5. Къ декламации въ этомъ классѣ примѣняется все, сказанное выше въ примѣчаніи 5-мъ къ программѣ для I-го класса.

III-й классъ (4 часа въ недѣлю).

1) Грамматика: повтореніе этимологической части грамматики. Управление предлоговъ, согласованіе словъ и употребленіе падежей.

5) Uczenie się na pamięć albo rozmów jak i w klasie pierwszej, albo też zajmujących wyjątków z Tirocinium na klasę drugą.

Uwaga 1. Przy czytaniu, Nauczyciel wymagać ma od uczniów, nie tylko aby dobrze wymawiali, ale także aby umieli zastosowywać reguły akcentu znane im z nauki deklinacji i koniugacji.

2. Przy wykładzie grammatyki, Nauczyciel nie powinien wdawać się zbyt w szczegóły, ale ograniczyć się głównymi nieforemnościami, zostawiając resztę praktyce. Podobnie należy zostawić praktyce wyuczenia się słów, mających nieforemne perfecta i supina. Głównym przedmiotem grammatyki w tej klasie będą koniugacje, i dla tego uczniowie ciągle powinni być w nie wprawiani dopóty, dopóki nie będą w stanie biegle oddawać po łacinie każdej formy słowa polskiego. Nauczyciel, chociaż doprowadzi już uczniów do tego stopnia znajomości, nie zaniedba koniugacji, ale ciągle będzie wprawiał w nie dzieci, za pomocą ustnego tłumaczenia zdań krótkich.

3. Przy tłumaczeniu z języka łacińskiego, Nauczyciel kierować się będzie uwagą 3-cią programu dla klasy pierwszej, z tą tylko różnicą, że może tu naznaczać więcej, stosownie do postępu uczniów.

4. Ćwiczeniami uczniów w tej klasie będzie tłumaczenie piśmienne z języka polskiego, które tak ułożyć należy, aby zawierało w sobie zastosowanie w praktyce nabytych reguł teoretycznych.

5. Co do deklamacji, w tej klasie stosuje się to wszystko co powiedziano w uwadze 5-jej programu dla klasy pierwszej.

K l a s s a III-cia, (4 godziny na tydzień).

1) Grammatyka: powtórzenie części etymologicznej grammatyki, rząd przyimków, zgoda imion i słów, i użycie przypadków.

- 2) Переводъ съ латинскаго языка сочиненія Евтропія.
- 3) Переводъ съ польскаго языка примѣровъ на изложенную часть грамматики.
- 4) Ученіе наизусть отрывковъ изъ Евтропія.

Примѣчаніе 1. При изложеніи правилъ согласованія словъ, Учитель примѣняетъ къ латинскому языку только тѣ свѣдѣнія, которыя ученики узнали изъ польской грамматики. Проходя объ употребленіи падежей, Учитель ограничивается краткимъ и удобопонятнымъ изложеніемъ главныхъ правилъ, при чемъ переходитъ отъ одного правила къ другому только тогда, когда предыдущія правила, помощію упражненій, будутъ совершенно поняты и усвоены учениками.

2. При переводѣ Евтропія, Учитель объясняетъ преимущественно тѣ мѣста, которыя представляютъ возможность примѣнять къ онымъ изложенную часть грамматики; въ то же время онъ долженъ упражнять учениковъ и въ этимологическомъ разборѣ, не упуская изъ виду спряженій, и указывать имъ связь предложеній между собою. Впрочемъ Учитель долженъ, такъ какъ и въ предыдущихъ классахъ, соблюдать постепенность и вообще—слѣдовать тѣмъ же самымъ правиламъ, которыя указаны при переводѣ съ учениками I и II-го класса.
3. Предложенія, назначаемыя Учителемъ, для перевода съ польскаго языка на латинскій, должны со всею возможною ясностію представлять правило, которому служатъ подтвержденіемъ.

IV-й классъ (4 часа въ недѣлю).

1) Грамматика. Повторивъ пройденное въ III-мъ классѣ, Учитель изложить значеніе временъ и наклоненій, подробно опредѣлять значенія, какія принимаетъ это наклоненіе въ главныхъ предложеніяхъ; употребленіе неокончательнаго наклоненія, особенно въ значеніи именительнаго и винительнаго падежей; о герундіи, герундивѣ; о причастіи совокупномъ (participium conjunctum) и творительномъ самостоятельномъ (ablat: absolutus v. consequentiae); о придаточныхъ предложеніяхъ (accusat c. inf; nimon. c. inf; ut, ne, quo, quin, quominus, qui, quae, quod,

- 2) Тłómaczenie z języka łacińskiego Eutropiusza.
- 3) Тłómaczenie z języka polskiego przykładów na wykładaną część grammatyki.
- 4) Uczenie się na pamięć ustępów z Eutropiusza.

Uwaga 1. Przy wykładzie prawideł zgody, Nauczyciel stosować będzie do języka łacińskiego tylko te wiadomości, które uczniowie już nabyli z grammatyki polskiej. Przechodząc o użyciu przypadków, Nauczyciel ograniczy się krótkim i zrozumiałym wykładem głównych prawideł i przejdzie od jednego pravidła do drugiego nie wprzód, aż uczniowie za pomocą przykładów dokładnie zrozumieją i ugruntują w sobie poprzednie pravidła.

2. Przy tłómaczeniu Eutropiusza, Nauczyciel wyjaśnia szczególniej te miejsca, które służą do zastosowania wyłożonej części grammatyki; obok tego powinien wprawiać uczniów w rozbiór etymologiczny, nie zapominając i o konjugacyach, i wskazywać związek zdań pomiędzy sobą. Nakoniec Nauczyciel powinien, jak i w klassach poprzedzających, zachować stopniowanie i w ogóle kierować się pravidłami wskazanemi przy tłómaczeniu w klassie pierwszój i drugiej.
3. Przykłady, dawane do tłómaczenia z języka polskiego na łaciński, powinny z całą dokładnością zawierać pravidło, które wyjaśniać mają.

K l a s s a IV-ta, (4 godziny na tydzień).

1) Grammatyka. Nauczyciel, powtórzywszy co przesedł w klassie trzeciój, wyłoży znaczenie czasów i trybów, mówiąc zaś o trybie łączącym, szczegółowo wskaże znaczenia, jakie tryb ten przyjmuje w zdaniach głównych; użycie trybu bezokolicznego szczególniej w znaczeniu przypadku 1 i 4; o gerundium, gerundivum, o imiesłowie połączonym (participium conjunctum), o przypadku 6 niezależnym (ablativus absolute positus vel consequentiae), o zdaniach pobocznych (Accusativus cum infinitivo; Nominativus cum infinitivo; ut, ne, quo, quin, quominus, qui, quae, quod,

quum etc.; quia, quoniam etc.; si, nisi, quamquam etc.; ac si, quasi etc.; ut ita); вопросительныя предложения; о послѣдованіи временъ въ придаточныхъ предложенияхъ; правила косвенной рѣчи (sermo obliquus) и употребленіе возвратнаго мѣстоименія.

2) Переводъ Корнелія Непота и басень Федра.

3) Переводъ съ польскаго языка примѣровъ на изложенную часть грамматики.

4) Заучиваніе наизусть басень Федра.

Примѣчаніе 1. Самый объемъ грамматическаго курса, назначеннаго для сего класса, служить уже указаніемъ, что Учитель долженъ дать ученикамъ только общее понятіе о каждой изъ исчисленныхъ выше статей и пополнять оное посредствомъ практическихъ упражненій. Поэтому, еще болѣе, нежели въ предыдущихъ классахъ, долженъ онъ стараться о томъ, чтобы практика шла рядомъ съ теоріею, объясняя и пополняя послѣднюю.

2. При переводѣ съ латинскаго языка, ученики должны постоянно показывать отношеніе предложений между собою и связь мыслей, и упражняться въ рѣшеніи встрѣчающихся трудностей помощію извѣстныхъ имъ синтактическихъ правилъ. Кромѣ соблюденія того, что уже сказано о переводѣ въ низшихъ классахъ, Учитель долженъ показывать ученикамъ, какъ слѣдуетъ употреблять большіе словари, въ которыхъ они столь часто теряются. Въ задаваніи перевода необходимо и здѣсь соблюдать постепенность.

3. Кромѣ перевода съ польскаго языка предложений, ученики занимаются по временамъ письменнымъ изложеніемъ содержанія переведенныхъ ими басень Федра.

4. Для заучиванья наизусть должно задавать только то, что уже нѣсколько разъ было переведено и надлежащимъ образомъ объяснено, и что, кромѣ занимательности, заключаетъ въ себѣ какое либо правоученіе.

V-й классъ (4 часа въ недѣлю).

1) Краткое повтореніе синтаксиса.

2) Переводъ Комментаріевъ Цезаря о войнѣ съ Галлами и

quum etc.; quia, quoniam etc.; si, nisi, quamquam, etc. ac si, quasi etc.; ut ita); zdania pytające, o następstwie czasów w zdaniach pobocznych; prawidła mowy ubocznej (sermo obliquus) i użycie zaimków zwrotnych.

2) Тѣмаченіе Korneliusza Neposa i bajek Fedra.

3) Тѣмаченіе зъ языка польскаго прикладовъ на выклада на часть грамматики.

4) Ученіе сѣ на памієць bajek Fedra.

Uwaga 1. Sam zakres kursu grammatyki na tę klasę przeznaczoną wskazuje, że Nauczyciel powinien dać tylko uczniom ogólne wyobrażenie o każdej części przedmiotu i dopełniać resztę za pomocą ćwiczeń praktycznych. Dlatego też jeszcze więcej tu, niż w klasach poprzedzających, powinien starać się, aby praktyka szła w ślad za teorią, objaśniając ją i dopełniając.

2. Przy tłumaczeniu z języka łacińskiego uczniowie powinni ciągle wyjaśniać związek zdań pomiędzy sobą i związek myśli, i przy pomocy znanych im prawideł składni, wprawiać się w rozwiązywanie napotykaných trudności. Oprócz tego, co powiedziano o tłumaczeniu w klasach niższych, Nauczyciel powinien pokazać uczniom, jak używać słowników większych, z którymi często poradzić sobie nie umieją. Przy wyznaczaniu tłumaczenia trzeba i tu zachować stopniowanie.

3. Oprócz tłumaczenia zdań z języka polskiego, uczniowie niekiedy zajmować się powinni zbieraniem na piśmie treści wytłumaczonych bajek Fedra.

4. Do wyuczania się na pamięć należy wyznaczać tylko to co już kilkakrotnie było wytłumaczone i wyjaśnione należycie, i co oprócz zajęcia, zawiera w sobie jakąś naukę moralną.

K l a s s a V-ta, (4 godziny na tydzień).

1) Krótkie powtarzanie składni.

2) Тѣмаченіе Pamієтниківъ Цезаря о wojnie z Gallami i

избранных мѣстъ изъ Превращеній Овидія, не оскорбляющихъ нравственнаго чувства.

3) Переводъ съ польскаго языка на латинскій тем, заключающихъ въ себѣ примѣры на труднѣйшія правила латинской грамматики.

4) Заучиванье наизусть отрывковъ изъ Овидія.

5) Краткія свѣдѣнія о первоклассныхъ римскихъ писателяхъ и ихъ сочиненіяхъ, а равно изъ римскихъ древностей.

Примѣчаніе 1. Приготовленіемъ къ Овидію долженъ служить краткій и самый практическій очеркъ прозодіи, содержащій въ себѣ единственно то, безъ чего ученикъ не могъ бы изучить дактилическаго гекзаметра; изъ метрики же изложить Учителю предварительныя свѣдѣнія, а также и свойства упомянутого метра. Переводя Овидія, Учитель указываетъ на различіе между поэтическимъ и прозаическимъ языкомъ, и заставляетъ учениковъ выражать обыкновенною рѣчью то, что поэтъ представилъ въ видѣ картинъ, дабы, посредствомъ такого сличенія, понятіе ихъ о каждомъ изъ обоихъ родовъ рѣчи становилось яснѣе и отчетливѣе. Слѣдующаго путемъ, указаннымъ въ программѣ для низшихъ классовъ, Учитель долженъ требовать, чтобы ученики сами приучались къ уразумѣнію легчайшихъ, по крайней мѣрѣ, авторовъ, и съ этою цѣлью заставляетъ ихъ по временамъ переводить безъ приготовленія указанная имъ мѣста изъ Цезаря и Овидія, или изъ писателей, которыхъ переводили въ низшихъ классахъ.

2. Кромѣ перевода съ польскаго языка, ученики должны, по временамъ, письменно излагать содержаніе переведенныхъ мѣстъ изъ Цезаря и Овидія.

3. Свѣдѣнія изъ римскихъ древностей не должны быть преподаваемы въ видѣ особой науки, но по мѣрѣ того, какъ предписанные для сего класса авторы будутъ представлять случай, Учитель кратко объясняетъ ученикамъ, по польски или по русски, важнѣйшія учрежденія римскаго государства. Что же касается до свѣдѣній о первоклассныхъ римскихъ писателяхъ, то Учитель долженъ также сообщить изъ оныхъ въ самомъ краткомъ очеркѣ одно только существенное, безъ всякихъ ученыхъ взглядовъ и разсужденій.

выбранныхъ мѣстъ зъ Преміан Овидыуса, nieobrażających moralności.

3) Tłómaczenie z języka polskiego tematów zawierających w sobie przykłady trudniejszych prawideł grammatyki łacińskiej.

4) Wyuczanie się na pamięć wyjątków z Owidyusza.

5) Krótka wiadomość o najznakomitszych autorach rzymskich i ich dziełach, i wiadomości ze starożytności rzymskich.

Uwaga 1. Za przygotowanie do Owidyusza ma służyć krótki i najpraktyczniejszy rys prozodyi, zawierający w sobie to jedynie, bez czego uczeń nie mógłby poznać hexametu daktylicznego; z nauki o wierszach łacińskich wyłoży Nauczyciel wiadomości wstępne i własności powyższego metru. Tłómacząc Owidyusza, Nauczyciel wskaże różnicę między językiem poetycznym i prozaicznym, i każe uczniom oddawać w mowie zwyczajnej to, co poeta przedstawił w kształcie obrazów, aby, za pomocą tego porównania, wyobrażenie ich o obydwóch rodzajach mowy stało się jaśniejszem i wyraźniejszym. Trzymając się następnie drogi wskazanej w programmacie dla klass niższych, Nauczyciel wymagać będzie od uczniów, aby przywykali do zrozumienia łatwiejszych przynajmniej autorów, i w tym celu każe im niekiedy tłómaczyć bez przygotowania wskazane miejsca z Cezara i Owidyusza, albo też z autorów, których tłómaczyli w klassach niższych.

2. Oprócz tłómaczenia z języka polskiego, uczniowie powinni czasami piśmiennie zbierać treść ustępów przetłómaczonych z Cezara i Owidyusza.

3. Wiadomości ze starożytności rzymskich nie mają być wykładane w kształcie oddzielnej nauki, ale skoro się wydarzy sposobność przy tłómaczeniu autorów na tę klasę przepisanych, Nauczyciel krótko wyjaśni uczniom po polsku lub po rosyjsku najważniejsze urządzenia państwa rzymskiego. Co się zaś tyczy wiadomości o najznakomitszych autorach rzymskich, Nauczyciel, o ile można najkrócej, wyłoży co najważniejsze, bez wdawania się w rozprawę i poglądy naukowe.

гательныхъ и настоящее, прошедшее несовершенное или будущее время глаголовъ вспомогательныхъ.

2) Ученикамъ объясняется значеніе всѣхъ словъ, которыя они научились правильно произносить; засимъ слова эти сочетаются такъ, чтобы изъ нихъ составились легкія фразы, которыя должны быть повторяемы учениками вслухъ. На слѣдующій урокъ ученикамъ назначается для занятій:

- a) упражненіе въ произношеніи прочитанныхъ уже словъ и заучиваніе значенія ихъ наизусть;
- b) изученіе правописанія этихъ словъ до такой степени, чтобы ученики могли ихъ написать на память на таблицѣ, и
- c) приготовленіе къ чтенію нѣсколькихъ строкъ, состоящихъ изъ словъ съ такимъ же правописаніемъ, какъ и заученныя ими наизусть.

3) Фразы, составляемыя посредствомъ простаго сочетанія заученныхъ словъ, будутъ постепенно измѣняемы:

- a) посредствомъ образованія множественнаго числа съ буквою *s*, и женскаго рода прилагательныхъ съ буквою *e* нѣмое, а также посредствомъ спряженія по простымъ временамъ изъявительнаго наклоненія 1-го спряженія;
- b) посредствомъ употребленія предлоговъ *à* и *de*, соотвѣствующихъ падежамъ въ польскомъ языкѣ и посредствомъ слиянія ихъ съ членомъ; наконецъ,
- c) посредствомъ употребленія нарѣчій *plus*, *moins*, *aussi*, *autant*, служащихъ для образованія различныхъ видовъ сравнительной степени.

Все это должно быть изложено не въ видѣ сухихъ правилъ, но съ помощію многочисленныхъ примѣровъ. При этомъ ученики постоянно упражняются въ чтеніи.

4) Въ концѣ года Учитель приступаетъ къ разговору съ учениками на французскомъ языкѣ. Разговоръ этотъ, разумѣется, долженъ состоять только въ кратчайшихъ вопросахъ и отвѣтахъ.

Примѣчаніе 1. Такъ какъ французское произношеніе весьма затруднительно для иностранцевъ, то Учитель долженъ сдѣлать эту часть обученія предметомъ своихъ постоянныхъ занятій съ самыхъ первыхъ уроковъ. Поэтому всѣ назначаемыя для заучиванія слова должны быть имъ самимъ произнесены и повторены столько разъ, сколько того по-

мощно и въ то же время, а также прошедшее несовершенное или будущее время глаголовъ вспомогательныхъ.

2) Научитель вытѣмачиваетъ значеніе всѣхъ выразовъ, которые ученики научились уже хорошо выговаривать, затѣмъ выразы эти соединяются между собою въ такой способъ, чтобы составились легкія предложения, которые ученики должны повторять громко. Для подготовленія къ уроку слѣдующаго, на будущій урокъ, должно быть выговорено отъ учениковъ:

- a) вправа въ выговариваніе выразовъ уже прочитанныхъ и выученныхъ наизусть значенія ихъ на память;
- b) выученіе наизусть писовни этихъ выразовъ такъ далеко, чтобы могли писать съ памяти на таблицѣ, и
- c) подготовленіе къ чтенію нѣсколькихъ строкъ, состоящихъ изъ выразовъ съ такимъ же правописаніемъ, какъ и заученныя ими наизусть.

3) Предложения, составленныя простымъ соединеніемъ выразовъ уже известныхъ, должны быть затѣмъ измѣняемы:

- a) посредствомъ образованія множественнаго числа съ буквою *s*, и женскаго рода прилагательныхъ съ буквою *e* нѣмое, а также посредствомъ спряженія по простымъ временамъ изъявительнаго наклоненія 1-го спряженія;
- b) посредствомъ употребленія предлоговъ *à* и *de*, соотвѣствующихъ падежамъ въ польскомъ языкѣ и посредствомъ слиянія ихъ съ членомъ; наконецъ,
- c) посредствомъ употребленія нарѣчій *plus*, *moins*, *aussi*, *autant*, служащихъ для образованія различныхъ видовъ сравнительной степени.

Все это должно быть изложено не способомъ разсужденія, но съ помощію многихъ примѣровъ. При этомъ ученики должны постоянно упражняться въ чтеніи.

4) Въ концѣ года Учитель приступаетъ къ разговору съ учениками на французскомъ языкѣ. Разговоръ этотъ, разумѣется, долженъ состоять только въ кратчайшихъ вопросахъ и отвѣтахъ.

Увага 1. Поскольку выговариваніе французское представляетъ для иностранцевъ большія трудности, затѣмъ Научитель долженъ обратить на эту часть выклада особаго вниманія, начиная отъ первыхъ лекцій. Всѣ затѣмъ выразы заданные для выученія наизусть, должны быть выговорены имъ самимъ, а также повторены столько разъ, сколько того по-

требуется для приучения каждого ученика порознь къ правильному ихъ произношенію.

Примѣчаніе 2. Такъ какъ первый курсъ считается только приготовительнымъ, то небольшое число встречаемыхъ въ немъ формъ не требуетъ никакого теоретическаго развитія. Въ случаѣ же надобности и въ особенности по отношенію къ нѣкоторымъ техническимъ выраженіямъ, необходимымъ при этомъ отрывочномъ изложеніи грамматики, Учитель долженъ примѣнять свои опредѣленія къ началамъ, преподааннымъ уже Учителями польскаго или русскаго языка.

II-й классъ (3 часа въ недѣлю).

Здѣсь Учитель старается подвинуть далѣе свое преподаваніе, утверждая учениковъ теоретически въ томъ, что ими усвоено уже на самой только практикѣ, съ соблюденіемъ при этомъ слѣдующихъ правилъ:

1) продолжая постоянно чтеніе, для котораго уже, вмѣсто отрывистыхъ фразъ, избираются соотвѣтствующіе возрасту учениковъ рассказы, Учитель излагаетъ съ должною послѣдовательностью общія правила произношенія;

2) затѣмъ объясняются вспомогательные глаголы, четыре спряженія глаголовъ—дѣйствительныхъ, страдательныхъ и возвратныхъ, употребляемыхъ четырьмя различными способами; правила о членахъ; о множественномъ именѣ существительныхъ и о женскомъ родѣ прилагательныхъ качественныхъ, не касаясь исключеній; о прилагательныхъ опредѣлительныхъ и о мѣстоименіи;

3) для ознакомленія учениковъ съ правилами правописанія, Учитель заставляетъ ихъ писать подъ диктовку, а для упражненія ихъ въ примѣненіи заученныхъ уже или правилъ онъ долженъ имъ задавать коротенькіе переводы;

4) ученики должны заучивать наизусть маленькія стихотворенія или, что несравненно желательнѣе, отрывки изъ прозы, при чемъ не слѣдуетъ упускать никакого случая, чтобы обращаться къ нимъ съ вопросами на французскомъ языкѣ, поощряя ихъ такимъ образомъ отвѣчать на оныя также по французски.

Примѣчаніе 1. При чтеніи слѣдуетъ наблюдать, чтобы ученики произносили слова сколько можно правильнѣе, а при

ажебы были наизусть вымѣнены черезъ каждаго ученика з особна.

Увага 2. Gdy kurs pierwszy ma być wyłącznie przygotowawczy, mała więc liczba odmian, które w ciągu jego zdarzyć się mogą, nie wymagają wcale wykładu teoretycznego. W razie potrzeby, a mianowicie dla objaśnienia niektórych terminów technicznych, nieodbitie potrzebnych przy tym urywkowym wykładzie zasad grammatyki Nauczyciel wyłoży swe definicje w granicach prawideł podanych przez współnauczycieli języka polskiego lub ruskiego.

K l a s s a II-ga, (3 godziny na tydzień).

Tu już zasoby wiedzy uczniów należy wzbogacać teorią, zastosowaną do nabytych przez nich praktycznie wiadomości, postępując przy tém sposobem następującym:

1) Podając w dalszym ciągu czytanie, dla którego wybierać należy, w miejsce zdań urywkowych, zastosowane do wieku uczniów rozmowy, wyłożyć należy im następnie правила wymawiania w pewnym związku, stanowiącym ogólną całość.

2) Z kolei Nauczyciel przystąpi do wykładu słów posiłkowych, czterech konjugacji słów czynnych, biernych i zaimkowych, używanych czterema sposobami; obznajomi z przedimkiem, liczbą mnogą rzeczowników i rodzajem żeńskim przymiotników, oznaczających jakość, bez podania wyjątków, z przymiotnikami określne-
mi oraz z zaimkami.

3) Dla obznajomienia się z pisownią, uczniowie pisać mają, za dyktowaniem, a dla wprawy w stosowanie prawideł już wyłożonych wypracowywać krótkie tłumaczenia.

4) Zadają się im do wyuczenia się na pamięć małe wiersze, lub też, co jest bardziej pożądanem, prozą; jednocześnie zaś korzystać należy z każdej zręczności, i zadawać im niektóre pytania po francuzku, ośmielając ich przez to do odpowiadania w tymże języku.

Uwaga 1. Przy czytaniu uważać należy, aby wymawianie uczniów było o ile można czyste i poprawne, a przy tłumaczeniu

переводъ прочитанныхъ уже отрывковъ не оставлять никогда просматривать тетрадки, въ которыхъ ученики должны записывать неизвѣстныя еще имъ слова, и затѣмъ посредствомъ спрашиванія удостовѣряться, заучены ли ими твердо эти слова наизусть. Посему, назначая какой либо отрывокъ для перевода, Учитель обязанъ предварительно просмотрѣть его самъ, чтобы убѣдиться, не находится ли въ немъ слишкомъ много неизвѣстныхъ словъ, для того, чтобы они могли быть заучены ученикомъ посредственныхъ способностей. Наконецъ, чтеніе и переводы должны сопровождаться грамматическимъ разборомъ, разумѣется, въ предѣлахъ преподаваемыхъ уже правилъ.

Примѣчаніе 2. Что касается грамматики, то въ преподаваніи ея Учитель долженъ ограничиваться одними основными правилами, избѣгая всякихъ излишнихъ подробностей и затруднительныхъ приѣмовъ. Равнымъ образомъ слѣдуетъ пройти молчаніемъ опредѣленія общія обоимъ языкамъ, польскому и французскому. Для сбереженія такимъ образомъ времени, Учитель французскаго языка въ преподаваніи грамматики не долженъ идти далѣе Учителя польскаго языка, а напротивъ, приступая къ изложенію какой либо части рѣчи, ожидать, пока таковая не будетъ уже пройдена его товарищемъ. Сверхъ того, вмѣняется въ особенную обязанность—не прежде заставлять заучивать правила, какъ по надлежащемъ объясненіи оныхъ на предыдущемъ урокъ. Для упражненія учениковъ въ примѣненіи преподаваемыхъ имъ уже правилъ, Учитель заставляетъ ихъ приводить примѣры съ помощью словъ, выученныхъ уже въ первомъ классѣ, или же при чтеніи во второмъ классѣ. Глаголъ долженъ занимать главнѣйшее мѣсто во всякомъ грамматическомъ упражненіи.

3. Диктуемые отрывки должны состоять большею частію изъ знакомыхъ уже ученикамъ словъ. Диктовка дѣлается слѣдующимъ образомъ: одинъ изъ учениковъ пишетъ на таблицѣ, всѣ же другіе списываютъ это между тѣмъ въ своихъ тетрадкахъ. По окончаніи диктовки Учитель заставляетъ по очереди извѣстное число учениковъ читать каждое предложеніе отдѣльно и посредствомъ пред-

отрывковъ już przeczytanych, nie należy w żadnym razie zaniedbywać przejrzenia kajetów, w których uczniowie powinni zapisywać wyrazy sobie nieznane, jak również przekonania się następnie za pomocą pytań, czy uczniowie dobrze wyuczyli się tychże wyrazów na pamięć. Również przed wyznaczeniem jakiego urywku do tłumaczenia, Nauczyciel powinien sam przejrzeć takowy w celu przekonania się, czy nie znajduje się w nim zbyt wiele wyrazów nieznanych, którychby się wyuczyć nie mógł uczeń miernych zdolności. Nareszcie tak czytanie jako też i tłumaczenie powinny się odbywać w związku z rozbiorem grammatycznym, ma się rozumieć w zakresie wyłożonych już prawideł.

Uwaga 2. Przy wykładaniu grammatyki, należy poprzestać tylko na objaśnieniu prawideł zasadniczych, unikając wszelkich szczegółów zbyt drobnostkowych i trudnych do pojęcia. Również pominąć należy określenia wspólne obu językom, tak polskiemu jako i francuzkiemu. Dla skrócenia na czasie, Nauczyciel języka francuzkiego nie powinien w wykładzie grammatyki wyprzedzać Nauczyciela języka polskiego, lecz gdy przyjdzie kolej do wyłożenia jakiej części mowy, wstrzymać się aż nim ją objaśni jego współkolega. Prócz tego szczególniej się zaleca, nie wprzód zadawać prawideł do wyuczenia się na pamięć, aż nim takowe nie będą należycie objaśnione na lekcyi poprzedzającej. Dla wprawy uczniów w stosowanie prawideł już wyłożonych, wymagane od nich być mają przykłady z wyrazów poznanych już w klasie pierwszej, lub przy czytaniu w klasie drugiej. W każdym wypracowaniu grammatycznym, słowo powinno zająć miejsce najgłówniejsze.

3. Dyktowanie składać się będzie po większej części z wyrazów, znaczenie których jest już wiadome uczniom i ma się odbywać w sposób następujący: Jeden z uczniów ma pisać na tablicy, gdy tymczasem współtowarzysze jego zapisują toż samo w kajetach. Po skończonem dyktowaniu Nauczyciel każe kilku uczniom z kblei przeczytać każde z osobna zdanie, i zadając im pytania, doprowadzi ich do tego, aby sami spostrzegli popełnione

лагаемыхъ вопросовъ приводитъ ихъ къ тому, что они сами исправляютъ сдѣланныя ими ошибки. Поправки подъ руководствомъ самаго Учителя дѣлаются на таблицѣ; каждая исправленная такимъ образомъ диктовка должна быть переписана на бѣло на слѣдующій урокъ, во время котораго она читается вслухъ. Для того, чтобы ученики приобрѣтали навыкъ въ чтеніи чужихъ почерковъ, что весьма полезно въ практической жизни, одни изъ нихъ должны попеременно читать тетрадки другихъ.

Примѣчаніе 4. Для декламации должны быть избираемы отрывки, вполне уже понятныя для учениковъ во всѣхъ отношеніяхъ и правильное произношеніе которыхъ не представляетъ имъ никакихъ затрудненій. Если при этомъ выборъ между прочимъ желательно, чтобы отрывки въ прозѣ назначались предпочтительно предъ стихами, то это лишь единственно для того, чтобы не затруднять учениковъ неестественною перестановкою словъ. Само собою разумѣется, что удобопонятныя и легко заучиваемыя стихотворенія не должны быть безусловно исключаемы.

III-й классъ (3 часа въ недѣлю).

Въ этомъ классѣ Учителю французскаго языка предстоитъ подготовить учениковъ такъ, чтобы никакое сколько нибудь важное правило изъ первой части грамматики не было для нихъ чуждо, и чтобы оно легко могло быть примѣнено ими.

Предметомъ преподаванія должно быть слѣдующее: подлежащее и управленіе словъ; образованіе временъ; глаголы неправильные; измѣненія формъ, свойственныя нѣкоторымъ правильнымъ глаголамъ; неправильности, встрѣчаемыя при образованіи множественнаго числа именъ существительныхъ и прилагательныхъ женскаго рода; нарѣчія, предлоги и союзы болѣе употребительные; наконецъ междометія. Для упражненія учениковъ въ употребленіи неправильныхъ формъ, необходимо посвятить одинъ урокъ въ недѣлю на буквальный переводъ съ польскаго или русскаго языка на французскій. Сверхъ того, слѣдуетъ задавать имъ маленькія упражненія или въ классѣ, подъ наблюденіемъ Учителя,

черезъ себя бѣды. Поправianie то подъ руководствомъ самаго Научителя odbywać się będzie na tablicy. Każde podobne dyktowanie, poprawione w ten sposób, uczniowie przepiszą na czysto na następną lekcję, podczas której takowe odczytane będzie głośno. Dla przyzwyczajenia uczniów do czytania każdego obcego pisma, co jest tak pożytecznym w życiu praktycznym, jedni z nich powinni odczytywać nawzajem kajeta drugich.

Uwaga 4. Dla deklamacyi wybierane będą tylko takie urywki, które uczniowie pod każdym względem dobrze zrozumieli i które mogą już wymawiać poprawnie. Jeśli przy tym wyborze zaleca się nadto dawać pierwszeństwo prozie przed poezją, to tylko dla uniknienia trudności w przewracaniu szyku. Ma się jednak rozumieć, że łatwe tak do pojęcia jako i nauczania się wyimki wierszem nie powinny być bezwarunkowo wyłączone.

K l a s s a III-cia, (3 godziny na tydzień).

Staraniem Nauczyciela języka francuzkiego w tej klasie będzie doprowadzić postępy uczniów do tego stopnia, aby żadne ważniejsze prawidło z pierwszej części grammatyki nie było im nieznane, oraz aby mogli z niego uczynić zastosowanie.

Przedmiotem wykładu będą: podmiot, rząd, formowanie czasów, słowa nieforemne, odmiany form, właściwe niektórym słowom foremnym; nieforemności przy tworzeniu liczby mnogiej rzeczowników i rodzaju żeńskiego przymiotników; przysłówki, przyimki i spójniki najbardziej używane, nareszcie wykrzykniki.

Dla wprawy uczniów w używaniu odmian nieforemnych, poświęcić wypada jedną lekcję w tygodniu na tłumaczenie dosłowne z języka polskiego lub russkiego na francuzki. Czasami też zadawać do napisania małe ćwiczenia, bądź w klasie pod okiem Nauczyciela, bądź też w domu. We wszystkim tém poprzestać należy na zdaniach urywkowych.

или же на домъ, ограничиваясь для этой цѣли отрывистыми фразами.

Чтеніе продолжается такъ же, какъ и въ предыдущемъ классѣ, съ тою однакожъ разницею, что избираемые для онаго отрывки могутъ служить матеріаломъ для примѣненія пройденныхъ уже грамматическихъ правилъ.

Равнымъ образомъ ученики должны продолжать произносить наизусть легкіе отрывки, преимущественно изъ прозы, и должны быть при томъ ободряемы къ французскому разговору посредствомъ предлагаемыхъ имъ на этомъ языкѣ вопросовъ.

Примѣчаніе 1. Знаніе подлежащаго и словоуправленія необходимо для правильного сочетанія словъ въ болѣе сложныхъ предложеніяхъ. Такъ какъ простое опредѣленіе этихъ техническихъ терминовъ, по своей отвлеченности, недоступно для понятій мало подготовленныхъ учениковъ, то Учитель долженъ объяснить оныя, указывая на соответственные правила въ польскомъ или русскомъ языкѣ, а также съ помощію примѣровъ, которые должны быть приводимы имъ въ сколь можно большемъ числѣ.

2. Глаголы неправильные должны, такъ сказать, служить средоточіемъ всѣхъ упражненій, такъ, чтобы съ помощію изученныхъ, сверхъ того, правилъ ученики тотчасъ составляли фразы, подвергая оныя всякаго рода измѣненіямъ, сообразнымъ съ свойствами глаголовъ.
3. Для переводовъ съ польскаго или русскаго нужно преимущественно выбирать такіе отрывки, въ коихъ не заключалось бы ничего такого, чего бы ученикъ не могъ перевести при помощи пріобрѣтенныхъ имъ уже познаній. Нужно избѣгать назначенія въ каждомъ году однихъ и тѣхъ же темъ, потому что ученики, переходя въ высшіе классы, имѣютъ обыкновеніе передавать свои тетради тѣмъ, которые за ними слѣдуютъ, отъ чего сии послѣдніе, не имѣя надобности заниматься сами, предаются праздности и дѣлаются неспособными къ успѣхамъ.
4. Въ отношеніи упражненій, полезно было бы, чтобы одно изъ нихъ каждый мѣсяцъ было написано въ классѣ, а другое—черезъ каждыя двѣ недѣли

Dalszy ciąg czytania, również jak w klasie poprzedzającej, z tą różnicą, że przeznaczone do tego wyimki powinny dostarczyć materiału do zastosowania wyłożonych już uprzednio prawideł grammatycznych.

Również należy zadawać do uczenia się na pamięć łatwiejsze wyimki najczęściej prozą, i ośmielać uczniów do wysłowienia się po francuzku, zadając im pytania w tymże języku.

Uwaga 1. Poznanie podmiotu i rzędu jest niezbędnie potrzebnem dla poprawnego uszykowania wyrazów w każdym mniej więcej rozwiniętem zdaniu. Ponieważ dokładne określenie tych nazw technicznych musi być nieco orderwane, a zatem nie łatwe do zrozumienia mało usposobionych uczniów, przeto Nauczyciel posilkować się w tym razie powinien wskazaniem odpowiedniego szyku w języku polskim lub russkim, oraz przytoczeniem przykładów, których liczbę o ile możności powiększać będzie.

2. Słowa nieforemne powinny, że tak powiemy, stanowić punkt środkowy we wszystkich ćwiczeniach tak, iżby stosując wyłożone o nich prawidła, uczniowie mogli układać natychmiast zdania i poddawać je wszelkim zmianom, jakich tylko jest zdolna natura tych słów.
3. Do tłumaczenia z polskiego lub russkiego, należy wybierać przedewszystkiem urywki, w którychby nie było nic takiego, czegoby uczeń nie był w stanie przetłumaczyć, przy pomocy poprzednio już nabytych wiadomości. Należy unikać zadawania co rok tychże samych tematów, gdyż uczniowie, przechodzący do klasy wyższej zwykli odstępować swe kajeta tym, którzy po nich następują, skąd wynika, że ci ostatni mogąc się uwolnić tym sposobem od zajęć własnych, oddają się próżnowaniu i stają się następnie niezdolnymi do postępów.
4. Co się tyczy ćwiczeń, pożytecznem byłoby zadawać jedno do wypracowania co miesiąc w klasie, a drugie co dni piętnaście w domu. Przy poprawianiu ich Nauczyciel

дома. Исправление оных дѣлается слѣдующимъ образомъ. Ошибки подчеркиваются Учителемъ цвѣтными чернилами; затѣмъ объясняются имъ во время урока, послѣ чего ученики обязаны сами исправить оныя на слѣдующій урокъ, на которомъ Учитель убѣждается, всѣ ли поправки сдѣланы согласно съ его замѣчаниями. Наконецъ, по переблѣнии, упражненія эти подвергаются окончательному разсмотрѣнію Учителя, при чемъ, исправляются имъ остальные вкравшіяся въ оныя ошибки.

Примѣчаніе 5. Что касается чтенія, то въ этомъ отношеніи не остается уже сдѣлать болѣе никакихъ замѣчаній, кромѣ того, что назначаемые для чтенія отрывки должны быть гораздо обширнѣе, не заключаая впрочемъ въ себѣ большаго числа незнакомыхъ словъ, нежели сколько ученики были бы въ состояніи заучить ихъ наизусть. Желательно было бы также заставлять ихъ читать иногда вмѣсто печатныхъ рукописные отрывки, съ тѣмъ, чтобы они могли приобрѣтать болѣе навыка къ упражненіямъ этого рода.

6. Какъ при декламации, такъ и при опытахъ разговора остается только слѣдовать порядку, указанному въ этихъ случаяхъ для предыдущаго класса.

IV-й классъ (3 часа въ недѣлю).

Этотъ классъ назначается для завершенія теоретическаго преподаванія посредствомъ изложенія самыхъ необходимыхъ правилъ синтаксиса. При этомъ употребляются слѣдующіе приемы:

1) изложеніе главнѣйшихъ правилъ объ употребленіи члена; о существительномъ, о согласованіи прилагательныхъ, объ употребленіи мѣстоименій; о согласованіи глагола и причастій; объ употребленіи глаголовъ вспомогательныхъ; о временахъ изъявительнаго наклоненія; о сослагательномъ и временахъ онаго, о неопределенномъ наклоненіи отдѣльно и въ связи съ предлогами *de* и *à*; наконецъ, объ отрицательной формѣ;

2) для облегченія ученикамъ примѣненія этихъ правилъ, Учитель долженъ заставлять ихъ переводить буквально съ польскаго или русскаго языковъ статьи, соотвѣтствующія предмету каждаго урока, и задавать имъ темы для упражненій;

postąpi w sposób następujący. Naprzód podkreśli błędy atramentem kolorowym, a następnie wyjaśnwszy je dokładnie w klasie, każe uczniom aby je poprawili na następną lekcję, na której powinien ściśle sprawdzić czy uczniowie należycie to wypełnili. Po przepisaniu tych wypracowań na czysto, Nauczyciel powinien przejrzeć takowe ostatecznie dla tego, aby z nich usunąć pozostałe jeszcze błędy, gdyby takowe znaleźć się mogły.

Uwaga 5. Co się tycze czytania, to prócz wyżej podanych w tym względzie uwag, pozostaje tylko dodać, że przeznaczane do czytania wyimki powinny być dłuższe, nie zawierając w żadnym razie więcej wyrazów nieznamomych, niżby uczniowie byli w możności wyuczenia się na pamięć. Byłoby przytém do życzenia, dawać uczniom do czytania, zamiast urywków drukowanych, cośkolwiek napisanego, przez coby oni mogli nabrać większej wprawy w tego rodzaju ćwiczeniach.

6. Tak przy deklamacyi, jako też i przy próbach rozmowy pozostaje tylko dalej postępować sposobem wskazanym już w klasie poprzedzającej.

K l a s s a IV-ta, (3 godziny na tydzień).

Klasa ta przeznaczona się do zamknięcia wykładu teoretycznego, wprowadzeniem doń prawideł składni, najbardziej niezbędnych. Przyczem traktowane być mają następujące przedmioty:

1) Wykład główniejszych prawideł o używaniu przedimków; o rzeczowniku, o zgodzaniu przymiotników, o użyciu zaimków; o zgodzie słów i imiesłowów; o użyciu słów posiłkowych; o czasach trybu wskazującego; o trybie łączącym i czasach do niego należących; o trybie bezokolicznym pojedynczo użytym i w połączeniu z przyimkami *de* i *à*, наконец o przeczeniu.

2) Dla ułatwienia uczniom stosowania tych prawideł, wyznaczać im należy do tłómaczenia dosłownego z polskiego lub ruskiego zdania, odpowiednie do przedmiotu każdej lekcyi, wyznaczając im przy tém temata do odrobienia.

3) рядомъ съ этими упражненіями продолжается чтеніе отрывковъ болѣе трудныхъ, нежели въ предыдущихъ классахъ;

4) опыты разговоровъ въ большемъ объемѣ. Для упражненія въ нихъ Учитель заставляетъ учениковъ рассказывать прочитанное ими на урокахъ, назначенныхъ для чтенія, или же самъ рассказываетъ имъ по польски или по русски прочитанный уже отрывокъ, содержаніе котораго они должны тотчасъ передать изустно.

Примѣчаніе 1. Нужно избѣгать изложенія правилъ синтаксиса по методу, принятому въ чисто французскихъ училищахъ. Тамъ главная цѣль преподаванія этой части грамматики состоитъ въ развитіи умственныхъ способностей учениковъ посредствомъ ознакомленія ихъ съ различными родами предложений, составныя части которыхъ суть самыя логическія проявленія челоѣческаго разума. Въ здѣшнихъ же училищахъ, такъ какъ эта часть образованія предоставлена болѣе основательному преподаванію польскаго языка, то и должно имѣть въ виду лишь ознакомленіе учениковъ съ тѣми особенностями языка, которыхъ иностранецъ не можетъ найти въ своемъ отечественномъ языкѣ. Впрочемъ знаніе правилъ синтаксиса, равно какъ и этимологии, гораздо труднѣе приобрѣтается посредствомъ утонченныхъ разсужденій, нежели посредствомъ употребленія на практикѣ.

2. Въ переводахъ съ польскаго или русскаго языка слѣдуетъ, съ особенною осмотрительностью, наблюдать, чтобы въ оные не вкралось ни одного оборота, свойственнаго исключительно одному или другому изъ этихъ языковъ. Всякія особенности выраженія, встрѣчающіяся въ переводныхъ статьяхъ и представляющія случай для замѣчаній о различіяхъ, относительно синтаксиса, между французскимъ языкомъ и подлиннымъ текстомъ, должны быть изъяснены понятно и отчетливо.

3. При чтеніи слѣдуетъ сообразоваться съ правилами указанными выше, съ тою разницею, что Учитель долженъ пользоваться всякимъ удобнымъ случаемъ, чтобы повторить по возможности все пройденное въ трехъ первыхъ классахъ.

3) Независиме отъ tych wypracowań, uczniowie nie przestają wprawiać się w czytanie urywków trudniejszych niż w klasie poprzedzającej.

4) Na względzie też mieć należy, aby uczniowie częściej doświadczać sił swoich w rozmowie, opowiadając to co było przeczytanem na lekcyach przeznaczonych do czytania. W tym celu też opowiadają się im po polsku lub po russku wyimki już przeczytane, których treść ustnie natychmiast oddać powinni.

Uwaga 1. Należy unikać wykładania prawideł składni, według metody przyjętej w szkołach czysto francuzkich. Tam bowiem główny cel wykładu téj części grammatyki zależy na rozwijaniu władz umysłowych uczniów, przez obznajmianie się z rozmaitemi rodzajami zdań, których części składowe są najloicniejszym objawem rozumu ludzkiego. Tu zaś, gdy osiągnięcie tego celu zależy całkiem od głębszego poznania języka polskiego, potrzeba mieć tylko na względzie wyjaśnienie właściwości języka, których cudzoziemiec nie znajduje w swéj własnej mowie. Wreszcie tak prawidła składni jako też i etymologii trudniej dają się pojąć za pomocą wyszukanych rozumowań, niż przez samo użycie.

2. Tłómaczenia z polskiego lub russkiego powinny się u skuteczniać z wielką ogłędnością, dla tego, iżby się do nich nie wcisnął żaden zwrót, stanowiący wyłączną właściwość jednego lub drugiego z tych języków. Wszelkie różnice, na które zadane temata nastroczą sposobność zwrócenia uwagi pod względem składni, pomiędzy językiem francuzkim a językiem oryginału, powinny być wytłómaczone jasno i treściwie.

3. Przy czytaniu stosować się trzeba do uwag wyżej podanych, z tą różnicą, że przytém korzystać należy ze zručności powtórzenia, o ile możność pozwoli, tego, co było wyłożonem w trzech pierwszych klassach.

Примѣчаніе 4. Въ упражненіяхъ и опытахъ разговора слѣдуетъ примѣняться къ правиламъ, изложеннымъ въ этомъ отношеніи для третьяго класса.

V-й классъ (2 часа въ недѣлю).

Цѣль преподаванія въ этомъ классѣ должна состоять въ томъ, чтобы утвердить въ ученикахъ значеніе тѣхъ правилъ, которыя изучены ими въ предыдущихъ классахъ, такъ, чтобы, съ одной стороны, чтеніе не представляло имъ уже болѣе значительныхъ затрудненій, и чтобы, съ другой, они могли говорить и писать о понятныхъ для нихъ предметахъ. Особые уроки для грамматики уже здѣсь не полагаются, но за то повтореніе правилъ ея должно имѣть мѣсто вездѣ, гдѣ только различныя упражненія, которыя должны быть продолжаемы, представлять къ тому удобный случай. Съ этою цѣлю всѣ упражненія должны получить въ этомъ классѣ болѣе обширное развитіе.

1) Для чтенія избираются изъ хрестоматіи труднѣйшія въ извѣстной степени статьи.

2) Для переводовъ съ польскаго или русскаго языка, отрывистыя предложенія замѣняются статьями, заимствованными изъ польской или русской хрестоматіи. Само собою разумѣется, что избранныя статьи должны соответствовать степени умственнаго развитія учениковъ.

3) Такъ какъ одного перевода недостаточно для выработанія слога, то слѣдуетъ назначать ученикамъ писать небольшія сочиненія въ видѣ писемъ или въ описательномъ родѣ. Въ письмахъ между прочимъ они должны писать о предметахъ, относящихся къ дѣламъ, такъ какъ сочиненія этого рода могутъ быть весьма полезны для молодыхъ людей, готовящихся вступить въ практическую жизнь.

4) Въ особенности Учитель долженъ стараться, чтобы ученикибъяснялись сколь можно чаще на французскомъ языкѣ, или заставляя ихъ рассказывать прочитанное ими, или же повторяя съ ними правила грамматики.

Примѣчаніе 1. Чтеніе отрывковъ, выбираемыхъ изъ хрестоматіи, должно быть сопровождаемо разборомъ, который ученики должны дѣлать сами по французски. Такимъ образомъ ученики будутъ упражняться въ

Увѣга 4. Цвѣченія какъ рѳвнѣзъ впрѣва в розмѣваніе одбываѣ сѣ бѣдѣ, stosownie do uwag dla klasy trzeciej podanych.

K l a s s a V-ta, (2 godziny na tydzień).

Cel, który ma być tu osiągnięty, zależy na ugruntowaniu uczniów w zasadach nabytych już przez nich w klasach poprzedzających, tak dalece, iżby z jednej strony czytanie nie przedstawiało już dla nich znacznych trudności, i aby z drugiej dać im możność mówienia i pisania o przedmiotach zwyczajnych. Odtąd już nie należy przeznaczać lekcji wyłącznych na wykład grammatyki, lecz objaśniać prawidła onęj przy każdej sposobności, nastroczając się w rozmaitych ćwiczeniach, które wyznaczane być mają w dalszym ciągu do odrobienia. W tym celu wszelkie ćwiczenia w tej klasie otrzymać mają daleko szerszy rozwój.

1) Urywki, przeznaczone do czytania z wypisów, powinny być znacznie trudniejsze.

2) Do tłumaczenia z polskiego lub russkiego, zamiast zdań urywkowych, wyznaczać należy wyimki z wypisów w którymkolwiek z tych dwóch języków. Ma się rozumieć, że temata te powinny być zastosowane do pojęcia uczniów.

3) Ponieważ tłumaczenia nie są dostatecznym środkiem do ukształcenia stylu, przeto należy zadawać uczniom do pisania ćwiczenia w rodzaju listów lub też opisów. W listach powinny być traktowane przedmioty dotyczące interesów, gdyż tego rodzaju ćwiczenia mogą być bardzo użyteczne dla młodych ludzi, mających wkrótce rozpocząć życie praktyczne.

4) Lecz przedewszystkiem Nauczyciel starać się powinien, aby uczniowie mieli o ile możności w częstszem użyciu język francuzki, już to wdrażając ich w opowiadanie tego co przeczytali, już to powtarzając z nimi prawidła grammatyczne.

Uwaga 1. Czytanie urywków zadawanych z wypisów, powinno być przeplatane rozbiorem, który uczniowie sami czytać powinni w języku francuzkim. Tym sposobem uczniowie wprawiać się będą w używanie języka, prze-

употреблении языка, а Учитель может убедиться, повторяют ли они как следует грамматику.

Примѣчаніе 2. Что касается переводовъ, то при этомъ достаточно только слѣдовать правиламъ, указаннымъ въ этомъ отношеніи для IV-го класса, т. е. нужно заставлять учениковъ обращать строгое вниманіе на отличія между французскимъ и польскимъ или русскимъ языками, для того, чтобы они избѣгали употребленія выраженій, несвойственныхъ духу французскаго языка.

3. То же самое разумѣется и объ упражненіяхъ въ сло-
гѣ. Сверхъ того, слѣдуетъ наблюдать, чтобы за-
даваемые темы не были ни слишкомъ трудны для
учениковъ, которые въ первый разъ испытываютъ
свои силы въ занятіяхъ сего рода, ни слишкомъ
легки для готовящихся оставить школьную скамью
и вступить въ практическую жизнь.
4. Что касается грамматики, то здѣсь предстоитъ
лишь повторять то, что было пройдено въ дру-
гихъ классахъ. Но если только позволяетъ время,
нужно пользоваться всякимъ случаемъ для того,
чтобы расширять кругъ пріобрѣтенныхъ уже уче-
никами познаній, знакомя ихъ постоянно съ новы-
ми предметами, какъ напримѣръ: съ галицизмами
и синонимами.
5. Наконецъ, для учениковъ, оканчивающихъ уже
свой курсъ, не бесполезно было бы, чтобы они чи-
тали сочиненія своихъ товарищей и писали на
оныя критическіе разборы. Это принесло бы имъ
двойную пользу, т. е. они привыкали бы читать
чужіе почерки и вырабатывать свое сужденіе.

Введеніе въ дѣйствіе этого новаго метода преподаванія
французскаго языка въ училищахъ, о коихъ идетъ рѣчь, необхо-
димо предполагаетъ изданіе специальныхъ руководствъ для каж-
даго изъ трехъ курсовъ, что и должно быть исполнено въ са-
момъ непродолжительномъ времени. Между тѣмъ для чтенія долж-
но быть употребляемо сочиненіе Ана (d'Ahn), а для прочихъ за-
натій—сочиненія, употребляемыя въ другихъ училищахъ Царства,
какъ напримѣръ: хрестоматія въ двухъ частяхъ и французская
грамматика для 3-хъ классовъ, изданіе Ландье (Landie), граммати-
ка съ упражненіями Ноеля и Шапсаля (La grammaire et les Exer-

konywając zarazem Nauczyciela, że nie zaniedbują na-
leżytego powtarzania grammatyki.

Uwaga 2. Co się tycze tłumaczeń, należy tylko stosować się do
przepisów podanych w tym względzie dla klasy 4-těj,
a miałowicie troskliwie zwracać uwagę uczniów na róż-
nice, zachodzące pomiędzy językiem francuzkim i pol-
skim lub russkim, a to dla zapobieżenia używania przez
nich zwrotów, czystej francuzkiej mowie niewłaściwych.

3. To samo ma się rozumieć i o ćwiczeniach w stylu, z tém
zastrzeżeniem, że temata nie powinny być ani nazbyt
trudne dla uczniów, którzy po raz pierwszy próbują sił
swoich w tego rodzaju wypracowaniach, ani też znowu
zbyt łatwe dla młodzieży, która gotuje się do opuszcze-
nia ławek szkolnych, by rozpocząć zawód publiczny.
4. Co się zaś tycze grammatyki, to już tutaj może być tyl-
ko mowa o powtórzeniu prawideł wykładanych w innych
klassach. Skoro jednak czas pozwoli, należy korzystać
z każdej zręczności, aby rozszerzać zakres wiedzy już
nabytej, oznajamiając uczniów z nowymi dla nich przed-
miotami, jakimi są na przykład gallicyzmy i synonimy.
5. Nareszcie dla uczniów kończących nauki, pożytecznym
byłoby, aby jedni z nich obowiązani byli czytać i kry-
tykować wypracowania drugih. To mogłoby mieć
podwójną korzyść, naprzód oswajałoby ich lepiej z czy-
taniem obcych rękopisów, a następnie przyczyniłoby
się do wyrobienia w nich własnego sądu o rzeczach.

Wprowadzenie w wykonanie tej nowej metody wykładu ję-
zyka francuzkiego w szkołach, o których mowa, ciągnie za sobą
potrzebę wydania książek wyłącznych dla każdego z trzech kur-
sów, wydawnictwo to ukończone będzie w jak najkrótszym czasie.
Nim to jednak nastąpi, posługiwać się należy do czytania dziełem
Ahn'a, a do dalszego wykładu, książkami używanymi już po innych
szkołach Królestwa, jakimi są: wypisy w dwóch tomach, i gram-
matyka francuzka na klasę 3-cią przez Landie; grammatyka i ćwi-
czenia przez Noel'a i Chapsal'a, edycya Warszawska; ćwiczenia
z grammatyki do tłumaczenia z polskiego języka na francuzki,

cices par Noël et Chapsal), изданная въ Варшавѣ, грамматическія упражненія для переводовъ съ польскаго языка на французскій, сочиненіе Парве (Parvez); Телемакъ, изданіе въ С.-Петербургѣ по Эйнерлингу (Télémaque édition de St. Petersburg d'après celle d'Einerling).

8) ПРОГРАММА ПРЕПОДАВАНІЯ НѢМЕЦКАГО ЯЗЫКА.

Преподаваніе нѣмецкаго языка въ пятиклассныхъ училищахъ должно ограничиться споспѣшествованіемъ къ приобрѣтенію учениками навыка, какъ въ письменномъ, такъ и въ изустномъ употребленіи нѣмецкаго языка, а въ особенности къ уразумѣнію сочиненій, писанныхъ на этомъ языкѣ. А потому преподаваніе должно быть преимущественно практическое, и, такъ какъ вообще о теоріи не можетъ быть и рѣчи до тѣхъ поръ, пока ученики не будутъ къ сему приготовлены основательнымъ изученіемъ грамматическихъ правилъ отечественнаго языка, то въ первомъ классѣ преподаваніе это будетъ имѣть почти исключительно практическое направленіе, такъ, чтобы и въ слѣдующихъ классахъ теорія служила собственно руководящею нитью, не составляя существенной цѣли изложенія. Какъ на образецъ этой методы не безъ пользы можно указать на руководство Аһа (Ahn's Lehrgang).

Объемъ преподаванія въ каждомъ классѣ опредѣляется слѣдующимъ образомъ.

1-й классъ (3 часа въ недѣлю).

1) Преподаваніе начинается обученіемъ чтенію сперва отдѣльныхъ словъ, а потомъ малыхъ и большихъ предложений, состоящихъ между собою въ связи.

2) Одновременно съ этимъ должно слѣдовать заучиваніе наизусть отдѣльныхъ словъ изъ числа тѣхъ, которые были уже прочитаны, или написаны Учителемъ на доскѣ, и притомъ постепенное затверживаніе временъ настоящаго и прошедшаго несовершеннаго отъ глагола *sein*.

3) Словесныя упражненія. Изъ заученныхъ на каждый урокъ словъ составляются изустно маленькія предложенія.

4) Грамматика. Послѣ такого подготовленія учениковъ, можно уже почти во второй половинѣ года перейти къ изложенію грамматики и помощью изустнаго упражненія ознакомить ихъ

przez Parvez'a, Telemak; wydanie St. Petersburgskie, podług Einerlinga.

8) PROGRAM DO WYKŁADU JĘZYKA NIEMIECKIEGO.

Wykład języka niemieckiego w szkołach o pięciu klassach ma na celu ułatwienie uczniom nabycia pewnej wprawy w ustnym i piśmiennym jego użyciu, szczególnie zaś w zrozumieniu dzieł w tymże języku wydanych. Dla tego też wykład ten powinienby być przeważnie praktyczny; i wrzeczy saméj, gdy o teorii w ogólności niemoże być mowy dopóty, aż nim znajomość prawideł grammatycznych ugruntowana nie będzie, przez naukę języka rodowitego, przeto wykład ów w klassie pierwszej będzie prawie wyłącznie praktyczny, w następnych zaś teorya ma być uważaną tylko jako środek pomocniczy, nie zaś jako cel wyłączny. Jako wzór takiej metody z korzyścią zalecić można podręcznik Ahn'a (Ahn's Lehrgang).

Dla wykładu tego w każdej z osobna klassie stanowi się następujący podział:

K l a s s a I-sza, (3 godziny na tydzień).

1) Początek wykładu stanowić będzie nauka czytania, najprzód wyrazów pojedynczych, a następnie mniejszych i większych zdań, zostających z sobą w związku.

2) Jednocześnie przy tém uczniowie powinni się uczyć na pamięć niektórych przeczytanych lub przez Nauczyciela na tablicy napisanych wyrazów, jak również stopniowo odmian czasu teraźniejszego, oraz przeszłego niedokonanego słowa *sein* (być).

3) Ćwiczenia ustne. Wyrazy, których wyuczono się na każdej lekcyi, użyte będą do składania krótkich zdań ustnie.

4) Grammatyka. Po takim przygotowaniu uczniów, można już mniej więcej w drugiej połowie roku przystąpić do wykładu grammatyki, za pomocą ustnych ćwiczeń, objaśniając im formowa

съ образованіемъ правильнаго множественнаго числа именъ существительныхъ мужескаго па *e*, женскаго па *en*, средняго па *er*, а равно настоящаго и прошедшаго несовершеннаго всѣхъ вспомогательныхъ глаголовъ, а потомъ правильныхъ спряженій (*schwache conjugation*) и, наконецъ, съ сочетаніемъ прилагательныхъ съ членомъ въ именительномъ падежѣ и съ степенями сравненія.

5) Письменные упражненія. Сначала переписываніе изъ книги для чтенія, а потомъ образованіе предложений по образцу словесныхъ упражненій.

6) Наконецъ, въ послѣдней части года можно приступить къ переводамъ маленькихъ предложений изъ книги для чтенія.

Примѣчаніе 1. При обученіи чтенію должно обращать особенное вниманіе на то, чтобы ученикъ, посредствомъ противопоставленія буквъ, польскій выговоръ которыхъ сходенъ съ нѣмецкимъ, могъ отчетливо понять, въ какихъ именно случаяхъ нѣмецкій выговоръ отличается отъ польскаго, или когда извѣстныя польскія буквы являются съ отнѣннымъ произношеніемъ, какіе суть чисто нѣмецкіе звуки. Вмѣстѣ съ тѣмъ нужно постоянно наблюдать за отчетливостью и правильностью произношенія, и для сего назначаемый отрывокъ, по прочтеніи онаго по складамъ самими учениками, долженъ быть прочитанъ Учителемъ и повторенъ учениками.

2. При заучиваніи наизусть, нужно обращать еще большее вниманіе на правильное произношеніе, а въ особенности по отношенію къ количеству и ударенію слоговъ; поэтому все, что задается для изученія, должно быть прежде прочитано вслухъ самимъ Учителемъ нѣсколько разъ и потомъ повторено учениками.
3. Для изустныхъ упражненій Учитель назначаетъ на польскомъ языкѣ предложенія, составленныя изъ знакомыхъ уже словъ, которыя должны быть переведены учениками изустно; сначала при этомъ не должны быть допускаемы никакія грамматическія измѣненія, и даже впоследствии лишь такія, которыя уже были заучены учениками.
4. При изложеніи грамматики, Учитель не долженъ упускать изъ виду, что ему предстоитъ въ этомъ случаѣ только приговорительное ученіе. И пото-

не регулярнѣй liczby mnogiej rzeczowników (rodzaju męskiego *e*, żeńskiego *en*, nijakiego *er*), oraz czasu teraźniejszego i przeszłego niedokonanego wszystkich słów posilkowych, następnie wprowadzających w konjugację słów regularnych (*schwache conjugation*), a nareszcie w łączenie przymiotników z przedimkiem w pierwszym przypadku, i stopniowanie.

5) Ćwiczenia piśmienne. Naprzód przepisywanie z książki do czytania, a następnie składanie zdań podług wzoru ćwiczeń ustnych.

6) Nakoniec w ostatniej części roku można przejść do tłumaczenia krótkich zdań z książki do czytania.

Uwaga 1. Przy nauce czytania, szczególnież zważać należy, aby uczeń przez zestawianie liter, których wymawianie polskie nie różni się od niemieckiego, mógł należycie oddać takie głoski, których wymawianie niemieckie od polskiego się różni, albo w których pewne znaki polskie przyjmują całkiem inne znaczenie, albo też powinny być za wyłącznie niemieckie uważane. Oprócz tego należy zwracać wszędzie uwagę na wyraźne i poprawne wymawianie, przy czém Nauczyciel powinien zadany urywek po przesyllabizowaniu onego przez ucznia, sam odczytać, a następnie kazać uczniom powtórzyć.

2. Przy uczeniu się na pamięć, należy jeszcze baczniejszą zwracać uwagę na wymawianie poprawne a w szczególności na ilość i akcentowanie zgłosek; i dla tego też wszystko co będzie zadawanem do wyuczenia się na pamięć, powinno być naprzód wielokrotnie wymówione przez samego Nauczyciela, a następnie powtórzone przez uczniów.
3. Przy ćwiczeniach ustnych, Nauczyciel zadawać będzie przykłady polskie, ze znajomych już wyrazów złożone, jakowe uczeń ustnie przetłumaczy, przy czém jednak z początku żadne odmiany grammatyczne miejsca mieć nie powinny, dalej zaś tylko takie, z którymi uczniowie już są obeznani.
4. Co się tyczy grammatyki, Nauczyciel nie powinien zapominać, że na tem polu czynność jego powinna być tylko przygotowawczą. I dla tego też szczupłą liczbę

му небольшое число необходимѣйшихъ грамматическихъ правилъ должно быть имъ преподано не непосредственнымъ образомъ, а напротивъ того посредственно, т. е. съ помощью примѣровъ и аналогій. При этомъ всячески стараться нужно избѣгать употребленія терминологіи, или же если и допустить таковую, то лишь на столько, на сколько она можетъ быть извѣстна ученикамъ изъ отечественнаго языка.

Примѣчаніе 5. Для переводовъ должны быть исключительно избираемы предложенія, не представляющія большихъ грамматическихъ затрудненій, за исключеніемъ лишь такихъ, которыя уже усвоены учениками.

II-й классъ (3 часа въ недѣлю).

1) Чтеніе и переводы. Упражненія въ чтеніи связныхъ повѣствованій, которыя должны быть переводимы учениками изустно по предварительномъ къ тому приготовленіи.

2) Грамматика. Начала систематическаго научнаго преподаванія, а именно: 1) правильныя спряженія простыхъ дѣйствительныхъ, страдательныхъ и взаимныхъ глаголовъ, въ утвердительной, отрицательной и вопросительной формѣ; 2) правильныя склоненія существительныхъ; 3) имена прилагательныя, мѣстоименія и числительныя подробно; 4) простѣйшія правила образованія словъ.

3) Письменныя упражненія. Диктовка частью для упражненія въ нѣмецкомъ письмѣ, частью же для ознакомленія съ правилами правописанія. Сверхъ того, по временамъ—свободное образованіе предложеній по заученнымъ уже грамматическимъ правиламъ. При такихъ диктовкахъ ученики должны быть вмѣстѣ съ тѣмъ упражняемы и въ чтеніи написаннаго.

4) Изустныя упражненія. Независимо отъ словесныхъ упражненій въ свободномъ образованіи предложеній, которыя должны быть чаще назначаемы, нежели письменныя, ученики должны еще заучивать наизусть небольшіе разговоры и декламировать малыя стихотворенія.

Примѣчаніе 1. Здѣсь цѣль обученія чтенію состоитъ уже въ томъ, чтобы ученикъ могъ правильно читать не только отдѣльныя предложенія, но и цѣлыя связные отрывки, съ должнымъ произношеніемъ и разстанов-

незбѣдныхъ правилъ грамматycznych wyłożyć winien uczniom nie bezpośrednio, lecz za pomocą przykładów i porównań. Przy tém należy przedewszystkiem unikać używania wszelkich terminologij, albo też posilko- wać się niemi o tyle, o ile takowe mogą być znajome uczniom z nauki języka rodowitego.

Uwaga 5. Do tłumaczenia należy szczególnie wybierać takie zdania, które nie przedstawiają żadnych znaczniejszych trudności grammatycznych, nad te, które już uczniowie przełamali uprzednio.

K l a s s a II-ga, (3 godziny na tydzień).

1) Czytanie i tłumaczenie. Wprawa w czytanie opowiadań mających pewny wewnętrzny związek. Opowiadania mają być następnie tłumaczone ustnie, do czego uczniowie sami powinni się przygotować.

2) Grammatyka. Początki wykładu naukowego, a mianowicie: 1) konjugacya foremna prostych słów czynnych, biernych i zamkownych, w formie twierdzącćj, przeczącćj i pytającćj; 2) deklinacya foremna rzeczowników; 3) przymiotniki, zaimki iliczebni- ki w zupełności; 4) najprostsze prawidła etymologii.

3) Cwiczenia piśmienne. Dyktowanie, po części dla wprawy w pisanie niemieckie, a po części też dla obznajmienia z zasadami pisowni niemieckiej. Przytém od czasu do czasu składanie rozmaitych zdań, podług podanych już prawideł grammatycznych. Za pomocą takiegoż dyktowania, uczniowie powinni zarazem wprawiać się w czytanie rękopismów.

4) Cwiczenia ustne. Obok wprawy w wolne składanie zdań, które daleko częściej ma się odbywać ustnie niż piśmiennie, Nauczyciel powinien jeszcze zadawać do uczenia się na pamięć, oraz do opowiadania mniejsze urywki wierszem i rozmowy.

Uwaga 1. Czytanie zmierzać głównie powinno ku temu, aby uczniowie już nie tylko pojedyncze zdania, lecz nawet całkowite okresy mogli czytać poprawnie, z zachowaniem

кой. Прииѣръ Учителя долженъ служить въ этомъ отношеніи самымъ лучшимъ указаніемъ.

При переводѣ прочитанныхъ отрывковъ нужно обращать вниманіе на то, чтобы ученики отчетливо поняли не только общій смыслъ фразы, но и значеніе каждаго отдѣльнаго слова. Для этого необходимъ тщательный выборъ словъ и выражений, который обязанъ сдѣлать самъ ученикъ; для чего Учитель при назначеніи темы долженъ продиктовать всѣ слова, которыя не помѣщены въ находящемся при книгѣ для чтенія словарѣ. Слова эти должны быть выслушаны въ началѣ каждаго урока. При этомъ нужно также обращать вниманіе на то, чтобы переводимый отрывокъ не заключалъ въ себѣ болѣе незнакомыхъ ученику словъ, нежели сколько онъ по всему вѣроятію можетъ ихъ заучить наизусть. Наконецъ, при разборѣ должны быть приняты въ соображеніе лишь знакомые ученикамъ обороты рѣчи, которые должны быть ими самими обнаружены.

Примѣчаніе 2. Грамматическія правила должны быть отчетливо изложены Учителемъ въ классѣ не иначе, какъ на польскомъ языкѣ, послѣ чего ученики должны повторить и твердо заучить оныя на слѣдующій урокъ съ помощью грамматики Лидера (Lieder). Главнѣйшимъ предметомъ при семъ должны быть практическія упражненія изъ пройденнаго, особенно въ спряженіяхъ, въ которыхъ ученикъ долженъ быть подготовленъ до такой степени, чтобы всякую заданную Учителемъ на польскомъ языкѣ фразу могъ съ точностію передать по нѣмецки. Изъ такихъ фразъ, при помощи прежде пройденнаго должны быть постепенно составляемы большія или меньшія предложенія.

3. Письменныя упражненія. Назначаемыя въ предыдущемъ классѣ упражненія въ переписываніи заминаятся диктовкою, при чемъ всего удобнѣе было бы, чтобы сперва всѣ ученики записали продиктованное въ свои тетради; затѣмъ одинъ изъ учениковъ, подъ руководствомъ Учителя, напишетъ правильно всю диктовку на доскѣ, по образцу которой прочіе ученики должны исправить свои ошибки, съ тѣмъ, чтобы представленное ими на-

акценту и престанковъ, в какомъ взглядѣ наскутчнѣй oddziaływać będzie przykład samego Nauczyciela.

Przy tłumaczeniu przeczytanych urywków należy zwracać bacność, aby uczniowie dokładnie pojęli nie tylko sens ogólny całkowitych zdań, lecz i znaczenie pojedynczych wyrazów. Do tego potrzebnym jest staranne ćwiczenie przygotowawcze, które uczeń sam wypracować powinien; obowiązkiem zaś Nauczyciela będzie tylko podyktować uczniom, przy zadaniu lekcji, wyrazy, nie znajdujące się w słowniku umieszczonym na końcu podręcznika do czytania. Wyrazy te powinny być przed każdą lekcją wysłuchane. Należy również zwracać uwagę, aby przeznaczony do tłumaczenia urywek nie zawierał w sobie większej liczby nieznanych uczniom wyrazów, niżby ci byli w stanie nauczyć się na pamięć. Przy rozbiórce nareszcie wypada mieć na względzie tylko znane już uczniom zwroty języka, które oni sami przez się wskazać powinni.

Uwaga 2. Prawidła grammatyczne Nauczyciel powinien wyłożyć dokładnie w klasie i to w polskim języku, poczem uczniowie, przy pomocy grammatyki Lieder'a, powtórzą je na następną lekcję i utwierdzą dokładnie w pamięci. Głównem następnie zadaniem będzie praktyczne zastosowanie tego co się nauczyło, a szczególniej wpraw w konjugacye, w których uczeń tak dalece powinien być biegłym, iżby każdy zadany sobie przez Nauczyciela po polsku frazes, mógł dokładnie oddać po niemiecku. Z takich frazesów, przy pomocy poprzednio nabytych wiadomości, uczniowie powinni stopniowo tworzyć mniejsze lub większe zdania.

3. Ćwiczenia piśmienne. Zamiast używanego w poprzedzającej klasie przepisywania, naznacza się dyktowanie, przyczem najstosowniej byłoby, aby naprzód wszyscy uczniowie podyktowany urywek zapisali w swych kasetach, następnie przy poprawianiu jeden uczeń pod kierunkiem Nauczyciela napisze go dokładnie na tablicy, wszyscy zaś inni podług tego poprawią, i zadanie to na czysto bez omyłek przepisane podadzą. Urywki do dyktowania powinny przeważnie składać się z takich wy-

было упражненіе вышло совершенно безошибочно.

Самая диктовка должна по большей части состоять изъ такихъ словъ, съ которыми ученики уже ознакомились при чтеніи, и притомъ должна быть устроена такъ, чтобы преподаанныя уже въ первомъ классѣ правила чтенія могли быть изложены въ видѣ орфографическихъ правилъ. Ученики должны притомъ привыкать писать сколь можно чаще нѣмецкою скорописью, а иногда также и латинскимъ письмомъ, для того, чтобы ученикъ не былъ введенъ въ заблужденіе, употребляя вмѣсто нѣмецкихъ польскія письма (напримѣръ *sz-sch, y-ü, e-ä, ö* и т. д.). Равнымъ образомъ Учитель долженъ отказаться при семъ отъ прежде существовавшаго обыкновенія вмѣсто *sz* писать латинскимъ письмомъ *ss*, и строго примѣняться къ введенному Гриммомъ правилу, по которому и латинскими буквами должны быть отличаемы сложные нѣмецкія согласныя *sz* и *ss*. Свободное образованіе предложений должно быть также и здѣсь предметомъ занятій, какъ и въ первомъ классѣ; для сего Учитель задаетъ примѣръ, вмѣщающій въ себѣ, какъ вновь заученныя, такъ и прежде преподаанныя правила, и по этому образцу ученики составляютъ предложения съ подобною перестановкою словъ. Сопряженное съ диктовкою упражненіе въ чтеніи нѣмецкой скорописи производится лучше всего такимъ образомъ, что ученики замѣняютъ между собою перебѣленные уже ими тетради и читаютъ по нимъ вслухъ.

Примѣчаніе 4. Изустныя упражненія. Словесное составленіе предложений, такъ же какъ и въ первомъ классѣ, должно сопровождаться изложеніемъ грамматическихъ правилъ. При заучиваніи наизусть должно преимущественно обращать вниманіе на то, чтобы избираемые для сего отрывки были совершенно понятны ученикамъ; поэтому Учитель долженъ тщательно разобрать оныя вмѣстѣ съ учениками, обращая при этомъ строгое вниманіе на точное и правильное произношеніе, а равно на удареніе и знаки препинанія.

разовъ, które już uczniowie przy czytaniu poznali; przy tém starać się należy, ażeby podług nich wszystkie w pierwszej klasie podane prawidła czytania mogły być już jako prawidła ortograficzne rozwinięte. Litery przy pisaniu używane powinny być niemieckie, można atoli posługiwać się niekiedy i łacińskimi, a to dla tego, aby uczniowie mogli uniknąć błędnego używania głosek polskich zamiast niemieckich (jak np. *sz—sch, y—ü, e—ä, ö* i t. d.). Przytém Nauczyciel powinien starać się stanowczo usunąć używany dawniej zwyczaj pisania zamiast *sz*, łacińskimi literami *ss*, i natomiast trzymać się nowej przez Grimm'a ustalonej metody. podług której zarówno i w łacińskiej pisowni przyjęte zostały *sz* i *ss*. Składanie rozmaitych zdań powinno się odbywać tak samo jak i w klasie pierwszej; Nauczyciel zadaje przykład, w zakresie tak poprzednio jako też i świeżo wyłuszczonej reguły, i podług tego wzoru uczniowie układają zdania z podobnym szykiem wyrazów. Połączonej z dyktowaniem wprawy w czytanie rękopismów niemieckich, uczniowie najspodniiej mogą nabywać w ten sposób, że po kalligraficznem przepisaniu swych kajetów na czysto, zamieniają je pomiędzy sobą i z nich następnie czytają.

Uwaga 4. Ćwiczenia ustne. Układanie zdań ustne powinno być, jak i w pierwszej klasie, połączone z wykładem prawideł grammatycznych. Przy naznaczaniu wyimków do nauczania się na pamięć, należy szczególnie zwracać uwagę, ażeby one były zupełnie zrozumiałe dla uczniów; dla tego więc Nauczyciel powinien takowe z uczniami należycie rozebrać, przestrzegając przy tém jak najściślej poprawnego wymawiania, akcentowania i przestanków.

III-й классъ (3 часа въ недѣлю).

1) Чтеніе. Продолженіе чтенія и перевода связныхъ статей, подобно тому какъ и во второмъ классѣ.

2) Грамматика. 1) Окончаніе этимологіи посредствомъ упражненій въ сложныхъ или такъ называемыхъ неправильныхъ (starken) спряженіяхъ, а равно въ главнѣйшихъ неправильностяхъ, встрѣчаемыхъ при склоненіяхъ и степеняхъ сравненія; 2) начала синтаксиса, а именно ученіе объ управленіи предлоговъ и главнѣйшія правила размѣщенія словъ въ утвердительныхъ и вопросительныхъ главныхъ предложеніяхъ.

3) Переводъ съ польскаго. Переводы отдѣльныхъ предложеній безъ синтаксическихъ затрудненій, для упражненія въ этимологіи.

4) Письменные упражненія. Частію письменный переводъ отрывковъ, которые уже были переведены словесно съ польскаго языка, а частію письменныя упражненія въ классѣ, для изученія грамматики. При томъ постоянное упражненіе въ чтеніи написаннаго.

5) Изустныя упражненія. Въ такомъ же порядкѣ, какъ и во второмъ классѣ, но въ нѣсколько увеличенномъ размѣрѣ, при помощи вновь приобрѣтенныхъ свѣдѣній.

Примѣчаніе 1. При чтеніи и переводѣ съ нѣмецкаго языка нужно слѣдовать тѣмъ же правиламъ, какъ и во второмъ классѣ. Задаваемые темы должны быть естественнымъ образомъ обширнѣе, но размѣръ ихъ не долженъ быть увеличиваемъ до того, чтобы ученики были черезъ это обременены и могли потерять охоту къ занятіямъ. По той же самой причинѣ нужно изъ назначенной на сей классъ книги для чтенія выбирать лишь самыя легкія отрывки.

2. Въ изложеніи грамматики средоточіе должны составлять такъ называемыя неправильныя (starken) спряженія. Глаголы однако должны быть задаваемы не иначе, какъ по надлежащемъ объясненіи необходимыхъ при этомъ измѣненій гласныхъ въ каждой формѣ, обращая вмѣстѣ съ тѣмъ строгое вниманіе на словоудареніе и произтекающее отсюда правописаніе; равнымъ образомъ при раздѣленіи глаголовъ нужно отчетливо изложить правила и исключенія, которые не указаны въ грамма-

K l a s s a III-cia, (3 godziny na tydzień).

1) Czytanie. Dalszy ciąg czytania i tłumaczenie ciągłych u-rywków, tak jak w klasie drugiej.

2) Grammatyka. 1) Uzupełnienie etymologii, przez wprawę w czasowanie słów według konjugacyi złożonej, czyli tak zwanęj nieregularnej (starke), jak również przez wskazanie główniejszych nieregularności w przypadkowaniu i stopniowaniu; 2) początki składni (syntaxis) t. j. prawidła o rządzie przyimków, oraz główne szyku wyrazów w zdaniach głównych, w formie twierdzącej i pytającej.

3) Tłumaczenie z polskiego. Przekładanie zdań pojedynczych, nieprzedstawiających trudności składni, dla wprawy w etymologję.

4) Ćwiczenia piśmienne. Przekładania piśmienne urywków ustnie z języka polskiego przetłumaczonych, również wypracowania w klasie dla ćwiczenia się w grammatyce. Przytęm dalszy ciąg wprawy w czytanie rękopismów.

5) Ćwiczenia ustne. Podobnie jak w klasie drugiej, tylko w obszerniejszym zakresie, i z zastosowaniem nabytych już wiadomości.

Uwaga 1. Przy czytaniu, jak również przy tłumaczeniu z niemieckiego, należy postępować podług prawideł dla klasy drugiej podanych. Zadawane wyimki powinny być naturalnie nieco obszerniejsze, lecz wcale nie do takiego stopnia, aby uczeń mógł być przez to przeciążany i tracił ochotę do zajęć. Z tego powodu należy wybierać z książki do czytania na tę klasę przeznaczonej jak najlżejsze urywki.

2. Co do grammatyki, uwaga głównie powinna być tu zwrócona na konjugacyę słów nieforemnych (starke). Czasowanie słów jednak powinno się odbywać nieinaczej jak po należytem objaśnieniu prawideł o zmianie samogłosek w każdym oddzielnym szeregu słów, z należytem względem na iloczas, oraz na wynikającą ztąd pisownią, przy czém zwykle w grammatykach nie należyce wyróżniane słowa powinny być dokładnie z uwzględnieniem prawideł i wyjątków wyszczególnione. Obok konjugacyi, należy również wprawiać uczniów

тикѣ надлежащимъ образомъ. Вместе съ спряженіями ученики должны основательно изучить всѣ формы склоненій. Особенное при этомъ вниманіе слѣдуетъ обращать на образованіе множественнаго числа, объясняя: 1) какія слова мужескаго рода принимаютъ женское или среднее окончаніе; 2) какія женскія слова — мужское окончаніе и 3) какія слова среднего рода принимаютъ мужское, или женское окончаніе. При этомъ однако нужно имѣть въ виду лишь болѣе употребительныя въ обыкновенной жизни, а отнюдь не рѣдко встрѣчающіяся выраженія.

- Примѣчаніе 3.* При переводахъ съ польскаго языка желательно, чтобы каждое болѣе обширное предложеніе разлагалось было на составныя части, которыя должны быть сперва переведены отдѣльно и затѣмъ уже связаны между собою. Независимо отъ сего, слѣдуетъ обращать особенное вниманіе на то, чтобы въ предложеніяхъ этихъ не нашлось ничего такого, чего бы ученикъ не могъ уяснить себѣ съ помощію уже приобрѣтенныхъ имъ познаній. Наконецъ, Учитель не оставитъ также назначать въ каждомъ году для перевода новыя отрывки, ибо нерѣдко случается, что ученики, переведенные въ слѣдующій классъ, передаютъ свои тетради вновь поступающимъ, вслѣдствіе чего сіи послѣдніе побуждаются къ праздности и не дѣлаютъ успѣховъ въ наукѣ.
4. Что касается письменныхъ упражненій, то полезнѣе всего было бы, чтобы каждую недѣлю ученики приготовили одинъ переводъ дома и черезъ каждыя четыре недѣли написали одно упражненіе въ классѣ. Особенную важность при семъ имѣетъ исправленіе, при которомъ должны быть соблюдаемы слѣдующіе приемы: Учитель подчеркиваетъ (но не въ классѣ) всѣ ошибочныя слова и цѣлыя фразы, потомъ объясняетъ въ классѣ чаще повторяющіяся ошибки, подвергая тщательному разбору болѣе плохія упражненія (если то позволяетъ время), наконецъ, исправленное такимъ образомъ заставляеть учениковъ перебѣлать на слѣдующій урокъ. Замѣненныя еще въ такомъ упражненіи ошибки Учитель можетъ исправить уже самъ, или, по надлежащемъ объясненіи ихъ во

въ деklinacye, doprowadzając ich w tym względzie do pewnego stopnia doskonałości. Idzie tu głównie o sposób tworzenia liczby mnogiej, przy czém objaśnić należy: 1) jakie wyrazy rodzaju męskiego przybierają zakończenie żeńskie lub nijakie, 2) jakie wyrazy rodzaju żeńskiego biorą zakończenie męskie, i 3) jakie wyrazy nijakiego rodzaju biorą zakończenie męskie lub żeńskie. Przy tém jednakże należy mieć na względzie wyrazy powszechnie używane w życiu potoczném, nie zaś te, z którymi się rzadko spotykać przychodzi.

Uwaga 3. Przy tłumaczeniu z polskiego najstosowniej będzie, gdy każde nieco obszerniejsze zdanie podzielone zostanie na osobne części, które powinny być oddzielnie przetłumaczone i następnie w jedną całość powiązane. Przy tém w szczególności uważać należy, aby w tych zdaniach nie zawierało się nic takiego, czegoby uczeń przy posiadanych już przez siebie zasobach nie był w stanie zrozumieć. Nareszcie Nauczyciel powinien się starać zadawać uczniom w każdym roku coraz inne wyjątki do tłumaczenia, gdyż zwykle się trafia, iż uczniowie przechodzący do klasy wyższej oddają swoje kajeta swoim następcom, skutkiem czego ci ostatni oddają się próżnowaniu i nie robią postępów w nauce.

4. Co się tycze ćwiczeń piśmiennych najkorzystniej byłoby zadawać uczniom do odrobienia jedno tłumaczenie co tydzień w domu, i jedno wypracowanie co cztery tygodnie w klasie. Poprawa ćwiczeń jest tutaj rzeczą najważniejszą, i najlepiej da się uskutecznić w sposób następujący: Nauczyciel podkreśla (lecz nie podczas lekcji) wszystkie omyłkowe wyrazy i zdania, poczem najczęściej zdarzające się błędy objaśnia w klasie, poddając najgorsze wypracowania, jeśli na to czas pozwala, wyłączonej krytyce, i polecając oczyszczone już tym sposobem z błędów wypracowanie, przepisać na lekcję następną. Nareszcie omyłki, jakieby jeszcze się i potem znaleźć miały, może już sam poprawić, albo też, objaśnwszy takowe powtórnie, zada toż wypracowanie uczniom do poprawienia w domu na następną lekcję.

второй разъ, заставляеть учениковъ представить на будущій урокъ исправленное ими самими упражненіе. Упражнения въ чтеніи скорописи производятся такимъ же порядкомъ, какъ и въ предыдущемъ классѣ.

Примѣчаніе 5. Въ отношеніи изустныхъ упражненій должно соблюдать приемы, указанные для втораго класса, съ тѣмъ, что заучиваніе наизусть прозаическихъ отрывковъ должно быть предпочтительно заучиванію стихотвореній, для того, чтобы такимъ образомъ сдѣлать возможнымъ болѣе свободное употребленіе нѣмецкаго языка въ слѣдующемъ классѣ.

IV-й классъ (3 часа въ недѣлю).

1) Чтеніе въ такомъ же объемѣ, какъ и въ третьемъ классѣ.

2) Грамматика. Самыя общія правила синтаксиса, на сколько они отличаются отъ польскаго синтаксиса, а въ особенности: ученіе о сказуемомъ; употребленіе временъ и наклоненій; употребленіе страдательной и возвратной формы неопредѣленнаго наклоненія съ прибавленіемъ *zu* и безъ онаго, падежей и предлоговъ для выраженія различныхъ отношеній, опредѣленнаго и неопредѣленнаго членовъ и пропущеніе оныхъ; значеніе важнѣйшихъ союзовъ, и порядокъ словъ въ придаточномъ предложеніи.

3) Переводъ съ польскаго. Переводъ отдѣльных предложений, содержащихъ въ себѣ преподаанныя уже синтаксическія правила.

4) Письменные упражненія. Частью такія же, какъ въ третьемъ классѣ, частью же свободное составленіе болѣе сложныхъ предложений по заданнымъ образцамъ. При семъ дальнѣйшія упражненія въ чтеніи написаннаго.

5) Изустныя упражненія. Сверхъ назначаемыхъ по примѣру третьяго класса упражненій, можно еще дѣлать обратный переводъ тѣхъ отрывковъ, которые были уже переведены съ нѣмецкаго; и при томъ, въ видѣ опыта, объясняться иногда на нѣмецкомъ языкѣ при разборѣ.

Примѣчаніе 1. При чтеніи и здѣсь должны быть постоянно соблюдаемы вышеуказанныя правила. Сверхъ того, разборъ долженъ въ особенности имѣть цѣлью повтореніе прежде пройденныхъ, т. е. этимологическихъ правилъ.

Czytanie rękopismów odbywa się tak samo jak w klasie poprzedzającej.

Uwaga 5. Przy ćwiczeniach ustnych należy się trzymać prawideł wskazanych dla klasy drugiej; zadając jednak wyimki do uczenia się na pamięć, przekładać należy rozmowy prozą nad urywki wierszem, ażeby w ten sposób ułatwić uczniom wprawę w nieco swobodniejsze używanie języka niemieckiego w klasie następnej.

K l a s s a IV-ta, (3 godziny na tydzień).

1) Czytanie. Podobnież jak w klasie trzeciej.

2) Grammatyka. Ogólniejsze prawidła składni, o ile takowe się różnią od składni języka polskiego, a w szczególności: nauka o podmiocie (praedicat); użycie czasów i trybów; użycie biernej i zaimkowej formy trybu bezokolicznego, z dodaniem *zu* i bez niego; użycia przypadków i przymków, dla wyrażenia rozmaitych stosunków; prawidła o używaniu przedimków określonych i nieokreślonych, oraz o opuszczaniu takowych; znaczenie główniejszych spójników; składnia szyku w zdaniach pobocznych.

3) Tłómaczenie z polskiego. Przekładanie zdań pojedynczych z zastosowaniem poprzedniczo wyłożonych prawideł składni.

4) Ćwiczenia piśmienne. Po części w takim zakresie jak w klasie trzeciej, a po części swobodne układanie zdań nieco obszerniejszych, podług podanych wzorów. Przy tém dalszy ciąg wprawu w czytanie rękopismów.

5) Ćwiczenia ustne. Oprócz ćwiczeń takich, jak były zadawane w klasie trzeciej, naznaczają się jeszcze przekładania na odwrót urywków już przetłómaczonych z niemieckiego; niezależnie od tego, można próbować używać języka niemieckiego przy rozbiórze grammatycznym.

Uwaga 1. Czytanie również i w tej klasie odbywać się będzie podług wskazanych powyżej prawideł. Oprócz tego rozbiór powinien w szczególności służyć do powtórzenia wyłuszczonych już poprzednio prawideł etymologii.

Примѣчаніе 2. Въ грамматикѣ слѣдуетъ въ особенности избѣгать сбивчиваго разсужденія о составѣ предложений; основаніемъ изложенія синтаксиса должно служить только то, что ученикамъ уже вполнѣ извѣстно изъ польской грамматики. Примѣняясь къ этому, всего соотвѣтственнѣе было бы преподавать правила синтаксиса такъ, чтобы они преимущественно касались отличій отечественнаго языка отъ нѣмецкаго. Сверхъ того, Учитель не долженъ терять изъ виду, что на мальчиковъ средняго возраста весьма плодотворно дѣйствуетъ аналогія, и потому онъ долженъ заставлять учениковъ дѣлать по возможности болѣе упражненій на одну и ту же форму языка.

3. При переводѣ съ польскаго, Учитель, примѣняясь къ вышесказанному, долженъ обращать особенное вниманіе на то, чтобы ученики посредствомъ упражненій могли приобрести въ переводѣ дѣйствительную опытность, что можетъ быть достигнуто лишь тогда, когда каждое предложеніе будетъ переведено ими сколь можно болѣе различнымъ образомъ.
4. Къ письменнымъ упражненіямъ относится все указанное для третьяго класса. Впрочемъ упражненія въ чтеніи рукописей можно расширить такимъ образомъ, что Учитель заставляетъ учениковъ читать литографированныя сочиненія, содержаніе которыхъ имъ неизвѣстно.
5. Что же касается словесныхъ упражненій, то особенную осторожность слѣдуетъ соблюдать при назначеніи обратныхъ переводовъ, для того, чтобы слишкомъ частыми порицаніями не ослабить въ ученикахъ рвенія къ занятіямъ.

У-й классъ (3 часа въ недѣлю).

1) Чтеніе. Для сего задаются соотвѣтственные прозаическіе отрывки изъ хрестоматіи (Auswahl) а въ особенности разсказы (Erzählungen).

2) Грамматика. Она преподается здѣсь въ видѣ повторенія при другихъ упражненіяхъ. Впрочемъ можно также безсознательно до сихъ поръ усвоенныя учениками правила о родахъ изложить имъ въ теоретической послѣдовательности.

Uwaga 2. Przy wykładzie grammatyki, należy unikać zawiłych rozumowań o szyku wyrazów w zdaniach. Za podstawę przy wykładzie składni powinny służyć tylko prawidłła podane uczniom przy nauce grammatyki języka polskiego. I dla tego, najlepiej jest uczyć prawideł składni, przez zastosowanie onych do właściwości, odróżniających język ojczysty od niemieckiego. Oprócz tego Nauczyciel powinien mieć to ciągle na pamięci, że do wyobraźni dzieci w wieku średnim najskuteczniej przemawia analogja, dla tego też najwięcej powinien im zadawać przykładów na jedno i toż samo prawidłło języka.

3. Przy tłumaczeniu z polskiego, Nauczyciel, korzystając z powyższych wskazówek, powinien szczególniejsz dążyć do tego, ażeby za pomocą wypracowań doprowadzić uczniów do rzeczywistej biegłości, do której dojść można głównie przez tłumaczenie każdego zdania na najrozmaitsze sposoby.
4. Przy ćwiczeniach piśmiennych zachować należy też same prawidła, jakie podane były dla klasy trzeciej. Ćwiczenia w czytaniu rękopismów można rozszerzyć w ten sposób, że Nauczyciel zadawać będzie uczniom do czytania takie pisma litografowane, których treść wcale im nie jest znana.
5. Co się tyczy ćwiczeń ustnych, to przy naznaczaniu przekładów odwrotnych, należy zachować wszelką ogłędność, aby przez zbyteczną nagana nie zniechęcać uczniów do nauki.

K l a s s a V-ta, (3 godziny na tydzień).

1) Czytanie odpowiednich wyjątków z wypisów (Auswahl),
a w szczególności z opowiadań (Erzählungen).

2) Grammatyka Wykład onój stañowić będzie tutaj tylko powtórzenie prawideł przy innych ćwiczeniach. Jednakże można już tu przejść do teoretycznego wykładania prawideł o rodzajach rzeczowników, które uczniowie dotychczas bezwiednie, przez wprawę odróżniać przywykli.

3) Переводы съ польскаго. Начальные опыты переводовъ легкихъ связныхъ повѣствованій изъ польской хрестоматіи томъ I или II.

4) Письменные упражненія. Частью такія же, какъ въ четвертомъ классѣ, частью повтореніе краткихъ повѣствованій, разсказываемыхъ Учителемъ въ классѣ, или переложеніе стихотвореній въ прозу. При томъ постоянныя упражненія въ чтеніи рукописей.

5) Изустныя упражненія. Рядомъ съ задаваемыми въ четвертомъ классѣ упражненіями, можно съ одной стороны ввести свободное повтореніе статей, переведенныхъ съ нѣмецкаго, съ другой стороны — стараться постепенно употреблять нѣмецкій языкъ сколь можно чаще при грамматическомъ разборѣ.

Примѣчаніе 1. При разборѣ, къ изложеннымъ уже въ предыдущихъ классахъ правиламъ нужно прибавить еще ученіе о синонимахъ (Synonymik).

2. Для того чтобы ученики не забывали грамматики, нужно обращать постоянное вниманіе на примѣненіе правилъ оной къ грамматическому разбору.

3. При переводѣ съ польскаго, можно уже предлагаемую для низшихъ классовъ перестановку предоставить собственному приготовленію учениковъ, здѣсь же, напротивъ, заставлять ихъ размѣщать слова польскаго текста въ такомъ порядкѣ, въ какомъ они должны явиться въ нѣмецкомъ переводѣ, такъ какъ, сравнивая такимъ образомъ нѣмецкій языкъ съ польскимъ, ученики ознакомятся съ отличительными свойствами перваго, всякія же особенности утверждаются въ памяти скорѣе, нежели обыкновенныя понятія.

4. Въ письменныхъ упражненіяхъ нужно обращать особенное вниманіе на то, чтобы употребленные въ вольныхъ упражненіяхъ выраженія были постоянно усвоиваемы учениками. Упражненія въ чтеніи рукописей должны быть въ этомъ классѣ еще нѣсколько усилены. Такъ какъ назначеніе училища состоитъ въ томъ, чтобы ученикъ, по окончаніи въ немъ курса, могъ уже дѣйствовать самостоятельно, то желательно было бы, чтобы Учитель заставлялъ по временамъ учениковъ

3) Tłómaczenie z polskiego. Próby przekładania łatwiejszych opowiadań z Wypisów (tom I lub II).

4) Ćwiczenia piśmienne. Po części w takimże zakresie co i w klasie czwartej, a przytém powtarzanie krótkich przez Nauczyciela opowiedzianych w klasie historyek, albo też przerabianie krótkich wyimków wierszem na prozę, oraz w dalszym ciągu wprawa w czytanie rękopismów.

5) Ćwiczenia ustne. Oprócz ćwiczeń odbywanych podobnie jak w klasie czwartej, można jeszcze naznaczać uczniom powtarzanie swojemi słowami przetłómaczonych z niemieckiego urywków, a przytém starać się, przy rozbiórze grammatycznym, używać języka niemieckiego w coraz szerszym zakresie.

Uwaga 1. Przy rozbiórze w czytaniu należy zakres prawideł wyłożonych w poprzedzających klasach powiększyć wykładem synonimiki.

2. Dla tego, ażeby uczniowie nie zapominali grammatyki, należy i tutaj ciągle zajmować się z nimi rozbiórem grammatycznym.

3. Przy tłómaczeniu z polskiego, można zalecać w niższych klasach podział zdań na części zostawić uczniom, ażeby się sami do tego przygotowywali, a natomiast starać się, aby wyrazy tekstu polskiego stawiane były w takim szyku, w jakim znaleźć się powinny w tłómaczeniu niemieckiem. Tym sposobem przez porównanie języka niemieckiego z polskim prędsz się uwydatnią uczniom odrębności pierwszego, a wszystko co jest odrębném łatwiej się wraża w pamięć niż to, co jest pospolitém.

4. W wypracowaniach piśmiennych należy szczególną zwracać uwagę, aby użyte w nich sposoby wyrażenia się mogły nazawsze utrwalić się w pamięci uczniów. Wprawa w czytanie rękopismów powinna w tej klasie znaleźć nieco obszerniejsze zastosowanie. Ponieważ szkoła powinna przygotować ucznia tak, aby po skończeniu w niej kursu mógł już postępować o własnych siłach, przeto pożądaną rzeczą byłoby, aby Nauczyciel

тать писанныя не четкии почеркомъ бумаги.

Примѣчаніе 5. При упражненіяхъ въ свободномъ разговорѣ Учитель долженъ стараться поступать съ указанною уже выше осторожностію, такъ чтобы ученики въ собственныхъ своихъ успѣхахъ находили достаточное поощреніе къ употребленію въ разговорѣ нѣмецкаго языка.

9) ПРОГРАММА ПРЕПОДАВАНІЯ МАТЕМАТИКИ.

a) Арифметика.

I-й классъ (4 часа въ недѣлю).

1) Повтореніе счисленія и четырехъ дѣйствій съ цѣлыми числами, при чемъ Учитель долженъ упражнять учениковъ въ скоромъ сложеніи, вычитаніи, умноженіи и дѣленіи въ умѣ, а также въ способахъ узнавать, какія должно употреблять дѣйствія для рѣшенія легкихъ задачъ, выраженныхъ словесно различнымъ образомъ.

2) Первоначальныя свойства чиселъ, а именно: о числахъ кратныхъ, первыхъ и производныхъ: указаніе первыхъ чиселъ заключающихся въ первой сотнѣ; разложеніе чиселъ менѣ ста на первые множители; опредѣленіе всѣхъ дѣлителей данныхъ чиселъ менѣ ста; приложеніе сказанныхъ свойствъ къ сокращенію дѣйствій въ письменномъ и умственномъ вычисленіи.

3) Повѣрка полученныхъ результатовъ отъ рѣшенія задачъ, относящихся къ первымъ четыремъ дѣйствіямъ съ цѣлыми числами. Объясненіе измѣненій суммы, разности, произведенія и частнаго, происходящихъ отъ увеличенія или уменьшенія чиселъ, надъ которыми совершается сложеніе, вычитаніе, умноженіе и дѣленіе.

4) Русскія мѣры, вѣсы и монеты, а также употребляемыя въ здѣшнемъ краѣ, преимущественно при покупкѣ и продажѣ различныхъ предметовъ, какъ-то: соломы, бумаги, пряжи и проч.

5) Обращеніе высшихъ именованныхъ чиселъ въ низшія и обратно, умственно, или посредствомъ письменнаго вычисленія.

6) Сложеніе и вычитаніе именованныхъ чиселъ; опредѣленіе истекшаго времени по двумъ извѣстнымъ числамъ.

ciel dawał swym uczniom od czasu do czasu niekalligraficzne i niewyraźne rękopisma do czytania.

Uwaga 5. Nakoniec co do wprawy w potoczną rozmowę zaleca się Nauczycielowi takż sama oględność, o jakiej wyżej było wspomniano, to jest aby uczniowie zachęcani byli do używania języka niemieckiego, skutkiem własnych na tém polu postępów.

9) PROGRAM DO WYKŁADU MATEMATYKI.

a) Arytmetyka.

K l a s s a I s z a, (4 godziny).

1) Powtórzenie liczenia i 4 działań na liczbach całkowitych; przyczem Nauczyciel ma wprawiać uczniów w prędkie dodawanie, odejmowanie, mnożenie i dzielenie liczb mniejszych z pamięci, oraz w rozpoznawanie, jakich działań używać należy do rozwiązywania zadań łatwiejszych, rozmaicie wystawionych.

2) Początkowe własności liczb, a mianowicie: o liczbach wielokrotnych, pierwszych i pochodnych; wymienienie liczb pierwszych zawartych w pierwszej setce; rozłożenie liczby danej mniejszej od sta na czynniki pierwsze; oznaczenie wszystkich dzielników liczb danych mniejszych od sta. Przystosowanie tych własności do skracania działań tak w piśmiennym jak i w pamięciowym rachunku.

3) Sprawdzenia czyli próby wypadków otrzymanych z rozwiązania przykładów należących do czterech działań na liczbach całkowitych. Objasnienie zmian jakim ulega summa, różnica, iloczyn, iloraz, przez powiększanie lub zmniejszanie liczb wchodzących do dodawania, odejmowania, mnożenia i dzielenia.

4) Miary, wagi i monety tak rosyjskie jak te, które dotychczas jeszcze w kraju się używają, mianowicie przy kupnie i sprzedaży różnych przedmiotów, jako to słomy, papieru, przędzy i t. p.

5) Zamiana liczb mianowanych wyższych na niższe i odwrotnie niższych na wyższe, bądź z pamięci bądź rachunkiem pisanim.

6) Dodawanie i odejmowanie liczb mianowanych; dochodzenie czasu upłynionego z dwóch wiadomych dat.

7) Умноженіе простых и составных именованных чиселъ на число отвѣщенное; умноженіе именованных чиселъ на именованныя, причемъ учащій долженъ объяснить примѣрами, которое изъ данныхъ чиселъ будетъ множимымъ, а которое множителемъ, и какого рода будетъ произведеніе, происшедшее отъ ихъ умноженія.

8) Дѣленіе простых и составных именованных чиселъ на число цѣлое отвѣщенное; дѣленіе именованных чиселъ на именованныя; объясненіе посредствомъ примѣровъ, которое изъ данныхъ чиселъ будетъ дѣлимымъ, а которое дѣлителемъ, и какого рода будетъ частное, полученное отъ раздѣленія.

Учитель, приступая къ изложенію котораго нибудь изъ сказанныхъ родовъ вычисленія, не долженъ довольствоваться одними опредѣленіями и правилами, но помощію соответственныхъ примѣровъ объяснять сущность дѣла и судить по отвѣтамъ учениковъ, поняли ли они излагаемый предметъ. По этому Учитель долженъ всегда начинать изложеніе каждой статьи легкими умственными примѣрами, переходя постепенно къ письменному вычисленію и вообще соединяя умственное вычисленіе съ вычисленіемъ на доскѣ или на бумагѣ. Предлагаемыя для рѣшенія задачи во время класса, или вѣтъ онаго, должны быть заимствованы изъ дѣйствительной практической жизни.

II-й классъ (3 часа въ недѣлю).

1) Повтореніе пройденнаго въ предыдущемъ классѣ, и преимущественно означеннаго въ 6 и 7-й статьяхъ Программы.

2) Продолженіе о свойствахъ чиселъ, какъ-то: о признакахъ дѣлимости цѣлыхъ чиселъ на 2, 3, 4, 5, 6, 8, 9, 10, 12, 15, и т. д.; разложеніе даннаго производнаго числа на его первые производители; опредѣленіе всѣхъ дѣлителей подобнаго числа; понятіе о общемъ наибольшемъ дѣлителѣ двухъ данныхъ чиселъ; понятіе о общемъ наименьшемъ дѣлителѣ для данныхъ двухъ производныхъ чиселъ.

3) Понятіе о обыкновенныхъ дробяхъ; откуда онѣ получаются и что выражаютъ: чтеніе и писаніе дробей. Для лучшаго объясненія дробей Учитель долженъ дѣлать это нагляднымъ образомъ, напримѣръ съ помощію таблицы дробей Песталоцци.

4) Раздѣленіе обыкновенныхъ дробей на правильныя, однородныя и разнородныя; выраженіе единицы, или какого нибудь

7) Множеніе чиселъ мianowanychъ одно, дву и вѣежъ гатунковыхъ przezъ лнчбѣу цѣловитѣу немianowaną; множеніе чиселъ мianowanychъ przezъ мianowane, obokъ czego на примѣлахъ wytłómaczy uczący, która zъ лнчбъ даныхъ бѣdzie множна, а która множителемъ iъ какого мianowania бѣdzie iloczynъ wypadający zъ pomnożenia.

8) Dzielenie чиселъ мianowanychъ одно, дву и вѣежъ гатунковыхъ przezъ лнчбѣу цѣловитѣу немianowaną, dzielenie чиселъ мianowanychъ przezъ мianowane, wytłómaczenie на примѣлахъ, która zъ лнчбъ даныхъ jestъ dzielna, а która dzielnikiemъ, tudzieżъ якого мianowania бѣdzie wypadły ilorazъ.

Nauczycielъ przystępującъ do nauczania, któregoбѣdzъ zъ wyżej wymienionychъ rodzajówъ rachunku, nie powinienъ zasadzać tłómaczenia rzeczy на opisaniachъ (definicjachъ) prawidełъ, ale przezъ stosowne примѣлы wyjaśniać, o co idzie i przekonywać się zъ odpowiedzi uczniów, czy rzeczъ dobrze zrozumieli. Zъ tego powodu poczynającъ zawsze odъ ustnychъ примѣловъ iъ zъ pamięci rozwiązywanychъ, stopniowo przechodzić ma do rachunku piśmiennego, а wъ całymъ wykładzie, ile możności, łączyć rachunekъ zъ pamięci zъ rachunkiemъ на cyfrachъ. Примѣлы задаwane iъ przerabiane jużъ to wъ szkole, jużъ teżъ на ėwiczenia domowe, brane być mają zъ życia praktycznego.

K l a s s a II-ga, (godzin 3).

1) Powtórzenie treściwe tego co było przedmiotemъ науки wъ klassie poprzedzającej, а wъ szczegółości wymienione pod numerami 6 i 7.

2) Dalszy ciągъ własności лнчбъ, to jestъ prawa podzielności лнчбъ цѣловитыхъ przezъ 2, 3, 4, 5, 6, 8, 9, 10, 12, 15 iъ t., rozłożenie лнчбы даней pochodnejъ jakiegokolwiekъ на jejъ czynniki pierwsze, wynalezienie wszystkichъ dzielników takiejже лнчбы, pojęcie o największymъ wspólnymъ dzielniku dwóchъ лнчбъ даныхъ, pojęcie o najmniejszej wielokrotnej względemъ dwóchъ даныхъ лнчбъ pochodnychъ.

3) Wyobrażenie o ułamkachъ zwyczajnychъ, jakimъ sposobemъ do nichъ się przychodzi, iъ co one wyrażają, wymawianie iъ pisanie ułamkówъ. Dla данia jasnego wyobrażenia o ułamkachъ, Nauczycielъ używać powinienъ sposobówъ zmysłowychъ, jakъ naprzykładъ tablicy ułamkówъ Pestalozzego.

4) Rozróżnienie ułamkówъ zwyczajnychъ на właściwe iъ niewłaści-

числа дробью, съ даннымъ знаменателемъ; включеніе цѣлаго числа съ дробью въ дробь; исключеніе цѣлаго числа изъ неправильной дроби; приведеніе двухъ или болѣе дробей къ общему знаменателю. Все это должно быть производимо съ помощію письменнаго вычисления и въ умѣ.

5) Способы увеличиванія и уменьшенія дробей.

6) Четыре дѣйствія съ обыкновенными дробями и цѣлыми числами съ дробями именованными и простыми; выраженіе цѣлыхъ, составныхъ именованныхъ чиселъ дробью единицы высшаго разряда.

7) Приложение дробей къ сокращенному умноженію именованныхъ чиселъ на именованныя посредствомъ превращенія чиселъ низшаго порядка въ части единицы высшаго разряда, имѣя при семъ въ виду дальнѣйшее объясненіе изложеннаго въ I-мъ классѣ, по 7 й статьѣ Программы.

8) Различіе между обыкновенными дробями и десятичными, чтеніе и писаніе десятичныхъ дробей.

9) Четыре дѣйствія съ дробями десятичными.

10) Превращеніе обыкновенныхъ дробей въ десятичныя; правила превращенія обыкновенной дроби въ десятичную точную и въ неточную, или періодическую; обращеніе точныхъ десятичныхъ дробей и періодическихъ въ обыкновенныя.

Въ изложеніи сказанныхъ родовъ вычисления Учитель долженъ слѣдовать методу, указанному въ концѣ Программы для I-го класса. Предлагаемыя Учителемъ задачи всегда должны относиться къ домашнимъ потребностямъ, къ занятіямъ хозяйственнымъ, къ ремесламъ, искусствамъ и наукамъ.

III-й классъ (3 часа въ недѣлю).

Въ началѣ года Учитель займется краткимъ повтореніемъ пройденнаго въ предыдущемъ классѣ, преимущественно же статьи, означенной въ 10-мъ пунктѣ Программы; причемъ объяснитъ способы сокращеннаго умноженія и дѣленія десятичныхъ дробей, такъ чтобы произведеніе или частное было безошибочно въ данномъ числѣ десятичныхъ знаковъ.

За тѣмъ слѣдуетъ изложить:

1) иностранные вѣсы, мѣры и монеты, съ указаніемъ зна-

we, на jednogatunkowe i różnogatunkowe, wyrażenie jedności albo jakiegokolwiek liczby przez ułamek o danym mianowniku, złączenie całości z ułamkiem w ułamek; wyciągnięcie całości z ułamku niewłaściwego, sprowadzenie dwóch lub więcej ułamków do jednego mianownika. To wszystko należy wykonywać tak z pamięci jak i na piśmie.

5) Ilorako wartość ułamku powiększać lub zmniejszać można,

6) Cztery działania na ułamkach właściwych i na liczbach całkowitych złączonych z ułamkami niemianowanymi i mianowanymi; wyrażenie liczb mianowanych różnogatunkowych przez ułamek gatunku najwyższego.

7) Zastosowanie ułamków do skróconego mnożenia liczb mianowanych przez mianowane, za pomocą rozkładu liczb gatunków niższych na części gatunków wyższych (Zerlegungs-Methode; Méthode des parties aliquotes), w dalszym rozwinięciu tego, co pod Nr. 7-m Instrukcją na klasę 1-szą jest przeznaczone.

8) Różnica między ułamkami zwyczajnymi i dziesiętnymi, wymawianie i pisanie ułamków dziesiętnych.

9) Cztery działania na ułamkach dziesiętnych.

10) Zamiana ułamków zwyczajnych na dziesiętne; pravidła pokazujące kiedy ułamek zwyczajny zamieniony na dziesiętny daje ułamek dziesiętny skończony, a kiedy nieskończony czyli peryodyczny. Zamiana ułamków dziesiętnych bądź skończonych bądź peryodycznych na zwyczajne.

Nauczyciel w nauczaniu wyżej wymienionych rachunków trzymać się ma téż samej metody, która przy końcu Instrukcji na klasę 1-szą była wskazana. Zadawane przykłady zawsze ściągające się do przedmiotów użytecznych i rzeczywistych, tyczyć się powinny potrzeb domowych, zatrudnień w gospodarstwie wiejskiem, w rzemiosłach, sztukach i naukach.

K l a s s a III-cia, (3 godziny)

Z początku roku Nauczyciel powtórzy w krótkości co było wyłożone w klassie poprzedzającej; a szczególności to, co jest wskazane pod Nr. 10-m Instrukcji na tę klasę, przyczemъ покаже sposoby skróconego mnożenia i dzielenia ułamków dziesiętnych tak, aby iloczyn lub iloraz był bezbłędny w danej liczbie cyfr dziesiętnych. Potem wykladać będzie:

1) Wagi, miary i monety zagraniczne, ze wskazaniem znaków

ковъ, принятыхъ для ихъ означенія, а также о пробѣ дорогихъ металловъ и о монетныхъ системахъ;

2) свойства арифметическихъ и геометрическихъ отношений. Доказательство того, что въ ряду равныхъ отношений сумма числителей и сумма знаменателей составляютъ отношение равное всякому изъ данныхъ отношений;

3) объясненіе посредствомъ примѣровъ, когда именованная числа, находящаяся между собою въ известной зависимости, будутъ въ прямомъ, а когда въ обратномъ отношеніи. Рѣшеніе различныхъ задачъ, относящихся къ вычисленію процентовъ, эсконта, товарищества и проч., употребляя для сего не пропорціи, но только такъ называемое приведеніе къ единицѣ;

4) возвышеніе чиселъ цѣлыхъ и дробныхъ простыхъ и составныхъ въ квадраты; извлеченіе квадратныхъ корней, причемъ учащій даетъ понятіе о числахъ соизмѣримыхъ и несоизмѣримыхъ съ единицею

Въ этомъ классѣ Учитель обязанъ, кромѣ постоянного упражненія учениковъ въ вычисленіи умственномъ, преимущественно приучать ихъ къ скорому и точному письменному вычисленію, не упуская изъ виду всѣхъ возможныхъ сокращеній и облегченій. При изложеніи различныхъ видовъ тройнаго правила, Учитель долженъ ознакомить учениковъ съ нѣкоторыми терминами, употребительными въ торговлѣ, каковы: бруто, нетто, тара, рабать, эсконтъ, на сто и со ста, коммисіа, дивидендъ и проч.

Рѣшаемыя задачи въ классѣ или задаваемые для упражненія дома, должны быть разнообразны по содержанію и по способу изложенія, и по возможности многочисленны, такъ чтобы ученики, познавъ надлежащимъ образомъ правила, имѣли возможность сохранить оныя тверже въ памяти, посредствомъ частыхъ и многостороннихъ приложеній.

IV-й классъ (4 часа въ недѣлю).

1) Возвышеніе чиселъ всѣхъ родовъ въ кубы и извлеченіе изъ нихъ кубическихъ корней.

2) Арифметическія и геометрическія прогрессіи.

3) Логарифмы, а именно:

a) происхожденіе логарифмовъ, понятіе о составленіи логарифмовъ,

приjęтыхъ на ихъ означеніе, oraz rzecz o próbach metalów drogiej i stopach monet.

2) Własności stosunków arytmetycznych i geometrycznych. Dowód, że w szeregu równych stosunków summa liczników i summa mianowników tworzy stosunek równy każdemu z danych stosunków.

3) Wyjaśnienie na przykładach kiedy liczby mianowane, będące z sobą w pewnym związku, są względem siebie w stosunku prostym, a kiedy w odwrotnym. Rozwiązania różnych zadań dotyczących się procentów, eskontu, współki i t. d. bez używania proporcji, a jedynie sposobem tak zwanym przez sprowadzenie do jedności.

4) Podnoszenie liczb całkowitych i ułamkowych jednego albo kilku mianowań do kwadratu, wyciąganie pierwiastków kwadratowych, przyczem da uczący wyobrażenie o liczbach współmiernych i niewspółmiernych względem jedności.

W tej klasie Nauczyciel, obok ćwiczenia nieustannego uczniów w rachunkach z pamięci, powinien szczególnie wprawiać ich w szybkie i dokładne rachowanie piśmienne, z przystosowaniem wszelkich możliwych skrótów i ułatwień. Przy wykładzie różnych zadań, nie zaniedba obznajmiać uczniów z wyrazami technicznymi używanymi w handlu jakoto: brutto, netto, tara, rabat, eskont, na sto i za sto, komissowe, dywidenda i t. d. Przykłady przerabiane w szkole i zadawane na ćwiczenia domowe, powinny być treści i wysłowienia jak najrozmaitszego, i o ile być może najlichniesze, aby uczniowie obok dokładnego zrozumienia prawideł, przez częste ich i wielostronne przystosowanie, tém mocniej je w pamięci zachowali.

K l a s s a IV-ta, (4 godziny).

1) Podnoszenie wszelkiego rodzaju liczb do sześciannu i w krótkości sposób wyciągania z nich pierwiastku sześciennego.

2) Postępy różnicowe i ilorazowe.

3) Logarytmy, a w szczególności:

a) zkład powstają logarytmy, wyobrażenie o układaniu tablic

риѳмическихъ таблицъ, свойства логариѳмовъ вообще и преимущественно десятичной системы;

- б) нахождение логариѳма по данному какому нибудь числу, и обратно, нахождение числа по данному логариѳму;
- в) приложѳніе логариѳмовъ къ сокращенному умноженію, дѣленію, возвышенію въ степени и извлеченію корней изъ данныхъ чиселъ.

4) Приложѳніе логариѳмовъ къ разрѣшенію задачъ, относящихся къ сложнымъ процентамъ.

5) Краткія свѣдѣнія о векселяхъ, о ихъ размѣнѣ и арбитражахъ; о мѣстныхъ кредитныхъ установленіяхъ, о биржевыхъ преісъ-курантахъ.

Такъ какъ ученики этого класса уже достаточно должны быть ознакомлены съ умственнымъ вычисленіемъ, то надлежитъ употреблять оное только въ видѣ вспомогательнаго средства для скорѣйшаго рѣшенія задачъ на бумагѣ, или на доскѣ; но за то Учитель долженъ стараться приучать учениковъ, все болѣе и болѣе, къ общимъ понятіямъ о числахъ и ариѳметическихъ дѣйствіяхъ, употребляя буквы для выраженія данныхъ чиселъ и формулы для выраженія правилъ. Сюда также относится все, сказанное о задачахъ въ Программѣ для II и III-го классовъ, и преимущественно о выборѣ задачъ, а равно о сокращеніи и облегченіи дѣйствій.

Руководства для Учителей.

(Для I и II-ю классовъ)

1) Ариѳметика для уѣздныхъ училищъ, изданная Департаментомъ Народнаго Просвѣщенія. Спб. Послѣднее изданіе.

2) Собраніе ариѳметическихъ задачъ, изд. тѣмъ же Департаментомъ. Спб. Послѣднее изданіе.

Обѣ книги сочинены Г. Буссе, Директоромъ Спб. гимназій.

3) Diesterweg und Heuser, Praktisches Rechenbuch für Elementar und höhere Bürger-Schulen, изданіе 1852 г.

4) Diesterweg und Heuser, methodisches Handbuch für den Gesamtunterricht in Rechnen, 2 тома, 5-е изданіе 1850 года.

5) Éléments d'Arithmétique par Vernier.

6) Diesterweg und Heuser, Auflösungen der Aufgaben in dem praktischen Rechenbuche, 4-е изданіе.

логарыѳмовыхъ, własności логарыѳмów w ogóle, a w szczególności układu dziesiętnego;

- b) wynalezienie логарыѳму jakiegokolwiek liczby danéj, i odwrotnie liczby odpowiadającéj danemu логарыѳмowi;
- c) zastosowanie логарыѳмów do krótszego wykonywania mnożenia, dzielenia, podnoszenia do potęg i wyciągania pierwiastków jakiegokolwiek z liczb danych.

4) Zastosowanie логарыѳмów do rozwiązywania zadań, odnoszących się do procentów składanych.

5) Krótka wiadomość o wekslach, wymianie i arbitrażach; o papierach publicznych krajowych, o cedulach giełdowych.

Ponieważ uczniowie téj klasy już dostatecznie powinni być wprawni w rachunek z pamięci, przeto stosować go tylko należy, jako pomoc przy spieszniejszém przerabianiu przykładów na piśmie, ale natomiast Nauczyciel ma coraz więcej przyzwyczajać ich do ogólniejszego pojmowania liczb i działań арифметycznych, używając głosek na wyrażenie liczb jakiegokolwiek, i wzorów na wyrażenie prawideł. Co się powiedziało o przykładach w Instrukcyi na klasę 2-gą i 3-cią, toż samo ma się zachować i tu, mianowicie co do doboru przykładów, skracania i ułatwiania działań.

Dziela pomocnicze dla Nauczycieli:

(Do klasy 1-ej i 2-ej.)

1) Arytmetyka dla szkół powiatowych, wydana przez Departament Oświecenia Publicznego. St.Pet. wydanie ostatnie.

2) Zbiór zadań арифметycznych, wydany przez tenże Departament. St.Pet. ostatnie wydanie.

Obie książki ułożone przez G. Busse, Dyrektora St.Pet.gimnazjum.

3) Diesterweg und Heuser, Praktisches Rechenbuch für elementar und höhere Bürger-Schulen, wydane 1852 r.

4) Diesterweg und Heuser, methodisches Handbuch für den Gesamtunterricht in Rechnen, 2 tomy, 5-te wydanie, 1850 r.

5) Éléments d'Arithmétique par Vernier.

6) Diesterweg und Heuser, Auflösungen der Aufgaben in der praktischen Rechenbuche, 4-te wydanie.

7) Stubba's Leitfaden für den Unterricht in Kopfrechnen 1852.

8) Его же, Aufgaben zum Kopfrechnen, 4 тетради 1852 г.

9) Stubba's Anweisung für den Rechnen Unterricht; 2 тома. 1850 г.

10) Его же, Aufgaben zum Zifferrechnen; до сих поръ издано 5 тетрадей. 1852 г.

11) Петра Гурьева Руководство къ преподаванію ариѳметики малолѣтнимъ дѣтямъ, съ 33 таблицами. Спб. 1839 г.

12) Уроки практической ариѳметики Франца Симашко. Спб. 1852 года.

(Для III ю класса)

Кромѣ вышеозначенныхъ сочиненій:

13) Beskiba's Lehrbuch der Arithmetik. 2 тома, 2-е издание 1839 года.

14) Brauer's der schnelle Rechnenmeister für Stadt- und Landschulen. 2 тома 1851 года.

15) Sonnet, Problèmes d'arithmétique et exercices de calcul.

16) Его же, Solutions raisonnées.

17) Voisard, Arithmétique appliquée. Новѣйшее издание.

(Для IV-ю класса)

18) Matzka's Elementarlehre von den Logarithmen ohne Algebra gemeinfaszlich zergliedert. 8° Prag. 1850.

19) Lorey. Das Neueste und Interessanteste aus der Logarithmentchnik und der Anwendung der Logarithmen auf das Leben. Weimar. 1852.

20) Logarithmen gemeine oder Briggische der natürlichen Zahlen von 1—10,000.

21) Зубеллевичъ. Практическое изложене науки о возвышеніи въ степени, извлеченіи корней, прогрессіяхъ и логарифмахъ. 1848 г.

22) Коммерческое счетоводство и примѣненіе его къ важнѣйшимъ задачамъ. 1846 г.

б) Алгебра.

V-й классъ (2 часа въ недѣлю).

1) Понятіе объ алгебраическихъ количествахъ; ихъ раздѣленіе на положительныя и отрицательныя; объясненіе значенія

7) Stubba's Leitfaden für den Unterricht in Kopfrechnen, 1852.

8) Tegoż, Aufgaben zum Kopfrechnen, 4 zeszyty, 1852 r.

9) Stubba's Anweisung für den Rechnen Unterricht; 2 tomy, 1850 roku.

10) Tegoż, Aufgaben zum Zifferrechnen; do tego czasu wydano 5 zeszytów, 1852.

11) Piotra Guriewa, Podręcznik dla nauczania młodzieży, z 33 tablicami, St-Pet. 1839 r.

12) Nauka praktycznej arytmetyki, Franciszka Simaszko, St Pet. 1852 r.

(Do klasy III-jej.)

Oprócz wyżej oznaczonych dzieł:

13) Beskiba's Lehrbuch der Arithmetik, 2 tomy, 2-e wydanie, 1839 roku.

14) Brauer's der schnelle Rechnenmeister für Stadt- und Landschulen, 2 tomy, 1851 roku.

15) Sonnet, Problèmes d'arithmétique et exercices de calcul.

16) Tegoż, Solutions raisonnées.

17) Voisard, Arithmétique appliquée. Najnowsze wydanie.

(Do klasy IV-jej.)

18) Matzka's Elementarlehre von den Logarithmen ohne Algebra gemeinfaszlich zergliedert. 8-vo Prag. 1850.

19) Lorey. Das Neueste und Interessanteste aus der Logarithmentchnik und der Anwendung der Logarithmen auf das Leben. Weimar. 1852.

20) Logarithmen gemeine oder Briggische der natürlichen Zahlen von 1—10,000.

21) Zubellewicz. Wykład praktyczny nauki o podnoszeniu do potęg, wyciąganiu pierwiastków, o postępach i logarytmach 1848.

22) Rachunkowość handlowa w ważniejszych jej zastosowaniach, 1846.

б) Алгебра.

K l a s s a V-ta, (2 godziny).

1) Wyobrażenie o ilościach algebraicznych, podział tych ilości na dodatne i ujemne, wytłómaczenie znaczenia współ-

коэффициентов и показателей, различие между одночленами и многочленами.

2) Действия съ одночленными и многочленными количествами.

3) Решение уравнений 1-й степени съ однимъ неизвестнымъ количествомъ и съ двумя или болѣе неизвестными.

Упражнения и задачи должны быть какъ можно разнообразнѣе, чтобы пополнить пройденное изъ арифметики въ низшихъ классахъ и вмѣстѣ съ тѣмъ указать путь къ скорѣйшему рѣшенію.

Руководства для Учителей.

1) Sonnet, premiers éléments d'Algèbre, 2-ое издание.

2) Mayer et Choquet, Traité élémentaire d'Algèbre, 3-е издание. Тоже и въ русскомъ переводѣ.

3) Ritt, problèmes d'Algèbre et exercices de calcul algébrique съ отвѣтами, 3 издание.

4) Pollak, Sammlung arithmetischer und algebraischer Aufgaben, 2 части, 2-ое издание.

в) Геометрія.

Изложеніе геометріи должно быть какъ можно проще и доступнѣе для всѣхъ учениковъ. И потому вмѣняется Учителю въ обязанность избирать доказательства самыя простыя и наглядныя, избѣгать разсужденій въ доказательствахъ тѣхъ истинъ, въ которыхъ убѣдиться можно нагляднымъ образомъ.

Въ таковомъ изложеніи геометріи Учитель руководствуется сочиненіемъ Clairaut, отличающимся вышеупомянутыми условіями и потому самымъ удобнымъ къ обученію геометріи въ училищахъ, которыя посѣщаютъ ученики съ различными умственными способностями и различнымъ предварительнымъ приготовленіемъ.

II-й классъ (2 часа въ недѣлю).

Во второмъ классѣ курсъ геометріи слѣдуетъ считать приготовительнымъ; онъ состоитъ въ самомъ доступномъ объясненіи, при помощи рисунковъ и моделей, извѣстныхъ геометрическихъ истинъ, своевременное уразумѣніе которыхъ полезно для другихъ наукъ и весьма много способствуетъ хорошему потомъ пониманію собственной геометріи. Въ этомъ курсѣ ученики изучаютъ всѣ геометрическія названія и знакомятся съ различными

членовъ и выкладниковъ, различіе одночленовъ отъ многочленовъ.

2) Дѣянія з ілоісіамі једноміеннелі і віеломіеннелі.

3) Rozwiązanie równań stopnia pierwszego z jedną niewiadomą, i z dwiema lub więcej niewiadomymi.

Zagadnienia zadawane powinny być jak najrozmaitsze, dla uzupełnienia tego, co się wyłożyło w niższych klassach, i wskazania krótszej drogi dojścia do wypadków.

Діела помочіеіе для Научыіелі:

1) Sonnet, premiers éléments d'Algèbre, 2-ge wydanie.

2) Mayer et Choquet, Traité élémentaire d'Algèbre, 3-cie wydanie. Toż samo i w russkim przekładzie.

3) Ritt, problèmes d'Algèbre et exercices de calcul algébrique z odpowiedziami, 3-cie wydanie.

4) Pollak, Sammlung arithmetischer und algebraischer Aufgaben, 2 części, 2-ge wydanie.

с) Geometrya.

Wykład geometryi winien być jak najprzystępniejszym dla ogółu uczniów. Dla tego Nauczyciel starać się będzie o dowodzenia jak najprostsze, oparte głównie na świadectwie zmysłów, unikając przytém okazywania przez rozumowanie prawd, o których oczywistości świadczy samo wpatwienie się. W wykładzie kierować się należy według dzieła Clairaut'a, odznaczającego się pod powyżej wymienionemi względami, a tém samém najwłaściwszego do nauczania geometryi po szkołach, mieszczących w sobie młodzież rozmaicie uzdolnioną i usposobioną.

K l a s s a II-ga, (2 godziny na tydzień).

Kurs geometryi, dla klasy drugiej przeznaczony, uważać należy za przygotowawczy; ograniczać się on będzie do najprostszych objaśnień, za pomocą rysunku i modeli, pewnych prawd geometrycznych, których poznanie potrzebnem jest w innych naukach, i ułatwia bardzo zrozumienie później właściwej geometryi. W tym kursie osvajają się uczniowie ze wszystkiemi nazwaniami geometrycznemi, poznają różne figury i bryły, tudzież niektóre ich wła-

фигурами, тѣлами и съ нѣкоторыми свойствами оныхъ. Имѣя таковыя предварительныя познанія, они въ послѣдствіи скорѣе поймутъ предлагаемыя имъ опредѣленія, и самое изученіе геометріи сдѣлается для нихъ гораздо легче, ибо оно обратится въ разсужденіе объ извѣстныхъ уже имъ отчасти тѣлахъ и фигурахъ.

Этотъ классъ снабжается большою линейкою, съ означенными на ней аршиномъ и его подраздѣленіями, деревяннымъ циркулемъ, большимъ деревяннымъ градусникомъ, извѣстнымъ количествомъ малыхъ деревянныхъ квадратовъ и кубовъ, равно какъ моделями нѣкоторыхъ тѣлъ, напримѣръ призмы, цилиндра, конуса и шара, раскрывающагося и образующаго большой и малый кругъ.

Начертивъ на доскѣ фигуру и объяснивъ ее самымъ понятнымъ для дѣтей образомъ, Учитель беретъ для повторенія одного изъ способнѣйшихъ учениковъ, и потомъ двухъ или трехъ слабѣйшихъ, и убѣдившись изъ ихъ отвѣта, что почти всѣ хорошо поняли задачу или представленную на рисункѣ истину, заставляетъ всѣхъ учениковъ дѣлать болѣе легкіе, не требующіе много времени чертежи на тетрадахъ одинаковой величины, которыхъ страницы должны быть имъ перенумерованы. И потому каждый изъ учениковъ долженъ приносить въ классъ линейку, циркуль, градусникъ и карандашъ (ибо чертежи въ классѣ должны быть дѣлаемы только карандашомъ). Фигуры сколько нибудь отличныя отъ объясненныхъ въ классѣ, или труднѣйшія, ученики должны съ надлежащею точностью чертить дома, въ классѣ же во время изложенія отмѣчать оныя на черновыхъ тетрадахъ. На поляхъ или подъ фигурами они должны писать краткое объясненіе фигуры (котораго диктовать не слѣдуетъ) и надлежащія названія. Въ слѣдующій урокъ, просматривая собранныя тетради, Учитель обращаетъ вниманіе на черченіе, требуя отъ учениковъ, чтобы фигуры были рисованы точно, тонко и ровно. Тѣмъ, которыхъ фигуры не достаточно обработаны, приказываетъ вторично пере-дѣлать оныя, не дозволяя однакожъ вырывать страницъ изъ тетради, дабы училищное начальство и сами ученики имѣли возможность видѣть постепенный ходъ ихъ успѣховъ.

Изложивши извѣстную статью изъ программы, Учитель повторяетъ ее съ учениками по вопросамъ (которые помѣщены будутъ въ указанномъ учебникѣ), но уже изустно, то есть, каждый отвѣчающій ученикъ объясняетъ на собственной тетради чер-

сноści. Nabywszy takie przygotowawcze wiadomości, z łatwością potem zrozumieją przedstawiane im określenia i samo uczenie się geometryi w następnych klassach będzie dla nich daleko łatwiejsze, zamieni się bowiem na rozumowanie o znanych im po części figurach i bryłach.

Dla klasy tej wypada sporządzić duży linijką, z oznaczonym na nim arszynem i jego podziałami, drewniany cyrkiel, spory drewniany przenośnik, pewną liczbę małych drewnianych kwadratów i sześciątów, a także modele niektórych brył np. graniastosłupa, walca, ostrokągu i kuli, rozbierającej się i okazującej wielkie i małe koła.

W czasie wykładu, nakreśliwszy na tablicy figurę i objaśnwszy ją najprostszym ile być może dla dzieci sposobem, wyrwa Nauczyciel do powtórzenia jednego ze zdolniejszych uczniów, potem dwóch lub trzech słabszych, a przekonawszy się z ich odpowiedzi, że wszyscy zrozumieli dobrze zagadnienie lub przedstawioną w rysunku prawdę, każe im wykonywać łatwiejsze, nie wymagające dłuższego czasu rysunki, na kajetach jednakowej wielkości, których stronnice liczbami porządkowymi oznaczy. Dlatego każdy z uczniów powinien przynosić do klasy linijkę, cyrkiel, przenośnik i ołówek (bo figury w klassie mają być robione tylko ołówkiem). Figury cokolwiek odmienne od objaśnianych w klassie, albo trudniejsze, powinni kreślić z największą dokładnością w domu, w klassie zaś w czasie wykładu rysować je tylko na brulionach. Na marginesach lub pod figurami notować winni krótkie wyjaśnienie figur (którego dyktować im nie należy) i wprowadzone nazwiska. Podczas następnej lekcyi przeglądając zebrane kajeta, robi Nauczyciel uwagi nad wykreśleniami, domaga się od uczniów, aby rysowali figury dokładnie, cienko i równo. Tym, których figury nie dosyć będą dobre, rozkaże powtórnie je przerobić, nie pozwalając wszakże na wyrwanie kart z seksternu, aby przełożeni szkoły i sami uczniowie byli w stanie przekonać się o stopniowym postępie tych wypracowań.

Wyłożywszy pewny rozdział z programatu, Nauczyciel powtarza go z uczniami podług pytań (które wskazane będą w dziełku podręcznem do wykładu), lecz już z pamięci, to jest każdy odpowiadający uczeń objaśnia na własnym kajecie rysunek, albo

тежъ или пересказываетъ преподавныя геометрическія истины. Такимъ образомъ ученики мало помалу приучаются къ основательному объясненію и доказательствамъ собственными словами.

Въ составъ упомянутого приготовительнаго курса должны войти слѣдующіе предметы:

Линія прямая, ломанная и кривая; окружность круга; черченіе линіи кривой; радіусъ, діаметръ. Діаметръ равенъ двумъ радіусамъ. Діаметръ раздѣляетъ окружность на двѣ равныя части; какъ обыкновенно раздѣляютъ окружность круга и какъ обозначаются равныя подраздѣленія окружности.

Уголъ, вершина, стороны угла. Отъ чего зависитъ величина угла; линія перпендикулярная; уголъ прямой, острый, тупой; углы смежные, вершиною противулежащіе. Мѣра угловъ. Транспортиръ; его употребленіе для черченія угловъ данной величины. Транспортиръ показываетъ, что сумма смежныхъ угловъ равняется двумъ прямымъ угламъ. Свойства перпендикуляра и наклонныхъ, изъ одной точки къ данной линіи проведенныхъ. Раздѣленіе прямой линіи на двѣ равныя части. На данную прямую опустить, и изъ точки взятой на данной прямой, возстановить перпендикуляръ. Изображеніе на чертежѣ параллельныхъ линій; ихъ опредѣленіе.

Двѣ прямыя линіи, пересѣченныя третьею, даютъ углы, по равенству которыхъ можно узнать, что данныя линіи между собою параллельны; названія этихъ угловъ; проведеніе линіи параллельной къ данной прямой.

Уголъ вписанный; его мѣра. Всякій уголъ, вписанный въ полуокружность, есть прямой.

Касательная къ окружности; линія касательная есть перпендикулярная къ радіусу. Проведеніе касательной къ окружности чрезъ точку, взятую на окружности или внѣ ея. Перпендикуляръ, проведенный изъ середины хорды, проходитъ чрезъ центръ круга. Найти центръ окружности. Чрезъ три данныя точки провести окружность.

Треугольникъ; углы; стороны. Объясненіе посредствомъ транспорта и параллельныхъ линій, что сумма угловъ треугольника равняется 180° . Раздѣленіе треугольниковъ по сторонамъ.

Построеніе треугольника по даннымъ: а) двумъ сторонамъ

повtarza wyłożone geometryczne prawdy. Takim sposobem, powoli wprowadzają się uczniowie w gruntowne objaśnianie i dowodzenie prawd swemi własnymi wyrazami.

W skład tego przygotowawczego kursu wejść mają następujące przedmioty:

Linia prosta, łamana i krzywa; okrąg koła; kreślenie linii krzywój; promień, średnica; średnica równa się dwóm promieniom; średnica dzieli okrąg na dwie równe części. Jak dzielią zwyczajnie okrąg, i jak znaczą równe jego podziały.

Kąt, wierzchołek, ramiona kąta; od czego wielkość kąta zależy; linija prostopadła; kąt prosty, ostry, rozwarty; kąty przyległe, wierzchołkiem przeciwległe; miara kątów, przenośnik, jego użycie do kreślenia kątów danej wielkości; objaśnić z pomocą przenośnika, że summa dwóch kątów przyległych równa się dwóm kątom prostym. Własności prostopadłej i pochyłych, z jednego punktu do danej linii poprowadzonych; podział linii prostej na dwie równe części, do danej linii wyprowadzić prostopadłą z punktu na nią danego; wskazanie na rysunku linii równoległych, ich określenie.

Dwie proste linije przecięte trzecią, dają kąty z równości których wniesć można, że dane linije są równoległe między sobą; nazwiska tych kątów; poprowadzenie linii równoległej do danej prostej.

Kąt wpisany, jego miara, każdy kąt wpisany w półokrąg jest prosty.

Styczna do okręgu; linija styczna jest prostopadłą do promienia; poprowadzenie stycznej do okręgu przez punkt wzięty na okręgu lub zewnątrz niego. Wyprowadzona ze środka cięciwy prostopadła przechodzi przez środek okręgu; znaleźć środek okręgu; przez trzy dane punkta poprowadzić okrąg.

Trójkąt, kąty i boki jego, objaśnienie za pomocą przenośnika i równoległych linij, że summa kątów trójkąta równa się 180° . Podział trójkątów ze względu na boki.

Wykreślenie trójkąta z danych: а) dwóch boków i kąta mię-

и углу между ними заключенному, б) сторонъ и двумъ прилежащимъ къ ней угламъ; в) по даннымъ тремъ сторонамъ.

Четвероугольникъ, діагональ; сумма угловъ четвероугольника. Трапеція; параллелограмъ; равенство его противулежащихъ сторонъ и угловъ. Ромбъ, діагонали его между собою перпендикулярны. Прямоугольникъ; равенство его діагоналей; квадратъ; діагонали его между собою равны и перпендикулярны. Черчение параллелограма, ромба, прямоугольника и квадрата.

Многоугольникъ; правильный многоугольникъ; примѣръ на равностороннемъ треугольникѣ и квадратѣ. Составленіе шестиугольника изъ 6 равныхъ и равностороннихъ треугольниковъ. Примѣры черченія правильныхъ многоугольниковъ посредствомъ раздѣленія окружности круга на равныя части. Кругъ можно разсматривать, какъ многоугольникъ правильный о безконечномъ числѣ сторонъ. Построеніе многоугольника равнаго данному, раздѣляя данный на треугольники. Построеніе какой либо неправильной фигуры приблизительно посредствомъ проведенія изъ ея вершинъ перпендикуляровъ къ данной прямой.

Что значитъ измѣреніе плоскости; какіе квадраты употребляются для измѣренія поверхности, или что значитъ единица квадратная. Объясненіе посредствомъ малыхъ квадратовъ, какимъ образомъ опредѣляется поверхность прямоугольника или квадрата. Изложеніе мѣстныхъ мѣръ поверхности.

Какъ изображается въ чертежѣ плоскость. Двѣ прямыя линіи пересѣкающіяся обозначаютъ плоскость. Могутъ быть двѣ прямыя линіи, не лежащія на одной плоскости. Изображеніе линіи перпендикулярной и параллельной къ плоскости.

Изображеніе двухъ плоскостей перпендикулярныхъ къ одной линіи. Пересѣченіе двухъ плоскостей составляетъ прямую линію.

Двугранный уголъ; его мѣра. Плоскости между собою перпендикулярны.

Линія вертикальная и горизонтальная; плоскость вертикальная и горизонтальная.

Что такое многогранникъ. Изображеніе куба. Что значитъ объемъ тѣлъ. Какъ находить объемъ куба. Мѣстные кубическія мѣры.

Изображеніе прямоугольнаго параллелипипеда. Прямой и косвенный параллелипипедъ.

дзы ниemi zawartego, б) z boku i dwóch kątów mu przyległych
в) z danych trzech boków.

Czworokąt, przekątna; summa kątów czworokąta; trapez, równoległobok; równość jego przeciwległych boków i kątów; kwadrat ukośny; przekątne jego są prostopadłe do siebie; prostokąt, równość jego przekątnej; kwadrat, jego przekątne są równe i prostopadłe do siebie, wykreślenie równoległoboku, kwadratu ukośnego, prostokąta i kwadratu.

Wielokąt; foremny wielokąt; przykład na równobocznym trójkacie i kwadracie; złożenie sześciokąta z 6 równych i różnobocznych trójkątów; przykłady wykreślenia foremnych wielokątów przez podział okręgu na równe części; koło można uważać za wielokąt foremny o nieskończonej liczbie małych boków; nakreślenie wielokąta równego danemu, rozdzielając dany na trójkąty; wykreślenie jakiejkolwiek figury nieforemnej przez poprowadzenie z wierzchołków jej prostopadłych do danej prostej.

Co znaczy mierzenie płaszczyzny; jaki się używa kwadrat do mierzenia powierzchni czyli co znaczy jednostka kwadratowa. Objasnienie za pomocą małych kwadratów jakim sposobem wyznacza się powierzchnia prostokąta lub kwadratu; wykład miejscowych miar powierzchni.

Jak się wyraża na rysunku płaszczyzna; dwie proste przecinające się oznaczają płaszczyznę. Mogą być dwie proste nie leżące na jednej płaszczyźnie. Wskazanie linii prostopadłej do płaszczyzny i równoległej do płaszczyzny.

Oznaczenie dwóch płaszczyzn prostopadłych do jednej prostej; przecięcie dwóch płaszczyzn stanowi linię prosta.

Kąt dwusieczny, jego miara. Płaszczyzny do siebie prostopadłe.

Linija pionowa i pozioma; płaszczyzna pionowa i pozioma.

Co jest wielościan, wyobrażenie sześciannu. Co znaczy objętość bryły. Jak się wynajduje objętość sześciannu; miejscowe miary sześcienne.

Wyobrażenie prostokątnego równoległościanu; prosty i pochyły równoległościan.

Призма; основанія и высота. Призма треугольная, четырехугольная и т. д.

Представленіе цилиндра посредствомъ модели и чертежа. Цилиндръ есть призма, имѣющая основаніемъ кругъ. Пересѣченіе цилиндра плоскостію, проходящею чрезъ ось, или параллельною основаніямъ. Боковая поверхность цилиндра.

Пирамида въ модели и на чертежѣ. Основаніе, вершина, высота. Пирамида треугольная, четырехугольная и т. д. Пирамида такъ называемая правильная.

Модель и чертежъ конуса. Конусъ можно разсматривать какъ правильную пирамиду, имѣющую основаніемъ кругъ. Вершина, ось конуса. Его боковая поверхность.

Опредѣленіе шара. Шаръ образуется обращеніемъ полукруга около діаметра. Радиусъ шара. Пересѣченіе шара, есть кругъ. Большіе и малые круги на поверхности шара. Полюсы круга на поверхности шара.

Объясненіе на шарѣ земнаго экватора, полюсовъ, меридіановъ и параллельныхъ круговъ. Ихъ расположеніе служить для опредѣленія положенія точекъ на поверхности земли.

III-й классъ (2 часа въ недѣлю).

Повторивъ пройденное въ предыдущемъ классѣ, Учитель излагаетъ слѣдующее:

Теоремы, относящіяся къ прямой линіи, кругу, угламъ и къ измѣренію угловъ посредствомъ дугъ. Случай равенства треугольниковъ. Основные свойства перпендикулярныхъ и наклонныхъ линій. Основные свойства параллельныхъ и теоремы о суммѣ угловъ треугольника. Свойства параллелограмовъ.

Свойства хордъ, сѣкущихъ и касательныхъ. Измѣреніе угловъ, образованныхъ этими линіями.

Пропорціональныя линіи. Подобіе треугольниковъ и другихъ фигуръ. Раздѣленіе прямоугольнаго треугольника на два треугольника, подобные данному треугольнику, и численныя отношенія, отъ того происходящія.

Первоначальныя задачи съ прямою линіею и кругомъ. Дѣленіе прямой и дуги на двѣ равныя части. Провести кругъ черезъ три данныя точки. Провести касательную къ кругу черезъ точку, данную внѣ круга. Опредѣленіе четвертой пропорціональной

Graniastosłup; podstawy i wysokość jego; graniastosłup trójkątny, czworokątny, i t. d.

Wskazanie walca na modelu i w rysunku. Walec jest graniasto-słupem mającym za podstawę koło; przecięcie walca przez płaszczyznę, idącą przez oś lub równoległą do podstaw; boczna powierzchnia walca.

Ostrosłup na modelu i w rysunku; podstawa, wierzchołek, wysokość jego; ostrosłup trójkątny, czworokątny, i t. p. Ostrosłup tak zwany foremny.

Model i rysunek ostrokreśgu; ostrokrag można uważać za foremny ostrosłup, mający za podstawę koło. Wierzchołek, oś ostrokreśgu, jego powierzchnia boczna.

Oznaczenie kuli; kula tworzy się przez obrót półkola około średnicy; promień kuli. Przecięcie kuli jest kołem; wielkie i małe koła na powierzchni kuli; bieguny koła na powierzchni kuli.

Objaśnienie na kuli równika ziemskiego, biegunów, południków i równoleżników. Układ ich służy do oznaczenia położenia miejsca na powierzchni ziemi.

K l a s s a III-cia, (2 godzin na tydzień).

Nauczyciel w kilku lekcjach powtórzy z uczniami wiadomości wyłożone w klasie poprzedzającej, a następnie zajmie się następującymi prawdami:

Podania dotyczące linii prostej, koła, kątów i mierzenia kątów za pomocą łuków. Przypadki równości trójkątów. Zasadnicze własności prostopadłych i pochyłych. Zasadnicze własności linii równoległych i twierdzenia o summie kątów trójkąta. Własności równoległoboków.

Własności cięciw, siecznych i stycznych. Mierzenie kątów, jakie te linie tworzą między sobą.

Linie proporcjonalne; warunki podobieństwa trójkątów lub jakiegokolwiek wielokątów. Rozkład trójkąta prostokątnego na dwa trójkąty podobne danemu trójkątowi i związki liczebne ztąd wynikające.

Zagadnienia początkowe z linią prostą i kołem. Dzielenie linii i łuku na dwie równe części. Nakreślenie koła przez trzy punkta dane. Prowadzenie stycznej do koła przez punkt dany za okręgiem. Wynalezienie czwartej proporcjonalnej do trzech

къ двумъ даннымъ линіямъ. Опредѣленіе средней пропорціональной къ двумъ даннымъ линіямъ. Черченіе многоугольника подобнаго данному.

IV-й классъ (2 часа въ недѣлю).

По надлежащемъ повтореніи пройденнаго въ предыдущемъ классѣ, Учитель преподаетъ:

Измѣреніе площадей; опредѣленіе единицы, употребляемой для измѣренія площадей.

Измѣреніе площади прямоугольника, параллелограмма, треугольника, трапеціи и какого бы ни было многоугольника.

Отношеніе площадей подобныхъ многоугольниковъ. Отношеніе площадей квадратовъ, построенныхъ на сторонахъ прямоугольнаго, остроугольнаго и тупоугольнаго треугольника.

Правильные многоугольники, вписанные и описанные на окружности круга. Вписываніе въ кругъ квадрата, шестиугольника и другихъ правильныхъ многоугольниковъ, кои можно вписывать посредствомъ шестиугольника и квадрата.

Доказать, что отношеніе окружности къ діаметру постоянно для всѣхъ круговъ, и описать элементарный способъ опредѣленія этого приближеннаго отношенія. Измѣреніе площади круга, рассматриваемаго какъ многоугольникъ о безчисленномъ множествѣ сторонъ.

V-й классъ (3 часа въ недѣлю).

Изъ числа трехъ часовъ, опредѣленныхъ для сего класса, два обращаются на окончаніе курса геометріи. По предварительномъ удостовѣреніи, что ученики вполне понимаютъ и помнятъ главные теоремы, изложенныя въ предыдущихъ классахъ, Учитель излагаетъ слѣдующее:

О плоскости и прямой линіи. Двѣ прямыя, пересѣкающіяся или параллельныя, обозначаютъ положеніе плоскости. Условія перпендикулярности линіи къ плоскости. Свойства перпендикуляра и наклонныхъ, проведенныхъ изъ одной точки къ плоскости. Параллелизмъ линіи и плоскостей. Двугранные углы и ихъ измѣреніе. Плоскости перпендикулярныя между собою.

Многогранники, параллелипипеды; мѣра объема прямоугольнаго и какого нибудь параллелипипеда, треугольной и какой ни-

лини данных, jako też średniej proporcjonalnej między danemi dwiema linijami. Kreslenie wielokąta podobnego wielokątowi danemu.

Klasa IV-ta, (2 godzin na tydzień).

Po dokładnem powtórzeniu kursu klasy poprzedzającej Nauczyciel wyłoży:

Mierzenie powierzchni. Określenie jednostki powierzchni.

Mierzenie powierzchni prostokąta, równoległoboku, trójkąta, trapeza, jakiegokolwiek wielokąta.

Stosunek powierzchni wielokątów podobnych. Stosunek powierzchni kwadratów wykreślonych na bokach trójkąta prostokątnego i rozwartokątnego.

Wielokąty foremne wpisane i opisane na kole. Wpisanie w koło kwadratu, sześciokąta, jako też innych foremnych wielokątów, dających się wpisać za pomocą sześciokąta i kwadratu.

Okazać że stosunek obwodu do średnicy jest niezmienny we wszystkich kołach i opisać elementarny sposób, jak otrzymać przybliżenie ten stosunek. Miara powierzchni koła, uważanego za wielokąt foremny o nieskończenie wielkiej liczbie boków.

Klasa V-ta, (godzin 3 na tydzień).

Z czasu przeznaczonego, dwie godziny obrócone zostaną na dokończenie kursu jeometrii, w których Nauczyciel przekonawszy się naprzód, że uczniowie dobrze pojmują i pamiętają główne prawdy w poprzedzających wyłożone klassach, przejdzie co następuje:

O płaszczyźnie i linii prostej. Dwie linie proste równoległe lub przecinające się, oznaczają położenie płaszczyzny. Warunek prostokątności linii do płaszczyzny. Własności prostokątnej i pochyłych poprowadzonych z jednego punktu do płaszczyzny. Równoległość linii i płaszczyzn. Kąty dwaścienne, ich miara. Płaszczyzny prostokątne do siebie.

Wielomiany. Równoległościanny. Miara objętości równoległościannu prostokątnego i jakiegokolwiek; graniastopu trójką-

простое и сложное. Форма журналовъ, составляемыхъ при нивелированіи. Нивелировка поверхности.

Значеніе словъ: насыпь, выемка. Опреѣленіе объема насыпей и выемокъ.

При изложеніи свѣдѣній изъ съѣмки и нивелированія, Учитель пространнѣе объясняетъ особенно такіе способы, которые требуютъ самыхъ простыхъ приборовъ и которые потому всего чаще употребляются при съѣмкѣ. Напримѣръ съѣмка посредствомъ одной только цѣпи, веревки; нивелированіе посредствомъ водянаго уровня.

Тѣ же способы, которые требуютъ болѣе подробнаго объясненія, напримѣръ съѣмка посредствомъ буссоли и цѣпи и проч., Учитель показываетъ и объясняетъ на практикѣ.

Съ тою цѣлью урокъ для преподаванія съѣмки и нивелированія долженъ быть назначенъ отъ 3-хъ до 4-хъ часовъ. Такимъ образомъ Учитель будетъ имѣть возможность, не мѣшая преподаванію другихъ предметовъ, смотря по надобности, продолжать свои занятія практически, выводя учениковъ въ поле.

Для извлеченія возможной изъ таковыхъ практическихъ занятій пользы, Учитель, показавъ предварительно самый способъ производства съѣмки и нивелированія, раздѣляетъ учениковъ на нѣсколько отдѣленій, подъ руководствомъ отличнѣйшихъ учениковъ, и каждому отдѣленію поручаетъ особый родъ занятій. По исполненіи работы, назначенной одному отдѣленію, поручаетъ оную другому и т. д. Такимъ образомъ каждый ученикъ будетъ имѣть возможность практически ознакомиться со всѣми частями производимыхъ работъ и съ разными приѣмами при употребленіи приборовъ.

Каждый ученикъ обязанъ представить сдѣланный имъ планъ тѣхъ работъ, при коихъ присутствовалъ, а равно определеніе площади измѣреннаго участка земли, и на бѣло переписанный журналъ, веденный при нивелировкѣ.

При преподаваніи геометріи, Учитель преимущественно руководствуется слѣдующимъ сочиненіемъ: „*Éléments de Géométrie par Clairaut*“.

Пособія для Учителей:

1) *Géométrie théorique et pratique par Sonnet*.

зиомованіи. Позиомованіе простое и złożone. Wzór dzienników utrzymywanych przy poziomowaniu. Poziomowanie powierzchni.

Znaczenie wyrazów: wykop i nasyp. Obliczenie bryłowości wykopów i nasypów.

W wykładzie wiadomości z miernictwa i niwelacji, Nauczyciel obszerniej mówić będzie o takich głównie sposobach, które wymagają najprostszyc narzędzi, a tem samém najczęściej się używają, np. zdejmowanie planów za pomocą samego łańcucha, sznura, poziomowanie za pomocą wagi wodnej i t. p.

Te zaś sposoby, które wymagają dłuższego opisu np. zdejmowanie planu węgielnicą, łańcuchem i t. p., najlepiej będzie wprost pokazać i objaśnić na gruncie.

W tym celu plan szkolny wypadnie tak urządzić, aby jedna godzina, przeznaczona właśnie na miernictwo i niwelację, przypadała między 3-cią i 4-tą; wtedy Nauczyciel, nie zarywając czasu poświęconego na inne przedmioty, będzie w możności przedłużyć stosownie do potrzeby praktyczne lekcye w polu.

Aby osiągnąć jak największą z nauki korzyść, Nauczyciel pokazawszy poprzednio sam sposoby wykonywania robót mierniczych i niwelacyjnych, rozdzieli swych uczniów na oddziały, zostające pod przewodnictwem cęlujących uczniów i powierzy każdemu oddzielny rodzaj zajęcia. Przemieniając następnie roboty przeznaczone różnym oddziałom, można będzie dojść do tego, że każdy uczeń obezna się praktycznie ze wszystkimi częściami wykonywanych robót i włoży się do trafnego użycia narzędzi.

Każdy z uczniów winien przedstawić odrobiony planik robót, przy których się znajdował, obliczenie powierzchni wymierzonego kawałka gruntu i na czysto przepisany dziennik, utrzymywany przy poziomowaniu.

Dzieło, którego Nauczyciel w wykładzie jeometrii trzymać się głównie będzie, jest:

Éléments de Géométrie par Clairaut.

Dzieła pomoćnicze dla Nauczycieli:

1) *Géométrie théorique et pratique par Sonnet*.

- 2) Geometrie für Handwerker von Mitterer.
- 3) Traité élémentaire d'arpentage et de levée des plans par Lamotte.
- 4) Руководство къ рѣшенію геометрическихъ вопросовъ на мѣстности, съемкѣ плановъ и нивелированіи, сост. Симашко.
- 5) Начальныя понятія о межеваніи Вржесневскаго.
- 6) Топографическое нивелированіе, изложенное теоретически и практически Гершофомъ.
- 7) Топографическіе рисунки Константиновскаго Межеваго Института.

10) ПРОГРАММА ПРЕПОДАВАНІЯ СВѢДѢНІЙ ИЗЪ ЕСТЕСТВЕННЫХЪ НАУКЪ,
ФИЗИКИ И ХИМИИ.

Свѣдѣнія изъ естественныхъ наукъ преподаются въ 5-ти классныхъ уѣздныхъ училищахъ съ тою цѣлью, чтобы ученикамъ, получающимъ въ нихъ окончательное образованіе, сообщить понятіе объ окружающей ихъ природѣ, и явленіяхъ въ ней происходящихъ, понятія, необходимыя для всякаго образованнаго человека.

Свѣдѣнія эти преподаются въ послѣднемъ, т. е. въ 5-мъ классѣ. Назначенные для сего 4 часа въ недѣлю, распределяются слѣдующимъ образомъ:

- 1) для свѣдѣній изъ физики 1 часъ въ недѣлю;
- 2) для свѣдѣній изъ химіи и минералогіи 1 часъ въ недѣлю.
- 3) для свѣдѣній изъ ботаники и зоологіи 2 часа въ недѣлю.

Для большаго же удобства, свѣдѣнія послѣдней категоріи преподаются въ слѣдующемъ порядкѣ: въ Августѣ, Сентябрь, Октябрь, Апрель, Маѣ и Юнѣ, свѣдѣнія изъ ботаники; въ Ноябрьѣ же, Декабрь, Январѣ, Февралѣ и Мартѣ, свѣдѣнія изъ зоологіи.

Способъ преподаванія долженъ быть по возможности самый практическій. Изъ физики и химіи Учитель долженъ стараться, объясняемая имъ явленія показывать ученикамъ по возможности на опытѣ. Равно при преподаваніи естественной исторіи онъ обязанъ все описываемое имъ, представлять по возможности или въ натуральныхъ образцахъ или въ хорошихъ изображеніяхъ.

Въ составъ преподаванія помянутыхъ свѣдѣній входятъ слѣдующіе предметы:

- 2) Geometrie für Handwerker von Mitterer.
- 3) Traité élémentaire d'arpentage et de levée des plans par Lamotte.
- 4) Przewodnik do rozwiązania geometrycznych zadań na polu, zdjęcie planów i poziomowanie, przez Simaszkę.
- 5) Miernictwo niższe Wrześniewskiego.
- 6) Poziomowanie topograficzne, wykład teoretyczny i praktyczny przez Gerschova.
- 7) Topograficzne rysunki Konstantynowskiego Mierniczego Instytutu.

10) INSTRUKCYA DO WYKŁADU WIADOMOŚCI Z NAUK PRZYRODZONYCH,
Z FIZYKI I CHEMII.

Cel kursu wiadomości z nauk przyrodzonych, z fizyki i chemii, wykładanego w szkołach powiatowych pięcio-klassowych, jest ten, ażeby pobierający w nich ostateczne wykształcenie uczniowie mogli bliżej poznać otaczającą ich naturę (przyrodę) i zjawiska w niej zachodzące, nabywając pojęć koniecznych dla każdego ukształconego człowieka.

Te wiadomości wykładają się jedynie w ostatniej, to jest w piątej klasie. Wyznaczone na ten cel cztery godziny tygodniowo, rozdzielić wypada jak następuje:

- 1) godzinę 1-ą co tydzień na wiadomości z fizyki;
- 2) godzinę 1-ą co tydzień na wiadomości z chemii i mineralogii;
- 3) godzin 2-eco tydzień na wiadomości z botaniki i zoologii.

W wykładzie wiadomości ostatniej kategorii, zachować należy dla większej dogodności taki porządek: w Sierpniu, Wrześniu, Październiku, Kwietniu, Maju i Czerwcu udzielać wiadomości z botaniki; zaś w Listopadzie, Grudniu, Styczniu, Lutym i Marcu wiadomości z zoologii.

Sposób wykładu powinien być ile możności najpraktyczniejszy; w czasie wykładu fizyki i chemii, Nauczyciel ma objaśniane przez się zjawiska pokazywać, ile się da, uczniom w doświadczeniach; również wykładając historię naturalną, wszystko co opisuje, winien im przedstawiać w naturze lub na dobrych rysunkach.

Wykład wspomnianych wiadomości obejmować ma następujące przedmioty:

Введение: въ немъ слѣдуетъ показать предметъ естественныхъ наукъ, ихъ подраздѣленіе и важность.

Изъ физики.

О общихъ свойствахъ тѣлъ: протяженіе, непроницаемость, скважность, дѣлимость, инерція, притяженіе и тяжесть.

Объ отличительныхъ физическихъ свойствахъ тѣлъ; понятіе о твердыхъ, жидкихъ, и газообразныхъ тѣлахъ.

О рычагѣ. Описаніе устройства чувствительныхъ вѣсовъ.

О равновѣсіи твердыхъ тѣлъ, погруженныхъ въ жидкости; удѣльный вѣсъ тѣлъ. Ареометры.

О тяжести воздуха, и о барометрѣ. Объ упругости воздуха, и о воздушныхъ насосахъ.

Понятіе о звукѣ, его распространеніи и отраженіи.

О теплотѣ. Расширеніе тѣлъ отъ теплоты. Термометръ; о теплопроводимости тѣлъ. О свойствахъ водяныхъ паровъ.

О явленіяхъ въ нашей атмосферѣ, зависящихъ отъ теплоты: объясненіе вѣтра, тумана, дождя, снѣга и проч.

О магнетизмѣ. О лѣйствіи и возбужденіи магнетизма въ желѣзѣ и стали.

О магнетизмѣ земнаго шара. Польза магнитной стрѣлки.

Объ электричествѣ. Электричество черезъ треніе. Электроскопы, электричество черезъ вліяніе, электрическая машина, лейденская банка.

Объ атмосферномъ электричествѣ. Устройство громовыхъ отводовъ.

О гальванизмѣ. Понятіе о гальваническомъ элементѣ и гальванической цѣпи. О практическомъ приложеніи гальваническаго тока.

Понятіе о свѣтѣ. Описаніе главнѣйшихъ оптическихъ приборовъ.

Изъ химіи.

Понятіе о простыхъ и сложныхъ химическихъ тѣлахъ; раздѣленіе химическихъ началъ на металлоиды и металлы, понятіе о химическомъ сродствѣ; различіе между химическимъ соединеніемъ и смѣсью; понятіе о разныхъ степеняхъ химическихъ соединеній; понятіе объ атомахъ.

Описаніе замѣчательнѣйшихъ неметаллическихъ началъ: кислорода, объясненіе горѣнія тѣлъ; водородъ, хлоръ, сера, азотъ,

Wstęp; należy przedstawić uczniom przedmiot nauk przyrodzonych, ich podział, tudzież użyteczność i ważność.

Z fizyki.

O ogólnych własnościach ciał, jakimi są: rozciągłość, nieprzenikliwość, dziurkowatość, podzielność, bezwładność, przyciąganie i ciężkość.

Szczególne fizyczne własności ciał; pojęcie o stałych, ciekłych i lotnych ciałach.

O drążu; opisanie składu wag czułych.

O równowadze ciał stałych zanurzonych w cieczy; ciężar gatunkowy ciał, areometry.

O ciężkości powietrza i o barometrze.

O sprężystości powietrza i o pompach powietrznych.

Pojęcie o głosie; jego rozchodzenie i odbijanie się.

O ciepłiku. Rozszerzanie się ciał od ciepłika; termometr, o przewodnictwie ciał; o własnościach pary wodnej.

O zjawiskach w naszej atmosferze, zależących od ciepłika; jakoto: o wietrze, mgle, deszczu, śniegu i t. d.

O magnetyzmie. O działaniu i wzbudzaniu magnetyzmu w żelazie i stali.

O magnetyzmie kuli ziemskiej. Użyteczność igły magnesowej.

O elektryczności. Elektryczność z tarcia; elektroskopy, elektryczność przez wpływ, maszyna elektryczna, butelka lejdejska i t. d.

O elektryczności w atmosferze; urządzenie konduktorów.

O galwanizmie. Pojęcia o galwanicznym stosie (baterii); o zastosowaniach praktycznych galwanicznego strumienia.

Pojęcie o świetle; opisanie główniejszych optycznych narzędzi.

Z chemii.

Pojęcie o prostych i złożonych ciałach chemicznych; podział chemicznych pierwiastków na metaloidy i na metale; pojęcie o chemicznym powinowactwie; różnica między chemicznym połączeniem a mieszaniną; pojęcie o różnych stopniach chemicznych połączeń; pojęcie o atomach.

Opisanie główniejszych niemetalicznych pierwiastków, kwasoród, objaśnienie palenia się ciał; wodoród, chlor, siarka, azot,

фосфоръ. Понятіе о составѣ атмосфернаго воздуха. Углеродъ въ видѣ алмаза, графита, антрацита и проч. Изъ замѣчательнѣйшихъ соединений неметаллическихъ тѣлъ: вода, ея роды, сѣрни-стоводородный газъ; амміакъ, углеродисто-водородный газъ; сѣрнистая кислота, сѣрная кислота; азотная кислота; фосфорная кислота; хлористо-водородная кислота; царская водка; углекислота.

Понятіе объ окислахъ; свойства щелочей. Понятіе о соляхъ вообще; различіе между средними, щелочными и кислыми солями. Примѣры нѣкоторыхъ замѣчательнѣйшихъ солей.

Замѣчаніе объ особенностяхъ соединений въ органическихъ тѣлахъ; составъ крохмала, сахара, спирта и проч.

Изъ минералогіи.

О свойствахъ или признакахъ минераловъ: форма, структура, изломъ, цвѣтъ, твердость, упругость, вязкость и проч.

Общее замѣчаніе о химическихъ свойствахъ минераловъ.

Понятіе о породахъ и видоизмѣненіяхъ минераловъ. Описание болѣе замѣчательныхъ породъ.

- a) Изъ обыкновенныхъ камней: кварцъ и его разности; полевой шпатъ, каолинъ, глина, слюда, известнякъ, гипсъ, поваренная соль и проч.
- b) Изъ драгоценныхъ камней: алмазъ, бирюза, вениса, изумрудъ, топазъ, шпинель, корунтъ и проч.
- c) Изъ горючихъ тѣлъ: антрацитъ, каменный уголь, лигнитъ и торфъ.
- d) Изъ металловъ: желѣзо, свинецъ, мѣдь, олово, цинкъ, ртуть, серебро, золото, платина.

Изъ ботаники.

Понятіе о внутреннемъ строеніи растений. Краткій обзоръ органовъ и ихъ назначеніе у явноцвѣтныхъ растений, а именно: корня, стебля, листьевъ, цвѣтковъ, плодовъ и сѣмянъ.

Понятіе объ органахъ размноженія у тайноцвѣтныхъ растений. Понятіе о видахъ, родахъ, и другихъ группахъ растительнаго царства. Понятіе о систематическихъ названіяхъ растений. Понятіе объ искусственныхъ и естественныхъ системахъ растений. Изложеніе Линнеевой системы. Замѣчаніе объ основаніяхъ различныхъ естественныхъ системъ.

фосфор; понятіе о складѣ воздуха атмосфернаго; węglik w postaci dyamentu, grafitu, antracytu i t. d. Z waŋniejszych połą-
czeń niemetalicznych ciak; вода, јѣј odmiany, gaz siarkowo-wodo-
rodny, amoniak, gaz węglowo-wodorodny, kwas siarkowy i siar-
czany, azotny kwas, kwas fosforyczny, kwas chlorowo-wodorodny,
wódka królewska, kwas węglowy.

Pojęcie o niedokwasach; własności alkali; pojęcie o solach w ogóle; różnice między średnimi, alkalicznymi i kwaśnymi solami; przykłady niektórych waŋniejszych soli.

Wskazanie osobliwości połączeń w ciałach organicznych; skład krochmalu, cukru, spirytusu (alkoholu) i t. d.

Z mineralogii.

O własnościach czyli cechach minerałów; kształt, budowa, odłam, kolor, twardość, sprężystość, lepkość, i t. d.

Ogólna uwaga o chemicznych własnościach minerałów.

Pojęcie o gatunkach, rodzajach i innych grupach minerałów.

Opisanie główniejszych rodzajów:

- a) Ze zwyczajnych kamieni: kwarc i jego odmiany, feldspat, kaolin, glina, mika, kamień wapienny, gips, sól kuchenna i t. d.
- b) Z drogiech kamieni: dyament, turkus, granat, szmaragd, topaz, spinel, koryndon i t. d.
- c) Z palnych ciak: antracyt, węgiel kamienny, lignit i torf.
- d) Z metali: żelazo, ołów, miedź, cyna, cynk, merkuryusz, srebro, złoto, platyna.

Z botaniki.

Pojęcie o wewnętrznej budowie roślin; krótki opis organów i ich przeznaczenia w roślinach jawнопłciowych, a mianowicie: korney, łodyga, liście, kwiaty, owoce i nasiona.

Pojęcie o organach rozmnażania się w roślinach skrytopłciowych. Pojęcie o gatunkach, rodzajach i innych grupach roślin. Pojęcie o sztucznych i naturalnych układach roślin. Wyłożenie Linneuszowego układu. Uwagi o podstawach różnych układów naturalnych.

Описание, по естественной системѣ, туземныхъ деревьевъ, кустарниковъ, хлѣбныхъ растений, кормовыхъ травъ, а равно и самыхъ ядовитыхъ туземныхъ растений.

Примѣчаніе. При изложеніи ботаники Учитель долженъ все объяснять на свѣжихъ растеніяхъ, или по крайней мѣрѣ на сушеныхъ; почему именно и назначаются для этого предмета лѣтніе мѣсяцы.

Для лучшей наглядности, и практическихъ упражненій, Учитель долженъ вмѣстѣ съ учениками сдѣлать по крайней мѣрѣ четыре ботаническія экскурсіи: двѣ въ началѣ, и двѣ въ концѣ учебнаго года. На первыхъ двухъ экскурсіяхъ онъ постарается чисто эмпирически ознакомить учениковъ съ какою нибудь сотнею породъ растеній, въ категорію которыхъ должны преимущественно войти тѣ полезныя и вредныя растенія, съ коими онъ намѣренъ ознакомить ихъ ближе въ теченіе учебнаго года, и на которыя онъ будетъ ссылаться при обзорѣ органовъ растеній вообще. Эти растенія должны ученики тщательно собрать и засушить для своего гербарія, по наставленіямъ Учителя. Въ особенности же на осеннихъ экскурсіяхъ, должно запастись плодами и сѣмянami деревьевъ, которыя именно посѣваютъ въ эту пору. Двѣ другія, т. е. весеннія экскурсіи, должно употребить для практическихъ упражненій въ опредѣленіи по Линнеевой системѣ, а равно и для собранія изъ полезнѣйшихъ растеній тѣхъ, которыхъ невозможно было встрѣтить въ цвѣту на осеннихъ экскурсіяхъ.

Изъ зоологіи.

Понятіе объ отличительныхъ признакахъ животныхъ вообще. Краткій обзоръ органовъ у животныхъ и ихъ назначеніе. Понятіе о видахъ, родахъ, и другихъ группахъ животныхъ.

Представленіе животнаго царства въ видѣ синоптической таблицы, по системѣ Мильнѣ-Эдварса.

Краткій обзоръ классовъ съ примѣрами болѣе замѣчательныхъ породъ животныхъ, относящихся къ каждому изъ нихъ.

Примѣчаніе. При обзорѣ классовъ животнаго царства, Учитель ограничится подраздѣленіемъ ихъ на разряды только у позвоночныхъ и въ классѣ насѣкомыхъ; остальные же классы представить только въ общихъ чертахъ.

Описание подлугъ naturalнаго układu krajowych drzew, krzewów, roślin zbożowych, pastewnych traw, a także szkodliwych krajowych roślin.

Uwaga. Przy wykładzie botaniki powinien Nauczyciel wszystko objaśniać na świeżych roślinach, albo przynajmniej na zasuszonych; dlatego właśnie naznacza się na ten przedmiot letnie miesiące.

Celem poznania roślin i dla praktycznych ćwiczeń, powinien Nauczyciel razem z uczniami zrobić przynajmniej cztery botaniczne wycieczki (ekursye); dwie na początku i dwie w końcu roku szkolnego. W czasie pierwszych dwóch wycieczek starać się będzie, aby uczniowie poznali empirycznie z jaką setką różnych rodzajów roślin, równie użytecznych jak szkodliwych, a między nimi szczególnie te rośliny, z którymi w ciągu roku ma ich bliżej zapoznać, i których używać będzie dla objaśnienia przy opisywaniu organów roślin w ogóle. Rośliny te powinni uczniowie starannie zebrać i zasuszyć dla zachowania ich w swoich zielnikach, podług wskazań Nauczyciela. W szczególności zaś, w czasie jesiennych wycieczek, należy zaopatrzyć się w owoce i nasiona drzew, które właśnie dojrzewają na ten czas. Dwie drugie, to jest wiosenne wycieczki, obrócić należy na praktyczne ćwiczenia w klasyfikacyi podług Linneusza układu, i na zebranie tych użytecznych roślin, których niepodobna było spotkać z kwiatem w jesiennych wycieczkach.

Z zoologii.

Pojęcie o szczególnych cechach zwierząt w ogóle. Krótki opis organów zwierzęcych i ich przeznaczenie. Pojęcie o gatunkach, rodzajach i innych działach zwierząt.

Wystawienie ogółu zwierząt w tablicy synoptycznej, wedle układu Milne-Edwards'a.

Krótki przegląd klass zwierząt ze wskazaniem i opisaniem ważniejszych rodzajów odnoszących się do każdej z nich.

Uwaga. W przeglądzie klass królestwa zwierzęcego, Nauczyciel ograniczy się podziałem ich na rzędy co do kręgowych i w klassie owadów; pozostałe zaś klasy opiszе tylko w głównych rysach.

При описывании животных, Учитель должен стараться представлять на глаза ученикам хорошия изображения по возможности въ большемъ масштабѣ; туземныя же насѣкомыя, которыми заpastись нетрудно, должно показывать въ натурѣ. Во время ботаническихъ экскурсій, Учитель долженъ обращать вниманіе воспитанниковъ на насѣкомыхъ, и въ особенности ознакомить ихъ съ породами причиняющими вредъ посѣвамъ, деревьямъ, плодамъ и проч.

Учитель долженъ руководствоваться слѣдующими сочиненіями:

1) *Для физики и химіи.*

Ganot, Traité élémentaire de Physique. Paris, 2-de édition.

Langlebert, Physique, Paris, 1855.

Ленцъ, Руководство къ физикѣ, Спб., послѣднее изданіе.

Regnault, Cours élémentaire de Chimie, Paris.

Здзитовецкій, начальныя понятія о химіи.

Langlebert, Chimie, 1855. Paris.

2) *Для естественной исторіи.*

Langlebert, Histoire naturelle, Paris, 1855.

Beudant, Cours élémentaire d'histoire naturelle.

Delafosse, Précis élémentaire d'histoire naturelle. Ouvrage autorisé par le conseil de l'instruction publique. 6-e édition, 1853, Paris.

Витовскій, естественная исторія, Львовъ, 1849 года.

11) ПРОГРАММА ПРЕПОДАВАНІЯ ГЕОГРАФІИ.

I-й классъ (2 часа въ недѣлю).

1) Опредѣленіе географіи; раздѣленіе ея на математическую, физическую и политическую.

2) Страны свѣта; видъ земли; значеніе глобуса, планиглобія, ландкарты и морской карты; опредѣленіе главныхъ терминовъ математической географіи.

3) Поверхность земли; отношеніе воды къ сушѣ; опредѣленіе названій: океанъ, море, заливъ, губа, бухта, гавань, маякъ, рейдъ, проливъ или каналъ и проч.

4) Опредѣленіе названій: источникъ, ручай, рѣка, степная

Przy opisywaniu zwierząt, powinien pokazywać uczniom dobre rysunki zwierząt w większych rozmiarach; krajowe zaś owady w które się zaopatrzyć łatwo, okazywać ma w naturze. W czasie botanicznych wycieczek powinien zwracać uwagę uczniów na owady i dać im poznać te rodzaje mianowicie, które szkody wyrządzają w zasiewach, na drzewach, w owocach i t. d.

Przy wykładzie używać ma Nauczyciel dzieł następujących:

1) *Do fizyki i chemii.*

Ganot, Traité élémentaire de Physique. Paris, 2-de édition.

Langlebert, Physique, Paris, 1855.

Lenc, podręcznik do fizyki, St. Pet., ostatnie wydanie.

Regnault, Cours élémentaire de Chimie, Paris.

Zdzitowiecki, wykład początkowy chemii.

Langlebert, Chimie, Paris, 1855.

2) *Do historyi naturalnej.*

Langlebert, Histoire naturelle, Paris, 1855.

Beudant, Cours élémentaire d'histoire naturelle.

Delafosse, Précis élémentaire d'histoire naturelle. Ouvrage autorisé par le conseil de l'instruction publique. 6-e édition, 1853, Paris.

Witowski, historia naturalna, Lwów 1849 r.

11) INSTRUKCYA DO WYKŁADU GEOGRAFII.

K l a s s a I-sza, (2 godziny na tydzień).

1) Określenie geografii, podział jęj na matematyczną, fizyczną i polityczną.

2) Strony świata, kształt ziemi, znaczenie globu, planiglobu, mapp lądowych i morskich, określenie głównych terminów używanych w geografii matematycznej.

3) Powierzchnia ziemi; stosunek wody do lądu; określenie następujących terminów: ocean, morze, odnoga, zatoka, przystań, latarnia morska, rejda, cieśnina czyli kanał i t. p.

4) Określenie wyrazów: źródło, strumień, rzeka, rzeka stepowa, rzeka nadbrzeżna, kanał, jezioro, staw, górna część rzeki, dol-

рѣка, прибрежная, каналъ, озеро, прудъ, верховье рѣки, низовье, устье, русло или ложе, правый и лѣвый берегъ и проч.

5) Опреѣленіе названій: материкъ или твердая земля, островъ, полуостровъ, перешеекъ, коса или носъ, гора, холмъ или пригорокъ, низменная земля, высокая или плоская возвышенность, склонъ горы, цѣпь горъ или кряжъ, хребетъ горъ, ущелье, вулканъ или огнедышащая гора, сопка и проч.

6) Раздѣленіе Земнаго Шара на пять частей Свѣта: Старый Свѣтъ, Новый Свѣтъ; раздѣленіе Океана тоже на пять частей.

7) Раздѣленіе людей по строенію тѣла и цвѣту кожи на пять племенъ или поколѣній; раздѣленіе Европейскихъ жителей по первобытнымъ языкамъ; раздѣленіе людей по образу жизни: народы звѣроловныя, рыболовныя, кочевыя, народы осѣдлыя; раздѣленіе народовъ по религіи: единобожіе и многобожіе или язычество, идолопоклонство; единобожные народы: Христіане, Евреи, Магометане; огнепоклонники, фетиши и другіе.

8) Опреѣленіе гусударства; разныя титула гусударей: императоръ, король, курфирстъ, великій герцогъ, герцогъ, князь, султанъ, шахъ, ханъ, шейкъ, дей, эмиръ.

9) Границы Европы; число жителей; исчисленіе всѣхъ странъ и гусударствъ Европы съ столичными въ нихъ городами, главными рѣками и значительнѣйшими горами.

II-й классъ (3 часа въ недѣлю).

1) Границы Азіи; пространство и число жителей; моря, заливы, проливы, важнѣйшія озера, рѣки, острова, полуострова; хребты горъ, песчаная пустыня, степи и болота.

2) Климатъ, жители, религія, правленіе.

3) Границы Китая и составъ сего гусударства; его пространство и число жителей; главнѣйшія рѣки и произведенія, знаменитѣйшіе города.

4) Составъ Японскаго гусударства; климатъ и произведенія; знаменитѣйшіе города.

5) Составъ Индукитая: независимыя владѣнія: Аннамъ, Сіамъ, Бирма и независимая Малакка; Англійскія владѣнія съ главными городами въ оныхъ.

6) Остъ-Индскіе острова или Индукитайскій Архипелагъ; большіе Зондскіе острова; Молуккскіе и Филипинскіе острова.

на часть рѣки, устье, кoryto czyli ло́жыско, brzeg prawy i brzeg lewy i t. p.

5) Określenie wyrazów: ląd stały, wyspa, półwysp, międzymorze czyli klin ziemi, cypel, góra, wzgórze czyli pagórek, nizina, wyżyna czyli wyniosłość płaska, spadzistość góry, łańcuch czyli pasmo gór, grzbiet gór, wąwóz, wulkan czyli góra ogień wybuchająca, sopka i t. p.

6) Podział powierzchni kuli ziemskiej na 5 części świata, na Świat Stary i Nowy; podział Oceanu powszechnego podobnie na 5 części.

7) Podział ludzi podług budowy i barwy ciała na pięć ras czyli plemion: podział mieszkańców Europy podług pierwotnych języków, podział ludzi podług rodzaju życia: narody żyjące z myśliwstwa i rybołówstwa, narody koczujące i narody osiadłe; podział narodów pod względem religii: jednobóstwo i wielobóstwo czyli bałwochwalstwo; narody oddające cześć jednemu Bogu: Chrześcjanie, Żydzi, Machometanie; czciciele ognia, fetysze i t. p.

8) Definicja państwa; rozmaite tytuły monarchów: cesarz, król, elektor, wielki książę, książę, sułtan, szach, chan, szejk, dej, emir.

9) Granice Europy; liczba mieszkańców; wyliczenie wszystkich krajów i państw europejskich z ich miastami stołecznymi głównymi rzekami i ważniejszymi górami.

K l a s s a II-ga, (3 godziny na tydzień).

1) Granice Azji, rozległość i ludność, morza, odnogi, cieśniny, ważniejsze jeziora, rzeki, wyspy i półwyspy, pasma gór, pustynie piaszczyste, stepy i miejsca błotniste.

2) Klimat, mieszkańcy, religia i rząd.

3) Granice Chin, skład tego państwa, rozległość i ludność; ważniejsze rzeki i płody; miasta znaczniejsze.

4) Skład państwa Japońskiego; klimat i płody; miasta znaczniejsze.

5) Skład Indochin; państwa niezależne: Annam, Siam, Birma i niepodległa Mалакка; posiadłości Angielskie z miastami ważniejszymi.

6) Wyspy Wschodnio-Indyjskie, czyli Archipelag Indo-Chiński; wyspy: Wielkie Zondzkie, Moluckie i Filipińskie.

7) Границы Остъ-Индіи; рѣки, климатъ, жители; Англіійскія владѣнія: а) непосредственныя, б) посредственныя; независимыя Индіійскія государства; владѣнія другихъ европейскихъ народовъ.

8) Границы Персіи или Ирана; горы, рѣки, климатъ, религія и произведенія; раздѣленіе Ирана и главнѣйшіе города въ ономъ.

9) Границы, раздѣленіе и главнѣйшіе города Афганистана и Белуджистана.

10) Границы Турана или независимой Татаріи, называемой еще Туркестаномъ; составъ Туркестана и главнѣйшіе города въ ономъ.

11) Границы Азіатской Турціи; горы, рѣки, произведенія. Составъ Азіатской Турціи и важнѣйшіе города въ оной.

12) Границы Аравіи и ея раздѣленіе; горы, проливы и заливы, жители и религія; важнѣйшіе города въ Аравіи.

13) Границы Африки, пространство ея, моря, заливы, проливы, озера, рѣки, острова, главнѣйшіе мысы, перешеекъ.

14) Климатъ Африки, главнѣйшія произведенія, жители и число оныхъ, религія, правленіе.

15) Границы Египта, горы, Нилъ, произведенія, жители, религія, зависимость отъ Порты; раздѣленіе Египта и главнѣйшіе города.

16) Границы Берберіи, горы, жители; части Берберіи и главнѣйшіе города въ оныхъ.

17) Границы Сахары, климатъ, жители, части Сахары.

18) Границы Нубіи и Абиссиніи, жители, правленіе, важнѣйшіе города.

19) Восточный берегъ Африки, его жители, части восточнаго берега.

20) Границы Судана или Нигриціи, горы, рѣки, жители; важнѣйшія владѣнія.

21) Западный берегъ Африки, его границы, жители и раздѣленіе; владѣнія Европейцевъ на западномъ берегу.

22) Внутренность южной Африки, жители оной: Галасы, Негры, Кафры и Готтентоты.

23) Капская земля, мысы, жители, города.

24) Острова Африканскіе.

25) Америка; величина оной и число жителей; главные от-

7) Granice Indyj wschodnich, rzeki, klimat, mieszkańcy; posiadłości Angielskie: a) bezpośrednie, b) pośrednie; niezależne państwa Indyjskie; inne posiadłości Europejskie.

8) Granice Persyi czyli Iranu; góry, rzeki, klimat, religia i płody; podział Iranu i głównejsze w nim miasta.

9) Granice, podział i miasta głównejsze w Afganistanie i Beludżystanie.

10) Granice Turanu czyli niepodległej Tataryi, inaczej zwanej Turkestanem; skład Turkestanu; głównejsze w nim miasta.

11) Granice Turcyi Azyatyckiej; góry, rzeki, płody; podział Turcyi Azyatyckiej i ważniejsze w niej miasta.

12) Granice Arabii i jej podział; góry, cieśniny i zatoki, mieszkańcy i religia; miasta ważniejsze w Arabii.

13) Granice Afryki, rozległość jej, morza, odnogi, cieśniny, jeziora, rzeki, wyspy, głównejsze przylądki, międzymorze.

14) Klimat Afryki, płody ważniejsze, mieszkańcy i ich liczba, religia, rząd.

15) Granice Egiptu, góry, Nil, płody, mieszkańcy, religia, zależność od Porty; podział Egiptu i ważniejsze miasta.

16) Granice Berberyi, góry, mieszkańcy, części składające Berberyą i głównejsze w nich miasta.

17) Granice Sahary, klimat, mieszkańcy, podział Sahary.

18) Granice Nubii i Abisynii, mieszkańcy, rząd, ważniejsze miasta.

19) Pobrzeże wschodnie Afryki, mieszkańcy, części składające to pobrzeże.

20) Granice Sudanu czyli Nigrycyi, góry, rzeki, mieszkańcy, państwa ważniejsze.

21) Pobrzeże zachodnie Afryki, granice, mieszkańcy i podział, posiadłości Europejskie na zachodniem pobrzeżu.

22) Wnętrze południowej Afryki, mieszkańcy jej: Gallasowie, Negrowie, Kafrowie i Hottentoci.

23) Kraj Kapowy, przylądki, mieszkańcy, miasta.

24) Wyspy Afrykańskie.

25) Ameryka; rozległość jej i ludność, główne części Ame-

дѣлы Америки; моря, заливы, важнѣйшія озера, рѣки, водопады, острова, полуострова, перешейки, мысы, замѣчательнѣйшія горы.

26) Климатъ Америки, жители, религія, правленіе.

27) Полярныя страны; Англійскія владѣнія и главнѣйшіе города въ оныхъ.

28) Сѣверо-Американскіе Соединенные Штаты; границы оныхъ, пространство, мѣстоположеніе, главнѣйшія горы, озера, рѣки, произведенія, жители Соединенныхъ Штатовъ, правленіе, названія важнѣйшихъ провинцій или Штатовъ и главнѣйшіе города въ оныхъ.

29) Границы Мексики, ея раздѣленіе и главнѣйшіе города; республика Юкатанская.

30) Средне-Американскіе Соединенные Штаты; границы оныхъ, раздѣленіе и главные города.

31) Границы Колумбій; раздѣленіе оной; границы Перу, Боливій, Чиле, Лапаты, Патагоніи, съ главнѣйшими городами въ оныхъ.

32) Границы Бразиліи, пространство, мѣстоположеніе, главные рѣки, естественныя произведенія, правленіе, жители, раздѣленіе и главнѣйшіе города; Гвіана и ея составъ.

33) Границы Вестъ-Индіи, владѣнія Европейцевъ, островъ Гайти.

34) Бермудскіе острова, Огненная земля, Фалкландскіе острова и Южныя полярныя земли.

Примѣчаніе. Россійскія владѣнія проходятся вмѣстѣ съ Европейскою Россією.

35) Австралія; земля и жители; раздѣленіе Австраліи и Европейскія владѣнія въ оной.

36) Границы Европейской Россіи, Азіатской и Американской, пространство и число жителей; горы, моря и острова, мысы, проливы, заливы, озера, рѣки и каналы, климатъ, произведенія; раздѣленіе Россійской Имперіи на губерніи, области, градоначальства и земли.

III-й классъ (3 часа въ недѣлю).

1) Положеніе Европы, величина и число жителей, климатъ, главнѣйшія горы, низменности, волканы, возвышенныя равнины, степи, болота, лѣса, перешейки, мысы, острова, полуострова.

рѣки, моря, одноги, цѣлинныя, jeziora важнѣйшія, рѣки, wodospady, wyspy, półwyspy, międzymorza, przylądki, góry znaczniejsze.

26) Klimat Ameryki, mieszkańcy, religia, rząd.

27) Kraje biegunowe, posiadłości Angielskie i główniejsze w nich miasta.

28) Północno-Amerykańskie Stany Zjednoczone, granice, rozległość, położenie, znaczniejsze góry, jeziora, rzeki, płody, mieszkańcy Północno-Amerykańskich Stanów, rząd, nazwiska ważniejszych prowincyj czyli Stanów z ważniejszymi miastami.

29) Meksyk, granice, podział, miasta ważniejsze; rzeczpospolita Jukatan.

30) Stany Zjednoczone Ameryki środkowej, ich granice, podział i miasta znaczniejsze.

31) Kolumbia, granice i podział; granice Peru, Boliwii, Chili, Laplaty, Patagonii, z ważniejszymi w nich miastami.

32) Brazylija, granice, rozległość, położenie, rzeki główne, płody, mieszkańcy, rząd, podział, miasta ważniejsze; Gujana i jej części.

33) Granice Indyj Zachodnich, posiadłości Europejskie, wyspa Haiti.

34) Wyspy Bermudzkie, Ziemia Ognista, wyspy Falkland i kraje bieguna południowego.

Uwaga. O posiadłościach Rosyjskich ma być wyłożone przy Rosyi Europejskiej.

35) Australia, grunt i mieszkańcy; podział Australii i posiadłości Europejskie.

36) Granice Rosyi Europejskiej, Azyatyckiej i Amerykańskiej; rozległość i ludność; góry morza i wyspy; przylądki, cieciny i odnogi; jeziora, rzeki i kanały; klimat, płody. Podział Cesarstwa Rosyjskiego na gubernie, obwody, naczelnictwa miast i kraje.

K l a s s a III-cia, (3 godziny na tydzień).

1) Położenie Europy, rozległość jej i ludność; klimat, ważniejsze góry, niziny, wulkany, wyniosłe równiny, stepy, miejsca błotniste, lasy, międzymorza, przylądki, wyspy i półwyspy.

2) Моря, заливы, проливы, озера, главные рѣки, водопады и каналы.

- 3) Швеція и Норвергія.
- 4) Данія.
- 5) Британская Монархія.
- 6) Голландія.
- 7) Бельгія.
- 8) Франція.
- 9) Испанія.
- 10) Португалія.
- 11) Италія.
- 12) Швейцарія.
- 13) Австрія.
- 14) Пруссія.
- 15) Баварія.
- 16) Ганноверъ.
- 17) Виртембергъ.
- 18) Саксонія.
- 19) Курфиршество Гессенъ-Кассель.
- 20) Великія Герцогства.
- 21) Княжества.
- 22) Вольные города.
- 23) Герцогства.
- 24) Турція.
- 25) Греція.
- 26) Ионическіе острова.

Границы, моря, главнѣйшія рѣки, озера, цѣли горъ; политическое раздѣленіе, правленіе, религія, число жителей и происхождение оныхъ, военныя силы, какъ сухопутныя такъ и морскія первостепенныхъ государствъ; главнѣйшіе города приморскіе, внутренніе; владѣнія Европейцевъ въ другихъ частяхъ свѣта.

- 27) Столицы Россіи.
- 28) Губернскіе и областные города.
- 29) Приморскіе торговые города.
- 30) Крѣпости и укрѣпленные военные порты.
- 31) Города на большихъ рѣкахъ.
- 32) Города по числу жителей.
- 33) Важнѣйшія ярмарки.

2) Morza, odnogi, ciasniny, jeziora, rzeki główne, wodospady i kanały.

- 3) Szwecya i Norwegja.
- 4) Danja.
- 5) Państwo Brytanii.
- 6) Hollandya.
- 7) Belgja.
- 8) Francya.
- 9) Hiszpanja.
- 10) Portugalja.
- 11) Włochy.
- 12) Szwajcarya.
- 13) Austrya.
- 14) Prussy.
- 15) Bawarya.
- 16) Hannover.
- 17) Wirtemberg.
- 18) Saksónja.
- 19) Elektorstwo Hessko-Kasselskie.
- 20) Wielkie Księstwa.
- 21) Księstwa.
- 22) Miasta wolne.
- 23) Księstwa pomniejszych.
- 24) Turcya.
- 25) Grecya.
- 26) Wyspy Jońskie.

Granice, morza, rzeki główniejsze, jeziora, pasma gór, podział polityczny, rząd, religia, ludność, pochodzenie mieszkańców; siły wojenne lądowe i morskie państw pierwszego rzędu; miasta ważniejsze, nadmorskie i środkowe; posiadłości Europejskie w innych częściach świata.

- 27) Stolicy Rossyi.
- 28) Miasta gubernjalne i obwodowe.
- 29) Miasta nadmorskie handlowe.
- 30) Twierdze i ufortyfikowane porty wojenne.
- 31) Miasta leżące nad ważniejszymi rzekami.
- 32) Miasta ważniejsze pod względem ludności.
- 33) Jarmarki ważniejsze.

34) Важнѣйшія мануфактурныя губерніи.

35) Ученія и учебныя заведенія.

36) Минеральныя воды.

37) Мѣста историческія.

38) Промышленность и торговля; жители Россіи и число оныхъ по происхожденію, по вѣроисповѣданію и по состояніямъ; правленіе и народное образованіе.

IV-й классъ (1 часть въ недѣлю).

Въ четвертомъ классѣ Учитель повторяетъ вкратцѣ съ учениками весь курсъ географіи, съ пополненіемъ математической и физической географіи тѣми свѣдѣніями, которыя могли казаться несообразными съ умственнымъ развитіемъ учениковъ 1-го класса.

Учитель, начиная свое преподаваніе, не долженъ упускать изъ виду юнаго возраста своихъ учениковъ, и потому первоначальныя понятія о Земномъ Шарѣ и его частяхъ объясняетъ способомъ, доступнымъ ихъ уму, употребляя въ помощь при преподаваніи какъ глобусы, такъ и географическія карты.

Ученики 1-го класса могутъ быть освобождены отъ черченія: они должны только умѣть показать на картѣ или глобусѣ всѣ части Свѣта, а на картѣ Европы всѣ государства со столицными въ оныхъ городами, главными рѣками и цѣпами горъ.

Само собою разумѣется, что опредѣленія названій: море, озеро, рѣка, заливъ, мысъ, и т. д. ученики заучиваютъ преимущественно нагляднымъ образомъ, отличая на картѣ всѣ части какъ суши, такъ и воды.

Съ втораго класса начинается черченіе картъ, которыя Учитель рисуетъ на доскѣ, а ученики вносятъ въ свои тетради.

Но отъ учениковъ не должно требовать особенной тщательности въ разрисовкѣ оныхъ; пусть они умѣютъ только начертить на доскѣ приблизительный видъ заучиваемаго государства, указать его границы, направленіе рѣкъ и положеніе городовъ; съ нихъ будетъ довольно.

Въ тетрадяхъ своихъ тоже рисуютъ они перомъ, чтобы не терять на разрисовку время, нужное для приготовленія къ другимъ урокамъ. При преподаваніи географіи въ семъ классѣ, Учитель не долженъ забывать, что заучиваніе мелкихъ подробно-

34) Gubernie ważniejsze pod względem przemysłu rękodzielniczego.

35) Zakłady naukowe.

36) Wody mineralne.

37) Miejsca historyczne.

38) Przemysł i handel; ludność Rosyi ze względu na pochodzenie, religię i stan mieszkańców; rząd i cywilizacya.

K l a s s a IV-ta, (1 godzina na tydzień).

W klasie czwartej Nauczyciel w krótkości powtórzy z uczniami cały kurs jeografii i dopełni go temi wiadomościami z jeografii matematycznej i fizycznej, które mogły się wydawać nieodpowiedniami umysłowemu rozwinięciu uczniów klasy pierwszej.

Nauczyciel, zaczynając wykład, nie powinien spuszczać z uwagi młodocianego wieku swoich uczniów, dlatego też pierwsze pojęcia o kuli ziemskiej i jej częściach tłumaczyć będzie jak najprzystępniej dla ich umysłu, używając przy wykładzie mapp i globusów.

Uczniowie klasy 1-jej mogą być uwolnieni od rysowania mapp; powinni tylko umieć wskazać na mappie lub globusie wszystkie części świata, i na mappie Europy wszystkie państwa z miastami stołecznymi, głównymi rzekami i pasmami gór.

Zbytecznem byłoby nadmieniać, że uczniowie powinni uczyć się określać terminów: morze, jezioro, rzeka, odnoga, przyładek i t. p., sposobem zmysłowym, wskazując na mappie wszystkie części lądu stałego i wody.

W klasie drugiej zaczyna się rysowanie mapp, które Nauczyciel rysuje na tablicy, a uczniowie kopują w swoich kajetach. Nie należy jednak wymagać od uczniów szczególniejszej dokładności w rysowaniu; niechaj umieją tylko przybliżonym sposobem odrysować na tablicy kształt państwa, którego się uczą, wskazać jego granice, kierunek rzek i położenie miast, będzie to dla nich dostatecznem.

W zeszytach rysują tylko piórem, aby nie marnować czasu, potrzebnego dla przygotowania się do innych lekcyj. Przy wykładzie jeografii w tej klasie, Nauczyciel nie powinien zapominać o tém, że uczenie szczegółów tylko obciąża pamięć uczniów, nie

Покореніє Египта Римлянами (30). Релігія Египтянъ. Зданія и памятники.

8) Географическое описаніє Финикіи. Ея торговля, коло іи, изобрѣтенія. Закоеваніє Финикіи Александромъ В. (332).

9) Исторія Персіи. Завоеванія Кира и Камбиза. Царствованіє Дарія Гистаспа (522—485). Паденіє Персіи. Релігія Персовъ и внутреннее устройство Персіи.

10) Географическое описаніє Греції. Пелазги, Элины, иностранные поселенцы.

11) Релігія Грековъ. Героическій періодъ ихъ исторіи. Оракулы, Амфиктіонія, общественныя игры.

12) Троянская война (1193—1184). Гомеръ. Вторженіє Гераклидовъ въ Пелопонезъ (1104). Колоніи Греческія на Востоку и Западѣ.

13) Главнѣйшія государства Греції. Ликургъ (880) и Солонъ (594) Мессенскія войны. Пизистратъ.

14) Персидскія войны. Возмущенія Малоазійскихъ Грековъ. Походъ Дарія. Мильтіадъ. Походъ Ксеркса.Themistokles и Аристидъ. Гегемонія Аѳинъ. Периклъ и его вѣкъ.

15) Пелопонезская война (431—404). Периклъ. Алкивиадъ, Лизандръ, Гегемонія Спарты. Киръ младшій, Ксенофонтъ, Агезилай. Миръ Анталкидовъ (387). Возвышеніє Фивъ. Эпаминондъ и Пелопидъ.

16) Начало Македонской монархіи. Филиппъ и Димосѳенъ. Александръ В. (336—323). Его завоеванія.

17) Междоусобія по смерти Александра В. и краткая исторія государствъ, возникшихъ на развалинахъ Александровой монархіи, до покоренія ихъ Римлянами.

18) Основаніє Рима (754). Правленіє царей (754—510).

19) Перемена образа правленія. Борьба партій. Учрежденіє народныхъ трибуновъ (493). Децемвиры (451—449). Вторженіє Галловъ (390). Завоеванія Римлянъ въ Италіи (343—272).

20) Древнѣйшая исторія Карфагена. Колоніи Карфагенянъ. Причины Пуническихъ войнъ. Первая война (264—241). Завоеваніє Сициліи, Корсики и Сардиніи Римлянами. Приобрѣтеніє ими Иліріи и Галліи Цизальпинской.

21) Вторая Пуническая война (218—201). Аннибалъ и Сципионъ.

(525). Подбicie tegoż kraju przez Alexandra Wgo. Panowanie Ptolomeuszów. Podbicie przez Rzymian (30), Religia Egipcyan. Gmachy i pomniki.

8) Opisanie jeograficzne Fenicyi. Handel jѣj, kolonje, wynalazki. Podbicie Fenicyi przez Aleksandra W. (332).

9) Historia Persyi. Podboje Cyrusa i Kambizesa. Panowanie Dariusza Histaspesa (522—485). Upadek Persyi. Religia Persów i wewnętrzne urządzenie Persyi.

10) Opisanie jeograficzne Grecyi. Pelazgowie. Hellenowie, osadnicy z innych krajów.

11) Religia Greków. Okres bohaterski ich historyi. Wyrocznie, związki, zwane amfiktyonjami, igrzyska.

12) Wojna Trojańska (1193—1184). Homer. Wtargnięcie Heraklidów do Peloponezu (1104). Greckie kolonje na Wschodzie i Zachodzie.

13) Państwa ważniejsze w Grecyi. Likurg (880) i Solon (594). Wojny Messenские. Pizystrates.

14) Wojny Perskie. Powstanie Greków w Azji mniejszej. Wyprawa Dariusza. Milcyades. Wyprawa Xerxesa. Themistokles i Arystydes. Przewaga Aten (hegemonja). Perykles i wiek jego.

15) Wojna Peloponezka (431—404). Perykles, Alcybiades, Lizander. Hegemonja Sparty. Cyrus młodszy. Xenofont, Agezylausz. Pokój Antalcydasa (387). Wywyższenie Teb. Epaminondas i Pelopidas.

16) Początek monarchii Macedońskiej. Filip i Demostenes. Alexander W. (336—323). Podboje tegoż.

17) Wojny domowe po śmierci Alexandra W. i krótka historia państw, powstałych z gruzów monarchii Alexandra W. do czasu podbicia ich przez Rzymian.

18) Założenie Rzymu (754). Panowanie królów (754—510).

19) Zmiana formy rządu. Walka stronnictw. Ustanowienie trybunów narodowych (493). Decemwirowie (451—449). Najście Gallów (390). Zdobytcie Rzymian we Włoszech (343—272).

20) Starożytna historia Kartaginy. Kolonie Kartagińskie. Przyczyny wojen Punickich. Pierwsza wojna (264—241). Podbicie Sycylii, Korsyki i Sardynii przez Rzymian. Zajęcie przez nich Iliryi i Galii Cyzalpińskiej.

21) Druga wojna Punicka (218—201). Hannibal i Scypion.

22) Завоеванія Римлянъ въ Италиі: паденіе Македоніи (148), Коринѳа (146), Карфагена (146), Нуманціи (133), Пергамскаго царства (129).

23) Правственное униженіе Римлянъ. Усилія Гракховъ. война Югуртинская (113—106). Вторженіе Кимбровъ и Тевтоновъ. Марій и Силла. Усмиреніе Митридата В.

24) Помпей. Заговоръ Катилины. Цицеронъ. Первый триумвиратъ. Завоеванія Кесаря въ Галліи. Борьба Кесаря съ Помпеемъ. Диктаторство Кесаря.

25) Второй триумвиратъ. Октавій и Антоній. Битвы при Филиппи и Акціумъ (31). Паденіе республики.

26) Географическое раздѣленіе Римской Имперіи. Цвѣтущее состояніе Римской словесности. Рожденіе Иисуса Христа.

27) Наслѣдники Октавія изъ дома Клавдіевъ (14—68). Гоненіе Христіанъ. Войны въ Германіи и на Востокъ.

28) Состояніе Римской Имперіи подъ правленіемъ Флавіевъ (69—96). Разрушеніе Іерусалима. Покореніе Британіи.

29) Счастливейшія времена Рима въ царствованіе Нервы, Траяна, Адріана и двухъ Антониновъ (96—180).

30) Императоры, возводимые на престолъ преторіанцами (180—284). Септимій и Александръ Северъ.

31) Раздѣленіе царской власти при Диоклетіанѣ (284—305). Миланскій эдиктъ. Время единодержавія Константина В. (324—337). Никейскій Соборъ (325). Новый Римъ. Новое раздѣленіе и устройство государства.

32) Юліанъ отступникъ (361—363). Окончательное раздѣленіе Римской имперіи при Феодосіи Великомъ (395). Паденіе Западной Римской имперіи (476).

IV-й классъ (2 часа въ недѣлю).

1) Раздѣленіе средней исторіи на періоды. Географическій обзоръ историческаго міра въ V-мъ вѣкѣ.

2) Германцы. Мѣсто ихъ жительства, образъ жизни, религія и общественное устройство. Главнѣйшія племена.

3) Славяне. Мѣсто ихъ жительства. Переселенія Славянъ на Югъ при Императорѣ Иракліи (около 630 г.). Поселеніе Хорватовъ въ Далмаціи, Истріи и на островахъ Адриат. моря; Сербовъ между Савою и Дравою и на сѣверѣ Греціи до Диррахіи и

22) Zdobycze Rzymian po za granicą Włoch; upadek Macedonii (148), Koryntu (146), Kartaginy (146), Numancyi (133), Państwa Pergamu (129).

23) Upadek moralny Rzymian. Usiłowania Grakchów. Wojna Jugurtyńska (113—106). Wtargnięcie Cymbrów i Teutonów. Maryusz i Sylla. Uśmierzenie Mitrydatesa W.

24) Pompejusz. Spisek Katyliny. Cynceron. Pierwszy tryumwirat. Zdobycze Cezara w Galii. Walka Cezara z Pompejuszem. Dyktatura Cezara.

25) Drugi tryumwirat. Oktawian i Antoniusz. Bitwa pod Filippi i pod Akcyum (31). Upadek Rzeczypospolitej.

26) Podział jeograficzny Cesarstwa Rzymskiego. Stan kwitnący literatury rzymskiej. Narodzenie się Jezusa Chrystusa.

27) Następcy Oktawiana z domu Klaudyuszów (14—68). Prześadowanie Chrześcian. Wojny w Niemczech i na Wschodzie.

28) Stan Cesarstwa Rzymskiego pod panowaniem Flawiuszów (69—96). Zburzenie Jerozolimy. Podbicie Brytanii.

29) Najszczęśliwsze czasy dla Rzymu pod panowaniem Nerwy, Trajana, Adryana i dwóch Antoninów (96—180).

30) Cesarze wynoszeni na tron przez kohorty Pretoriańskie (180—284). Septymiusz i Aleksander Sewerus.

31) Podział władzy najwyższej za Dyoklecjana (284—305). Edykt Medyolański. Czasy jednowładztwa Konstantyna W. (324—337). Sobór Nicejski (325). Rzym nowy. Nowy podział i urządzenie państwa.

32) Julian Odstępca (361—363). Ostateczny podział Cesarstwa Rzymskiego za Teodozjusza W. (395). Upadek Zachodniego państwa Rzymskiego (476).

K l a s s a IV-ta, (2 godziny na tydzień).

1) Podział historyi średnich wieków na okresy. Opis jeograficzny świata historycznego w V-m wieku.

2) Germanowie. Kraje przez nich zamieszkane, sposób ich życia, religia i wewnętrzne urządzenie. Plemiona głównejsze.

3) Sławianie, miejsce ich zamieszkania. Wędrowki sławian na południe za Cesarza Herakljusza (630). Osiedlenie się Chrobotów w Dalmacyi, Istrii i na wyspach morza Adryatyckiego; Sербów pomiędzy Sawą i Drawą i na północy Grecyi aż po Dyrachium

среднаго Эпира (Сербія и Боснія) Переселеніе семи Славянскихъ племенъ (именуемыхъ Сѣверянами) за Дунай. Болгары; ихъ происхождение и смѣшеніе съ за-Дунайскими Славянами.

4) Великое переселеніе народовъ, возбужденное нашествіемъ Гунновъ на Европу. Вандалы, Бургунды, Свевы, Франки, Аланы, Англо-Саксы водворяются въ Римскихъ владѣніяхъ.

5) Одоакръ, первый Италіанскій Король. Основаніе Остготскаго царства. Θεодорикъ Великій и его наслѣдники.

6) Основаніе Франкскаго государства. Меровинги. Хлодовикъ (481—511) и его наслѣдники. Возвышеніе феодальной системы. Палатные меры. Пипинъ короткій, основатель династіи Карловингской (752—766).

7) Карлъ Великій (768—814). Покореніе Лонгобардскаго государства. Борьба съ Саксами, Славянами и Аварями. Походъ въ Испанію. Географическая карта Карловой монархіи.

8) Возобновленіе достоинства Западнаго Римскаго Императора (800). Внутреннее устройство Карловой монархіи: графства, законы, судопроизводство, училища и первая академія. Личныя качества Карла В.

9) Византійская имперія по смерти Θεодосія Великаго. Правленіе Юстиніана. Законы, науки и искусства въ его время. Велисарій и Нарсесъ. Иконоборцы. Заслуга Императрицы Θεодоры (855).

10) Свойства земли и характеръ жителей Аравіи. Важность Мекки (Кааба). Магометъ и его ученіе. Геджра (622). Образованіе Калифата. Завоеванія наслѣдниковъ Магомета: Абу-Бекра, Омара и Османа. Шиты и Сунниты. Гарунъ-аль-Рашидъ и его преемники на Востоку. Науки и художества подъ покровительствомъ Аббасидовъ.

11) Паденіе Карловой монархіи при Людовикъ Благочестивомъ и его дѣтихъ. Вердэнскій договоръ (843). Окончательное разложеніе Карловой монархіи при Карлъ Толстомъ. Слабое правленіе наслѣдниковъ сего государя во Франціи. Гуго-Капетъ водворяетъ новую династію (987).

12) Династія Саксонская въ Германіи (918—1024). Ея заслуги. Домъ Франконскихъ государей. Генрихъ IV. Борьба съ Григоріемъ VII. Вормскій Конкордатъ (1122).

i do środkowego Epiru (Serbia i Bośnia). Przejście za Dunaj siedmiu sławiańskich pokoleń, nazywanych Siewierzanami. Bulgarowie, ich pochodzenie i zlanie się ze Sławianami Zadunajskimi.

4) Wielka wędrówka narodów, sprowadzona przez najście Hunnów na Europę. Wandalowie, Burgundowie, Swewowie, Frankowie, Alanowie, Anglo-Saksonowie zajmują posiadłości rzymskie.

5) Odoacer, pierwszy król włoski. Założenie państwa Ostgotów. Teodoryk W. i jego następcy.

6) Powstanie państwa Franków. Merowingowie, Kłodoweusz (481—511) i jego następcy. Rozwój systematu feudalnego. Merowie pałacowi, Pepin mały, głowa dynastji Karlowingów (752-766).

7) Karol W. (768—814). Podbicie państwa Longobardów. Walka z Saksonami, Sławianami i Awarami. Wyprawa do Hiszpanii i mappa monarchii Karola W.

8) Wznowienie godności zachodniego Cesarza Rzymskiego (800). Wewnętrzne urządzenie monarchii Karola W., hrabstwa, markhrabstwa (marchie), prawa, sądownictwo, szkoły i pierwsza akademia. Osobiste przymioty Karola W.

9) Cesarstwo Bizantyńskie po śmierci Teodozjusza Wgo. Panowanie Justyniana, prawa, nauki, sztuki za jego czasów. Belizaryusz i Narses. Obrazoburzczy. Zaslugi Cesarzowej Teodory (855).

10) Własność gruntu i charakter mieszkańców Arabii. Wysokie znaczenie Mekki (Kaaba). Mahomet i jego nauka. Hedżra (622). Utworzenie Kalifatu. Zdobyte następcom Mahometa: Abu-Bekra, Omara i Osmana. Szyci i Sunnici. Harun-al-Raszid i następcy jego na Wschodzie. Nauki i sztuki pod opieką Abbasydów.

11) Upadek monarchii Karola W. za Ludwika Pobożnego i jego synów. Traktat Werdeński (843). Ostateczny podział monarchii Karola W. za Karola Otyłego. Słabe rządy następcom tego monarchy we Francji. Hugo-Kapet ustala nową dynastję (987).

12) Dynastja Saska w Niemczech (918—1024). Jej zasługi. Monarchowie z domu Frankońskiego. Henryk IV. Walka jego z Grzegorzem VII. Konkordat Wormacki (1122).

13) Подчинение Британіи Англо-Саксамъ. Гептархія. Эгбертъ (827). Альфредъ В. Канутъ В. и его дѣти. Вильгельмъ Завоеватель 1066). Прекращение династіи Норманской (1135). Домъ Плантагенетовъ (1154).

14) Характеръ Скандинавіи и ея жителей. Исторія Швеціи до прекращения династіи Бонде (1256), Норвегіи до Олава III. (1087) и Даніи до смерти Свена Эстритсона (1076).

15) Появление Нормановъ въ западѣ и образование ими на востокѣ Европы, между Славянами, Русской державы (862). Исторія Руси до смерти Ярослава В. (1054). Исторія государствъ: Польскаго до временъ Болеслава III, Богемскаго до смерти Вратислава II (1092), Великоморавскаго до нашествія Венгровъ и присоединенія нынѣшней Моравіи къ Богемскому королевству (1086).

16) Появление Венгровъ въ Европѣ и ихъ окончательное водворение въ древней Панноніи. Стефанъ Святой. Внутренніе беспорядки и состояніе Венгріи до пресѣченія династіи Арпада (1301).

17) Состояніе Восточной Имперіи отъ удаленія Теодоры до Крестовыхъ походовъ. Раздѣленіе Церкви на восточную и западную и вліяніе этого раздѣленія на всемірную исторію.

18) Судьба магометанскихъ государствъ въ Азіи, Африкѣ и Европѣ до Крестовыхъ походовъ (935—1096).

19) Причины Крестовыхъ походовъ. Первый походъ (1096—1099). Взятіе Іерусалима. Начало и образование въ Европѣ монашества. Первые духовно-рыцарскіе ордена

20) Второй Крестовый походъ (1147—1149). Св. Бернардъ. Людовикъ VII и Конрадъ III. Императоръ. Эммануилъ Комненъ. Саладинъ. Третій Крестовый походъ (1190—1193). Фридрихъ I Барбаросса. Филиппъ Августъ и Ричардъ Львиное Сердце.

21) Четвертый Крестовый походъ (1203). Основаніе Латинской имперіи въ Константинополѣ. Походъ Фридриха II и послѣдствія онаго (1227—1229). Походы Людовика IX Святого.

22) Вліяніе Крестовыхъ походовъ на нравственное, умственное, политическое и матеріальное состояніе Европы.

23) Войны за ленныя владѣнія между Англіею и Франціею. Альбигенцы. Внутреннее устройство Франціи при Людовикѣ

13) Podbicie Brytanii przez Anglo-Saxonów. Heptarchja. Egbert (827). Alfred W. Kanut W. i jego dzieci. Wilhelm Zdobywca (1066). Wygaśnięcie dynastji Normandzkiej (1135). Dynastja Plantagenetów (1154).

14) Cechy charakterystyczne Skandynawii i jej mieszkańców. Historia Szwecji do wygaśnięcia dynastji Bonde (1256), Norwegii do Olawa IIIgo (1087) i Danii do śmierci Swena Estrýtsona (1076).

15) Ukazanie się Normandów na Zachodzie i utworzenie przez nich na Wschodzie pomiędzy Sławianami państwa Russkiego (862). Historia Rusi do śmierci Jarosława W. (1054). Historia państw: Polskiego do czasów Bolesława IIIgo, Czeskiego do śmierci Wratysława IIgo (1092), Wielkiej Morawii do najścia Węgrów i przyłączenia terazniejszej Morawii do Królestwa Czeskiego (1086).

16) Ukazanie się Węgrów w Europie i ostateczne ich osiedlenie się w starożytnej Panonii. Stefan Św. Wewnętrzne zaburzenia i stan Węgier do wygaśnięcia domu Arpada (1301).

17) Stan Cesarstwa Wschodniego od usunięcia Teodory do Wypraw Krzyżowych. Rozdzielenie kościoła na Wschodni i Zachodni i wpływ tego podziału na historję świata.

18) Dzieje państw mahometanскихъ w Azji, Afryce i Europie do wypraw krzyżowych (935—1096).

19) Przyczyny wypraw krzyżowych i pierwsza wyprawa (1096—1099). Zdobyćcie Jerozolimy. Początek życia zakonnego i rycerstwa w Europie. Pierwsze zakony duchowno-rycerskie.

20) Druga krzyżowa wyprawa (1147—1149). Św. Bernard, Ludwik VII i Konrad III. Cesarz Emmanuel Komnen, Saladyn, Trzecia krzyżowa wyprawa (1190—1193). Fryderyk I, Barbarossa, Filip August i Ryszard Lwie-serce.

21) Czwarta wyprawa krzyżowa (1203). Założenie cesarstwa Łacińskiego w Konstantynopolu. Wyprawa Fryderyka IIgo i jej skutki (1227—1229). Wyprawa Ludwika IX Świętego.

22) Wpływ wypraw krzyżowych na moralny, umysłowy, polityczny i materyalny stan Europy.

23) Wojny o posiadłości lenne pomiędzy Anglią i Francją. Albigenowie. Wewnętrzne urządzenie Francji za Ludwika Św.

Святомъ. Ссора Филиппа IV Красиваго съ Папою Бонифаціемъ VIII и перенесеніе Папской столицы изъ Рима въ Авиніонъ.

24) Прекращеніе во Франціи старшей Капетингской линіи (1328). Война съ Англіею. Карлъ VII и герцогъ Бедфордъ. Возвышеніе монархической власти во Франціи при Людовикѣ XI.

25) Состояніе Англіи въ правленіе Генриха II Плантагенета и его наслѣдниковъ, до Генриха VII Тюдора. Война Алой и Бѣлой Розы.

26) Постепенное усиленіе Христіанскихъ государствъ на Пиринейскомъ полуостровѣ со времени крестовыхъ походовъ. Фердинандъ-Католическій и Изабелла. Открытіе Америки. Блистательное царствованіе Іоанна I и Эммануила V. въ Португаліи.

27) Германскіе императоры изъ дома Гогенштауфеновъ (Гиббелины) и борьба ихъ съ Гвельфами въ Германіи и Италиі (1137—1268). Папа Иннокентій III, Карлъ Анжуйскій получаетъ Неаполь и Сицилію. Смерть Конрадина.

28) Разстройство Германіи по паденіи Гогенштауфеновъ. Начало Ганзы и союза Рейнскихъ городовъ (1240—1247). Рудольфъ Габсбургскій и его заслуги.

29) Состояніе Германіи въ правленіе Альбрехта Австрійскаго и императоровъ Люксембургской династіи. Золотая булла (1356).

30) Великій расколъ въ западной Церкви, въ правленіе императора Сигизмунда. Вселенскій соборъ въ Констанцѣ (1414). Война Гусситская (1416—1434). Базельскій Соборъ (1433).

31) Государственное устройство Германіи въ концѣ среднихъ вѣковъ. Историческій очеркъ значительнѣйшихъ городовъ Италиі въ средніе вѣка, а также Церковной области и Неаполитанскаго королевства. Судьба Венгріи отъ Владислава I до смерти Матвѣя Корвина (1490).

32) Исторія Скандинавскихъ государствъ съ половины XII-го вѣка. Кальмарская Унія (1397). Правленіе Стуровъ. Христіанъ II Датскій подчиняетъ своей власти Швецію (1519).

33) Плачевное состояніе Византійской Имперіи въ періодъ Комненовъ и Палеологовъ. Завоеванія Турокъ Османскихъ. Баязетъ I и Тамерланъ. Магометъ II и Константинъ XII. Взятіе Константинополя (1453) и слѣдствія паденія Восточной Римской Имперіи.

Niezgody pomiędzy Filipem IV Pięknym a Papieżem Bonifacym VIII i przeniesienie stolicy Papieżkiej z Rzymu do Avinjonu.

24) Wygaśnięcie we Francyi starszej linii Kapetyngów (1328). Wojna z Anglią. Karol VII i książę Bedford. Wzrost władzy monarchicznej we Francyi za Ludwika XIgo.

25) Stan Anglii za panowania Henryka IIgo Plantageneta i jego następców do Henryka VIIgo Tudora. Wojna białej i czerwonej róży.

26) Stopniowy wzrost państw chrześcijańskich na półwyspie Pirenejskim od czasu wypraw krzyżowych. Ferdynand Katolicki i Izabella. Odkrycie Ameryki. Świetne panowanie Jana Igo i Emmanuela Wgo w Portugalii.

27) Cesarze Niemcey z domu Hohenszaufenów (Gibbellinowie) i walka ich z Gwelfami w Niemczech i Włoszech (1137—1268). Papież Innocenty III. Karol Andegaweński otrzymuje Neapol i Sycylję. Śmierć Konradyna.

28) Nieład w Niemczech po upadku Hohenszaufenów. Początek Hanzy i związku miast Nadreńskich (1240—1247). Rudolf Habsburski i zasługi jego.

29) Stan Niemiec za panowania Albrechta Austriackiego i cesarzów z domu Luxemburskiego. Złota bulla (1356).

30) Wielkie odszczepieństwo w kościele zachodnim za panowania cesarza Zygmunta. Sobór powszechny Konstancyjski (1414). Wojna z Husytami (1416—1434). Sobór Bazylejski (1433).

31) Polityczne urządzenie Niemiec w końcu wieków średnich. Rys historyczny niektórych miast znaczniejszych Włoskich w wiekach średnich, oraz państwa Kościelnego i królestwa Neapolitańskiego. Dzieje Węgier od Władysława I, do śmierci Macieja Korwina (1490).

32) Historia państw Skandynawskich od połowy wieku XII. Związek Kalmarski (1397). Rządy Sturów. Chrystyan IIgi Duński zmusza Szwecyę do uległości (1519).

33) Stan opłakany cesarstwa Bizantyńskiego pod panowaniem Komnenów i Paleologów. Zdobycze Turków Osmańskich. Bajazet I-szy i Tamerlan. Machomet IIgi i Konstanty XII. Zdobyctwo Konstantynopola (1453) i skutki upadku Wschodniego państwa Rzymskiego.

34) Состояніе Россіи въ періодъ удѣльный. Завоеванія Монголовъ и переворотъ, произведенный этими завоеваніями. Россія подъ игомъ Монголовъ до временъ Іоанна III. Судьба Польши до смерти Людовика Венгерскаго. Історія Богеміи въ правленіе государей Пржемысловъ (до 1306 и королей изъ дома Люксембургскаго (1309—1437). Подчиненіе Богемскаго королевства Австрійскому дому (1526). Історія Сербскаго царства до битвы на Коссовомъ полѣ (1389). Окончательное покореніе онаго Турками (1459). Подвиги Скандербега. Історія Болгаріи до завоеванія ея Турками (1399).

35) Образованіе Литовскаго государства. Історія его до соединенія Литвы съ Польшею. Ливонскіе Рыцари и Меченосцы.

36) Состояніе промышленности, торговли, наукъ и искусствъ въ средніе вѣка. Открытія и изобрѣтенія этого времени.

V-й классъ (3 часа въ недѣлю).

1) Географическій обзоръ историческаго міра въ концѣ XV вѣка. Раздѣленіе новой исторіи на періоды.

2) Открытія и завоеванія, совершенныя Испанцами, Португальцами и Русскими въ другихъ частяхъ свѣта. Колумбъ, Кортесъ, Пизарро, Магелланъ, Васко де Гамма, Яльмейда, Альбюкеркъ, Кабралъ.

3) Войны за Италію между Франціею и домомъ Габсбургскимъ. Походы Карла VIII, Людовика XII и Франца I (1494—1544).

4) Реформація (1517—1555). Индульгенціи и Мартинъ Лютеръ. Сеймъ въ Вормсѣ. Переводъ библии на нѣмецкій языкъ. Аугсбургскій сеймъ. Цвингліи и Кальвинъ. Мѣры Карла V противъ Реформаціи. Морицъ Саксонскій. Пассау. Условія Аугсбургскаго міра. Орденъ Іезуитовъ.

5) Тридцатилѣтняя война (1618—1648). Наслѣдники Карла V. Фердинандъ II и Курфирстъ Фридрихъ V. Максимилианъ Баварскій (Католическая лига). Битва на Вѣлой-Горѣ. Побѣды Тилли и Валленштейна. Кардиналъ Ришелье. Густавъ Адольфъ. Условія Вестфальскаго міра.

6) Вліяніе Реформаціи на Францію (1560—1661). Гизы. Екатерина Медичи. Карлъ IX и Генрихъ IV Бурбоны. Нантскій

34) Stan Rosyji w okresie dzielnic. Zdobytcze Mongołów i zmiany sprowadzone przez te podboje. Rosyja pod jarzmem Mongołów do czasów Jana III. Dzieje Polski do czasów Ludwika Węgierskiego. Historia Czech pod panowaniem królów z domu Przemysława do 1306, i królów z domu Luxemburskiego (1309—1437). Przyłączenie królestwa Czeskiego do posiadłości domu Austriackiego (1526). Historia królestwa Serbskiego do bitwy na polu Kossowem (1389). Ostateczne opanowanie Serbii przez Turków (1459). Walka Skanderberga. Historia Bulgarii do podbicia jej przez Turków (1399).

35) Początek państwa Litewskiego. Historia Litwy do połączenia jej z Polską. Zakon Inflancki, czyli kawalerowie mieczowi.

36) Stan przemysłu, handlu, nauk i sztuk w wiekach średnich. Odkrycia i wynalazki poczynione w tymże czasie.

K l a s s a V-ta, (3 godziny na tydzień).

1) Jeografia świata historycznego w końcu wieku XV. Podział historyi nowej na okresy.

2) Odkrycia i podboje dokonane przez Hiszpanów, Portugalczyków i Rosyan w innych częściach świata. Kolumb, Korteż, Pizarro, Magellan, Wasko de Gama, Almeida, Albiukerk, Kabral.

3) Wojny o Włochy między Francją a domem Habsburgskim. Wyprawy Karola VIII, Ludwika XII i Franciszka I (1494—1544).

4) Reformacja (1517—1555). Indulgenccje i Marcin Luter. Sejm w Wormacyi. Przekład Biblii na język niemiecki. Sejm w Augsburgu. Cwingli i Kalwin. Środki przedsiębrane przez Karola V przeciwko reformacyi. Maurycy Saski. Passawa. Warunki pokoju Augsburskiego. Zakon Jezuitów.

5) Wojna trzydziestoletnia (1618—1648). Następcy Karola V. Ferdynand II. Elektor Fryderyk V. Maksymiljan Bawarski (Liga katolicka). Bitwa przy Białej-Górze. Zwycięstwa Tyllego i Wallensztejna. Kardynał Ryszczelje. Gustaw-Adolf. Warunki pokoju Westfalskiego.

6) Wpływ reformacyi na Francję (1560—1661). Katarzyna de Medicis. Karol IX i Henryk IV. Edykt Nanteński

эдиктъ (1598). Людовикъ XIII. Малолѣтство Людовика XIV. Мазарини.

7) Отпаденіе Нидерландовъ отъ Испанскаго владычества. Филиппъ II. Вильгельмъ Оранскій. Утрехтская Унія (1579). Непобѣдимая Армада. Перемиріе въ Гагъ (1609). Покореніе Португаліи. Наслѣдники Филиппа II до 1648 г.

8) Реформація въ Англіи. Генрихъ VIII. Эдуардъ VI. Марія и Елизавета. Образованіе Епископальной церкви. Пуритане. Могущество Англіи. Смерть Маріи Стюартъ. Революція въ Англіи. Оливеръ Кромвель. Возстановленіе Стюартовъ (1660).

9) Расторженіе Кальмарской Уніи (1523) Густавъ Ваза въ Швеціи. Густавъ Адольфъ. Карлъ X Густавъ. Данія послѣ расторженія Уніи до 1648 г.

10) Унія въ Польшѣ. Самозванцы въ Россіи. Внутреннее разстройство Польши. Царствованіе Михаила Феодоровича и Алексѣя Михайловича въ Россіи. Присоединеніе къ ней Малороссіи. Вліяніе Реформации на Пруссію и Лифляндію.

11) Исторія Турціи со времени покоренія Константинополя до мира Карловицкаго (1453—1699).

12) Вѣкъ Людовика XIV (1661—1715). Война за Фландрію и Франшъ-Конте. Походъ въ Голландію. Миръ въ Нимвегенѣ (1678). Овлaдѣніе Страсбургомъ (1681). Вильгельмъ III Оранскій, Король Англіискій. Миръ въ Рисвикѣ (1697). Состояніе промышленности, наукъ и искусствъ въ западной Европѣ.

13) Война за наслѣдство Испанскаго престола (1700—1713). Претенденты. Филиппъ Анжуйскій. Англійская королева Анна. Мальборугъ и Евгений. Эрцгерцогъ Карлъ императоромъ. Условія Утрехтскаго мира (1713). Людовикъ XV и Регенство. Возвышеніе Англіи въ царствованіе Георгія I и Георгія II (1714—1760).

14) Война за наслѣдство Австрійскихъ владѣній (1740—1748). Карлъ VI и его прагматическая санкція. Марія Терезія уступаетъ Фридриху II Силезію. Провозглашеніе императоромъ курфирета Баварскаго Карла. Вмѣшательство императрицы Елизаветы. Ахенскій миръ.

15) Семилѣтняя война (1756—1763). Борьба Маріи Терезіи съ Фридрихомъ II за обладаніе Силезією; ихъ союзники. Побѣды и потери Фридриха. Кунерсдорфъ. Условія Губертсбургскаго и Парижскаго мира

(1598). Ludwik XIII. Małoletność Ludwika XIV. Mazarini.

7) Oswobodzenie Niderlandów z pod panowania Hiszpańskiego. Filip II. Wilhelm książę Oranii. Związek Utrechtski (1579). Armada niezwyciężona. Rozejm w Hadze (1609). Podbicie Portugalii. Następcy Filipa II do 1648 roku.

8) Reformacja w Anglii. Henryk VIII. Edward VI. Marya i Elżbieta. Utworzenie kościoła Episkopalnego. Purytanie. Potęga Anglii. Śmierć Maryi Stuart. Rewolucja w Anglii. Oliver Kromwell. Przywrócenie Stuartów (1660).

9) Zerwanie Unii Kalmarskiej (1523). Gustaw Waza w Szwecyi. Gustaw Adolf. Karol X Gustaw. Danja po zerwaniu Unii do 1648 r.

10) Unja w Polsce. Samozwancı w Rosyi. Wewnętrzny nieład w Polsce. Panowanie Michała Teodorowicza i Alexego Michałowicza w Rosyi. Przyłączenie do niej Małorossyi. Wpływ reformacyi na Prussy i Liwonję.

11) Historya Turcyi od podbicia Konstantynopola do pokoju Karłowickiego (1453—1699).

12) Wiek Ludwika XIV (1661—1715). Wojna o Flandryę i Franche-Comté. Wyprawa do Hollandyi. Pokój w Nimwedze (1678). Zdobycie Strasburga (1681). Wilhelm III Książę Oranii królem Anglii. Pokój w Ryświku (1697). Stan przemysłu, nauk i sztuk pięknych w zachodniej Europie.

13) Wojna o następstwo tronu Hiszpańskiego (1700—1713). Pretendenci. Filip Andegaweński. Królowa Angielska Anna. Malborough i Eugenijusz. Arcyksiążę Karol cesarzem. Warunki pokoju Utrechtskiego (1713). Ludwik XV i regencya; opieka. Wywyższenie Anglii za panowania Jerzego I i Jerzego II (1714—1760).

14) Wojna o dziedzictwo posiadłości Austryackich (1740—1748). Karol VI i sankcja pragmatyczna. Marya Teresa ustępuje Fryderykowi II Szlązka. Ogłoszenie cesarzem Karola Elektora Bawarskiego. Uczestnictwo Cesarzowej Elżbiety. Pokój Akwisgrański.

15) Wojna siedmioletnia (1756—1763). Walka Maryi-Teressy z Fryderykiem II o panowanie nad Szlązkiem; ich sprzymierzeńcy. Zwycięstwa i klęski Fryderyka. Kunersdorf. Warunki pokoju w Huberstburgu i Paryżu.

16) Политическое состояние Европейских государств после заключения Ахенского и Губертсбургского мира, и в особенности Португалии, Испании, Франции, Италии и Голландии до 1789 г.

17) Всемирное значение Петра В. Его преобразования. Наследники Петра В. до Екатерины II. Слабость Польши под управлением Августовъ.

18) Северо-Американская война (1773—1783). Колонии Англичанъ въ Северной Америкѣ. Начало Остъ-Индской Компаніи. Возстаніе Гайдеръ-Али. Типпо-Саибъ. Версальскій миръ и его условия (1783).

19) Цвѣтущее состояніе Пруссіи въ правленіе Фридриха Великаго послѣ семилѣтней войны (1763—1786). Благотѣльные перемены, произведенныя въ Австріи стараніями Маріи Терезіи и сына ея Іосифа II (1765—1781).

20) Войны Турціи съ Россіею въ правленіе Мустафы III, Абдуль-Гамида и Селима III (1768—1791). Возстановленіе въ Швеціи неограниченной монархической власти.

21) Общій очеркъ Французской революціи (1789—1795). Состояніе Франціи во время Директоріата и Консульства до 1804 г. Побѣды Наполеона Бонапарте въ Италіи. Миръ въ Кампо-Форміо (1797). Походъ въ Египетъ (1798). Нельсонъ при Абукирѣ. Побѣды Суворова въ Италіи. Миръ въ Люневилѣ (1801).

22) Времена имперіи во Франціи до 1807 г. Образованіе Италіанскаго королевства. Миръ въ Пресбургѣ (1805). Трафальгаръ. Рейнскій союзъ. Покореніе Пруссіи. Тильзитскій миръ (1807). Образованіе Вестфальскаго королевства и герцогства Варшавскаго.

23) Времена имперіи во Франціи до 1813 г. Континентальная система. Завоеваніе Португаліи и Испаніи. Война съ Австріею (1809). Миръ въ Вѣнѣ (1809).

24) Нашествіе Наполеона на Россію, Кутузовъ. Присоединеніе Пруссіи и Австріи къ общему дѣлу избавленія Европы отъ Наполеона. Дрезденъ и Лейпцигъ. Взятіе Парижа. Островъ Эльба. Людовикъ XVIII. Конгрессъ въ Вѣнѣ. Высадка Наполеона. Правленіе Ста дней. Ватерлоо. Второй Парижскій миръ. Устройство Европы по Вѣнскому Конгрессу (1815). Священный Союзъ.

25) Карлъ X во Франціи. Людовикъ Филиппъ Орлеанскій.

16) Stan polityczny państw Europejskich po zawarciu pokoju w Akwisgranie i Hubertsburgu, a mianowicie: Portugalii, Hiszpanii, Francyi, Włoch i Hollandyi do 1789 roku.

17) Znaczenie Piotra W. w historii świata. Jego reformy. Następcy Piotra W. do Katarzyny II. Stan osłabienia w Polsce za rządu Augustów.

18) Wojna Północno-Amerykańska (1773—1783). Osady angielskie w Ameryce północnej. Początek towarzystwa Wschodnio-Indyjskiego. Powstanie Hajder-Alego. Typpo-Saib. Pokój w Wersalu i jego warunki (1783).

19) Stan kwitnący Pruss pod panowaniem Fryderyka W. po wojnie siedmioletniej (1763—1786). Dobroczynne zmiany, dokonane w Austrii za staraniem Maryi Teresy i Józefa jej syna (1765—1781).

20) Wojny Turcyi z Rosyą za panowania Mustafy III Abdul-Hamida i Selima III (1768—1791). Przywrócenie w Szwecyi władzy monarchicznej nieograniczonej.

21) Rys ogólny rewolucyi Francuzkiej (1789—1795). Stan ogólny Francyi za dyktoryatu i konsulatu do 1804 r. Zwycięstwa Napoleona Bonapartego we Włoszech. Pokój w Campo-Formio (1797). Wyprawa do Egiptu (1798). Nelson pod Abukirem. Zwycięstwa Suworowa we Włoszech. Pokój w Lunewilu (1801).

22) Czasy cesarstwa we Francyi do 1807 r. Utworzenie królestwa Włoskiego i pokój w Presburgu (1805). Trafalgar. Związek Reński. Podbicie Pruss. Pokój w Tylży (1807). Utworzenie królestwa Westfalskiego i księstwa Warszawskiego.

23) Czasy cesarstwa Francuzkiego do 1813 roku. Systemat kontynentalny. Podbicie Portugalii i Hiszpanii. Wojna z Austrią (1809). Pokój Wiedeński (1809).

24) Najście Napoleona na Rosyę. Kutuzow. Przyłączenie się Pruss i Austrii do ogólnego dzieła oswobodzenia Europy od Napoleona. Drezno i Lipsk. Zdobyć Paryża. Wyspa Elba. Ludwik XVIII i Kongres Wiedeński. Wylądowanie Napoleona. Panowanie Studniowe. Waterloo. Drugi pokój Paryżki. Urządzenie spraw Europy na kongresie Wiedeńskim (1815). Przy mierze Św.

25) Karol X we Francyi. Ludwik Filip Orleański. Rewo-

Революція 1848 г. Возмушеніе Венгріи. Спасеніе Австріи Николаем I.

26) Междоусобіа на Пиринейскомъ полуостровѣ. Уничтоженіе Салическаго права. Война Сардиніи съ Австріею. Фельдмаршалъ Радекцій.

27) Обзоръ Истории Россіи отъ Екатерины II до кончины Александра I. Вѣкъ Николая I.

28) Изобрѣтенія въ Европѣ. Успѣхи наукъ и искусствъ.

При преподаваніи всеобщей исторіи въ пятиклассныхъ училищахъ, Учитель долженъ постоянно имѣть въ виду юный возрастъ учениковъ, и потому, не вдаваясь въ излишнія подробности, заставляетъ ихъ заучивать главнѣйшія событія и разнообразить свое преподаваніе анекдотическими разсказами, которые бы содѣйствовали къ лучшему затверживанію историческихъ фактовъ. Рисованіе географическихъ картъ, соотвѣтственно каждому отдѣльному періоду исторіи, составляетъ необходимое условіе хорошаго преподаванія. Учитель долженъ задаваемое ученикамъ сперва самъ имѣть разсказать, потомъ заставляетъ ихъ повторить тоже самое въ классѣ; полное же приготовленіе урока довершаютъ они дома при помощи предписаннаго руководства, и въ слѣдующій классъ сказываютъ оный своими словами, отъ чего произойдетъ двойная польза: и для исторіи, и для языка. Часы, положенные для преподаванія исторіи, Учитель распредѣляетъ такимъ образомъ, чтобы не обременять учениковъ, онъ былъ въ состояніи не только пройти и повторить все, указанное Программою, но и сдѣлать общую репетицію цѣлому курсу въ V классѣ. Задавая урокъ, да не забываетъ преподаватель, что ученики должны имѣть время приготовиться и къ другимъ Учителямъ, и что слѣдовательно, задаваемо должно быть сообразно и способностямъ учениковъ, и времени, какое они сему предмету могутъ посвятить.

Учитель долженъ помнить, что отъ учениковъ не возможно требовать полного знанія историческихъ фактовъ, пусть они знаютъ только важнѣйшіе, указанные въ сей Программѣ, но пусть знаютъ ихъ отчетливо, умѣютъ разсказать самый фактъ, указать мѣсто-гдѣ, и время-когда онъ совершился. Для достиженія этого отчетливаго знанія, Учитель постоянно повторяетъ предыдущее, посредствомъ краткихъ и подробныхъ вопросовъ; такимъ обра-

луга 1848 року. Powstanie Węgrów. Ocalenie Austrii przez Mikołaja I.

26) Wojny domowe na półwyspie Pirenejskim. Zniesienie prawa Salickiego. Wojna pomiędzy Austryą i Sardynią. Feldmarszałek Radecki.

27) Rys historii Rosyi od Katarzyny II do zgonu Aleksandra I. Wiek Mikołaja I.

28) Wynalazki w Europie. Wzrost nauk i sztuk pięknych.

Przy wykładzie historii powszechnej w szkole pięcioklasowej, Nauczyciel ciągle powinien mieć na uwadze młodociany wiek uczniów, a zatem nie wdając się w zbytne szczegóły, powinien od nich wymagać znajomości ważniejszych wypadków i urozmaicać wykład zajmującymi powiastkami, które ułatwiają spanię faktów historycznych. Rysowanie mapp, zastosowanych do każdego oddzielnego okresu historii, stanowi niezbędny warunek dobrego wykładu. Nauczyciel powinien naprzód sam opowiedzieć uczniom to co im zadaje; potem wymagać, aby uczniowie na lekcji powtarzali; douczali się zaś lekcji w domu przy pomocy przepisanej książki, a na lekcji następnej opowiadali rzecz zadaną swemi słowy; z tego odniosą podwójną korzyść i pod względem historii i pod względem języka. Na godziny przeznaczone do wykładu historii, Nauczyciel rozkłada kurs w taki sposób, aby nie obciążając uczniów, zdołał nie tylko przejść i powtórzyć wszystko przepisane w instrukcji, ale nadto zrobić ogólne powtórzenie całego kursu w kl. V-ej. Zadając lekcję, niechaj Nauczyciel nie zapomina, że uczniowie powinni mieć czas do przygotowania się z innych przedmiotów, a zatem zadawana lekcja powinna być zastosowana i do zdolności uczących się i do czasu, jaki na ten przedmiot poświęcić mogą.

Nauczyciel powinien pamiętać, że od uczniów niepodobna wymagać wszechstronnej znajomości faktów historycznych, niechaj tylko znają ważniejsze, wskazane w niniejszej instrukcji, lecz niech je znają dokładnie, niechaj umieją opowiedzieć fakt, wskazać miejsce, gdzie i czas, kiedy wypadek miał miejsce. Dla dopięcia takiej dokładnej znajomości, Nauczyciel powinien powtarzać z uczniami to, co wyłożył, przez zadawanie im krótkich i szczegółowych

зомъ можетъ утвердиться навсегда въ памяти учениковъ сѣть фактовъ; только этотъ способъ доставить Учителю возможность справедливо оцѣнить степень знаній его слушателей.

Наконецъ, Учитель не упускаетъ изъ виду, что его воспитанники готовятся быть полезными членами общества; что для достиженія этой цѣли потребно не только просвѣтленіе ихъ ума, но еще облагороженіе чувства и направленіе воли къ добру. По этому, онъ будетъ занимать учениковъ не только разсказами о бо-реніяхъ и войнахъ, но еще біографіями знаменитыхъ мужей исторіи и описаніемъ внутренней жизни народовъ, ихъ нравовъ, промышленности, наукъ и искусствъ. Кромѣ того, Учитель долженъ, при каждомъ удобномъ случаѣ, внушать своимъ слушателямъ то убѣжденіе: что возможное стастіе на землѣ, какъ для человѣка, такъ и для цѣлыхъ народовъ, основывается на точномъ исполненіи законовъ и повиновеніи властямъ; что главное условіе порядка въ каждомъ государствѣ есть спокойствіе и безопасность; что изъ всѣхъ образовъ правленія самое благотворное есть правленіе монархическое; что одно оно удерживаетъ приличное равновѣсіе между членами общества, и всего успѣшнѣе можетъ направить силу мышленія и страстей къ тому, что прочно, велико и благородно. Это начало должно проявляться въ преподаваніи и разсказѣ исторіи и быть поддерживаемо неопровержимыми доказательствами, какія представляетъ каждое столѣтіе и каждое государство. Ибо такимъ образомъ преподаватель можетъ содѣйствовать образованію вѣрныхъ подданныхъ Престола и полезныхъ гражданъ государства.

Руководства для учениковъ:

Начальное ученіе всеобщей исторіи по Фольгеру.

Учитель можетъ пользоваться всеобщей исторіею Лоренца, Беккера въ переводѣ Н. Греча, пространною исторіею Смарагдова и исторіею Зуева.

13) ПРОГРАММА ПРЕПОДАВАНІЯ РУССКОЙ ИСТОРИИ.

IV-й классъ (2 часа въ недѣлю).

1) *Предварительныя понятія о Русской исторіи въ смыслъ науки.* Опредѣленіе ея; средства къ изученію; источники. Очеркъ главныхъ событій и раздѣленіе Русской исторіи на періоды.

пытанъ; а тымъ способомъ може на zawsze wyryć się w pamięci uczniów sieć wypadków, i tylko tymъ способомъ Nauczyciel będzie mógł dokładnie ocenić stopień znajomości rzeczy nabytęj przez słuchaczy.

Nakoniec, Nauczyciel powinien mieć na uwadze, że jego uczniowie kształcą się na pożytecznychъ członkówъ społeczeństwa, że do osiągnięcia tego celu potrzeba nietylko oświecić ichъ umysł, ale zarazemъ uszlachetnić serce i skierować wolę do dobrego. Dlatego też będzie zajmowałъ uczniów nietylko opowiadaniemъ walk i wojen, ale i żywotówъ znakomitychъ mężówъ historyi i opisemъ wewnętrznego życia narodów, ichъ obyczajówъ, przemysłu, naukъ i sztuk. Oprócz tego Nauczyciel powinien przy każdej dogodnej sposobności wpa-jać wъ swychъ uczniów to przekonanie, że możliwe szczęście ziemskie takъ pojedynczego człowieka jakъ i całychъ narodówъ zależy na ścisłymъ wypełnianiu prawъ i na uległości władzy; że głównymъ warunkiemъ porządku wъ każdymъ państwie jestъ spokojność i bezpieczeństwo; że ze wszystkichъ formъ rządu najdobroczynniejszymъ jestъ rządъ monarchiczny; że tylko taki rządъ utrzymuje należytą równowagę pomiędzy członkami społeczeństwa i najskutecznięj może skierować władzę myślenia i namietności ku temu, co jestъ trwałemъ, wielkiemъ i szlachetnemъ. Ta zasada powinna się objawiać wъ wykładzie i opowiadaniu historyi i opierać się na niezbitychъ dowodachъ, jakichъ namъ dostarcza każde stulecie i każde państwo. Tymъ sposobemъ Nauczyciel może przyczynić się do ukształcenia wiernychъ dla Tronu poddanychъ i użytecznychъ dla państwa obywateli.

Dzieło podręczne dla uczniów:

Wykład elementarny historyi powszechnęj podługъ Folgera.

Nauczyciel może korzystać zъ historyi Lorenza, Beckera wъ tłumaczeniu Grecza, zъ obszernęj historyi Smaragdowa i historyi Zujewa.

13) PROGRAM DO WYKŁADU HISTORYI RUSSKIĘJ.

K l a s s a IV-ta, (2 godziny na tydzień).

1) *Pojęcia przedwstępne o historyi Russkiej wъ znaczeniu nauki.* Określenie takowęj, środki pomocnicze do jęj poznania i źródła. Rys głównychъ wypadkówъ i podziałъ historyi Russkiej na okresy.

2) *Славяне въ IX вѣкѣ*. Предѣлы ими занимаемые; главнѣйшія славянскія племена въ IX-мъ вѣкѣ; племена вошедшія въ составъ Русскаго государства.

3) *Основаніе Руси*. Границы древней Руси; пришествіе Норманновъ. Княженіе Рюрика, Олега, Игоря, Ольги, Святослава и дѣтей его.

4) *Крещеніе Руси и правленіе Ярослава I*. Владимиръ Св.; начало христіанства; походъ Владимира въ Тавриду и принятіе имъ Св. вѣры со всѣмъ народомъ. Слѣдствія. Междоусобія дѣтей Владимира. Мудрое правленіе Ярослава.

5) *Раздробленіе Руси на княжества удѣльные, отъ смерти Ярослава I до половины XII вѣка*. Обзоръ удѣльнаго періода; споры дѣтей и внуковъ Ярослава I за удѣлы; возвышеніе дома Владимира Мономаха; споры князей за первенство.

6) *Обзоръ исторіи Русскихъ княжествъ съ половины XII столѣтія до нашествія Монголовъ*. Слѣдствія распрей. Княжества: Полоцкое, Галицкое, Черниговское, Сѣверское, Волынское, Смоленское, Суздальское, Новгородское. Состояніе Руси въ началѣ XIII-го вѣка.

7) *Покореніе Руси Моголами и судьба Восточной Руси до Іоанна Калиты*. Чингисханъ. Нашествіе Монголовъ; раздѣленіе Руси на Восточную и Западную; главные черты ига; политика Ярослава Всеволодовича и Александра Невского; распри дѣтей и внуковъ ихъ.

8) *Судьба Западной Руси отъ нашествія Монголовъ до времени Гедимина*. Образованіе Галицкаго королевства; усиленіе Литвы; начало Ливонскаго ордена.

9) *Исторія Московскаго Княжества отъ начала его до Дмитрія Донскаго*. Переимѣна къ лучшему. Іоаннъ Калита, Симеонъ Гордый, Іоаннъ II, Дмитрій Суздальскій.

10) *Княженіе Дмитрія Донскаго, Василия I и Василия II*. Потрясеніе удѣльной системы; борьба съ Моголами; лучший порядокъ престолонаслѣдія. Усиленіе Московскаго государства. Послѣднія распри удѣльныя. Соборъ Флорентійскій.

11) *Образованіе великаго княжества Литовскаго*. Судьба Западной Руси. Литва въ собственномъ смыслѣ. Родство Литовскихъ князей съ Русскими. Гедиминъ, Ольгердъ.

2) *Славяне въ IX столѣтіи*. Краје черезъ нихъ zajmowane; главнѣйшее племя славянское въ IX вѣкѣ, племя которое вошло въ составъ государства Россійскаго.

3) *Заложеніе Руси*. Границы старозытной Руси, пріѣзды Норманновъ. Правленіе Рюрика, Олега, Игоря, Ольги, Святослава и его сыновъ.

4) *Крещеніе Руси и правленіе Ярослава I*. Владимиръ Св.; начало христіанства; экспедиція Владимира въ Тавриду и принятіе имъ Св. вѣры съ всѣмъ народомъ. Слѣдствія. Войны домашнія между сыновьями Владимира. Мудрое правленіе Ярослава.

5) *Подѣлъ Руси на княжества удѣльные, отъ смерти Ярослава I до половины XII вѣка*. Рѣзультатъ на окрестности князей; затарги сыновъ и внуковъ Ярослава I о удѣлахъ; возросла сила дома Владимира Мономаха; споры князей о первенствѣ.

6) *Рѣзультатъ на дѣла княжествъ Русскихъ, начиная отъ половины XII вѣка до нашествія Моголовъ*. Слѣдствія затарговъ. Княжества: Полоцкіе, Галицкіе, Черниговскіе, Сѣверскіе, Волынскіе, Смоленскіе, Суздальскіе, Новгородскіе. Состояніе Руси въ началѣ XIII вѣка.

7) *Покореніе Руси Моголами и судьба Восточной Руси до временъ Іоанна Калиты*. Чингисханъ. Нашествіе Моголовъ. Подѣлъ Руси на восточную и западную; главные черты иго; политика Ярослава Всеволодовича; Александра Невского; затарги между ихъ сыновьями и внуками.

8) *Судьба Западной Руси отъ нашествія Моголовъ до временъ Гедимина*. Образованіе Галицкаго королевства; усиленіе Литвы; начало Ливонскаго ордена.

9) *Исторія Московскаго Княжества отъ начала его до Дмитрія Донскаго*. Переимѣна къ лучшему. Іоаннъ Калита, Симеонъ Думный, Іоаннъ II, Дмитрій Суздальскій.

10) *Правленіе Дмитрія Донскаго, Василия I и Василия II*. Потрясеніе удѣльной системы; борьба съ Моголами; лучший порядокъ престолонаслѣдія. Усиленіе Московскаго государства. Послѣднія распри удѣльныя. Соборъ Флорентійскій.

11) *Образованіе великаго княжества Литовскаго*. Судьба Западной Руси. Литва въ собственномъ смыслѣ. Родство Литовскихъ князей съ Русскими. Гедиминъ, Ольгердъ.

12) *Соединение Польши с Литовским Княжеством*. Взгляд на историю Польши до конца XIV вѣка; бракъ Ягелла съ Ядвигой. Витолдъ. Свидригайло. Составъ Литовскаго Княжества.

13) *Княжение Иоанна III*. Заслуги его: уничтожение удѣловъ; покореніе Новгорода; сверженіе Татарскаго ига; борьба съ Ягеллонами; связь съ Европой; внутреннее устройство.

14) *Княжение Василия Иоанновича и первый періодъ царствованія Иоанна Грознаго*. Заслуги Василия: борьба его съ Сигизмундомъ I; войны съ Татарами, окончательное уничтоженіе удѣловъ. Юность Иоанна Грознаго; правленіе Елены; господство вельможъ.

15) *Царствование Иоанна Грознаго подъ руководствомъ Сильвестра и Адашева*. Достопамятная перемѣна въ Иоаннѣ; дворъ его; внутреннія учрежденія; борьба съ Татарами; покореніе Казани и Астрахани; подданство Козаковъ; войны съ Крымомъ.

16) *Царствование Иоанна Грознаго, по удаленіи Сильвестра и Адашева*. Война Ливонская; перемѣна въ Иоаннѣ: набѣги Татаръ; побѣды Баторія, начало покоренія Сибири.

17) *Царствование Θεодора Иоанновича и Бориса Годунова*. Характеръ Θεодора; вліяніе Бориса; утвержденіе Русскаго господства въ Сибири; мѣры къ оборонѣ южныхъ границъ; дѣла Шведскія и Польскія; внутреннія учрежденія. Воцареніе Бориса Годунова; благоразумное царствованіе его.

18) *Унія*. Главные виновники Уніи; мѣры къ распространенію ея; возстаніе малороссійскихъ Козаковъ; мѣры Польскаго правительства къ утвержденію уніи въ Западной Руси.

19) *Время Самозванцевъ*. Смерть царевича Димитрія; ненависть народа къ Борису Годунову; явленіе Самозванца; борьба его съ Борисомъ; воцареніе его; явленіе втораго Самозванца; борьба его съ Василиемъ Шуйскимъ; вторженіе Сигизмунда въ предѣлы Россіи; Клушинская битва.

20) *Междоусобица*. Избраніе Владислава; Ермогенъ и Ляпуновъ; Мининъ и Пожарскій; изгнаніе Поляковъ изъ Россіи; воцареніе Михаила Романова.

21) *Царствование Михаила Θεодоровича*. Начало его правленія; усмиреніе мятежей; миръ съ Швеціею и Польшею; слѣдствія неустойчивости; патриархъ Филаретъ; внутреннія учрежденія; разрывъ съ Польшею; походъ Шеина. Успокоеніе государства.

12) *Połączenie się Polski z W. Księstwem Litewskiem*. Rzut oka na dzieje Polski do końca XIV wieku. Związek małżeński Jagiełły z Jadwigą. Witold. Swidrygiełło. Części składowe księstwa Litewskiego.

13) *Panowanie Iwana III*. Jego zasługi, zniesienie dzielnic; podbicie Nowogrodu; zrzucenie jarzma tatarskiego; walka z Jagielonami, stosunki z Europą, urządzenia wewnętrzne.

14) *Panowanie Wasila Iwanowicza i pierwszy okres panowania Iwana Groźnego*. Zasługi Wasila; walka jego z Zygmuntem I; wojny z Tatarami; ostateczne zniesienie dzielnic. Młodość Iwana Groźnego; rządy Heleny; możnowładztwo.

15) *Panowanie Iwana Groźnego pod kierunkiem Sylwestra i Adaszewa*; pamiętna zmiana w usposobieniu Iwana; jego dwór; urządzenia wewnętrzne, walka z Tatarami; podbicie Kazania i Astrachania; poddanie się kozaków; wojny z Krymem.

16) *Panowanie Iwana Groźnego po oddaleniu Sylwestra i Adaszewa*; wojna Inflancka; zmiana w usposobieniu Iwana; najazdy Tatarów; zwycięstwa Batorego; początkowe podbicie Syberyi.

17) *Panowanie Fiedora Iwanowicza i Borysa Godunowa*; charakter Fiedora; wpływ Borysa; ustalenie panowania Russkiego w Syberyi; środki do obrony granic południowych; sprawy Szwedzkie i Polskie; urządzenia wewnętrzne; wstąpienie na tron Borysa Godunowa; mądre panowanie jego.

18) *Unja*. Główniejsi sprawcy Unii; środki rozszerzenia onęj; powstanie kozaków Małorossyjskich; środki używane przez rząd Polski dla utrwalenia Unii w Rosyi zachodniej.

19) *Czasy Samozwańców*. Śmierć Carewicz Dymitra; oburzenie narodu przeciw Borysowi Godunowowi; ukazanie się Samozwańca; walka jego z Borysem; wstąpienie jego na tron; ukazanie się drugiego Samozwańca; walka jego z Wasilem Szujskim; wtargnięcie Zygmunta w granice Rosyi; bitwa pod Kłuszynem.

20) *Bezkrólewie*. Obranie Władysława; Hermogen i Lapunow; Minin i Pożarski; wypędzenie Polaków z Rosyi; wstąpienie na tron Michała Romanowa.

21) *Panowanie Michała Fiedorowicza*. Początek jego panowania; uśmierzenie rokoszów; pokój ze Szwecją i Polską; skutki wewnętrznego nieładu; patriarcha Filaret; urządzenia wewnętrzne; zerwanie z Polską; wyprawa Szejna; uspokojenie Państwa.

22) *Царствование Алексѣя Михайловича*. Начало его правленія; Морозовъ; внутреннія учрежденія; ви́шняя политика; подданство Малороссіи; война съ Польшею и Швеціею; Андрусовскій договоръ; волненіе Козаковъ; вмѣшательство Турціи въ дѣла Малороссіи.

23) *Царствование Θεодора Алексѣевича и правленіе царицы Софіи*. Достоинства Θεодора; окончаніе споровъ за Малороссію; уничтоженіе мѣстничества. Воцареніе Петра I и Іоанна V. Правленіе Софіи; Московскій договоръ; Крымскіе походы; удаленіе Софіи.

V-й классъ (2 часа въ недѣлю).

Повторивъ пройденное въ предыдущемъ классѣ, Учитель продолжаетъ:

1) *Характеръ Новой Исторіи и первый періодъ царствованія Петра Великаго*. Заслуги Петра; раздѣленіе его царствованія на періоды. Образованіе его; Лефорть; начало регулярнаго войска и флота; Азовскіе походы; путешествіе Петра за границу и возвращеніе въ отечество.

2) *Внутреннія учрежденія Петра Великаго во II періодъ его царствованія*. Слѣдствія путешествія Петра по Европѣ; преобразование частной жизни Русскаго народа; новое устройство войска; увеличеніе доходовъ; мѣры къ пробужденію промышленной и умственной дѣятельности народа.

3) *Борьба Петра В. съ Карломъ XII*. Причины сей борьбы; сѣверный союзъ; побѣды Карла; сверженіе Августа II; успѣхи Петра; нашествіе Карла на Россію; походъ его въ Украйну; измѣна Мазепы; пораженіе Левенгаупта; битва Полтавская.

4) *Внѣшнее возвышеніе Россіи въ III періодъ царствованія Петра Великаго*. Слѣдствія Полтавской битвы; разрывъ Россіи съ Турціею; Прутскій походъ; миръ съ Портою; возвращеніе Карла въ Швецію; Алаудскій Конгрессъ; смерть Карла; Ништадскій миръ; Персидскій походъ Петра; покровительство Герцогу Голштинскому.

5) *Внутреннее устройство Россіи Петромъ В.* Верховная власть; церковь; народныя сословія; государственное и областное управленіе; судъ; доходы; войско; промышленность; образованіе; языкъ; нравы и обычаи; новая столица.

22) *Panowanie Alexego Michajłowicza*. Początek jego panowania; Morozów; urządzenia wewnętrzne; polityka zewnętrzna; poddanie się Małorossyi; wojna z Polską i Szwecyą; traktat Andrusowski; zaburzenie między kozakami; wmieszanie się Turcyi w sprawy Małorossyi.

23) *Panowanie Fiedora Aleksiejewicza i rządy Carówny Zofii*. Zalety Fiedora; koniec zatargów o Małorossyę; zniesienie prawa przodkowania (namiestnictwa). Wstąpienie na tron Piotra I i Jana V. Rządy Zofii; traktat Moskiewski; wyprawy do Krymu; wydalenie Zofii.

K l a s s a V-ta, (2 godziny na tydzień).

Nauczyciel, powtórzywszy wiadomości wyłożone w klasie poprzedzającej, wykladać będzie w dalszym ciągu:

1) *Charakter dziejów nowożytnych i pierwszy okres panowania Piotra Wielkiego*. Zasługi Piotra; podział panowania jego na okresy; wychowanie jego; Lefort; początek regularnego wojska i marynarki; wyprawy do Azowa; podróż Piotra za granicę i powrót jego do kraju.

2) *Urządzenia wewnętrzne Piotra Wielkiego w II-m okresie jego panowania*. Skutki podróży Piotra po Europie; reforma w życiu prywatnem narodu Russkiego; nowe urządzenie wojska; zwiększanie dochodów; środki ku obudzeniu działalności przemysłowej i umysłowej narodu.

3) *Walka Piotra W. z Karolem XII*. Przyczyny tej walki; związek północny; zwycięstwa Karola; złożenie z tronu Augusta II; postępy Piotra W. Najścię Karola na Rossyę; wyprawa jego na Ukrainę; zdrada Mazepy; porażka Lewenhaupta; bitwa pod Połtawą.

4) *Wzrost zewnętrzny Rossyi w III-m okresie panowania Piotra Wielkiego*. Skutki bitwy Połtawskiej; zerwanie Rossyi z Turcyą; wyprawa nad Prut; pokój z Portą; powrót Karola do Szwecyi; kongres na wyspie Aland; śmierć Karola. Pokój Niштадzki; wyprawa Piotra do Persyi; przymierze z Księciem Holenderskim.

5) *Urządzenia wewnętrzne Rossyi przez Piotra W.* Najwyższa władza; kościół; stany narodowe; zarząd państwowy i prowincjonalny; sądownictwo; dochody; wojsko; przemysł; oświata; język; obyczaje i zwyczaje; nowa stolica.

6) *Царствование Екатерины I, Петра II, Анны Иоанновны, Иоанна VI.*

7) *Царствование Елисаветы Петровны.* Вельможы ея; война и миръ съ Швеціею; внутреннее устройство; участие въ раздорахъ Австріи съ Франціею и въ войнѣ Семилѣтней. Царствование Петра III.

8) *Царствование Екатерины II до начала первой Турецкой войны.* Заслуги Екатерины; періоды ея царствования; внутреннія улучшенія первыхъ 6 лѣтъ ея правленія; вліяніе на Польшу; возстановленіе правъ диссидентовъ; присоединеніе Бѣлоруссіи къ Имперіи.

9) Первая Турецкая война въ царствование Екатерины II; внутреннія учрежденія по окончаніи ея; вооруженный нейтралитетъ и присоединеніе Крыма.

10) Вторая Турецкая война въ царствование Екатерины II; присоединеніе Волини, Литвы и Курляндіи; война съ Персіею.

11) Общій взглядъ на четвертый періодъ новой Русской Исторіи и обзоръ ея царствования Императора Павла I.

12) *Царствование Императора Александра I до 1812 года.* Внутреннія учрежденія; война съ Франціею 1805—1807; войны съ Швеціею и Турціею.

13) *Царствование Императора Александра I съ 1812 года до кончины его.* Нашествіе Наполеона на Россію; изгнаніе его изъ предѣловъ Имперіи; борьба съ нимъ въ Германіи и возстановленіе всеобщаго мира и порядка въ Европѣ.

14) *Царствование Императора Николая I.* Отреченіе Цесаревича Великаго Князя Константина Павловича. Вонареніе Николая I. Персидская война; Турецкая война; дѣла Египетскія; усмиреніе Польскаго мятежа; законодательство; воссоединеніе уніатовъ; внутреннее устройство государства; усмиреніе Венгерскаго мятежа.

Въ пятиклассныхъ училищахъ изъясняются главныя событія Русской исторіи въ постепенной ихъ послѣдовательности отъ начала Руси до кончины Императора Николая I. Здѣсь вся задача состоитъ въ томъ, чтобы запечатлѣть въ юномъ умѣ положительную идею фактовъ, составляющихъ эпохи Русской исторіи. Преподающій ни подъ какимъ видомъ не долженъ ограничиваться

6) *Panowanie Katarzyny I, Piotra II, Anny Iwanówny, Iwana VI.*

7) *Panowanie Elżbiety Piotrówny.* Jój Moźnowładcy; wojna i pokój ze Szwecyą; urządzenie wewnętrzne; udział w zatar-gach Austrii z Francyą i w wojnie siedmioletniej. Panowanie Piotra III.

8) *Panowanie Katarzyny II do rozpoczęcia pierwszej wojny Tureckiej.* Zasługi Katarzyny; okresy jój panowania; ulepsze-nia wewnętrzne w pierwszych sześciu latach jój panowania; wpływ na Polskę; przywrócenie praw dyssydentów; przyłączenie Białorusi do Cesarstwa.

9) Pierwsza wojna Turecka za panowania Katarzyny II; urządzenia wewnętrzne po jój ukończeniu; zbrojna neutralność i przyłączenie Krymu.

10) Druga wojna Turecka za panowania Katarzyny II, przyłączenie Wołynia, Litwy i Kurlandyi; wojna z Persyą.

11) Pogląd ogólny na czwarty okres nowożytnej historyi Rosyyi i rzut oka na panowanie Cesarza Pawła I.

12) *Panowanie Cesarza Alexandra I do roku 1812.* Urządzenia wewnętrzne; wojna z Francyą 1805—1807; wojny ze Szwecyą i Turcyą.

13) *Panowanie Cesarza Alexandra I od 1812 roku aż do jego zgonu.* Najście Napoleona na Rosyę; wypędzenie jego z granic Cesarstwa; walka z nim w Niemczech i przywrócenie pokoju powszechnego, oraz ustalenie porządku w Europie.

14) *Panowanie Cesarza Mikołaja I.* Zrzeczenie się Cesarze-wicza Wielkiego Księcia Konstantego Pawłowicza. Wstąpienie na tron Mikołaja I. Wojna Perska; wojna Turecka; sprawy w Egip-cie; uśmierzenie rokoszu Polskiego; prawodawstwo; przyłączenie unjatów; urządzenia wewnętrzne w Państwie; uśmierzenie rokoszu w Węgrzech.

W szkole pięcioklassowej wykładają się wypadki główne z historyi Russkiej w stopniowym ich rozwoju, od początku Ros-syi aż do zgonu Cesarza Mikołaja I. Jedynym celem tego wykładu być powinno, ażeby wrazić w młodociane umysły dokładną znajomość wypadków, stanowiących epoki w dziejach Rosyyi. Nauczyciel pod żadnym względem nie powinien poprzestawać na

требованіемъ отъ учениковъ механическаго изученія множества именъ и чиселъ подъ именемъ генеалогіи, географіи и хронологіи. При напряженныхъ усиліяхъ конечно можно достигнуть того, что ученикъ въ два года, назначенные для Русской исторіи въ пяти-классныхъ училищахъ, затвердить имена всѣхъ Государей и удѣльныхъ Князей, время восшествія ихъ на престолъ и кончины, даже нѣкоторые факты; но такое изученіе только обременяетъ память и нисколько не содѣйствуетъ развитію мыслительной способности, о чемъ преподающій непременно долженъ заботиться при самомъ началѣ воспитанія. Пусть ученикъ знаетъ во сто разъ менѣе именъ и чиселъ, но это знаніе будетъ несравненно плодотворнѣе безотчетнаго затверживанія едва понятныхъ для него словъ, если онъ съ каждымъ именемъ и числомъ соединяетъ опредѣлительную идею, соображаетъ взаимную связь фактовъ и такимъ образомъ дѣлаетъ первый шагъ въ наукѣ. Механическое изученіе, всегда тяжелое и утомительное, отвращаетъ отъ предмета, между тѣмъ какъ изученіе, соединенное съ развитіемъ мыслительной способности, привлекаетъ къ нему, дѣйствуя въ одно и тоже время на память, воображеніе, умъ и сердце. Только симъ послѣднимъ способомъ можно заставить юное поколеніе Польское полюбить Русскую исторію.

Изложивъ предварительныя понятія о Русской исторіи и раздѣливъ ее на періоды, Учитель на классной доскѣ рисуетъ мѣломъ (разумѣется только въ главныхъ чертахъ) карту Сѣверо-восточной Европы въ половинѣ IX столѣтія, и показавъ на ней племена Славянъ, Финновъ, Латышей, Хазаръ, объясняетъ своимъ слушателямъ безъ всякихъ ученыхъ толкованій, но по возможности въ чертахъ выразительныхъ, тогдашнее состояніе сихъ народовъ. Карту эту, начерченную Учителемъ, ученики вносятъ въ свои тетради. Безъ всякаго сомнѣнія это займетъ учениковъ, подстрекая ихъ любопытство; они нечувствительно усвоятъ себѣ идею о театрѣ будущихъ событій, и идея эта не изгладится уже изъ ихъ памяти. Тогда можно приступить къ изложенію происшествій.

Призваніе Рюрика съ братьями, походы Олега, Игоря, Святослава, распри Святославичей, крещеніе Владиміра Св., войны Ярослава съ Святополкомъ, самыя гражданскія учрежденія Ярослава, это такъ увлекательно и любопытно, что подъ руковод-

wymaganіu od uczniów mechanicznego nagromadzenia mnóstwa imion i dat pod nazwą genealogii, jeografii i chronologii. Przy wyteżonej usilności można wprowadzić doprowadzić do tego, że uczeń w ciągu dwóch lat, przeznaczonych do wykładu historyi Ruskiej w szkole pięcioklassowej, może wyuczyć się nazwisk wszystkich Panujących oraz Książąt udzielných, wiedzieć datę wstąpienia ich na tron i śmierci, a nawet zapamiętać niektóre wypadki; taki atoli sposób uczenia obciąża tylko pamięć, nie przyczyniając się wcale do rozwinięcia umysłu, o co jednak Nauczyciel starać się koniecznie powinien w samych początkach wychowania. Niechaj raczej uczeń umie sto razy mniej dat i nazwisk, a nauka taka będzie bez porównania korzystniejszą od bezmyślnego nagromadzenia w pamięci wyrazów zaledwie dlań zrozumiałych, jeżeli z każdym nazwiskiem i datą łączyć będzie pewne pojęcie, jeżeli rozważy związek wzajemny faktów i takim sposobem uczyni pierwszy krok w nauce. Mechaniczne uczenie się na pamięć zawsze trudne i nużące, prędko zniechęca do przedmiotu, gdy tymczasem nauka, połączona z rozwijaniem władzy myślenia, pociąga ku sobie, działając przy tem jednocześnie na pamięć i wyobraźnię, jak również na umysł i serce. Tylko w ten ostatni sposób można zniewolić młode pokolenie Polskie do zamiłowania w historyi Ruskiej.

Wyłożywszy pojęcia przedwstępne o historyi Ruskiej i podzieliwszy ją na okresy, Nauczyciel narysuje na tablicy w klassie (ma się rozumieć w głównych tylko zarysach) mapę Północno-wschodniej Europy w połowie IX wieku i, oznaczywszy na niej siedliska plemion Sławiańskich, Finnów, Łotyszów, Chazarów, wyjaśni swym słuchaczom, bez żadnych naukowych rozumowań, lecz o ile możności w wybitniejszych zarysach, stan ówczesny tych narodów. Mapę tę narysowaną przez Nauczyciela, uczniowie przerysują w swych kajetach. Nie ulega najmniejszej wątpliwości, iż czynność ta zajmie uczniów, obudzając w nich ciekawość. Tym sposobem nieznacznie nabędą wyobrażenia o miejscach, które były niegdyś widownią dziejowych wypadków, i wyobrażenie to nie zatrze się w ich pamięci, a wówczas już można będzie przejść do wykładu samych wypadków.

Wezwanie Rurika z braćmi; wyprawy Olega, Igora, Światosława, zatargi pomiędzy Światosławowiczami, chrzest Włodzimierza Św. Wojny Jarosława ze Światopełkiem, nareszcie urzędnienia

ством опытного наставника, дѣти безъ труда узнають первый періодъ Русской исторіи. Доведа разсказъ до кончины Ярослава I, Учитель рисуеъ вторую карту, представляющую Русь въ половинѣ XII-го вѣка, когда она вошла въ свои предѣлы: тутъ онъ показываетъ постепенное распространение ея при Рюрикѣ, Олегѣ, Святославѣ, Владимірѣ и Ярославѣ, покореніемъ и подданствомъ Русскому скипетру независимыхъ племенъ отъ искотовъ Вислы, отъ западнаго Буга и Нѣмана до береговъ Волги, отъ Балтійскаго моря до Чернаго.

На той же картѣ преподающій означить настоящіе предѣлы Польши и Литвы, руководствуясь картою, приложенною къ 1-й части пространной Русской исторіи Устрялова, подъ № 2. Кроме того, онъ начертитъ генеалогическую таблицу первыхъ Русскихъ Князей отъ Рюрика до Ярослава, которую ученики вмѣстѣ съ картою внесутъ въ свои тетради и затвердятъ. Хотя родословная таблица приложена къ руководству, но Учитель заставляетъ учениковъ чертить ее, по частямъ, чтобы тѣмъ тверже она осталась въ ихъ памяти.

Изложеніе удѣльнаго періода Русской исторіи вовсе не такъ трудно, какъ кажется. Пусть только преподающій, основываясь на генеалогической таблицѣ, приложенной къ руководству, прежде всего исчислитъ на черной доскѣ потомковъ Владиміра Св. до Юрія Долгорукаго, упоминаемыхъ въ книгѣ; потомъ означитъ, кто изъ нихъ былъ Великимъ Княземъ на Кіевскомъ престолѣ; далѣе кратко пройдетъ взаимныя междоусобія ихъ, обращаясь при каждомъ фактѣ къ начерченной имъ родословной таблицѣ; наконецъ покажетъ раздробленіе Руси съ половины XII вѣка на 10 отдѣльныхъ Княжествъ. Здѣсь онъ изъяснитъ, отъ кого ведутъ свой родъ Князья Полоцкіе, Галицкіе, Волынскіе, Черниговскіе, Смоленскіе, Суздальскіе, и гдѣ находилось каждое княжество. Историческую карту Руси въ началѣ XII вѣка преподающій тоже начертитъ на доскѣ и заставитъ учениковъ срисовать ее такъ же, какъ и первыя двѣ карты, въ ихъ тетради, которыя мало по малу примутъ видъ историческаго атласа. Въ заключеніе, преподающій растолкуетъ ученикамъ, что Русь раздробленная на многія княжества, принадлежала одному роду Владиміра Св., имѣла одну вѣру, одинъ языкъ и слѣдовательно не окончательно разорвалась на части самостоятельныя. Карта Россіи въ началѣ XIII вѣка,

циwilne Jarosława tak są zajmujące i ciekawe, że z nich, pod kierunkiem doświadczonego Nauczyciela, uczniowie z wszelką łatwością poznać mogą okres pierwszy historyi Ruskiej. Doprowadzwszy opowiadanie do śmierci Jarosława I, Nauczyciel narysuje drugą mapę, przedstawiającą Ruś w połowie XII wieku, to jest wówczas, kiedy ona zajęła właściwe sobie granice; przytém objaśni stopniowe rozszerzanie się onęj za panowania Ruryka, Olega, Światosława, Włodzimirza i Jarosława, w skutek podbojów i poddania się pod berko Ruskie niezawisłych plemion, poczynwszy od źródeł Wisły, Zachodniego Bugu i Niemna aż do brzegów Wołgi i od morza Bałtyckiego do Czarnego.

Na téjże mapie Nauczyciel zaznaczy rzeczywiste granice Polski i Litwy, przewodnicząc się w tym względzie mapą dołączoną do I-jej części obszernęj historyi Ruskiej Ustriałowa, pod № 2. Oprócz tego nakreśli tablicę genealogiczną pierwszych Książąt Ruskich od Ruryka aż do Jarosława, którą uczniowie razem z mapą przekopiują w swych kajetach i nauczą się na pamięć. Nie zważając na to, że tablica genealogiczna znajduje się przy podręczniku, Nauczyciel każe uczniom rysować ją częściami dla tego, ażeby się tém mocnięj wyryła w ich pamięci.

Wykład okresu księstw udzielnych w historyi Ruskiej wcale nie jest tak trudny, jak się na pozór wydaje. Niech tylko Nauczyciel, na podstawie tablicy genealogicznęj dołączonej do podręcznika, wypisze naprzód na tablicy potomków Włodzimirza Św. aż do Jerzego Dołgorukiego w książce wzmiankowanych, potem oznaczy kto z nich był Wielkim Księciem na Kijowskiej dzielnicy, następnie pokrótce przejdzie wzajemne ich niesnaski, zwracając się przy każdym fakcie do nakreślonej przez siebie tablicy genealogicznęj, i nakoniec okaże podział Rusi na 10 księstw osobnych od połowy XII wieku. Przy tém objaśni od kogo wiodą swój ród Książęta Połoccy, Haliccy, Wołyńscy, Czernihowsy, Smoleńscy, Suzdalscy, oraz gdzie się każde z tych księstw znajdowało. Również narysuje na tablicy mapę historyczną Rusi na początku XII stulecia, i każe uczniom przerysować ją podobnie jak i dwie pierwsze w swych kajetach, z których powoli utworzy się pewien rodzaj atlasu historycznego. Nakoniec Nauczyciel wytłómaczy uczniom, iż Ruś podzielona na liczne księstwa, należała do jednego rodu Włodzimirza Św., wyznawała jedną wiarę, miała jeden

проясняя идею удѣльнаго періода, съ тѣмъ вмѣстѣ облегчаетъ изученіе Монгольскаго времени: имѣя ее предъ глазами, Учитель легко и занимательно для учениковъ разскажетъ о нашествіи Монголовъ, о разоренныхъ ими городахъ, и потомъ объяснитъ, какія Княжества принадлежали дому Ярослава Всеволодовича, и какія роду Данила Романовича. Ученики безъ труда поймутъ, отъ чего Русская земля со времени покоренія ея Монголами раздѣлилась на двѣ половины, на Восточную и Западную. Въ первой главными дѣйствующими лицами были Князья изъ дома Ярослава Всеволодовича, во второй, Князья изъ дома Данила Романовича.

Послѣ краткаго изложенія событій отъ покоренія Руси Монголами до начала XIV столѣтія, преподающій изъяснитъ образованіе Государства Московскаго и Великаго Княжества Литовскаго. Въ томъ и другомъ онъ видитъ одно и тоже явленіе: Княжества Восточной Руси волею и неволею становятся подъ знаменемъ мудрыхъ и дальновидныхъ потомковъ Іоанна Калиты, которые умомъ и мечемъ быстро расширяютъ предѣлы своего Государства, имѣя въ виду сосредоточить Русскую землю въ одно цѣлое, какъ было при Владимірѣ Св., при Ярославѣ Мудромъ, при Владимірѣ Мономахѣ, при Андрѣй Боголюбскомъ. Княжества Западной Руси также сосредоточиваются подъ властію Гедимина и его потомковъ, которые хотя происходятъ не отъ рода Владиміра Св., тѣмъ не менѣе находятся въ близкомъ родствѣ съ нимъ и признаютъ себя, такъ же точно какъ и Князья Московскіе, государями земли Русской. Послѣ того преподающій изложитъ событія въ томъ и другомъ Государствѣ отъ начала XIV вѣка до половины XV или до Іоанна III. Онъ покажетъ, что дѣти и внуки Іоанна Калиты и Гедимина ведутъ между собою распрю за право господства въ Русской землѣ, такъ точно, какъ прежде, до Монголовъ, спорили Князья Суздальскіе съ Черниговскими, и изъяснитъ, что не взирая на случайное соединеніе Литовскаго Княжества съ Польшею, Государство Гедимина до прекращенія его рода въ XVI столѣтіи было отдѣльнымъ отъ Польши и самостоятельнымъ. Впрочемъ, въ курсѣ пятиклассныхъ училищъ, не мѣсто будетъ входить въ подробное изъясненіе сего дѣла; довольно будетъ дать положительную идею о главномъ фактѣ, о томъ, что Литовское Княжество образовалось изъ Русскихъ земель, что Литва, въ собственномъ смыслѣ, не составляла и 12-й части, что

языкъ и że przeto wcale nie ostatecznie się rozpadła na części samodzielne. Mappa Rosyi w początku XIII wieku, rozświetlając ideę okresu dzielnic, ułatwi zarazem uczniom oznajmienie się z czasami Mongolskimi. Mając ją przed oczyma, Nauczyciel lekko i w sposób zajmujący dla uczniów opowie im o najściu Mongołów, o miastach przez nich zniszczonych, a następnie objaśni, jakie księstwa należały do rodu Jarosława Wsiewołodowicza, a jakie do rodu Daniela Romanowicza. Uczniowie z łatwością pojmą, dla czego ziemia Russka, od czasu podbicia onęj przez Mongołów, podzieloną była na dwie połowy, Wschodnią i Zachodnią. W pierwszej głównymi działaczami byli Książęta z rodu Jarosława Wsiewołodowicza, a w drugiej, z domu Daniela Romanowicza.

Opowiedziawszy w krótkości dzieje od podbicia Rosyi przez Mongołów, aż do początku XIV wieku, Nauczyciel wyłoży o utworzeniu się Państwa Moskiewskiego i Wielkiego Księstwa Litewskiego. Jak w jednym tak i w drugim widzi on jedne i też same objawy: Księstwa Wschodniej Rusi, już to dobrowolnie, już pomimo woli, stają pod chorągwie mądrych i przewidujących potomków Iwana Kality, którzy rozumem i mieczem szybko rozszerzają granice swego Państwa, zmierzając do połączenia ziemi Russkiej w jedną całość, jak było za Włodzimierza Św., Jarosława Mądrego, Włodzimierza Monomacha, Andrzeja Bogolubskiego. Księstwa Zachodniej Rusi również łączą się pod berłem Gedymina i jego potomków, którzy lubo nie pochodzą z rodu Włodzimierza Św., niemniej przeto zostają w blizkim z nim pokrewieństwie i mianują siebie, również jak Książęta Moskiewscy, władcami ziemi Russkiej. Następnie Nauczyciel wyłoży wypadki jak w jednym tak i w drugim państwie od początku XIV do połowy XV wieku, czyli do czasów Iwana III. Opowie, iż synowie i wnuki Jana Kality i Gedymina wiodą między sobą spór o prawo panowania w ziemi Russkiej, również jak uprzednio przed najściem Mongołów toczyli spory książęta Suzdalscy z Czernihowskimi, i objaśni, iż pomimo przypadkowego połączenia Księstwa Litewskiego z Polską, państwo Gedymina aż do wygaśnięcia jego rodu w XVI wieku, było oddzielnem i niezawisłem od Polski. Wreszcie w zakresie wykładu w szkole pięcioklassowej nie właściwem będzie wdać się w szczegółowe wyświetlenie tego przedmiotu; dość będzie dać dokładne wyobrażenie o fakcie głównym, to jest iż Księstwo

какъ по происхожденію, такъ по вѣрѣ, языку и законамъ, Литовское Княжество было такое же Русское Государство, какъ и Кіевское. Для большей ясности, преподающій нарисуетъ на доскѣ карту Руси въ половинѣ XV вѣка, и означивъ на ней предѣлы Русской земли, растолкуетъ, какія изъ Русскихъ Княжествъ вошли въ составъ Государства Московскаго и В. К. Литовскаго. Сверхъ того, покажетъ сосѣдей того и другаго Государства; на Югостокѣ, Татарскія Орды, Большую, Казанскую, Крымскую; на Западѣ, Королевства Венгерское, Польское, Ордена Тевтонскій и Ливонскій. Необходимы также родословныя таблицы Государей Московскихъ и Великихъ Князей Литовскихъ.

Когда такимъ образомъ ученики приобрѣтутъ ясное и отчетливое понятіе о древнѣйшихъ событіяхъ Русской исторіи и познакомятся съ географическимъ положеніемъ Русской земли въ разныя эпохи, также съ генеалогіею и хронологіею до половины XV вѣка, преподающій изложитъ имъ царствованіе Іоанна III, Василя III, Іоанна IV, Θεодора I, Бориса Годунова, время Самозванцевъ, и доведетъ обзоръ происшествій въ первый годъ до избранія на Россійскій престолъ Михаила Θεодоровича Романова.

Обзоръ событийъ отъ восшествія на престолъ дома Романовыхъ до кончины Императора Николая I, будетъ изложено въ V классѣ, тѣмъ удобнѣе, что здѣсь проходитъ и всеобщая исторія новѣйшихъ временъ, съ которою Русская имѣетъ тѣсную связь. Преподающій слѣдуетъ той же методѣ: излагая постепенный рядъ главныхъ событийъ, онъ въ то же время изъясняетъ генеалогію Царственныхъ Особъ, хронологію важнѣйшихъ происшествій и географическое положеніе Россіи въ разныя эпохи, такъ чтобы ученики усвоили себѣ ясную и отчетливую идею о пространствѣ ея въ царствованіе каждаго Государя отъ Михаила Θεодоровича до Императора Николая I. Для этой цѣли, при самомъ началѣ курса Русской исторіи въ V классѣ, преподающій чертитъ на доскѣ карту Европейской Россіи въ царствованіе Михаила Θεодоровича, при пособіи карты, приложенной къ третьей части пространной Русской исторіи Н. Устрялова. Этотъ чертежъ долженъ постоянно оставаться на доскѣ предъ глазами учениковъ. Учителю очень легко будетъ, съ постепеннымъ изложеніемъ происшествій, присовокуплять къ начерченной

Litewskie utworzyło się z ziem Russkich, że Litwa w znaczeniu właściwym nie stanowiła nawet ani 12-jej części, że tak z pochodzenia swego, jako też z wiary, języka i praw, Księstwo Litewskie było tak samo Russkiem Państwem jak i Kijowskie. Dla jaśniejszego zrozumienia, Nauczyciel odrysuje na tablicy mapę Rosyi w połowie XV wieku; oznaczwszy na niej granice ziemi Russkiej, wytłómaczy jakie mianowicie księstwa Russkie weszły do składu Państwa Moskiewskiego i W. Ks. Litewskiego. Oprócz tego nakreśli posiadłości graniczące z jednem i z drugim Państwem; na południo-wschodzie Ordy Tatarskie, Wielka, Kazańska, Krymska; na zachodzie Królestwa: Węgierskie, Polskie, Zakony Tętoński i Inflancki. Niezbędne są także tablice genealogiczne Monarchów Moskiewskich i Wielkich Książąt Litewskich.

Gdy w ten sposób uczniowie nabędą dokładnego i jasnego wyobrażenia o wypadkach najdawniejszych historyi Russkiej, i poznają jeograficzne położenie ziemi Russkiej w rozmaitych epokach, oraz genealogją i chronologją, aż do połowy XV stulecia, Nauczyciel wyłoży im panowanie Iwana III, Wasila III, Iwana IV, Fiedora I, Borysa Godunowa, czasy Samozwańców, i doprowadzi, w roku pierwszym, pogląd na wypadki aż do czasu obrania na tron Russki Michała Fiedorowicza Romanowa.

Wykład dziejów od wstąpienia na tron dynastyi Romanowych aż do zgonu Cesarza Mikołaja I, pójdzie w klassie V tém łatwiej, iż tu się wyklada historya powszechna najnowszych czasów, z którą dzieje Rosyi mają ścisły związek. Nauczyciel trzymać się będzie takiej samej metody, a mianowicie: wykładając stopniowo wypadki główne, połączy z niemi razem genealogję osób Panujących, chronologję ważniejszych wypadków, i opis położenia jeograficznego Rosyi w rozmaitych epokach, tak, iżby uczniowie nabyli jasnego i dokładnego wyobrażenia o jej rozległości pod panowaniem każdego z Monarchów, poczynając od Michała Fiedorowicza aż do Cesarza Mikołaja I. W tym celu zaraz przy rozpoczęciu kursu historyi Russkiej w klassie V, Nauczyciel rysuje na tablicy mapę Rosyi Europejskiej pod panowaniem Michała Fiedorowicza, przy pomocy mapy dołączonej do trzeciej części obszerniej historyi Rosyi Uстряłowa. Rysunek ten powinien być ciągle na tablicy przed oczyma uczniów, przez co Nauczycielowi z łatwością przyjdzie, przy stopniowym wykładzie wypad-

ить картъ, что приобрѣли Царь Алексѣй Михайловичъ, Петръ Великій, Анна Иоанновна, Екатерина II, Павелъ I, Александръ I, и Николай I. При такой методѣ, въ умѣ учениковъ останется ясная, положительная и неизгладимая идея о главныхъ, основныхъ явленіяхъ Русской исторіи.

Сверхъ черченія географическихъ картъ и генеалогическихъ таблицъ на классной доскѣ и внесенія оныхъ учениками въ свои тетради, необходимо имѣть изготовленными таковыя же карты и таблицы въ большемъ масштабѣ величиною въ классную доску.

Излишне было бы упоминать, что первую, главную обязанностью преподающихъ Русскую исторію, должно быть не только образованіе ума, но и сердца, какъ это изложено для преподающихъ всеобщую исторію.

Руководство для учениковъ:

Начертаніе Русской исторіи для среднихъ учебныхъ заведеній Н. Устрялова.

Пособія для Учителя:

- 1) Русская исторія Н. Устрялова.
- 2) Обзоръ царствованія Императора Николая I.—Его же.
- 3) Исторія Государства Россійскаго, Н. Карамзина.
- 4) Исторія Русскаго Народа, Н. Полеваго.
- 5) Историческія сочиненія М. Погодина.
- 6) Русская исторія Соловьева.
- 7) Историческій атласъ Павлицева.

14) ПРОГРАММА ПРЕПОДАВАНІЯ РИСОВАНІЯ.

Въ первыхъ четырехъ классахъ предметы рисованія раздѣляются по третямъ учебнаго времени:

- 1-я треть, отъ начала курса по 1 Января;
- 2-я треть, отъ Новаго Года по 1 Апрѣля;
- 3-я треть, отъ 1 Апрѣля до годичнаго экзамена.

I-й классъ (3 часа въ недѣлю).

1-я треть: Рисованіе (свинцовымъ) карандашемъ по линѣйкѣ и съ помощію циркуля прямолинейныхъ и криволинейныхъ геометрическихъ фигуръ: изъ 1-й тетради курса Пиварскаго всѣ таблицы, кромѣ 6, 8, 12 и 13-й, изъ 2-й тетради всѣ таблицы, кромѣ 1, 6, 8 и 12-й.

кѣ, добавлять до нарисованной через себя карты то, что прилагали Алексы Михайловичъ, Пётръ Великій, Анна Ивановна, Катарина II, Павелъ I, Александръ I и Николай I. При такомъ способѣ выкладки, въ памяти учащихся останется ясное, подробное и незабываемое изображеніе о главныхъ и существенныхъ событіяхъ русской исторіи.

Обок рисованія картъ географическихъ на таблицѣ, также и переписыванія ихъ через учащихся въ тетради, конечно потребно имѣть также и оригиналы картъ и таблицъ въ размѣрахъ соответствующихъ таблицѣ находящейся въ классѣ.

Зыбучимъ было бы въ концѣ надмѣнить, что главнымъ обязанностью Научителя исторіи русской, должно быть не только развитіе ума, но и сердца, въ томъ способѣ, какъ о томъ сказано выше въ инструкціи къ выкладу исторіи повсемѣстной.

Дѣло подспорное для учащихся:

Зарисовки исторіи русской для среднихъ заведеній научныхъ, через М. Устрялова.

Дѣла вспомогательныя для Научителя:

- 1) Исторія русская, Устрялова.
- 2) Рѣчь о правленіи Царя Николая I, через того же.
- 3) Исторія Государства Россійскаго, М. Карамзина.
- 4) Исторія народа русскаго, М. Полеваго.
- 5) Дѣла историческія, М. Погодина.
- 6) Исторія русская, Соловьева.
- 7) Атласъ историческій, Павлицева.

14) ПРОГРАММА ДО ВЫКЛАДА НАУКИ РИСУНКОВЪ.

Въ четырехъ нижнихъ классахъ наука рисунковъ дѣлится на три школьные кварталы, а именно:

- 1-й кварталъ, отъ начала года школьнаго до 1-го Января;
- 2-й кварталъ, отъ Новаго Года до 1-го Января;
- 3-й кварталъ, отъ 1-го Января до годового экзамена.

I классъ (3 лекціи въ недѣлю).

1-й кварталъ: Рисованіе фигуръ геометрическихъ простыхъ и сложныхъ оловкомъ, съ помощію циркуля и линѣйки; изъ первой части курса Пиварскаго всѣ таблицы, кромѣ 6, 8, 12 и 13, изъ второй части всѣ таблицы, кромѣ 1, 6, 8 и 12.

2-я треть: Части лица въ контурахъ съ литографированныхъ оригиналовъ.

3-я треть: Тѣ же части лица съ оттѣнкою свинцовымъ карандашомъ.

II-й классъ (4 часа въ недѣлю).

1-я треть: Продолженіе упражненій по курсу Пиварскаго; изъ 3-й тетради ученики рисуютъ свинцовымъ карандашомъ всѣ таблицы за исключеніемъ 1, 11, 12, 13, 14 и 15-й. Какъ въ этой тетради заключаются листья и разныя украшенія, дающія навыкъ въ веденіи линій отъ руки, то слѣдуетъ всѣ нарисованныя карандашомъ фигуры, по окончаніи тетради, начать обводить перомъ въ томъ же порядкѣ и окончить къ концу трети.

2-я треть: Головы чернымъ карандашомъ съ оттѣнкою штрихами съ литографированныхъ оригиналовъ половинной величины.

3-я треть: Части пейзажей свинцовымъ карандашомъ съ легкихъ оригиналовъ.

III-й классъ (3 часа въ недѣлю).

1-я треть: Продолженіе упражненій по курсу Пиварскаго. Разныя изображенія, употребляющіяся для наружнаго и внутренняго украшенія зданій по 4-й тетради перваго отдѣла. Выполнить свинцовымъ карандашомъ всѣ таблицы за исключеніемъ 1, 3, 9, 12, 13 и 14-й, изъ 6-й таблицы взять только 1-ю фигуру, а изъ 7-й 1-ю и 2-ю.

2-я треть: Головы чернымъ карандашомъ съ отдѣлкою штрихами съ эстамповъ въ натуральную величину, или малыя человѣческія фигуры и животныя.

3-я треть: Пейзажи чернымъ карандашомъ на бѣлой бумагѣ или двумя карандашами на цвѣтной.

IV-й классъ (2 часа въ недѣлю).

1-я треть: Черченіе рейсфедеромъ перспективныхъ изображеній по 3-й тетради курса Пиварскаго. Выполнить 1, 2, 3, 4, 5, 6, 8 и 12 таблицы.

2 и 3-я трети: Рисованіе фигуръ или пейзажей, смотря по наклонности ученика, карандашами или красками.

V-й классъ (1 часъ въ недѣлю).

Цѣлый годъ продолженіе предыдущихъ занятій.

2-ги кварталъ: Части твары въ контурахъ подлугъ wzorów litografowanych.

3-ci кварталъ: Też same części tвары cieniowane ołówkiem.

K l a s s a II-ga, (4 lekcyje w tygodniu).

1-szy кварталъ: Dalszy ciąg rysowania ołówkiem podług wzorów Piwarskiego części trzeciј, z wyłączeniem tablic: 1, 11, 12, 13, 14 i 15-ј. Ponieważ ta część obejmuje liście i różne ozdoby, nadające wprawę w kreślenie linij od ręki, przeto należy wszystkie figury odrobione ołówkiem kolejno obwodzić piórem, i z końcem kwartału ukończyć.

2-gi кварталъ: Głowy czarną kredą cieniowane z litografowanych wzorów, o połowę pomniejszonych.

3-ci кварталъ: Części pejzaży z łatwych wzorów ołówkiem.

K l a s s a III-cia, (3 lekcyje w tygodniu).

1-szy кварталъ: Dalszy ciąg ćwiczeń podług kursu Piwarskiego. Rozmaite figury używane w architekturze na ozdoby wewnętrzne i zewnętrzne, podług 4-ј części działu 1-go. Wykonać je ołówkiem, wyłączwszy tablicę 1, 3, 9, 12, 13 i 14tą, z 6-ј zaś tablicy wziąć tylko 1 figurę, a z 7-ј pierwszą i drugą.

2-gi кварталъ: Głowy z wzorów naturalnej wielkości czarną kredą cieniowane, lub pomniejszone figury ludzkie i zwierzęta.

3-ci кварталъ: Pejzaże czarną kredą na białym papierze, lub czarną i białą na kolorowym.

K l a s s a IV-ta, (2 lekcyje w tygodniu).

1-szy кварталъ: Kreślenie figur perspektywicznych, podług części 3-ј kursu Piwarskiego; wykonać 1, 2, 3, 4, 5, 6, 8 i 12 tablicę.

2-gi i 3-ci кварталъ: Rysowanie figur lub pejzaży, stosownie do zamiłowania ucznia w rodzaju rysunku, kredkami lub farbami.

K l a s s a V-ta, (1 lekcyja w tygodniu).

Przez cały rok dalszy ciąg poprzednich zajęć.

Правила, коимъ долженъ слѣдовать Учитель въ преподаваніи рисованія:

Техническое рисованіе и черченіе по курсу Пиварскаго 1, 2, 3, и 4-й тетради перваго отдѣла и 1-й тетради втораго отдѣла или же по могущему быть впредь введеннымъ другому учебнику, должны исполняться въ тетрадяхъ въ полъ-листа писчей бумаги величины, а потому каждому ученику слѣдуетъ имѣть надлежащее число тетрадей, въ 15 листовъ толщины каждую. Равнымъ образомъ рисованіе частей лица, головъ въ контурѣ и пейзажей свинцовымъ карандашомъ въ тетрадяхъ и всегда одинаковаго у всѣхъ формата по опредѣленному образцу. Черченіе ордеровъ и перспективныхъ фигуръ рейсфедеромъ на особыхъ листахъ, наклеенныхъ на доску также опредѣленной величины. Для дальнѣйшихъ упражненій въ высшихъ классахъ форматъ бумаги не опредѣляется и будетъ зависѣть отъ величины оригиналовъ.

Строго запрещается вырывать листы изъ тетрадей или замѣнять ихъ новыми, и потому при началѣ курса Учитель обязанъ помѣтить листы во всѣхъ тетрадяхъ своею рукою.

Къ годовому экзамену дозволяется ученикамъ дѣлать рисунки на особыхъ листахъ и на какой бумагѣ они пожелаютъ. Тетрадь, заключающая въ себѣ его годовые труды, приложится къ рисунку и будетъ свидѣтельствовать объ его успѣхахъ.

По мѣрѣ того, какъ ученики исполняютъ рисунки, Учитель осматриваетъ тетради и дѣлаетъ, гдѣ нужно, поправки краснымъ карандашомъ, или пишетъ замѣчанія и одобренія, такъ, чтобы на каждой страницѣ оставались слѣды вниманія Учителя.

Если ученикъ въ теченіе курса пропуститъ одинъ или нѣсколько уроковъ, то долженъ, пропустивъ столько же страницъ въ тетради, начать рисовать то, что прочіе его товарищи рисуютъ, а потомъ стараться въ свободное время пополнить страницы предшествовавшими таблицами.

Дурно выполненная таблица, по слабой способности ученика, не передѣлывается, потому что, въ порядкѣ расположенія оригиналовъ, предшествующій отъ послѣдующаго мало различествуетъ, буде же исполненіе покажетъ небрежность и не вниманіе ученика, то заставить его къ слѣдующему уроку передѣлать рисунокъ въ свободные часы. Для сего назначается въ тетрадяхъ нѣсколько листовъ лишнихъ.

Prawidła, jakich trzymać się powinien Nauczyciel wykładający naukę rysunków:

Rysunki techniczne i figury kursu Piwarskiego, z części 1, 2, 3 i 4-jej działu pierwszego, i 1-jej części działu drugiego, lub podług autorów, którzy mogą być w przyszłości wskazani, powinny być wykonywane w kajetach wielkości półarkuszowej. Takich kajetów, po 15 arkuszy grubych, każdy uczeń obowiązany mieć liczbę dostateczną. Rysunki ręczne części twarzy, głów i pejzaży ołówkiem także w kajetach jednego formatu podług wskazanego wzoru. Porządki architektoniczne i zadania perspektywiczne mają być kreślone grafionem na osobnych arkuszach wskazanego formatu, naklejanym na rajsbrety. Dla dalszej wprawy w wyższych klassach format papieru nie oznacza się, ma on zależeć od wielkości wzoru.

Surowo zabrania się wydzierania kart z kajetów i zastępowania ich nowemi; dla zapobieżenia temu, Nauczyciel obowiązany jest w początku kursu własnoręcznie we wszystkich kajetach karty oznaczyć.

Na roczny examen pozwala się uczniom rysować na oddzielnych arkuszach, i na jakim zechcą papierze. Ta robota dołączy się do kajetu obejmującego roczną pracę ucznia, i świadczyć będzie o jego pilności.

Nauczyciel obowiązany jest oglądać kajeta uczniów w miarę wykonywanych przez nich rysunków, i poprawiać takowe, gdy się okaże tego potrzeba, czerwoną kredką, lub notować tamże swoje uwagi, aby na każdej stronicy był ślad jego staranności.

Uczeń, który opuści w ciągu kursu jedną lub więcej lekcji, powinien po przybyciu zostawić odpowiednią liczbę kart w kajecie czystych, i zacząć rysować to samo co jego koledzy, brakujące zaś z opuszczonych lekcji tablice, w wolnym czasie dopełni.

Jeżeli uczeń, w skutek niezdolności, źle odrobi którą tablicę, to zbytecznem byłoby kazać mu ją przerabiać powtórnie, gdyż w przepisanych wzorach następna tablica mało trudniejszą jest od poprzedzającej; gdyby zaś okazała się niedbałość lub nieuwaga ucznia w robocie, to na następną lekcję w wolnym czasie powinien rysunek przerobić, na co w kajetach powinno być przeznaczone kilka stronnic czystych.

Когда Учитель за болѣзнію пропуститъ нѣсколько уроковъ, ученики зная послѣдовательный порядокъ оригиналовъ, не затрудняясь отсутствіемъ Учителя, должны продолжать рисовать слѣдующія таблицы.

Единообразіе и точное опредѣленіе уроковъ, столь необходимое для преподаванія многочисленному классу учениковъ, не можетъ однако имѣть мѣсто по всѣмъ предметамъ рисованія. Оно возможно только въ техническомъ упражненіи, которое требуетъ болѣе прилежанія, чѣмъ способностей. Пока ученики рисуютъ части лица, головы въ контурахъ и пейзажи въ контурахъ, давать ихъ дѣлать, не иначе какъ въ тетрадяхъ одинаковаго формата, и подбирать оригиналы одинаковой величины и трудности. Для дальнѣйшаго рисованія раздѣлить всѣ оригиналы на категоріи, по величинѣ и трудности ихъ исполненія. Затѣмъ давать постепенно отъ легкой категоріи до труднѣйшей такъ, чтобы въ одно время у всѣхъ были оригиналы, требующіе приблизительно одинаковаго времени для исполненія.

Ученики, вступающіе прямо во 2 и 3-й классы, не имѣя начальныхъ основаній въ рисованіи, не должны служить препятствіемъ къ введенію порядка преподаванія. Ихъ слѣдуетъ сажать особо отъ другихъ, и давать дѣлать, смотря по ихъ способностямъ, нѣкоторыя таблицы изъ тетрадей первыхъ классовъ, а въ теченіе всего года упражнять въ техническомъ рисованіи, какъ главнѣйшей части курса, пока они не догонятъ своихъ товарищей.

15) ПРОГРАММА ПРЕПОДАВАНІЯ ЧИСТОПИСАНІЯ ВЪ ПЯТИКЛАССНЫХЪ УЧЕД- НЫХЪ УЧИЛИЩАХЪ.

І-й классъ (4 часа въ недѣлю).

Въ первую треть года ученики упражняются по образцамъ, заключающимъ въ себѣ черты и составныя части польскихъ буквъ. Въ каждый урокъ выполняютъ двѣ страницы тетради, величиною въ $\frac{1}{2}$ листа писчей бумаги, и дѣлая 5 линіекъ на страницѣ.

Во вторую треть года занимаются попеременно одинъ урокъ польскимъ, другой русскимъ, третій нѣмецкимъ чистописаніемъ. На урокахъ польскаго чистописанія они пишутъ буквы, но не въ азбучномъ порядкѣ, а начиная съ легчайшихъ буквъ и оканчивая самыми трудными. На урокахъ же русскаго чистописанія,

Gdy Nauczyciel dla słabości zdrowia kilka lekcji opuści, to uczniowie obeznani z porządkiem tablic, powinni, nie zważając na jego nieobecność, takowe kolejno przerysowywać.

Ponieważ w licznej klasie nie można spotkać jednakowego uzdolnienia uczniów we wszystkich rodzajach rysunku, tedy ścisła jednostajność wykładu da się tylko zastosować do rodzaju technicznego, w którym więcej potrzeba pilności niżli talentu. Wszelako aby zaradzić temu, należy, póki uczniowie rysują części twarzy, głowy i pejzaże w konturach, nie inaczej pozwalać im rysować, jak w kajetach wskazanego formatu, dobierając wzory jednostajnej wielkości i trudności. Przy dalszym postępie, należy podzielić wszystkie wzory na kategorie, stosownie do ich wielkości i trudności wykonania. Potem przechodzić stopniowo od łatwiejszej kategorii do trudniejszej tak, aby jednocześnie u wszystkich były wzory, wymagające mniej więcej jednostajnego przeciągu czasu do wykonania.

Uczniowie wstępujący od razu do klasy 2 i 3-jej, a niemający jeszcze odpowiedniego usposobienia, nie powinni stanowić przeszkody przy wprowadzeniu powyższego porządku w wykonanie. Należy ich osobno usadowić, i bacząc na ich zdolności, kazać im przerabiać niektóre tablice z części klass niższych, w ciągu zaś całego roku wprawiać w techniczny rysunek, jako główniejszą część kursu, dopóki nie wyrównają swoim kolegom.

15) PROGRAM DO WYKŁADU KALLIGRAFII, W SZKOŁACH POWIATOWYCH O PIĘCIU KLASSACH.

K l a s s a I-sza, (4 godziny na tydzień).

W pierwszym kwartale uczniowie uczą się podług wzorów, zawierających rysy i części składowe głosek polskich. Na każdej lekcji piszą dwie stronicie kajetu wielkości pół arkusza papieru do pisania, robiąc 5 linij na stronicy.

W drugim kwartale, zajmują się, naprzemian, pisanem kalli-
grafii na jednej lekcji po polsku, na drugiej po rosyjsku, na trzeciej po niemiecku. Na lekcjach kalliografii polskiej, piszą głoski nie podług porządku alfabetycznego, lecz zaczynając od głosek najłatwiejszych, a kończąc na najtrudniejszych. Na lekcjach

пишутъ они черты и составныя части легчайшихъ русскихъ буквъ. Наконецъ, на урокахъ нѣмецкаго чистописанія, пишутъ также составныя части нѣмецкихъ буквъ, съ соблюденіемъ надлежащей въ семъ отношеніи постепенности.

Въ каждый урокъ польскаго и русскаго чистописанія исполняютъ по двѣ страницы тетради въ 5 линѣекъ, а нѣмецкаго, по одной страницѣ въ 10 линѣекъ.

Въ остальную треть года пишутъ также попеременно: для польскаго чистописанія по образцамъ, заключающимъ въ себѣ цѣлыя фразы, писанныя большимъ шрифтомъ; для русскаго составныя части болѣе трудныхъ буквъ, а для нѣмецкаго, буквы въ азбучномъ порядкѣ и цѣлыя фразы.

Въ каждый урокъ исполняютъ двѣ страницы, дѣлая по шести линѣекъ на страницѣ.

II-й классъ (3 часа въ недѣлю).

Въ первую треть года, продолженіе предыдущаго писанія на польскомъ и нѣмецкомъ языкѣ; для русскаго же чистописанія, буквы въ надлежащей ихъ постепенности, переходя отъ легчайшихъ къ труднѣйшимъ, и выполняя въ каждый урокъ по двѣ страницы тетради въ пять линѣекъ.

Во вторую треть года ученики пишутъ попеременно на польскомъ и нѣмецкомъ языкѣ, тѣмъ же шрифтомъ, на память, безъ оригиналовъ, по словамъ, которыя продиктуетъ Учитель, исполняя въ каждый урокъ по двѣ страницы, въ пять линѣекъ, на русскомъ же языкѣ, по образцамъ, заключающимъ въ себѣ цѣлыя фразы большимъ шрифтомъ, дѣлая въ каждый урокъ по двѣ страницы въ шесть линѣекъ.

Въ остальную треть года, пишутъ для польскаго и нѣмецкаго чистописанія образцы, писанныя среднимъ и мелкимъ шрифтомъ, наполняя въ каждый урокъ по одной страницѣ тетради въ 11 двойныхъ линѣекъ; на урокахъ же русскаго чистописанія, пишутъ большимъ шрифтомъ на память, безъ оригиналовъ, по словамъ, которыя продиктуетъ Учитель, исполняя въ каждый урокъ по двѣ страницы въ пять или шесть линѣекъ.

III-й классъ (2 часа въ недѣлю).

Въ первую треть года, продолженіе предыдущаго упражне-

за каллиграфіи россыжскіей пишутъ крески и складовые части налѣтвейшихъ россыжскихъ глосек. Наконіе на лекціяхъ каллиграфіи нѣмецкѣй пишутъ также части складовые нѣмецкихъ глосек, при захованіи под тѣмъ взглядѣмъ налѣтвейшаго стопниванія.

На каждѣй лекціи польскѣй и россыжскѣй каллиграфіи записуя по двѣ строніе кајету, о 5 линіахъ кажда; на нѣмецкѣй за по једнѣй строніеу, лез о 10 линіахъ.

Въ олатнімъ кварталѣ пишутъ также напреміан, на лекціи каллиграфіи польскѣй подлугъ wzorów zawierających całe zdania, pisane wielkimi głoskami; на лекціяхъ каллиграфіи россыжскѣй части складовые глосекъ труднѣйшихъ, а на нѣмецкѣй глоски въ порядку алфаветичнымъ і całe zdania.

Co lekcyja zapisują po dwie stronice, po sześć linii na każdej.

K l a s s a II-ga, (3 godziny na tydzień).

W pierwszym kwartale, w dalszym ciągu, pisanie po polsku i po niemiecku, po rosyjsku zaś głoski w porządku należywym, przechodząc od najłatwiejszych, do coraz trudniejszych, zapisując co lekcyja po dwie stronice, na każdej po 5 linii.

W drugim kwartale uczniowie piszą naprzemian po polsku i po niemiecku, tymże charakterem, z pamięci, bez wzorów, wyrazy które podyktuje Nauczyciel, zapisując co lekcyja po dwie stronice, na każdej po 5 linii, po rosyjsku zaś podług wzorów zawierających w sobie całe zdania, wielkim charakterem, zapisując co lekcyja dwie stronice, po sześć linii na każdej.

W ostatnim kwartale, na lekcyi polskiej i niemieckiej kalli-graphii zapisują z wzorów średnim i drobnym charakterem co lekcyja jedną stronicę, na której powinno być 11 podwójnych linijek; на лекціяхъ за каллиграфіи россыжскѣй пишутъ дузіми глосками з паміеці, безъ wzorów, wyrazy, które podyktuje Nauczyciel, zapisując co lekcyja po 2 stronice, 5 linii na każdej.

K l a s s a III-cia, (2 godziny na tydzień).

W pierwszym kwartale, ciąg dalszy poprzedniego ćwiczenia

нія на польскомъ и нѣмецкомъ языкахъ, на русскомъ же изученіе среднего шрифта.

Во вторую треть года, то же писаніе на польскомъ и нѣмецкомъ языкахъ и тѣмъ же шрифтомъ, по не между двухъ, а по одной линіи; на русскомъ же языкѣ ученики продолжаютъ писать среднимъ шрифтомъ.

Въ остальную треть года, изученіе на польскомъ языкѣ круглаго письма французскимъ шрифтомъ (*ronde et coulée*), дѣлая для крупнаго шрифта 5 линіекъ на страницѣ, а для мелкаго 8, и выполняя крупнаго и мелкаго по полустраницѣ въ урокъ; на русскомъ же языкѣ пишутъ на память безъ оригиналовъ, среднимъ шрифтомъ, по словамъ, которыя диктуетъ Учитель.

IV-й классъ (2 часа въ недѣлю).

Возобновить крупное и мелкое чистописаніе на польскомъ, и нѣмецкомъ языкахъ по оригиналамъ, употреблявшимся въ предыдущихъ классахъ; на урокахъ же русскаго чистописанія, ученики изучаютъ мелкое письмо по образцамъ и пишутъ также тѣмъ же шрифтомъ на память по словамъ продиктованнымъ Учителемъ.

Въ писаніи на всѣхъ трехъ языкахъ начальныя буквы дѣлать съ украшеніями, по указанію Учителя, который долженъ избирать изъ нихъ самыя простыя и употребительныя англійскаго и французскаго шрифта.

V-й классъ (1 часъ въ недѣлю).

Для поддержанія почерка учениковъ, который портится отъ скорого письма, слѣдуетъ продолжать простое чистописаніе попеременно на всѣхъ трехъ языкахъ, по образцамъ, назначеннымъ для предыдущихъ классовъ, круглымъ шрифтомъ, употребляя на то полъ урока, а остальное время на исполненіе титульных буквъ.

Правила, коими долженъ руководствоваться Учитель въ преподаваніи чистописанія:

1) Во всѣхъ классахъ, ученики должны имѣть надлежащее число тетрадей для исполненія того количества страницъ, какое указано программой.

2) Тетрадамъ опредѣляется величина въ $\frac{1}{2}$ листа писчей бумаги, сшитымъ въ длину и одинаковаго качества бумаги по

польскій и немецкій каллиграфіи; в россыжскомъ за́съ языку писа́нъ среднимъ характеромъ.

W drugim kwartale toż samo pisanie po polsku i po niemiecku, i tym samym charakterem nie między dwiema linijkami, lecz na jednej; po rossyjsku zaś uczniowie w dalszym ciągu piszą średnim charakterem.

W ostatnim kwartale uczą się po polsku okrągłego pisma, charakterem francuzkim (*ronde et coulée*) zapisując dużemi głoskami 5 linij na stronicy, drobno zaś 8, i zapisując dużemi i drobnemi głoskami pół stronicy co lekcyą; po rossyjsku zaś piszą z pamięci bez wzorów, średniemi głoskami, wyrazy, które podyktuje Nauczyciel.

K l a s s a IV-ta, (2 godziny na tydzień).

Wznówić grubą i drobną kalligrafię, po polsku i po niemiecku, z wzorów używanych w poprzednich klassach; na lekcyach zaś kalligrafii rossyjskiej, uczniowie uczą się pisma drobnego podług wzorów, i piszą także tym samem charakterem wyrazy z pamięci, które podyktuje Nauczyciel.

W pisaniu każdym z tych trzech języków, początkowe głoski czynić z ozdobami, podług tego jak wskaże Nauczyciel, który powinien wybierać je najprostsze i najużywawsze charakteru angielskiego i francuzkiego.

K l a s s a V-ta, (1 godzina na tydzień).

Aby zachować piękność pisma uczniów, która się psuje przez prędkie pisanie, należy w dalszym ciągu pisać zwykłą kalligrafię, naprzemian w każdym z trzech języków, podług wzorów przepisanych dla klass poprzednich, charakterem okrągłym, poświęcając na to pół lekcyi, a czas pozostały na litery ozdobne tytułowe.

Zasady, podług których Nauczyciel powinien postępować w wykładzie kalligrafii:

1) We wszystkich klassach uczniowie winni mieć potrzebną ilość kajetów, aby zapisać tyle stronic, ile jest oznaczone programmem.

2) Kajeta, powinny być wielkości pół arkusza papieru do pisania, zszyte na długość, i jednakowego gatunku papieru, po-

образцу, который укажется начальствомъ. На заглавномъ листѣ пишется училище, къ которому ученикъ принадлежитъ, классъ и имя ученика, годъ, мѣсяцъ, число, когда тетрадь начата, и потомъ въ каждый урокъ сверху страницы отмѣчается мѣсяцъ и число.

3) Учитель помѣчаетъ страницы каждой новой тетради своею рукою, и по мѣрѣ наполненія оной, пишетъ на страницахъ свои замѣчанія или одобренія. По окончаніи же каждой тетради, отбираетъ ихъ и передаетъ для храненія Инспектору до экзамена. Послѣ экзамена тетради возвращаются ученикамъ по принадлежности.

4) Назначенное количество писанія ученикъ обязанъ въ каждый урокъ выполнить, тѣмъ болѣе, что оно соображено съ слабыми способностями.

Способнѣйшимъ ученикамъ, которые будутъ кончать урокъ ранѣе, Учитель можетъ давать дѣлать на концѣ страницы начальные буквы съ украшеніями, но отнюдь не прибавляя положеннаго числа страницъ въ урокъ. Если ученикъ окончить писаніе скоро по небрежности и малому старанію, то долженъ продолжать то же писаніе до конца урока.

5) Ученики, вступающіе въ средніе классы, обыкновенно подготовлены въ чистописаніи дома, но если бы и оказались слабы товарищей, не должны измѣнять общаго порядка, установленнаго программю. Такихъ учениковъ слѣдуетъ сажать на особую скамейку и давать имъ образцы, соответственные ихъ степени знанія, пока не догонятъ товарищей.

6) Учитель долженъ обращать особое вниманіе на положеніе и всѣ приемы ученика при исполненіи урока. Въ семъ отношеніи должны быть соблюдаемы слѣдующія правила:

Ученикъ долженъ сидѣть такъ, чтобы локоть едва касался стола; положеніе должно быть непринужденное; сидѣть должно ровно и прямо; лѣвая сторона груди должна быть въ разстояніи трехъ осмыхъ вершка отъ края стола, а правая сторона груди вдвое далѣе, то есть въ шести осмыхъ вершка; лѣвую ногу нѣсколько болѣе подать впередъ, чѣмъ правую, правую отъ колѣна внизъ поставить отвѣсно. Лѣвый локоть долженъ лежать на столѣ и служить опорю для корпуса, а этимъ уже дана будетъ возможность какъ правой кисти, такъ и той части руки, которая отъ кисти до локтя, имѣть совершенную свободу движенія. Правый

длугъ tego jaki wskaże władza szkolna. Na okładce pisze się szkoła, do której należy uczeń, oraz miesiąc i dzień, w którym kajet zaczęty, a następnie, na każdej stronicy u góry zapisuje się miesiąc i dzień.

3) Nauczyciel znaczy stronicę każdego nowego kajetu, a w miarę zapełniania takowego, zapisuje na stronicach swe uwagi lub pochwały, a po zakończeniu każdego kajetu, odbiera je i oddaje Inspektorowi do schowania na examina. Po examinie kajeta oddają się uczniom, do których należą.

4) Naznaczoną ilość pisma, uczeń powinien co lekcję zapisać, tém bardziej, że takowa zastosowana jest do słabych zdolności.

Zdatniejszym uczniom, którzy przedź lekcję kończyć będą, Nauczyciel może pozwalać pisać na końcu stronicy początkowe głoski z ozdobami, nie powiększając jednakże przeznaczonęj liczby stronic na lekcję. Jeżeli uczeń prędko skończy pisanie, z powodu pośpiechu i niestaranności, powinien pisać dalej do końca lekcyi.

5) Uczniowie wchodzący do klass średnich, którzy zwykle uczyli się kalligrafii w domu, jeśliby okazali się nawet słabszymi od kolegów, nie powinni zmieniać ogólnego porządku ustanowionego tym programmem. Uczniów takich należy mieścić na osobnej ławce i dawać im wzory odpowiednie ich usposobieniu, póki nie dościgną swych kolegów.

6) Nauczyciel zwracać powinien szczególną uwagę na postawę i wszelkie nawyknięcia ucznia przy lekcyi. Pod tym względem winny być zachowane następujące przepisy:

Uczeń powinien siedzieć tak, aby łokieć zaledwie dotykał stołu, położenie łokcia powinno być wolne; siedzieć powinien równo i prosto, lewa strona piersi powinna być w odległości trzech ósmych werszka od brzegu stołu, prawa zaś strona dwa razy dalej t. j. sześć ósmych werszka; lewą nogę cokolwiek więcej naprzód wysunąć niż prawą, od kolana zaś ustawić pionowo na dół. Łokieć lewy powinien leżeć na stole i służyć za podporę ciała; a przez to, dana będzie możność, tak prawej ręce jako téż i dalszej jej części do łokcia mieć zupełną wolność ruchu. Łokieć prawy powinien być oddalony od ciała na półtora werszka lub blisko ty-

локоть долженъ отдѣляться отъ корпуса на $1\frac{1}{2}$ вершка или около этого. Голову наклонить прямо передъ собою столько, сколько необходимо; кто хорошо видитъ, тотъ немного наклоняетъ голову; кто близорукъ, тотъ болѣе, но ни въ какомъ случаѣ не должно склонять голову на сторону. Тетрадь должно держать прямо передъ собою. Кисть руки едва должна прикасаться бумаге, этимъ самымъ ученикъ будетъ вынужденъ держать перо прямо, обѣ оконечности онаго будутъ равно прижимаемы и будутъ выдѣлываться ровно.

Большой палецъ долженъ быть нѣсколько согнутъ, два послѣднихъ пальца, т. е. 4 и мизинецъ, болѣе или менѣе раздѣлены, смотря по величинѣ буквъ. Два первые пальца, т. е. указательный и средний, должны быть нѣсколько согнуты.

Перо должно держать не крѣпко, но свободно; оно отнюдь не должно вертѣться въ пальцахъ; нижній конецъ пера отъ конца указательнаго пальца отстоять съ небольшимъ на четверть вершка, а верхній конецъ пера почти противъ подбородка.

7) Не воспрещая ученикамъ приносить въ классъ очиненныя перья, Учитель долженъ однакожъ заставлять учениковъ по очереди каждаго чинить оныя при себѣ, чтобы они приобрѣли навыкъ въ чиненіи перьевъ, на что, къ сожалѣнію, Учители очень мало обращаютъ вниманія.

Когда ученики начинаютъ порядочно владѣть перомъ, Учитель долженъ приступить къ показанію имъ чиненія перьевъ и повторять это передъ каждымъ классомъ.

8) Никакое отклоненіе отъ точности въ копированіи буквъ и расположеніи ихъ не дозволяется и въ то время, когда ученики пишутъ на память по диктовкѣ; отнюдь не слѣдуетъ позволять имъ писать инымъ почеркомъ, какъ тѣмъ, въ которомъ упражнялись они по образцамъ; иначе ученики впадутъ въ разныя погрѣшности, въ нечеткость, вычурность и безвкусіе.

9) Наконецъ, Учитель не долженъ упускать изъ виду, что истинная цѣль чистописанія не есть писаніе прописей; употребленіе письма не должно ограничиваться каллиграфическимъ классомъ, то есть, классомъ чистописанія, оно должно намъ сопутствовать въ нашей общественной жизни, а для всякаго, чѣмъ бы кто, по выходѣ изъ училища, ни былъ, полезно и пріятно писать красиво, и главное четко. Такъ какъ почеркъ или образъ писа-

le. Głowę nachylić prosto przed siebie ile potrzeba; kto dobrze widzi ten mało pochyła głowę, kto ma wzrok krótki, więcej powinien nachylać, lecz w żadnym przypadku nie należy jej pochylać na bok. Kąci należy trzymać prosto przed sobą, ręka zaledwie powinna dotykać papieru, przez to uczeń będzie zmuszony trzymać pióro prosto, oba jego końce będą równo przyciskane i równo wyrabiać się będą.

Palec wielki powinien być nieco zgięty, dwa palce ostatnie t. j. czwarty i piąty, więcej lub mniej oddzielone, stosownie do wielkości głosek. Dwa pierwsze palce to jest wskazujący i średni powinny być także nieco zgięte.

Pióro należy trzymać słabo, swobodnie; nie kręcić niemi w palcach; koniec niższy pióra od końca wskazującego palca, niewiele więcej mieć powinien nad ćwierć wershka, a górny jego koniec powinien być prawie naprzeciw półbródka.

7) Nie wzbraniając uczniom przynosić do klasy pióra temperowane, Nauczyciel powinien jednakże kazać uczniom kolejno każdemu temperować takowe przy sobie, aby nabyli wprawy w temperowaniu; na co niektórzy Nauczyciele bardzo mało zwracają uwagi.

Gdy uczniowie zaczną przyzwyczaić się władać piórem, Nauczyciel powinien przystąpić do pokazywania sposobu temperowania piór i powtarzać to w każdej klasie.

8) Żadne zboczenia w kopjowaniu głosek i ich układzie nie pozwalają się nawet wtedy, gdy uczniowie piszą z pamięci za dyktowaniem, również nie należy pozwalać im pisać innym charakterem, jak tym jakim uczyli się z wzorów, w przeciwnym bowiem razie wpadną w różne maniery, nieczytelność, niewprawność i niesmak.

9) Nakoniec, Nauczyciel nie powinien spuszczać z uwagi, że prawdziwy cel kalligrafii nie jest pisanie z wzorów; użycie bowiem pisma nie ogranicza się na kalligrafii szkolnej, lecz ono powinno nam towarzyszyć w naszym życiu społecznym; a dla każdego, jakkolwiek obrałby sobie zawód, po wyjściu ze szkoły, pożytecznie i przyjemnie jest pisać pięknie, a co główniejsza czytelnie. Ponieważ charakter czyli sposób pisania, jakiego uczniowie uczyli się

нія такой точно, какому ученики учились въ школѣ, впоследствии не можетъ сохраниться безъ измѣненія, какъ это извѣстно по опыту, то должно при обученіи письму избирать такой почеркъ, который измѣнившись даже, не перестаетъ быть четкимъ. Такимъ почеркомъ должно считать такъ называемый круглый (*écriture ronde*) и именно потому, что главное достоинство его состоитъ въ томъ, что научившись имъ писать, какъ бы ни измѣнился впоследствии почеркъ, какъ бы ни испортилась рука отъ небреженія, или отъ неумѣренна скорого письма, все таки письмо будетъ *четко*, а потому будетъ удобочитаемо, а это главное.

Руководства:

- 1) Прописи Косинскаго.
- 2) Прописи Олещинскаго.
- 3) Полный курсъ каллиграфіи, изданный въ Москвѣ въ 1837 г.
- 4) Прописи Гурьева.

N° 55.

О преподаваніи латинскаго языка въ реальной гимназій и
высшихъ реальныхъ училищахъ.

(22 Августа 1856 года)

Г. Попечителю Варшавскаго учебнаго округа.

МИНИСТЕРСТВО НАРОДНАГО ПРОСВѢЩЕНІЯ.

Вслѣдствіе представленія Вашего Превосходительства отъ 2 (14) сего Августа, я не встрѣчаю препятствія, чтобы для поступленія въ предположенію къ учрежденію въ Варшавѣ Императорскую-Царскую Медико-Хирургическую Академію воспитанниковъ обучающихся въ Варшавской реальной гимназій и въ двухъ высшихъ реальныхъ училищахъ, преподаваемъ былъ, латинскій языкъ въ свободные часы, для желающихъ посвятить себя медицинѣ съ порученіемъ преподаванія онаго двумъ Учителямъ въ каждомъ изъ сихъ заведеній и съ назначеніемъ имъ за то добавочнаго жалованья по сто пятидесяти рублей серебромъ въ годъ, всего ежегодно до 900 рублей серебромъ съ тѣмъ, чтобы издержка сія отнесена была на экстраординарную сумму Варшавскаго округа. О разрѣшеніи сей издержки, покорнѣйше

в школе, в przyszłości nie może zachować się bez zmiany, jak to wiadomo jest z doświadczenia, należy więc, przy nauce pisania, wybierać taki charakter, który chociaż się zmieni, nie przestanie być jednak czytelnym. Za taki charakter uważać należy tak nazwany okrągły (*écriture ronde*) mianowicie dla tego, że główna jego zaleta zależy na tem, iż nauczywszy się nim pisać, chociażby charakter się zmienił w przyszłości, chociażby się ręka zepsuła przez nieuwagę, lub zbyt szybkie pisanie; zawsze jednakże pismo będzie wyraźne, a przez to czytelne, co jest rzeczą główną.

Wzory dla uczniów:

- 1) Kosińskiego.
- 2) Oleszczyńskiego.
- 3) Całkowity kurs kalligrafii, wydany w Moskwie 1837 r.
- 4) Wzory Gurjewa.

N° 55.

О выкладке языка латинскаго в гимназійу realnem i
wyższych szkołach realnych.

(d. 22 Sierpnia 1856 r.)

Do JW. Kuratora okręgu naukowego Warszawskiego.

MINISTERIUM OŚWIECENIA PUBLICZNEGO.

Po rozpoznaniu przedstawienia JW. Pana z d. 2 (14) Sierpnia r. b., nie upatruję żadnej przeszkody, aby dla ułatwienia młodzieży pobierającej nauki w gimnazjum realnem w Warszawie i w wyższych szkołach realnych, a mających zamiar wstąpienia do otworzyć się mającej Cesarsko-Królewskiej Akademii Medycznej, wykładanym był w godzinach wolnych język łaciński, z poruczeniem wykładu onego dwóm Nauczycielom w każdym z tych zakładów, za dodatkowem za to wynagrodzeniem, po 150 rsr. rocznie, co w ogóle wyniesie sumę rs. 900, pokryć się mającą z funduszu etatem okręgu naukowego Warszawskiego na wydatki nieprzewidziane wydzielonego. O upoważnieniu do zarządzenia wydatku powyższego, zechcesz

прошу Васъ, Милостивый Государь, войти съ представлениемъ въ Совѣтъ Управленія Царства Польскаго, и о послѣдующемъ меня увѣдомить.

С.-Петербургъ, 22 Августа 1856 года.

Министръ Народнаго Просвѣщенія (подписано) *Норовъ*.

N° 56.

О преобразованіи филологическихъ гимназій.

(19 Сентября 1857 года.)

Г. Попечителю Варшавскаго учебнаго округа.

МИНИСТЕРСТВО НАРОДНАГО ПРОСВѢЩЕНІЯ.

Главное правленіе училищъ, на разсмотрѣніе котораго предложено было дѣло о преобразованіи филологическихъ гимназій Варшавскаго учебнаго округа, убѣждаясь заключеніемъ Г. Намѣстника Царства Польскаго, что предполагаемое устройство сихъ заведеній, съ двоякимъ, начиная съ пятаго класса, курсомъ, историко-филологическимъ и физико-математическимъ и съ прибавленіемъ восьмаго спеціального юридическаго класса, для тѣхъ воспитанниковъ, кои предназначаютъ себя къ службѣ по судебной части и не имѣютъ намѣренія, или средствъ, продолжать учение въ Университетахъ, удовлетворить мѣстнымъ потребностямъ, — журналомъ 10 минувшаго Августа положило: представленное Вами распредѣленіе учебныхъ предметовъ въ сихъ гимназіяхъ утвердить въ видѣ опыта на три года и поднести составленный проектъ штата на Высочайшее Его Императорскаго-Величества утвержденіе.

По предполагаемому же Вашимъ Превосходительствомъ измѣненію основаній для присвоенія Учителямъ званія и правъ старшихъ Учителей, истребовать заключеніе начальствъ прочихъ учебныхъ округовъ, такъ какъ Учители учебныхъ заведеній Варшавскаго учебнаго округа сравнены въ преимуществахъ съ соответственными имъ должностями въ учебныхъ заведеніяхъ Имперіи, и послѣ того, предложить сей проектъ на обсужденіе Ученаго Комитета, учрежденнаго при главномъ правленіи училищъ.

сіе JW. Pan odnieść do Rady Administracyjnej Królestwa Polskiego, a o skutku mnie zawiadomić.

St. Petersburg, d. 22 Sierpnia 1856 roku.

Minister Oświecenia Publicznego (podpisano) *Norow*.

N° 56.

O reorganizacji gimnazjów filologicznych.

(d. 19 Września 1857 roku)

Do Kuratora okręgu naukowego Warszawskiego.

MINISTERIUM OŚWIECENIA PUBLICZNEGO.

Główny zarząd szkół, rozpoznaniu którego komunikowanym był przedmiot reorganizacji gimnazjów filologicznych okręgu naukowego Warszawskiego, przekonawszy się z wniosków Namiestnika Królestwa Polskiego, że projekt urządzenia tych zakładów, z podwójnym, poczynając od klasy 5-jej kursem filologiczno-historycznym i fizyko-matematycznym, z dodaniem 8-jej klasy specjalnej prawa dla tych uczniów, którzy zamierzają sobie obrać zawód w służbie sądowej, a nie mają zamiaru lub środków kończyć nauki w Uniwersytetach, zadosyć uczyni miejscowym potrzebom, w protokóle z dnia 10-go zeszłego miesiąca Sierpnia postanowił: aby przedstawiony przez JWgo Pana rozkład nauk dla tych gimnazjów zatwierdzony został sposobem próby na lata trzy, tudzież aby odpowiedni w tej mierze projekt do etatu poniesionym był do Najwyższego zatwierdzenia.

Co się tycze projektowanej przez JW. Pana zmiany zasad, zmierzających do nadania Nauczycielom tytułu i prawa starszych Nauczycieli, polecono zasięgnąć zdania zwierzchności innych okręgów naukowych, a to z uwagi, że Nauczyciele pełniący służbę w zakładach okręgu naukowego Warszawskiego, zrównani są w prawach z Nauczycielami przy zakładach naukowych w Cesarstwie, poczem dopiero, po zebraniu zdań, o których powyżej mowa, projekt JW. Pana przedstawiony będzie do ocenienia Komitetowi naukowemu, ustanowionemu przy głównym zarządzie naukowym.

Журналъ сей и штатъ въ 7 (19) день сего Сентября удостоились Высочайшаго утверждения.

Увѣдомляя объ этомъ Ваше Превосходительство и препровождая при семъ копии съ Высочайше утвержденного штата филологическихъ гимназій, равно съ утвержденного главнымъ правленіемъ училищъ распределения преподаванія въ сихъ гимназіяхъ, покорнѣйше прошу сдѣлать распоряженіе о приведеніи въ дѣйствіе предназначеннаго устройства гимназій въ видѣ опыта на три года, съ принятіемъ въ руководство при распределеніи преподаванія законовѣдѣнія представленнаго мнѣ Вами отъ 9 Марта сего года за № 2,821 росписанія, равно о пересмотрѣ и исправленіи подробныхъ программъ преподаванія всѣхъ предметовъ сообразно новому устройству гимназій и о представленіи оныхъ на мое утверждение.

С.-Петербургъ, 19 Сентября 1857 года.

Министръ Народнаго Просвѣщенія (подписано) *Норовъ*.

№ 57.

Штатъ гимназій Варшавскаго учебнаго округа.

(7 (19) Сентября 1857 года.)

На подлинномъ Собственною Его Императорскаго Величества рукою написано:

„Быть по сему“.

Въ Дармштадѣ, 7 (19) Сентября 1857 г.

Штатъ гимназій Варшавскаго учебнаго округа.

	Классы должностей и разряды мундировъ	Въ Варшавской гимназій	Въ прочихъ гимназіяхъ
		Рубли серебромъ	
Директоръ	VI	1,200	1,050
Инспекторъ.	VIII	750	675
Законоучитель Римско-католическаго вѣроисповѣданія	—	360	360
Итого		2,310	2,085

Протоколъ ten i etat z dnia 7 (19) Września NAJMIŁOŚCIWIJEJ zatwierdzony został.

Zawiadamiając o tém JW. Pana i przesyłając przytem kopią NAJMIŁOŚCIWIJEJ zatwierdzonego etatu gimnazyów filologicznych, tudzież zatwierdzonego przez główny zarząd naukowy rozkładu nauk w tych gimnazyach, upraszam JW. Pana, abyś zechciał wydać rozporządzenie wprowadzenia w wykonanie reorganizacyi gimnazyów, sposobem próby na lat trzy, a zarazem przyjął za zasadę przy wykładzie prawa, przedstawiony przez siebie w dniu 9 Marca r. b. za Nr. 2,821 rozkład. W końcu, upraszam JW. Pana o przejrzenie i poprawienie programatów wykładowych, stosownie do nowego urządzenia gimnazyów i o przedstawienie takowych do mojego potwierdzenia.

St. Petersburg, d. 19 Września 1857 roku.

Minister Oświecenia Publicznego, (podpisano) *Norow*.

№ 57.

Etat gimnazyów okręgu naukowego Warszawskiego.

(d. 7 (19) Września 1857 roku)

Na oryginale własną Jego CESARSKIEJ MOŚCI ręką napisano:

„Ma być podług tego“.

W Darmsztadzie, d. 7 (19) Września 1857 r.

ETAT GIMNAZYÓW OKRĘGU NAUKOWEGO WARSZAWSKIEGO.

	Klasa urzędu i munduru	w gimnazjum w Warszawie	w innych gimna- zyach
		Ruble srebrem	
Dyrektor	VI	1,200	1,050
Inspektor	VIII	750	675
Nauczyciel Religii Rzymsko- katolickiej	—	360	360
do przeniesienia		2,310	2,085

транспортъ .	—	2,310	2,085
Старшіе Учители:			
Русской и польской словесности, латинскаго и греческаго языковъ, всеобщей, русской и польской исторіи, математическихъ наукъ, физики, химіи, естественной исторіи и законовѣдѣнія .	IX		
двумъ изъ нихъ по 750 р. с.		1,500	1,500
тремъ „ „ „ 600 „		1,800	1,800
„ „ „ „ 510 „		1,530	1,530
„ „ „ „ 450 „		1,350	1,350
Младшіе Учители:			
Русской, польской и латинской грамматики, всеобщей и русской географіи, ариѳметики и бухгалтеріи	X		
Учители французскаго и нѣмецкаго языковъ .	XII д. X м.		
одному изъ ихъ 450 р. с.		450	—
тремъ „ „ „ по 400 „		1,200	1,200
двумъ „ „ „ 360 „		720	720
Учителю рисованія и черченія	XII д.	360	360
Учителю чистописанія .	X м.	300	300
Учителю церковнаго пѣнія .	—	120	90
На единовременное вознагражденіе Русскихъ Учителей .	—	300	300
Учителю, завѣдывающему гимназическою бібліотекою, прибавочнаго жалованія .	—	100	100
Секретари:			
старшій	XIV д.	360	
младшій	X м.	300	300
Два Писца 3-го разряда по 180 руб. сер.	—	360	360
Швейцаръ	—	150	—
итого .	—	13,210	11,995

z przeniesienia	—	2,310	2,085
Starsi Nauczyciele:			
Literatury rosyjskiej i polskiej, języków łacińskiego i greckiego, historyi powszechnej, rosyjskiej i polskiej, nauk matematycznych, fizyki, chemii, historyi naturalnej i nauki prawa	IX		
dwóm z nich po rsr. 750		1,500	1,500
trzem „ „ „ 600		1,800	1,800
„ „ „ „ 510		1,530	1,530
„ „ „ „ 450		1,350	1,350
Młodszy Nauczyciele:			
Grammatyki rosyjskiej, polskiej i łacińskiej, geografii powszechnej i rosyjskiej, arytmetyki i buchhalteryi .	X		
Nauczyciele języków francuzkiego i niemieckiego.	XII u. X m.		
jednemu z nich rs. 450		450	—
trzem „ „ „ po 400		1,200	1,200
dwóm „ „ „ 360		720	720
Nau. rysun. ręcznego i linearne.	XII u.	360	360
Nauczycielowi kalligrafii .	X m.	300	300
Nauczycielowi śpiewu kościel.	—	120	90
Na jednorazowe wynagrodzenie Nauczycieli Rosyjskich.	—	300	300
Nauczycielowi utrzymującemu bibliotekę gimnazjalną, płacy dodatkowej .	—	100	100
Sekretarze:			
Starszy	XIV u.	360	
Młodszy	X m.	300	300
Dwóch Kancelistów klasy 3-jej po rsr. 180	—	360	360
Szwajcar	—	150	—
do przeniesienia		13,210	11,995

транспортъ .	—	13,210	11,995
Дядьки:			
одному 150 руб. сер.	—	270	270
другому 120 „			
На совершение духовныхъ			
требъ, прислугу, канцеляр-			
скія потребности, отопленіе			
и освѣщеніе	—	660	570
Итого .	—	14,140	12,835

Примѣчаніе 1. Единовременныя вознагражденія Русскимъ Учителямъ назначаются Попечителемъ округа, по мѣрѣ усердія къ службѣ.

2. Законоучители: Православнаго, Евангелическаго и Греко-Уніятскаго исповѣданій, назначаются по мѣрѣ надобности и получаютъ плату, по усмотрѣнію Попечителя, изъ общей экстраординарной суммы Варшавскаго учебнаго округа.

3. Издержки на содержаніе и починку гимназическихъ зданій, плату съ оныхъ податей, покупку книгъ и другихъ учебныхъ пособій, награды для учениковъ и на другія потребности, не показанныя въ семь штатѣ, удовлетворяются, по распоряженію Попечителя учебнаго округа, изъ общей экстраординарной суммы Варшавскаго учебнаго округа.

Съподлиннымъ вѣрно:

Директоръ (подписано) *Гаевскій.*

z przeniesienia	—	13,210	11,995
Dozorcy uczniów:			
jednemu rsr. 150	—	270	270
drugiemu rs. 120			
Na utrzymanie nabożeństwa,			
usługę, potrzeby kancela-			
ryjne, opał i światło	—	660	570
Ogółem .	—	14,140	12,835

Uwaga 1. Jednorazowe wynagrodzenie dla Nauczycieli Rossyjskich wyznacza Kurator Okręgu w miarę ich gorliwości w służbie.

2. Nauczyciele Religii: Prawosławnej, Ewangelickiej i Grecko-unickiej, mają być przeznaczani w miarę potrzeby i otrzymują płacę wedle uznania Kuratora z ogólnej summy wyznaczonej etatem na extraordynaryja dla okręgu naukowego Warszawskiego.

3. Wydatki na utrzymanie i reparacyę budowli gimnazyalnych, opłatę z nich podatków, na kupno książek i innych pomocy naukowych, na nagrody dla uczniów i inne potrzeby etatem niniejszym nie objęte, mają być zaspakajane, za decyzją Kuratora Okręgu, z ogólnej summy wyznaczonej etatem na extraordynaryja dla okręgu naukowego Warszawskiego.

Za zgodność:

Dyrektor (podpisano) *Gajewski.*

№
Распределение учеб
(1857)

Название предметовъ	Классы общіе				Классы по		
					Историко-фило- логическому		
	I	II	III	IV	V	VI	VII
Законъ Божій	3	2	2	2	1	1	1
Русскій языкъ и словесность	5	4	4	4	5	4	5
Польскій „ „	4	3	3	3	3	2	3
Латинскій „ „	—	4	4	4	5	5	5
Греческій „ „	—	—	—	—	4	3	5
Французскій языкъ	—	2	3	3	3	2	2
Нѣмецкій языкъ	—	3	3	3	3	2	2
Ариометика	5	3	3	2	—	—	—
Геометрія	—	2	2	2	—	—	—
Землемѣріе и нивелировка	—	—	—	1	—	—	—
Алгебра	—	—	—	—	—	—	—
Тригонометрія	—	—	—	—	—	—	—
Начертательная геометрія	—	—	—	—	—	—	—
Механика	—	—	—	—	—	—	—
Аналитическая геометрія	—	—	—	—	—	—	—
Бухгалтерія	—	—	—	—	—	—	—
Естественная исторія	—	—	—	—	2	2	1
Физика	—	—	—	—	2	2	—
Химія	—	—	—	—	—	—	2
Математическая и физическая географія	—	—	—	—	—	2	—
Географія	—	3	3	2	2	—	—
Исторія всеобщая и Русская	—	—	—	—	4	4	4
Законовѣдѣніе	—	—	—	—	—	5	4
Числописаніе	4	2	3	2	—	—	—
Рисованіе	3	2	2	2	—	—	—
Черченіе	—	—	—	2	—	—	—
Итого	24	30	32	32	34	34	34

Примѣчаніе 1. Для тѣхъ изъ обучающихся по физико-математическому отдѣленію, которые бы имѣли намѣреніе впоследствии посвятить себя изученію медицины или духовному званію, преподается въ V, VI и VII-мъ классахъ особо латинскій языкъ, по два часа въ недѣлю

58.

ныхъ предметовъ.

года.)

отдѣленіямъ			Спеціальны юридическій классъ	Всѣхъ уроковъ				
Физико-матема- тическому				Общихъ	Въ отдѣленіи		Въ специаль- номъ юриди- ческомъ клас- сѣ	Итого во всѣхъ классахъ
V	VI	VII			Историко- филологи- ческое	Физико-ма- тематиче- ское		
1	1	1	—	12	—	—	—	12
4	3	3	—	27	4	—	—	31
2	2	2	—	19	2	—	—	21
—	—	—	—	12	15	—	—	27
—	—	—	—	—	12	—	—	12
3	2	2	—	15	—	—	—	15
3	2	2	—	16	—	—	—	16
—	—	—	—	13	—	—	—	13
2	—	—	—	6	—	2	—	8
—	—	2	—	1	—	2	—	3
3	3	2	—	—	—	8	—	8
—	3	—	—	—	—	3	—	3
2	3	—	—	—	—	5	—	5
—	—	5	—	—	—	5	—	5
—	—	2	—	—	—	2	—	2
—	2	—	—	—	—	2	—	2
2	2	2	—	4	1	2	—	7
3	3	3	—	—	4	9	—	13
3	2	3	—	—	2	8	—	10
—	2	—	—	2	—	—	—	2
2	—	—	—	10	—	—	—	10
2	2	2	—	—	12	6	—	18
—	—	—	24	—	9	—	24	33
—	—	—	—	11	—	—	—	11
—	—	—	—	9	—	—	—	9
2	2	3	—	2	—	7	—	9
34	34	34	24	159	61	61	24	305

Примѣчаніе 2. Изъ числа преподаваемыхъ въ гимназій двухъ новѣйшихъ языковъ, французскаго и нѣмецкаго, одинъ только для учениковъ обязательнъ.

Директоръ (подписано) П. Гаевскій.

N°
P l a n
(1857)

Wyszczególnienie przedmiotów	Klasy ogólne				Klasy po		
					Historyczno-filologicznego		
	I	II	III	IV	V	VI	VII
Nauka Religii	3	2	2	2	1	1	1
Język rosyjski i literatura	5	4	4	4	5	4	5
„ polski „	4	3	3	3	3	2	3
„ łaciński „	—	4	4	4	5	5	5
„ grecki „	—	—	—	—	4	3	5
„ francuzki	—	2	3	3	3	2	2
„ niemiecki	—	3	3	3	3	2	2
Arytmetyka	5	3	3	2	—	—	—
Geometrya	—	2	2	2	—	—	—
Miernictwo i niwellacya	—	—	—	1	—	—	—
Algebra	—	—	—	—	—	—	—
Trygonometrya	—	—	—	—	—	—	—
Geometrya wykreslna	—	—	—	—	—	—	—
Mechanika	—	—	—	—	—	—	—
Geometrya analityczna	—	—	—	—	—	—	—
Buchhalterya	—	—	—	—	—	—	—
Historya naturalna	—	—	—	—	2	2	1
Fizyka	—	—	—	—	2	2	—
Chemia	—	—	—	—	—	—	2
Geografia matematyczna i fizyczna	—	—	—	—	—	2	—
Geografia	—	3	3	2	2	—	—
Historya powszechna i russka	—	—	—	—	4	4	4
Nauka prawa	—	—	—	—	—	5	4
Kalligrafia	4	2	3	2	—	—	—
Rysunki	3	2	2	2	—	—	—
Rysunki linearne	—	—	—	2	—	—	—
Razem	24	30	32	32	34	34	34

Uwaga 1. Dla uczniów pobierających nauki na oddziale fizyczno-matematycznym, a mających zamiar poświęcić się w przyszłości zawodowi lekarskiemu, lub stanowi duchownemu, wykładany być ma w klassach V, VI i VII język łaciński osobno po dwie godziny w tygodniu.

58.
n a u k.

(roku)

dług oddziałów			Klasa specjalna nauki prawa	Razem lekcyj				
Fizyczno-matematycznego				Ogólnych	W oddziałach		W klasie specjalnej nauki prawa	Razem we wszystkich klassach
V	VI	VII			Historyczno-filologicznym	Fizyczno-matematycznym		
VIII								
1	1	1	—	12	—	—	—	12
4	3	3	—	27	4	—	—	31
2	2	2	—	19	2	—	—	21
—	—	—	—	12	15	—	—	27
—	—	—	—	—	12	—	—	12
3	2	2	—	15	—	—	—	15
3	2	2	—	16	—	—	—	16
—	—	—	—	13	—	—	—	13
2	—	—	—	6	—	2	—	8
—	—	2	—	1	—	2	—	3
3	3	2	—	—	—	8	—	8
—	3	—	—	—	—	3	—	3
2	3	—	—	—	—	5	—	5
—	—	5	—	—	—	5	—	5
—	—	2	—	—	—	2	—	2
—	2	—	—	—	—	2	—	2
2	2	2	—	4	1	2	—	7
3	3	3	—	—	4	9	—	13
3	2	3	—	—	2	8	—	10
—	2	—	—	2	—	—	—	2
2	—	—	—	10	—	—	—	10
2	2	2	—	—	12	6	—	18
—	—	—	24	—	9	—	24	33
—	—	—	—	11	—	—	—	11
—	—	—	—	9	—	—	—	9
2	2	3	—	2	—	7	—	9
34	34	34	24	159	61	61	24	305

Uwaga 2. Z wykładanych w gimnazyach dwóch języków nowożytnych, francuzkiego i niemieckiego, jeden tylko jest obowiązkowym dla uczniów.

Dyrektor (podpisano) *P. Gajewski.*

N°59.

Правила для оцѣнки поведенія, успѣховъ, прилежанія и способностей учениковъ и для удостоенія ихъ перевода, выпуска и наградъ, въ училищахъ Варшавскаго учебнаго округа, утвержденныя Министерствомъ Народнаго Просвѣщенія 18 Января 1857 года, (№ 472).

Г л а в а I.

Объ отмѣткахъ по поведенію, успѣхамъ въ наукахъ, прилежанію и способностямъ учениковъ.

§ 1.

Поведеніе, успѣхи въ наукахъ, прилежаніе и способности учениковъ отмѣчаются цифрами: 1, 2, 3, 4, 5, значеніе коихъ опредѣлено въ слѣдующей таблицѣ:

Цифры	Значеніе цифръ			
	Поведенія	Успѣховъ	Прилежанія	Способностей
1	худое	слабые	малое	малыя
2	посредственное	посредственные	посредственное	посредственные
3	хорошее	хорошіе	хорошее	хорошія
4	очень хорошее	очень хорошіе	очень хорошее	очень хорошія
5	отличное	отличные	отличное	отличныя

Г л а в а II.

Книги и вѣдомости для надлежащаго порядка въ учебномъ и нравственно-наблюдательномъ отношеніяхъ, и для точной оцѣнки поведенія, успѣховъ, прилежанія и способностей учениковъ,

§ 2.

Для надлежащаго порядка въ учебномъ и нравственно-наблюдательномъ отношеніяхъ, а равно для точной оцѣнки поведе-

N° 59.

Прzepisy dla ocenienia sprawowania się, postępu w naukach, pilności i zdolności uczniów, tudzież przyznawania im promocyj, patentów z ukończonych nauk i nagród, w szkołach okręgu naukowego Warszawskiego, w dniu 18 Stycznia 1857 roku (Nr. 472) przez Ministeryum Oświecenia Narodowego zatwierdzone.

C z ę ś ć I.

O stopniach, jakimi oznaczane być mają sprawowanie się, postęp w naukach, pilność i zdolność uczniów.

§ 1.

Sprawowanie się, postęp w naukach, pilność i zdolność uczniów oznaczają się liczbami: 1, 2, 3, 4, 5. Znaczenie tych liczb określone jest w następującym wykazie:

Liczby	Znaczenie liczb			
	Sprawowania się	Postępu w naukach	Pilności	Zdolności
1	naganne	mały	mała	mała
2	mierne	mierny	mierna	mierna
3	dobre	dobry	dobra	dobra
4	bardzo dobre	bardzo dobry	bardzo dobra	bardzo dobra
5	wzorowe	celujący	wzorowa	wielka

C z ę ś ć II.

Księgi i wykazy dla należytego porządku pod względem naukowym i wychowawczo-nadzorczym, oraz dla dokładnego oceniania sprawowania się, postępu w naukach, pilności i zdolności uczniów.

§ 2.

Dla należytego porządku we względzie naukowym i wychowawczo-nadzorczym, tudzież dla dokładnego oceniania sprawowa-

нія, успѣховъ, прилежанія и способностей учениковъ, въ каждомъ училищѣ полагаются слѣдующія книги и вѣдомости:

- a) росписаніе уроковъ;
- б) Инспекторская (или Смотрительская) книга;
- в) классныя ценсурныя книги;
- г) классныя журналы;
- д) штрафная книга;
- е) общая ценсурная книга;
- ж) мѣсячная ценсурная вѣдомость;
- з) выписки изъ общей ценсурной книги.

Росписаніе уроковъ (по формѣ подъ лит. А) по днямъ, часамъ, классамъ, предметамъ и Учителямъ, за подписью Начальника заведенія, должно быть прибито къ стѣнѣ въ той части зданія, гдѣ помѣщаются классы, и въ мѣстѣ удобномъ, чтобы все было видно. Оно находится также въ книгѣ Инспекторской или Смотрительской.

Инспекторская (или Смотрительская) книга (по формѣ подъ лит. В) заключаетъ въ себѣ слѣдующія свѣдѣнія:

- 1) вышеупомянутое росписаніе предметовъ;
- 2) росписаніе уроковъ по Учителямъ, чтобы, по первому взгляду, Инспекторъ, или Штатный Смотритель, могъ узнать, кто изъ Учителей, въ какой именно часъ, занятъ урокомъ, или свободенъ отъ онаго;
- 3) вѣдомость, раздѣленная на все мѣсяцы, въ которую вписываются пропуски Учителями уроковъ и отмѣчается, кто заступалъ отсутствующихъ;
- 4) списокъ учениковъ по классамъ, съ означеніемъ лѣтъ, званія, квартиры, репетитора, учебныхъ книгъ, коими ученикъ долженъ быть снабженъ, и №, подъ которымъ висятъ въ классномъ корридорѣ шинель и фуражка;
- 5) списокъ учениковъ Православнаго исповѣданія;
- 6) списокъ учениковъ Лютеранскаго и Евангелическо-Реформатскаго исповѣданій;
- 7) списокъ учениковъ высшихъ классовъ, посѣщающихъ классъ рисованія, въ филологическихъ гимназіяхъ;
- 8) списокъ учениковъ по отдѣленіямъ въ филологическихъ гимназіяхъ и въ реальной гимназіи;

нія, прогрессу въ наукахъ, пильности и способности учениковъ, въ каждой школѣ заправдаются слѣдующія книги и выказы:

- a) rozkład nauk;
- b) księga utrzymywana przez Inspektora lub Nadzorcę Etatowego;
- c) księgi klasowe cenzur;
- d) dzienniki klasowe;
- e) księga kar;
- f) księga ogólna cenzur;
- g) wykaz miesięczny cenzur;
- h) wyciąg z ogólnej księgi cenzur.

Rozkład nauk (podług wzoru pod lit. A) na dnie, godziny, klasy, przedmioty i Nauczycieli, podpisany przez Zwierzchnika zakładu, powinien być przybity na ścianie w tej części gmachu, gdzie są pomieszczone klasy, i dogodnym miejscu, żeby był łatwo przez każdego widziany. Tenże rozkład nauk winien się znajdować i w księdze utrzymywanej przez Inspektora lub Nadzorcę Etatowego.

Księga utrzymywana przez Inspektora lub Nadzorcę Etatowego (podług wzoru pod lit. B) zawiera w sobie następujące wiadomości:

- 1) rozkład nauk wyżej wspomniany;
- 2) rozkład lekcji na Nauczycieli, ażeby Inspektor lub Nadzorca Etatowy na pierwszy rzut oka mógł zaraz widzieć, który z Nauczycieli, w jakiej mianowicie godzinie, ma lekcję lub nie;
- 3) wykaz ułożony podług miesięcy, w którym wpisują się lekcje opuszczone przez Nauczycieli, z wymienieniem, kto ich zastępował;
- 4) lista uczniów podług klas, z oznaczeniem lat wieku, stanu, mieszkania, korrepetytora, książek szkolnych, w jakie uczeń powinien być zaopatrzony, i numeru pod którym każdy z uczniów umieszcza na korytarzu szkolnym płaszcz i czapkę;
- 5) lista uczniów wyznania Prawosławnego;
- 6) lista uczniów wyznania Ewangelicko-Augsburgskiego i Reformowanego;
- 7) lista uczniów klas wyższych, uczęszczających na lekcje rysunków w gimnazyach filologicznych;
- 8) lista uczniów podług oddziałów w gimnazyach filologicznych i w gimnazjum realnym;

занія, какимъ подвергаемы были виновные. Штрафная книга должна быть ведена со всею тщательностію. Училищное начальство обязано вносить въ оную всѣ проступки учениковъ, чтобы и самому имѣть возможность основательно оцѣнить поведеніе учащихся, и высшему начальству представить вѣрный матеріалъ для сужденія о нравственномъ состояніи учебнаго заведенія, а равно и о томъ, какія мѣры употребляемы были къ исправленію поведенія учащихся. Штрафная книга въ то же время представить и вѣрные доказательства для родителей и опекуновъ воспитывающагося юношества, въ случаѣ, если они пожелаютъ сами удостовѣриться въ поведеніи своихъ дѣтей или родственниковъ. Штрафная книга хранится у Инспектора или у Штатнаго Смотрителя.

Въ общую ценсурную книгу (составленную по формѣ подъ лит. F) Инспекторъ въ институтахъ, гимназіяхъ, въ высшихъ и уѣздныхъ реальныхъ училищахъ, а Штатный Смотритель въ филологическихъ уѣздныхъ училищахъ, вносятъ, въ концѣ каждаго мѣсяца, поставленные Учителями въ классной ценсурной книгѣ средніе балы, со всѣми дробями, по успѣхамъ учениковъ въ наукахъ, а также и число пропущенныхъ учениками уроковъ. Въ этой книгѣ отмѣчаются также ежемѣсячно и балы по поведенію, прилежанію и способностямъ учениковъ, — въ институтахъ и въ гимназіяхъ, по соображеніямъ Директора и Инспектора, въ высшихъ и уѣздныхъ реальныхъ училищахъ, по соображеніямъ Инспектора и его помощника, а въ уѣздныхъ филологическихъ училищахъ, по соображеніямъ Штатнаго Смотрителя. При семъ принимаются также во вниманіе балы по поведенію, прилежанію и способностямъ, поставленные Учителями въ классной ценсурной книгѣ, и отмѣтки въ штрафной книгѣ.

Мѣсячную ценсурную вѣдомость объ успѣхахъ и поведеніи учениковъ (по формѣ подъ лит. G), составляетъ въ институтахъ, въ гимназіяхъ, въ высшихъ и уѣздныхъ реальныхъ училищахъ, Инспекторъ, а въ уѣздныхъ филологическихъ училищахъ, Штатный Смотритель. Вѣдомость эта представляется въ общемъ мѣсячномъ Учительскомъ собраніи, куда также приносятся для справокъ штрафная книга и общая и классная ценсурная книги. Мѣсячная ценсурная вѣдомость составляется на основаніи средняго числа баловъ, выводимаго посредствомъ сложенія всѣхъ баловъ, отмѣченныхъ по каждому преподаваемому предмету, и раздѣленія суммы на число графъ, содержащихъ сіи предметы.

winna być prowadzona z całą dokładnością. Zwierzchność szkolna obowiązana jest zamieszczać w niej wszystkie przewinienia uczniów, aby była w możności i sama dokładnie oceniać sprawowanie się uczniów, i przedstawiać Władzy wyższej rzetelny obraz stanu moralnego szkoły, jak niemniej, jakie przedsiębrane były środki ku poprawie złych uczniów. Księga kar będzie zarazem i jawnym dowodem dla rodziców lub opiekunów uczącej się młodzieży, w razie jeżeliby sami życzyli sobie przekonać się o sprawowaniu się swoich synów lub pupillów. Księga kar zachowywana być ma u Inspektora lub Nadzorcy Etatowego.

W ogólną księgę cenzur (ułożoną podług wzoru pod lit. F) Inspektorowie w instytucach, gimnazyach, szkołach realnych wyższych i powiatowych, a Nadzorcy Etatowi w szkołach powiatowych filologicznych, w końcu każdego miesiąca, wpisują średnie stopnie, ze wszystkimi ułomkami, postępu uczniów w naukach, zamieszczone przez Nauczycieli w księdze klassowej cenzur, oraz liczbę opuszczonych lekcyj przez uczniów. W téjże księdze wpisują się także każdego miesiąca i stopnie sprawowania się, pilności i zdolności uczniów, — w instytucach i gimnazyach, podług uznania Dyrektora i Inspektora, w szkołach realnych wyższych i powiatowych, podług uznania Inspektora i jego Pomocnika, a w szkołach powiatowych filologicznych, podług uznania Nadzorcy Etatowego. Przytém biorą się także na uwagę stopnie sprawowania się, pilności i zdolności zamieszczone przez Nauczycieli w księdze klassowej cenzur i adnotacye w księdze kar.

Wykaz miesięczny cenzur o postępie w naukach i sprawowaniu się uczniów (podług wzoru lit. G), układają w instytucach, gimnazyach, szkołach realnych wyższych i powiatowych Inspektorowie, a w szkołach powiatowych filologicznych, Nadzorcy Etatowi. Wykaz takowy przedstawia się na ogólném miesięczném posiedzeniu Nauczycieli, na które winny być także przynoszone dla objaśnień: księga kar, księga ogólna i księgi klassowe cenzur. Wykaz miesięczny cenzur winien obejmować średni postęp w naukach, obliczony przez dodanie stopni z każdego przedmiotu, i podzielenie téj summy przez liczbę przedmiotów. W wykazie tym wpisują się uczniowie, nie podług porządku alfabetycznego, ale

Въ этой вѣдомости размѣщаются ученики не въ алфавитномъ порядкѣ, но по порядку среднихъ чиселъ, при чемъ наблюдается, чтобы, въ случаѣ равенства между учениками по наукамъ, высшее мѣсто назначалось тому, кто лучше поведеніемъ. Вѣдомость сія разсматривается въ учительскомъ собраніи и потомъ подписывается Начальниками учебныхъ заведеній и Учителями. Таковыя вѣдомости хранятся при дѣлахъ училища, какъ для соображеній о поведеніи и постепенныхъ успѣхахъ учениковъ, такъ и для представленія выписокъ изъ оныхъ лицамъ, осматривающимъ учебное заведеніе.

Выписки изъ общей ценсурной книги (по формѣ подъ лит. Н), выдаются ученикамъ три раза въ годъ, а именно: въ Декабрѣ, предъ Рождествомъ Христовымъ; въ Мартѣ или въ Апрѣлѣ, предъ Свѣтлымъ Праздникомъ, и въ концѣ Іюня, при роспускѣ учениковъ на вакаціонное время.

Г л а в а III.

Объ удостоеніи учениковъ перевода, выпуска, награды и похвальныхъ листовъ.

§ 3.

Въ филологическихъ учебныхъ заведеніяхъ производятся въ Іюнь мѣсяцъ годичныя индивидуальныя испытанія, по росписанію, предварительно одобренному въ училищномъ Совѣтѣ, въ присутствіи Начальника училища, Инспектора, Учителя испытываемаго предмета и одного ассистента изъ Учителей.

§ 4.

Къ годичному индивидуальному испытанію допускаются всѣ ученики безъ исключенія.

§ 5.

Руководствомъ для годичныхъ испытаній служить среднее число, выведенное посредствомъ сложения мѣсячныхъ баловъ по каждому предмету и раздѣленія на число мѣсяцевъ учебнаго года.

§ 6.

Экзаменные балы отмѣчаются рукою Начальника училища, по взаимному однако согласію съ присутствующими Экзаминаторами; въ случаѣ же разногласія или какихъ либо недоразумѣній, рѣшаетъ Предсѣдательствующій, или, если онъ найдетъ это нужнымъ, назначаетъ для сего особое испытаніе въ присутствіи Учи-

поdlugъ среднего postępu w naukach. Co zaś do uczniów, którzy równe mają stopnie postępu w naukach, wyższe miejsce otrzymuje ten, który ma lepszy stopień ze sprawowania się. Wykaz powyższy roztrząsa się na posiedzeniu Nauczycielskiem i podpisuje się przez Zwierzchników zakładów naukowych i Nauczycieli. Wykazy takowe zachowują się w aktach szkoły, tak dla przekonania się o sprawowaniu się i postępie uczniów w naukach, jako też i dla przedstawiania wyciągów z nich osobom zwiedzającym zakład naukowy.

Wyciągi z ogólnej księgi cenzur (podług formy pod lit. H) wydają się uczniom trzy razy do roku, a mianowicie: w miesiącu Grudniu, przed Świętami Bożego Narodzenia; w Marcu lub Kwietniu, przed Świętami Wielkanocnymi, i w końcu Czerwca, przy rozpuszczaniu uczniów na czas wakacji.

C z ę ś ó III.

O przyznawaniu uczniom promocyj, patentów, nagród i listów pochwalnych.

§ 3.

W zakładach naukowych filologicznych odbywają się w miesiącu Czerwcu egzamina roczne indywidualne, podług rozkładu poprzednio rozpoznanego i przyjętego przez Zgromadzenie Nauczycieli, w obecności Zwierzchnika szkoły, Inspektora, Nauczyciela przedmiotu, z którego odbywa się egzamen, i jednego asystenta z Nauczycieli.

§ 4.

Do egzaminu rocznego indywidualnego przypuszczają się wszyscy uczniowie, bez wyjątku.

§ 5.

Za podstawę do oceniania usposobienia uczniów z każdego przedmiotu przy egzaminach rocznych, służy średni stopień obliczony z podzielenia summy stopni miesięcznych przez liczbę miesięcy roku szkolnego.

§ 6.

Stopnie z egzaminu zapisują się przez Zwierzchnika szkoły, lecz za wspólną zgodą z egzaminującymi; w razie zaś różności zdań, lub innych wątpliwości, decyduje Prezydujący, albo też jeżeli uzna tego potrzebę, wyznacza jeszcze osobny egzamen w obe-

тельскаго собранія. Относительно учениковъ IV-го класса въ Благородномъ Институтѣ и гимназіяхъ, отмѣтки дѣлаются преимущественно по мнѣнію старшаго Учителя соотвѣтственнаго предмета.

§ 7.

Для испытанія учениковъ IV-го (V-го въ пятиклассныхъ уѣздныхъ училищахъ) и VII-го классовъ, назначается по соразмѣрности, болѣе времени, нежели для учениковъ прочихъ классовъ.

§ 8.

Вѣдомость, рѣшающая переводъ, выпускъ и награды учениковъ, составляется училищнымъ Совѣтомъ, выводя балы посредствомъ раздѣленія суммы балловъ годовыхъ и экзаменныхъ, по среднему выводу оныхъ, на 2. При семъ послѣднемъ выводѣ, дроби, превышающія половину, принимаются за цѣлое въ пользу ученика; но дроби меньше половины и даже половина, отбрасываются.

§ 9.

Перевода и выпуска удостоиваются тѣ только ученики, которые: 1) имѣютъ въ среднемъ выводѣ балловъ не менѣе *трехъ* (3); 2) ни въ одномъ предметѣ не имѣютъ *единицы* (1); и 3) изъ каждаго главнаго предмета имѣютъ не менѣе *трехъ* (3).

Примѣчаніе. Въ реальныхъ учебныхъ заведеніяхъ переводъ учениковъ изъ класса въ классъ и выпускъ ихъ опредѣляется тѣмъ же порядкомъ, какой въ оныхъ доселѣ существовалъ, при чемъ должны быть соблюдены условія, изложенныя въ § 9, 10 и 11, а также въ § 5 сихъ правилъ, относительно оцѣнки успѣховъ учениковъ по каждому предмету посредствомъ сложенія мѣсячныхъ балловъ и раздѣленія суммы на число мѣсяцевъ учебнаго года.

§ 10.

Главными предметами полагаются:

а) Въ филологическихъ гимназіяхъ:

Законъ Божій, русскій языкъ и словесность, польскій языкъ, латинскій и греческій языки въ отдѣленіи, приготавлиающемъ въ Университеты, Законовѣдѣніе въ отдѣленіи, приготавлиающемъ учащихся прямо въ военную или гражданскую службу, ариметика, геометрія и исторія.

сноści Zgromadzenia Nauczycielskiego. Co zaś do uczniów klasy IV w instytucie szlacheckim i w gimnazyach, stopnie zapisują się szczególniej podług zdania Starszego Nauczyciela odpowiedniego przedmiotu.

§ 7.

Na egzamen uczniów klasy IV (V-ej w szkołach powiatowych o 5-ciu klassach) i klasy VII, naznacza się stosunkowo więcej czasu, aniżeli dla uczniów innych klass.

§ 8.

Wykaz stopni, stanowić mający o promocyach, patentach i nagrodach uczniów, układa się na Zgromadzeniu Nauczycielskiem, przez obliczenie średniego postępu, to jest: do średniej liczby stopni rocznych dodaje się liczba stopni z egzaminu i sumę takową dzieli się przez 2. Ułamki, powstałe przy tym ostatnim rezultacie z obliczania, przewyższające połowę, przyjmuje się za całość, na korzyść ucznia; zaś mniejsze od połowy, a nawet połowa, opuszczają się.

§ 9.

Promocye do klass wyższych i patentu z ukończenia kursu nauk przyznają się tym tylko uczniom, którzy: 1) w ogólnym rezultacie mają nie mniej jak *trójkę* (3); 2) w żadnym z przedmiotów nie mają *jednostki* (1); i 3) z każdego głównego przedmiotu mają nie mniej *nad trójkę* (3).

Uwaga. W zakładach naukowych realnych, przyznawanie uczniom promocyj do klass wyższych i patentów z ukończenia nauk odbywa się wedle dotychczasowego porządku, przyczemъ winny być zachowane warunki wymienione w §§ 9, 10 i 11-m, tudzież w § 5-m niniejszych przepisów co do oceniania postępu uczniów z każdego przedmiotu, przez dodanie liczby stopni ze wszystkich miesięcy i podzielenie téj summy przez liczbę miesięcy roku szkolnego.

§ 10.

Za główne przedmioty mają być uważane:

а) W gimnazyach filologicznych:

Nauka Religii, język rossyjski i literatura, język polski, język łaciński i grecki w oddziale przysposabiającym do Uniwersytetów, nauka prawa w oddziale przysposabiającym wprost do służby wojskowej lub cywilnej, arytmetyka, geometrya i historia.

б) Въ Благородномъ Институтѣ:

Законъ Божій, русскій языкъ и словесность, польскій языкъ, латинскій языкъ, ариѳметика, геометрія и исторія.

в) Въ филологическихъ уѣздныхъ училищахъ:

Законъ Божій, русскій языкъ, польскій языкъ, латинскій языкъ, ариѳметика, геометрія и исторія.

г) Въ реальной гимназiи:

Законъ Божій, языки: русскій и польскій, математика, физика. Сверхъ того, для учениковъ, обучающихся по отдѣленію механики, общая механика, черченіе механическихъ предметовъ, постройка машинъ; для учениковъ же, обучающихся по отдѣленію химіи: общая и прикладная химія.

е) Въ высшихъ реальныхъ училищахъ:

Законъ Божій, языки: русскій и польскій, математика, общая механика, физика, химія, химическо-механическая технология, технологическо-горныя науки.

ф) Въ реальныхъ уѣздныхъ училищахъ:

Законъ Божій, языки: русскій и польскій, математика и черченіе.

Примѣчаніе. Балы по чистописанію во всѣхъ училищахъ и по рисованію въ реальныхъ учебныхъ заведеніяхъ, принимаются въ расчетъ при выводѣ средняго числа баловъ изъ всѣхъ предметовъ.

§ 11.

Относительно учениковъ, переводимыхъ изъ IV-го въ V-й классъ, обращается также вниманіе, чтобы умственные способности ихъ были достаточнымъ образомъ развиты для слушанія высшаго курса наукъ.

§ 12.

Къ наградамъ книгами удостоиваются первые три ученика въ каждомъ классѣ; если же классъ раздѣленъ на два отдѣленія, то назначаются по двѣ награды на каждое отдѣленіе. При семъ наблюдается, чтобы удостоиваемый къ таковой наградѣ имѣлъ въ поведеніи не менѣе отличной (5) отмѣтки. Особою книгою за успѣхи въ русскомъ языкѣ награждается тотъ, кто, удостоиваясь перевода, имѣетъ высшее число баловъ въ русскомъ языкѣ и счи-

б) W instytucie szlacheckim:

Nauka Religii, język rosyjski i literatura, język polski, język łaciński, arytmetyka, geometrya i historia.

в) W szkołach powiatowych filologicznych:

Nauka Religii, język rosyjski, język polski, język łaciński, arytmetyka, geometrya i historia.

г) W gimnazjum realném:

Nauka Religii, język rosyjski, język polski, matematyka, fizyka. Prócz tego, dla uczniów kształcących się na wydziale mechanicznym: mechanika ogólna, rysunki mechaniczne, konstrukeya machin; zaś dla uczniów kształcących się na wydziale chemicznym: chemia ogólna i stosowana.

е) W szkołach wyższych realnych:

Nauka Religii, język rosyjski i polski, matematyka, mechanika ogólna, fizyka, chemia, technologia chemiczno-mechaniczna, nauki technologiczno-górniczne.

ф) W szkołach powiatowych realnych:

Nauka Religii, język rosyjski i polski, matematyka i rysunki.

Uwaga. Stopnie z kalligrafii we wszystkich szkołach i rysunków w zakładach naukowych realnych, należą także do rachunku przy obliczaniu średniej liczby stopni ze wszystkich przedmiotów.

§ 11.

Co do uczniów promowanych z klasy IV-jej do V-jej zwracać należy uwagę, ażeby ich władze umysłowe były dostatecznie rozwinięte do słuchania wyższego kursu nauk.

§ 12.

Nagrody w książkach przyznają się pierwszym trzem uczniom w każdej klasie; jeżeli zaś klasa składa się z dwóch oddziałów, to przeznaczają się po dwie nagrody dla każdego oddziału. Przytém należy mieć na uwadze, ażeby otrzymujący takową nagrodę był sprawowania się wzorowego (5). Osobna nagroda za język rosyjski przeznaczają się temu z uczniów, który, otrzymując promocyę, ma najwyższy stopień z języka rosyjskiego i wedle zda-

тается въ этомъ отношеніи лучшимъ, по свидѣтельству Учителя Русскаго языка и словесности. При составѣ класса изъ двухъ отдѣленій, удостоиваются таковой награды два ученика. Надписи на наградныхъ книгахъ дѣлаются по прилагаемому подъ лит. *I* и *K* образцамъ.

§ 13.

Похвальными листами награждаются тѣ ученики, которые при очень хорошемъ (4) поведеніи, имѣютъ среднимъ числомъ не менѣе четырехъ (4) баловъ, или которые, имѣя только три съ половиною ($3\frac{1}{2}$) бала, отмѣчены въ поведеніи отлично (5). Надписи на похвальныхъ листахъ дѣлаются по прилагаемому подъ лит. *L* образцу.

§ 14.

Аттестаты [въ Варшавскомъ Благородномъ Институтѣ] выдаются по формѣ, приложенной къ Высочайше утвержденному Уставу сего заведенія; въ гимназіяхъ же и въ высшихъ реальныхъ училищахъ, по формѣ подъ лит. *M*, а въ уѣздныхъ училищахъ, по формѣ подъ лит. *N*.

§ 15.

Второгодичнымъ ученикамъ, не получившимъ перевода въ высшій классъ, или не удостоеннымъ аттестата, равно какъ ученикамъ, оставляющимъ заведеніе до окончанія полного курса наукъ, выдаются свидѣтельна по формѣ подъ лит. *O*; отмѣченнымъ же въ поведеніи худо (1) не выдается и свидѣтельства.

§ 16.

Въ концѣ учебнаго года, Начальникъ училища долженъ представить Попечителю вѣдомости объ успѣхахъ и поведеніи учениковъ, съ помѣщеніемъ въ нихъ нижеслѣдующихъ свѣдѣній:

- 1) средній годичный балъ ученика по каждому предмету;
- 2) экзаменный балъ по каждому предмету;
- 3) общій результатъ по каждому предмету;
- 4) среднее число по всѣмъ предметамъ, и
- 5) въ примѣчаніи: удостоенъ ли перевода или аттестата, или нѣтъ; получилъ ли награду, или похвальный листъ. Вѣдомости сии подписываются Директоромъ, Инспекторомъ, (въ уѣздныхъ филологическихъ училищахъ Штатнымъ Смотрителемъ) и всѣми Учителями.

на Старшего Научителя языка россыйскаго и литературы jest najlepszym w tym przedmiocie. Jeżeli klasa składa się z dwóch oddziałów, to takowa nagroda przyznaje się dwóm uczniom. Nadpis na książkach przeznaczonych na nagrody zamieszcza się podług wzoru dołączonego pod lit. *I* i *K*.

§ 13.

Listy pochwalne udzielają się tym uczniom, którzy, przy bardzo dobrém sprawowaniu się (4), mają w ogólnym rezultacie nie mniej jak czwórke (4), albo którzy chociaż mają trzy i pół ($3\frac{1}{2}$), lecz ze sprawowania mają piątkę (5). Listy pochwalne wydają się podług wzoru dołączonego pod lit. *L*.

§ 14.

Patenta z ukończonych nauk w instytucie szlacheckim wydają się podług wzoru dołączonego do Ustawy NAJWYŻEJ zatwierdzonej dla tego zakładu; zaś w gimnazjach i w szkołach wyższych realnych, podług wzoru pod lit. *M*, a w szkołach powiatowych, podług wzoru pod lit. *N*.

§ 15.

Uczniom drugoletnim, którzy nie otrzymali promocyi do klasy wyższej lub patentu z ukończenia kursu nauk, jak również uczniom, którzy opuszczają szkołę przed ukończeniem całkowitego kursu nauk, wydają się świadectwa podług wzoru pod lit. *O*. Uczniom zaś nagannego sprawowania się (1) świadectwa nie wydają się.

§ 16.

Zwierzchnicy szkół, w końcu roku szkolnego, obowiązani są przedstawić Kuratorowi wykaz o sprawowaniu się i postępie w naukach uczniów, z wyszczególnieniem w nim wiadomości następujących:

- 1) stopień roczny w przecięciu z każdego przedmiotu;
- 2) stopień z egzaminu z każdego przedmiotu;
- 3) rezultat ogólny z każdego przedmiotu;
- 4) rezultat w przecięciu ze wszystkich przedmiotów;
- 5) w uwagach: czyli uczniowi przyznano promocyę lub patent, albo nie przyznano; czyli otrzymał nagrodę, lub list pochwalny. Wykazy te podpisują Dyrektor, Inspektor (w szkołach powiatowych filologicznych Nadzorca Etatowy) i wszyscy Nauczyciele.

Приложение 2-е къ № 59-му.

(Форма лит. В.)

Инспекторская или Смотрительская книга, заключающая въ себѣ:

1.

Росписание уроковъ по днямъ, часамъ, классамъ, предметамъ и Учителямъ (по формѣ подъ лит. А).

2.

Росписание уроковъ по Учителямъ.

Дни	Часы	Законоу- читель N.	Учитель N	Учитель N	Учитель N	Учитель N	Учитель N	и т. д.

3.

Вѣдомость раздѣленная на всѣ мѣсяцы о пропущенныхъ Учителями урокахъ.

Дни	Часы	Классовъ	Кто пропустилъ урокъ	Какой предметъ	Кто засту- палъ	Причина отсутствія

4.

Списокъ учениковъ по классамъ, съ означеніемъ лѣтъ, званія, квартиры, репетитора, учебныхъ книгъ, коими ученикъ долженъ быть снабженъ.

№	Имя и фамилія	Лѣта отъ роду	Званіе	Квартира	Репети- торъ	№ для фу- ражки и ражки и шинеи	Всѣ ли имѣетъ учебныя книги.

2-gi Annex do Nr. 59-go.

(Wzór lit. B.)

KSIĘGA UTRZYMYWANA PRZEZ INSPEKTORA LUB NADZORCĘ ETATOWEGO, OBEJMUJĄCA W SOBIE:

1.

Rozkład nauk na dnie, godziny, klasy, przedmioty i Nauczycieli (podług formy dołączonej pod lit. A).

2.

Rozkład lekcyj na Nauczycieli.

Dnie	Godziny	Książ N	Nauczyciel N	Nauczyciel N	Nauczyciel N	Nauczyciel N	Nauczyciel N	и т. д.

3.

Wykaz ułożony podług miesięcy o opuszczonych lekcyach przez Nauczycieli.

Data	Godziny	Klasy	Kto opuścił lekcyę	Jaki przedmiot	Kto zasta- pił	Przyczyna nieobecno- ści

4.

Lista uczniów podług klass, z wymienieniem lat wieku, stanu, mieszkania, korrepetytora, książek szkolnych, w jakie uczeń powinien być zaopatrzony.

№	Nazwisko i imię	Lata wie- ku	Stan	Mieszka- nie	Korrepe- tytor	№ na czap- kę i płaszcz	Czyli ma wszystkie książki szkolne

Учебныя руководства и пособія для учениковъ I-го класса:

1. Молитвенникъ.	5. Географія.
2. Катехизисъ.	6. Ариѳметика.
3. Русская христоматія.	7. Образцы для чистописанія.
4. Польскія Выписи.	8. Образцы для рисованія.

и т. д.

5.

Списокъ учениковъ Православнаго исповѣданія.

6.

Списокъ учениковъ Лютеранскаго и Евангелическо-Реформатскаго исповѣданій.

7.

Списокъ учениковъ высшихъ классовъ, посѣщающихъ классъ рисованія (въ филологическихъ гимназіяхъ).

8.

Списокъ учениковъ по отдѣленіямъ IV, V, VI и VII классовъ въ филологическихъ гимназіяхъ и VI и VII въ реальной гимназій.

9.

Списокъ ученическихъ квартиръ, съ означеніемъ какіе именно ученики въ какой квартирѣ живутъ, а равно съ поименованіемъ надзирателей, имѣющихъ за ними надзоръ и Учителей, посѣщающихъ квартиры.

Кsiążки szkolne i pomoce dla uczniów klasy 1-jej:

1. Książka do nabożeństwa.	5. Geografia.
2. Katechizm.	6. Arytmetyka.
3. Chrystomatyja rossyjska.	7. Wzory kalligraficzne.
4. Wypisy polskie.	8. Wzory rysunkowe.

i t. d.

5.

Lista uczniów wyznania Prawosławnego.

6.

Lista uczniów wyznania Ewangelicko-Augsburgskiego i Reformowanego.

7.

Lista uczniów klass wyższych, uczęszczających na lekcye rysunków (w gimnazyach filologicznych).

8.

Lista uczniów podług oddziałów klasy IV, V, VI i VII w gimnazyach filologicznych i VI i VII w gimnazjum realném.

9.

Wykazy mieszkań uczniów, z wyszczególnieniem, którzy mianowicie uczniowie na jakiej stancyi mieszkają, tudzież z wymienieniem dozorców mających nad nimi nadzór i Nauczycieli zwiedzających mieszkania.

Приложение 3-е къ № 59-му.

(Форма лит. С.)

КЛАССНАЯ ЦЕНСУРНАЯ КНИГА

№ училища, за № учебный годъ, классъ №.

[illegible]

3-ci Annex do Nr. 59-go.

(Wzor lit. C.)

KSIEGA KLASSOWA CENZUR

Szkóły N.

za rok szkolny N.

klasa N.

4-ty Annex do Nr. 59-go.

(Wzór lit. D.)

DZIENNIK KLASSOWY.

[illegible]

Приложение 5-е къ № 59-му.

(Форма лит. Е.)

ШТРАФНАЯ КНИГА

Н училища.

5-ty Annex do Nr. 59-go.

(Wzór lit. E.)

KSIEGA KAR

Szkoły N.

Приложение 6-е къ N° 59-му.

(Форма лит. F.)

ОБЩАЯ ЦЕНСУРНАЯ КНИГА.

[illegible]

6-ty Annex do Nr. 59-go.

(Wzór lit. F.)

OGÓLNA KSIĘGA CENZUR.

[illegible]

Приложение 8-е къ № 59-му.

(Форма лит. Н.)

Выписка изъ общей ценсурной книги.

Н Н ученикъ Н класса Н гимназiи или училища, имѣющій
отъ роду . . . лѣтъ, въ продолженіе
текущаго года (или въ продолженіе учебнаго 18 . . года, при Н
поведеніи и Н прилежаніи оказалъ въ наукахъ слѣдующіе успѣхи:

по Закону Божію
по Русскому языку
по Польскому языку
и проч.

Пропустилъ уроковъ Н (отмѣчать словами).

Мѣсто и число.

Подпись Отца или Опекуна,
удостоверяющая въ томъ,
что выписка имъ прочтена.

Инспекторъ Н
(или Штатный Смотритель Н)

(Въ выпискѣ за полный учебный годъ слѣдуетъ пояснять,
удостоился ли ученикъ перевода въ высшій классъ, или нѣтъ.)

8-my Annex do Nr. 59-go.

(Wzór lit. H.)

Wyciąg z ogólnej księgi cenzur.

NN, uczeń klasy N, gimnazjum lub szkoły N, mający
wieku lat . . . , w ciągu
roku bieżącego, (lub w ciągu całego roku szkolnego 18 . .), przy
sprawowaniu się N, i pilności N, okazał postęp w naukach nastę-
pujący:

w Nauce Religii
w Języku Rosyjskim
w Języku Polskim
i t. d.

Opuścił lekcyj N (pisać literami).

Miejsce i data.

Podpis Ojca lub Opiekuna
na dowód, że wyciąg był
przez niego czytany.

Inspektor N.
(lub Nadzorca Etatowy)

(W wyciągu za cały rok szkolny wymienić należy czy
uczeń otrzymał promocję do klasy następnej, lub nie).

Приложение 9-е къ N° 59-му.

— (Форма лит. I.)

Надпись на общихъ наградныхъ книгахъ.

Ученику . . . класса
Гимназіи
. Училища
. за благонравіе, прилежаніе и отлич-
ные успѣхи въ наукахъ.

Въ 18 . . . года.

(М. П.)

Подпись (по §§ 60 и 117 Устава).

Приложение 10-е къ N° 59-му.

— (Форма лит. K.)

Надпись на особыхъ книгахъ за русскій языкъ.

Ученику . . . класса
Гимназіи
. Училища
. за благонравіе, прилежаніе и успѣхи
въ наукахъ, особенно въ Русскомъ языкѣ.

Въ 18 . . . года.

(М. П.)

Подпись (по §§ 60 и 117 Устава).

9-ty Annex do Nr. 59-go.

— (Wzór lit. I.)

NAPIS NA KSIĄŻKACH PRZEZNACZONYCH NA OGÓLNA NAGRODĘ.

Uczniowi klasy
Gimnazyum
. Szkoły
. za wzorowe sprawowanie się, pilność
i celujący postęp w naukach.

w d . . . mca 18 . . . roku.

(M. P.)

Podpis (podług § 60 i 117-go Ustawy).

10-ty Annex do Nr. 59-go.

— (Wzór lit. K.)

NAPIS NA KSIĄŻKACH PRZEZNACZONYCH NA NAGRODĘ OSOBNĄ ZA JĘZYK
ROSSYJSKI.

Uczniowi klasy
Gimnazjum
. Szkoły
. za wzorowe sprawowanie się, pilność i
postęp celujący w naukach, szczególnie w języku Rosyjskim.

w d . . . mca 18 . . . roku.

(M. P.)

Podpis (podług § 60 i 117-go Ustawy).

Приложение 11-е къ № 59-му. 11-ty Annex do Nr. 59-go.

(Форма лит. L.)

(Wzór lit. L.)

ПОХВАЛЬНЫЙ ЛИСТЪ.

LIST POCHWALNY.

Ученикъ . . . класса . . .

Гимназіи
Училища
 . . . въ продолженіе учеб-
 наго 18 . . . года благопріемъ,
 прилежаніемъ и трудолюбіемъ
 заслужилъ публичную похвалу,
 которая, на основаніи Высочай-
 ше утвержденного Училищнаго
 Устава, симъ похвальнымъ ли-
 стомъ и признается.

uczeń klasy . . . Gimnazyum
Szkoły
 . . . w ciągu roku szkolnego 18 . .
 chwalebnym sprawowaniem się,
 usilnością i pracowitością zasłu-
 żył na publiczną pochwałę, któ-
 ra się mu na zasadzie zatwier-
 dzonej Najwyższej Ustawy Szkol-
 nej, niniejszém pismem udziela.

Въ 18 . . . года.

(М. П.)

Подпись (по §§ 60 и 117 Устава).

Приложение 12-е къ № 59-му. 12-ty Annex do Nr. 59-go.

(Форма лит. М.)

(Wzór lit. M.)

АТТЕСТАТЪ.

PATENT.

Гимназія

Gimnazyum

Высшее Реальное Училище
 (имя, отчество
 и фамилия), родомъ изъ . . .
 Губерніи, . . .
 . . . исповѣданія, имѣющей отъ
 роду . . . лѣтъ, изъ . . .
 . . . , записанъ, въ число
 учениковъ 18 . . . года, посѣщалъ
 Гимназію

Szkoła wyższa Realna
 (imie i nazwisko)
 syn . . . , rodem z . . .
 . . . , gubernii . . .
 . . . , religii . . . ,
 mający wieku lat . . . , stanu .
 . . . , zapisany w poczet ucz-
 niów roku 18 . . . uczęszczał do
 dnia . . . Czerwca 18 . . . roku.
 W ciągu tego czasu sprawował
 się . . . Ukończywszy całkowity
 kurs nauk (w patentach gimna-
 zyalnych wymienić należy: na
 Oddziale N), na egzaminie oka-
 zał postęp następujący:

Училище по . . . Іюня 18 . . .
 года. Въ продолженіе сего вре-
 мени поведенія былъ . . .
 Кончивъ положенный курсъ
 наукъ, (въ Аттестатахъ, выда-
 ваемыхъ изъ Гимназій, слѣду-
 етъ прибавить: по такому-то
 Отдѣленію), на испытаніи ока-
 залъ слѣдующіе успѣхи.

(Tu należy wymienić wszyst-
 kie przedmioty naukowe)

(Здѣсь слѣдуетъ исчисленіе
 всѣхъ учебныхъ предметовъ)
 За благонравное поведеніе и
 прилежаніе получилъ . . .

Za moralne sprawowanie się
 i pilność w naukach otrzymał
 w klasie . . .

Въ удостовѣреніе чего и данъ
 ему . . .
 сей аттестатъ, за надлежащею
 подписью и съ приложеніемъ
 Гимназіи
 печати Училища.

Na dowód czego wydany zo-
 staje . . .
 niniejszy patent, за właściwymъ
 podpisem i przyłożeniem pieczę-
 ci Gimnazyalnej
 ci Szkolnej.

Городъ Іюня 18 . . . года.

Подпись Начальника Училища и Учителей. (М. П.)

Примѣчаніе. Училищные аттестаты
 должны быть выдаваемы по фор-
 мату гербовой бумаги, но не на
 цѣломъ листѣ, а на половинѣ онаго.

Uwaga. Patenta szkolne mają być wydawane
 podług formatu papieru stemplo-
 wego i nie na całym arkuszu, lecz
 jak jest złożony.

Приложение 13-е къ N° 59-му. 13-ty Annex do Nr. 59-go.

(Форма лит. N.)

(Wzór lit. N.)

АТТЕСТАТЪ.

ПАТЕНТ.

... Уѣздное училище
... (имя, отчество и фамилия), родомъ изъ ...
... Губерніи, ...
... исповѣданія, имѣющій отъ роду ... лѣтъ, изъ ...
... , записанъ въ число учениковъ 18 .. года, посѣщаль Училище по ... Іюня 18 .. года. Въ продолженіе сего времени поведенія былъ ...
Кончивъ положенный курсъ наукъ, на испытаніи оказалъ слѣдующіе успѣхи:

(Здѣсь слѣдуетъ исчисленіе всѣхъ учебныхъ предметовъ).

За благонравное поведеніе и прилежаніе получилъ ...

Въ удостовѣреніе чего и данъ ему ... сей Аттестатъ, за надлежащею подписью и съ приложеніемъ печати Училища.

Городъ ... Іюня 18 .. года.

Подписи:

Инспектора или Штатнаго Смотрителя
(М. П.)

Учителей

Szkoła Powiatowa N,
w N
N N. (иміе і назвисько)
syn ... , rodem z ...
... z gubernii ...
... , religii ... ,
mający wieku lat ... , stanu ...
... , zapisany w poczet uczniów roku 18 .. uczęszczał do dnia .. Czerwca 18 .. roku. W ciągu tego czasu sprawował się ... Ukończywszy całkowity kurs nauk, na egzaminie okazał postęp następujący:

(Tu należy wymienić wszystkie przedmioty naukowe)

Za moralne sprawowanie się i pilność w naukach otrzymał w klasie ...

Na dowód czego wydany zostaje ... niniejszy Patent, za właściwym podpisem i przyłożeniem pieczęci szkolnej.

Приложение 14-е къ N° 59-му. 14-ty Annex do Nr. 59-go.

(Форма лит. О.)

(Wzór lit. O.)

СВИДѢТЕЛЬСТВО.

ŚWIADECTWO.

Гимназія

Училище

... (имя отчество и фамилия), первогодичный или второгодичный ученикъ ...
... класса, родомъ изъ ...
... губерніи, ... исповѣданія, имѣющій отъ роду ... лѣтъ, изъ ...
... , записанъ въ число учениковъ (число, мѣсяцъ) 18 .. года, посѣщаль Гимназію по (число, мѣсяцъ) 18 .. года. Въ продолженіе сего времени поведенія былъ ...

Оставивъ Гимназію Училище предъ окончаніемъ полнаго курса наукъ (по такимъ-то причинамъ, по волѣ своихъ родителей или опекуна), оказалъ слѣдующіе успѣхи:

(Здѣсь слѣдуетъ исчисленіе всѣхъ учебныхъ предметовъ).

Вслѣдствіе таковыхъ успѣховъ удостоился (или не удостоился) перевода въ слѣдующій классъ.

За благонравное поведеніе и прилежаніе получилъ ...

Въ удостовѣреніе чего и дано ему ... сие свидѣтельство, за надлежащею подписью и съ приложеніемъ казенной печати.

Городъ ... (число, мѣсяцъ и годъ).

Подпись Начальника Училища.

(М. П.)

Gimnazyum

Szkoła

... (иміе і назвисько)
syn ... , pierwszoletni lub drugoletni uczeń klasy ...
rodem z ... gubernii ...
... , religii ...
mający wieku lat ... , stanu ...
... , zapisany w poczet uczniów (dnia, miesiąca) roku 18 .., uczęszczał do (dnia, miesiąca) roku 18 .. W ciągu tego czasu sprawował się ...

Opuszczając Gimnazyum Szkołę przed ukończeniem całkowitego kursu nauk (z powodów N, zgodnie z wolą rodziców lub opiekuna) okazał postęp następujący:

(Tu należy wymienić wszystkie przedmioty naukowe)

W skutku takowego postępu w naukach otrzymał (lub nie otrzymał) promocyi do klasy wyższej.

Za moralne sprawowanie się i pilność w naukach otrzymał w klasie ...

Na dowód czego wydane zostaje ... niniejsze świadectwo, za właściwym podpisem i przyłożeniem pieczęci urzędowej.

N° 60.

Положеніе о казенныхъ стипендіяхъ въ Варшавскомъ учебномъ округѣ.

(7 (19) Сентября 1857 года.)

На подлинномъ Собственною Его Императорскаго Величества рукою написано:

„Быть по сему“.

Въ Дармштадѣ, 7 (19) Сентября 1857 г.

Положеніе о казенныхъ стипендіяхъ въ Варшавскомъ учебномъ округѣ.

§ 1.

Въ видахъ оказанія со стороны Правительства благотворенія бѣднымъ, отличающимся по поведенію и прилежанію ученикамъ училищъ Варшавскаго учебнаго округа и облегченія имъ способствъ къ прохожденію наукъ, равно съ цѣлью образованія способныхъ людей по разнымъ отраслямъ техническихъ наукъ и искусствъ, учреждаются казенныя стипендіи. Эти стипендіи суть двоякаго рода: 1) вообще для бѣдныхъ учениковъ, и 2) для учениковъ, отличающихся особенными способностями къ математическимъ и техническимъ наукамъ, въ видахъ приготовленія способныхъ Архитекторовъ, гражданскихъ Инженеровъ, Механиковъ, Химиковъ, Агрономовъ, Живописцевъ, Скульпторовъ и Преподавателей по симъ частямъ.

О стипендіяхъ для бѣдныхъ учениковъ.

§ 2.

На стипендіи для бѣдныхъ учениковъ назначается изъ казны Царства Польскаго 17,000 руб. сер. въ годъ. Сумма эта вносится въ бюджетъ Варшавскаго учебнаго округа.

§ 3.

Стипендіи, каждая въ сто рублей, опредѣляются ученикамъ гимназій, высшихъ реальныхъ учебныхъ заведеній и всѣхъ уѣздныхъ училищъ.

§ 4.

Какъ стипендіи назначаются для бѣдныхъ учениковъ, отличающихся поведеніемъ и успѣхами въ наукахъ, которые ближе

N° 60.

Ustawa o stypendyach rządowych w okręgu naukowym Warszawskim.

(d. 7 (19) Września 1857 roku)

Na oryginale własną Jego Cesarskiej Mości ręką, napisać no:

„*Ma być według tego.*“

w Darmstadtzie, d. 7 (19) Września 1857 r.

USTAWA O STYPENDYACH RZĄDOWYCH W OKRĘGU NAUKOWYM WARSZAWSKIM.

§ 1.

W celu zapewnienia ze strony Rządu dobrodziejstwa biednym uczniom szkół okręgu naukowego Warszawskiego, odznaczającym się sprawowaniem i pilnością w naukach, tudzież ułatwienia im możliwości kształcenia się w naukach, jak również w celu ukształcenia zdolnych ludzi w różnych gałęziach nauk technicznych i sztuk, ustanawiają się stypendya rządowe. Takowe stypendya są dwojakiiego rodzaju: 1) dla biednych uczniów w ogólności, i 2) dla uczniów odznaczających się szczególnymi zdolnościami do nauk matematycznych i technicznych, celem ukształcenia zdolnych budowniczych, inżynierów cywilnych, mechaników, chemików, agronomów, malarzy, rzeźbiarzy i nauczycieli w tych gałęziach nauk i sztuk.

O stypendyach dla biednych uczniów.

§ 2.

Na stypendya dla biednych uczniów wyznacza się ze Skarbu Królestwa Polskiego rsr. 17,000 rocznie, i summa ta ma być zamieszczoną w budżecie okręgu naukowego Warszawskiego.

§ 3.

Stypendya, po rsr. 100 każde, przeznaczają się dla uczniów gimnazyów, szkół wyższych realnych i wszystkich szkół powiatowych.

§ 4.

Ponieważ stypendya przeznaczają się dla biednych uczniów, odznaczających się sprawowaniem i postępem w naukach, których

всего извѣстны учебному начальству; къ тому же благодѣяніе сіе должно служить поощреніемъ и для другихъ учениковъ къ хорошему во всѣхъ отношеніяхъ поведенію и прилежанію: то удостоеніе стипендій вполнѣ зависитъ отъ учебнаго начальства, на основаніяхъ изложенныхъ въ семь Положеніи.

5.

Назначеніе одному и тому же ученику казенной стипендіи и стипендіи по частной записи, не дозволяется.

§ 6.

Казенныя стипендіи назначаются тѣмъ только ученикамъ, которые пробыли въ одномъ изъ упомянутыхъ въ ст. 3 сего Положенія учебныхъ заведеній, по крайней мѣрѣ, одинъ годъ, чтобы учебное начальство могло получить надлежащее удостовѣреніе въ ихъ хорошемъ поведеніи и успѣхахъ въ наукахъ. Затѣмъ ученикамъ, вновь поступившимъ въ училища, на первый годъ пребыванія ихъ въ заведеніи, стипендіи не даются; но ученикамъ, переходящимъ изъ одного въ другое учебное заведеніе, упомянутое въ ст. 3 Положенія, могутъ быть предоставляемы стипендіи, если они, удовлетворяя условіямъ сего Положенія, предъявятъ, сверхъ того, свидѣтельство отъ училищнаго начальства того заведенія, въ коемъ прежде обучались, объ отличномъ ихъ поведеніи и успѣхахъ въ наукахъ.

§ 7.

За учениковъ, получающихъ стипендіи, не можетъ быть вносима училищная плата изъ опредѣленной на то казенной суммы. Однако изъ сего правила исключаются стипендіаты, обучающіеся въ филологическихъ гимназіяхъ, за которыхъ вносится также и училищная плата изъ упомянутой выше суммы.

28.

Распределение казенных стипендій производится въ началѣ
каждаго учебнаго года. Въ случаѣ выбытія, по какому либо по-
воду, ученика, получающаго стипендію, изъ числа стипендіатовъ,
въ теченіе учебнаго года, и открывшейся такимъ образомъ ва-
кансіи, таковая можетъ быть замѣщена и въ другое время.

§ 9.

О предоставленіи казенныхъ стипендій, родители или опекуны учениковъ, входятъ съ прошеніями къ начальникамъ училищъ и прилагаютъ къ онымъ свидѣтельство о дѣйствительной

z tćj strony moŹe znać najlepiej władza naukowa, a nadto poniewaŹ dobrodziejstwo to winno być zachetą i dla innych uczniów do dobrego pod kaŹdym względem sprawowania się i pilności, przeto przyznawanie uczniom stypendyów zaleŹy w zupełności od władzy naukowej, na zasadach objętych niniejszą ustawą.

§ 5.

Stypendyum rządowego i stypendyum z zapisu prywatnego jeden i tenże sam uczeń pobierać nie może.

§ 6.

Stypendya rządowe przeznaczane być mogą, tym tylko uczniom, którzy w jednym z zakładów naukowych, wymienionych w § 3-m niniejszej ustawy, pozostawali przynajmniej przez rok jeden, aby tym sposobem władza naukowa mogła mieć należyte przekonanie o ich dobrém sprawowaniu się i postępie w naukach. Uczniom więc nowo wchodzącym do szkół, w pierwszym roku pobytu ich w szkole, stypendya nie udzielają się; wszakże uczniom przechodzącym z jednych do drugich zakładów, wymienionych w § 3-m niniejszej ustawy, mogą być przyznawane stypendya, jeżeli obok zadość uczynienia warunkom tejże ustawy, złożą od zwierzchności téj szkoły, w której poprzednio pobierali nauki, świadectwo o odznaczającym się sprawowaniu i postępie w naukach.

§ 7.

Za uczniów, pobierających stypendya, opłata szkolna nie może być w ogólności zastępowana z wyznaczonego na ten cel oddzielnego funduszu ze Skarbu. Wszakże przepis ten nie stosuje się do uczniów gimnazyów filologicznych, pobierających stypendya rządowe, za których ma być zastępowana także i opłata szkolna z pomienionego wyżej oddzielnego funduszu.

88.

Przyznawanie stypendyów rządowych następuje z początkiem każdego roku szkolnego. W razie zaś, gdyby stypendysta przestał w ciągu roku szkolnego z jakiegobądź powodu korzystać z tego dobrodziejstwa, i tym sposobem otworzył się wakans, to zawakowane stypendyum może być rozdysponowane i w innym czasie.

29.

O pozyskanie stypendyów rządowych rodzice lub opiekunowie uczniów winni podać prośbę do zwierzchnika szkoły, przy dołączeniu świadectwa o rzeczywistym ubóstwie i w ogóle o położeniu.

бѣдности и вообще о семейномъ положеніи, а именно: есть ли у ученика родители, или же онъ сирота, сколько у его родителей всѣхъ дѣтей, какія именно, въ какомъ они возрастѣ, гдѣ находятся, сколько изъ нихъ обучается въ училищахъ; если отецъ чиновникъ, то какое онъ получаетъ жалованье, сколько лѣтъ находится на службѣ; если онъ эмеритъ, то какой получаетъ пенсію. Чиновники представляютъ таковыя свидѣтельства отъ подлежащихъ своихъ начальствъ, а прочія лица отъ мѣстныхъ властей. Свидѣтельства сихъ послѣднихъ должны быть удостовѣрены показаніями подлежащихъ Уѣздныхъ Начальниковъ. Относительно учениковъ, прибывшихъ изъ другаго училища, должно быть сверхъ того представлено свидѣтельство училищнаго начальства, упомянутое въ ст. 6 сего Положенія.

§ 10.

Упомянутыя въ предыдущей статьѣ прошенія и документы разсматриваются и обсуживаются начальниками училищъ въ собраніи Учителей и въ ономъ составляется списокъ кандидатамъ, коимъ полагается предоставить стипендіи. При выборѣ же кандидатовъ, обращается строгое вниманіе на дѣйствительность ихъ бѣдности, на поведеніе и успѣхи ихъ въ наукахъ, на семейное положеніе ихъ родителей, а именно: сколько у нихъ всѣхъ дѣтей, сколько сыновей и сколько дочерей, въ какомъ они возрастѣ, гдѣ находятся, сколько дѣтей обучается одновременно въ училищахъ. Сиротамъ отдается преимущество; равно большаго вниманія заслуживаютъ тѣ, которыхъ родители не имѣютъ жительства въ томъ мѣстѣ, гдѣ находится училище, ибо содержаніе ихъ обходится гораздо дороже, чѣмъ тѣхъ, кои, посѣщая училища, живутъ при своихъ родителяхъ, или родственникахъ. Сверхъ того, принимаются въ соображеніе ст. 5 и 6-я Положенія и вообще имѣется въ виду, дабы благодѣяніе сіе могло быть распространяемо на возможно большее число семействъ, и потому, если одновременно обучается въ училищѣ нѣсколько братьевъ, то стипендію можетъ воспользоваться только одинъ изъ нихъ, а равно, если какое либо семейство воспользовалось уже какимъ нибудь благодѣяніемъ со стороны Правительства въ отношеніи образованія дѣтей, то слѣдуетъ давать преимущество тѣмъ, которые онымъ вовсе не пользовались.

ниу фамилія, а мianowicie: czy uczeń ma rodziców, lub też jest sierotą, ile rodzice jego mają dzieci, jakie mianowicie, w jakim wieku, gdzie się znajdują, ilu z nich pobiera nauki w szkołach; jeżeli ojciec jest urzędnikiem, to jaką pobiera płacę, ile ma lat służby; jeżeli emeryt, to jaką pobiera pensję emerytalną. Urzędnicy winni składać takowe świadectwa od właściwych swoich władz, inne zaś osoby od władz miejscowych. Świadectwa tych ostatnich winny być poświadczane za rzetelność przez właściwego Naczelnika Powiatu. Co zaś do uczniów, którzy przybyli z innej szkoły, winno być prócz tego złożone świadectwo zwierzchności szkolnej, wzmiankowane w § 6-m niniejszej ustawy.

§ 10.

Pomienione w powyższym artykule prośby i dowody rozpoznawane być mają przez zwierzchników szkół, na posiedzeniu zgromadzenia nauczycielskiego, na którym układa się i lista kandydatów proponowanych do otrzymania stypendyów. Przy wyborze zaś kandydatów, zwraca się baczną uwagę na rzeczywistość ich ubóstwa, na sprawowanie się i postęp w naukach, na położenie familijne ich rodziców, a mianowicie: ile mają dzieci, ilu synów a ile córek, w jakim są dzieci wieku, gdzie się znajdują, ile z nich jednocześnie pobiera nauki w szkołach. Sierotom ma być pozostawione pierwszeństwo; również na większą uwagę zasługują ci, których rodzice nie zamieszkują w tém miejscu, gdzie szkoła znajduje się, albowiem utrzymanie takich uczniów kosztuje więcej, jak tych, którzy uczęszczając do szkoły, mieszkają przy swoich rodzicach lub krewnych. Prócz tego należy zwracać uwagę na §§ 5 i 6-y niniejszej ustawy, i w ogóle mieć na względzie, aby to dobrodziejstwo było rozciągane jak można na największą liczbę rodzin, i dlatego, jeżeli jednocześnie pobiera w szkole nauki kilku braci, to jeden tylko z nich ze stypendyum korzystać może, jak również, jeżeli jaka rodzina doznała już jakiegokolwiek bądź dobrodziejstwa ze strony Rządu, co do edukacyi swych dzieci, to pierwszeństwo należy dawać tym, które z tego dobrodziejstwa jeszcze wcale nie korzystały.

§ 11.

Составленные такимъ образомъ списки кандидатамъ, вмѣстѣ съ ихъ документами, начальники училищъ представляютъ Попечителю округа, по приложенной при семъ подъ лит. А формѣ, не позже 10 Августа.

§ 12.

По полученіи списковъ отъ всѣхъ начальниковъ училищъ, Попечитель округа подвергаетъ оныя тщательному разсмотрѣнію въ особомъ Комитетѣ, подъ предсѣдательствомъ Помощника Попечителя, или одного изъ Членовъ Совѣта Народнаго Просвѣщенія. Послѣ сего, означенные списки, съ заключеніемъ Комитета, представляются на окончательное обсужденіе и утвержденіе въ Совѣтъ Народнаго Просвѣщенія, и вслѣдъ затѣмъ списки ученикамъ, коимъ назначены стипендіи, препровождаются къ начальникамъ училищъ, по принадлежности, и дѣлается распоряженіе о производствѣ стипендій.

§ 13.

Стипендіи производятся пополугодно впередъ, подъ росписки родителей, или опекуновъ стипендіатовъ, засвидѣтельствоваанные подлежащими начальниками училищъ.

§ 14.

Если стипендіатъ въ продолженіе полугодія, за которое получилъ стипендію, умереть, или выбудеть изъ училища, то выданныя ему деньги не подлежатъ возврату.

§ 15.

Стипендіи назначаются ученикамъ не болѣе какъ на одинъ годъ, послѣ чего они вновь помѣщаются въ представляемыхъ начальниками училищъ спискахъ кандидатовъ, и если того заслуживаютъ, продолжаютъ пользоваться стипендіями.

§ 16.

О поведеніи и успѣхахъ въ наукахъ учениковъ, получающихъ стипендіи, начальники училищъ представляютъ Попечителю учебнаго округа полугодовыя вѣдомости.

§ 17.

Стипендіаты, за нерадѣніе къ наукамъ, или за неодобрительное поведеніе, лишаются стипендій, съ разрѣшенія Попечителя учебнаго округа, по разсмотрѣніи дѣла въ Совѣтъ Народнаго Просвѣщенія. Если стипендіатъ не получилъ перевода въ выс-

§ 11.

Уложенныя въ ten способъ listy kandydatów, razem z ich dowodami, zwierzchnicy szkół przedstawiają Kuratorowi okręgu naukowego, wedle wzoru dołączonego tu pod lit. A, nie później jak na dzień 10 Sierpnia.

§ 12.

Kurator okręgu, po otrzymaniu list od wszystkich zwierzchników szkół, poddaje je pod ścisłe rozpoznanie Komitetowi oddzielnie na ten cel ustanowionemu, pod prezydencyą Pomocnika Kuratora, lub jednego z Członków Rady Wychowania Publicznego. Poczém listy takowe z opinią Komitetu przedstawiają się pod ostateczne roztrząśnięcie i decyzję Rady Wychowania Publicznego, a następnie listy imienne uczniów, którym przyznane zostały stypendya, przesyłają się właściwym zwierzchnikom szkół i wydaje się stosowne rozporządzenie względem wypłaty stypendyów.

§ 13.

Stypendya wypłacają się w ratach półrocznych z góry, za kwitami rodziców lub opiekunów, poświadczanemi przez właściwych zwierzchników szkół.

§ 14.

Jeżeli stypendysta w ciągu półrocza, za które pobrał stypendyum, umarł, lub opuścił szkołę, to pobrana przez niego kwota nie podlega zwrotowi.

§ 15.

Stypendya wyznaczają się uczniom nie na dłużej jak na rok jeden, poczem zwierzchnicy szkół przedstawiają ich na nowo w liście kandydatów, i jeżeli ciż uczniowie zasługiwać będą na to dobrodziejstwo, to i w następnym roku korzystać mają ze stypendyów.

§ 16.

O sprawowaniu się i postępie w naukach uczniów pobierających stypendya, zwierzchnicy szkół winni przedstawiać Kuratorowi co pół roku rapporta.

§ 17.

Stypendyści nieprzykładający się do nauk, lub źle sprawujący się, utracają stypendyum, za decyzją Kuratora okręgu naukowego, po rozpoznaniu tego przedmiotu w Radzie Wychowania Publicznego. Jeżeli stypendysta nie otrzymał promocyi do na-

шій классъ, то за нимъ можетъ быть по усмотрѣнію Попечителя округа и Совѣта Народнаго Просвѣщенія, оставлена стипендія, только въ такомъ случаѣ, если сіе, по засвидѣтельствованію начальника училища, произошло не въ слѣдствіе нерадѣнія, но по болѣзни, дѣйствительно препятствовавшей ему сдѣлать надлежащіе успѣхи въ наукахъ.

О стипендіяхъ для учениковъ, отличающихся способностями къ математическимъ и техническимъ наукамъ.

§ 18.

Стипендіи сіи имѣютъ цѣлю — ученикамъ, отличающимся особенными способностями къ математическимъ и техническимъ наукамъ и оказывающимъ въ оныхъ отличные успѣхи доставить средства къ продолженію и окончанію полного курса ученія въ подлежащихъ специальныхъ учебныхъ заведеніяхъ округа, поощрить ихъ къ тщательному занятію сими науками, и такимъ образомъ приготовить способныхъ Архитекторовъ, гражданскихъ Инженеровъ, Механиковъ, Химиковъ, Агрономовъ, Живописцевъ, Скульпторовъ и Преподавателей по симъ частямъ.

§ 19.

На стипендіи сего рода назначается изъ Казны Царства Польскаго 8,000 руб. сер. въ годъ. Сумма эта вносится въ бюджетъ Варшавскаго учебнаго округа.

§ 20.

Стипендіи сіи, каждая въ 150 руб. сер. даются ученикамъ Варшавской реальной гимназіи, высшихъ реальныхъ училищъ, Варшавской Художественной Школы и Института Сельскаго Хозяйства и Лѣсоводства въ Маримонтѣ.

§ 21.

Въ реальной гимназіи и въ высшихъ реальныхъ училищахъ опредѣляются стипендіи ученикамъ V-го класса, гдѣ можно уже съ надлежащею основательностію судить о способностяхъ молодыхъ людей.

§ 22.

Стипендіаты, кончившіе полный курсъ ученія въ высшихъ реальныхъ училищахъ, или въ реальной гимназіи, обязаны, по усмотрѣнію учебнаго начальства, поколику оно найдетъ сіе нужнымъ и полезнымъ, для дальнѣйшаго ихъ образованія, поступить

стѣпнѣй классы, то може быть pozostawiony przy pobieraniu stypendium, za decyzją Kuratora okręgu i Rady Wychowania Publicznego, w takim tylko razie, jeżeli to, wedle poświadczenia zwierzchnika szkoły, nastąpiło nie skutkiem niedbalstwa, lecz z powodu słabości, która rzeczywiście była mu przeszkodą do uczynienia należytego postępu w naukach.

O stypendyach dla uczniów odznaczających się szczególnemi zdolnościami do nauk matematycznych i technicznych.

§ 18.

Celem ustanowienia tych stypendyów jest: podanie uczniom odznaczającym się szczególnemi zdolnościami do nauk matematycznych i technicznych i czyniącym w nich celujący postęp, środków do dalszego pobierania nauk i ukończenia całkowitego kursu w właściwych specjalnych zakładach naukowych okręgu; zachęcenie ich do usilnego zajęcia się temi naukami i ukształcenia tym sposobem zdolnych budowniczych, inżynierów cywilnych, mechaników, chemików, agronomów, malarzy, rzeźbiarzy i nauczycieli w tych gałęziach nauk i sztuk.

§ 19.

Na stypendya tego rodzaju wyznacza się ze Skarbu Królestwa Polskiego 8,000 rsr. rocznie, i summa ta ma być zamieszczona w budżecie okręgu naukowego Warszawskiego.

§ 20.

Pomienione stypendya, po rsr. 150 każde, przeznaczają się dla uczniów gimnazjum realnego w Warszawie, szkół wyższych realnych, szkoły sztuk pięknych w Warszawie, i instytutu gospodarstwa wiejskiego i lesnictwa w Marymoncie.

§ 21.

W gimnazjum realném i w szkołach wyższych realnych, przeznaczają się stypendya uczniom klasy 5-jej, w której można już należycie ocenić zdolności uczniów.

§ 22.

Stypendyści, którzy ukończą całkowity kurs nauk w szkołach wyższych realnych lub gimnazjum realném, obowiązani są wedle uznania władzy naukowej, o ile znajdzie to potrzebném i pożyteczném, przejść dla dalszego kształcenia się do szkoły sztuk

въ Варшавскую Художественную Школу по архитекторному отдѣленію, въ чемъ, при назначеніи имъ стипендій, беретъ съ родителей или опекуновъ ихъ подписка, съ тѣмъ, что еслибы они не исполнили сего условія, то обязуются издержанныя на нихъ деньги возвратить. Поступившіе такимъ образомъ въ Художественную Школу, продолжаютъ пользоваться стипендіями. По окончаніи же ими полного курса наукъ въ семъ заведеніи, представляется имъ поступить на службу, если того пожелаютъ.

§ 23.

Кандидатовъ въ стипендіаты избираютъ начальники помянутыхъ учебныхъ заведеній, въ собраніи Учителей, по тщательной оцѣнкѣ способностей и познаніи ихъ, и списки таковыхъ кандидатовъ представляютъ Попечителю учебного округа, съ подробными о нихъ свѣдѣніями, по приложенной у сего, подъ лит. В, формѣ. Эти списки разсматриваются въ Совѣтѣ Народнаго Просвѣщенія и по мѣрѣ имѣющейся въ распоряженіи суммы, назначаются по онымъ стипендіи.

§ 24.

Стипендіи производятся по полугодно впередъ, подъ росписки родителей или опекуновъ стипендіатовъ, или, если они совершеннолѣтніе и не имѣютъ родителей или опекуновъ, то и подъ собственныя ихъ росписки. Росписки должны быть засвидѣтельствованы подлежащими начальниками учебныхъ заведеній.

§ 25.

Подлежащіе начальники учебныхъ заведеній имѣютъ особое наблюденіе за стипендіатами и о поведеніи ихъ и успѣхахъ въ наукахъ представляютъ Попечителю округа полугодовыя вѣдомости.

§ 26.

Стипендіаты, нерадѣющіе къ наукамъ, или ведущіе себя неодобрительно лишаются стипендій, съ разрѣшенія Попечителя учебного округа и по разсмотрѣніи дѣла въ Совѣтѣ Народнаго Просвѣщенія.

§ 27.

При назначеніи стипендій изъ упомянутыхъ въ ст. 19 сего Положенія 8,000 руб. сер., учебное начальство старается, по возможности, чтобы оставалась сумма, для отправленія отличив-

пѣкныхъ в Варшавѣ, на выдѣлъ будownictwa, и в томъ celu, przy wyznaczeniu stypendyów, rodzice lub opiekunowie winni są złożyć deklarację, że w razie niedopełnienia tego warunku, obowiązują się pobrane stypendya zwrócić. Przechodzący tym sposobem do szkoły sztuk pięknych uczniowie, korzystają i nadal ze stypendyów, po ukończeniu zaś całkowitego kursu nauk w tym zakładzie, pozostawia się im możność wejść do służby, jeżeli sobie tego życzyć będą.

§ 23.

Kandydatów na stypendya wybierają zwierzchnicy pomienionych zakładów naukowych, na posiedzeniu zgromadzenia nauczycielskiego, po dokładnem ocenieniu ich zdolności i usposobienia, i listy tych kandydatów przedstawiają Kuratorowi okręgu naukowego Warszawskiego, z szczegółowemi o nich wiadomościami, podług wzoru dołączonego przy niniejszem pod lit. B. Listy takowe rozpoznają się w Radzie Wychowania Publicznego, i w miarę posiadanego na ten cel funduszu, przeznaczają się stypendya.

§ 24.

Stypendya wypłacają się w ratach półrocznych z góry, za kwitami rodziców lub opiekunów stypendystów, albo jeżeli ci są pełnoletni i nie mają rodziców lub opiekunów, to za własnoręcznymi ich kwitami. Kwity winny być poświadczane przez właściwych zwierzchników szkolnych.

§ 25.

Właściwi zwierzchnicy zakładów naukowych winni mieć szczególny nadzór nad stypendystami i o sprawowaniu się ich i postępie w naukach przedstawiać co pół roku rapporta Kuratorowi okręgu.

§ 26.

Stypendyści okazujący małą pilność w naukach, lub źle prowadzący się, tracą stypendya, za decyzją Kuratora, po rozpoznaniu tego przedmiotu w Radzie Wychowania Publicznego.

§ 27.

При wyznaczaniu stypendyów z pomienionej w § 19-m niniejszej ustawy summy r. 8,000, władza naukowa, w miarę możliwości, starać się będzie, aby pozostawała pewna kwota, na wysyłanie

Приложение 2-е къ N° 60-му.

(Форма лит. В.)

[illegible]

2-gi Annex do Nr. 60.

(Wzór lit. B.)

[illegible]

№ 61.

О преобразованіи Варшавскаго 2-го филологическаго уѣзд-
наго училища въ пятиклассное отдѣленіе реальной гим-
назіи.

(19 Іюня (1 Іюля) 1859 года.)

Выписка изъ журнала засѣданія Совѣта Управленія.

Государь Императоръ, для отклоненія слишкомъ значитель-
наго накопленія учащихся въ Варшавской реальной гимназіи и для
удовлетворенія стремленія жителей къ реальному образованію,
по положенію Главнаго Правленія училищъ, въ 8 (20) день Мая
сего года Высочайше соизволил на приведеніе въ исполненіе
предположенія Попечителя Варшавскаго учебнаго округа о пре-
образованіи Варшавскаго 2-го филологическаго уѣзднаго учили-
ща въ пятиклассное параллельное отдѣленіе реальной гимназіи,
на слѣдующихъ основаніяхъ: 1) желающихъ обучаться въ реаль-
ной гимназіи и проживающихъ въ южной части города гдѣ нахо-
дится означенное училище, принимать исключительно въ учреж-
даемые параллельные классы; 2) за ученіе взимать такую же пла-
ту, какъ въ гимназіи т. е. по 20 руб. сер. въ годъ; и 3) ученикамъ
предоставить носить мундиръ учениковъ реальной гимназіи.

Одновременно съ этимъ удостоился Высочайшаго утвержденія
и штатъ пятикласснаго отдѣленія Варшавской реальной гим-
назіи.

О такомъ Высочайшемъ повелѣніи, объявленномъ въ отзы-
вѣ Товарища Министра Народнаго Просвѣщенія отъ 13 Мая, за
№ 3,419, Министръ Статсъ-Секретарь увѣдомляя Его Сіятель-
ство Князя Намѣстника въ Царствѣ отъ 23 Мая (4 Іюня) сего
года, за № 1,462, препроводилъ вмѣстѣ съ симъ къ нему и выше-
означенный штатъ, для обнародованія его въ Царствѣ Польскомъ.

Совѣтъ постановилъ: упомянутое Высочайшее повелѣніе
а равно Высочайше утвержденный штатъ препроводить въ ко-
піяхъ въ подлежащіи Главныя Управленія для исполненія и при-
печатать оныя въ официальной газетѣ.

Варшава, 19 Іюня (1 Іюля) 1859 года.

Вѣрно съ журналомъ:

Статсъ-Секретарь (подписано) *Карницкій.*

№ 61.

О zreorganizowaniu szkoły powiatowej Nr. 2-gi w War-
szawie na 5-cio klasowy oddział gimnazjum realnego.

(d. 19 Czerwca (1 Lipca) 1859 roku)

Wypis z protokołu posiedzenia Rady Administracyjnej.

Dla zapobieżenia zbyt wielkiemu gromadzeniu się uczniów
w gimnazjum realnem Warszawskiem, i dla zadosyć uczynienia dą-
żeniu mieszkańców do kształcenia się realnego, NAJJAŚNIEJSZY PAN,
w skutku postanowienia głównego zarządu szkół, raczył w dniu 8
(20) Maja roku bieżącego NAJWYŻEJ zezwolić na wprowadzenie
w wykonanie wniosku Kuratora okręgunaukowego Warszawskiego
co do zreorganizowania 2-jej szkoły powiatowej filologicznej w War-
szawie, na odpowiedni o 5-ciu klassach oddział gimnazjum real-
nego, na zasadach następujących: 1) pragnących pobierać nauki
w gimnazjum realnem i mieszkających w południowej części mia-
sta, gdzie się znajduje rzeczona szkoła, przyjmować wyłącznie do
urządzających się odpowiednich klass; 2) za naukę pobierać taką
samą opłatę, jak w gimnazjum, to jest po 20 rubli rocznie; 3) u-
czniom dozwolić nosić mundur uczniów gimnazjum realnego.

Przyczem został NAJWYŻEJ zatwierdzony etat pięcio-klassowe-
go oddziału gimnazjum realnego Warszawskiego.

O takowym rozkazie NAJWYŻSZYM, oznajmionym sobie przez
Pomocnika Ministra Oświecenia Narodowego w d. 13 Maja za Nr.
3,419, Minister Sekretarz Stanu, zawiadamiając JO. Księcia Na-
miestnika Królestwa w odezwie z dnia 23 Maja (4 Czerwca) roku
bieżącego Nr. 1,462, nadesłał zarazem rzeczony etat, dla ogłosze-
nia w Królestwie Polskiem.

Rada poleciła pomieniony rozkaz NAJWYŻSZY i etat zakom-
munikować władzom właściwym, dla wykonania, i ogłosić przez
gazetę rządową.

Warszawa, d. 19 Czerwca (1 Lipca) 1859 roku.

Zgodno z protokołem:

Sekretarz Stanu, (podpisano) *Karnicki.*

употребляемые на содержание второго в Варшавѣ филологическаго уѣзднаго училища, а остальные 1,107 рублей 50 копѣекъ серебромъ отпускаются изъ Казны Царства Польскаго.

N° 62.

Положеніе о пансіонѣ при Люблинской гимназій.

(2 Ноября 1859 года)

На подлинномъ Собственною Его Императорскаго Величества рукою написано: „Быть по сему“.

Въ Гатчинѣ, 2 Ноября 1859 года.

Положеніе о пансіонѣ при Люблинской гимназій.

Цѣль, общія основанія, составъ и управленіе.

§ 1.

Для облегченія жителямъ Люблинской и другихъ сосѣднихъ съ нею въ Царствѣ Польскомъ губерній способамъ къ приличному воспитанію и образованію дѣтей ихъ, учреждается при Люблинской губернской гимназій пансіонъ.

§ 2.

Въ пансіонѣ полагается 100 воспитанниковъ.

§ 3.

Воспитанники пансіона обучаются въ гимназій, вмѣстѣ съ другими учениками, всѣмъ преподаваемымъ въ оной предметамъ. Сверхъ того, въ свободное отъ ученія въ классахъ время, они обучаются гимнастикѣ и танцованію. Желающіе могутъ учиться за особую плату, музыкѣ и пѣнію.

§ 4.

Внѣ классовъ пансіонеры находятся подъ особеннымъ надзоромъ и попеченіемъ начальства пансіона.

§ 5.

Воспитанники имѣютъ въ пансіонѣ помѣщеніе, одежду, столъ, отопленіе, освѣщеніе, учебныя пособія и классныя потребности,

доплатъ въ etacie на utrzymanіе школы powiatowej filologicznej Nr. 2 w Warszawie, niedostająca zaś summa 1,107 rubli srebrem 50 kopiejek wydzielana będzie ze Skarbu Królestwa Polskiego.

N° 62.

Ustawa dla pensjonatu przy gimnazyum w Lublinie.

(d. 2 Listopada 1859 r.)

Na oryginalu własną Jego Cesarskiej Mości ręką napisano: „Ma być według tego.“

w Gieczynie, d. 2 Listopada 1859 roku.

USTAWA DLA PENSYONATU PRZY GIMNAZYUM W LUBLINIE.

Cel, ogólne zasady, skład i zarząd.

§ 1.

Dla ułatwienia mieszkańcom gubernii Lubelskiej i innych przyległych gubernij Królestwa Polskiego środków odpowiedniego wychowania i ukształcenia swoich synów, urządzony zostaje przy gimnazyum gubernialnem w Lublinie pensjonat.

§ 2.

W pensyonacie ustanawia się liczba pensyonarzy 100.

§ 3.

Pensyonarze uczą się w gimnazyum, razem z innymi uczniami, wszystkich przedmiotów w niem wykładanych. Prócz tego, w czasie wolnym od zajęć w klassach, uczą się gimnastyki i tańca. Kto z nich chce, może za oddzielną opłatą uczyć się muzyki i śpiewu.

§ 4.

W czasie wolnym od lekcyj pensyonarze zostają pod oddzielnym nadzorem i opieką zwierzchności pensyonatu.

§ 5.

Uczniowie mieć będą w pensyonacie mieszkanie, odzież, stół, opał, światło, pomoce naukowe i potrzeby szkolne, pomoc lekar-

врачебную помощь и прислугу. Носильное бѣлье воспитанники обязаны имѣть свое собственное, въ количествѣ, опредѣленномъ упомянутою въ § 27 табелью.

§ 6.

Для занятія воспитанниковъ внѣ классовъ, пансіонъ имѣетъ особые, собственно ему принадлежащіе учебныя пособия: глобусы, географическія карты, историческія таблицы, словари и проч.

§ 7.

Директоръ гимназіи есть вмѣстѣ и Директоръ пансіона. Должность его Помощника исправляетъ Инспекторъ гимназіи. Сверхъ того, при пансіонѣ состоятъ: комнатные Надзиратели, Врачъ, Бухгалтеръ, Экономъ, Надзиратель при больницѣ, Учители искусствъ, Кастелянша, дядьки и нижніе служители.

§ 8.

Комнатные Надзиратели, Учители искусствъ и Врачъ опредѣляются Попечителемъ округа установленнымъ порядкомъ.

§ 9.

Бухгалтеръ, Экономъ и Надзиратель при больницѣ избираются Директоромъ пансіона и утверждаются Попечителемъ округа.

§ 10.

Кастелянша, дядьки и нижніе служители избираются и опредѣляются Директоромъ пансіона.

§ 11.

Для особенной важности, относящейся къ учебной и нравственно-наблюдательной частямъ пансіона, разсматриваются въ гимназическомъ Совѣтѣ. Всѣ же распоряженія по хозяйственной части, а также производство торговъ на поставку разныхъ предметовъ и на исполненіе работъ по пансіону, равно храненіе, расходъ и отчетность въ суммахъ, относятся къ обязанности хозяйственнаго Комитета, состоящаго, подъ предсѣдательствомъ Директора, изъ Инспектора, двухъ Учителей и одного Надзирателя, избираемыхъ Директоромъ и утверждаемыхъ Попечителемъ округа. Опредѣленія хозяйственнаго Комитета вносятся въ журналъ засѣданій онаго; письмоводство поручается канцеляріи гимназіи, для усиленія состава которой прибавляется одинъ Писецъ.

Пріемъ воспитанниковъ.

§ 12.

Пріемъ воспитанниковъ производится однажды въ году,

скą и usługę. Bieliznę obowiązani są pensjonarze mieć swoją własną, w liczbie oznaczonej w wykazie, o którym mowa w § 27-m.

§ 6.

Dla zajęć pensjonarzy w czasie wolnym od lekcyj, pensjonat posiada oddzielne, będące jego własnością, pomoce naukowe: globusy, karty jeograficzne, tablice historyczne, słowniki i t. d.

§ 7.

Dyrektor gimnazjum jest zarazem Dyrektorem pensjonatu, a Inspektor gimnazjum jest jego Pomocnikiem. Prócz tego, przy pensjonacie znajdują się: Guwernerowie, Lekarz, Buchhalter, Ekonom, Nadzorca przy infirmaryi, Nauczyciele talentów, dozorczy bielizny, dozorczy uczniów i służba niższa.

§ 8.

Guwernerów, Nauczycieli talentów i Lekarza mianuje Kurator okręgu, wedle przepisanego porządku.

§ 9.

Buchhaltera, Ekonoma i Nadzorcę przy infirmaryi wybiera Dyrektor pensjonatu, a zatwierdza Kurator okręgu.

§ 10.

Dozorczynię bielizny, dozorców uczniów i służbę niższą wybiera i przeznacza Dyrektor pensjonatu.

§ 11.

Interessa ważniejsze pod względem naukowym i wychowawczo-nadzorczym roztrząsają się w Radzie gimnazjalnej. Wszelkie zaś rozporządzenia co do części gospodarczej, tudzież odbywanie licytacji na dostawę różnych przedmiotów, i na wykonanie robót dla pensjonatu, jak niemniej. utrzymywanie funduszów, wydatki i kontrola, należą do Komitetu gospodarczego, który, pod prezydencyą Dyrektora, składać się ma: z Inspektora, dwóch Nauczycieli i jednego Guwenera, wybranych przez Dyrektora, a zatwierdzonych przez Kuratora okręgu. Decyzye Komitetu gospodarczego zamieszczają się w protokóle posiedzeń. Odrabianie czynności porucza się Kancellaryi gimnazjalnej, do składu której dodaje się jeden Kancellista.

Przyjmowanie uczniów.

§ 12.

Przyjmowanie uczniów odbywa się raz do roku, a mianowi-

а именно съ 20 Июля (1 Августа) по 1 (13) Августа. Только по уваженію особенныхъ причинъ, въ случаѣ открытія вакансій, могутъ быть принимаемы воспитанники и въ другое время, не иначе однако, какъ съ разрѣшенія Попечителя округа.

§ 13.

Лица, желающія помѣстить дѣтей въ пансіонѣ, подаютъ о томъ прошенія Директору, съ приложеніемъ документовъ, предписанныхъ для приѣма учениковъ въ гимназій, а также лекарскаго свидѣтельства о здоровомъ состояніи кандидата. Сверхъ сего, если желающій помѣстить воспитанника въ пансіонѣ не имѣетъ постоянного пребыванія въ Люблинѣ, то представляетъ письменное обязательство извѣстнаго, живущаго въ городѣ лица, въ томъ, что воспитанникъ будетъ имъ принятъ въ домъ, если начальство признаетъ нужнымъ уволить или исключить его изъ заведенія. Таковое обязательство должно быть возобновляемо въ началѣ каждаго учебнаго года.

§ 14.

Поступающіе въ пансіонѣ воспитанники должны быть совершенно здоровы, а потому, если при представленіи кандидата въ пансіонѣ, возникнетъ сомнѣніе на счетъ состоянія здоровья его, то ему производится врачомъ заведенія освидѣтельствованіе въ присутствіи Директора и Инспектора, и когда окажутся признаки хронической, неизлѣчимой болѣзни, то онъ не принимается въ пансіонѣ.

§ 15.

Документы кандидатовъ разсматриваются въ гимназическомъ Совѣтѣ, который удостоиваетъ приѣма тѣхъ изъ нихъ, которые на приѣмномъ испытаніи получили высшее число баловъ, если для помѣщенія всѣхъ выдержавшихъ испытаніе не окажется достаточнаго числа вакансій. При семъ Совѣтъ отдаетъ также первенство дѣтямъ дворянъ и чиновниковъ. Вообще же, жители Люблинской губерніи имѣютъ въ приѣмѣ дѣтей ихъ въ пансіонѣ преимущество передъ жителями другихъ губерній. Списокъ кандидатовъ, съ заключеніемъ Совѣта, Директоръ представляетъ на окончательное рѣшеніе Попечителя учебнаго округа.

§ 16.

Плата за содержаніе воспитанника въ пансіонѣ полагается 225 руб. сер. въ годъ. Сверхъ сего, въ первомъ году вносится

сѣ od dnia 20 Lipca (1 Sierpnia) do 1 (13) Sierpnia. Tylko dla szczególnych, na uwagę zasługujących przyczyn, za wydarzonym wakensem, mogą być przyjmowani pensjonarze i w innym czasie, lecz nie inaczej, jak za decyzją Kuratora okręgu.

§ 13.

Osoby chcące pomieścić młodzieńców w pensyonacie, podawać mają w tym celu prośby do Dyrektora, dołączając dowody wymagane przy przyjmowaniu uczniów do gimnazjum, tudzież świadectwo lekarskie o dobrym stanie zdrowia. Prócz tego, jeżeli pragnący pomieścić młodzieńca w pensyonacie nie zamieszkuje stale w Lublinie, to obowiązany jest przedstawić deklarację na piśmie osoby znanej, w temże mieście zamieszkałej, że pensjonarz będzie przez nią przyjęty, w razie, jeżeli władza uzna za konieczne uwolnić go lub usunąć z pensjonatu. Takowa deklaracja winna być ponawiana z początkiem każdego roku szkolnego.

§ 14.

Wstępujący do pensjonatu uczniowie powinni być zupełnie zdrowi, i dla tego, jeżeli, przy przedstawieniu kandydata do pensjonatu, zajdzie wątpliwość co do stanu jego zdrowia, wówczas Lekarz pensjonatu w obec Dyrektora i Inspektora odbędzie rewizję, i jeżeli okażą się oznaki chronicznej słabości, to taki kandydat nie może być przyjętym do pensjonatu.

§ 15.

Dowody kandydatów roztrząsają się w Radzie gimnazyalnej, która kwalifikuje do przyjęcia tych, którzy na examinie wstępnym otrzymali wyższy stopień, jeżeli dla pomieszczenia wszystkich kandydatów, którzy złożyli examen, nie okaże się dostatecznej liczby wakansów. Przytem Rada oddaje także pierwszeństwo synom szlachty i urzędników. W ogólności zaś, mieszkańcy gubernii Lubelskiej mają pierwszeństwo w przyjmowaniu ich synów do pensjonatu przed mieszkańcami innych gubernij. Listę kandydatów z opinią Rady, Dyrektor przedstawia do ostatecznej decyzji Kuratorowi okręgu naukowego.

§ 16.

Opłata za utrzymanie ucznia w pensyonacie ustanawia się po rsr. 225 rocznie. Oprócz tego, w pierwszym roku uiszcza się

единовременно, на первоначальное обзаведение, 50 руб. сер. Воспитанники пансіона не вносят установленной в гимназіи училищной платы, взимаемой с приходящих учениковъ. Если же в пансіонъ поступитъ ученикъ, за коего внесена уже в гимназію училищная плата, то таковая не возвращается.

§ 17.

Количество платы, в случаѣ надобности, можетъ быть измѣнено не иначе, какъ съ разрѣшенія Министра Народнаго Просвѣщенія, по предварительному соглашенію съ Намѣстникомъ Царства.

§ 18.

Плата вносится пополугодно впередъ съ 1 (13) по 10 (22) Августа и съ 20 Декабря (1 Января) по 29 Декабря (10 Января); единовременная же плата на первое обзаведение воспитанника, вмѣстѣ съ первымъ взносомъ денегъ за содержание при поступленіи его в пансіонъ.

§ 19.

Въ случаѣ поступленія воспитанника в пансіонъ не в началѣ полугодія, плата берется по расчету съ 1 числа того мѣсяца, въ которомъ онъ поступилъ, до начала слѣдующаго полугодія.

§ 20.

Если воспитанникъ выбудетъ изъ пансіона до истеченія полугодія, то сумма однажды внесенная не возвращается. Если однакожъ въ первые два мѣсяца пребыванія в пансіонѣ съ поступленія въ оный, воспитанникъ, по усмотрѣнію начальства, окажется неблагонадежнымъ и будетъ уволенъ, то деньги берутся только за два мѣсяца, хотя бы воспитанникъ и не пробылъ сего срока в пансіонѣ, а за остальное время полугодія возвращаются. То же самое бываетъ, если воспитанникъ, въ первые два мѣсяца пребыванія в пансіонѣ, выбудетъ изъ онаго по желанію родителей или опекуновъ. Въ томъ и другомъ случаѣ однако, единовременный взносъ на первоначальное обзаведение не возвращается.

§ 21.

Воспитанники, за которыхъ плата не будетъ внесена въ установленные сроки, отсылаются къ родителямъ или заступающимъ ихъ мѣсто, а за время, которое они находились в пансіо-

jednorazowo rs. 50 na początkowe potrzeby. Pensjonarze nie wnoszą ustanowionej w gimnazjum opłaty szkolnej, pobieranej od uczniów przychodnich. Jeżeli zaś przyjęty będzie do pensjonatu uczeń, za którego opłata szkolna została już wniesioną, to takowa nie zwraca się.

§ 17.

Wysokość opłaty, w razie potrzeby, może być zmienioną nie inaczej, jak z decyzji Ministra Oświecenia Narodowego, po poprzednim zniesieniu się z Namiestnikiem Królestwa.

§ 18.

Opłata wnosi się w dwóch półrocznych ratach, z góry, od dnia 1 (13) do 10 (22) Sierpnia i od 20 Grudnia (1 Stycznia) do 29 Grudnia (10 Stycznia); jednorazowa zaś kwota na początkowe potrzeby pensjonarza uiszcza się razem z pierwszą ratą opłaty, jaka od niego należy się przy przyjęciu do pensjonatu.

§ 19.

W razie przyjęcia ucznia do pensjonatu nie z początkiem półrocza, opłata pobiera się w tej ilości, jaka przypada od 1 tego miesiąca, w którym przyjęty został, do początku następnego półrocza.

§ 20.

Jeżeli uczeń opuści pensjonat przed upływem półrocza, to opłata wniesiona nie zwraca się. Jeżeliby jednak uczeń, w ciągu dwóch pierwszych miesięcy pobytu w pensjonacie od czasu przyjęcia, wedle uznania zwierzchności pensjonatu, okazał się nieodpowiednim i był uwolniony, w takim razie opłata bierze się tylko za dwa miesiące, chociażby uczeń nie zostawał przez taki czas w pensjonacie, a za resztę czasu półrocza opłata zwraca się. Toż samo ma miejsce, jeżeli uczeń w ciągu dwóch pierwszych miesięcy pobytu swego w pensjonacie, takowy opuści, za wolą rodziców lub opiekunów. W obydwóch tych przypadkach, opłata jednorazowa na początkowe potrzeby nie zwraca się.

§ 21.

Pensjonarze, za których opłata nie będzie wniesiona w czasie przepisany, odesłani zostaną do rodziców lub osób zastępujących ich miejsce, za czas zaś pobytu ich w pensjonacie należność

нѣ, деньги взыскиваются съ родителей ихъ или поручителей, на основаніи общаго положенія о казенныхъ взысканіяхъ.

О воспитаніи.

§ 22.

Въ направленіи и ходѣ воспитанія пансіонѣ руководствуется правилами училищнаго Устава, а также особымъ наставленіемъ, упомянутымъ въ § 57 сего Положенія.

§ 23.

Время и занятія воспитанниковъ распределяются сообразно съ временемъ года, на основаніи наставленія, упомянутаго въ § 57 сего Положенія.

§ 24.

Въ свободные отъ ученія дни, благонравные и прилежные воспитанники могутъ быть отпускаемы въ дома родителей или заступающихъ ихъ мѣсто, не иначе, какъ по особому каждый разъ приглашенію и въ сопровожденіи присылаемыхъ за ними надежныхъ людей.

§ 25.

Для исправленія неприлежныхъ и неблагонаправныхъ воспитанниковъ употребляются мѣры, опредѣленные для учениковъ гимназій.

§ 26.

Воспитанники, послѣ годоваго ученія въ классѣ неудостоенные перевода въ высшій классъ, могутъ быть оставляемы въ пансіонѣ еще на годъ, съ разрѣшенія гимназическаго Совѣта.

Форма одежды.

§ 27.

Воспитанники пансіона имѣютъ вообще такую же одежду, какъ ученики гимназій. Но въ самомъ пансіонѣ и при занятіяхъ въ классахъ носятъ они куртки темнозеленаго сукна, съ краснымъ суконнымъ воротникомъ и съ пуговицами, какъ на мундирѣ. Подробности относительно обмундированія и снабженія воспитанниковъ разными принадлежностями опредѣляются приложенною къ сему Положенію табелью.

Права и обязанности лицъ, принадлежащихъ къ пансіону.

§ 28.

Директоръ и Инспекторъ гимназій получаютъ изъ суммъ

egzekwuje się od rodziców lub poręczycieli, na zasadzie ogólnych przepisów co do skarbowych należności.

Wychowanie.

§ 22.

Co do kierunku i sposobu wychowania pensjonat trzyma się przepisów ustawy szkolnej i oddzielnej instrukcyi, o której mowa w § 57-m niniejszej ustawy.

§ 23.

Rozkład czasu i zajęcia uczniów urządzają się odpowiednio do pory roku, na zasadzie instrukcyi, o której wzmianka w § 57-m niniejszej ustawy.

§ 24.

W dni wolne od lekcyj, pilni i dobrze sprawujący się uczniowie mogą otrzymać pozwolenie wyjścia do domu rodziców lub zastępujących ich miejsce, nie inaczej jednak, jak na oddzielne za każdym razem żądanie tychże i pod dozorem przysłanych osób, zasługujących na ufność.

§ 25.

Dla poprawy niepilnych i niemoralnych uczniów, używają się środki przepisane dla uczniów gimnazjum.

§ 26.

Pensjonarze, którzy po rocznym pobycie w klassie nie zasłużą na promocję do klasy wyższej, mogą być pozostawieni w pensyonacie jeszcze na rok jeden, za decyzją Rady gimnazyalnej.

Forma ubioru.

§ 27.

Pensjonarze mają w ogólności ubiór taki sam, jak i inni uczniowie gimnazjum. Lecz w samym pensyonacie i w klassach noszą kurtki z sukna ciemno-zielonego, z czerwonym kołnierzem sukiennym i z guzikami, jak u munduru. Szczegóły co do ubioru i zaopatrzenia uczniów w różne potrzeby, wymienione są w wykazie dołączonym przy niniejszej ustawie.

Права і obowiązки осіб належачих до пенсіонату.

§ 28.

Dyrektor i Inspektor gimnazjum otrzymują z funduszów pen-

пансіона къ производимому имъ по гимназій окладу жалованья прибавку по усмотрѣнію Попечителя учебнаго округа, первый до 300, а второй до 200 руб. сер. въ годъ, сообразно числу воспитанниковъ въ пансіонѣ и трудамъ сихъ чиновниковъ по этому заведенію. На томъ же основаніи назначается прибавка и Секретарю гимназій до 75 руб. сер. въ годъ.

§ 29.

На Директорѣ лежитъ преимущественная обязанность заботиться о внутреннемъ благосостояніи пансіона. Онъ имѣетъ главный надзоръ за зданіемъ, имуществомъ и вообще за хозяйственною частью заведенія и за порядкомъ во всѣхъ отношеніяхъ.

§ 30.

Инспекторъ есть Помощникъ Директора по всѣмъ частямъ управленія и исполняетъ въ точности возлагаемыя на него Директоромъ порученія.

§ 31.

Комнатные Надзиратели назначаются въ помощь Директору и Инспектору, для постоянного и непрерывнаго наблюденія за воспитанниками и вообще для исполненія возлагаемыхъ на нихъ Директоромъ и Инспекторомъ по пансіону порученій.

§ 32.

Въ комнатные Надзиратели избираются люди благовоспитанные и во всѣхъ отношеніяхъ безукоризненные. Въ должность эту предпочтительно опредѣляются такія лица, которыя свободно объясняются на языкахъ: русскомъ, французскомъ или нѣмецкомъ, и могутъ хорошо наблюдать за учебными занятіями и нравственностію воспитанниковъ. Учителямъ гимназій можетъ быть также поручаема, по усмотрѣнію Попечителя учебнаго округа, должность комнатныхъ Надзирателей. Количество жалованья по сей послѣдней должности опредѣляется имъ каждый разъ Попечителемъ округа, соотвѣтственно ихъ способностямъ и заслугамъ, а равно по соображенію съ жалованьемъ, какимъ пользуются они по должности Учителей.

§ 33.

Комнатнымъ Надзирателямъ, которые выдержали въ Экзаминаціонномъ Комитетѣ установленное испытаніе на званіе Учителя, можетъ быть, по усмотрѣнію Попечителя учебнаго округа,

сыонату до pobieranей pensyi w gimnazyum, podług uznania Kuratora okręgu naukowego, dodatek, pierwszy do wysokości rsr. 300, drugi rs. 200 rocznie, stosownie do liczby uczniów w pensyonacie i zajęć tych urzędników w pomienionym zakładzie. Wedle tejże zasady wyznacza się i Sekretarzowi gimnazyum dodatek do wysokości rs. 75 rocznie.

§ 29.

Szczególnym obowiązkiem Dyrektora jest starać się o wewnętrzny dobry stan pensyonatu. Ma on główny nadzór nad gmachem, własnością i w ogóle nad częścią gospodarczą pensyonatu, tudzież nad porządkiem pod każdym względem.

§ 30.

Inspektor jest Pomocnikiem Dyrektora we wszystkich częściach zarządu i wykonywa ściśle dawane przez Dyrektora poruczenia.

§ 31.

Guwernerowie przeznaczeni są do pomocy Dyrektorowi i Inspektorowi, dla ciągłego i nieustannego dozoru nad pensyonarzami i w ogóle dla wypełniania dawanych im przez Dyrektora i Inspektora poruczeń co do pensyonatu.

§ 32.

Na Guwernerów wybierają się osoby dobrze wychowane i pod żadnym względem nie ulegające zarzutowi. Na posady te przeznaczają się szczególniej tacy, którzy dobrze mówią po rosyjsku, francuzku lub po niemiecku, i są zdolni do czuwania nad zatrudnieniami naukowemi i sprawowaniem się pensyonarzy. Nauczycielom gimnazyum mogą być także, wedle uznania Kuratora okręgu naukowego, poruczane obowiązki Guwernerów. Wysokość wynagrodzenia za te ostatnie obowiązki oznacza za każdym razem Kurator okręgu, odpowiednio do ich zdolności i zasług, oraz w miarę wysokości płac, jakie pobierają za obowiązki nauczycielskie.

§ 33.

Guwernerom, którzy złożą w Komitecie examinacyjnym przepisany examen na Nauczycieli, może być, wedle uznania Kuratora,

поручаемо преподаваніе уроковъ въ гимназіи съ соотвѣтственными, смотря по числу часовъ, вознагражденіемъ.

§ 34.

Занятія комнатныхъ Надзирателей распределяются Директоромъ пансіона.

§ 35.

Надзиратели обязаны имѣть бдительный и неослабный надзоръ за воспитанниками; они должны находиться при нихъ безотлучно, имѣя съ ними общій столъ и ночуя по очереди въ однихъ съ ними комнатахъ; слѣдить за ходомъ ученія воспитанниковъ въ классахъ, имѣть ежедневно свѣдѣнія о заданныхъ урокахъ, руководить воспитанниковъ въ приготовленіи уроковъ, наблюдать, чтобы они приготовляли заданное имъ и повторяли выученное, а въ свободное время занимать ихъ чтеніемъ избранныхъ начальствомъ пансіона сочиненій; всегда и вездѣ наблюдать за приличнымъ и благонравнымъ поведеніемъ воспитанниковъ, замѣчая отличительныя черты ихъ характера, а также, къ чему они имѣютъ наиболѣе склонности, въ какіе проступки чаще впадаютъ, въ какихъ пособіяхъ имѣютъ они особенную надобность и проч.; подавать имъ полезныя наставленія при всѣхъ случаяхъ, стараться разговорами своими съ воспитанниками приносить имъ пользу, какъ въ нравственномъ, такъ и въ учебномъ отношеніи; требовать отъ нихъ строгаго соблюденія предписаннаго во всѣхъ отношеніяхъ порядка; во время разговоровъ воспитанниковъ между собою, замѣчать и поправлять дѣлаемые ими ошибки противъ языка, приличій или вкуса. Обязанности Надзирателей будутъ подробно опредѣлены въ наставленіи, о коемъ упомянуто въ § 57 сего положенія.

§ 36.

Для ближайшаго заведыванія хозяйственною частію назначается Экономъ. Въ вѣдѣніи его состоятъ: Кастелянша, буфетчикъ, поваръ и вообще прислуга, равно всѣ вещи, принадлежащія къ хозяйственной части пансіона. Онъ имѣетъ также смотрѣніе за зданіемъ, за чистотою онаго, за безопасностью отъ огня, за исправностью печей, трубъ и огнегасительныхъ орудій.

§ 37.

Бухгалтеръ заведываетъ счетоводствомъ и отчетностью

poruczony wykład przedmiotów w gimnazjum, za stosowném w miarę liczby godzin wynagrodzeniem.

§ 34.

Rozkład czynności pomiędzy Guwernerów należy do Dyrektora.

§ 35.

Guwernerowie obowiązani są mieć ciągły i troskliwy nadzór nad pensjonarzami, znajdować się przy nich nieodstępnie, mieć z nimi wspólny stół, sypiać z kolei w jednych z nimi salach, mieć ciągłą wiadomość, jak się uczą w klassach, codziennie wiedzieć co jest zadaném na lekcye, pomagać uczniom w przygotowaniu się na nie, pilnować, aby nauczyli się tego, co im było zadaném, i powtarzali to, czego się uczyli, a w czasie wolnym zajmować ich czytaniem książek, wskazanych przez zwierzchność pensjonatu; wszędzie i zawsze przestrzegać przyzwoitego i moralnego zachowania się uczniów, zwracając uwagę na ich charakter i szczególne ich skłonności, na wykroczenia, jakich się najczęściej dopuszczają, oraz w czém szczególniej pomoc jest im potrzebna i t. d.; dawać im w każdym razie stosowne przestrogi, starać się konwersacyą swoją z nimi przynosić im pożytek tak pod względem moralnym, jako i naukowym; wymagać od nich ścisłego wykonywania przepisane-go we wszystkiém porządku; w czasie rozmowy pensjonarzy pomiędzy sobą, dostrzegać i prostować robione przez nich błędy pod względem języka, przyzwoitości lub smaku. Obowiązki Guwernerów będą szczegółowo wskazane w instrukcyi, o której jest wzmianka w § 57-m niniejszej ustawy.

§ 36.

Dla bliższego zarządu częścią ekonomiczną przeznacza się Ekonom. Pod jego kierunkiem zostają: dozorczyńni bielizny, bufetowy, kucharz i w ogóle służba niższa; pod jego dozorem pozostają także wszystkie przedmioty należące do części ekonomicznej pensjonatu. On ma również dozór nad gmachem, utrzymywaniem go w czystości, nad bezpieczeństwem od ognia, nad utrzymaniem w dobrym stanie pieców, kominów i narzędzi pożarnych.

§ 37.

Buchhalter prowadzi rachunki i kontrolę funduszków. Obo-

въ суммахъ. Обязанности Эконома и Бухгалтера будутъ подробно опредѣлены въ наставленіи, о коемъ упомянуто въ § 57 сего Положенія.

§ 38.

Комнатные Надзиратели изъ иностранцевъ, не принявшихъ присяги на подданство въ Имперіи или въ Царствѣ Польскомъ, равно Учители: гимнастики, танцованія, музыки, пѣнія, Экономъ, Зубной Врачъ, не считаются въ государственной службѣ.

Помѣщеніе, содержаніе и отчетность пансіона.

§ 39.

Директоръ, Инспекторъ, Надзиратель при больницѣ, Экономъ, дядьки и нижніе служители помѣщаются въ зданіи гимназій.

§ 40.

Живущія въ пансіонѣ лица пользуются казеннымъ отопленіемъ; освѣщеніе же относится на ихъ собственный счетъ.

§ 41.

Комнатные Надзиратели получаютъ столъ отъ-пансіона вмѣстѣ съ воспитанниками.

§ 42.

Содержаніе пансіона опредѣляется прилагаемымъ у сего штатомъ.

§ 43.

Назначенные по штату расходы покрываются платою за воспитанниковъ.

§ 44.

Остатки отъ суммъ пансіона и сбереженія отъ штатныхъ назначеній, поступаютъ въ экономическую сумму, которая, съ разрѣшенія Попечителя учебнаго округа, употребляется на разныя хозяйственныя улучшенія и постройки, на приобрѣтеніе учебныхъ пособій, на единовременное вознагражденіе или добавочное жалованье достойнѣйшимъ должностнымъ лицамъ и на прочія надобности пансіона.

§ 45.

Плату за воспитанниковъ принимаетъ самъ Директоръ и выдаетъ въ полученіи квитанціи, вырѣзываемыя изъ контрольной книги.

вѣзки Эконома и Buchhaltera бѣда подробно указаны въ инструкціи, о которой мѡва въ § 57-мъ настоящей ustawy.

§ 38.

Guwernerowie z cudzoziemcѡw, którzy nie złożyli przysięgi na poddaństwo w Cesarstwie lub Krѡlestwie Polskiem, jak rѡwnież Nauczyciele gimnastyki, tańca, muzyki, śpiewu, ekonom, dentysta nie korzystają z prerogatyw służby rządowej.

Pomieszczenie, utrzymanie i część rachunkowa pensjonatu.

§ 39.

Dyrektor, Inspektor, Nadzorca infirmaryi, Ekonom, dozorca uczniѡw i służba niŹsza mają mieszkanie w gmachu gimnazyum.

§ 40.

Osoby mieszkające w pensyonacie otrzymują opał rządowy; oŹwietlenie zaś do nich naleŹy.

§ 41.

Guwernerowie mają w pensyonacie stѡł razem z uczniami.

§ 42.

Wydatki na utrzymanie pensjonatu oznaczone sѡ w załączonym tu etacie.

§ 43.

Objęte etatem wydatki pokrywają się z opłaty od pensjonarzy.

§ 44.

Pozostałości z funduszѡw pensjonatu i oszczędnѡści z pozycyj etatowych stanowią fundusz remanentowy, który za decyzją Kuratora okręgu naukowego, może być użyty na rozmaite gospodarskie ulepszenia i budowy, na zakupienie pomocy naukowych, na jednorazowe wynagrodzenia albo dodatki do płac odznaczającym się osobom zostającym przy pensyonacie, oraz na inne potrzeby pensjonatu.

§ 45.

Opłatę za pensjonarzy odbiera sam Dyrektor i wydaje kwity z odbioru, wycinane z kwitariusza.

§ 46.

Поступающія въ пансіонъ суммы кладутся немедленно въ особый сундукъ, снабженный тремя замками, отъ которыхъ ключи находятся у Директора, Инспектора и одного изъ Членовъ хозяйственнаго Комитета. Лица сіи прикладываютъ къ сундуку и свои печати.

§ 47.

Въ сундукъ не должно находиться наличными деньгами болѣе 500 руб. сер. Превышающія это количество суммы вносятся немедленно въ мѣстное казначейство, откуда требуются обратно, по мѣрѣ надобности. Остатки отъ суммъ пансіона и сбереженія отъ штатныхъ назначеній передаются на храненіе въ Польскій Банкъ.

§ 48.

Деньги кладутся и вынимаются изъ сундука не иначе, какъ въ присутствіи лицъ, означенныхъ въ § 46, и Бухгалтера.

§ 49.

Совѣтъ гимназіи свидѣтельствуется ежемѣсячно наличность суммъ. Сверхъ сего, Попечитель учебнаго округа можетъ во всякое время командировать отъ себя чиновника для повѣрки кассы и имущества и ревизіи счетныхъ книгъ.

§ 50.

Директоръ представляетъ Попечителю учебнаго округа ежемѣсячно рапортъ о состояніи суммъ пансіона. Если же Попечитель найдетъ нужнымъ, то можетъ требовать отъ Директора представленія ему во всякое время и подробнаго счета въ доходахъ и расходахъ пансіона.

§ 51.

Поставка одежды, обуви, съѣстныхъ припасовъ и другихъ надобностей въ значительномъ количествѣ, производится по годовымъ контрактамъ, заключаемымъ съ подрядчиками хозяйственнымъ Комитетомъ пансіона. На мелочные расходы выдается Эконому изъ кассы пансіона до 150 руб. сер., расходъ коихъ онъ записываетъ въ выдаваемую ему ежегодно шнуровую книгу. По израсходованіи сей суммы, Экономъ представляетъ Совѣту пансіона шнуровую книгу, по повѣркѣ которой выдается ему вновь такая же сумма.

§ 46.

Впływające do pensjonatu fundusze składają się niezwłocznie w osobną skrzynię, opatrzoną trzema zamkami, od których klucze winny się znajdować u Dyrektora, Inspektora i jednego z Członków Komitetu gospodarczego. Osoby te opatrują skrzynię swojemi pieczęciami.

§ 47.

W skrzyni nie powinno znajdować się gotowizna więcej jak 500 rsr.; przewyższająca zaś ilość przelewa się niezwłocznie do miejscowej kassy, z kąd podnosi się w miarę potrzeby. Remanenta funduszów pensjonatu i oszczędności od wydatków etatowych odсылаją się na lokację do Banku Polskiego.

§ 48.

Pieniądze wkładają się do skrzyni i wyjmują się z niej nie inaczej, jak w obecności osób oznaczonych w § 46, tudzież Buchhaltera.

§ 49.

Rada gimnazjalna sprawdza co miesiąc stan kassy. Prócz tego Kurator okręgu naukowego może w każdym czasie delegować od siebie urzędnika dla sprawdzenia kassy i własności, oraz dla rewizyi ksiąg rachunkowych.

§ 50.

Dyrektor co miesiąc przedstawia Kuratorowi okręgu naukowego rapport o stanie funduszów pensjonatu. Jeżeli zaś Kurator uzna potrzebę, to może żądać od Dyrektora przedstawienia sobie każdego czasu szczegółowego rachunku z przychodu i rozchodu funduszów pensjonatu.

§ 51.

Dostawa ubioru, obuwia, zapasów żywności i innych potrzeb w znacznej ilości odbywa się za rocznymi kontraktami, zawieranymi z dostawcami przez Komitet gospodarczy pensjonatu. Na drobne wydatki zalicza się Ekonomowi z kassy pensjonatu do wysokości 150 rs., których rozchód zapisuje tenże do księgi sznурowej wydawanej mu corocznie. Po wydatkowaniu tej kwoty, Ekonom przedstawia sznурową księgę Radzie pensjonatu, a po jej sprawdzeniu, zalicza się mu znów takąż sama kwota.

§ 52.

Отчетность вообще производится по установленному в Царствѣ порядку. Форма счетоводства подробно опредѣлена будетъ въ наставленіи, о коемъ упомянуто въ § 57 сего Положенія.

§ 53.

По истеченіи каждаго года, Директоръ представляетъ Попечителю учебнаго округа засвидѣтельствованный въ вѣрности хозяйственнымъ Комитетомъ пансіона, подробный отчетъ о приходѣ, расходѣ и остаткѣ суммъ пансіона, съ очищеніемъ каждой статьи прихода шнуровыми книгами, а расхода денегъ, узаконенными документами. Сей отчетъ, по повѣркѣ въ Управленіи Варшавскаго учебнаго округа, разсматривается и окончательно утверждается Совѣтомъ Народнаго Просвѣщенія. Краткую годовую вѣдомость о приходѣ, расходѣ и остаткѣ суммъ пансіона, Попечитель округа представляетъ Министерству Народнаго Просвѣщенія.

§ 54.

Пища для воспитанниковъ готовится здоровая и въ достаточномъ количествѣ. Число блюдъ и что именно въ какой день должно быть приготовлено, опредѣляется Директоромъ пансіона.

§ 55.

Бѣлье на воспитанникахъ перемѣняется зимою по два раза въ недѣлю, лѣтомъ же черезъ день; постельное бѣлье мѣняется одинъ разъ въ недѣлю въ опредѣленные для того дни.

§ 56.

При пансіонѣ находится больница для воспитанниковъ; но родители и заступающіе ихъ мѣсто могутъ брать больныхъ дѣтей и къ себѣ въ домъ.

§ 57.

Подробныя правила относительно воспитанія и управленія по всѣмъ частямъ пансіона опредѣлены будутъ въ особомъ наставленіи, съ утвержденія Попечителя Варшавскаго учебнаго округа.

Вѣрно: Директоръ Департамента Народнаго Просвѣщенія
(подписано) *Рибиндеръ*.

§ 52.

Rachunkowość w ogóle odbywa się według porządku ustanowionego w Królestwie. Forma rachunkowości szczegółowo będzie oznaczona w instrukcyi, o której jest wzmianka w § 57-m niniejszej ustawy.

§ 53.

Po upływie każdego roku Dyrektor przedstawia Kuratorowi okręgu naukowego poświadczony przez Komitet gospodarczy szczegółowy rachunek pieniężny z wpływów, wydatków i remanentu funduszów pensjonatu, usprawiedliwiając każdą pozycję przychodu księgami sznurowymi, a wydatki pieniędzy właściwymi dowodami. Rachunek ten, po należytem sprawdzeniu w Zarządzie okręgu naukowego Warszawskiego, roztrząsa się i zatwierdza ostatecznie przez Radę Wychowania Publicznego. Kurator okręgu przedstawia Ministrowi Oświecenia Narodowego krótki wykaz roczny o wpływach, wydatkach i remanencie funduszów pensjonatu.

§ 54

Żywność dla pensjonarzy powinna być zdrowa i w dostatecznej ilości. Ilość potraw, jakie mianowicie, i w jakim dniu mają być dawane, oznacza Dyrektor pensjonatu.

§ 55.

Bielizna, którą pensjonarze noszą na sobie, ma być zmieniana w zimie po dwa razy na tydzień, w lecie zaś co drugi dzień; bielizna na pościeli zmienia się raz w tygodniu w dni na to oznaczone.

§ 56.

Przy pensjonacie znajduje się infirmeria dla pensjonarzy; wszakże rodzice lub zastępujący ich miejsce mogą brać chorych pensjonarzy do siebie.

§ 57.

Szczegółowe przepisy co do wychowania i zarządu we wszystkich częściach pensjonatu objęte będą osobną instrukcją, zatwierdzoną przez Kuratora okręgu naukowego Warszawskiego.

Za zgodność: Dyrektor Departamentu Oświecenia Narodowego,
(podpisano) *Rebinder*.

Приложение 1-е къ № 62-му.

Табель суммъ на содержание воспитанниковъ пансіона при Люблинской гимназии.

I. На пишу.			Въ годъ	
На пишу 100 воспитанникамъ, 5 Комнатнымъ Надзирателямъ и Надзирателю при больницѣ, полагая на каждого по 17 коп. въ сутки			одному	всѣмъ
			Рубли и коп. сер.	
			62	5 6,577 30
Сроки	II. На обмундированіе, бѣлье и постель для 100 воспитанниковъ.	Число вещей	Полагая за вещи	На одинъ годъ
			Рубли и коп. сер.	
4 года	Шинель сѣраго сукна, подбой коленкорový и другой фланелевый съ ватою по 15 руб. с.	100	1,500	375
3 —	Пальто байковое, полагая по 12 руб. сер. за каждое пальто съ работою	100	1,200	400
2 —	Полукафтаны темнозеленаго сукна съ краснымъ воротникомъ съ одною серебряною изъ галуна петлицею на воротникѣ; пуговицы металлическія бѣлыя съ изображеніемъ герба Царства Польскаго, полагая за каждый полукафтанъ съ работою по 10 руб. сер.	100	1,000	500
1 годъ	Однорбтная курта и панталоны темнозеленаго сукна съ воротникомъ изъ краснаго сукна по 9 руб. 50 коп. сер.	100	950	950
1 —	Панталоны темнозеленаго сукна къ полукафтани, по 4 руб. с.	100	400	400
1 —	Лѣтнихъ панталоновъ каждому двое, одни фламскаго бѣлаго полотна, а другія сѣрой нанки, полагая за панталоны по 2 руб. сер. съ работою	200	400	400
1 —	Фуражекъ темнозеленаго сукна съ краснымъ околышкомъ и козыркомъ, каждому одна полагая по 90 коп. сер.	100	90	90

1-szy Annex do Nr. 62-go.

Wykaz kosztów na utrzymanie uczniów w pensjonacie przy Gimnazjum w Lublinie.

I. Na żywność.		R o c z n i e			
Na żywność dla 100 uczniów, 5-ciu Guwernerów i Nadzorcy przy infirmeryi, licząc na każdego po kopiejek 17 dziennie		Dla jednego		Dla wszystkich	
		Rubli i kop. sr.			
		62	5	6,577	30
Na jaki czas	II. Na umundurowanie, bieliznę i pościel dla 100 uczniów.	Ilość rzeczy	Licząc za rzeczy		Rocznie
			Rubli i kop. sr.		
4 lata	Płaszcz z sukna szaraczkowego, z podszewką dymową i drugą flanelową na wacie po rs. 15	100	1,500	—	375
3 —	Palto bajowe, licząc za każde palto z robotą po rs. 12	100	1,200	—	400
2 —	Półkaftan z sukna ciemno-zielonego, z kołnierzem czerwonym, z jednym srebrnym galonkiem na kołnierzu, guziki metalowe, białe z herbem Królestwa Polskiego, licząc za każdy półkaftan z robotą po rsr. 10.	100	1,000	—	500
1 rok	Kurtka zapinana na jeden rząd z kołnierzem czerwonym sukienym i spodnie z sukna ciemno-zielonego po rsr. 9 kop. 50	100	950	—	950
1 —	Spodnie z sukna ciemno-zielonego do półkaftana, po rsr. 4	100	400	—	400
1 —	Spodni letnich, każdemu po dwie pary, jedne z płótna flamańskiego białego, a drugie z nankinu szarego, licząc za parę z robotą po rsr. 2	200	400	—	400
1 —	Czapka z sukna ciemno-zielonego z czerwoną obwódką i z daszkiem, dla każdego jedna, licząc po kopiejek 90	100	90	—	90

O Zakładach Naukowych.

1 годъ	Галстукѣ съ манишками чернаго сукна, каждому по два, полагая за каждый по 25 коп. съ работою	200	50	—	50	—
1 —	Жилетѣ темнозеленаго сукна, каждому одинъ, по 1 руб. 50 коп. сер. къ работою	100	150	—	150	—
1 —	Лосинныхъ подтяжекъ съ пружинами, по 90 коп. за пару	100	90	—	90	—
1 —	Перчатокъ замшевыхъ, каждому по одной парѣ, по 60 коп. съ работою	100	60	—	60	—
1 —	Сапоговъ каждому три пары съ двумя новыми головками, полагая по 7½ руб. сер. на воспитанника, со включеніемъ работы и починки	300	750	—	750	—
2 года	Наволочекъ бѣлаго полотна, каждому по 4, полагая по 60 коп. за наволочку съ работою	400	240	—	120	—
3 —	Простынь бѣлаго полотна для подшиванія одѣялъ, каждому по три, полагая по 1 руб. 20 коп. сер.	300	360	—	120	—
1 годъ	Утиральниковъ каждому по 4, полагая по 32 коп. за утиральникъ	400	128	—	128	—
3 года	Простынь для покрытія тюфяковъ, каждому по три, полагая по 1 руб. 10 коп. сер. за простыню съ работою	300	330	—	110	—
1 годъ	На разныя мелкія починки одежды и бѣлья воспитанниковъ, полагая на одного по 60 коп.	100	60	—	60	—
2 года	Соломенниковъ, покрытыхъ сѣрымъ полотномъ, полагая по 1 руб. 80 к. с. за соломенникъ	100	180	—	90	—
Итого		—	—	—	4,843	—

Примѣчаніе. Каждый воспитанникъ обязанъ имѣть собственныхъ: 6 рубахъ, 6 подштанниковъ, 6 платковъ носовыхъ и 12 паръ полуносокъ.

Вѣрно: Директоръ Департамента Народнаго Просвѣщенія,
(подписано) Ребиндеръ.

1 rok	Halsztuków z zasłonką z sukna czarnego, po 2 każdemu, licząc za jeden z robotą po kop. 25.	200	50	—	50	—
1 —	Kamizelek z sukna ciemno-zielonego, po jednej dla każdego, licząc za jedną z robotą po rsr. 1 kop. 50	100	150	—	150	—
1 —	Szelek łosiowych ze sprężynami, po kop. 90 parę	100	90	—	90	—
1 —	Rękawiczek zamszowych, każdemu po jednej parze, po kop. 60 z robotą	100	60	—	60	—
1 —	Butów każdemu po trzy pary, z dwoma podszyciami, licząc razem z robotą i naprawami po 7 rsr. kop. 50 na ucznia.	300	750	—	750	—
2 lata	Powłoczek z płótna białego, każdemu cztery, licząc za jedną powłoczkę z robotą po kop. 60	400	240	—	120	—
3 —	Prześcieradeł z białego płótna, do podszycia kołder, po trzy dla każdego, licząc po rsr. 1 kop. 20	300	360	—	120	—
1 rok	Ręczników, każdemu 4, licząc za jeden po kop. 32	400	128	—	128	—
3 lata	Prześcieradeł do przykrycia materaców, po trzy dla każdego, licząc za jedno z robotą po rsr. 1 kop. 10	300	330	—	110	—
1 rok	Na różne drobne reperacye odzieży i bielizny uczniów, licząc na jednego po kop. 60	100	60	—	60	—
2 lata	Sienników pokrytych płótnem szarém, dla każdego jeden, licząc po rsr. 1 kop. 80 za siennik	100	180	—	90	—
razem		—	—	—	4,843	—

Uwaga. Każdy uczeń obowiązany jest mieć swoich własnych: koszul 6, gatek 6, chustek do nosa 6, skarpetek par 12.

Za zgodność: Dyrektor Departamentu Oświecenia Narodowego
(podpisano) Rebinder.

Приложение 2-е къ № 62-му.

На подлинномъ Собственною Его Императорскаго Величества рукою написано:

„Быть по сему“.

Въ Гатчинѣ, 2 Ноября 1859 года.

Штатъ пансіона при Люблинской гимназій.

	Число лицъ	Классы должностей	Разряды мундир	Одному	Всѣмъ
				Рубли и коп. сер.	
Комнатные Надзиратели	5	XII	X	400	2,000
Бухгалтеръ	1	XII	X	400	400
Врачъ	1	IX	IX	200	200
Фельдшеръ	1	—	—	90	90
Надзиратель при больницѣ	1	—	—	90	90
Экономъ	1	—	—	400	400
Дядьки: одному 150 р. с.	2	—	—	—	270
„ другому 120 „					
На медикаменты и другіе по больницѣ расходы	—	—	—	—	100
На учебныя пособія и классныя потребности	—	—	—	—	600
На содержаніе воспитанниковъ:					
а) на пищу 100 воспитанникамъ, 5 Комнатнымъ Надзирателямъ и Надзирателю при больницѣ, полагая на каждаго по 17 коп. въ сутки, или 62 руб. 5 коп. сер. въ годъ	—	—	—	—	6,577 30
б) на обмундированіе, бѣлье, и постель 100 воспитанниковъ, полагая на каждаго 48 руб. 43 коп. сер.	—	—	—	—	4,843

2-gi Annex do Nr. 62-go.

Na oryginalne własną Jego CESARSKO-KRÓLEWSKIEJ MOŚCI ręką napisano:

„Ma być podług tego“.

w Gieczynie, d. 2 Listopada 1859 r.

ETAT PENSYONATU PRZY GIMNAZYUM W LUBLINIE.

	Liczba osób	Klasa urzędu	Klasa munduru	Dla jednego	Dla wszystkich
				Rubli i kop. sr.	
Guwernerowie	5	XII	X	400	2,000
Buchhalter	1	XII	X	400	400
Lekarz	1	IX	IX	200	200
Felczer	1	—	—	90	90
Nadzorca infirmaryi	1	—	—	90	90
Ekonom	1	—	—	400	400
Dozorcy uczniów:					
jednemu rsr. 150	2	—	—	—	270
drugiemu „ 120					
Na lekarstwa i inne wydatki infirmaryi	—	—	—	—	100
Na potrzeby i pomoce naukowe	—	—	—	—	600
Na utrzymanie uczniów:					
a) Na żywność dla 100 uczniów, 5-ciu Guwernerów i Nadzorcy przy infirmaryi, licząc na kaźdego po kop. 17 dziennie, czyli po rsr. 62 kop. 5 rocznie	—	—	—	—	6,577 30
b) Na ubranie, bieliznę i pościel dla 100 uczniów, licząc na kaźdego po rsr. 48 kop. 43	—	—	—	—	4,843

в) на мытье бѣлья, полагаемая на каждого по 5 руб. сер.	—	—	—	—	—	500	—
г) на ремонтъ столоваго бѣлья, чайной и столовой посуды, столовыхъ приборовъ и пр.	—	—	—	—	—	100	—
На ремонтъ и луженіе кухонной посуды	—	—	—	—	—	100	—
На наемъ вахтеровъ, поваровъ, дворниковъ и другихъ служителей .	—	—	—	—	—	1,605	—
На внутреннее и наружное освѣщеніе зданія .	—	—	—	—	—	1,000	—
На отопленіе	—	—	—	—	—	972	—
На внутреннюю и наружную чистоту зданія, содержаніе огнегасительныхъ орудій и на ремонтъ классной и прочей мебели	—	—	—	—	—	475	—
На мыло, ваксу, щетки, гребенки и стрижку волосъ	—	—	—	—	—	100	—
На прибавочное жалованье Директору, Инспектору и Секретарю, на плату Учителямъ гимнастики и танцованія и на экстраординарные расходы	—	—	—	—	—	2,077	70
и т о г о .	—	—	—	—	—	22,500	—

- Примѣчаніе* 1. Расходы на содержаніе воспитанниковъ производятся соразмѣрно наличному числу ихъ, по означенному здѣсь разсчету.
2. Остатки по однѣмъ статьямъ могутъ быть употребляемы на покрытіе недостатковъ по другимъ, съ разрѣшенія Попечителя округа.
3. Сумма, назначенная на прибавочное жалованье Директору, Инспектору и Секретарю, согласно § 28 Положенія, равно и на плату Учителямъ гим-

с) На праніе бѣлизны, личае на каждаго по рср. 5	—	—	—	—	—	500	—
д) На uzupełnienie bielizny stołowej, naczyń do herbaty, przyborów do stołu i t. p.	—	—	—	—	—	100	—
Na uzupełnienie i pobielanie naczyń kuchennych	—	—	—	—	—	100	—
Na opłatę wachterów, kucharzy, stróżów i innej służby	—	—	—	—	—	1,605	—
Na wewnętrzne i zewnętrzne oświetlanie gmachu	—	—	—	—	—	1,000	—
Na opał	—	—	—	—	—	972	—
Na utrzymanie wewnętrznego i zewnętrznego porządku gmachu, oraz na utrzymanie narzędzi ogniowych, na uzupełnienie utensyliów klasowych i innych mebli	—	—	—	—	—	475	—
Na mydło, szuwaks, szczotki, grzebienie i strzyżenie włosów . .	—	—	—	—	—	100	—
Na dodatek do płacy Dyrektorowi, Inspektorowi i Sekretarzowi, na wynagrodzenie Nauczycieli gimnastyki i tańca, i na wydatki ekstraordynaryjne	—	—	—	—	—	2,077	70
razem .	—	—	—	—	—	22,500	—

- Uwaga* 1. Wydatki na utrzymanie uczniów uskuteczniają się odpowiednio do znajdującą się ich liczby w pensjonacie, podług wskazanego niniejszym etatem obliczenia kosztu na każdego.
2. Oszczędności na jednych pozycjach mogą być używane za decyzją Kuratora na pokrycie braku, jakiby się okazał na innych pozycjach.
3. Summę wyznaczoną na dodatek do płacy Dyrektorowi, Inspektorowi i Sekretarzowi, stosownie do § 28 ustawy, tudzież na wynagrodzenie Nauczycielom gimnastyki i

настижи и танцюванія, а также на экстраординарные расходы, распределяется ежегодно Попечителем Варшавскаго учебнаго округа.

Вѣрно: Директоръ Департамента Народнаго Просвѣщенія
(подписано) *Рибиндеръ*.

N° 63.

Выписка изъ Высочайше утвержденного Устава о общественномъ воспитаніи въ Царствѣ Польскомъ.

(8 (20) Мая 1862 года.)

На подлинномъ Собственною Его Императорско-Царскаго Величества рукою написано: „*Быть по сему*“.

Въ Царскомъ Селѣ, 8 (20) Мая 1862 г.

Уставъ о общественномъ воспитаніи въ Царствѣ Польскомъ.

Р А З Д Ъ Л Ъ П.

О среднихъ учебныхъ заведеніяхъ.

Г Л А В А I.

Уѣздныя училища и гимназіи.

Ст. 56.

Для приуготовленія юношества, какъ къ различнымъ призваніямъ въ жизни, такъ и къ слушанію высшихъ курсовъ въ Главной Школѣ, учреждаются среднія учебныя заведенія подъ названіемъ уѣздныхъ училищъ и гимназій.

Ст. 57.

Каждый житель Царства и каждый иностранецъ пользуется правомъ образовывать и приготавливать себя въ уѣздныхъ училищахъ и гимназіяхъ, и всѣ, бывшія по этому предмету, ограниченія отменяются; подданные же Имперіи могутъ быть принимаемы въ сии заведенія не иначе, какъ съ разрѣшенія подлежащаго начальства Имперіи.

Ст. 58.

Уѣздныя училища въ своемъ учрежденіи вполнѣ будутъ соотвѣтствовать первымъ классамъ гимназическимъ, такъ чтобы юно-

та, какъ również na wydatki ekstra-ordynaryjne rozdziela corocznie Kurator okręgu naukowego Warszawskiego.

Za zgodność: Dyrektor Departamentu Oświecenia Narodowego,
(podpisano) *Rebinder*.

N° 63.

Wypis z Najwyższej zatwierdzonej ustawy o wychowaniu publiczném w Królestwie Polskim.

(d. 8 (20) Maja 1862 r.)

Na oryginale własną ręką Jego Cesarsko-Królewskiej Mości napisano: „*Ma być według tego*“.

Carskie Siedlo, d. 8 (20) Maja 1862 r.

USTAWA O WYCHOWANIU PUBLICZNYM W KRÓLESTWIE POLSKIM.

D Z I A Ł D R U G I.

O zakładachъ naukowychъ średnichъ.

R O Z D Z I A Ł I.

Szkoły powiatowe i gimnazya.

Art. 56.

Dla przygotowania młodzieży równie do rozmaitychъ powołań życia, jak i do słuchania wykładówъ wyższych w Szkole Głównej, ustanawiają się zakłady naukowe średnie, pod nazwiskiemъ szkół powiatowychъ i gimnazyówъ.

Art. 57.

Każdy mieszkaniec Królestwa i każdy obcy ma prawo kształcić się i przygotowywać w szkołachъ powiatowychъ i gimnazyachъ, a wszelkie w tej mierze ograniczenia uchylają się. Poddani zaś Cesarstwa przyjmowani być mogą do zakładówъ tychъ nie inaczej, jakъ za zezwoleniemъ władzy właściwej Cesarstwa.

Art. 58.

Szkoły powiatowe w organizacyi swjej będą ściśle odpowiadać pierwszymъ klassomъ gimnazyalnymъ, aby młodzież, która je

шество по окончаніи оныхъ, могло непосредственно продолжать свое образованіе въ гимназіяхъ.

Ст. 59.

Всѣ уѣздныя училища будутъ троякаго рода и, смотря по классу дополняющему въ нихъ образованіе, будутъ имѣть названія:

- a) общихъ уѣздныхъ училищъ;
- b) педагогическихъ уѣздныхъ училищъ;
- c) специальныхъ уѣздныхъ училищъ.

Ст. 60.

Общія уѣздныя училища назначаются для юношества, которое намѣревается окончить въ нихъ свое образованіе; педагогическія уѣздныя училища назначаются для образованія первоначальныхъ Учителей, какъ ихъ семинаріи; специальные же уѣздныя училища, замѣняютъ нынѣшнія реальныя училища, которыя закрываются.

ГЛАВА II.

Общія уѣздныя училища.

Ст. 61.

Первые четыре класса общихъ уѣздныхъ училищъ, относительно преподаваемыхъ въ нихъ предметовъ и назначеннаго для каждаго предмета числа уроковъ, будутъ соответствовать первымъ четыремъ классамъ гимназическимъ.

Ст. 62.

Въ пятомъ классѣ дополненіе въ наукахъ состоитъ:

- a) въ утвержденіи юношества въ Законѣ Божіемъ и правилахъ нравственности;
- b) въ дальнѣйшемъ упражненіи въ языкахъ: польскомъ, русскомъ, нѣмецкомъ и французскомъ;
- c) въ пополненіи свѣдѣній изъ ариѳметики, геометріи, географіи и исторіи;
- d) въ приобрѣтеніи необходимыхъ свѣдѣній изъ физики, химіи, гігіены и естественной исторіи.

Ст. 63.

Объемъ преподаванія сихъ предметовъ и число уроковъ для каждаго изъ нихъ, опредѣленъ будетъ постановленіемъ Совѣта Управленія, по представленію Правительственной Коммисіи Духовныхъ Дѣлъ и Народнаго Просвѣщенія.

прежде, могла безъ przerwy континуовать науки swe в гимназіяхъ.

Art. 59.

Wszystkie szkoły powiatowe będą trojaki, a od klasy dopełniającej w nich instrukcję, mają nosić nazwiska:

- a) szkół powiatowych ogólnych,
- b) szkół powiatowych pedagogicznych,
- c) szkół powiatowych specjalnych.

Art. 60.

Szkoły powiatowe ogólne przeznaczają się dla takiej młodzieży, która ma zamiar ukształcenie swe w nich zakończyć; szkoły powiatowe pedagogiczne przeznaczają się do kształcenia Nauczycieli elementarnych, jako ich seminarja; szkoły powiatowe specjalne czyli zarobkowe, zastępują miejsce dzisiejszych szkół realnych, które się znoszą.

ROZDZIAŁ II.

Szkoły powiatowe ogólne.

Art. 61.

Pierwsze cztery klasy w szkołach powiatowych ogólnych odpowiadać będą, co do przedmiotów w nich wykładanych i liczby godzin dla każdego z nich, pierwszym czterem klasom gimnazjalnym.

Art. 62.

W klasie piątej dopełnienie nauki polegać ma:

- a) na ugruntowaniu młodzieży w zasadach Religii i moralności;
- b) na dalszém ćwiczeniu w językach polskim, rosyjskim, niemieckim i francuzkim;
- c) na uzupełnieniu wiadomości w arytmetyce, jeometrii, geografii i historii;
- d) na nabyciu koniecznych pojęć z fizyki, chemii, higieny i historii naturalnej.

Art. 63.

Zakres tych przedmiotów i liczbę godzin dla każdego z nich oznaczy postanowienie Rady Administracyjnej, na wniosek Kommissyi Rządowej Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego.

Ст. 64.

Общія уѣздныя училища распределены будутъ въ Царствѣ сообразно мѣстнымъ потребностямъ.

Ст. 65.

Нынѣ учреждается 10 общихъ уѣздныхъ училищъ: три въ Варшавѣ; въ Пултускѣ, Ловичѣ, Равѣ, Велюнѣ, Серадзѣ, Грубшовѣ и Млавѣ по одному.

Ст. 66.

Съ теченіемъ времени, по мѣрѣ возможности, число общихъ уѣздныхъ училищъ, можетъ быть увеличиваемо и онѣ будутъ учреждаемы въ тѣхъ по преимуществу мѣстностяхъ, гдѣ находится соотвѣтственное зданіе, и гдѣ жители изъявляютъ желаніе принять участіе въ ихъ содержаніи.

Ст. 67.

Каждое общее уѣздное училище будетъ имѣть 10 Учителей а именно: для Закона Божія, для языковъ: польскаго, русскаго, латинскаго и греческаго, нѣмецкаго, французскаго, для географіи и исторіи, для рисованія и чистописанія по одному; для наукъ математическихъ и естественныхъ по два. Сверхъ того, могутъ быть приглашены Законоучители другихъ исповѣданій и Учитель пѣнія.

ГЛАВА IV.

Спеціальныя уѣздныя училища.

Ст. 79.

Въ спеціальныхъ уѣздныхъ училищахъ будутъ три гимназическіе классы, и два: 4 и 5-й спеціальныя.

Ст. 80.

Въ сихъ двухъ классахъ будутъ преподаваемы: польскій языкъ во всѣхъ училищахъ, а нѣмецкій тамъ, гдѣ, по значительному числу учениковъ Нѣмцевъ, училищное начальство признаетъ это нужнымъ. Изъ наукъ же будутъ преподаваемы:

- a) изъ арифметики, о прогрессіяхъ и логарифмахъ;
- b) изъ геометріи, стереометріи съ межеваніемъ и употребленіемъ мензулы и астролябіи;
- c) алгебра до рѣшенія уравненій 2-й степени включительно;
- d) физика съ механикой;
- e) химія въ примѣненіи къ земледѣлію и технологіи;
- e) гигиена;

Art. 64.

Szkoły powiatowe ogólne rozłożone będą po kraju, stosownie do potrzeby miejscowej.

Art. 65.

Na teraz szkół powiatowych ogólnych ustanawia się dziesięć: w Warszawie trzy, w Pułtusk, Łowiczu, Rawie, Wieluniu, Sieradzu, Hrubieszowie i Mławie po jednej.

Art. 66.

W dalszym czasie, w miarę funduszków, liczba ich może być powiększoną i ustanawiane będą w tych zwłaszcza miejscach, gdzie jest stosowny budynek i gdzie mieszkańcy oświadczą chęć przyłożenia się do ich utrzymania.

Art. 67.

Każda szkoła powiatowa ogólna mieć będzie 10-u Nauczycieli mianowicie: do nauki Religii, do języków: polskiego, rossyjskiego, łacińskiego i greckiego, niemieckiego, francuzkiego, jeografii i historyi, rysunków i kalligrafii, po jednym; do nauk matematycznych i przyrodzonych, po dwóch. Nauczyciele Religii innych wyznań i Nauczyciel śpiewu mogą być przybrani.

ROZDZIAŁ IV.

Szkoły powiatowe specjalne.

Art. 79.

Szkoły powiatowe specjalne będą miały tylko trzy klasy gimnazyalne, a dwie specjalne: czwartą i piątą.

Art. 80.

W tych dwóch klassach z języków nauczane tylko będą: polski we wszystkich szkołach, a niemiecki tam, gdzie z powodu znacznej liczby uczniów Niemców, władza szkolna uzna tego potrzebę. Z nauk zaś wykładane będą:

- a) z arytmetyki, część o postępach i logarytmach;
- b) z jeometrii, solidometrii z miernictwem i użyciem stółki i kątomiaru;
- c) algebra do rozwiązywania równań stopnia drugiego włącznie;
- d) fizyka z mechaniką;
- e) chemia z zastosowaniem do rolnictwa i technologii;
- f) higiena;

- ж) естественная исторія;
- з) сельское хозяйство съ садоводствомъ;
- и) технологія;
- і) коммерческія науки;
- к) черченіе линейное, техническое и топографическое.

Ст. 81.

Объемъ преподаванія каждаго изъ сихъ предметовъ и число уроковъ, опредѣлены будутъ постановленіемъ Совѣта Управленія, по представленію Правительственной Комисіи Духовныхъ Дѣлъ и Народнаго Просвѣщенія.

Ст. 82.

Распределение и увеличеніе числа специальныхъ уѣздныхъ училищъ, будетъ зависѣть отъ времени и промышленнаго развитія городовъ. Нынѣ учреждаются въ Варшавѣ: два училища, въ Плоцкѣ, Влоцлавкѣ, Люблинѣ, Радомѣ, Петроковѣ, и Лодзи по одному.

Ст. 83.

Спеціальное уѣздное училище въ Лодзи учреждается вмѣсто нынѣ существующаго тамъ Нѣмецко-Русскаго училища, которое закрывается.

Ст. 84.

Слѣдующія спеціальныя уѣздныя училища: Плоцкое, Петроковское, Люблинское и Радомское со временемъ могутъ быть переведены, первое въ Липно или Конинъ, второе въ Ченстохову, третье въ Красный-Ставъ, а четвертое въ Конскія или Пржедборже, ежели жители этихъ городовъ озаботятся съ своей стороны присканіемъ помѣщенія для помянутыхъ заведеній.

Ст. 85.

Каждое спеціальное уѣздное училище будетъ имѣть 10 Учителей, а именно: для Закона Божія, для языка польскаго и латинскаго, для языка нѣмецкаго и латинскаго, для французскаго языка и чистописанія, для русскаго языка и географіи, для рисованія и чистописанія по одному, для математики же, физики, химіи, естественной исторіи, сельскаго хозяйства, технологіи и Коммерческихъ наукъ по четыре Учителя, которые, смотря по способностямъ, раздѣляютъ между собою эти предметы.

Ст. 86.

Въ Лодзи назначается Законоучитель лютеранскаго исповѣданія, на равныхъ правахъ съ католическимъ, имѣющій тоже са-

- g) historia naturalna;
- h) gospodarstwo wiejskie z ogrodnictwem;
- i) technologia;
- k) nauki handlowe;
- l) rysunki linearne, techniczne i topograficzne.

Art. 81.

Zakres każdego z tych przedmiotów i liczbę godzin wykładu oznaczy postanowienie Rady Administracyjnej, na wniosek Komisji Rządowej Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego.

Art. 82.

Rozmieszczenie i powiększenie liczby szkół powiatowych specyalnych wskaże czas i rozwinięcie się przemysłowe miast w Królestwie Polskiem. Nateraz otwarte być mają: w Warszawie dwie, w Płocku, we Włocławku, w Lublinie, w Radomiu, w Piotrkowie i w Łodzi po jednej.

Art. 83.

Szkoła powiatowa specyalna w Łodzi ustanawia się na miejsce szkoły realnej niemiecko-ruskiej, która się znosi.

Art. 84.

Szkoły powiatowe specyalne następujące: Płocka, Piotrkowska, Lubelska i Radomska, przeniesione być mogą z czasem, pierwsza do Lipna lub do Konina, druga do Częstochowy, trzecia do Krasnegostawu, a czwarta do Końskich lub Przedborza, jeżeli mieszkańcy tych miast ze swęj strony obmyślą pomieszczenie dla tych zakładów.

Art. 85.

Każda szkoła powiatowa specyalna będzie miała 10-u Nauczycieli, mianowicie: do nauki Religii, do języka polskiego i łacińskiego, do języka niemieckiego i łacińskiego, do języka francuskiego i kalligrafii, do języka rosyjskiego i jeografii, do rysunków i kalligrafii po jednym; zaś do matematyki, fizyki, chemii, historyi naturalnej, gospodarstwa, technologii i nauk handlowych po 4-ch Nauczycieli, którzy, odpowiednio do swego usposobienia te przedmioty między siebie rozdziela.

Art. 86.

W Łodziznaczony być ma Nauczyciel Religii wyznania Ewangelickiego, na równych prawach z Katolickim, mający taką

мое число уроковъ и излагающій свой предметъ по нѣмецки. Часть уроковъ, назначенныхъ на французскій языкъ, можетъ быть также употреблена на языкъ нѣмецкій. Всѣ прочіе предметы излагаются въ этомъ училищѣ по польски.

ГЛАВА V.

Общія правила для всѣхъ уѣздныхъ училищъ.

Ст. 87.

Уѣздныя училища изъяты изъ завѣдыванія Директоровъ гимназій и съ сего времени, во всѣхъ служебныхъ отношеніяхъ, зависятъ непосредственно отъ Правительственной Коммисіи Духовныхъ Дѣлъ и Народнаго Просвѣщенія.

Ст. 88.

Начальникомъ каждаго уѣзднаго училища будетъ одинъ изъ его Учителей, назначенный для исправленія сей должности Правительственною Коммисіею Духовныхъ Дѣлъ и Народнаго Просвѣщенія.

Ст. 89.

Означенный Начальникъ имѣетъ титулъ Ректора уѣзднаго училища, и, пока исправляетъ сію должность, полагается за урядъ въ VII-мъ классѣ.

Ст. 90.

Независимо отъ обязанности управленія училищемъ, подробныя правила которой Правительственною Коммисіею Духовныхъ Дѣлъ и Народнаго Просвѣщенія опредѣлены будутъ особою инструкціею, Ректоръ училища долженъ еще излагать тотъ предметъ, Учителемъ котораго онъ былъ назначенъ.

Ст. 91.

Кромѣ Учительскаго оклада, Ректоръ будетъ еще получать прибавку, въ штатѣ уѣздныхъ училищъ означенную, и можетъ имѣть квартиру въ училищномъ зданіи, тамъ гдѣ будетъ для этого помѣщеніе.

Ст. 92.

Ректоръ уѣзднаго училища можетъ сноситься съ Губернскими и уѣздными властями по дѣламъ училища. Хозяйственныя его отношенія съ Губернскимъ Правленіемъ опредѣлитъ вышеупомянутая въ ст. 90 Инструкція.

samą liczbę godzin i wykładający przedmiot swój po niemiecku. Część godzin, przeznaczonych na język francuzki, obroconą być także może na język niemiecki. Język wykładowy wszystkich innych przedmiotów w szkole téj ma być polski.

ROZDZIAŁ V.

Ogólne przepisy, dotyczące się wszystkich szkół powiatowych.

Art. 87.

Szkoły powiatowe wyjmują się z pod zawiadywania Dyrektorów gimnazyów i zależą odtąd we wszystkich stosunkach służbowych wprost od Kommissyi Rządowej Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego.

Art. 88.

Zwierzchnikiem każdej szkoły powiatowej ma być jeden z jej Nauczycieli, przez Kommissyę Rządową Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego, do pełnienia obowiązku tego powołany.

Art. 89.

Zwierzchnik taki nosi tytuł Rektora szkoły powiatowej i póki pełni ten obowiązek, zaliczony być ma do urzędników klasy VII.

Art. 90.

Niezależnie od obowiązku zwierzchnictwa szkoły, którego szczególne przepisy Kommissya Rządowa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego osobną instrukcyą określi, Rektor szkoły powinien jeszcze wykladać ten przedmiot, którego Nauczycielem był mianowany.

Art. 91.

Oprócz płacy nauczycielskiej, Rektor pobierać jeszcze ma dodatki, poniżej etatem szkół powiatowych oznaczony, i może mieć mieszkanie w gmachu szkolnym, tam gdzie miejsce na to pozwoli.

Art. 92.

Rektor szkoły powiatowej korrespondować może z władzami gubernialnemi i powiatowemi w interessach szkoły. Stosunek jego z Rządem Gubernialnym, pod względem gospodarskim, określi instrukcyą, powyżej w art. 90-m wzmiankowana.

Ст. 93.

При каждомъ уѣздномъ училищѣ будутъ: Секретарь, онъ же Смотритель зданія, и сторожъ.

ГЛАВА VI.

Гимназіи.

Ст. 94.

Въ гимназіяхъ будетъ VII классовъ. Предметы, составляющіе полный гимназическій курсъ и обязательные для всѣхъ учениковъ, будутъ слѣдующіе:

- a) Законъ Божій съ священною исторіею, а въ высшихъ классахъ съ краткою исторіею церкви, важнѣйшихъ соборовъ и съ письменными упражненіями, къ вышепоименованнымъ предметамъ относящимся;
- б) польскій языкъ съ изложеніемъ грамматики и науки о качествахъ слога, съ исторіею образованія языка и исторіею литературы, по предварительномъ краткомъ, но по возможности полномъ изложеніи теоріи каждаго рода, какъ прозы, такъ и поэзіи. Преподаваніе это должно быть соединено съ письменными упражненіями, особенно же съ ученіемъ наизусть замѣчательнѣйшихъ отрывковъ сочиненій образцовыхъ польскихъ писателей;
- в) русскій языкъ, съ изложеніемъ грамматики, а въ высшихъ классахъ исторіи русской литературы и исторіи общаго развитія Россіи въ отношеніи наукъ, художествъ и промышленности. Съ этимъ преподаваніемъ должны быть соединены во всѣхъ классахъ упражненія, какъ изустныя, такъ и письменныя, въ особенности же ученіе наизусть отрывковъ изъ сочиненій образцовыхъ русскихъ писателей, каковыя должны продолжаться во всѣхъ классахъ. На всемъ этомъ курсѣ, начиная съ III-го класса преподаваніе должно производиться на русскомъ языкѣ;
- г) языки нѣмецкій и французскій. Изложеніе грамматики, а въ высшихъ классахъ исторіи литературы сихъ языковъ, должно быть соединено съ изустными и письменными упражненіями и выучиваніемъ наизусть лучшихъ отрывковъ;
- д) латинскій языкъ, начинающійся съ I-го класса и продолжающійся во всѣхъ, съ изложеніемъ грамматическихъ

Art. 93.

Przy każdej szkole powiatowej będzie Pisarz razem Murgrabia, i stróż.

ROZDZIAŁ VI.

Gimnazya.

Art. 94.

Gimnazya mieć będą klass siedm. Przedmioty, mające składać całość gimnazyalnego kursu i których wszystkie uczniowie słuchać obowiązani, są następujące:

- a) Nauka Religii z historyą świętą, a w klassach wyższych z krótką historyą kościoła, główniejszych synodów i z ćwiczeniami piśmiennemi do powyższych przedmiotów odnoszącemi się.
- b) Język polski z wykładem grammatyki i nauki o przymiotach stylu, z historyą wykształcenia języka i z historyą literatury, poprzedzoną treściwym wykładem teoryi każdego rodzaju tak prozy jako i poezyi. Wykład ten ma być połączony z ćwiczeniami piśmiennemi, a szczególnie z wyuczaniem najcenniejszych wyjątków z wzorowych pisarzy polskich.
- c) Język rossyjski, z wykładem grammatyki, a w klassach wyższych historyi literatury rossyjskiej i historyi ogólnego ukształcenia Rossyi pod względem naukowym, artystycznym i przemysłowym. Z tym wykładem połączone być mają we wszystkich klassach ćwiczenia tak ustne jako i piśmienne, a szczególnie wyuczanie się wyjątków z ceniących pisarzy rossyjskich, które przez wszystkie klasy ciągnąć się powinno. Cały ten kurs, pocawszy od klasy III-jej, wykładany być ma w języku rossyjskim.
- d) Języki niemiecki i francuzki; wykład grammatyki a w dalszych klassach historyi literatury tych języków, połączony być ma z ćwiczeniami ustnemi i piśmiennemi i wyuczaniem się najcenniejszych wyjątków.
- e) Język łaciński, rozpoczynający się od klasy I-jej i ciągnący się przez wszystkie, z wykładem prawideł grammatyki

правилъ и краткой исторіи литературы и древностей римскихъ. Преподаваніе сего языка должно основываться по преимуществу на переводѣ и грамматическомъ и филологическомъ объясненіи римскихъ классическихъ писателей и на выучиваніи наизусть лучшихъ изъ нихъ отрывковъ;

е) греческій языкъ начинается съ IV-го класса и продолжается до VII-го. Обученіе этому языку также должно опираться на основательномъ изложеніи грамматики; главнымъ же образомъ на переводѣ болѣе легкихъ греческихъ авторовъ и на выучиваніи наизусть лучшихъ изъ нихъ отрывковъ, съ соблюденіемъ постепенности;

жс) логика съ краткою наукою о способностяхъ души, о методѣ вообще и примѣненіи его къ наукамъ точнымъ и наукамъ нравственнымъ, въ VII-мъ классѣ;

з) арифметика, начинающаяся съ I-го класса и окончивающаяся въ IV-мъ классѣ прогрессіями и логарифмами;

и) геометрія, начинающаяся съ II-го класса и окончивающаяся въ V-мъ стереометріею и наукою о сферическихъ треугольникахъ;

і) межеваніе и нивелировка въ IV и V-мъ классахъ;

к) алгебра, начинающаяся въ IV-мъ классѣ и окончивающаяся въ VII-мъ наукою о сочетаніяхъ и перемѣщеніяхъ, Ньютоновомъ биномѣ и уравненіяхъ высшихъ степеней;

л) тригонометрія прямолинейная и сферическая въ VI-мъ классѣ;

м) начертательная геометрія въ V и VII-мъ классахъ, съ примѣненіемъ теоріи къ рѣшенію задачъ и упражненіемъ въ черченіи эпюровъ;

н) общая механика въ VII-мъ классѣ;

о) аналитическая геометрія въ VII-мъ классѣ, окончивающаяся кривыми линіями, происходящими изъ коническихъ сѣченій и примѣненіемъ важнѣйшихъ теоремъ къ искусствамъ и ремесламъ;

п) физика въ V и VI-мъ классахъ, окончивающаяся наукою о свѣтѣ, о поляризаціи, съ примѣненіемъ къ теоріи цвѣтовъ;

р) физико-математическая географія въ VI-мъ классѣ;

чезныхъ и короткіей исторіи литературы и староżyтности римскихъ. Wykład tego języka ma polegać szczególnie na tłumaczeniu i objaśnianiu grammatyczném i filologiczném autorów klasycznych Rzymskich i na wyuczaniu się najcelniejszychъ z nichъ wyjątków.

f) Język grecki rozpoczynać się ma od klasy IV-jej i ciągnąć się do VII-jej. Nauczanie tego języka opierać się ma także na gruntownymъ wykładzie grammatyki, a głównie na tłumaczeniu autorów greckichъ łatwiejszychъ i popularniejszychъ, jak i na wyuczaniu się z nichъ pięknychъ i dobrze ustopniowanychъ wyjątków.

g) Logika z krótką nauką o władzachъ duszy, o metodzie w ogólności i jejъ zastosowaniu w naukach ścisłychъ i naukach moralnych, w klasie VII-jej.

h) Arytmetyka, poczynająca się od klasy I-jej i kończąca się w IV-jej na nauce o postępachъ i logarytmachъ.

i) Jeometrya, poczynająca się od klasy II-jej i kończąca się w V-jej solidometryą i nauką o trójkątachъ kulistychъ.

k) Miernictwo i niwelacya w klasie IV-jej i V-jej.

l) Algebra, poczynająca się w klasie IV-jej i kończąca się w VII-jej na nauce o kombinacyachъ i permutacyachъ, binomie Newtona i równaniachъ wyższychъ stopni.

m) Trygonometrya płaska i kulista w klasie VI-jej.

n) Jeometrya wykreslna w klasie VI-jej i VII-jej, z zastosowaniemъ teoryi do rozwiązywania zagadnień i wprawą w rysunek i czyste odrabianie zarysów (epiurów).

o) Mechanika ogólna w klasie VII-jej.

p) Jeometrya analityczna w klasie VII-jej, kończąca się na liniachъ krzywychъ, z przecięć ostrokregowychъ wynikającychъ, i zastosowaniu ważniejszychъ twierdzeń do kunsztów i rzemiosł.

q) Fizyka w klasie V-jej i VI-jej, kończąca się nauką o swietle, o polaryzacyi, z zastosowaniemъ do teoryi kolorówъ.

r) Jeografia matematyczno-fizyczna w klasie VI-jej.

- с) химія, начинающаяся въ VI-мъ классѣ и окончивающаяся въ VII-мъ общимъ обзоромъ основаній органическихъ, или альколоидовъ и переменною органическихъ веществъ вслѣдствіе броженія;
- т) естественная исторія, начинающаяся въ V-мъ классѣ, гдѣ излагается зоологія, въ VI-мъ ботаника, и въ VII-мъ минералогія и географія;
- у) географія начинается въ I-мъ классѣ и оканчивается въ IV-мъ отдѣльнымъ изложеніемъ географіи Имперіи и Царства;
- ф) всеобщая исторія начинается въ IV-мъ классѣ курсомъ древней географіи, излагаемымъ сравнительно съ странами нынѣ занимающими мѣсто древнихъ государствъ и ихъ частей; въ V-мъ классѣ древняя исторія, въ VI-мъ средняя и отдѣльно часть Русской исторіи, а въ VII-мъ классѣ всеобщая новая исторія и отдѣльно вторая часть Русской исторіи до нашихъ временъ;
- х) Польская исторія въ VI и VII-мъ классахъ;
- и) рисованіе и чистописаніе преподаются отъ I-го класса до V-го.

Ст. 95.

Объемъ преподаванія всѣхъ сихъ предметовъ и число уроковъ въ недѣлю будетъ опредѣлено Совѣтомъ Управленія, по представленію Правительственной Коммисіи Духовныхъ Дѣлъ и Народнаго Просвѣщенія.

Ст. 96.

Правительственная Коммисія Духовныхъ Дѣлъ и Народнаго Просвѣщенія составитъ и утвердитъ подробныя программы, заключающія главные вопросы, на какіе каждый изъ вышеисчисленныхъ предметовъ можетъ быть раздѣленъ. Программы эти будутъ собраны въ одну книгу и напечатаны. Правительственная Коммисія Духовныхъ Дѣлъ и Народнаго Просвѣщенія опредѣлитъ также подробныя инструкции, которыхъ Учители должны держаться, при преподаваніи предметовъ.

ГЛАВА VII.

Число гимназій и ихъ распредѣленіе.

Ст. 97.

Гимназій будетъ 13, а именно: въ Варшавѣ 3, въ Петроко-

- с) Chemia, rozpoczynająca się w klasie VI-jej, a kończąca się w VII-jej ogólnym rysem zasad organicznych czyli alkaloidów i zmianami materij organicznych przez fermentację.
- t) Historia naturalna, rozpoczynająca się w klasie V-jej, gdzie wyłożoną będzie zoologia, w VI-jej botanika, a w VII mineralogia i geologia.
- u) Jeografia rozpoczynać się ma w klasie I-jej, a kończyć w IV-jej, wyłożeniem oddzielnem jeografii Cesarstwa i Królestwa.
- w) Historia powszechna rozpocznie się w klasie IV-jej kursem jeografii starożytnej, wyłożonej porównawczo z krajami, które dziś miejsce dawnych państw i ich części zajmują. W klasie V-jej historia starożytna, w klasie VI-jej historia średnich wieków i oddzielnie część historii Rosyi, a w VII-jej historia nowożytna powszechna i oddzielnie dalsza część historii Rosyi aż do naszych czasów.
- x) Historia Polska w klasie VI-jej i VII-jej.
- y) Kalligrafia i rysunki wykładane być mają od klasy I-jej do V-jej.

Art. 95.

Zakres wszystkich tych przedmiotów i liczbę godzin w tygodniu oznaczy Rada Administracyjna na wniosek Kommissyi Rządowej Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego.

Art. 96.

Ułożone i zatwierdzone być mają przez Kommissyę Rządową Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego szczegółowe programmata, obejmujące główne pytania, na jakie się każdy z powyżej oznaczonych przedmiotów rozłożyć daje. Programmata te mają być zebrane w jedną książkę i ogłoszone drukiem. Kommissya Rządowa przepisze także szczegółowe instrukcje, jakich się Nauczyciele w ich wykładzie trzymać mają.

ROZDZIAŁ VII.

Liczba gimnazyów i ich rozmieszczenie.

Art. 97.

Gimnazyów ma być 13, a mianowicie: w Warszawie trzy,

въ, Калишѣ, Радомѣ, Кельцахъ, Пинчовѣ, Сѣдльцахъ, Щебржешинѣ, Плоцкѣ, Ломжѣ, и Сувалкахъ по одной.

Ст. 98.

Нынѣ открываются въ полномъ составѣ слѣдующія гимназіи: три Варшавскія, Петроковская, Калишская, Радомская, Келецкая, Плоцкая и Сувалская.

Ст. 99.

Гимназіи въ Пинчовѣ, Сѣдльцахъ и Ломжѣ, которыя образуются изъ нынѣшнихъ пятиклассныхъ училищъ, могутъ до времени остаться при пяти классахъ гимназическихъ, ежели не будетъ возможности открыть всѣ семь классовъ. Но ежегодно долженъ быть прибавляемъ одинъ классъ, такъ, чтобы эти гимназіи въ теченіе двухъ лѣтъ развились въ полномъ своемъ составѣ. Гимназія въ Щебржешинѣ можетъ быть открыта, или отчасти, или въ полномъ составѣ, по мѣрѣ того, какъ Правительственная Комиссія Духовныхъ Дѣлъ и Народнаго Просвѣщенія, снабдитъ училищное зданіе мебелью, училищными потребностями и необходимымъ числомъ Учителей.

ГЛАВА VIII.

Люблинскій Лицей.

Ст. 100.

Вмѣсто упраздняемаго Варшавскаго Благороднаго Института, учреждается въ Люблинѣ Лицей съ VIII-ю классами, который будетъ помѣщаться въ зданіи нынѣшней Люблинской гимназіи.

Ст. 101.

Относительно предметовъ преподаванія, ихъ объема и числа уроковъ въ недѣлю, первые семь классовъ Люблинскаго Личей будутъ соотвѣтствовать семи классамъ каждой гимназіи. Въ VIII-мъ классѣ, дополняющемъ общій курсъ наукъ, для юношества, не предполагающаго поступить въ главную школу, будетъ излагаться:

- a) исторія важнѣйшихъ эпохъ философіи;
- б) исторія искусствъ и эстетика;
- в) политическая экономія съ статистикой и частью науки о финансахъ;
- г) высшая алгебра, дифференціальное и интегральное исчисленіе;

въ Piotrkowie, w Kaliszu, w Radomiu, w Kielcach, w Pińczowie, w Siedlcach, w Szczepieszynie, w Plocku, w Łomży i w Suwałkach.

Art. 98.

Na pierwszy raz otwarte być mają całkowicie gimnazya następujące: w Warszawie trzy, w Piotrkowie, w Kaliszu, w Radomiu, w Kielcach, w Plocku i w Suwałkach.

Art. 99.

Gimnazya w Pińczowie, w Siedlcach i w Łomży, mające powstać z dzisiejszych szkół 5-cio klasowych, mogą być zostawione tymczasowo przy pięciu klasach gimnazjalnych, jeżeli nie będzie można otworzyć wszystkich siedmiu. Co rok wszakże ma być przydawana jedna klasa, tak, aby gimnazya te, w przeciągu lat dwóch, były całkowite i zupełne. Gimnazjum w Szczepieszynie otwarte być ma w części lub całkowicie, w miarę jak Kommissya Rządowa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego opatrzy gmach szkolny w sprzęty i potrzeby szkolne i dobierze potrzebnych Nauczycieli.

ROZDZIAŁ VIII.

Liceum w Lublinie.

Art. 100.

Na miejsce Warszawskiego instytutu szlacheckiego, który się znosi, ustanawia się Liceum w Lublinie o VIII-u klasach, które w gmachu dzisiejszego gimnazjum Lubelskiego pomieszczone zostanie.

Art. 101.

Co do przedmiotów wykładu, ich zakresu i liczby godzin w tygodniu, pierwsze siedm klas Liceum w Lublinie odpowiadać mają siedmiu klasom każdego gimnazjum. W klasie VIII-jej, dopełniającej ogólnej instrukcyi dla młodzieży, nie zamierzającej udać się do Szkoły Głównej, wykładane być mają:

- a) historia ważniejszych epok filozofii;
- b) historia sztuk pięknych i estetyka;
- c) ekonomia polityczna ze statystyką i częścią nauki o finansach;
- d) algebra wyższa i rachunek różniczkowy i integralny;

д) главные основанія архитектуры съ инженернымъ искусствомъ;

е) сельское хозяйство;

ж) Продолженіе практическихъ упражненій въ языкахъ: польскомъ, русскомъ, латинскомъ, и французскомъ, основывающееся на чтеніи во время класса авторовъ и на письменныхъ упражненіяхъ;

з) рисованіе фигуръ, линейное и архитектурное.

Ст. 102.

Люблинскій Лицей отчасти будетъ закрытое учебное заведеніе для пансіонеровъ, а отчасти открытое для приходящихъ учениковъ всѣхъ сословій.

Ст. 103.

Число пансіонеровъ, безъ различія происхожденія, не должно превышать 100. Годовой же взносъ за ученіе, домашнее упражненіе въ языкахъ, содержаніе, леченіе и т. д., кромѣ одежды и бѣлья, опредѣляется въ 225 руб. сер. Кромѣ этой платы ученики, при первоначальномъ вступленіи въ пансіонъ Люблинскаго Лицея, вносятъ единовременно по 25 руб. сер. Приходящіе же ученики будутъ вносить только вступительную плату, для гимназій опредѣленную.

Ст. 104.

Каждый пансіонеръ долженъ имѣть собственный гардеробъ, подробно опредѣленный, относительно числа и формы платьевъ, количества бѣлья, а также бѣлья постельнаго и столоваго. Гардеробъ этотъ въ извѣстные опредѣленные сроки долженъ быть возобновляемъ родителями или опекунами, а заведеніе обязано только содержать его въ порядкѣ и цѣлости, пока онъ не будетъ возобновленъ.

Ст. 105.

Столъ для учениковъ не долженъ находиться въ рукахъ Лицейскаго начальства, ни же какого либо хозяйственнаго Комитета, но долженъ быть отданъ подрядчику за извѣстную плату, рассчитанную по числу учениковъ.

Подобнымъ же образомъ заведеніе будетъ снабжаемо всѣми потребностями, касающимися до отопленія, освѣщенія, стирки бѣлья, лекарствъ, учебныхъ пособій и т. д.

е) główne zasady architektury z inżynierją;

f) gospodarstwo wiejskie;

g) praktyczna kontynuacja nauki języków: polskiego, rosyjskiego, łacińskiego i francuzkiego, polegająca na czytaniu w klasie autorów i na ćwiczeniach piśmiennych;

h) rysunek figur, linearny, architektoniczny i lawowanie.

Art. 102.

Liceum w Lublinie ma być w części zakładem naukowym zamkniętym, a w części wolnym dla uczniów przychodnich wszelkiego stanu.

Art. 103.

Liczba pensjonarzy, bez różnicy pochodzenia, ogranicza się do stu. Opłata zaś roczna za naukę, wprawę domową w językach, utrzymanie, leczenie i t. d. oprócz garderoby i bielizny, naznacza się rs. 225. Oprócz tej opłaty, uczniowie, po raz pierwszy wstępujący do pensjonu Liceum, składają jednorazowo po rs. 25. Uczniowie zaś przychodni składać będą tylko opłatę wstępną, dla gimnazyów przepisaną.

Art. 104.

Każdy pensjonarz ma mieć wyprawę własną, ściśle oznaczoną, co do liczby i formy sukien, co do liczby bielizny, tak do noszenia, jak pościelnej i stołowej. Garderoba ta w pewnych oznaczonych terminach powinna być przez rodziców lub opiekunów odnawiana, a zakład obowiązany tylko utrzymać ją w porządku i całości, póki odnowioną nie zostanie.

Art. 105.

Żywienie uczniów nie powinno być w ręku zwierzchności Liceum, ani żadnego gospodarczego Komitetu, ale ma być oddane jakiemu przedsiębiorcy, za pewną oznaczoną od osoby opłatę.

Podobnymże sposobem zakład we wszystkie potrzeby opał, światła, oprania bielizny, lekarstw, pomocy naukowych i t. d., opatrywany być powinien.

Ст. 106.

Подробныя правила касательно объема преподаваемыхъ въ VIII-мъ классѣ предметовъ, внутренняго порядка Лицея, дисциплины между пансіонерами, числа Гувернеровъ и Учителей искусствъ, канцелярской и прочей службы, будутъ опредѣлены Совѣтомъ Управленія, по представленію Правительственной Коммисіи Духовныхъ Дѣлъ и Народнаго Просвѣщенія.

Ст. 107.

Пока Люблинской Лицей не будетъ учрежденъ согласно вышеизложеннымъ правиламъ, всѣ классы нынѣшней гимназіи будутъ устроены на основаніи правилъ сего Устава и открыты немедленно.

ГЛАВА IX.

О Ректорахъ, Префектахъ и Учителяхъ.

Ст. 108.

Каждая гимназія будетъ имѣть особаго Ректора, обязаннаго при томъ преподавать предметъ, котораго былъ учителемъ, въ продолженіе извѣстнаго количества часовъ.

Ст. 109.

Ректоръ гимназіи, во время исправленія сей должности, состоитъ за урядъ въ VI-мъ классѣ.

Ст. 110.

Въ служебномъ отношеніи, Ректоръ подчиняется непосредственно Правительственной Коммисіи Духовныхъ Дѣлъ и Народнаго Просвѣщенія и только отъ нея получаетъ предписанія.

Ст. 111.

Кругъ дѣйствій Ректора, его обязанности и отвѣтственность, подробно опредѣлитъ постановленіе Совѣта Управленія, по представленію Правительственной Коммисіи Духовныхъ Дѣлъ и Народнаго Просвѣщенія.

Ст. 112.

Одинъ изъ старшихъ Учителей, а именно Учитель Закона Божія, если онъ по лѣтамъ своимъ и качеству того заслуживаетъ, назначается Помощникомъ Ректора, для наблюденія за порядкомъ въ гимназіи и за училищною дисциплиною, и называется Префектомъ. Только въ Люблинскомъ Лицеѣ будетъ отдѣльный Инспекторъ.

Art. 106.

Szczegółowe przepisy, dotyczące się zakresu przedmiotów, wykładających się w klasie VIII-jej, porządku wewnętrznego Liceum, karności nad pensjonarzami, liczby Guwernerów i Nauczycieli talentów, służby kancelaryjnej i innej, rozwinięte być mają przez Radę Administracyjną, na wniosek Komisji Rządowej Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego.

Art. 107.

Nim Liceum w Lublinie, według powyższych zasad, uorganizowaniem zostanie, wszystkie klasy dzisiejszego gimnazjum, urządzone podług przepisów niniejszej ustawy, zaraz otwarte zostaną.

ROZDZIAŁ IX.

O Rektorach, Prefektach i Nauczycielach.

Art. 108.

Każde gimnazjum mieć będzie oddzielnego Rektora, obowiązkanego przytem wyklądać pewną liczbę godzin tego przedmiotu, którego był Nauczycielem.

Art. 109.

Rektor gimnazjum dopóki pełni ten obowiązek, zaliczonym być ma do urzędników klasy VI-jej.

Art. 110.

W stosunkach służbowych zależy on wprost od Komisji Rządowej Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego, i od niej tylko odbiera polecenia.

Art. 111.

Postanowienie Rady Administracyjnej, na wniosek Komisji Rządowej Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego, określi szczegółowo attrubucye jego władzy, jego obowiązki i odpowiedzialność.

Art. 112.

Jeden ze starszych Nauczycieli, a mianowicie Nauczyciel Religii, jeśli ma wiek i powagę, ma być назначony Помощникомъ Ректора, do utrzymania porządku w gimnazjum i karności szkolnej i nosi tytuł Prefekta. W Liceum tylko Lubelskiem będzie osobny Inspektor.

Ст. 113.

Учитель, назначаемый къ исправленію должности Префекта, кромѣ Учительскаго оклада, получаетъ еще прибавку, въ прилагаемомъ при семъ штатѣ означенную.

Ст. 114.

Инструкція, которая будетъ издана Правительственною Комисією Духовныхъ Дѣлъ и Народнаго Просвѣщенія, опредѣлитъ подробно обязанности Префекта, и степень его подчиненности Ректору гимназій.

Ст. 115.

Каждая гимназія будетъ имѣть 14 Учителей, а именно для Закона Божія, языковъ: польскаго, русскаго, нѣмецкаго, французскаго, рисованія и чистописанія по одному; для языковъ латинскаго и греческаго по два; для математическихъ наукъ, физики, химіи, математической географіи и естественныхъ наукъ по четыре; для географіи и исторіи по два. Законоучители другихъ исповѣданій и Учитель пѣнія, могутъ быть приглашаемы.

Ст. 116.

При гимназіяхъ, гдѣ представится возможность, будутъ учреждены гимнастическія упражненія.

Ст. 117.

Каждая гимназія будетъ имѣть, Секретаря, Писца, которой вмѣстѣ съ тѣмъ Смотритель зданія, и одного сторожа.

ГЛАВА X.

О приѣмѣ учениковъ, училищномъ вѣносѣ и экзаменахъ.

Ст. 118.

Въ I-й классъ гимназій и уѣзднаго училища принимаются ученики не моложе 10 и не старше 13-и лѣтъ.

Ст. 119.

Каждый ученикъ, вступающій въ гимназію, или уѣздное училище, долженъ представить метрическое свидѣтельство о рожденіи или крещеніи и свидѣтельство о прививкѣ оспы. Если онъ переходитъ изъ одного училища Царства въ другое, то долженъ представить свидѣтельство отъ того училища, въ которомъ обучался; подданные же Имперіи обязаны представить свидѣтельство подлежащаго начальства Имперіи въ томъ, что къ обученію ихъ въ гимназіи или уѣздномъ училищѣ не встрѣчается препятствія. Никакія другія свидѣтельства и документы требуемы не будутъ.

Art. 113.

Nauczyciel, do pełnienia obowiązku tego powołany, obok płacy Nauczycielskiej, pobierać będzie dodatek, który etat, poniżej zamieszczony, oznacza.

Art. 114.

Instrukcja, wydać się mająca przez Kommissyę Rządową Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego, określi szczegółowo obowiązki Prefekta i stosunek zależności jego względem Rektora gimnazjum.

Art. 115.

Każde gimnazjum mieć będzie 14-tu Nauczycieli, a mianowicie: do nauki Religii, języków: polskiego, rosyjskiego, niemieckiego, francuzkiego, rysunków i kalligrafii po jednym; do języków: łacińskiego i greckiego po dwóch; do nauk matematycznych, fizyki, chemii, jeografii matematycznej i historyi naturalnej po czterech; do jeografii i historyi po dwóch. Nauczyciele Religii innych wyznań i Nauczyciel śpiewu, mogą być przybrani.

Art. 116.

Cwiczenia gimnastyczne, gdzie się okaże możność, urządzone być mają przy gimnazyach.

Art. 117.

Każde gimnazjum mieć będzie Sekretarza, Pisarza razem Murgrabiego, i stróża.

ROZDZIAŁ X.

O przyjmowaniu uczniów, opłacie szkolnej i egzaminach.

Art. 118.

Nie mający wieku lat 10-u i mający więcej jak 13, do klasy 1-jej gimnazjum i szkoły powiatowej przyjmowani być nie mogą.

Art. 119.

Każdy uczeń, wstępujący do gimnazjum lub szkoły powiatowej, powinien mieć metrykę chrztu lub urodzenia i świadectwo szczepionej ospy. Jeżeli przechodzi z jednej szkoły Królestwa do drugiej, powinien mieć świadectwo tej szkoły, w której nauki pobierał. Poddani zaś Cesarstwa, winni przedstawić świadectwo Władzy właściwej Cesarstwa, iż do kształcenia się w gimnazjum lub szkole powiatowej nie zachodzi przeszkoda. Żadne inne świadectwa i dowody nie będą wymagane.

Ст. 120.

Каждый ученикъ, при поступленіи въ гимназію или уѣздное училище, вноситъ училищную плату, въ полугодичные сроки, на основаніи существующихъ нынѣ формъ и правилъ. Училищная плата полагается: въ уѣздныхъ училищахъ 8 руб. сер., а въ гимназіяхъ и въ Люблинскомъ Лицеѣ 15 руб. сер. въ годъ.

Ст. 121.

Отъ училищнаго взноса освобождаются:

- а) бѣдные и по поведенію и успѣхамъ въ наукахъ отличные ученики, трое изъ каждого класса, какъ гимназій, такъ и уѣздныхъ училищъ, за исключеніемъ I-го класса;
- б) дѣти Учителей, но только въ томъ учебномъ заведеніи, въ которомъ отецъ состоитъ Учителемъ.

Ст. 122.

Бѣдные ученики, въ предыдущей статьѣ подъ лит. а означенные, освобождаются отъ училищнаго взноса не иначе, какъ съ разрѣшенія Правительственной Коммисіи Духовныхъ Дѣлъ и Народнаго Просвѣщенія, на основаніи свидѣтельствъ о бѣдности, выдаваемыхъ Гражданскими Губернаторами и свидѣтельствъ о прилежаніи и нравственномъ поведеніи, выдаваемыхъ Начальниками тѣхъ училищъ, въ которыхъ они обучаются.

Ст. 123.

Экзамены будутъ двоякіе: одни годичные для перевода изъ низшаго класса въ высшій и для полученія свидѣтельства объ окончаніи курса наукъ въ училищѣ, другіе вступительные для поступленія изъ низшаго училища въ высшее и для полученія требуемаго для такого поступленія свидѣтельства.

Ст. 124.

Вступительные экзамены будутъ первоначальные, для поступленія въ I-й классъ гимназій и уѣздныхъ училищъ; средніе, для поступленія въ V-й классъ гимназій, и такъ называемые экзамены (maturitatis) зрѣлости, дающіе право поступить въ главную школу.

Ст. 125.

Желающіе поступить въ I-й классъ гимназій, или уѣзднаго училища, обязаны выдержать первоначальный вступительный экзаменъ и получить свидѣтельство для приѣма въ I-й классъ.

Art. 120.

Každy uczeń, przy wstępie do gimnazyum lub szkoły powiatowej, uiszcza opłatę szkolną w ratach półrocznych, według form i przepisów dotychczasowych. Opłata szkolna wynosić ma: w szkołach powiatowych po rs. 8, a w gimnazyach i w liceum w Lublinie po rs. 15 rocznie.

Art. 121.

Od opłaty szkolnej uwalniają się tylko:

- a) biedni a wzorowi uczniowie, po trzech z każdej klasy, tak gimnazyów, jak i szkół powiatowych, oprócz klasy 1-jej;
- b) synowie Nauczycieli, ale tylko w tym zakładzie naukowym, na którego etacie ojciec się znajduje.

Art. 122.

Uczniowie biedni, w artykule poprzedzającym pod lit. a oznaczeni, uwolnieni być mogą od opłaty szkolnej, tylko za decyzją Kommissyi Rządowej Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego, na skutek świadectw ubóstwa, wydanych przez Gubernatorów Cywilnych, i świadectw pilności i obyczajów, wydanych przez zwierzchników tych szkół, w których nauki pobierają.

Art. 123.

Egzamina mają być dwояkie: jedne coroczne, dające promocję z niższej klasy do wyższej, i świadectwa z ukończonej szkoły; drugie wstępne, dające wstęp ze szkoły niższej do wyższej, i świadectwa uzdolnienia do tego przyjęcia.

Art. 124.

Egzamina wstępne będą: początkowe, dające wstęp do klasy 1-jej gimnazyów i szkół powiatowych; pośrednie, dające wstęp do klasy 5-jej gimnazyów, i egzamina dojrzałości, dające wstęp do Szkoły Głównej.

Art. 125.

Mający wejść do klasy 1-jej gimnazyum lub szkoły powiatowej, winni są złożyć egzamin wstępny początkowy i uzyskać świadectwo uzdolnienia do klasy 1-jej.

Ст. 126.

Каждый ученикъ, какъ гимназіи, такъ и уѣзднаго училища, а равно всякій, получившій домашнее образованіе, не иначе можетъ быть принятъ въ V-й классъ гимназіи, какъ по выдержаніи среднего вступительнаго экзамена и по полученіи свидѣтельства для приѣма въ сей классъ.

Ст. 127.

Никто изъ учениковъ, окончившихъ курсъ наукъ въ гимназіи и лицѣхъ, а равно изъ получившихъ домашнее образованіе, не можетъ быть допущенъ къ экзамену (maturitatis) зрѣлости, ежели не представитъ свидѣтельства, требуемаго для приѣма въ V-й классъ гимназіи.

Ст. 128.

Каждый ученикъ переходящій изъ одной гимназіи въ другую, изъ одного уѣзднаго училища въ другое, или изъ уѣзднаго училища, не окончивъ въ немъ курса наукъ въ четырехъ классахъ, въ гимназію, ежели имѣетъ удовлетворительное объ успѣхахъ въ наукахъ и о нравственномъ поведеніи свидѣтельство изъ того класса, въ которомъ находился, можетъ быть принятъ въ слѣдующій классъ безъ экзамена.

Ст. 129.

Каждый получившій домашнее образованіе и желающій поступить въ VI и VII-й классъ гимназіи, кромѣ особаго для того класса установленнаго экзамена, обязанъ выдержать еще средній вступительный экзаменъ, или же имѣть свидѣтельство, требуемое для приѣма въ V-й гимназическій классъ.

Ст. 130.

Порядокъ производства переходныхъ экзаменовъ и программы вступительныхъ экзаменовъ, а равно подробныя правила, касательно поведенія учениковъ и училищной дисциплины, опредѣлитъ Совѣтъ Управленія, по представленію Правительственной Коммисіи Духовныхъ Дѣлъ и Народнаго Просвѣщенія.

Art. 126.

Każdy uczeń tak gimnazyum, jak i szkoły powiatowej, każdy także, który się kształcił prywatnie, aby być przyjętym do klasy 5-jej gimnazyum, winien jest złożyć egzamin wstępny pośredni i uzyskać świadectwo uzdolnienia do tejże klasy.

Art. 127.

Żaden uczeń, po ukończeniu gimnazyum i liceum, niemniej i taki, który się kształcił prywatnie, nie może być dopuszczonym do składania egzaminu dojrzałości, jeżeli nie złoży świadectwa uzdolnienia do klasy 5-jej gimnazyum.

Art. 128.

Każdy uczeń, przechodzący z jednego gimnazyum do drugiego, z jednej szkoły powiatowej do drugiej, lub ze szkoły powiatowej, przed ukończeniem w niej czterech klas, do gimnazyum, jeżeli ma dobre świadectwo nauki i obyczajów z tej klasy, w której się znajdował, może być przyjęty do klasy następnej bez egzaminu.

Art. 129.

Każdy, kto się kształcił prywatnie i życzy sobie wejść do klasy 6-jej lub 7-jej gimnazyum, oprócz właściwego egzaminu do tej klasy, do której wejść pragnie, powinien jeszcze złożyć egzamin wstępny pośredni, lub mieć świadectwo uzdolnienia do klasy 5-jej gimnazyalnej.

Art. 130.

Postanowienie Rady Administracyjnej, na wniosek Kommissyi Rządowej Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego, przepisze sposób egzaminów promocyjnych, formę i programata egzaminów wstępnych, a także szczegółowe prawidła zachowania się uczniów i karności szkolnej.

Приложение къ № 63-му.

Извлечение из Высочайше утвержденного штата учебных заведений и состоящих съ ними въ связи учреждений въ Царствѣ Польскомъ.

Государь Императоръ изволилъ разсматривать.

Въ Царскомъ Селѣ,
8 (20) Мая 1862 года.

Министръ Статсъ-Секретарь (подписано) *Тымовскій*.

Ш Т А Т Ъ

УЧЕБНЫХЪ ЗАВЕДЕНІЙ И СОСТОЯЩИХЪ СЪ НИМИ ВЪ СВЯЗИ УЧРЕЖДЕНІЙ ВЪ ЦАРСТВѢ ПОЛЬСКОМЪ.

Annex do Nr. 63-go.

Wyciąg z Najwyżej zatwierdzonego etatu zakładów naukowych i w związku z niemi będących instytucyj w Królestwie Polskiem.

НАЙЯСНѢЙШЫЙ ПАН преглądać raczył.

в Царскомъ Селѣ,
д. 8 (20) Мая 1862 г.

Министръ Секретарь Стану (подписано) *Тымовскій*.

Е Т А Т

ЗАКЛАДОВЪ НАУКОВЫХЪ И ВЪ ЗВІАЗКУ ЗЪ НИМИ БѢДАЮЩИХЪ ИНСТИТУЦІЙ
ВЪ КРѢЛСТВІѢ ПОЛСКИМЪ.

№	Статьи расходовъ	Классъ долж- ности	Годовой окладъ				Годовой окладъ				Примѣчанія
			Число лицъ	въ Варшавѣ		Число лицъ	въ губерніяхъ				
				одному	всѣмъ		одному	всѣмъ			
									Рубли и коп. сер.		
Уѣздныя училища.											
а) Общія.											
1	Учитель . . .	IX	2 600	—	1,200	—	2 550	—	1,100	—	
2	„ . . .	IX	2 550	—	1,100	—	2 510	—	1,020	—	
3	„ . . .	X	3 500	—	1,500	—	3 450	—	1,350	—	
4	„ . . .	X	2 450	—	900	—	2 400	—	800	—	
5	Законоучитель . .	—	1 400	—	400	—	1 360	—	360	—	
6	Вознагражденіе Учи- телю завѣдывающе- му училищемъ или Ректору училища .	—	—	—	150	—	—	—	150	—	
7	Учитель пѣнія . .	XI	1 120	—	120	—	1 100	—	100	—	
8	Писецъ, онъ же Смо- тритель дома . .	XII	1 180	—	180	—	1 150	—	150	—	
9	Насовершенство духов- ныхъ требъ, кан- целярскіе расходы, прислугу, отопленіе и освѣщеніе . .	—	—	—	300	—	—	—	200	—	
итого .			—	12	—	5,850	—	12	—	5,230	—
б) Специальныя.											
1	Учители . . .	IX	2 600	—	1,200	—	2 550	—	1,100	—	
2	„ . . .	IX	2 550	—	1,100	—	2 510	—	1,020	—	
3	„ . . .	X	3 500	—	1,500	—	3 450	—	1,350	—	
4	„ . . .	X	2 450	—	900	—	2 400	—	800	—	
5	Законоучитель . .	—	1 400	—	400	—	1 360	—	360	—	
6	Вознагражденіе Учи- телю, завѣдывающе- му училищемъ, или Ректору училища .	—	—	—	150	—	—	—	150	—	
7	Учитель пѣнія . .	XI	1 120	—	120	—	1 100	—	100	—	
8	Писецъ, онъ же Смо- тритель дома . .	XII	1 180	—	180	—	1 150	—	150	—	

№	Tytuły wydatków	Klasa urzędu	Liczba osób	Płaca roczna		Liczba osób	Płaca roczna		Uwagi	
				w Warszawie			na Prowincyi			
				jedne.	wszystk.		jedne.	wszystk.		
				Ruble sreb. i kop.			Ruble sreb. i kop.			
SZKOŁY POWIATOWE.										
a) Ogólne.										
1	Nauczyciele	IX	2 600	—	1,200	—	2 550	—	1,100	—
2	„	IX	2 550	—	1,100	—	2 510	—	1,020	—
3	„	X	3 500	—	1,500	—	3 450	—	1,350	—
4	„	X	2 450	—	900	—	2 400	—	800	—
5	Nauczyciel Religii .	—	1 400	—	400	—	1 360	—	360	—
6	Wynagrodzenie dla Nauczyciela zawiadującego szkołą czyli Rektora szkoły . .	—	—	—	150	—	—	—	150	—
7	Nauczyciel śpiewu .	XI	1 120	—	120	—	1 100	—	100	—
8	Pisarz zarazem Murgrabia	XII	1 180	—	180	—	1 150	—	150	—
9	Na utrzymanie nabożeństwa, wydatki kancelaryjne, usługę, opał, światło .	—	—	—	300	—	—	—	200	—
Łącznie .			—	12	—	—	5,850	—	12	—
b) Specyalne.										
1	Nauczyciele	IX	2 600	—	1,200	—	2 550	—	1,100	—
2	„	IX	2 550	—	1,100	—	2 510	—	1,020	—
3	„	X	3 500	—	1,500	—	3 450	—	1,350	—
4	„	X	2 450	—	900	—	2 400	—	800	—
5	Nauczyciel Religii .	—	1 400	—	400	—	1 360	—	360	—
6	Wynagrodzenie dla Nauczyciela zawiadującego szkołą czyli Rektora szkoły . .	—	—	—	150	—	—	—	150	—
7	Nauczyciel śpiewu .	XI	1 120	—	120	—	1 100	—	100	—
8	Pisarz zarazem Murgrabia	XII	1 180	—	180	—	1 150	—	150	—

9	На производство физических и химическихъ опытовъ .	—	—	—	60	—	—	—	60	—
10	На совершеніе духовныхъ требъ, канцелярскіе расходы, прислугу, отопленіе и освѣщеніе .	—	—	—	300	—	—	—	200	—
итого .		—	12	—	5,910	—	12	—	5,290	—

	Классъ должности	Число лицъ	Годовой окладъ		Примѣч- ніа		
			одному	всѣмъ			
			Рубли и коп. сер.				
в) Спеціальное училище въ городъ Лодзи.							
1	Учители	IX	2	550	—	1,100	—
2	„	IX	2	510	—	1,020	—
3	„	X	3	450	—	1,350	—
4	„	X	2	400	—	800	—
5	Законоучитель Римско-Католическаго исповѣданія	—	1	360	—	360	—
6	Законоучитель Евангелическаго исповѣданія	—	1	360	—	360	—
7	Вознагражденіе Учителю, завѣдывающему училищемъ, или Ректору училища	—	—	—	—	150	—
8	Учитель пѣнія	XI	1	100	—	100	—
9	Писецъ, онъ же Смотритель дома	XII	1	150	—	150	—
10	На производство физическихъ и химическихъ опытовъ	—	—	—	—	60	—
11	На совершеніе духовныхъ требъ, канцелярскіе расходы, отопленіе и освѣщеніе	—	—	—	—	200	—
итого .		—	13	—	—	5,650	—

9	Na doświadczenia fizyczne i chemiczne	—	—	—	60	—	—	—	60	—
10	Na utrzymanie nabożeństwa, wydatki kancelaryjne, usługę, opał i światło .	—	—	—	300	—	—	—	200	—
Łącznie .		—	12	—	5,910	—	12	—	5,290	—

	Klasa urzędu	Liczba osób	Płaca roczna		Uwagi		
			jednego	wszystkich			
			Ruble srebrem i kop.				
c) Szkoła specjalna w Łodzi.							
1	Nauczyciele	IX	2	550	—	1,100	—
2	„	IX	2	510	—	1,020	—
3	„	X	3	450	—	1,350	—
4	„	X	2	400	—	800	—
5	Nauczyciel Religii Rzymsko-Katolickiej	—	1	360	—	360	—
6	Nauczyciel Religii Ewangelickiej	—	1	360	—	360	—
7	Wynagrodzenie dla Nauczyciela zawiadującego szkołą, czyli Rektora szkoły	—	—	—	—	150	—
8	Nauczyciel śpiewu	XI	1	100	—	100	—
9	Pisarz zarazem Murgrabia	XII	1	150	—	150	—
10	Na doświadczenia fizyczne i chemiczne	—	—	—	—	60	—
11	Na utrzymanie nabożeństwa, wydatki kancelaryjne, usługę, opał i światło	—	—	—	—	200	—
Łącznie .		—	13	—	—	5,650	—

№	Статьи расходовъ	Классъ должности	Число лицъ	Годовой окладъ				Число лицъ	Годовой окладъ				Примѣчанія	
				въ Варшавѣ					въ губерніяхъ					
				одному		всѣмъ			одному		всѣмъ			
				Рубли и коп. сер.		Рубли и коп. сер.			Рубли и коп. сер.		Рубли и коп. сер.			
Гимназіи.														
1	Ректоръ . . .	VI	1	1350	—	1350	—	1	1200	—	1200	—		
2	Законоучитель . . .	—	1	450	—	450	—	1	450	—	450	—		
3	Учители . . .	VIII	2	750	—	1500	—	2	750	—	1500	—		
4	„ . . .	VIII	3	700	—	2100	—	3	650	—	1950	—		
5	„ . . .	VIII	3	600	—	1800	—	3	550	—	1650	—		
6	„ . . .	IX	3	500	—	1500	—	3	450	—	1350	—		
7	„ . . .	IX	2	450	—	900	—	2	400	—	800	—		
8	Вознагражденіе Учи- телю, имѣющему ближайшій надзоръ за учениками, или Прфекту . . .	—	—	—	—	200	—	—	—	—	200	—		
9	Учитель пѣнія . . .	XI	1	180	—	180	—	1	150	—	150	—		
10	Вознагражденіе Учи- телю, завѣдываю- щему библіотекою.	—	—	—	—	60	—	—	—	—	60	—		
11	Секретарь . . .	X	1	450	—	450	—	1	400	—	400	—		
12	Писецъ, онъ же Смо- тритель дома . . .	XII	1	270	—	270	—	1	225	—	225	—		
13	Вознагражденіе при- глашаемымъ Учи- телямъ . . .	—	—	—	—	200	—	—	—	—	200	—		
14	На производство фи- зическихъ и хими- ческихъ опытовъ . . .	—	—	—	—	100	—	—	—	—	100	—		
15	На совершеніе ду- ховныхъ требъ, кан- целярскіе расходы, прислугу, отопле- ніе, освѣщеніе и т. п. . .	—	—	—	—	660	—	—	—	—	560	—		
итого . . .				—	18	—	—	11720	—	18	—	—	10795	—

№	Tytuły wydatków	Klasa urzędu	Liczba osób	płaca roczna			Liczba osób	Płaca roczna			Uwagi	
				w Warszawie				na Prowincyi				
				jednego	wszyst.			jednego	wszyst.			
				Rubli sreb. i kop.				Rubli sreb. i kop.				
GIMNAZYA.												
1	Rektor	VI	1	1350	—	1350	—	1	1200	—	1200	—
2	Nauczyciel Religii . . .	—	1	450	—	450	—	1	450	—	450	—
3	Nauczyciele	VIII	2	750	—	1500	—	2	750	—	1500	—
4	„	VIII	3	700	—	2100	—	3	650	—	1950	—
5	„	VIII	3	600	—	1800	—	3	550	—	1650	—
6	„	IX	3	500	—	1500	—	3	450	—	1350	—
7	„	IX	2	450	—	900	—	2	400	—	800	—
8	Wynagrodzenie dla Nauczyciela gimnazjum, mającego bliższy dozór nad uczniami czyli Prefekta . . .	—	—	—	—	200	—	—	—	—	200	—
9	Nauczyciel śpiewu . . .	XI	1	180	—	180	—	1	150	—	150	—
10	Wynagrodzenie dla Nauczyciela utrzymującego bibliotekę . . .	—	—	—	—	60	—	—	—	—	60	—
11	Sekretarz	X	1	450	—	450	—	1	400	—	400	—
12	Kancellista, zarazem Rządca gmachu . . .	XII	1	270	—	270	—	1	225	—	225	—
13	Wynagrodzenie dla Nauczycieli przybranych . . .	—	—	—	—	200	—	—	—	—	200	—
14	Na doświadczenia fizyczne i chemiczne . . .	—	—	—	—	100	—	—	—	—	100	—
15	Na utrzymanie nabożeństwa, wydatki kancelaryjne, usługę, opał, światło i t. p. . .	—	—	—	—	660	—	—	—	—	560	—
łącznie . . .				—	18	—	11720	—	18	—	10795	—

№	Статьи расхода	Классъ должности	Число лицъ	Годовой окладъ		Примѣчанія
				одному	всѣмъ	
				Рубли и коп. сер.		
Люблинскій Лицей.						
а) Расходы изъ суммы отпущаемой Казною Царства.						
1	Ректоръ	VI	1	1,200	—	1,200
2	Законоучитель	—	1	450	—	450
3	Учители	VIII	2	750	—	1,500
4	"	VIII	3	650	—	1,950
5	"	VIII	3	550	—	1,650
6	"	IX	3	450	—	1,350
7	"	X	2	400	—	800
8	Вознагражденіе Учителю, имѣющему ближайшій надзоръ за учениками, или Префекту	—	—	—	—	200
9	Учитель пѣнія.	XI	1	150	—	150
10	Вознагражденіе Учителю, завѣдывающему бібліотекою	—	—	—	—	60
11	Секретарь	X	1	400	—	400
12	Писецъ, онъ же Смотритель дома	XII	1	225	—	225
13	Вознагражденіе приглашаемымъ Учителямъ	—	—	—	—	200
14	На производство физическихъ и химическихъ опытовъ	—	—	—	—	100
15	На совершеніе духовныхъ требъ, канцелярскіе расходы, прислугу, отопленіе и освѣщеніе	—	—	—	—	560
Итого		—	18	—	—	10,795
б) Расходы изъ суммы отъ взносов пансіонеровъ.						
1	Вознагражденіе Ректору	—	—	—	—	300
2	Инспекторъ	VI	1	900	—	900
3	Комнатные Надзиратели	X	4	450	—	1,800
4	"	X	2	300	—	600

№	Tytuły wydatków	Klasa urzędu	Liczba osób	Płaca roczna		Uwagi
				jednego	wszystkich	
				Rubli sr. i kop.		
LICEUM W LUBLINIE.						
a) Wydatki z funduszu ze Skarbu Królestwa.						
1	Rektor	VI	1	1,200	—	1,200 —
2	Nauczyciel Religii	—	1	450	—	450 —
3	Nauczyciele	VIII	2	750	—	1,500 —
4	„	VIII	3	650	—	1,950 —
5	„	VIII	3	550	—	1,650 —
6	„	IX	3	450	—	1,350 —
7	„	IX	2	400	—	800 —
8	Wynagrodzenie dla Nauczyciela Liceum, mającego bliższy dozór nad uczniami czyli Prefekta	—	—	—	—	200 —
9	Nauczyciel śpiewu	XI	1	150	—	150 —
10	Wynagrodzenie dla Nauczyciela utrzymującego bibliotekę	—	—	—	—	60 —
11	Sekretarz	X	1	400	—	400 —
12	Kancellista zarazem Rządca gmachu	XII	1	225	—	225 —
13	Wynagrodzenie dla Nauczycieli przybranych	—	—	—	—	200 —
14	Na doświadczenia fizyczne i chemiczne	—	—	—	—	100 —
15	Na utrzymanie nabożeństwa, wydatki kancelaryjne, usługę, opał i światło	—	—	—	—	560 —
łącznie		—	18	—	—	10,795 —
b) Wydatki z funduszu z opłat od pensjonarzy.						
1	Wynagrodzenie dla Rektora	—	—	—	—	300 —
2	Inspektor	VII	1	900	—	900 —
3	Guwernerowie	X	4	450	—	1,800 —
4	Guwernerowie	X	2	300	—	600 —

5	Вознаграждение Секретарю	—	—	—	50	—
6	Бухгалтеръ	X	1	450	450	—
7	Писецъ	XII	1	180	180	—
8	Врачъ	VIII	1	300	300	—
9	Фельдшеръ	—	1	90	90	—
10	Надзиратель при больницѣ	XII	1	90	90	—
11	Экономъ	—	1	450	450	—
12	На плату для прислуги	—	—	—	1,191	—
13	На пищу 100 воспитанни- камъ и 8 служителямъ, по- лагая на каждого по 17 к. въ день, или по 62 руб. 5 коп. сер. въ годъ . . .	—	—	—	6,701	40
14	На стирку бѣлья, полагая на одного воспитанника по 5 руб. сер.	—	—	—	500	—
15	На медикаменты	—	—	—	150	—
16	На учебныя пособія и клас- сныя потребности	—	—	—	600	—
17	На отопленіе	—	—	—	800	—
18	На освѣщеніе	—	—	—	700	—
19	На содержаніе и ремонтъ зданія	—	—	—	1,000	—
20	На наружную чистоту и мебель	—	—	—	300	—
21	На ремонтъ столоваго бѣ- лья и посуды	—	—	—	200	—
22	На ремонтъ и луженіе ку- хонной посуды	—	—	—	100	—
23	Намыло, ваксу, щетки и т. п.	—	—	—	100	—
24	На вознагражденіе пригла- шаемымъ Учителямъ, рав- но какъ состоящимъ при гимназій, преподающимъ науки въ VIII классъ, ре- петиторамъ и на другіе непредвидѣнные расходы	—	—	—	4,947	60
итого		—	13	—	22,500	—

Итогъ расходовъ:

- а) Расходы изъ суммы отпускаемой Казною Царства руб. 10,795,
б) Расходы изъ суммы отъ взносов пансіонеровъ „ 22,500,
итого „ 33,295.

Примѣчаніе 1. Расходы на содержаніе воспитанниковъ произ-

5	Wynagrodzenie Sekreta- rzowi	—	—	—	50	—
6	Buchhalter	X	1	450	450	—
7	Kancellista	XII	1	180	180	—
8	Lekarz	VIII	1	300	300	—
9	Felczer	—	1	90	90	—
10	Nadzorca infirmaryi	XII	1	90	90	—
11	Ekonom	—	1	450	450	—
12	Na opłatę służby	—	—	—	1,191	—
13	Na żywność dla 100 ucz- niów i 8 osób służby, po kop. 17 dziennie, czyli po rsr. 62 kop. 5 rocznie	—	—	—	6,701	40
14	Na pranie bielizny, licząc na ucznia po rsr. 5	—	—	—	500	—
15	Na lekarstwa	—	—	—	150	—
16	Na potrzeby i pomoce na- ukowe	—	—	—	600	—
17	Na opał	—	—	—	800	—
18	Na oświetlenie	—	—	—	700	—
19	Na utrzymanie i repara- cyę gmachu	—	—	—	1,000	—
20	Na porządki zewnętrzne i utensylia	—	—	—	300	—
21	Na uzupełnienie bielizny stołowej i kredensu	—	—	—	200	—
22	Na uzupełnienie i pobiele- nie naczyń kuchennych . . .	—	—	—	100	—
23	Na mydło, szuwaks, szczot- ki i t. p.	—	—	—	100	—
24	Na wynagrodzenie przy- branych Nauczycieli, jak również gimnazyalnych, w klassie VIII wykłada- jących, tudzież korrepety- torów i inne nieprzewi- dziane wydatki	—	—	—	4,947	60
łącznie		—	13	—	22,500	—

Z e b r a n i e:

- a) Wydatki z funduszu ze Skarbu Królestwa . . rsr. 10,795,
b) „ „ z opłat od pensjonarzy . „ 22,500,
łącznie . „ 33,295.

Uwaga 1. Wydatki na utrzymanie uczniów uskuteczniają się

водятся соразмѣрно наличному числу ихъ въ Лицеѣ, по означенному въ настоящемъ штатѣ разсчета на каждаго воспитанника.

Примѣчаніе 2. Сбереженія по однѣмъ статьямъ, съ разрѣшенія Правительственной Коммисіи Духовныхъ Дѣлъ и Народнаго Просвѣщенія, могутъ быть обращаемы на покрытіе недостатковъ, могущихъ оказаться по другимъ.

N° 64.

Высочайшій указъ о Русской гимназіи и состоящихъ при ней женской прогимназіи и начальномъ училищѣ въ Варшавѣ.

(30 Августа (11 Сентября) 1864 г.)

Божію Милостію

МЫ, АЛЕКСАНДРЪ II,

ИМПЕРАТОРЪ и САМОДЕРЖЕЦЪ ВСЕРОССИЙСКИЙ, ЦАРЬ ПОЛЬСКИЙ,
Великій Князь Финляндскій,
и проч., и проч., и проч.

Августѣйшіе Предшественники Наши, въ заботливости Своей объ устройствѣ общественнаго образованія въ Царствѣ Польскомъ, имѣли главнѣйше въ виду потребности польскаго населенія, какъ составляющаго большинство жителей края. Вслѣдствіе сего преподаваніе во всѣхъ, содержимыхъ Правительствомъ, учебныхъ заведеніяхъ Царства производилось и производится исключительно на польскомъ языкѣ. Такимъ образомъ, въ Царствѣ нѣтъ ни одного училища, въ которомъ дѣти пребывающихъ въ этомъ краѣ русскихъ могли бы получать образованіе, соотвѣтствующее потребностямъ русской народности и духу Православной вѣры.

Столь ощутительный недостатокъ обратилъ на себя вниманіе бывшаго Намѣстника въ Царствѣ, Его Императорскаго Высочества Великаго Князя Константина Николаевича, и по распоряженію Его, составлено было предположеніе объ учрежденіи въ го-

одповідно до znajdującęj się ich liczby w Liceum, podług wskazanego niniejszym etatem obliczenia kosztu na każdego.

Uwaga 2. Oszczędności na jednych pozycjach mogą być używane, za decyzją Komisji Rządowej Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego, na pokrycie braku, jakiby się okazał na innych pozycjach.

N° 64.

Ukaz Najwyższy o utworzeniu Gimnazjum Russkiego i przy niem Proгимnazjum żeńskiego i Szkoły początkowej w Warszawie.

(d 30 Sierpnia (11 Września) 1864 r.)

Z Bożej Łaski

MY, ALEXANDER II-gi,

CESARZ I SAMOWŁADCA WSZECH ROSSYI, KRÓL POLSKI,
WIELKI XIAŻE FINLANDZKI,
etc., etc., etc.

Najdostojniejsi Poprzednicy Nasi, w troskliwości Swojej o zaprowadzenie oświecenia publicznego w Królestwie Polskim, mieli głównie na względzie potrzeby ludności polskiej, jako składającej większość mieszkańców tego kraju. W skutek tego wykład przedmiotów we wszystkich, kosztem Rządu utrzymywanych, zakładach naukowych odbywał się i odbywa wyłącznie w języku polskim. Tym sposobem w Królestwie Polskim nie ma ani jednej szkoły, w którejby dzieci zamieszkałych w tym kraju Rosyan mogli pobierać nauki, odpowiednie potrzebom ruskiej narodowości i duchowi Prawosławnej wiary.

Ten tak dotkliwy brak zwrócił na siebie uwagę byłego Namiestnika w Królestwie, Jego CESARSKIEJ WYSOKOŚCI WIELKIEGO XIAŻCA KONSTANTEGO MIKOŁAJEWICZA, i z Jego rozporządzenia ułożony został projekt urządzenia w mieście Warszawie dwóch gi-

O Zakładach Naukowych.

родѣ Варшавѣ двухъ гимназій, мужской и женской, для русскихъ дѣтей. Между тѣмъ, просвѣщенная благотворительность частныхъ лицъ положила начало этому полезному дѣлу, открытіемъ въ Варшавѣ, на пожертвованныя суммы, русской школы для первоначальнаго образованія дѣтей обоего пола.

Нынѣ, приступивъ къ прочному развитію и распространенію въ Царствѣ учебныхъ заведеній, примѣненныхъ къ разнороднымъ потребностямъ всѣхъ Нашихъ вѣроподданныхъ, Мы, признали за благо, согласно съ желаніемъ учредителей помянутой русской школы, дать и сему учебному заведенію большее развитіе, преобразованіемъ онаго въ гимназію, съ особыми состоящими при ней, женскою прогимназією, и начальнымъ училищемъ, и вслѣдствіе сего постановили и постановляемъ:

Ст. 1.

Учрежденная въ городѣ Варшавѣ, частною благотворительностью, русская школа преобразовывается въ Варшавскую Русскую гимназію.

Ст. 2.

Въ Варшавской Русской гимназіи полагается семь классовъ съ годичнымъ курсомъ для каждаго класса. Классы, начиная съ четвертаго, открываются постепенно, по мѣрѣ поступленія достаточнаго числа учениковъ.

Ст. 3.

При Варшавской Русской гимназіи состоятъ: Русское начальное (элементарное) училище для дѣтей обоего пола и Русская женская прогимназія.

Ст. 4.

Въ Русской женской прогимназіи полагаются четыре класса. Въ послѣдствіи, училище сіе должно быть преобразовано въ Русскую женскую гимназію.

Ст. 5.

Въ Варшавскую Русскую гимназію и состоящія при ней учебныя заведенія, означенныя въ ст. 3, принимаются преимущественно дѣти русскихъ, находящихся въ Царствѣ безъ различія званій и сословій.

Ст. 6.

Предметы и объемъ преподаванія въ Варшавской Русской гимназіи опредѣляется сообразно установленному въ Имперіи

mnazyów, męzkiego i żeńskiego, dla dzieci russkich. Tymczasem, chwalebna gorliwość prywatnych dobroczyńców, dała początek temu pożytecznemu dziełu, przez utworzenie w Warszawie, ze złożonych na ten cel ofiar, Russkiej szkoły, dla początkowego wychowania dzieci obojęd płci.

Przystąpiwszy obecnie do gruntownego rozwinięcia i rozszerzenia w Królestwie zakładów naukowych, zastosowanych do różnorodnych potrzeb wszystkich Naszych wiernych poddanych, uznaliśmy pożytecznem, zgodnie z życzeniem założycieli rzeczonej Russkiej szkoły, dać i temu naukowemu zakładowi obszerniejsze rozwinięcie, utworzeniem z niego gimnazjum ze znajdującemi się przy niem oddzielnie żeńskiem progimnazjum i szkołą początkową, i w skutek tego, postanowiliśmy i stanowimy:

Art. 1.

Założona w mieście Warszawie z prywatnych ofiar russka szkoła zreorganizowana zostanie na Warszawskie gimnazjum Russkie.

Art. 2.

Russkie Warszawskie gimnazjum mieć będzie siedm klas z jednorocznym kursem dla każdéj klasy. Klasy zaczynając od czwartéj otwierane zostaną stopniowo, w miarę przybywającéj dostatecznéj liczby uczniów.

Art. 3.

Przy Warszawskim Russkiem gimnazjum utrzymywane być mają szkoła początkowa (elementarna) Russka, dla dzieci obojęd płci i Russkie progimnazjum żeńskie.

Art. 4.

Russkie progimnazjum żeńskie mieć będzie cztery klasy. W przyszłości szkoła ta zamienioną być ma na Russkie gimnazjum żeńskie.

Art. 5.

Do Warszawskiego gimnazjum Russkiego i będących przy niem zakładów naukowych, w artykule 3-m wymienionych, przyjmowane będą przedewszystkiem dzieci rossyan zamieszkałych w Królestwie, bez różnicy stanu.

Art. 6.

Przedmioty i obszerność wykładu nauk w Warszawskim gimnazjum Russkiem oznaczone zostaną stosownie do przepisanego

курсу классическихъ гимназій. Равнымъ образомъ, преподаваніе въ состоящихъ при Варшавской Русской гимназіи начальномъ училищѣ и женской прогимназіи должно соответствовать курсу таковыхъ же учебныхъ заведеній въ Имперіи. Притомъ, сверхъ обязательныхъ предметовъ обученія, въ Варшавской Русской гимназіи и женской прогимназіи преподается, для желающихъ, польскій языкъ и словесность.

Ст. 7.

Преподаваніе всѣхъ предметовъ въ Варшавской Русской гимназіи и въ состоящихъ при ней учебныхъ заведеніяхъ производится на русскомъ языкѣ.

Ст. 8.

Ученики, окончившіе съ успѣхомъ курсъ въ Варшавской Русской гимназіи и получившіе о томъ надлежащій аттестатъ, пользуются всѣми правами и преимуществами лицъ, имѣющихъ аттестаты объ успѣшномъ окончаніи курса въ гимназіяхъ Имперіи.

Ст. 9.

Варшавская Русская гимназія и состоящія при ней начальное училище и женская прогимназія ввѣряются особенному покровительству и попеченію Архіепископа Варшавскаго и Новогеоргиевскаго.

Ст. 10.

Варшавская Русская гимназія и состоящія при ней начальное училище и женская прогимназія подчинены Управленію Народнаго Просвѣщенія въ Царствѣ. Для ближайшаго же завѣдыванія дѣлами сихъ учебныхъ заведеній назначается Почетный Попечитель Варшавской Русской гимназіи, избираемый изъ числа жителей Варшавы русскихъ, отличающихся особенною ревностью къ отечественному просвѣщенію.

Ст. 11.

На Почетномъ Попечителѣ лежитъ обязанность заботиться о преуспѣваніи и матеріальномъ благосостояніи Варшавской Русской гимназіи и состоящихъ при ней учебныхъ заведеній, представлять объ нихъ предъ мѣстными властями, входя, въ случаѣ надобности, съ представленіями непосредственно къ Намѣстнику Нашему въ Царствѣ, принимать и хранить жертвуемыя на ея училища частными благотворителями суммы и имѣть контроль за правильнымъ употребленіемъ, какъ сихъ суммъ, такъ

въ Цесарствѣ курсу наукъ для гимназій классическихъ. Рѣшительно выкладъ предметовъ въ бывающихъ при Варшавскомъ гимназій Russkieschule początkowej i progimnazjum żeńskim, odpowiadać winien przepisanyemu kursowi nauk, dla takichże zakładów naukowych w Cesarstwie. Nadto jeszcze, oprócz obowiązującego wykładu przedmiotów w Warszawskim gimnazjum Russkiem i progimnazjum żeńskim, wykładać się ma życzącym język polski i literatura polska.

Art. 7.

Wykład wszystkich przedmiotów w Warszawskim gimnazjum Russkiem i w znajdujących się przy niem zakładach naukowych odbywać się ma w języku russkim.

Art. 8.

Uczniowie, którzy ukończą z pożytkiem pełny kurs w Warszawskim gimnazjum Russkiem i otrzymają należyty na to attestat, używać mają wszelkich praw i prerogatyw osób, które otrzymały podobne attestaty z ukończenia z pożytkiem kursu w gimnazyach Cesarstwa.

Art. 9.

Warszawskie gimnazjum Russkie i znajdujące się przy niem szkoła początkowa i progimnazjum żeńskie, zostawać mają pod szczególną opieką i pieczęłowitością Arcybiskupa Warszawskiego i Nowogeorgiewskiego.

Art. 10.

Warszawskie gimnazjum Russkie i znajdujące się przy niem szkoła początkowa i progimnazjum żeńskie, podległe są zarządowi Oświecenia Publicznego w Królestwie. Do bliższego zaś za- wiadywania interessami tych zakładów naukowych mianowany być ma Kurator Honorowy Warszawskiego gimnazjum Russkiego, wybrany z pomiędzy zamieszkałych w Warszawie rossyan, odznaczających się szczególną gorliwością o ojczystą oświatę.

Art. 11.

Kurator Honorowy obowiązany jest starać się o świetność i materyalne powodzenie Warszawskiego gimnazjum Russkiego i znajdujących się przy niem zakładów naukowych, wstawiać się za niemi do władz miejscowych, wchodząc w razie potrzeby z przedstawieniami bezpośrednio do Namiestnika Naszego w Królestwie, przyjmować i przechowywać, ofiarowane na te szkoły przez prywatnych dobroczyńców, summy i rozciągnąć kontrolę nad właści-

и средствъ, отпускаемыхъ изъ Казны на содержание помянутыхъ учебныхъ заведеній.

Ст. 12.

Почетный Попечитель Варшавской Русской гимназии назначается и увольняется Высочайшими указами, по представленимъ Намѣстника въ Царствѣ. Должности Почетнаго Попечителя не присвоено денежнаго оклада. Почетный Попечитель, пока состоитъ въ семъ званіи, числится, если онъ не занимаетъ другой, высшей должности, въ IV-мъ классѣ.

Ст. 13.

Непосредственное начальство надъ Варшавскою Русскою гимназіею и состоящими при ней начальнымъ училищемъ и женскою прогимназіею вѣряется особому Директору. Онъ имѣетъ, въ отношеніи къ симъ учебнымъ заведеніямъ, права и обязанности, присвоенныя Директорамъ гимназій въ Имперіи.

Ст. 14.

Въ помощь Директору, по Варшавской женской прогимназій, назначается главная воспитательница. Она, подъ руководствомъ Директора, управляетъ этимъ училищемъ.

Ст. 15.

При Варшавской Русской гимназій и состоящихъ при ней учебныхъ заведеніяхъ имѣются: а) два законоучителя православнаго исповѣданія; б) штатные Учители, и, сверхъ того, если окажется надобность, посторонніе, опредѣляемые по найму, преподаватели; в) воспитатели, для наблюденія за порядкомъ въ гимназій, и воспитательницы для наблюденія за порядкомъ въ женской прогимназій; г) врачъ и д) письмоводитель. Кромѣ того, при сихъ училищахъ имѣется нужная прислуга.

Ст. 16.

Суммы, потребныя на содержание служащихъ (ст. 15) и на другіе необходимыя расходы, отпускаются, по прилагаемымъ при семъ штатамъ, изъ Казны Царства.

Впредь до открытія всѣхъ классовъ Русской гимназій и окончательнаго образованія состоящихъ при оной заведеній, штатныя суммы отпускаются въ уменьшенномъ размѣрѣ, соотвѣтственно дѣйствительной надобности, по росписанію, составленному Почетнымъ Попечителемъ гимназій и утвержденному установленнымъ порядкомъ.

вѣмъ узyciemъ такъ речzonych summ, jako też i funduszów wyznaczonych ze Skarbu na utrzymanie tychъ zakładówъ naukowych.

Art. 12.

Kurator Honorowy Warszawskiego gimnazjum Russkiego mianowany i uwalniany będzie Najwyższemi Ukazami, na przedstawienie Namiestnika w Królestwie. Do urzędu Kuratora Honorowego żadna płaca przywiązana nie będzie. Kurator Honorowy, przez czas pozostawania w tém urzędowaniu, liczyć się ma w klasie IV, jeżeli wyższego już nie zajmuje urzędu.

Art. 13.

Zwierzchnictwo bezpośrednie nad Warszawskiem gimnazjum Russkiem i zostającymi przy niém szkołą początkową i progimnazjum żeńskim powierzonym być ma osobnemu Dyrektorowi. Dyrektor ten co do tychъ zakładówъ naukowych mieć będzie attribucye i obowiązki należące do Dyrektorów gimnazjówъ w Cesarstwie.

Art. 14.

Do pomocy Dyrektorowi Warszawskiego progimnazjum żeńskiego mianowana być ma Przełożona. Do nięj zarządъ rzeczonęj szkoły, pod kierunkiemъ Dyrektora, należecъ będzie.

Art. 15.

Przy Warszawskiem gimnazjum Russkiem i znajdującychъ się przy niemъ naukowych zakładachъ, utrzymywani być mają: а) dwaj Nauczyciele Religii Prawosławnej; б) Nauczyciele etatowi i oprócz tego, jeśli zajdzie potrzeba, obcy, przyjmowani za ugodą; в) guwernerowie dla pilnowania porządku w gimnazjum i guwernantki dla pilnowania porządku w progimnazjum żeńskim; г) lekarz, i е) sekretarz. Oprócz tego, przy tychъ szkołachъ będzie odpowiednia posługa.

Art. 16.

Potrzebne fundusze, na utrzymanie służby (art. 15) i na inne niezbędne wydatki, Skarb Królestwa dostarczy, według załączonychъ tu etatówъ.

Dopóki wszystkie klasy gimnazjum Russkiego nie zostaną otwarte i dopóki nie będą w zupełności urządzone należące do niego zakłady, summy etatowe dostarczane być mają w ilości do rzeczywistęj potrzeby zredukowanęj, na zasadzie rozkładu przez Honorowego Kuratora gimnazjum sporządzonego i ustanowionymъ porządkiemъ zatwierdzonego.

Ст. 17.

Варшавская Русская гимназія и состоящая при ней малолетнее училище и женская прогимназія, а равно, какъ служащая при оныхъ должностныя лица, такъ и воспитанники сихъ заведеній, пользуются всѣми правами и преимуществами соотвѣствующихъ учебныхъ учреждений, содержимыхъ въ Царствѣ Польскомъ отъ Правительства.

Ст. 18.

Служба должностныхъ лицъ при Варшавской Русской гимназіи и состоящихъ при ней учебныхъ заведеніяхъ, въ случаѣ перехода этихъ лицъ въ учебное вѣдомство Имперіи, даетъ имъ всѣ права и преимущества, приобретаемыя соотвѣствующею службою по сему вѣдомству.

Ст. 19.

Директоръ Варшавской Русской гимназіи представляется Почетнымъ Попечителемъ, чрезъ управление Народнаго Просвѣщенія, на утвержденіе Совѣта Управленія Царства. Главная воспитательница и воспитательницы женской прогимназіи, воспитатели гимназіи, Учители, врачъ и писмоводитель опредѣляются и увольняются Почетнымъ Попечителемъ, по представленіямъ Директора, а законоучители, сверхъ того, по соглашеніи Почетнаго Попечителя съ епархіальнымъ начальствомъ. Прислуга избирается Директоромъ.

Ст. 20.

Классы всѣхъ должностей, полагаемыхъ при Варшавской Русской гимназіи и состоящихъ при ней учебныхъ заведеніяхъ, опредѣляются въ прилагаемыхъ у сего штатахъ.

Ст. 21.

Въ пользу Варшавской Русской гимназіи и состоящихъ при ней учебныхъ заведеній поступаютъ, независимо отъ отпускаемыхъ Казною суммъ, спеціальныя средства сихъ заведеній, состоящая изъ суммъ, жертвуемыхъ частною благотворительностью, и изъ платы, взимаемой отъ учениковъ и ученицъ. Сии спеціальныя средства обращаются, какъ на содержаніе пансіоновъ при Варшавской Русской гимназіи и женской прогимназіи (ст. 27), такъ и вообще на улучшеніе сихъ учебныхъ заведеній; при чемъ однакоже пожертвованія употребляются не иначе, какъ на точ-

Art. 17.

Warszawskie gimnazjum Russkie i będące przy niem szkoła początkowa i progimnazjum żeńskie, niemniej należące do składu ich osoby i wychowawcy tych zakładów, używać mają wszelkich praw i prerogatyw, odpowiednich zakładów naukowych rządowych, w Królestwie Polskiem istniejących.

Art. 18.

Służba osób zostających przy Warszawskim gimnazjum Russkiem i przy istniejących przy niem zakładach naukowych, w razie przejścia tych osób do służby wychowania w Cesarstwie, nadaje im wszelkie prawa i prerogatywy, jakich tam, przez stosowną w tej gałęzi służbę, nabyć można.

Art. 19.

Dyrektora Warszawskiego gimnazjum Russkiego przedstawia Kurator Honorowy do zatwierdzenia Rady Administracyjnej Królestwa, za pośrednictwem Zarządu Oświecenia Publicznego. Przełożoną i guwernantki progimnazjum żeńskiego, guwernerów gimnazjum, nauczycieli, lekarza i sekretarza mianuje i uwalnia Kurator Honorowy, na przedstawienie Dyrektora; a co do nauczycieli religii Kurator Honorowy porozumieć się nadto winien ze Zwierzchnością eparchialną. Posługę przyjmuje Dyrektor.

Art. 20.

Klasy wszystkich urzędów, należących do składu Warszawskiego gimnazjum Russkiego i będących przy niem zakładów naukowych, zamieszczone są w załączonych tu etatach.

Art. 21.

Na korzyść Warszawskiego gimnazjum Russkiego i zostających przy niem zakładów naukowych, oprócz summ ze Skarbu, przeznaczają się specyalne zakładów tych dochody, składające się z ofiar prywatnych dobroczyńców i z opłat od uczniów i uczennic pobieranych. Specyalne tego rodzaju dochody obracane być mają, tak na utrzymanie pensyj przy Warszawskim gimnazjum Russkiem i przy progimnazjum żeńskim (art. 27), jakoteż w ogólności na ulepszenie tych zakładów naukowych, przy czem jednak ofiary nie-

номъ основаніи предъявленныхъ жертвователями желаній (буде таковыя предъявлены были).

Ст. 22.

При Варшавской Русской гимназіи и женской прогимназіи состоятъ педагогическіе Совѣты, составленные изъ Директора, законоучителей и штатныхъ Учителей гимназіи или прогимназіи. Въ педагогическомъ Совѣтѣ женской прогимназіи присутствуетъ съ правомъ голоса, главная воспитательница. Въ случаѣ надобности, въ сии Совѣты приглашаются: воспитатели гимназіи, воспитательницы Прогимназіи и врачъ.

Ст. 23.

Педагогическіе Совѣты гимназіи и прогимназіи собираются или отдѣльно, или въ соединенномъ засѣданіи, по крайней мѣрѣ одинъ разъ въ мѣсяцъ, въ теченіе учебнаго года. Кромѣ того, въ случаѣ надобности, могутъ быть назначаемы Директоромъ чрезвычайныя собранія. Равнымъ образомъ и Почетному Попечителю предоставляется созывать, по его усмотрѣнію, чрезвычайныя засѣданія педагогическихъ Совѣтовъ.

Ст. 24.

Въ педагогическихъ Совѣтахъ гимназіи и женской прогимназіи, а равно въ соединенномъ засѣданіи сихъ Совѣтовъ председательствуетъ Директоръ. При обсужденіи же, въ такомъ соединенномъ засѣданіи, дѣла особенной важности, председательствуетъ Почетный Попечитель, буде найдетъ это нужнымъ.

Ст. 25.

Дѣла въ педагогическихъ Совѣтахъ гимназіи и прогимназіи рѣшаются по большинству голосовъ. При равенствѣ голосовъ, голосъ Предсѣдателя даетъ перевѣсъ. Журналы Совѣтовъ сообщаются Почетному Попечителю, а журналы соединенныхъ засѣданій представляются на его утверждение. Равнымъ образомъ, и въ случаѣ разногласія Директора съ большинствомъ, дѣло разрѣшается Почетнымъ Попечителемъ.

Ст. 26.

Обсужденію и окончательному рѣшенію педагогическихъ Совѣтовъ гимназіи и прогимназіи въ отдѣльности, подлежатъ слѣдующія дѣла: а) приемъ учениковъ и ученицъ и переводъ ихъ изъ класса въ классъ; б) освобожденіе недостаточныхъ учениковъ и ученицъ отъ платы за ученіе; в) выдача аттестатовъ ученикамъ и

иначе́ употреблены́ бы́ть ма́я, какъ въ́ сѣислѣмъ застосованіи́ сѣ́ до́ зыченъ́ прѣ́зъ офіародавцѣ́въ́ об́явѣ́и́оныхъ́, (же́сли́ та́ко́ве́ ма́ю́ мѣ́е́е́е́).

Art. 22.

Przy Warszawskiem gimnazyum Russkiem i przy progimnazyum żeńskim, będą Rady pedagogiczne, złożone z Dyrektora, nauczycieli religii i nauczycieli etatowych gimnazyum lub progimnazyum. Do Rady pedagogicznej progimnazyum żeńskiego należeć ma przelożona z głosem stanowczym. W razie potrzeby, wezwani być mogą do tych Rad guwernerowie gimnazyum, guwernantki progimnazyum i lekarz.

Art. 23.

Rady pedagogiczne gimnazyum i progimnazyum zbierać się mają każda oddzielnie lub w połączonym komplecie, przynajmniej raz na miesiąc, w ciągu roku szkolnego. Prócz tego w razie potrzeby, Dyrektor ma prawo zwoływać nadzwyczajne posiedzenia. Podobnie i Kuratorowi Honorowemu służy prawo zwoływać, według jego uznania, nadzwyczajne posiedzenia Rad pedagogicznych.

Art. 24.

W Radach pedagogicznych gimnazyum i progimnazyum żeńskiego i na posiedzeniach połączonych tych Rad przewodniczy Dyrektor. W razie atoli roztrząsania na posiedzeniu połączonego kompletu przedmiotów nadzwyczajnej ważności, przewodniczyć będzie Kurator Honorowy, jeżeli uzna tego potrzebę.

Art. 25.

Interessa w Radach pedagogicznych gimnazyum i progimnazyum decydują się większością głosów. Równość głosów, głos Prezydującego rozstrzyga. Protokół Rad komunikowane być winny Kuratorowi Honorowemu, a protokół posiedzeń w połączonym komplecie do jego zatwierdzenia mają być przedstawiane. Podobnie i w przypadkach zachodzącej różności zdań między Dyrektorem a większością, interess ulega decyzji Kuratora Honorowego.

Art. 26.

Roztrząsaniu i decyzji ostatecznej Rad pedagogicznych gimnazyum i progimnazyum każdej z osobna, ulegają następujące interessa: а) przyjmowanie uczniów i uczennic oraz promocyja ich do klass wyższych; б) uwolnienie niezamożnych uczniów i uczennic od opłaty za nauki; в) wydawanie uczniom i uczennicom attestatów;

ученицамъ; *г*) взысканіе съ учениковъ и ученицъ за важныя проступки и исключеніе ихъ изъ учебныхъ заведеній; *д*) разсмотрѣніе годовичныхъ отчетовъ по учебной части и *е*) повѣрка суммъ и счетовъ по приходамъ и расходамъ.

Ст. 27.

Въ соединенномъ засѣданіи педагогическихъ Совѣтовъ гимназій и женской прогимназій обсуждаются слѣдующія дѣла: *а*) опредѣленіе размѣра платы за ученіе; *б*) составленіе сметы спеціальныхъ средствъ гимназій и состоящихъ при ней учебныхъ заведеній; *в*) учрежденіе, на счетъ спеціальныхъ средствъ, указанныхъ въ ст. 21, пансіоновъ для мальчиковъ при гимназій и для дѣвицъ при женской прогимназій и постановленіе правилъ для поступленія и содержанія воспитанниковъ и воспитанницъ въ сихъ пансіонахъ; *г*) выборъ учебныхъ руководствъ и пособій, а также книгъ для бібліотеки Варшавской Русской гимназій и составленіе правилъ о порядкѣ храненія и выдачи книгъ изъ сей бібліотеки; *д*) одобреніе рѣчей, назначаемыхъ для чтенія на публичномъ актѣ; *е*) удостоеніе, по надлежащемъ испытаніи, званія русскаго домашняго Учителя и русскаго домашней учительницы; *ж*) избраніе, изъ преподавателей, бібліотекаря и секретаря педагогическаго Совѣта гимназій и Совѣта женской прогимназій и *з*) разсмотрѣніе и одобреніе программъ преподаванія по каждому предмету.

Ст. 28.

Приведеніе въ исполненіе и дальнѣйшее развитіе настоящаго указа, который долженъ быть внесенъ въ Дневникъ Законовъ, поручается Нашему Намѣстнику и Совѣту Управленія въ Царствѣ Польскомъ.

Данъ въ Югенгеймѣ (близъ Дармштадта), Августа 30 (Сентября 11) дня, 1864 года.

(подписано) „АЛЕКСАНДРЪ“.

Контрасигнировалъ: Министръ Статсъ-Секретарь В. Платоновъ.

д) караніе учениковъ и uczennicъ за важніе przekroczenia и выдѣленіе ихъ зъ zakładów naukowych; *е*) przegląd rocznych sprawozdań naukowych; *и* *ф*) sprawdzenie obrotu funduszów i rachunków z dochodów i wydatków.

Art. 27.

Na posiedzeniach w połączonym komplecie Rad pedagogicznych gimnazjum i progimnazjum żeńskiego, roztrząsane będą następujące interesa: *а*) ustanowienie wysokości opłaty od uczniów; *б*) ułożenie etatu specjalnych dochodów gimnazjum i będących przy niem zakładów naukowych; *в*) urządzenie pensyj na rachunek tych specjalnych dochodów, o których w art. 21-m jest mowa, dla chłopców przy gimnazjum i dla dziewcząt przy progimnazjum żeńskim, oraz wydanie przepisów co do przyjmowania i utrzymywania w tych pensjach wychowalców i wychowanic; *д*) dobór książek wykładowych i innej naukowej pomocy, oraz książek do biblioteki Warszawskiego gimnazjum Russkiego, tudzież wydanie przepisów o przechowywaniu tych książek i o wydawaniu ich z biblioteki; *е*) ocenienie mów, mających być czytanimi podczas aktu uroczystego; *ф*) przyznanie w skutek złożonego egzaminu tytułu russkiego prywatnego Nauczyciela i russkiej prywatnej Nauczycielki; *г*) wybór z pomiędzy Nauczycieli, bibliotekarza i sekretarza Rady pedagogicznej gimnazjum i Rady progimnazjum żeńskiego; *и* *h*) roztrząsanie i przyjęcie programatu wykładu każdego przedmiotu.

Art. 28.

Wykonanie i dalsze rozwinięcie niniejszego aktu, który w Dzienniku Praw zamieszczonym być ma, Naszemu Namiestnikowi Radzie Administracyjnej Królestwa polecamy.

Dan w Jugenheimie (pod Darmsztadtem), dnia 30 Sierpnia (11 Września) 1864 roku.

(podpisano) „АЛЕКСАНДРЪ“.

przez CESARZA i KRÓLA,
Minister Sekretarz Stanu, (podpisano) W. Piatonow.

Приложение 1-е къ N° 64-му.

На подлинномъ Собственною Его Императорскаго Величества рукою написано: „Быть по сему“.

Въ Югенгеймъ (близъ Дармштадта),
30 Августа (11 Сентября) 1864 года.

Контрасигнировалъ: Министръ Статсъ-Секретарь В. Платоновъ.

(Приложение къ ст. 16.)

Штатъ Русской семиклассной гимназии въ Варшавѣ.

Наименованіе статей расхода	Классы должностей	Число лицъ	Одному		Всѣмъ	
			Рубли и коп. сер.			
1. Содержаніе служащихъ.						
Директоръ гимназій	V	1	2,500	—	2,500	—
Законоучитель	—	1	1,000	—	1,000	—
Учители наукъ	VIII	10	1,200	—	12,000	—
Учители нѣмецкаго и французскаго языковъ	VIII	2	1,000	—	2,000	—
Учитель польскаго языка и словесности	VIII	1	1,000	—	1,000	—
(Онъ же обучаетъ желающихъ польскому языку и въ женской прогимназій).						
Учитель черченія, чистописанія и рисованія	IX	1	600	—	600	—
Воспитатели.	VIII	2	900	—	1,800	—
Письмоводитель	—	1	400	—	400	—
Врачъ	—	1	300	—	300	—
(Онъ же врачъ при женской прогимназій и при начальномъ училищѣ).						
	—	20	—	—	21,600	—

1-szy Annex do Nr. 64-go.

Na oryginalne własną Jego CESARSKO-KRÓLEWSKJÉJ MOŚCI ręką napisano: „Ma być podług tego“.

w Jugenheimie (pod Darmstadt),
d. 30 Sierpnia (11 Września) 1864 r.

przez CESARZA i KRÓLA,
Minister Sekretarz Stanu, (podpisano) W. Płatonow.

(Annex do art. 16.)

ETAT RUSSKIEGO SIEMIOKLASSOWEGO GIMNAZJUM W WARSZAWIE.

Wyszczególnienie wydatków	Klasa urzędu	Liczba osób	Jednemu	Wszystkim
			Ruble sreb. i kopiejki	
1. Płaca osób:				
Dyrektor gimnazjum	V	1	2,500 —	2,500 —
Nauczyciel religii	—	1	1,000 —	1,000 —
Nauczyciele przedmiotów	VIII	10	1,200 —	12,000 —
Nauczyciele języków francuz- kiego i niemieckiego	VIII	2	1,000 —	2,000 —
Nauczyciel języka polskiego i literatury.	VIII	1	1,000 —	1,000 —
(Tenże wykłada żądającym je- zyk polski w progimnazjum żeńskim.)				
Nauczyciel kalligrafii i rysun- ków.	IX	1	600 —	600 —
Guwernerowie	VIII	2	900 —	1,800 —
Sekretarz	—	1	400 —	400 —
Lekarz	—	1	300 —	300 —
(Zarazem przy żeńskim pro- gimnazjum i przy szkole po- czątkowej.)				
	—	20	—	21,600 —

Наименование статей расхода	Всѣмъ	
	Руб.	к.
2. Другіе расходы.		
На бібліотеку	400	—
На учебныя пособія, классныя принадлежности и награды ученикамъ	400	—
На уроки церковнаго пѣнія	250	—
На уроки гимнастики	250	—
На канцелярскія принадлежности	100	—
На наемъ прислуги	500	—
На отопленіе и освѣщеніе зданія гимназій (от- водимаго Казною)	500	—
На ремонтъ и содержаніе чистоты зданія	500	—
Итого	2,900	—
а всего	24,500	—

Приложение 2-е къ № 64-му.

На подлинномъ Собственною Его Императорскаго Величества рукою написано: „Быть по сему“.

Въ Югенгеймѣ (близъ Дармштадта),
30 Августа (11 Сентября) 1864 года.

Контрасигнировалъ: Министръ Статсъ-Секретарь *В. Платоновъ*.

ШТАТЪ РУССКОЙ ЧЕТЫРЕКЛАССНОЙ ЖЕНСКОЙ ПРОГИМНАЗИИ ВЪ ВАРШАВѢ.

Наименованіе статей расхода	Классы должностей	Число лицъ	Одному	Всѣмъ	
			Рубли и коп. сер.		
1. Содержаніе служащихъ.					
Директору гимназій за завѣдываніе прогимназією добавочныхъ	V	1	500	—	500
Законоучитель	—	1	750	—	750
(Онъ же и Законоучитель въ русскомъ начальномъ училищѣ)					

Wyszczególnienie wydatków	Rub. sr. k.
2. <i>Rozmaite wydatki.</i>	
Na bibliotekę	400 —
Na książki pomocnicze, na potrzeby klasowe i na nagrody dla uczniów	400 —
Na naukę śpiewu kościelnego	250 —
Na naukę gimnastyki	250 —
Na materiały piśmienne.	100 —
Na służbę niższą	500 —
Na opał i światło zabudowania gimnazjum rządowego	500 —
Na reparacye domu i utrzymanie w nim czystości	500 —
Razem	2,900 —
W ogóle	24,500 —

2-gi Annex do Nr. 64-go.

Naoryginale własną Jego CESARSKO-KRÓLEWSKIÉJ Mości ręką napisano: „*Ma być podług tego.*“
w Jugenheimie (pod Darmsztadtem),
d. 30 Sierpnia (11 Września) 1864 r.

przez CESARZA i KRÓLA,
Minister Sekretarz Stanu, (podpisano) *W. Piatonow.*
ETAT RUSSKIEGO 4-KLASSOWEGO PROGIMNAZYUM ŻEŃSKIEGO W WARSZAWIE.

Wyszczególnienie wydatków	Klasa urzędu	Pośó osób	Jednemu		Wszystkim
			Ruble srebr. i kopiejki		
1. <i>Płaca osób.</i>					
Dyrektorowi gimnazyum, za za- wiadywanie progimnazyum, dodatku do płacy	V	1	500	—	500 —
Nauczyciel religii	—	1	750	—	750 —
(Wykładający zarazem religię w ruskiej szkole początkowej.)					

O Zakładach Naukowych.

Учители наукъ	VIII	6	1,000	—	6,000	—
Учители новыхъ языковъ	VIII	2	800	—	1,600	—
Главная воспитательница	—	1	1,200	—	1,200	—
Воспитательницы	—	4	500	—	2,000	—
	—	15	—	—	12,050	—
2. Другіе расходы.						
На библиотеку					250	—
На учебныя пособия, классныя принадлежности и на награды ученицамъ					250	—
На уроки церковнаго пѣнія					200	—
На уроки гимнастики					200	—
На наемъ прислуги					400	—
На отопленіе и освѣщеніе зданія прогимназіи (отводимого Казною)					400	—
На ремонтъ и содержаніе чистоты зданія					300	—
			итого		2 000	—
			всего		14,050	—

Приложеніе 3-е къ N° 64-му.

На подлинномъ Собственною Его Императорскаго Величества рукою написано: „Быть по сему“.

Въ Югенгеймѣ (близъ Дармштадта),
30 Августа (11 Сентября) 1864 года.

Контрасигнировалъ: Министръ Статсъ-Секретарь В. Платоновъ.

Штатъ Варшавскаго Русскаго начальнаго училища для дѣтей
обоюго пола.

Наименованіе статей расхода	Классы должностей	Число лицъ	Одному	Всѣмъ
			Рубли и коп. сер.	
Учитель	X	1	500	500
Учительница	—	1	500	500
На учебныя пособия	—	—	100	100
На отопленіе и содержаніе помѣщенія (отводимого въ казенномъ домѣ)	—	—	250	250
На жалованье сторожу	—	1	120	120
всего	—	3	—	1,470

Nauczyciele przedmiotów	VIII	6	1,000	—	6,000	—
Nauczyciele języków	VIII	2	800	—	1,600	—
Przełożona	—	1	1,200	—	1,200	—
Guwernantki	—	4	500	—	2,000	—
	—	15	—	—	12,500	—
2. Rozmaite wydatki.						
Na bibliotekę					250	—
Na książki pomocnicze, na klasowe potrzeby i na nagrody dla uczennic					250	—
Na naukę śpiewu kościelnego					200	—
Na naukę gimnastyki					200	—
Na służbę niższą					400	—
Na opał i światło zabudowania rządowego dla progimnazjum					400	—
Na reparacyę domu i utrzymanie w nim czystości					300	—
			Razem		2,000	—
			W ogóle		14,050	—

3-ci Annex do Nr. 64-go.

Naoryginale własną Jego CESARSKO-KRÓLEWSKIĘJ MOŚCI RĘKĄ napisano: „Ma być podług tego.“

w Jugenheimie (pod Darmsztadtem),
d. 30 Sierpnia (11 Września) 1864 r.

przez CESARZA i KRÓLA,

Minister Sekretarz Stanu, (podpisano) W. Piatonow.

ETAT SZKOŁY POCZĄTKOWEJ RUSKIEJ DLA DZIECI PĘCI OBOJĘJ W WARSZAWIE.

Wyszczególnienie wydatków	Klasa urzędu	Ilość osób	Jednemu	Wszystkim
			Ruble srebr. i kopiejki	
Nauczyciel	X	1	500	500
Nauczycielka	—	1	500	500
Na książki i inne naukowe potrzeby	—	—	100	100
Na opał i utrzymanie szkoły (w zabudowaniu rządowym)	—	—	250	250
Stróżowi	—	1	120	120
W ogóle	—	3	—	1,470

№ 65.

Высочайшій указъ о главномъ Нѣмецкомъ Евангелическомъ училищѣ въ Варшавѣ.

(30 Августа (11 Сентября) 1864 года.)

Божією Милостію

МЫ, АЛЕКСАНДРЪ II,

ИМПЕРАТОРЪ И САМОДЕРЖЕЦЪ ВСЕРОССИЙСКІЙ, ЦАРЬ ПОЛЬСКІЙ,
Великій Князь Финляндскій,
и проч., и проч., и проч.

Въ заботливости Нашей о благѣ всѣхъ вѣроподданныхъ Нашихъ, безъ различія происхожденія и вѣроисповѣданія, Мы обратили вниманіе на то, что многочисленныя въ Царствѣ Польскомъ жители нѣмецкаго происхожденія и Евангелическаго исповѣданія не имѣютъ тамъ доселѣ учебнаго заведенія, въ которомъ юношество ихъ, по выходѣ изъ начальныхъ школъ, могло бы получать дальнѣйшее образованіе, удовлетворяющее ихъ потребностямъ, и что вслѣдствіе сего ощущается также недостатокъ въ наставникахъ для существующихъ въ Царствѣ начальныхъ училищъ нѣмецкихъ. Находя справедливымъ, чтобы нѣмецкимъ жителямъ открыты были въ Царствѣ Польскомъ средства къ просвѣщенію, подобныя тѣмъ, какія дарованы имъ въ предѣлахъ Имперіи Мы, постановили и постановляемъ:

Ст. 1.

Въ городѣ Варшавѣ учреждается, по примѣру существующаго въ С.-Петербургѣ главнаго нѣмецкаго училища Св. Петра, главное Нѣмецкое Евангелическое училище, для дѣтей обоюго пола, съ преподаваніемъ наукъ въ объемъ, соотвѣтствующемъ курсу среднихъ учебныхъ заведеній и на правахъ сихъ заведеній.

Ст. 2.

Главному Нѣмецкому Евангелическому училищу въ Варшавѣ, учреждаемому преимущественно для дѣтей Евангелическаго исповѣданія, предоставляется однако принимать дѣтей и другихъ исповѣданій.

Ст. 3.

Варшавское главное Нѣмецкое Евангелическое училище со-

№ 65.

Указъ Найвысшій о школѣ главнѣй Нѣмецко-Евангелической въ Варшавѣ.

(д. 30 Сierpnia (11 Września) 1864 r.)

Z Bożej Łaski

MY, ALEXANDER II-gi,

CESARZ I SAMOWŁADCA WSZEGH ROSSYJ, KRÓL POLSKI,
WIELKI KSIĄŻĘ FINLANDZKI,
etc, etc, etc.

W troskliwości Naszej o dobro wszystkich wiernych poddanych Naszych, bez różnicy pochodzenia i wyznania, zwróciliśmy uwagę na to, że nader liczni w Królestwie Polskiem mieszkańcy Niemcy i Ewangelickiego wyznania nie mają tam dotąd zakładów naukowych, w którymby młodzież ich po wyjściu ze szkół początkowych, mogła pobierać dalsze ukształcenie, odpowiadające ich potrzebom, i że skutkiem tego czuć się też daje brak Nauczycieli dla istniejących w Królestwie początkowych szkół niemieckich. Uznawszy sprawiedliwem, zapewnić niemieckim mieszkańcom podobne środki oświaty w Królestwie Polskiem, jakimi oni są obdarzeni w granicach Cesarstwa, postanowiliśmy i stanowimy:

Art. 1.

W mieście Warszawie urządzoną zostanie, na podobieństwo istniejącej w Petersburgu głównej szkoły niemieckiej Śgo Piotra, główna Niemiecka-Ewangelicka szkoła, dla dzieci obojg płci, z wykładem w niej nauk, jakie obejmuje kurs dla średnich zakładów naukowych przepisany, i na prawach tychże zakładów.

Art. 2.

Główniej szkole Ewangelicko-Niemieckiej w Warszawie, przeznaczonej przedewszystkiem dla dzieci wyznania Ewangelickiego, dozwala się wszelako przyjmować dzieci i innych wyznań.

Art. 3.

Warszawska główna Niemiecko-Ewangelicka szkoła zostawać

стоитъ въ непосредственномъ заведѣваніи мѣстной Евангелическо-Аугсбургской консисторіи и подчинено Управленію Народнаго Просвѣщенія въ Царствѣ.

Ст. 4.

Консисторія, подъ наблюденіемъ Управленія Народнаго Просвѣщенія, опредѣляетъ курсъ преподаванія въ училищѣ и соотвѣтственныя программы, постановляетъ порядокъ управленія училищемъ и составляетъ надлежащія на сей конецъ инструкціи, а равно, съ утвержденія Управленія Народнаго Просвѣщенія, назначаетъ наставниковъ и другихъ служащихъ при училищѣ лицъ, какъ изъ Нашихъ подданныхъ, такъ и изъ иностранцевъ.

Ст. 5.

Начальникъ Варшавской Учебной Дирекціи имѣетъ обязанность посѣщать училище для обозрѣнія онаго, какъ въ педагогическомъ, такъ и въ другихъ отношеніяхъ. Замѣчанія свои онъ предлагаетъ начальству училища, для зависящихъ распоряженій, а въ случаяхъ важныхъ, представляетъ и Управленію Народнаго Просвѣщенія.

Ст. 6.

Директоръ училища избирается Консисторіею и представляется ею, чрезъ Управленіе Народнаго Просвѣщенія, на окончательное утвержденіе Совѣта Управленія Царства.

Ст. 7.

Консисторія озаботится объ открытіи при училищѣ педагогическихъ классовъ для образованія Учителей изъ питомцевъ училища.

Ст. 8.

Въ училище могутъ быть принимаемы, сверхъ приходящихъ учениковъ и ученицъ, своекоштные пансіонеры и полупансіонеры.

Ст. 9.

Консисторія составитъ уставъ и штатъ училища. Сей уставъ и штатъ, по разсмотрѣніи Управленіемъ Народнаго Просвѣщенія, будутъ представлены онымъ Намѣстнику въ Царствѣ, для испрошенія Нашего утвержденія, установленнымъ порядкомъ.

Ст. 10.

Потребныя на содержаніе училища издержки будутъ, по мѣрѣ открытія классовъ онаго, вносимы въ смѣту расходовъ Царства, установленнымъ порядкомъ.

будетъ въ непосредственномъ заведѣваніи мѣсцоваго Евангелико-Аугсбургскаго Консистора и подлегать ма Zarządowi Oświecenia Publicznego w Królestwie.

Art. 4.

Konsystorz, pod nadzorem Zarządu Oświecenia Publicznego, przepisze kurs nauk dla szkoły i odpowiedni program, ustanowi porządek zarządzania szkołą i ułoży potrzebne na ten cel instrukcje, a również, za potwierdzeniem Zarządu Oświecenia Publicznego, wybierze Nauczycieli i inne do służby przy szkole osoby, tak z pomiędzy Naszych poddanych, jakoteż i z cudzoziemców.

Art. 5.

Naczelnik Warszawskiej Dyrekcyi Naukowej obowiązany jest zwiedzać szkołę, dla zrewidowania jęj tak pod względem pedagogicznym, jakoteż i pod innemi względami. Spostrzeżenia swoje objawiać ma zwierzchności szkolnej, w celu wydania przez nią stosownych rozporządzeń, a w ważniejszych razach przedstawiać je Zarządowi Oświecenia Publicznego.

Art. 6.

Dyrektora szkoły wybiera Konsystorz, i za pośrednictwem Zarządu Oświecenia Publicznego, przedstawia Radzie Administracyjnej Królestwa na ostateczne zatwierdzenie.

Art. 7.

Konsystorz postara się o otwarcie przy szkole klass pedagogicznych, dla usposobienia Nauczycieli z wychowañców szkoły.

Art. 8.

Do szkoły, oprócz przychodnich uczniów i uczennic, przyjmowani być mogą na koszt własny pensjonarze i półpensjonarze.

Art. 9.

Konsystorz ułoży ustawę i etat szkoły. Ustawa ta i etat, po roztrząśnięciu ich w Zarządzie Oświecenia Publicznego, przedstawione być mają przez tenże Zarząd Namiestnikowi w Królestwie, dla wyjednania Naszego zatwierdzenia, przepisanyim porządkiem.

Art. 10.

Potrzebne na utrzymanie szkoły wydatki, w miarę otwierania jęj klass, wnoszone być mają do budżetu Królestwa, przepisanyim porządkiem.

Ст. 11.

Приведение въ исполнение и дальнѣйшее развитие настоящаго указа, который долженъ быть внесенъ въ Дневникъ Законовъ, поручается Нашему Намѣстнику и Совѣту Управленія въ Царствѣ.

Данъ въ Югенгеймѣ (близъ Дармштадта), Августа 30 (Сентября 11) дня 1864 года.

(подписано) „АЛЕКСАНДРЪ“.

Контрасигнировалъ: Министръ Статсъ-Секретарь В. Платоновъ.

№ 66.

Учреждение Холмской Русской Греко-Уніатской гимназій, состоящихъ при ней педагогическихъ курсовъ и Бяльской Русской Греко-Уніатской 5-ти классной прогимназій.

(9 (21) Іюня 1865 года.)

По указу Его Величества

АЛЕКСАНДРА II-го,

ИМПЕРАТОРА и САМОДЕРЖЦА ВСЕРОССИЙСКАГО, ЦАРЯ ПОЛЬСКАГО,
ВЕЛИКАГО КНЯЗЯ ФИНЛЯНДСКАГО,

и проч., и проч., и проч.

Учредительный Комитетъ въ Царствѣ Польскомъ.

Принявъ во вниманіе, что Греко-Уніатское населеніе Царства до сихъ поръ не имѣетъ почти никакихъ средствъ для своего образованія въ духѣ, соответствующемъ его народности, и что, посему, устройство въ городахъ Холмъ и Бяль среднихъ учебныхъ заведеній для Греко-Уніатскихъ жителей Царства, существенно необходимо, Учредительный Комитетъ представлялъ свои соображенія, какъ объ учрежденіи сихъ заведеній, такъ и штаты оныхъ на Высочайшее Государя Императора благоусмотрѣніе; нынѣ же, во исполненіе послѣдовавшаго 28. Апрѣля (10

Art. 11.

Wykonanie i dalsze rozwinięcie niniejszego Ukazu, który w Dzienniku Praw zamieszczony być ma, Namiestnikowi Naszemu w Królestwie i Radzie Administracyjnej polecamy.

Dan w Jugenheimie (pod Darmsztadtem), dnia 30 Sierpnia (11 Września) 1864 roku.

(podpisano) „АЛЕКСАНДРЪ“.

przez CESARZA i KRÓLA,
Minister Sekretarz Stanu (podpisano) W. Płatonow.

№ 66.

Urządzenie Ruskiego Greko-Unickiego gimnazjum wraz z kursami pedagogicznymi w Chełmie, oraz Ruskiego Greko-Unickiego 5-cio klasowego progimnazjum w Białej.

(d. 9 (21) Czerwca 1865 roku)

W IMIENIU NAJJAŚNIEJSZEGO

A L E X A N D R A II-go,

CESARZA I SAMOWŁADCY WSZECH ROSYJ, KRÓLA POLSKIEGO,

WIELKIEGO KSIĘCIA FINLANDZKIEGO,

etc, etc, etc.

Komitet Urządzający w Królestwie Polskiem.

Zważywszy, że Greko-Unicka ludność Królestwa Polskiego nie posiada dotychczas prawie żadnych środków do kształcenia się w duchu odpowiednim jej narodowości, i że dla tego urządzenie w miastach Chełmie i Białej średnich zakładów naukowych dla Greko-Unickich mieszkańców Królestwa jest rzeczywiście koniecznym, Komitet Urządzający wnioski swe tak co do organizacyi tych zakładów, jako też co do etatów dla nich, przedstawił pod NAJWYŻSZE JEGO CESARSKIEJ MOŚCI uznanie; obecnie zaś w wykonaniu

Мая) 1865 года, по симъ предметамъ, Высочайшаго повелѣнія, постановилъ и постановляетъ:

§ 1.

Красноставское уѣздное училище, по переводѣ его изъ Красностава въ Холмъ преобразовывается въ Русскую Греко-Уніатскую 7-классную гимназію, и въ ней открывается въ началѣ будущаго учебнаго 1865/6 года 6-тъ классовъ, а чрезъ годъ 7-й классъ.

§ 2.

При Холмской 7-классной гимназіи устраиваются педагогическіе курсы, для приготовленія Учителей начальныхъ Греко-Уніатскихъ училищъ.

§ 3.

Бальское уѣздное училище преобразовывается въ Русскую Греко-Уніатскую 5-классную прогимназію, съ тѣмъ, чтобы впоследствии, если окажется надобность, преобразовать оную въ 7-классную гимназію.

§ 4.

Для занятія въ этихъ заведеніяхъ должности начальниковъ и преподавателей приглашаются русскіе, окончившіе курсъ въ высшихъ учебныхъ заведеніяхъ Имперіи.

§ 5.

Польскій языкъ включается въ число предметовъ обязательнаго обученія въ вышепоименованныхъ заведеніяхъ.

§ 6.

На случай поступленія въ сии заведенія дѣтей мѣстныхъ жителей Римско-Католическаго вѣроисповѣданія, училищному начальству предоставляется приглашать для сихъ учениковъ законоучителя ихъ религіи, въ качествѣ сверхштатнаго преподавателя.

§ 7.

Потребныя на сии заведенія суммы назначаются на основаніи составленныхъ на сей предметъ и Высочайше утвержденныхъ штатовъ, при семъ приложенныхъ.

§ 8.

Объ ассигнованіи исчисленной по означеннымъ штатамъ суммы 22,946 руб. сер. ежегодно съ 1866 года и 19,473 руб. сер. въ текущемъ 1865 году, въ томъ числѣ 8,000 руб. сер. на пе-

ниу западлего в dniu 28 Kwietnia (10 Maja) 1865 roku Najwyższego w tym przedmiocie rozkazu, postanowił i stanowi:

§ 1.

Krasnystawska szkoła powiatowa, po przeniesieniu jej z Krasnegostawu do Chełma zreorganizowaną zostaje na Ruskie Greko-Unickie gimnazjum 7-o klasowe i w takowém, z początkiem roku szkolnego 1865/6, otwartemi być mają sześć klas, a za rok klasa siódma.

§ 2.

Przy gimnazjum 7-o klasowém w Chełmie, urządzają się kursa pedagogiczne, dla przysposobienia Nauczycieli szkół początkowych Greko-Unickich

§ 3.

Szkoła powiatowa w Białej zreorganizowaną zostaje na Ruskie 5-o klasowe progimnazjum, z możliwością następnie, gdyby tego zaszła potrzeba, zreorganizowania onego na gimnazjum 7-o klasowe.

§ 4.

Do objęcia w tych zakładach urzędów Zwierzchników i Nauczycieli, powołani będą Rosyianie, którzy skończyli kurs nauk w wyższych zakładach naukowych Cesarstwa.

§ 5.

Język polski zalicza się do liczby przedmiotów obowiązkowych dla uczniów pomienionych zakładów.

§ 6.

W razie wstąpienia do tych zakładów dzieci miejscowych mieszkańców religii Rzymsko-Katolickiej, zwierzchność szkolna władną będzie wezwać dla nich Nauczyciela ich religii, w charakterze Nauczyciela nadetatowego.

§ 7.

Fundusze, potrzebne na utrzymanie takowych zakładów, oznaczonemi zostają na zasadzie ułożonych w tym celu i Najwyższymi zatwierdzonych etatów, do niniejszego dołączonych.

§ 8.

Względem assygnowania obrachowanej według pomienionych etatów summy rub. sr. 22,946 corocznie, począwszy od roku 1866, tudzież summy rs. 19,473, w bieżącym roku 1865, w tej liczbie

реѣздъ и первоначальное обзаведеніе для тѣхъ лицъ, которыя будутъ приглашены на должности начальниковъ и преподавателей вышеозначенныхъ заведеній, предоставляется Совѣту Управленія Царства сдѣлать въ свое время, по представленію Главнаго Директора Народнаго Просвѣщенія, зависящее распоряженіе.

§ 9.

Приведеніе въ дѣйствіе этого постановленія, которое должно быть внесено въ Дневникъ Законовъ, возлагается на Правительственную Коммисію Народнаго Просвѣщенія и другія вѣдомства по принадлежности.

Состоялось въ Варшавѣ, въ засѣданіи Учредительнаго Комитета въ Царствѣ Польскомъ 9 (21) Іюня 1865 года.

Намѣстникъ въ Царствѣ, Генералъ-Адъютантъ
(подписано) *Графъ Бергъ*

Членъ, Завѣдывающій дѣлами Учредительнаго Комитета
(подписано) *Я. Соловьевъ.*

Приложеніе 1-е къ № 66-му.

Штатъ Холмской 7-классной гимназій преобразуемой изъ Красноставскаго училища.

Наименованіе статей расхода	Классы количество	Число лицъ	Одному	Всѣмъ
			Рубли серебромъ	
Инспекторъ	VI	1	1,500	1,500
Помощнику Инспектора добавоч- ныхъ	—	1	300	300
Законоучитель Греко-Уніатскаго исповѣданія	—	1	600	600
Учители наукъ (въ томъ числѣ Учи- тель русскаго языка и словесно- сти)	VIII	4	1,200	4,800
Учители наукъ	VIII	5	1,000	5,000
Учители языковъ: польскаго, нѣмец- каго и французскаго	VIII	3	700	2,100

и 8,000 rs. на проездъ и początkowe urządzenie się dla osób, które powołane będą na urzędy Zwierzchników i Nauczycieli w rze-
czonych zakładach, Rada Administracyjna Królestwa władną jest
wydać w właściwym czasie, na przedstawienie Dyrektora Głównego
Oświecenia Publicznego, stosowne rozporządzenie.

§ 9.

Wprowadzenie w wykonanie niniejszego postanowienia, które
w Dzienniku Praw zamieszczone być ma, porucza się Komissyi
Rządowej Oświecenia Publicznego, tudzież innym władzom, w czym
do której należy.

Działo się w Warszawie, na posiedzeniu Komitetu Urządzającego,
dnia 9 (21) Czerwca 1865 roku.

Namiestnik w Królestwie, Jenerał-Adjutant
(podpisano) *Hrabia Berg.*

Członek Zarządzający interessami Komitetu Urządzającego
(podpisano) *J. Sołowiew.*

1-szy Annex do Nr. 66-go.

ETAT GIMNAZYUM 7-KLASSOWEGO W CHEŁMIE, UORGANIZOWANEGO ZE
SZKOŁY KRASNYSTAWSKIEJ.

Wyszczególnienie wydatków	Klasa urzędu	Liczba osób	Jedne- mu	Wszyst- kim
			Rubli srebrem	
Inspektor	VI	1	1,500	1,500
Dodatek dla Pomocnika Inspektora	—	1	300	300
Nauczyciel religii obrządku Greko- Unickiego	—	1	600	600
Nauczyciele umiejętności (w téj lic- bie i Nauczyciel języka ruskiego i literatury)	VIII	4	1,200	4,800
Nauczyciele umiejętności	VIII	5	1,000	5,000
Nauczyciele języków: polskiego, nie- mieckiego i francuzkiego	VIII	3	700	2,100

Учитель чистописания и рисования .	IX	1	500	500
Письмоводитель	—	1	400	400
На библиотеку	—	—	—	400
На учебныя пособія, классныя принадлежности и награды ученикамъ	—	—	—	750
При опредѣленіи этой суммы принята была въ соображеніе плата Законоучителю Римско-Католическаго вѣроисповѣданія, въ случаѣ, если въ число учениковъ поступятъ дѣти мѣстныхъ жителей Римско-католическаго исповѣданія	—	—	—	—
На канцелярскія принадлежности	—	—	—	100
На уроки церковнаго пѣнія	—	—	—	250
На наемъ прислуги	—	—	—	350
На отопленіе и освѣщеніе зданія гимназіи	—	—	—	400
На ремонтъ и содержаніе чистоты въ зданіи	—	—	—	400
Итого	—	—	—	17,850

Намѣстникъ въ Царствѣ, Генераль-Адъютантъ
(подписано) *Графъ Бергъ*.

Членъ, Завѣдывающій дѣлами Учредительнаго Комитета
(подписано) *Я. Соловьевъ*.

Приложеніе 2-е къ № 66-му.

Штатъ Бяльской 5-классной прогимназіи, преобразуемой изъ 5-класснаго уѣзднаго училища.

Наименованіе статей расхода	Классы должностей	Число лицъ	Одному	Всѣмъ
			Рубли серебромъ	
Инспекторъ	VII	1	1,200	1,200
Законоучитель Греко-Уніатскаго исповѣданія	—	1	500	500

Nauczyciel kalligrafii i rysunków .	IX	1	500	500
Sekretarz	—	1	400	400
Na bibliotekę	—	—	—	400
Na pomoce naukowe, potrzeby szkolne i nagrody dla uczniów	—	—	—	750
Przy oznaczeniu tego funduszu przyjęto w rachunek i placę dla Nauczyciela religii Rzymsko-Katolickiej, na przypadek, gdyby w liczbę uczniów wstąpiły dzieci miejscowych mieszkańców religii Rzymsko-Katolickiej	—	—	—	—
Na potrzeby kancelaryjne	—	—	—	100
Na naukę śpiewu kościelnego	—	—	—	250
Na utrzymanie służby	—	—	—	350
Na opał i oświetlenie gmachu gimnazyalnego	—	—	—	400
Na reparacyę i utrzymanie gmachu w porządku	—	—	—	400
Razem	—	—	—	17,850

Namiestnik w Królestwie, Jenerał-Adjutant
(podpisano) *Hrabia Berg*.

Członek zarządzający interesami Komitetu Urządzającego
(podpisano) *J. Sołowiew*.

2-gi Annex do Nr. 66-go.

ETAT 5-KLASSOWEGO PROGIMNAZYUM W BIAŁEJ, UORGANIZOWANEGO z 5-KLASSOWEJ SZKOŁY POWIATOWEJ.

Wyszczególnienie wydatków	Klasa urzędu	Liczba osób	Dla jednego	Dla wszystkich
			Rubli srebrem	
Inspektor	VII	1	1,200	1,200
Nauczyciel religii obrządku Greko-Unickiego	—	1	500	500

Учители наукъ (въ томъ числѣ Учитель русскаго языка)	VIII	6	900	5,400
Учители языковъ: польскаго, нѣмецкаго и французскаго	VIII	3	500	1,500
Учитель чистописанія и рисованія	IX	1	500	500
Письмоводитель	—	1	300	300
На библиотеку	—	—	—	300
На учебныя пособия, классныя принадлежности и награды ученикамъ	—	—	—	700
При опредѣленіи этой суммы, принята въ соображеніе плата Законоучителю Римско-Католическаго исповѣданія, въ случаѣ, если въ число учениковъ поступятъ дѣти мѣстныхъ жителей Римско-Католическаго исповѣданія	—	—	—	—
На канцелярскія принадлежности	—	—	—	75
На уроки церковнаго пѣнія	—	—	—	200
На наемъ прислуги	—	—	—	300
На отопленіе и освѣщеніе зданія прогимназіи	—	—	—	300
На ремонтъ и содержаніе чистоты въ зданіи	—	—	—	300
Итого	—	—	—	11,575

Намѣстникъ въ Царствѣ, Генералъ-Адъютантъ
(подписано) *Графъ Бергъ.*

Членъ, Завѣдывающій дѣлами Учредительнаго Комитета
(подписано) *Я. Соловьевъ.*

Приложеніе 3-е къ № 66-му.

ШТАТЪ ПЕДАГОГИЧЕСКИХЪ КУРСОВЪ ПРИ ХОЛМСКОЙ ГИМНАЗИИ.

Наименованіе статей расхода	Классы должностей	Число лицъ	Одному	Всѣмъ
			Рубли сербскаго	
Инспекторъ, руководитель и преподаватель русскаго языка и педагогики	VII	1	1,500	1,500

Nauczyciele umiejętności (w tej liczbie i Nauczyciel języka ruskiego)	VIII	6	900	5,400
Nauczyciele języków: polskiego, niemieckiego i francuzkiego	VIII	3	500	1,500
Nauczyciel rysunków i kalligrafii	IX	1	500	500
Sekretarz	—	1	300	300
Na bibliotekę	—	—	—	300
Na pomoce naukowe, potrzeby szkolne i nagrody dla uczniów	—	—	—	700
Przy oznaczeniu tego funduszu przyjęto w rachunek i płacę dla Nauczyciela religii Rzymsko-Katolickiej, na przypadek, gdyby w liczbę uczniów wstąpiły dzieci miejscowych mieszkańców religii Rzymsko-Katolickiej.	—	—	—	—
Na potrzeby kancelaryjne	—	—	—	75
Na naukę śpiewu kościelnego	—	—	—	200
Na utrzymanie służby	—	—	—	300
Na opał i oświetlenie gmachu progimnazyalnego.	—	—	—	300
Na reparacyę i utrzymanie gmachu w porządku	—	—	—	300
Razem	—	—	—	11,575

Namiestnik w Królestwie, Jenerał-Adjutant
(podpisano) *Hrabia Berg.*

Członek zarządzający interesami Komitetu Urządzającego
(podpisano) *J. Sołowiew.*

3-ci Annex do Nr. 66-go.

ETAT KURSÓW PEDAGOGICZNYCH PRZY GIMNAZYUM W CHREMIE.

Wyszczególnienie wydatków	Klasa urzędu	Liczba osób	Dla jednego	Dla wszystkich
			Rubli srebrem	
Inspektor kierujący i zarazem wykładający język ruski i pedagogikę	VII	1	1,500	1,500
O Zakładach Naukowych.				25

На плату за уроки Учителямъ . . .	—	6	—	2,040
На стипендіи ученикамъ . . .	—	25	50	1,250
На сообщеніе ученикамъ сельско- хозяйственныхъ свѣдѣній и на обученіе огородничеству и пче- ловодству . . .	—	—	—	250
На учебныя пособія . . .	—	—	—	250
На наемъ служителя . . .	—	—	—	90
На отопленіе, освѣщеніе и содер- жаніе чистоты . . .	—	—	—	130
На добавочное жалованье Учителю начальнаго образцоваго училища . . .	—	—	—	150
На учебныя пособія для начальнаго образцоваго училища . . .	—	—	—	50
Итого . . .	—	—	—	5,710

Намѣстникъ въ Царствѣ, Генералъ-Адъютантъ
(подписано) *Графъ Беръ.*

Членъ Завѣдывающій дѣлами Учредительнаго Комитета
(подписано) *Я. Соловьевъ.*

№ 67.

Высочайшій рескриптъ о введеніи въ дѣйствіе новыхъ Уста-
вовъ для учебныхъ заведеній въ Царствѣ Польскомъ.

(5 (17) Января 1866 года.)

Намѣстнику въ Царствѣ Польскомъ.

Указами 30 Августа (11 Сентября) прошлаго 1864 года, установлены Мною коренныя начала для будущаго устройства и улучшенія учебной части въ Царствѣ Польскомъ. Начертавъ правила о народныхъ училищахъ какъ для городскихъ, такъ особенно для сельскихъ жителей всѣхъ племенъ и вѣроисповѣданій, Я призналъ вмѣстѣ съ тѣмъ необходимымъ развитіе и усовершенствовать систему среднихъ учебныхъ заведеній, въ примѣненіи къ потребностямъ различныхъ населеній Царства. Вслѣдствіе

На плату для Наuczycieli за wykłady . . .	—	6	—	2,040
Na stypendya dla uczniow . . .	—	25	50	1,250
Na udzielanie uczniom wiadomości z gospodarstwa wiejskiego, tu- dzież na naukę ogrodnictwa i pszczolnictwa . . .	—	—	—	250
Na pomoce naukowe . . .	—	—	—	250
Na najem posługacza . . .	—	—	—	90
Na opał, światło i utrzymanie po- rządku . . .	—	—	—	130
Na dodatkową płacę dla Nauczycie- la wzorowej szkoły początkowej . . .	—	—	—	150
Na pomoce naukowe dla wzorowej szkoły początkowej . . .	—	—	—	50
Razem . . .	—	—	—	5,710

Namiestnik Królestwa, Jenerał-Adjutant
(podpisano) *Hrabia Berg.*

Członek Zarządzający interesami Komitetu Urządzającego
(podpisano) *J. Sołowiew.*

№ 67.

Reskrypt Najwyższy polecający wprowadzenie w wyko-
nanie nowych ustaw dla zakładów naukowych w Królestwie
Polskiem.

(d. 5 (17) Stycznia 1866 roku)

Do NAMIESTNIKA W KRÓLESTWIE POLSKIM.

Ukazami z dnia 30 Sierpnia (11 Września) 1864 roku usta-
nowione przez MNIE zostały kardynalne zasady przyszłego urzą-
dzenia i ulepszenia gałęzi naukowej w Królestwie Polskiem. Prze-
pisawszy prawidła o szkołach publicznych dla miejskich i oddziel-
nie dla wiejskich mieszkańców wszelkich narodowości i wyznań,
Uznałem zarazem koniecznem, rozwinąć i uzupełnić system średnich
zakładów naukowych, w zastosowaniu takowych do potrzeb różno-
rodnej ludności Królestwa. W skutek tego Rozkazałem, niezależnie

сего Я повелѣлъ, независимо отъ постепеннаго учрежденія народныхъ училищъ на указанныхъ основаніяхъ, открыть немедленно въ Варшавѣ русскую гимназію, а между тѣмъ приступить къ составленію подробныхъ уставовъ и штатовъ какъ для прочихъ среднихъ, такъ и для высшихъ учебныхъ заведеній.

Нынѣ, разсмотрѣвъ представленные Мнѣ проекты, Я нашелъ ихъ соотвѣтствующими Моему намеренію—даровать всѣмъ училищамъ въ Царствѣ устройство, основанное на правильныхъ педагогическихъ началахъ, приспособить училища сіи къ потребностямъ разныхъ въ Царствѣ населеній и развить въ этихъ населеніяхъ основательное научное образованіе. Посему Мною утверждены и присемъ препровождаются, разсмотрѣнные въ Комитетѣ по дѣламъ Царства Польскаго, уставы и штаты слѣдующихъ учебныхъ заведеній:

- I. Мужскихъ гимназій и прогимназій для польскаго населенія;
- II. Мужскихъ гимназій и прогимназій для русскаго греко-уніатскаго населенія;
- III. Главнаго нѣмецкаго евангелическаго училища въ Варшавѣ;
- IV. Нѣмецкой реальной гимназіи въ городѣ Лодзи;
- V. Женскихъ гимназій и прогимназій;
- VI. Педагогическихъ курсовъ для польскаго населенія;
- VII. Педагогическихъ курсовъ для русскаго греко-уніатскаго населенія; и
- VIII. Педагогическихъ курсовъ для литовскаго населенія.

Поручаю вамъ принять мѣры къ скорѣйшему, по возможности, введенію сихъ узаконеній въ дѣйствіе, а за тѣмъ представить Мнѣ, въ послѣдовательномъ порядкѣ, подробные проекты и для прочихъ учебныхъ заведеній, о коихъ упомянуто въ Моемъ рескриптѣ къ вамъ отъ 30 Августа (11 Сентября) 1864 года.

Возлагая на учебное въ Царствѣ начальство, подъ главнымъ руководствомъ вашимъ, правильное устройство среднихъ учебныхъ заведеній, на основаніи новыхъ уставъ и штатовъ, Я увѣренъ, что всѣ начальники и преподаватели сихъ училищъ, проникнутые сознаніемъ важности своего служенія, будутъ свято исполнять свой долгъ въ томъ духѣ и направленіи, которые указаны Мною въ рескриптѣ 30 Августа (11 Сентября). Призываю благословеніе Божіе на сіе важное дѣло въ твердомъ упованіи,

одъ stopниowego zakładania szkół publicznych na wskazanych zasadach, otworzyć niezwłocznie w Warszawie gimnazjum ruskie, a również przystąpić do ułożenia szczegółowych ustaw i etatów tak dla innych średnich, jakoteż i dla wyższych zakładów naukowych.

Obecnie przejrzawszy przedstawione Mi projekta, Znalazłem je odpowiadającymi zamiarom Moim, co do nadania wszystkim szkołom w Królestwie organizacyi, opartej na gruntownych pedagogicznych zasadach, i zastosowania szkół tych do potrzeb rozmaitej w Królestwie ludności, oraz rozwinięcia w ludności tej należytego wykształcenia naukowego. Dla tego też zatwierdzone przez Mnie zostały, rozpoznane w Komitecie do spraw Królestwa Polskiego i przy niniejszym przesyłające się ustawy, i etaty następujących zakładów naukowych.

- I. Gimnazjów i progimnazjów męzkich dla ludności polskiej;
- II. Gimnazjów i progimnazjów dla ludności ruskiej greko-unickiego wyznania;
- III. Szkoły głównej niemieckiej ewangelickiej w Warszawie;
- IV. Gimnazjum realnego niemieckiego w m. Łodzi;
- V. Gimnazjów i progimnazjów żeńskich;
- VI. Kursów pedagogicznych dla ludności polskiej;
- VII. Kursów pedagogicznych dla ludności ruskiej greko-unickiego wyznania;
- VIII. Kursów pedagogicznych dla ludności litewskiej.

Polecam wam przedsięwziąć środki ku śpiesznemu, o ile można, wprowadzeniu ustaw tych w wykonanie, a następnie przedstawić Mnie, kolejnym porządkiem, szczegółowe projekta i co do innych zakładów naukowych, o których wzmiankowano w reskrypcie Moim do was z dnia 30 Sierpnia (11 Września) 1864 roku.

Wkładając na zwierzchność naukową w Królestwie, pod głównym kierunkiem waszym, należyte urządzenie średnich zakładów naukowych, według nowych ustaw i etatów, przekonany Jestem, że wszyscy zwierzchnicy i nauczyciele zakładów tych, przejęci uznaniem ważności swjej służby, święcie spełniać będą powinność swoją w duchu, i kierunku wskazanym przez Mnie w reskrypcie z dnia 30 Sierpnia (11 Września). Wzywam błogosławieństwa Boskiego na to ważne dzieło z pełną ufnością, że praca umysłowa

что умственный трудъ и основательное образованіе приготовить въ молодомъ поколѣніи полезныхъ гражданъ того великаго Государства, коего нераздѣльную часть составляетъ Царство Польское.

Въ С.-Петербургѣ, 5 (17) Января 1866 года.

(подписано) „АЛЕКСАНДРЪ“.

№ 68.

Уставъ мужскихъ гимназій и прогимназій для польскаго населенія въ Царствѣ.

(5 (17) Января 1866 года.)

На подлинномъ Собственною Его Императорскаго Величества рукою написано:

„Быть по сему“.

Въ С.-Петербургѣ, 5 (17) Января 1866 г.

Контрасигнировалъ: Министръ Статсъ-Секретарь В. Платоновъ.

УСТАВЪ МУЖСКИХЪ ГИМНАЗІЙ И ПРОГИМНАЗІЙ ДЛЯ ПОЛЬСКАГО НАСЕЛЕНІЯ
ВЪ ЦАРСТВѢ.

ГЛАВА ПЕРВАЯ.

Общая положенія.

Ст. 1.

Гимназіи и прогимназіи имѣютъ цѣлью доставить воспитывающемуся въ нихъ юношеству общее образованіе. Гимназіи вмѣстѣ съ тѣмъ готовятъ къ поступленію въ высшія учебныя заведенія Имперіи и Царства.

Ст. 2.

По различію предметовъ, содѣйствующихъ общему образованію, и цѣлей гимназическаго обученія, гимназіи и прогимназіи раздѣляются на классическія и реальныя.

i gruntowne wychowanie przysposobią w młodem pokoleniu użytecznych obywateli tego wielkiego Państwa, którego część nierozdzielna stanowi Królestwo Polskie.

w Petersburgu, d. 5 (17) Stycznia 1866 r.

Na oryginalne własną Jego Cesarsko-Królewskiej Mości ręką podpisano: „АЛЕКСАНДРЪ“.

№ 68.

Ustawa gimnazyów i progimnazyów męzkich w Królestwie dla ludności Polskiej.

(d. 5 (17) Stycznia 1866 roku)

Na oryginalne własną Jego Cesarsko-Królewskiej Mości ręką napisano:

„Ma być podług tego.“

w Petersburgu, d. 5 (17) Stycznia 1866 r.

przez CESARZA I KRÓLA,

Minister Sekretarz Stanu, (podpisano) W. Płatonow.

USTAWA GIMNAZYÓW I PROGIMNAZYÓW MĘZKICH W KRÓLESTWIE DLA
LUDNOŚCI POLSKIEJ.

ROZDZIAŁ PIERWSZY.

Przepisy ogólne.

Art. 1.

Gimnazya i progimnazya mają na celu zapewnić uczącej się w nich młodzieży wykształcenie ogólne.

Gimnazya przygotowują zarazem do wyższych zakładów naukowych Cesarstwa i Królestwa.

Art. 2.

Z powodu różności przedmiotów wpływających na wykształcenie ogólne i ze względu na cel nauki gimnazyalnej, gimnazya i progimnazya dzielą się na klasyczne i realne.

Ст. 3.

Въ гимназіи полагается семь классовъ, съ годичнымъ курсомъ для каждаго класса.

Примѣчаніе. По мѣрѣ возможности, низшіе четыре класса гимназіи помѣщаются отдѣльно отъ высшихъ трехъ классовъ.

Ст. 4.

Гимназіи учреждаются въ городахъ, гдѣ, по численности и потребностямъ народонаселенія, онѣ будутъ признаны нужными. Существующія нынѣ гимназіи оставляются въ тѣхъ же мѣстностяхъ, гдѣ онѣ теперь находятся, если не представится къ тому особенныхъ неудобствъ.

Примѣчаніе. Люблинскій Лицей преобразовывается въ классическую гимназію, на точномъ основаніи сего Устава.

Ст. 5.

Кромѣ гимназій, тамъ, гдѣ представится надобность, могутъ быть учреждаемы классическія или реальныя прогимназіи, состоящія изъ четырехъ классовъ, соотвѣствующихъ четыремъ низшимъ классамъ классическихъ и реальныхъ гимназій. Существующія нынѣ общія уѣздныя училища преобразовываются въ прогимназіи, классическія или реальныя.

Ст. 6.

Гимназіи и прогимназіи открываются, по представленію Правительственной Коммисіи Народнаго Просвѣщенія, съ разрѣшенія Совѣта Управленія Царства и состоятъ въ непосредственномъ вѣдѣніи начальниковъ тѣхъ учебныхъ дирекцій, въ предѣлахъ коихъ онѣ находятся.

Ст. 7.

При учрежденіи гимназій и прогимназій, съ классическимъ или реальнымъ курсомъ, а также при преобразованіи общихъ уѣздныхъ училищъ въ прогимназіи, классическія или реальныя, Правительственная Коммисія Народнаго Просвѣщенія принимаетъ въ соображеніе мѣстныя потребности и учебныя средства.

Ст. 8.

Гимназіи и прогимназіи содержатся на счетъ Правительства; но допускается открытіе тѣхъ и другихъ и на счетъ общественныхъ суммъ или частныхъ пожертвованій.

Art. 3.

Gimnazyum mieć będzie siedm klass, z kursem jednorocznym dla każdej klasy.

Uwaga. W miarę możności, cztery niższe klasy gimnazyalne mieścić się będą oddzielnie od trzech klass wyższych.

Art. 4.

Gimnazya urządzane być winny w miastach, gdzie, z uwagi na liczbę ludności i jej potrzeby, uznane one będą za niezbędne. Gimnazya obecnie istniejące pozostać mają w tych samych miejscach, w których się teraz znajdują, jeśli w tem nie okażą się szczególne niedogodności.

Uwaga. Liceum Lubelskie zamienia się na gimnazyum klassyczne, na zasadzie niniejszej ustawy.

Art. 5.

Oprócz gimnazyów w miejscach tych, w których zajdzie potrzeba, mogą być urządzane klassyczne lub realne progimnazya, składające się z czterech klass, odpowiadających czterem klassom niższym klassycznych i realnych gimnazyów. Istniejące obecnie ogólne szkoły powiatowe mają być zamienione na progimnazya klassyczne lub realne.

Art. 6.

Gimnazya i progimnazya otwierane być mają z decyzji Rady Administracyjnej Królestwa, na przedstawienie Kommissyi Rządowej Oświecenia Publicznego i zostawać będą w bezpośredniem zawiadywaniu Naczelników tych dyrekcyj naukowych, w obrębie których one się znajdują.

Art. 7.

Przy urządzaniu gimnazyów i progimnazyów z kursem nauk klassycznym lub realnym, również przy reorganizacji ogólnych szkół powiatowych na progimnazya klassyczne lub realne, Kommissya Rządowa Oświecenia Publicznego mieć będzie na względzie miejscowe potrzeby i środki naukowe.

Art. 8.

Gimnazya i progimnazya utrzymywane być mają kosztem Rządu, lecz pozwala się otwieranie jednych i drugich na koszt składek ogólnych lub ofiar prywatnych.

Ст. 9.

Гимназии и прогимназии, содержимыя на счет общественных сумм или частных пожертвований, управляются, на одинаковомъ съ казенными учебными заведениями основаніи, назначаемыми отъ Правительства лицами.

ГЛАВА ВТОРАЯ.

Должностныя лица.

Ст. 10.

При гимназии состоятъ слѣдующія должностныя лица: 1) Инспекторъ, 2) Помощникъ Инспектора, 3) Учителя, 4) Врачъ и 5) Письмоводитель. Въ прогимназии полагаются тѣ же должностныя лица, за исключеніемъ Помощника Инспектора.

I. Инспекторъ и его Помощникъ.

Ст. 11.

Инспекторъ гимназии и прогимназии избирается изъ лицъ, получившихъ образованіе въ Университетѣ или другомъ высшемъ учебномъ заведеніи, и обратившихъ на себя вниманіе своею педагогическою опытностію; онъ утверждается въ должности, по представленію Правительственной Коммисіи Народнаго Просвѣщенія, Совѣтомъ Управленія Царства.

Ст. 12.

Инспектору гимназии, равно какъ и прогимназии, подчиняются всѣ служащіе въ оныхъ лица.

Ст. 13.

Главная обязанность Инспектора состоитъ въ надзорѣ какъ за ходомъ преподаванія и воспитанія, такъ и за внѣшнимъ порядкомъ и матеріальнымъ благосостояніемъ ввѣреннаго ему училища и вообще за точнымъ исполненіемъ всѣхъ постановленій, касающихся гимназии или прогимназии.

Ст. 14.

Инспектору гимназии и прогимназии предоставляется:

- 1) предсѣдательствовать въ Педагогическомъ Совѣтѣ;
- 2) избирать, изъ лицъ способныхъ и благонадежныхъ, Учителей и должностныхъ лицъ гимназий или прогимназий и представлять о нихъ Начальнику Учебной Дирекціи, для исходатайствованія у Правительственной Коммисіи Народнаго Просвѣщенія

Art. 9.

Gimnazya i progimnazya utrzymywane kosztem składek ogólnych albo ofiar prywatnych, zarządzane będą na tych samych zasadach jak rządowe zakłady naukowe, przez osoby, które Rząd zamianuje.

ROZDZIAŁ DRUGI.

Osoby należące do składu gimnazjum lub progimnazjum.

Art. 10.

Przy gimnazjum znajdować się mają następujące osoby: 1) Inspektor, 2) Pomocnik Inspektora, 3) Nauczyciele, 4) Lekarz, i 5) Sekretarz. Przy progimnazjum będą także osoby, z wyjątkiem pomocnika Inspektora.

I. Inspektor i jego Pomocnik.

Art. 11.

Inspektor gimnazjum i progimnazjum wybierany być winien z osób, które pobierały nauki w Uniwersytecie lub w innym wyższym zakładzie naukowym, i zwróciły na siebie uwagę przez swe pedagogiczne doświadczenie; zatwierdzany zaś w obowiązkach na przedstawienie Kommissyi Rządowej Oświecenia Publicznego przez Radę Administracyjną Królestwa.

Art. 12.

Inspektorowi gimnazjum, jak również i progimnazjum, podlegać mają wszystkie osoby przy tych zakładach w służbie zostające.

Art. 13.

Główny obowiązek Inspektora polega na czuwaniu tak nad biegiem wykładu nauk i wychowania, jako też nad porządkiem zewnętrznym i dobrym bytem materyalnym powierzonego mu zakładu, a w ogólności nad ściśłym wykonywaniem wszystkich postanowień, dotyczących gimnazjum lub progimnazjum.

Art. 14.

Inspektorowi gimnazjum i progimnazjum służy prawo:

- 1) prezydować w Radzie pedagogicznój;
- 2) wybierać z pomiędzy osób zdolnych i godnych zaufania, Nauczycieli i inne osoby należące do składu gimnazjów lub progimnazjów, oraz przedstawiać je Naczelnikowi Dyrekcyi Naukowej, dla wyjednania u Kommissyi Rządowej Oświecenia Publicznego

утверждения въ должности избранных Учителей и других должностных лиц, кромѣ письмоводителя, который утверждается въ должности самим Начальником Учебной Дирекціи;

3) аттестовать всѣхъ служащихъ подъ его вѣдѣніемъ лицъ предъ Начальникомъ Учебной Дирекціи и представлять ихъ къ наградамъ;

4) представлять подчиненныхъ ему лицъ Начальнику Учебной Дирекціи къ увольненію отъ должности за выслугою срока на пенсію или за неспособностію;

5) представлять Начальнику Учебной Дирекціи объ увольненіи служащихъ при заведеніи должностныхъ лицъ въ отпускъ, на основаніи дѣйствующихъ по этому предмету въ Царствѣ узаконеній;

6) сноситься съ мѣстными начальствами по всѣмъ дѣламъ, не требующимъ разрѣшенія Начальника Учебной Дирекціи, и

7) опредѣлять и увольнять какъ писца, такъ и нижнихъ служащихъ, и назначать имъ жалованье изъ общей суммы, положенной на этотъ предметъ по штату.

Ст. 15.

Инспекторъ, по представленію Начальника Учебной Дирекціи и съ утвержденія Правительственной Коммисіи Народнаго Просвѣщенія, можетъ преподавать одинъ изъ учебныхъ предметовъ, съ особымъ за то вознагражденіемъ по штату.

Ст. 16.

По званію Предсѣдателя Педагогическаго Совѣта, Инспекторъ опредѣляетъ время обыкновенныхъ его засѣданій; созываетъ Совѣтъ въ чрезвычайныхъ случаяхъ, по своему усмотрѣнію; предлагаетъ на обсужденіе свои предположенія по учебной и воспитательной части; соблюдаетъ очередь при разсмотрѣніи вопросовъ, вносимыхъ другими членами; направляетъ пренія, слѣдитъ за правильностію и порядкомъ засѣданій и объявляетъ опредѣленія Совѣта.

Ст. 17.

Помощникъ Инспектора гимназій избирается Инспекторомъ изъ числа отличающихся педагогическою опытностію Учителей наукъ и языковъ, и, по представленію Начальника Учебной Дирекціи, утверждается въ этомъ званіи Правительственною Коммисіею Народнаго Просвѣщенія.

затверждения takowych в obowiązках, oprócz Sekretarza, którego zatwierdza в obowiązках sam Naczelnik Dyrekcyi Naukowej;

3) аттестować przed Naczelnikiem Dyrekcyi Naukowej wszystkie osoby в służbie pod jego zawiadywaniem zostające i przedstawiać osoby te do nagród;

4) przedstawiać podwładne mu osoby Naczelnikowi Dyrekcyi Naukowej do uwolnienia od obowiązków, z powodu wysłużenia przez nie lat przepisanych na pensję lub dla nieudolności;

5) przedstawiać Naczelnikowi Dyrekcyi Naukowej osoby służące przy zakładzie do urlopów, на zasadzie obowiązujących в tym przedmiocie przepisów в Królestwie;

6) znosić się z miejscowymi władzami we wszystkich interesach nie wymagających decyzji Naczelnika Dyrekcyi Naukowej, i

7) przyjmować i uwalniać tak kopistę, jako też służbę niższą i wyznaczać im płacę z ogólnego funduszu, на ten cel в etacie zamieszczonego.

Art. 15.

Inspektor, на представienie Naczelnika Dyrekcyi Naukowej i з затвердження Kommissyi Rządowej Oświecenia Publicznego, może wykładać jeden з przedmiotów naukowych, за oddzielném за to, według etatu, wynagrodzeniem.

Art. 16.

Inspektor jako prezydujący в Radzie pedagogicznej, wyznacza termina zwyczajnych jej posiedzeń; zwołuje Radę в wypadkach nadzwyczajnych, podług swego uznania; oddaje pod rozagę wnioski swoje, części naukowe i wychowawczej dotyczące; przestrzega kolejnego roztrząsania kwestyj wnoszonych przez innych członków; kieruje dyskusyą; pilnuje regularności i porządku posiedzeń i ogłasza uchwały Rady.

Art. 17.

Pomocnika Inspektora gimnazjum wybiera Inspektor з grona odznaczających się doświadczeniem pedagogicznym Nauczycieli umiejętności i języków, затверджа go за в tych obowiązках Kommissya Rządowa Oświecenia Publicznego, на представienie Naczelnika Dyrekcyi Naukowej.

Ст. 18.

Помощник Инспектора, въ случаѣ болѣзни или отсутствія Инспектора, вступаетъ во всѣ его права и обязанности. Въ прогимназіи, въ подобныхъ случаяхъ, Начальникъ Учебной Дирекціи поручаетъ управленіе заведеніемъ одному изъ Учителей.

Ст. 19.

Помощникъ Инспектора гимназіи, будучи вмѣстѣ съ тѣмъ и Учителемъ оной, получаетъ добавочный по штату окладъ сверхъ содержанія по занимаемой имъ должности Учителя.

II. Учители.

Ст. 20.

Предметы ученія въ гимназіяхъ и прогимназіяхъ распределяются между штатными преподавателями. Таковы преподаватели суть: Законоучитель, Учители наукъ и языковъ, Учитель чиstopисанія, черченія и рисованія и Учитель пѣнія.

Ст. 21.

Законоучители Римско-Католическаго исповѣданія въ гимназіяхъ и прогимназіяхъ назначаются Главнымъ Директоромъ Правительственной Коммисіи Народнаго Просвѣщенія, по соглашенію съ Главнымъ Директоромъ Правительственной Коммисіи Внутреннихъ и Духовныхъ Дѣлъ, изъ лицъ свѣтскаго духовенства означеннаго исповѣданія.

Ст. 22.

Преподаваніе Закона Божія ученикамъ Православнаго и другихъ исповѣданій поручается Главнымъ Директоромъ Народнаго Просвѣщенія Законоучителямъ соответственныхъ вѣроисповѣданій, по предварительномъ соглашеніи съ подлежащимъ вѣдомствомъ.

Ст. 23.

Въ преподаватели наукъ и языковъ въ гимназіяхъ и прогимназіяхъ опредѣляются, Правительственною Коммисіею Народнаго Просвѣщенія, лица, имѣющія одобрительные аттестаты объ окончаніи полнаго курса въ Университетѣ или другомъ высшемъ учебномъ заведеніи.

Примѣчаніе. Нѣмецкій и французскій языки могутъ преподавать и лица, не окончившія курса въ высшемъ учебномъ заведеніи, но выдержавшія въ Университетѣ особое

Art. 18.

Pomocnik Inspektora, w razie choroby tegoż lub nieobecności, wstępuje we wszystkie jego prawa i obowiązki. W progimnazyum, w podobnych wypadkach Naczelnik Dyrekcyi Naukowej porucza zarząd zakładu jednemu z Nauczycieli.

Art. 19.

Pomocnik Inspektora gimnazyum będąc w niem zarazem Nauczycielem, obok płacy przywiązanej do posady Nauczyciela, pobiera dodatkową podług etatu płacę.

II. Nauczyciele.

Art. 20.

Przedmioty naukowe w gimnazjach i progimnazjach, rozdzielają się pomiędzy Nauczycieli etatowych. Nauczycielami takimi są: Nauczyciel Religii, Nauczyciel umiejętności i języków, Nauczyciel kalligrafii, rysunków i Nauczyciel śpiewu.

Art. 21.

Nauczycieli Religii Rzymsko-Katolickiego wyznania w gimnazjach i progimnazjach, mianuje Dyrektor Główny Kommissyi Rządowej Oświecenia Publicznego, za porozumieniem się z Dyrektorem Głównym Kommissyi Rządowej Spraw Wewnętrznych i Duchownych, z pomiędzy osób duchowieństwa świeckiego tegoż wyznania.

Art. 22.

Wykład nauki Religii uczniom Prawosławnego wyznania i innych, poruczanym być ma przez Dyrektora Głównego Oświecenia Publicznego, Nauczycielom Religii odpowiednich wyznań, za poprzedniem porozumieniem się z właściwą władzą.

Art. 23.

Nauczycielami umiejętności i języków w gimnazjach i progimnazjach, Kommissya Rządowa Oświecenia Publicznego mianuje osoby posiadające atestaty o należytem ukończeniu pełnego kursu nauk w Uniwersytecie lub w innym wyższym zakładzie naukowym.

Uwaga. Języki niemiecki i francuzki mogą być wykładane przez osoby, które i nie ukończyły kursu nauk w wyższym zakładzie naukowym, lecz wytrzymały w Uniwersytecie

спеціальное испытаніе на званіе Учителей новыхъ языковъ въ гимназіи.

Ст. 24.

Въ Учителя чистописанія, черченія и рисованія, а равно и пѣнія, опредѣляются Начальникомъ Учебной Дирекціи, по представленію Инспектора гимназіи или прогимназіи, лица, доказавшія свое спеціальное знаніе означенныхъ искусствъ и лучшихъ методовъ ихъ преподаванія.

Ст. 25.

Учитель гимнастики опредѣляется Инспекторомъ гимназіи или прогимназіи и получаетъ плату за труды свои изъ суммы, назначенной на этотъ предметъ по штату.

Ст. 26.

Учителямъ дозволяется содержать у себя пансіонеровъ, съ соблюденіемъ правилъ, установленныхъ по сему предмету Правительственною Коммисіею Народнаго Просвѣщенія. Правомъ симъ не могутъ пользоваться ни Инспекторы гимназій и прогимназій, ни Помощники Инспекторовъ гимназій.

Ст. 27.

Инспектору гимназіи и прогимназіи предоставляется, съ разрѣшенія Начальника Учебной Дирекціи, распредѣлять по классамъ, между избранными имъ, Инспекторомъ, преподавателями сихъ заведеній, ближайшій надзоръ за успѣхами и поведеніемъ учениковъ

Ст. 28.

Кромѣ ближайшаго надзора за воспитанниками въ заведеніи, на Учителяхъ лежитъ обязанность, по требованію Инспектора гимназіи или прогимназіи, помогать ему въ наблюденіи за нравственностью и поведеніемъ учащихся и внѣ заведенія, равно какъ и въ поддержаніи надлежащей между ними дисциплины.

III. Прочія должностныя лица.

Ст. 29.

При гимназіи и прогимназіи состоитъ врачъ, утверждаемый въ должности Правительственною Коммисіею Народнаго Просвѣщенія, по представленію Начальника Учебной Дирекціи.

Примѣчаніе. При прогимназіяхъ, находящихся въ городахъ, гдѣ есть мужскія гимназіи, должности врача не полагается, а обязанность его безвозмездно исполняетъ врачъ гимназіи.

особны спецыалны egzamen na stopień Nauczyciela tych języków w gimnazyum.

Art. 24.

Na Nauczycieli kalligrafii, rysunków i śpiewu, Naczelnik Dyrekcyi Naukowej, na przedstawienie Inspektora gimnazyum lub progimnazyum, przyjmować będzie osoby, które udowodnią specjalną znajomość tych sztuk i najlepszej metody ich wykładu.

Art. 25.

Nauczyciel gimnastyki wybierany być ma przez Inspektora gimnazyum lub progimnazyum; i pobierać będzie płacę za swoje zajęcie z funduszu w etacie na to oznaczonego.

Art. 26.

Dozwala się Nauczycielom utrzymywać u siebie pensyonarzy, pod warunkiem zachowania przepisów przez Kommissyę Rządową Oświecenia Publicznego w tym przedmiocie wydanych. Z prawa tego nie mogą korzystać Inspektorowie gimnazjów i progimnazjów, ani Pomocnicy Inspektorów gimnazjów.

Art. 27.

Inspektor gimnazyum i progimnazyum może, za zezwoleniem Naczelnika Dyrekcyi Naukowej, rozdzielać klassami pomiędzy wybranych przez niego Nauczycieli tych zakładów, bliższy nadzór nad postępem w naukach i sprawowaniem się uczniów.

Art. 28.

Oprócz bliższego nadzoru nad uczniami w zakładzie, obowiązkiem jest Nauczycieli, na żądanie Inspektora gimnazyum lub progimnazyum, nieść mu pomoc w czuwaniu nad moralnością i sprawowaniem się uczniów i po za obrębem zakładu, jak również w utrzymywaniu należytej między niemi karności.

III. Inne osoby należące do składu gimnazyum i progimnazyum.

Art. 29.

Przy gimnazyum i progimnazyum znajdować się ma Lekarz, którego zatwierdza w obowiązkach Kommissya Rządowa Oświecenia Publicznego, na przedstawienie Naczelnika Dyrekcyi Naukowej.

Uwaga. Przy progimnazjach po miastach, w których też są gimnazya męskie, nie ma być Lekarz oddzielny, lecz obowiązki te spełniać będzie bezpłatnie Lekarz gimnazyum.

O Zakładach Naukowych.

Ст. 30.

Обязанности врача, кромѣ пользованія учениковъ и постоянной заботливости объ ихъ здоровьи, заключаются въ наблюдении: а) чтобы въ гимназію и прогимназію не поступали ученики, имѣющіе тѣлесные недостатки или болѣзни, препятствующие вступленію въ общественное заведеніе; б) чтобы въ помѣщеніи учебнаго заведенія и въ распредѣленіи времени занятій учениковъ соблюдались, на сколько возможно, гигиеническія условія; и в) чтобы упражненія учениковъ въ гимнастикѣ соображались съ требованіями правильного развитія и укрѣпленія физическихъ силъ юношества. Врачъ обязанъ замѣчанія свои по симъ предметамъ представлять начальству учебнаго заведенія и предъявлять оныя Педагогическому Совѣту, для обсужденія и внесенія въ протоколы его засѣданій. Кромѣ того, на врачѣ лежитъ обязанность пользоваться также безвозмездно всѣхъ служащихъ при заведеніи лицъ.

Примѣчаніе. Врачъ мужской гимназіи или прогимназіи есть, вмѣстѣ съ тѣмъ, и врачъ женской гимназіи и прогимназіи, находящихся въ томъ же городѣ, но получаетъ жалованье только по должности врача мужской гимназіи или прогимназіи.

Ст. 31.

Производство канцелярскихъ дѣлъ въ гимназіи и прогимназіи лежитъ на письмоводителѣ, въ помощь которому въ гимназіи состоитъ писецъ, получающій плату по найму.

ГЛАВА ТРЕТЬЯ.

Учебная часть.

Ст. 32.

Учебный курсъ классическихъ гимназій для польскаго населенія составляютъ слѣдующіе предметы:

- 1) Законъ Божій;
- 2) Польскій языкъ и словесность;
- 3) Русскій языкъ и словесность;
- 4 и 5) Латинскій и греческій языки;
- 6) Математика;
- 7) Физика и космографія;
- 8) Всеобщая исторія;
- 9) Исторія Россіи и Польши;

Art. 30.

Oprócz leczenia uczniów i ciągłej troskliwości o ich zdrowie, obowiązkiem Lekarza jest jeszcze pilnować: a) żeby do gimnazjum i progimnazjum nie wstępowali uczniowie podlegli wadom fizycznym lub chorobom, stojącym na przeszkodzie w przyjęciu tychże do zakładów publicznych; b) żeby w lokalu zakładu naukowego i w rozkładzie czasu na zajęcie się uczniów, zachowane były, o ile można, warunki higieniczne, i c) żeby ćwiczenia uczniów gimnastyczne zastosowane były do potrzeby regularnego rozwijania się i wzmocnienia sił fizycznych młodzieży. Lekarz obowiązany jest postrzeżenia swoje w tych przedmiotach komunikować Zwierzchności zakładu naukowego i przedstawiać takowe Radzie pedagogicznej, w celu rozpoznania i wprowadzenia ich do protokołu jej posiedzeń. Oprócz tego obowiązkiem jest Lekarza leczyć również bezpłatnie wszystkie osoby, w służbie przy zakładzie zostające.

Uwaga. Lekarz gimnazjum lub progimnazjum męskiego ma być zarazem Lekarzem gimnazjum i progimnazjum żeńskiego w temże mieście istniejących, płacę wszakże pobierać będzie przywiązana tylko do obowiązków Lekarza gimnazjum lub progimnazjum męskiego.

Art. 31.

Załatwianie czynności kancelaryjnych w gimnazjum i progimnazjum należy do Sekretarza, któremu do pomocy w gimnazjum ma być dodany kopiista najemny.

ROZDZIAŁ TRZECI.

Część naukowa.

Art. 32.

Kurs nauk w gimnazjach klasycznych dla ludności polskiej stanowią następujące przedmioty:

- 1) Nauka Religii;
- 2) Polski język i literatura;
- 3) Ruski język i literatura;
- 4 i 5) Języki łaciński i grecki;
- 6) Matematyka;
- 7) Fizyka i kosmografia;
- 8) Historia powszechna;
- 9) Historia Rosyy i Polski;

- 10) Всеобщая географія;
- 11) Географія Россійской Имперіи и Царства Польскаго;
- 12) Естественная исторія (краткое наглядное объясненіе трехъ царствъ природы);
- 13) Одинъ изъ новыхъ языковъ: нѣмецкій или французскій, избраніе котораго для каждой гимназіи или прогимназіи предлагается Правительственной Коммисіи Народнаго Просвѣщенія, съ утвержденія Совѣта Управленія Царства;
- 14) Чистописание, черченіе и рисованіе.

Ст. 33.

Въ реальныхъ гимназіяхъ учебный курсъ трехъ низшихъ классовъ, по предметамъ преподаванія и объему ихъ, тождественъ съ курсомъ соотвѣствующихъ классовъ классическихъ гимназій. Въ четырехъ же высшихъ классахъ реальныхъ гимназій преподаются слѣдующіе предметы: а) въ одинаковомъ объемѣ съ классическими гимназіями: 1) Законъ Божій; 2) польскій языкъ и словесность; 3) русскій языкъ и словесность; 4) нѣмецкій или французскій языкъ, и 5) исторія Россіи и Польши; б) въ большемъ объемѣ сравнительно съ классическими гимназіями: 6) математика; 7) физика и космографія; 8) естественная исторія, съ присоединеніемъ къ ней химіи и 9) географія Россійской Имперіи и Царства Польскаго; в) въ меньшемъ объемѣ сравнительно съ классическими гимназіями: 10) латинскій языкъ и 11) всеобщая исторія. Греческій языкъ не преподается въ реальныхъ гимназіяхъ, а въ высшіе классы сихъ гимназій вводится техническое черченіе.

- Примѣчаніе* 1. Исторія и географія Россіи и Польши въ гимназіяхъ и прогимназіяхъ классическихъ и реальныхъ преподаются на рускомъ языкѣ.
2. Къ числу учебныхъ предметовъ въ гимназіяхъ и прогимназіяхъ принадлежатъ пѣніе и гимнастика для желающихъ обучаться этимъ предметамъ.
 3. Ученики гимназій и прогимназій, по желанію родителей, могутъ также обучаться тому изъ новыхъ языковъ, нѣмецкому или французскому, который не будетъ признанъ Совѣтомъ Управленія Царства обязательнымъ, за особую плату, устанавливаемую Педагогическимъ Совѣтомъ, съ утвержденія Начальника Учебной Дирекціи.

- 10) Jeografia powszechna;
- 11) Jeografia Cesarstwa Rossyjskiego i Królestwa Polskiego;
- 12) Historia naturalna (treściwy wykład trzech królestw natury);
- 13) Jeden z nowożytnych języków: niemiecki albo francuzki, którego wybór dla każdego gimnazjum lub progimnazjum pozostawia się Kommissyi Rządowej Oświecenia Publicznego, z zatwierdzenia Rady Administracyjnej Królestwa;
- 14) Kalligrafia i rysunki.

Art. 33.

W gimnazyach realnych kurs nauk w trzech klassach niższych, pod względem wykładu przedmiotów i ich obszerności, ma być jednakowy z kursem w odpowiednich klassach gimnazyów klassycznych. W czterech zaś wyższych klassach gimnazyów realnych wykładane być mają następujące przedmioty: a) w takim samym zakresie jak w gimnazyach klassycznych: 1) nauka Religii, 2) język polski i literatura, 3) język ruski i literatura, 4) język niemiecki lub francuzki, i 5) historia Rossyi i Polski; b) w zakresie większym w porównaniu z gimnazyami klassycznymi: 6) matematyka, 7) fizyka i kosmografia, 8) historia naturalna, z dołączeniem do niej chemii, 9) jeografia Cesarstwa Rossyjskiego i Królestwa Polskiego; c) w zakresie mniejszym w porównaniu z gimnazyami klassycznymi: 10) język łaciński, i 11) historia powszechna. Język grecki nie ma być wykładany w gimnazyach realnych, a w wyższych klassach tychże gimnazyów wprowadzone być winny rysunki techniczne.

- Uwaga* 1. Historia i jeografia Rossyi i Polski w gimnazyach i progimnazyach klassycznych i realnych wykładane być mają w języku ruskim.
2. Do rzędu przedmiotów naukowych w gimnazyach i progimnazyach należy śpiew i gimnastyka, dla życzących uczyć się tych przedmiotów.
 3. Uczniowie gimnazyów i progimnazyów, na żądanie rodziców, mogą też uczyć się tego z nowożytnych języków, niemieckiego lub francuzkiego, który nie będzie uznany przez Radę Administracyjną Królestwa jako obowiązujący, a to za oddzielną opłatą, ustanowić się mającą przez Radę pedagogiczną, z zatwierdzenia Naczelnika Dyrekcyi Naukowej.

Ст. 34.

Въ гимназіяхъ классическихъ и реальныхъ ученикамъ высшаго класса, предъ выпускомъ ихъ, сообщаются Инспекторомъ или преподающимъ исторію Россіи и Польши Учителемъ, въ краткомъ изложеніи, по особо составленному по распоряженію Правительственной Коммисіи Народнаго Просвѣщенія учебнику или руководству, свѣдѣнія объ основныхъ законахъ Имперіи и о значеніи разныхъ присутственныхъ мѣстъ Имперіи и Царства.

Ст. 35.

Учебный курсъ классическихъ и реальныхъ прогимназій вполне совпадаетъ съ учебнымъ курсомъ низшихъ четырехъ классовъ соответствующихъ гимназій.

Ст. 36.

Объемъ преподаванія предметовъ учебнаго курса какъ въ гимназіяхъ, такъ и въ прогимназіяхъ, опредѣляется особою инструкціею отъ Правительственной Коммисіи Народнаго Просвѣщенія.

Ст. 37.

Число уроковъ по каждому предмету и распредѣленіе ихъ по классамъ обозначаются въ особыхъ таблицахъ, къ сей статьѣ приложенныхъ, которыя, оставаясь неизмѣнными относительно общаго числа уроковъ по каждому предмету, могутъ, по ближайшему усмотрѣнію Правительственной Коммисіи Народнаго Просвѣщенія, подлежать измѣненіямъ въ распредѣленіи числа уроковъ каждаго предмета по классамъ.

Ст. 38.

Въ каждомъ классѣ гимназіи и прогимназіи полагается, по возможности, не болѣе сорока учениковъ. Въ тѣхъ случаяхъ, когда, за переходомъ изъ низшаго класса, въ какомъ либо классѣ оказалось бы болѣе сорока учениковъ, или когда, при полномъ комплектѣ класса, явились бы желающіе поступить въ этотъ классъ, Начальнику Учебной Дирекціи предоставляется ходатайствовать у Правительственной Коммисіи Народнаго Просвѣщенія, о раздѣленіи класса на параллельныя отдѣленія и объ испрошеніи въ случаѣ надобности, у Совѣта Управленія нужныхъ на то средствъ.

Ст. 39.

Время ежедневнаго начатія уроковъ въ гимназіяхъ и прогим-

Art. 34.

W gimnazyach klassycznych i realnych, uczniom najwyższej klasy, przed ich ostatecznym wyjściem, mają być w krótkim wykładzie, przez Inspektora lub Nauczyciela historii Rosyjskiej i Polskiej, udzielone według przewodnika lub podręcznika, umyślnie na ten cel z rozporządzenia Kommissyi Rządowej Oświecenia Publicznego ułożonego, wiadomości o zasadniczych prawach Cesarstwa i o znaczeniu różnych władz rządowych Cesarstwa i Królestwa.

Art. 35.

Kurs nauk w klassycznych i realnych progimnazyach odpowiada zupełnie kursowi nauk w czterech klassach niższych takichże gimnazyów.

Art. 36.

Obszerność wykładu przedmiotów stanowiących kurs nauk tak w gimnazyach jak i progimnazyach, wskazana zostanie osobną instrukcją, wydać się mającą przez Kommissyę Rządową Oświecenia Publicznego.

Art. 37.

Liczba lekcyj w każdym przedmiocie i rozkład ich na klasy oznaczone są w oddzielnych wykazach, do niniejszego artykułu dołączonych, które nie ulegając zmianie co do ogólnej liczby lekcyj w każdym przedmiocie, mogą wszakże, według bliższego uznania Kommissyi Rządowej Oświecenia Publicznego, zmienione być pod względem rozkładu liczby lekcyj w każdym przedmiocie na klasy.

Art. 38.

W każdej klassie gimnazyalnej lub progimnazyalnej nie ma być, o ile można, więcej nad czterdziestu uczniów. W razach atoli, gdyby, z powodu przejścia z klasy niższej, okazało się w którejkolwiek klassie więcej niż czterdziestu uczniów, albo gdyby przy pełnym komplecie klasy, zgłosili się życzący postąpić do tej klasy, Naczelnik Dyrekcyi Naukowej może uczynić do Kommissyi Rządowej Oświecenia Publicznego przedstawienie, o podział klasy na paralelne oddziały i o wyjednanie, w konieczności, u Rady Administracyjnej potrzebnych na to środków.

Art. 39.

Czas każdodziennego rozpoczęcia lekcyj w gimnazyach i pro-

назіяхъ опредѣляется особою инструкціею отъ Правительственной Коммисіи Народнаго Просвѣщенія.

Ст. 40.

Ученіе продолжается въ теченіе цѣлаго года, за исключеніемъ воскресныхъ и праздничныхъ дней и вакацій, лѣтнихъ и зимнихъ, изъ коихъ на первый назначается шесть недѣль, а на вторыя двѣ недѣли. Сверхъ того, ученіе прекращается на Страстной и Свѣтлой недѣлѣ Пасхи.

Ст. 41.

Учебный годъ начинается 3 (15) Августа и оканчивается 18 (30) Іюня.

Ст. 42.

По окончаніи учебнаго года, въ каждой гимназій и прогимназій происходитъ публичный актъ, на которомъ: читается отчетъ о состояніи и дѣятельности учебнаго заведенія за минувшій годъ, объявляются имена учениковъ, удостоенныхъ перевода въ высшіе классы, раздаются награды ученикамъ, отличившимся успѣхами и поведеніемъ, и аттестаты окончившимъ съ успѣхомъ полный курсъ гимназій и окончившимъ курсъ прогимназій. На актѣ могутъ быть произносимы рѣчи членами Педагогическаго Совѣта, предварительно разсмотрѣнныя Совѣтомъ и одобренныя Начальникомъ Учебной Дирекціи.

Ст. 43.

Каждая гимназія должна имѣть: 1) библіотеку, состоящую: а) изъ книгъ, могущихъ способствовать обогащенію Учителей познаніями, и б) изъ книгъ, предназначенныхъ для употребленія учащимися; 2) физическій кабинетъ; 3) необходимыя пособія по естественной исторіи; 4) достаточное количество географическихъ картъ и глобусовъ, чертежей, рисунковъ и моделей для рисованія; 5) гимнастическіе снаряды, и 6) музыкальныя ноты. При реальной гимназій, сверхъ сего, должна находиться химическая лабораторія. Прогимназій должны быть снабжены тѣми же учебными пособіями, за исключеніемъ физическаго кабинета и химической лабораторіи.

Ст. 44.

Библіотека поручается библіотекарю, избираемому Педагогическимъ Совѣтомъ, на два года, изъ преподавателей. Прочія же учебныя пособія состоятъ, по принадлежности ихъ къ тому или

гимназій означены zostane osobną instrukcją, wydać się mającą przez Kommissję Rządową Oświecenia Publicznego.

Art. 40.

Wykład nauk trwać ma przez ciąg całego roku, wyjąwszy dnie niedzielne i uroczyste, oraz wakacje letnie i zimowe, z których na pierwsze przeznaczają się sześć tygodni, a na drugie dwa tygodnie. Oprócz tego, wykład nauk zawiesza się przez czas Świąt Wielkanocnych od Kwietnia do Przewodni niedzieli.

Art. 41.

Rok szkolny rozpoczynać się ma dnia 3 (15) Sierpnia, a kończyć się z dniem 18 (30) Czerwca.

Art. 42.

Po upływie roku szkolnego, w każdym gimnazjum i progimnazjum odbywać się ma akt uroczysty, na którym odczytanem będzie publicznie sprawozdanie za rok ubiegły, o stanie i działalności zakładu naukowego; ogłoszone zostaną nazwiska uczniów, otrzymujących promocję do klas wyższych; rozdawane będą nagrody uczniom, którzy odznaczyli się postępem w naukach i sprawowaniem, oraz patenta tym, którzy z pożytkiem ukończyli cały kurs nauk w gimnazjum lub w progimnazjum. Na akcie członkowie Rady pedagogicznej mogą mieć mowę, po uprzednim przejrzeniu takowych w Radzie i przyjęciu przez Naczelnika Dyrekcji Naukowej.

Art. 43.

Każde gimnazjum powinno posiadać: 1) bibliotekę, składającą się: a) z dzieł, mogących posłużyć Nauczycielom do rozszerzenia swych wiadomości, i b) z książek przeznaczonych do użytku uczącej się młodzieży; 2) gabinet fizyczny; 3) przedmioty pomocnicze niezbędne przy wykładzie historii naturalnej; 4) dostateczną ilość map jeograficznych i globusów, planów, rysunków i modeli do rysunku; 5) przyrządy do gimnastyki, i 6) nuty muzyczne. Przy gimnazjum realnem, oprócz tego, znajdować się winno laboratorium chemiczne. Progimnazya powinny być zaopatrzone w takie same pomoce naukowe, z wyłączeniem gabinetu fizycznego i laboratorium chemicznego.

Art. 44.

Biblioteka ma być powierzona bibliotekarzowi, którego wybiera Rada pedagogiczna na lat dwa, z grona Nauczycieli. Inne zaś pomoce naukowe, podług przedmiotu, do którego należą, po-

другому предмету, въ вѣдѣніи преподавателей сихъ предметовъ. При храненіи и выдачѣ для чтенія книгъ служатъ руководствомъ правила, составленныя Педагогическимъ Совѣтомъ и утвержденныя Начальникомъ Учебной Дирекціи. За завѣдываніе бібліотекою полагается особая плата, опредѣленная въ штатѣ.

ГЛАВА ЧЕТВЕРТАЯ.

Учащіеся.

Ст. 45.

Въ гимназіи и прогимназіи принимаются дѣти всѣхъ состояній.

Ст. 46.

Поступающіе въ гимназію или прогимназію должны представить Инспектору заведенія свидѣтельство о своемъ возрастѣ и о званіи; медицинское же свидѣтельство поступавшихъ въ томъ, что имъ привита оспа и что они не имѣютъ тѣлесныхъ недостатковъ или болѣзней, препятствующихъ вступленію въ общественное заведеніе, дѣлается врачомъ гимназіи или прогимназіи.

Ст. 47.

Въ первый классъ гимназіи и прогимназіи принимаются дѣти, умѣющія читать и писать по польски и по русски, знающія главныя молитвы и изъ ариѳметики сложеніе, вычитаніе и таблицу умноженія. При семъ наблюдается, чтобы въ первый классъ поступали дѣти не моложе 10 лѣтъ. Во всѣ слѣдующіе классы гимназіи и прогимназіи принимаются имѣющіе соотвѣтственные классу познанія и возрастъ.

Ст. 48.

Свидѣтельство объ успѣшномъ окончаніи курса въ прогимназіи, классической или реальной, даетъ право на поступленіе въ 5-й классъ соотвѣтствующей классической или реальной гимназіи, безъ испытанія, если со времени окончанія курса до поступленія въ гимназію прошло не болѣе шести мѣсяцевъ. Въ противномъ случаѣ, желающій продолжать свое образованіе въ гимназіи подвергается испытанію. Пріемъ учениковъ 4-хъ высшихъ классовъ классическихъ гимназій въ соотвѣтствующіе классы реальныхъ гимназій и на оборотъ допускается всякій разъ не иначе, какъ по особому испытанію.

зостają w zawiadywaniu wykładowych te przedmioty. W utrzymaniu ksiąg i wydawaniu ich do czytania, służyć będą za prawidło przepisy, które ułoży Rada pedagogiczna i zatwierdzi Naczelnik Dyrekcyi Naukowej. Za zawiadywanie biblioteką ustanawia się oddzielna płaca, w etacie oznaczona.

ROZDZIAŁ CZWARTY.

Uczniowie.

Art. 45.

Do gimnazjów i progimnazjów przyjmowane będą dzieci wszystkich stanów.

Art. 46.

Wstępujący do gimnazjum lub progimnazjum winni przedstawić Inspektorowi zakładu świadectwo co do wieku i pochodzenia. Poświadczenie zaś lekarskie, że ciż wstępujący mają szczepioną ospę i nie podlegają wadom fizycznym lub chorobom, stanowiącym przeszkodę w przyjęciu ich do zakładu publicznego, udziela Lekarz gimnazjum lub progimnazjum.

Art. 47.

Do pierwszej klasy gimnazjum i progimnazjum przyjmują się dzieci, umiejące czytać i pisać po polsku i po rusku, oraz znające modlitwy głównejsze, arytmetyki: dodawanie, odejmowanie i tabliczkę mnożenia. Przy tém ma być na względzie aby do klasy 1-jej nie były przyjmowane dzieci młodsze jak 10-ciu lat. Do wszystkich klass następnych w gimnazjach i progimnazjach przyjmowaną będzie młodzież usposobienia i wieku odpowiedniego właściwej klassie.

Art. 48.

Świadectwo z ukończonego z pożytkiem kursu nauk w progimnazjum klassycznym lub realnem daje prawo wejścia do klasy 5-jej odpowiedniego klassycznego lub realnego gimnazjum, bez egzaminu, jeśli od czasu ukończenia kursu do wejścia do gimnazjum upłynęło nie więcej nad sześć miesięcy. W razie przeciwnym, życzący dalej kształcić się w gimnazjum podlega egzaminowi. Przyjmowanie uczniów czterech wyższych klass gimnazjów klassycznych do odpowiednich klass gimnazjów realnych i odwrotnie, pozwala się każdy raz, nie inaczej, jak na zasadzie oddzielnego egzaminu.

Ст. 49.

Общій приёмъ учениковъ бываетъ каждый годъ предъ началомъ учебнаго курса; но Педагогическій Совѣтъ, по особо-уважительнымъ причинамъ, можетъ дозволить приёмъ и въ теченіе учебнаго года, если, по предварительномъ испытаніи поступающаго, удостовѣрится, что послѣдній, по своимъ познаніямъ, и развитію, можетъ слѣдовать за курсомъ того класса, въ который желаетъ поступить.

Ст. 50.

Ученики гимназій и прогимназій носятъ форменную одежду, установленную для учащихся въ этихъ заведеніяхъ Царства Польскаго.

Ст. 51.

Съ каждаго ученика гимназій и прогимназій взимается за ученіе: въ Варшавѣ по пятнадцати рублей въ годъ, а въ прочихъ городахъ Царства по двѣнадцати рублей. Плата сія вносится въ Казну Царства по полугодно, впередъ за всякое полугодіе. Непредставившіе, въ теченіе первыхъ двухъ мѣсяцевъ каждаго полугодія, квитанціи во взносъ платы за ученіе увольняются изъ заведенія, но могутъ быть снова приняты, по представленіи квитанціи во взносъ платы за все полугодіе.

Ст. 52.

Педагогическому Совѣту предоставляется освобождать отъ платы за ученіе недостаточныхъ учениковъ, заслуживающихъ того своими успѣхами, прилежаніемъ и поведеніемъ. При этомъ наблюдается, чтобы общее число освобождаемыхъ отъ платы за ученіе составляло не болѣе десяти процентовъ числа всѣхъ учащихся. Освобожденіе отъ платы за ученіе имѣетъ силу въ теченіе одного полугодія.

Ст. 53.

Правила о дисциплинарныхъ взысканіяхъ съ учениковъ гимназій и прогимназій составляются мѣстными Педагогическими Совѣтами и утверждаются, по представленію Начальника Учебной Дирекціи, Правительственною Комисіею Народнаго Просвѣщенія; при чемъ высшую степень наказанія составляетъ исключеніе изъ заведенія, каковому наказанію ученики подвергаются лишь по опредѣленію Педагогическаго Совѣта, съ утвержденія Начальника Учебной Дирекціи.

Art. 49.

Ogólny zapis uczniów odbywa się każdego roku przed rozpoczęciem kursu nauk; jednakże Rada pedagogiczna, z powodów na szczególną uwagę zasługujących, może dozwalać przyjęcia i w ciągu rocznego kursu nauk, gdy z uprzedniego egzaminu kandydata przekona się, że tenże przy swych znajomościach i rozwinięciu, może słuchać kursu w tej klasie, do której przyjętym być pragnie.

Art. 50.

Uczniowie gimnazyów i progimnazyów nosić mają ubranie formy przepisanej dla uczniów tych zakładów w Królestwie Polskiem.

Art. 51.

Od każdego ucznia w gimnazjum i progimnazjum pobierana będzie opłata za naukę, w Warszawie, po piętnaście, a w innych miastach Królestwa po dwanaście rubli na rok. Opłata takowa wnoszoną być ma do Skarbu Królestwa co pół roku, z góry za każde półrocze. Ci, którzy nie złożą w ciągu pierwszych dwóch miesięcy każdego półrocza kwitu z uiszczonej opłaty za naukę, uwalniają się z zakładu; lecz mogą być przyjęci napowrót, gdy przedstawia kwity takowe z uiszczonej opłaty za całe półrocze.

Art. 52.

Rada pedagogiczna mocną będzie uwalniać od opłaty za naukę, uczniów niedostatnich, zasługujących na to swym postępem w naukach, pilnością i sprawowaniem się. Przy tem pilnować winna, aby ogólna liczba uwalniających się od opłaty za naukę wynosiła nie więcej jak dziesiąty procent w stosunku do liczby wszystkich uczniów. Uwolnienie od opłaty za naukę służy na jedno półrocze.

Art. 53.

Przepisy o dyscyplinarnych karach na uczniów gimnazyów i progimnazyów, ułożone być mają przez miejscowe Rady pedagogiczne, i zatwierdzone przez Kommissyę Rządową Oświecenia Publicznego, na przedstawienie Naczelnika Dyrekcyi Naukowej; przy czem najwyższy stopień kary stanowić ma wydalenie z zakładu, które to karze podlegają uczniowie, jedynie na zasadzie uchwały Rady pedagogicznej i z zatwierdzenia Naczelnika Dyrekcyi Naukowej.

Ст. 54.

Въ концѣ каждого учебнаго года ученики подвергаются испытанію изъ всего пройденнаго въ теченіе года, и, по результатамъ этого испытанія, удостоиваются перевода въ высшіе классы.

Ст. 55.

Отмѣтки для опредѣленія степени познаній учениковъ устанавливаются особою инструкціею отъ Правительственной Коммисіи Народнаго Просвѣщенія.

Ст. 56.

Ученики первыхъ шести классовъ, отличные по поведенію и оказавшіе весьма удовлетворительные успѣхи въ русскомъ языкѣ и въ большей части другихъ учебныхъ предметовъ, награждаются книгами. Число наградъ для каждого класса опредѣляется Правительственною Коммисіею Народнаго Просвѣщенія.

Ст. 57.

Ученики, пробывшіе въ одномъ классѣ два года и не удостоенные за тѣмъ перевода въ слѣдующій классъ, увольняются изъ заведенія.

Ст. 58.

Окончательное испытаніе учениковъ, какъ въ гимназіи, такъ и въ прогимназіи, производится въ присутствіи Педагогическаго Совѣта, на основаніи правилъ, составленныхъ симъ Совѣтомъ и утвержденныхъ Правительственною Коммисіею Народнаго Просвѣщенія.

Ст. 59.

Ученики, окончившіе съ успѣхомъ полный курсъ ученія въ гимназіи или въ прогимназіи, получаютъ аттестаты за подписью членовъ Педагогическаго Совѣта и съ приложеніемъ печати учебнаго заведенія. Сверхъ того, для награды отличными по поведенію изъ окончившихъ курсъ въ гимназіи и оказавшими весьма удовлетворительные успѣхи какъ въ русскомъ языкѣ и словесности, такъ и въ большей части другихъ учебныхъ предметовъ, назначаются медали золотыя и серебряныя, число которыхъ опредѣляется Правительственною Коммисіею Народнаго Просвѣщенія.

Ст. 60.

Лица, не обучавшіяся въ гимназіяхъ и прогимназіяхъ, имѣютъ право подвергаться испытанію изъ полнаго курса предметовъ,

Art. 54.

W końcu każdego roku szkolnego, uczniowie mają być poddawani egzaminowi z całorocznego kursu nauk i według rezultatu tego egzaminu, przyznawane sobie mieć będą promocye do klass wyższych.

Art. 55.

Wyrazy jakie winny być używane dla oznaczenia stopnia usposobienia uczniów, przepisze osobna instrukcyja, mająca się wydać przez Kommissyę Rządową Oświecenia Publicznego.

Art. 56.

Uczniowie pierwszych sześciu klass, odznaczający się dobrem sprawowaniem i którzy okazali zupełnie zadowalniający postęp w języku ruskim i w większej części innych przedmiotów naukowych, otrzymają nagrody w książkach. Liczbę nagród dla każdej klasy ustanowi Kommissya Rządowa Oświecenia Publicznego.

Art. 57.

Uczniowie, którzy po dwuletnim pobycie w jednej i tej samej klassie nie otrzymali promocyi do klasy następnej, mają być z zakładu uwalniani.

Art. 58.

Ostateczny egzamen uczniów tak w gimnazjum, jak i w progimnazjum, odbywać się ma w obec Rady pedagogicznej, na zasadzie przepisów ułożonych przez tę Radę i zatwierdzonych przez Kommissyę Rządową Oświecenia Publicznego.

Art. 59.

Uczniowie, którzy ukończyli z pożytkiem pełny kurs nauk w gimnazjum lub progimnazjum, otrzymają attestaty za podpisem Członków Rady pedagogicznej i opatrzone pieczęcią Zakładu naukowego. Nadto, dla wynagrodzenia uczniów odznaczających się wzorowem sprawowaniem, którzy ukończyli kurs nauk w gimnazjum i okazali zupełnie zadowalniający postęp tak w języku ruskim i literaturze, jako też w większej części innych przedmiotów naukowych, przeznaczają się medale złote i srebrne, liczbę których ustanowi Kommissya Rządowa Oświecenia Publicznego.

Art. 60.

Osoby, które nie pobierały nauk w gimnazyach i progimnazyach, mają prawo składać egzamen z całego kursu nauk, wykła-

преподаваемыхъ въ сихъ учебныхъ заведеніяхъ, наравнѣ съ учениками сихъ заведеній и въ одно съ ними время, назначенное для испытаній. Выдержавшіе съ успѣхомъ испытаніе въ полномъ гимназическомъ курсѣ получаютъ въ томъ свидѣтельство.

Примѣчаніе. Испытаніе постороннихъ лицъ изъ полного гимназическаго курса начинается съ русскаго языка и словесности, и оказавшимъ неудовлетворительное знаніе этихъ предметовъ отказывается въ дальнѣйшемъ испытаніи.

ГЛАВА ПЯТАЯ.

Педагогическій Совѣтъ.

Ст. 61.

Для обсужденія вопросовъ, относящихся къ учебной и воспитательной части гимназій и прогимназій, а также для наблюденія за хозяйственною частію ихъ и повѣрки отчетности по оной, состоятъ при этихъ заведеніяхъ Педагогическіе Совѣты.

Ст. 62.

Педагогическій Совѣтъ гимназій и прогимназій составляютъ, подъ предсѣдательствомъ Инспектора, законоучители и всѣ прочіе преподаватели наукъ и языковъ, а также и Учитель чистописанія, черченія и рисованія. Обязанность Секретаря Совѣта исполняетъ одинъ изъ Учителей, избираемый въ эту должность Совѣтомъ на два года, и получающій за то добавочное жалованье по штату.

Примѣчаніе. Въ засѣданія Педагогическаго Совѣта приглашается, по усмотрѣнію предсѣдателя, училищный врачъ, имѣющій въ такомъ случаѣ право голоса наравнѣ съ прочими членами.

Ст. 63.

Предметы занятій Педагогическаго Совѣта суть:

- 1) приѣмъ учениковъ и переводъ ихъ изъ класса въ классъ;
- 2) выдача аттестатовъ ученикамъ, съ успѣхомъ окончившимъ полный гимназическій курсъ, и свидѣтельствъ ученикамъ, окончившимъ курсъ прогимназій;
- 3) выдача свидѣтельствъ постороннимъ лицамъ, выдержавшимъ испытаніе въ полномъ курсѣ гимназій или прогимназій;

danych w pomienionych zakładach naukowych, na równi z uczniami tychże zakładów i w jednym z nimi czasie, wyznaczonym na egzamina. Ci, którzy należą do złożą egzamen z całego gimnazjalnego kursu, otrzymają na to świadectwo.

Uwaga. Egzamina postronnych osób, z całego gimnazjalnego kursu nauk, rozpoczynają się od ruskiego języka i literatury, a tym, którzy okażą niedostateczną znajomość tych przedmiotów odmawia się składanie dalszego egzaminu.

ROZDZIAŁ PIĄTY.

Rada pedagogiczna.

Art. 61.

Dla rozważenia kwestyj, dotyczących części naukowej i wychowawczej w gimnazyach i progimnazyach, oraz dla czuwania nad częścią ekonomiczną tych zakładów i dla sprawdzania ich rachunków, znajdować się będą przy tych zakładach Rady pedagogiczne.

Art. 62.

Radę pedagogiczną gimnazjum i progimnazjum składają, pod przewodnictwem Inspektora, Nauczyciele Religii i wszyscy inni wykładowcy nauki i języki, oraz Nauczyciel kalligrafii i rysunków. Obowiązki Sekretarza Rady spełniać ma jeden z Nauczycieli, którego wybierze Rada na dwa lata, i który za tę czynność otrzymywać będzie dodatek do płacy, podług etatu.

Uwaga. Na posiedzenia Rady pedagogicznej, stosownie do uznania Prezesa, może być wzywany Lekarz zakładu, mający w takim razie prawo głosu na równi z innymi członkami.

Art. 20.

Przedmioty zajęć Rady pedagogicznej są następujące:

- 1) przyjmowanie uczniów i promocyja ich z jednej klasy do 2-jej;
- 2) przyznawanie attestatów uczniom, którzy z pożytkiem ukończyli pełny gimnazjalny kurs nauk, i świadectw tym, którzy ukończyli kurs nauk w progimnazjum;
- 3) wydawanie świadectw postronnym osobom, które złożyły egzamen z całego kursu gimnazjalnego lub progimnazjalnego;

4) опредѣленіе наградъ ученикамъ, отличающимся поведениемъ, прилежаніемъ и успѣхами;

5) освобожденіе недостаточныхъ учениковъ отъ платы за ученіе;

6) опредѣленіе платы съ учениковъ, желающихъ обучаться тому изъ новыхъ языковъ, французскому или нѣмецкому, который не будетъ признанъ Совѣтомъ Управленія Царства обязательнымъ;

7) производство испытаній на званіе домашнихъ и начальныхъ Учителей и учительницъ, и удостоеніе ихъ этого званія;

8) разсмотрѣніе рѣчей, назначаемыхъ для чтенія на публичномъ актѣ;

9) избраніе изъ преподавателей Секретаря Совѣта, равно какъ и библіотекаря;

10) выборъ книгъ для библіотеки, а также составленіе правилъ о порядкѣ храненія и выдачи книгъ изъ библіотеки;

11) выборъ учебныхъ руководствъ и пособій изъ числа одобренныхъ Правительственною Коммисією Народнаго Просвѣщенія;

12) разсмотрѣніе и одобреніе программъ преподаванія по каждому предмету;

13) разсмотрѣніе росписанія еженедѣльныхъ уроковъ по классамъ, составляемаго Инспекторомъ къ началу учебнаго года;

14) соображенія относительно раздѣленія классовъ на параллельныя отдѣленія;

15) составленіе правилъ о дисциплинарныхъ взысканіяхъ съ учащихся;

16) составленіе правилъ о надзорѣ за учениками внѣ училища;

17) разсмотрѣніе годовыхъ отчетовъ по учебной, воспитательной и хозяйственной частямъ, составляемыхъ Инспекторомъ;

18) заключеніе условій на поставку необходимыхъ для заведенія вещей;

19) наблюденіе за правильнымъ употребленіемъ училищныхъ суммъ;

20) ежегодная повѣрка имущества заведенія; и

21) изысканіе и обсужденіе мѣръ, клонящихся къ улучшенію учебной, воспитательной и хозяйственной части заведенія.

4) wyznaczanie nagród uczniom, odznaczającym się sprawowaniem, pilnością i postępem w naukach;

5) uwalnianie uczniów niedostatnich od opłaty za naukę;

6) oznaczenie wysokości opłaty od uczniów, chcących uczyć się tego z nowożytnych języków, to jest francuzkiego lub niemieckiego, który przez Radę Administracyjną Królestwa nie będzie uznany za obowiązujący;

7) odbywanie egzaminów kwalifikacyjnych na stopień Nauczycieli i Nauczycielek domowych i elementarnych, oraz przyznawanie im tego stopnia;

8) przeglądanie mów, które mają być czytane na akcie uroczystym;

9) wybór z grona Nauczycieli Sekretarza Rady, oraz Bibliotekarza;

10) wybór dzieł dla biblioteki, oraz ułożenie przepisów o porządku utrzymywania biblioteki i wydawania z niej książek;

11) wybór naukowych przewodników i pomocy naukowej z liczby zaleconych przez Kommissję Rządową Oświecenia Publicznego;

12) roztrząsanie i przyjmowanie programów wykładu każdego przedmiotu;

13) roztrząsanie rozkładu tygodniowego lekcyj na klasy, projektowanego przez Inspektora na początku roku szkolnego;

14) czynienie wniosków co do podziału klass na paralelne oddziały;

15) ułożenie przepisów o karach dyscyplinarnych na uczniów;

16) ułożenie przepisów o dozorze uczniów po za obrębem zakładu;

17) przejrzenie układanych przez Inspektora sprawozdań rocznych z części naukowej, edukacyjnej i ekonomicznej;

18) zawieranie umów na dostawę potrzebnych dla zakładu przedmiotów;

19) czuwanie nad właściwym szafunkiem funduszów szkolnych;

20) sprawdzanie coroczne inwentarza zakładu, i

21) obmyślanie i ocenianie środków, zmierzających do ulepszeń części naukowej, edukacyjnej i ekonomicznej zakładu.

Ст. 64.

Заключения Педагогического Совета по предметам, означенным в пунктах: 5, 6, 8, 9, 10 и 17 предыдущей статьи, представляются на утверждение Начальника Учебной Дирекции; заключения же Совета по предметам, поименованным в пунктах: 7, 11, 12, 14, 15, 16 и 21, представляются Начальнику Дирекции, для испрошения разрешения Правительственной Комиссии Народного Просвещения.

Ст. 65.

Определение Педагогического Совета по предметам, представленным его окончательному решению, объявляются Инспектором и немедленно приводятся в исполнение.

Ст. 66.

Педагогический Совет собирается в течение учебного года, по крайней мере, один раз в месяц, а в случае необходимости он может быть созываем Председателем и чаще.

Ст. 67.

Для обсуждения и решения дел в Совете требуется присутствие не менее двух третей его членов.

Ст. 68.

Для решения в Совете по большинству голосов. При равенстве голосов перевес дает голос Председателя. Председатель, в случае несогласия с мнением Педагогического Совета, представляет о том Начальнику Учебной Дирекции, а если дело не терпит отлагательства и не превышает власти, предоставленной Совету, то распоряжается по собственному усмотрению и немедленно доносит о своем распоряжении Начальнику Дирекции, представляя ему и журнал Педагогического Совета.

Ст. 69.

Протоколы заседаний Педагогического Совета представляются, в копиях, Начальнику Учебной Дирекции. В случае разногласия членов, если меньшинство пожелает, мнение оно доводится до сведения Начальника Учебной Дирекции.

ГЛАВА ШЕСТАЯ.

Права и преимущества гимназий и прогимназий.

Ст. 70.

Гимназии и прогимназии имеют свою печать с гербом Царства и с надписью: „такой-то гимназии или прогимназии“.

Art. 64.

Uchwały Rady pedagogicznej, dotyczące przedmiotów, oznaczonych w punktach 5, 6, 8, 9, 10 i 17 artykułu poprzedzającego mają być przedstawiane do zatwierdzenia Naczelnikowi Dyrekcji Naukowej. Wnioski zaś tejże Rady, co do przedmiotów wymienionych w punktach 7, 11, 12, 14, 15, 16 i 21 winny być przedstawiane Naczelnikowi Dyrekcji, dla wyjednania decyzji Komisji Rządowej Oświecenia Publicznego.

Art. 65.

Uchwały Rady pedagogicznej w przedmiotach pozostawionych ostatecznej jej decyzji, objawiane będą przez Inspektora i niezwłocznie wprowadzane w wykonanie.

Art. 66.

Rada pedagogiczna zbierać się będzie w ciągu roku szkolnego, przynajmniej raz na miesiąc, a w razie potrzeby może być i częściej przez Prezydującego zwoływana.

Art. 67.

Do roztrząsania i decydowania przedmiotów w Radzie potrzebna jest obecność przynajmniej dwóch trzecich części jej członków.

Art. 68.

Przedmioty decydowane być mają w Radzie większością głosów. W razie równości zdań, przeważa głos Prezydującego. Jeśli Prezydujący nie podzieli opinii Rady pedagogicznej, wówczas czyni o tem przedstawienie do Naczelnika Dyrekcji Naukowej, a jeśli przedmiot nie cierpi zwłoki i nie przewyższa atrybucyi, służących Radzie, wtedy załatwia go, według własnego uznania, i o wydanem przez siebie rozporządzeniu niezwłocznie donosi Naczelnikowi Dyrekcji, przedstawiając mu zarazem i protokół posiedzenia Rady pedagogicznej.

Art. 69.

Protokoły posiedzeń Rady pedagogicznej przedstawiane być winny w kopii Naczelnikowi Dyrekcji Naukowej. W razach różności zdań członków, jeśli zażąda mniejszość, zdanie jej ma być zakomunikowane Naczelnikowi Dyrekcji Naukowej.

ROZDZIAŁ SZÓSTY.

Prawa i prerogatywy gimnazyów i progimnazyów.

Art. 70.

Gimnazya i progimnazya mieć będą swoją pieczęć z herbem Królestwa i z napisem: „takie to gimnazjum lub progimnazjum“.

Ст. 71.

Гимназіи и прогимназіи освобождаются отъ употребленія гербовой бумаги и отъ уплаты штемпельныхъ пошлинъ по совершаемымъ какъ отъ имени ихъ, такъ и въ пользу ихъ актамъ, и вообще по всѣмъ касающимся до нихъ дѣламъ.

Ст. 72.

Посылаемая подъ печатью гимназій и прогимназій официальныя бумаги и посылки принимаются на почту на основаніи общихъ установленныхъ по сему предмету для казенныхъ пакетовъ правилъ.

Ст. 73.

Зданія учебнаго вѣдомства и городскія, занимаемая гимназіями и прогимназіями, въ отношеніи къ освобожденію ихъ отъ квартирной повинности, какъ денежной такъ и натуральной, а равно и отъ другихъ податей, подчиняются существующимъ по сему предмету въ Царствѣ Польскомъ постановленіямъ относительно всѣхъ вообще казенныхъ зданій.

Ст. 74.

Лица, служащія при гимназіяхъ и прогимназіяхъ по учебной части, пользуются эмеритальными правами, предоставленными служащимъ по этой части.

Ст. 75.

Прочія должностныя лица, служащія при гимназіяхъ и прогимназіяхъ, пользуются, въ отношеніи къ эмеритурѣ, правами и преимуществами, предоставленными служащимъ по гражданской части въ Царствѣ Польскомъ.

Ст. 76.

Ученики двухъ высшихъ классовъ гимназій, во время нахожденія ихъ въ этихъ классахъ, освобождаются отъ рекрутской повинности, если они пробыли въ гимназіи не менѣе трехъ лѣтъ.

Ст. 77.

Ученики классическихъ и реальныхъ гимназій, окончившіе съ аттестатомъ курсъ ученія, а равно и постороннія лица, получившія свидѣтельство о знаніи полного курса этихъ гимназій, могутъ поступать въ Варшавскую Главную Школу и другія высшія учебныя заведенія Имперіи и Царства, на основаніи изданныхъ для сихъ заведеній уставовъ и постановленій.

Art. 71.

Gimnazya i progimnazya uwalniają się od użycia papieru stemplowego i od opłat stemplowych przy sporządzaniu tak w ich imieniu, jak i na ich rzecz aktów, tudzież w ogóle we wszystkich czynnościach dotyczących tych zakładów.

Art. 72.

Przesyłające się pod pieczęcią gimnazyów i progimnazyów urzędowe expedyce i posyłki, przyjmowane być mają na pocztę, na zasadzie ogólnych przepisów ustanowionych w tym przedmiocie dla rządowych expedycyj.

Art. 73.

Gmachy do władzy edukacyjnej należące i miejskie, zajmowane przez gimnazya i progimnazya, pod względem uwolnienia ich od powinności kwaterunkowej tak w pieniądzach, jak i w naturze, oraz i od innych podatków, podlegają istniejącym w tej mierze w Królestwie Polskiem przepisom co do wszystkich w ogóle gmachów rządowych.

Art. 74.

Osoby zostające w służbie przy gimnazjum lub progimnazjum po części naukowej, korzystać będą z praw emerytalnych, zapewnionych służącym po tej części.

Art. 75.

Inne osoby służące przy gimnazyach i progimnazyach, pod względem emerytury, korzystają z praw i prerogatyw, zapewnionych osobom zostającym w służbie cywilnej w Królestwie Polskiem.

Art. 76.

Uczniowie dwóch klass wyższych gimnazyalnych, przez czas pobytu swego w tych klassach, wolni są od poboru do wojska, jeżeli uczęszczali do gimnazjum nie mniej jak trzy lata.

Art. 77.

Uczniowie gimnazyów klassycznych i realnych, którzy zattestatem ukończyli kurs nauk, również osoby postronne, które uzyskały świadectwo o znajomości całego kursu nauk tych gimnazyów, mogą być przyjmowani do Szkoły Głównej Warszawskiej i do innych wyższych zakładów naukowych Cesarstwa i Królestwa, na zasadzie wydanych dla tych zakładów ustaw i postanowień.

Ст. 78.

Постановленіями, заключающимися въ настоящемъ Уставѣ, который долженъ быть внесенъ въ Дневникъ Законовъ, замѣняются вполнѣ соотвѣтственные главы раздѣла II Устава 8 (20) Мая 1862 года о общественномъ воспитаніи въ Царствѣ Польскомъ, и отмѣняются всѣ другія постановленія и распоряженія, съ настоящимъ Уставомъ несогласныя.

Министръ Статсъ-Секретарь (подписано) *В. Платоновъ*.

Приложение 1-е къ № 68-му.

На подлинномъ Собственною Его Императорскаго Величества рукою написано: „Быть по сему“.

Въ С.-Петербургѣ,
5 (17) Января 1866 года.

Контрасигнировалъ: Министръ Статсъ-Секретарь *В. Платоновъ*.

ШТАТЫ МУЖСКИХЪ ГИМНАЗІЙ И ПРОГИМНАЗІЙ ДЛѢ ПОЛЬСКАГО НАСЕЛЕНІЯ.

I. Штаты классическихъ гимназій.

№		Число лицъ	Жалованье		Классы должностей	Эмеритальные права
			Одному	Всѣмъ		
			Рубли сер.			
1	Инспектору (при казенной квартирѣ)	1	1,500	1,500	VI	По учебной службѣ.
2	Помощнику Инспектора (онъ же и Учитель) добавочныхъ	1	300	300	VII	
3	Законоучителю Римско-Католическаго исповѣданія	1	800	800	—	
4	Учителямъ русскаго языка и словесности, равно какъ исторіи и географіи Россіи и Польши	2	1,500	3,000	VIII	

Art. 78.

Przepisami, zawartemi w niniejszej ustawie, która winna być zamieszczoną w Dzienniku Praw, zastępują się w zupełności odpowiednie rozdziały działu II-go ustawy z dnia 8 (20) Maja 1862 roku o wychowaniu publicznem w Królestwie Polskiem, i znoszą się wszelkie inne postanowienia i rozporządzenia z niniejszą ustawą niezgodne.

Minister Sekretarz Stanu (podpisano) *W. Platonow*.

1-szy Annex do Nr. 68-go.

Na oryginale własną Jego CESARSKO-KRÓLEWSKIEJ MOŚCI ręką napisano: „Ma być według tego“.

w Petersburgu,
d. 5 (17) Stycznia 1866 r.

przez CESARZA I KRÓLA,
Minister Sekretarz Stanu (podpisano) *W. Platonow*.

ETATY GIMNAZJÓW I PROGIMNAZJÓW MĘSKICH DLA LUDNOŚCI POLSKIEJ.

I. Etat gimnazjów klasycznych.

№		Liczba osób	P ł a c a		Klasa urzędu	Prawo do emerytury
			Jednemu	Wszystkim		
			Rubli srebrem			
1	Inspektorowi (obok mieszkania rządowego) .	1	1,500	1,500	VI	Zapewnione służbie naukowej
2	Pomocnikowi Inspektora (zarazem Nauczycielowi) dodatku do płacy	1	300	300	VII	
3	Nauczycielowi Religii wyznania Rzymsko-Katolickiego	1	800	800	—	
4	Nauczycielom russkiego języka i literatury oraz historyi i geografii Rossyi i Polski .	2	1,500	3,000	VIII	

5	Двумъ Учителямъ наукъ и языковъ	2	1,200	2,400	VIII	По учебной службѣ.
6	Тремъ Учителямъ наукъ и языковъ	3	1,000	3,000	VIII	
7	Четыремъ Учителямъ наукъ и языковъ	4	800	3,200	VIII	
8	Учителю чистописанія, черченія и рисованія	1	600	600	IX	
9	Учителю пѣнія	1	200	200	X	По гражданской службѣ.
10	Врачу	1	250	250	VIII	
11	На уроки гимнастики	—	—	150	—	
12	Письмоводителю (онъ же и смотритель зданія)	1	500	500	X	По гражданской службѣ.
13	Добавочнаго жалованья:					
	Инспектору за уроки, если онъ преподаетъ особый предметъ	—	—	250	—	
	Секретарю Совѣта и библиотекаря	2	100	200	—	
14	Педелю	1	150	150	—	
15	На библиотеку, учебныя пособія и награды ученикамъ	—	—	500	—	
16	На канцелярскія принадлежности и на наемъ писца	—	—	350	—	
17	На наемъ прислуги, на отопленіе, освѣщеніе, ремонтъ и содержаніе чистоты зданія и на другіе расходы по заведенію	—	—	900	—	
Итого		—	—	18,250	—	

5	Dwóm Nauczycielom umiejętności i języków	2	1,200	2,400	VIII	Zapewnione służbie naukowej.
6	Trzem Nauczycielom umiejętności i języków	3	1,000	3,000	VIII	
7	Czterem Nauczycielom umiejętności i języków	4	800	3,200	VIII	
8	Nauczycielowi kalligrafii i rysunków	1	600	600	IX	
9	Nauczycielowi śpiewu	1	200	200	X	Służbie administracyjnej.
10	Lekarzowi	1	250	250	VIII	
11	Na lekcyje gymnastyki	—	—	150	—	
12	Sekretarzowi (zarazem Nadzorcy gmachu)	1	500	500	X	Służbie administracyjnej.
13	Na płace dodatkowe:					
	Inspektorowi za lekcyje, jeśli wyklada oddzielny przedmiot	—	—	250	—	
	Sekretarzowi Rady oraz Bibliotekarzowi	2	100	200	—	
14	Pedelowi	1	150	150	—	
15	Na bibliotekę, pomoce naukowe i nagrody dla uczniów	—	—	500	—	
16	Na potrzeby kancelaryjne i na najem Kapiisty	—	—	350	—	
17	Na najem posługi, na opał, światło, restauracyę, i utrzymanie gmachu w porządku i na inne wydatki zakładu	—	—	900	—	
W ogóle		—	—	18,250	—	

II. Штатъ реальныхъ гимназій.

№		Число лицъ	Жалованье		Классы должностей	Эмеритальныя права
			Одному	Всѣмъ		
			Рубли сер.			
1	Инспектору (при казенной квартирѣ) . . .	1	1,500	1,500	VI	По учебной службѣ.
2	Помощнику Инспектора (онъ же и Учитель) добавочныхъ	1	300	300	VII	
3	Законоучителю Римско-Католическаго исповѣданія	1	800	800	—	
4	Учителямъ русскаго языка и словесности, равно какъ исторіи и географіи Россіи и Польши	2	1,500	3,000	VIII	
5	Двумъ Учителямъ наукъ и языковъ	2	1,200	2,400	VIII	
6	Тремъ Учителямъ наукъ и языковъ	3	1,000	3,000	VIII	
7	Четыремъ Учителямъ наукъ и языковъ	4	800	3,200	VIII	
8	Учителю чистописанія, черченія и рисованія	1	800	800	IX	
9	Учителю пѣнія	1	200	200	X	
10	Врачу	1	250	250	VIII	
11	На уроки гимнастики	—	—	150	—	
12	Письмоводителю (онъ же и смотритель зданія)	1	500	500	X	
13	Добавочнаго жалованья:					
	Инспектору за уроки, если онъ преподаетъ особый предметъ	—	—	250	—	По гражданской службѣ.
	Секретарю Совѣта и бібліотекарю	2	100	200	—	

II. Etat gimnazyów realnych.

№		Liczba osób	P ł a c a		Klasa urzędu	Prawo do emerytury
			Jednemu	Wszystkim		
			Rubli srebr.			
1	Inspektorowi (obok mieszkania rządowego)	1	1,500	1,500	VI	Zapewnione służbie naukowej.
2	Pomocnikowi Inspektora (zarazem Nauczycielowi) dodatku do płacy	1	300	300	VII	
3	Nauczycielowi Religii wyznania Rzymsko-Katolickiego	1	800	800	—	
4	Nauczycielom ruskiego języka i literatury, oraz historyi i geografii Rossyi i Polski	2	1,500	3,000	VIII	
5	Dwóm Nauczycielom umiejętności i języków	2	1,200	2,400	VIII	
6	Trzem Nauczycielom umiejętności i języków	3	1,000	3,000	VIII	
7	Czterem Nauczycielom umiejętności i języków	4	800	3,200	VIII	
8	Nauczycielowi kalligrafii i rysunków	1	800	800	IX	
9	Nauczycielowi śpiewu	1	200	200	X	
10	Lekarzowi	1	250	250	VIII	
11	Na lekcyę gimnastyki	—	—	150	—	
12	Sekretarzowi (zarazem Nadzorcy gmachu)	1	500	500	X	
13	Na płace dodatkowe:					
	Inspektorowi za lekcyę, jeżeli wykłada osobny przedmiot	—	—	250	—	
	Sekretarzowi Rady i Bibliotekarzowi	2	100	200	—	

14	Педелю	1	150	150	—	
15	На бібліотеку, учеб- ныя пособія и награ- ды ученикамъ . . .	—	—	700	—	
16	На канцелярскія прина- длежности и на на- емъ писца	—	—	350	—	
17	На наемъ прислуги, ото- пленіе, освѣщеніе, ремонтъ и содержа- ніе чистоты зданія и на другіе расходы по заведенію . . .	—	—	900	—	
Итого		—	—	18,650	—	

III. Штатъ прогимназій (классическихъ и реальныхъ).

№		Число лицъ	Жалованье		Классы долж- ностей	Эмериталь- ныя права
			Одному	Всѣмъ		
			Рубли сер.			
1	Инспектору (при казен- ной квартирѣ) . . .	1	1,200	1,200	VII	По учебной служеб.
2	Законоучителю Римско- Католическаго исповѣданія	1	600	600	—	
3	Учителю русскаго язы- ка, а также исторіи и географіи Россіи и Польши	1	1,200	1,200	VIII	
4	Двумъ Учителямъ наукъ и языковъ	2	1,000	2,000	VIII	
5	Тремъ Учителямъ наукъ и языковъ	3	800	2,400	VIII	
6	Учителю чистописанія, черченія и рисованія . . .	1	600	600	IX	
7	Учителю пѣнія	1	150	150	X	По гражд. службѣ.
8	Врачу	1	200	200	VIII	
9	На уроки гимнастики . . .	—	—	100	—	

14	Pedelowi	1	150	150	—	
15	Na bibliotekę, pomoce naukowe i nagrody dla uczniów	—	—	700	—	
16	Na potrzeby kancel- laryjne i najem Ko- piisty	—	—	350	—	
17	Na najem posługi, na opał, światło, restau- rację i utrzymanie gmachu w porządku, oraz na inne wydat- ki zakładu	—	—	900	—	
W ogóle .		—	—	18,650	—	

III. Etat progimnazyów (klassycznych i realnych).

№		Liczba osób	P ł a c a		Klasa urzędu	Prawo do emerytury
			Jedne- mu	Wszyst- kim		
			Rubli	srebr.		
1	Inspektorowi (obok mie- szkania rządowego)	1	1,200	1,200	VII	Zapewnione służbie naukowej.
2	Nauczycielowi Religii, wyznania Rzymsko- Katolickiego	1	600	600	—	
3	Nauczycielowi języka ruskiego, tudzież hi- storyi i geografii Ros- syi i Polski	1	1,200	1,200	VIII	
4	Dwóm Nauczycielom u- miejętności i języków	2	1,000	2,000	VIII	
5	Trzem Nauczycielom u- miejętności i języków	3	800	2,400	VIII	
6	Nauczycielowi kalligra- fii i rysunków	1	600	600	IX	
7	Nauczycielowi śpiewu . . .	1	150	150	X	
8	Lekarzowi	1	200	200	VIII	
9	Na lekcye gimnastyki . . .	—	—	100	—	

10	Добавочнаго жалованья:					
	Инспектору за уроки, если онъ преподаетъ особый предметъ . . .	—	—	200	—	
	Секретарю Совѣта и библиотечарю . . .	2	75	150	—	
11	Письмоводителю (онъ же и смотритель зда- нія)	1	300	300	XII	По гражд. службѣ.
12	На библиотеку, учеб- ныя пособія и награ- ды ученикамъ . . .	—	—	200	—	
13	На канцелярскія прина- длежности . . .	—	—	100	—	
14	На наемъ прислуги, на отопленіе, освѣще- ніе, ремонтъ и со- держаніе чистоты зданія и на другіе расходы по заведе- нію	—	—	500	—	
	и то го	—	—	9,900	—	

Примѣчаніе 1. Въ 9-ти мужскихъ гимназіяхъ, находящихся въ городахъ: Варшавѣ, Калишѣ, Петроковѣ, Люблинѣ, Радомѣ, Кельцахъ, Плоцкѣ, Сувалкахъ и Ломжѣ, состоятъ штатныя должности законоучителей Православнаго исповѣданія съ окладомъ жалованья по 800 руб. сер. въ годъ. Для вознагражде- нія же преподавателей Закона Божія Православна- го исповѣданія въ тѣхъ среднихъ учебныхъ за- веденіяхъ, въ которыхъ не положено штатныхъ Законоучителей Православнаго исповѣданія, равно какъ и для вознагражденія преподавателей Закона Божія другихъ исповѣданій во всѣхъ вообще мужскихъ среднихъ учебныхъ заведеніяхъ Цар- ства, ежегодно полагается въ смѣтѣ расходовъ по вѣдомству Народнаго Просвѣщенія особая сумма. Вознагражденіе это опредѣляется по числу уроковъ.

2. Расходъ на наемъ и ремонтъ зданій гимназій и про- гимназій производится изъ общей суммы, назначен- ной въ смѣтѣ Комисіи Народнаго Просвѣщенія и распребляемой сею Комисіею согласно потреб- ности.

10	Na płace dodatkowe:					
	Inspektorowi za lekcye, jeśli wykłada oddziel- ny przedmiot . . .	—	—	200	—	
	Sekretarzowi Rady, o- raz Bibliotekarzowi . . .	2	75	150	—	
11	Sekretarzowi (zarazem Nadzorcy gmachu) . .	1	300	300	XII	służbie ad- ministra.
12	Na bibliotekę, pomoce naukowe i nagrody dla uczniów	—	—	200	—	
13	Na potrzeby kancellaryjne	—	—	100	—	
14	Na najem posługi, na opał, światło, resta- uracyę i utrzymanie gmachu w porządku, oraz na inne wydat- ki zakładu	—	—	500	—	
	W ogóle	—	—	9,900	—	

Uwaga 1. W dziewięciu gimnazjach męzkich, istniejących w mia- stach: Warszawie, Kaliszu, Piotrkowie, Lublinie, Rado- miu, Kielcach, Płocku, Suwałkach i Łomży znajdować się mają etatowe posady: Nauczycieli Religii wyznania Prawosławnego, z płacą roczną po rsr. 800. Na wynagrodzenie zaś wykładających naukę Religii wyznania Prawosławnego w tych średnich zakładach naukowych, w których nie ma ustanowionych Nauczycieli etatowych Religii wyznania Prawosławnego, jako też i na wynagro- dzenie wykładających naukę Religii innych wyznań, we wszystkich w ogóle męzkich średnich zakładach nau- kowych w Królestwie, osobny fundusz corocznie zamie- szczanym być ma na budżecie Wydziału Oświecenia Publicznego. Wynagrodzenie to oznaczone będzie we- dług liczby lekcyj.

2. Wydatek na najem i restauracyę gmachów, w których mieszczą się gimnazya i progimnazya, uskuteczniany być ma z ogólnego funduszu, zamieszczonego w budżecie Kom- missyi Oświecenia Publicznego i rozkładanego przez tęż Kommissyę stosownie do potrzeb.

Приложение 2-е къ № 68-му.

(Приложение къ ст. 37.)

Таблицы числа недельных уроковъ въ гимназіяхъ и прогимназіяхъ.

A) Въ классическихъ гимназіяхъ.

Предметы	Классы							Всего часовъ уроковъ въ неделю.
	I	II	III	IV	V	VI	VII	
Законъ Божій	2	2	2	2	2	2	2	14
Польскій языкъ и словесность	4	4	4	3	3	3	3	24
Русскій „ „	4	4	4	3	3	3	3	24
Латинскій „ „	5	5	5	5	5	5	5	35
Греческій „ „	—	—	—	4	6	6	6	22
Нѣмецкій или французскій языкъ	3	3	3	2	2	2	2	17
Математика: ариѳметика, алгебра, геометрія и тригонометрія	3	3	3	3	3	3	4	22
Физика и космографія	—	—	—	—	2	2	2	6
Всеобщая исторія	—	—	2	2	2	2	2	10
Исторія Россіи и Польши	—	—	—	—	2	2	3	7
Всеобщая географія	2	2	2	2	—	—	—	8
Географія Россійской Имперіи и Царства Польскаго	—	—	—	2	2	2	—	6
Естественная исторія	2	3	2	—	—	—	—	7
Чистописаніе, черченіе и рисованіе	5	4	3	2	—	—	—	14
итого	30	30	30	30	32	32	32	216

Примѣчаніе 1. Гимнастика и пѣніе полагаются внѣ класснаго времени.

2. Въ классическихъ прогимназіяхъ число уроковъ распредѣляется согласно съ числомъ уроковъ въ первыхъ четырехъ классахъ настоящей таблицы.

2-gi Annex do Nr. 68-go.

(Annex do artykułu 37-go)

WYKAZY LICZBY LEKCJI TYGODNIOWYCH W GIMNAZJACH I PROGIMNAZJACH.

A) W gimnazyach klassycznych.

Przedmioty	Klasy							Ogół lekcji je-dnogodzin-nych w tygo-dniu
	I	II	III	IV	V	VI	VII	
Nauka Religii	2	2	2	2	2	2	2	14
Polski język i literatura	4	4	4	3	3	3	3	24
Russki język i literatura	4	4	4	3	3	3	3	24
Język łaciński	5	5	5	5	5	5	5	35
„ grecki	—	—	—	4	6	6	6	22
„ niemiecki lub francuzki	3	3	3	2	2	2	2	17
Matematyka: arytmetyka, algebra, geometrya i trygonometrya	3	3	3	3	3	3	4	22
Fizyka i kosmografia	—	—	—	—	2	2	2	6
Historia powszechna	—	—	2	2	2	2	2	10
Historia Roszyi i Polski	—	—	—	—	2	2	3	7
Geografia powszechna	2	2	2	2	—	—	—	8
Geografia Cesarstwa Rosyjskiego i Królestwa Polskiego	—	—	—	2	2	2	—	6
Historia naturalna	2	3	2	—	—	—	—	7
Kalligrafia i rysunki	5	4	3	2	—	—	—	14
Razem	30	30	30	30	32	32	32	216

Uwaga 1. Gimnastyka i śpiew wykładane będą w czasie wolnym od lekcji.

2. W progimnazyach klassycznych liczba lekcji rozłożoną być ma stosownie do liczby lekcji w pierwszych czterech klassach niniejszego wykazu.

Б) Въ гимназіяхъ реальныхъ.

Предметы	Классы							Всего часовъ уроковъ въ недѣлю
	I	II	III	IV	V	VI	VII	
Законъ Божій	2	2	2	2	2	2	2	14
Польскій языкъ и словесность.	4	4	4	3	3	3	3	24
Русскій „ „	4	4	4	3	3	3	3	24
Латинскій языкъ	5	5	5	5	2	2	2	26
Нѣмецкій или французскій языкъ	3	3	3	2	2	2	2	17
Математика: ариметика, алгебра, геометрія, тригонометрія, аналитическая геометрія и начала теоретической механики	3	3	3	3	5	5	5	27
Физика и космографія	—	—	—	—	5	3	4	12
Естественная исторія и химія.	2	3	2	2	2	4	5	20
Всеобщая исторія	—	—	2	2	2	2	1	9
Исторія Россіи и Польши	—	—	—	2	2	2	1	7
Всеобщая географія	2	2	2	2	—	—	—	8
Географія Россійской Имперіи и Царства Польскаго	—	—	—	2	2	2	2	8
Чистописаніе, черченіе и рисованіе	5	4	3	2	2	2	2	20
Итого	30	30	30	30	32	32	32	216

- Примѣчаніе 1. Гимнастика и пѣніе полагаются внѣ класснаго времени.
 2. Въ реальныхъ протимназіяхъ число уроковъ распределяется согласно съ числомъ уроковъ въ первыхъ четырехъ классахъ настоящей таблицы.

В) W gimnazyachъ realnychъ.

Przedmioty	Klasy							Ogół lekcyj jednogodzinnychъ w tygodniu
	I	II	III	IV	V	VI	VII	
Nauka Religii	2	2	2	2	2	2	2	14
Polski język i literatura.	4	4	4	3	3	3	3	24
Russki język i literatura.	4	4	4	3	3	3	3	24
Język łaciński.	5	5	5	5	2	2	2	26
Język niemiecki lub francuzki	3	3	3	2	2	2	2	17
Matematyka: arytmetyka, algebra, geometrya, trygonometrya, geometrya analityczna i początki mechaniki teoretycznej	3	3	3	3	5	5	5	27
Fizyka i kosmografia	—	—	—	—	5	3	4	12
Historia naturalna i chemia	2	3	2	2	2	4	5	20
Historia powszechna	—	—	2	2	2	2	1	9
Historia Roszyi i Polski.	—	—	—	2	2	2	1	7
Geografia powszechna	2	2	2	2	—	—	—	8
Geografia Cesarstwa Roszyjskiego i Królestwa Polskiego	—	—	—	2	2	2	2	8
Kalligrafia i rysunki	5	4	3	2	2	2	2	20
Razem	30	30	30	30	32	32	32	216

- Uwaga 1. Gimnastyka i śpiew wykładane być mają w czasie wolnymъ od lekcyj.
 2. W progimnazyachъ realnychъ liczba lekcyj rozłożoną będzie zgodnie zъ liczbą lekcyj oznaczonychъ w pierwszychъ czterechъ klassachъ niniejszego wykazu.

N° 69.

Уставъ Русскихъ мужскихъ гимназій и прогимназій для Греко-Уніатскаго населенія въ Царствѣ Польскомъ.

(5 (17) Января 1866 года.)

На подлинномъ Собственною Его Императорскаго Величества рукою написано: „*Быть по сему*“.

Въ С.-Петербургѣ,
5 (17) Января 1866 г.

УСТАВЪ РУССКИХЪ МУЖСКИХЪ ГИМНАЗІЙ И ПРОГИМНАЗІЙ ДЛЯ ГРЕКО-УНИАТСКАГО НАСЕЛЕНІЯ ВЪ ЦАРСТВѢ ПОЛЬСКОМЪ.

ГЛАВА ПЕРВАЯ.

Общая положенія.

Ст. 1.

Русскія гимназіи и прогимназіи имѣютъ цѣлю доставить воспитывающемуся въ нихъ Русскому юношеству Греко-Уніатскаго вѣроисповѣданія общее образованіе, въ духѣ своей народности. Вмѣстѣ съ тѣмъ означенныя гимназіи готовятъ къ поступленію въ высшія учебныя заведенія Имперіи и Царства.

Ст. 2.

Соотвѣтственно цѣли Русскихъ гимназій и прогимназій, преподаваніе въ нихъ по всѣмъ предметамъ происходитъ на русскомъ языкѣ, и всѣ лица, служащія въ нихъ по учебно-воспитательной части, должны быть русскіе.

Ст. 3.

По различію предметовъ, содѣйствующихъ общему образованію, и цѣлей гимназическаго обученія, Русскія гимназіи и прогимназіи могутъ быть классическія и реальныя.

Ст. 4.

Въ гимназіи полагается семь классовъ, съ годичнымъ курсомъ для каждого класса.

Примѣчаніе. По мѣрѣ возможности, низшіе четыре класса гимназій помѣщаются отдѣльно отъ высшихъ трехъ классовъ.

N° 69.

Ustawa gimnazyów i progimnazyów męzkich dla ludności Russkiej Greko-Unickiej w Królestwie Polskiem.

(d. 5 (17) Stycznia 1866 roku)

Na oryginale własną Jego Cesarsko-Królewskiej Mości ręką napisano: „*Ma być podług tego*“.

w Petersburgu,
d. 5 (17) Stycznia 1866 r.

przez Cesarza i Króla,
Minister Sekretarz Stanu, (podpisano) W. Platonow.

USTAWA GIMNAZYÓW I PROGIMNAZYÓW MĘZKICH DLA LUDNOŚCI RUSSKIEJ GREKO-UNICKIEJ W KRÓLESTWIE POLSKIM.

ROZDZIAŁ PIERWSZY.

Przepisy ogólne.

Art. 1.

Gimnazya i progimnazya Russkie mają na celu podać młodzieży Russkiej Greko-Unickiego wyznania, nauki w nich pobierającej, sposobność nabycia wykształcenia ogólnego w duchu swjej narodowości. Obok tego gimnazya te przygotowują do wyższych zakładów naukowych Cesarstwa i Królestwa.

Art. 2.

Stosownie do celu gimnazyów i progimnazyów Russkich, wykład wszystkich przedmiotów naukowych ma się w nich odbywać w języku russkim i wszystkie osoby, służące w nich po części naukowo-wychowawczej, winny być pochodzenia russkiego.

Art. 3.

Z powodu różności przedmiotów wpływających na wykształcenie ogólne i ze względu na cel nauki gimnazyalnej, gimnazya i progimnazya Russkie dzielą się na klassyczne i realne.

Art. 4.

Gimnazyum składać się ma z siedmiu klass, z kursem rocznym dla każdej klassy.

Uwaga. W miarę możności, cztery niższe klassy gimnazyalne mieścić się będą oddzielnie od trzech klass wyższych.

Ст. 5.

Кромѣ учреждаемыхъ нынѣ въ городахъ Холмѣ и Бялѣ Русскихъ классическихъ гимназій и прогимназій для русскаго населенія, гимназій и прогимназій классическія и реальныя могутъ быть учреждаемы и въ другихъ мѣстахъ гдѣ, по численности и потребностямъ этого населенія, онѣ признаны будутъ нужными.

Ст. 6.

Прогимназій классическія и реальныя состоятъ изъ четырехъ классовъ, соотвѣствующихъ четыремъ низшимъ классамъ классическихъ и реальныхъ гимназій.

Ст. 7.

Гимназій и прогимназій открываются, по представленію Правительственной Коммисіи Народнаго Просвѣщенія, съ разрѣшенія Совѣта Управленія Царства и состоятъ въ непосредственномъ вѣдѣніи Начальниковъ тѣхъ Учебныхъ Дирекцій, въ предѣлахъ коихъ онѣ находятся.

Ст. 8.

При учрежденіи гимназій и прогимназій, съ классическимъ или реальнымъ курсомъ, Правительственная Коммисія Народнаго Просвѣщенія принимаетъ въ соображеніе мѣстныя потребности и учебныя средства.

Ст. 9.

Русскія гимназій и прогимназій содержатся на счетъ Казны Царства Польскаго.

ГЛАВА ВТОРАЯ.

Должностныя лица.

Ст. 10.

При гимназій состоятъ слѣдующія должностныя лица: 1) Инспекторъ, 2) Помощникъ Инспектора, 3) Учители, 4) Врачъ и 5) Письмоводитель. Въ прогимназій полагаются тѣ же должностныя лица, за исключеніемъ Помощника Инспектора.

I. Инспекторъ и его Помощникъ.

Ст. 11.

Инспекторъ гимназій и прогимназій избирается изъ лицъ, получившихъ образованіе въ Университетѣ или другомъ высшемъ учебномъ заведеніи и обратившихъ на себя вниманіе своею педа-

Art. 5.

Oprócz urządzanych obecnie w miastach Chełmie i Biale Ruskich klassycznych gimnazyów i progimnazyów dla ludności ruskiej, gimnazya i progimnazya klassyczne i realne mogą być urządzane i w innych miejscach, gdzie ze względu na liczbę téj ludności i jéj potrzeby, uznane one będą za niezbędne.

Art. 6.

Progimnazya klassyczne i realne składać się mają z czterech klass, odpowiadających czterem klassom niższym klassycznych i realnych gimnazyów.

Art. 7.

Gimnazya i progimnazya otwierane być mają z decyzji Rady Administracyjnej Królestwa, na przedstawienie Kommissyi Rządowej Oświecenia Publicznego i zostawać będą w bezpośredniem za-wiadywaniu Naczelników tych Dyrekcyj naukowych, w obrębie których one się znajdują.

Art. 8.

Przy urządzaniu gimnazyów i progimnazyów z kursem nauk klassycznym lub realnym, Kommissya Rządowa Oświecenia Publicznego mieć będzie na względzie miejscowe potrzeby i środki naukowe.

Art. 9.

Gimnazya i progimnazya russkie mają być utrzymywane kosztem Skarbu Królestwa Polskiego.

ROZDZIAŁ DRUGI.

Osoby należące do składu gimnazyum lub progimnazyum.

Art. 10.

Do składu gimnazyum należeć mają następujące osoby: 1) Inspektor, 2) Pomocnik Inspektora, 3) Nauczyciele, 5) Lekarz, i 5) Sekretarz. W progimnazyach mają być też same osoby, wyjąwszy pomocnika Inspektora.

I. Inspektor i jego Pomocnik.

Art. 11.

Inspektor gimnazyum i progimnazyum wybierany być powinien z osób, które odebrały wykształcenie w Uniwersytecie, lub w innym wyższym zakładzie naukowym i zwróciły na siebie uwa-

гогическою опытностію. Онъ утверждается въ должности, по представленію Правительственной Коммисіи Народнаго Просвѣщенія, Совѣтомъ Управленія Царства.

Ст. 12.

Инспектору гимназій, равно какъ и прогимназій, подчиняются всѣ служащіе въ оныхъ лица.

Ст. 13.

Главная обязанность Инспектора состоитъ въ надзорѣ какъ за ходомъ преподаванія и воспитанія, такъ и за виѣшнимъ порядкомъ и матеріальнымъ благосостояніемъ вѣреннаго ему училища и вообще за точнымъ исполненіемъ всѣхъ постановленій, касающихся гимназій или прогимназій.

Ст. 14.

Инспектору гимназій и прогимназій предоставляется:

- 1) председательствовать въ Педагогическомъ Совѣтѣ;
- 2) избирать, изъ лицъ способныхъ и благонадежныхъ, Учителей и должностныхъ лицъ гимназій или прогимназій и представлять о нихъ Начальнику Учебной Дирекціи, для исходатайствованія у Правительственной Коммисіи Народнаго Просвѣщенія утвержденія въ должности избранныхъ Учителей и другихъ должностныхъ лицъ, кромѣ Письмоводителя, который утверждается въ должности самимъ Начальникомъ Учебной Дирекціи;
- 3) аттестовать всѣхъ служащихъ подъ его вѣдѣніемъ лицъ предъ Начальникомъ Учебной Дирекціи и представлять ихъ къ наградамъ;
- 4) представлять подчиненныхъ ему лицъ Начальнику Учебной Дирекціи къ увольненію отъ должности за выслугою срока на пенсію или за неспособность;
- 5) представлять Начальнику Учебной Дирекціи объ увольненіи служащихъ при заведеніи лицъ въ отпускъ, на основаніи дѣйствующихъ по этому предмету въ Царствѣ узаконеній;
- 6) сносятся съ мѣстными начальствами по всѣмъ дѣламъ, не требующимъ разрѣшенія Начальника Учебной Дирекціи, и
- 7) опредѣлять и увольнять какъ писца, такъ и низшихъ служителей, и назначать имъ жалованье изъ общей суммы положенной на этотъ предметъ по штату.

Ст. 15.

Инспекторъ, по представленію Начальника Учебной Дирекціи

гѣ свѣмъ доświadczeniem pedagogicznym, a zatwierdzany w obowiązkach, na przedstawienie Kommissyi Rządowej Oświecenia Publicznego, przez Radę Administracyjną Królestwa.

Art 12.

Inspektorowi gimnazyum, jak również i progimnazyum, podlegać mają wszystkie osoby, przy tych zakładach w służbie zostające.

Art. 13.

Główny obowiązek Inspektora polega na czuwaniu tak nad biegiem wykładu nauk i wychowania, jako też nad porządkiem zewnętrznym i dobrym bytem materyalnym powierzonego mu zakładu, a w ogólności nad ścisłym wykonywaniem wszystkich postanowień, dotyczących gimnazyum lub progimnazyum.

Art. 14.

Inspektorowi gimnazyum i progimnazyum służy prawo:

- 1) prezydować w Radzie pedagogicznej;
- 2) wybierać z pomiędzy osób zdolnych i godnych zaufania Nauczycieli i inne osoby zostające w służbie przy gimnazjach i progimnazjach, przedstawiać je Naczelnikowi Dyrekcyi Naukowej, w celu wyjednania u Kommissyi Rządowej Oświecenia Publicznego zatwierdzenia takowych w obowiązkach, oprócz Sekretarza, którego zatwierdza w obowiązkach sam Naczelnik Dyrekcyi Naukowej;
- 3) atestować przed Naczelnikiem Dyrekcyi Naukowej wszystkie osoby, w służbie pod jego zawiadywaniem zostające, i przedstawiać osoby te do nagród;
- 4) przedstawiać podwładne mu osoby Naczelnikowi Dyrekcyi Naukowej do uwolnienia od obowiązków, z powodu wysłużenia przez nie lat przepisanych na pensję, albo dla nieudolności;
- 5) przedstawiać Naczelnikowi Dyrekcyi Naukowej osoby, służące przy zakładzie do urlopów, na zasadzie obowiązujących w téj mierze przepisów w Królestwie;
- 6) znosić się z miejscowymi władzami we wszelkich interessach, nie wymagających decyzji Naczelnika Dyrekcyi Naukowej, i
- 7) przyjmować i uwalniać tak kopistę, jako też służbę niższą, i wyznaczać im płacę z ogólnego funduszu na ten cel w etacie zamieszczonego.

Art. 15.

Inspektor, na przedstawienie Naczelnika Dyrekcyi Naukowej

и съ утверждения Правительственной Комисіи Народнаго Просвѣщенія, можетъ преподавать одинъ изъ учебныхъ предметовъ, съ особымъ за то вознагражденіемъ по штату.

Ст. 16.

По званію Предсѣдателя Педагогическаго Совѣта, Инспекторъ опредѣляетъ время обыкновенныхъ его засѣданій, созываетъ Совѣтъ въ чрезвычайныхъ случаяхъ по своему усмотрѣнію, предлагаетъ на обсужденіе свои предположенія по учебной и воспитательной части, соблюдаетъ очередь при разсмотрѣніи вопросовъ, вносимыхъ другими членами, направляетъ пренія, слѣдитъ за правильностію и порядкомъ засѣданій и объявляетъ опредѣленія Совѣта.

Ст. 17.

Помощникъ Инспектора гимназій избирается Инспекторомъ изъ числа Учителей наукъ и языковъ, отличающихся педагогическою опытностію и, по представленію Начальника Учебной Дирекціи, утверждается въ этомъ званіи Правительственною Комисіею Народнаго Просвѣщенія.

Ст. 18.

Помощникъ Инспектора, въ случаѣ болѣзни или отсутствія Инспектора, вступаетъ во всѣ его права и обязанности. Въ прогимназій, въ подобныхъ случаяхъ, Начальникъ Учебной Дирекціи поручаетъ управленіе заведеніемъ одному изъ Учителей.

Ст. 19.

Помощникъ Инспектора гимназій, будучи вмѣстѣ съ тѣмъ и Учителемъ оной, получаетъ добавочный по штату окладъ, сверхъ содержанія по занимаемой имъ должности Учителя.

II. У ч и т е л и.

Ст. 20.

Предметы ученія въ гимназійхъ и прогимназійхъ распредѣляются между штатными преподавателями. Таковые преподаватели суть: Законоучитель, Учители наукъ и языковъ, Учитель церковнаго пѣнія и Учители чистописанія, черченія и рисованія.

Ст. 21.

Законоучители гимназій и прогимназій назначаются Главнымъ Директоромъ Правительственной Комисіи Народнаго Просвѣщенія, по соглашенію съ Главнымъ Директоромъ Правительствен-

и зъ затверждения Комиссіи Рządowej Оświecenia Publicznego, może wykladać jeden z przedmiotów naukowych, za oddzielnem za to według etatu wynagrodzeniem.

Art. 16.

Inspektor jako Prezes Rady pedagogicznej, wyznacza terminy zwyczajnych jej posiedzeń, zwołuje Radę w wypadkach nadzwyczajnych, podług swego uznania, oddaje pod rozagę wnioski swoje, części naukowej i wychowawczej dotyczące, przestrzega kolejnego porządku w roztrząsaniu kwestyj wnoszonych przez innych członków, kieruje dyskusją, pilnuje regularności i porządku posiedzeń i objawia uchwały Rady.

Art. 17.

Pomocnika Inspektora gimnazjum wybiera Inspektor z grona odznaczających się doświadczeniem pedagogicznym Nauczycieli umiejętności i języków, zatwierdza go zaś w tych obowiązkach, na przedstawienie Naczelnika Dyrekcji Naukowej, Komisya Rządowa Oświecenia Publicznego.

Art. 18.

Pomocnik Inspektora, wrazie choroby tegoż lub nieobecności, wstępuje we wszystkie jego prawa i obowiązki. W progimnazjum, w podobnych wypadkach, Naczelnik Dyrekcji Naukowej porucza zarząd zakładu jednemu z Nauczycieli.

Art. 19.

Pomocnik Inspektora gimnazjum, będąc w niem zarazem i Nauczycielem, obok płacy przywiązanej do posady Nauczyciela, pobierać będzie płacę dodatkową podług etatu.

II. N a u c z y c i e l e.

Art. 20.

Przedmioty naukowe w gimnazjach i progimnazjach rozdzielane być mają pomiędzy Nauczycieli etatowych. Nauczycielami takimi są: Nauczyciel Religii, Nauczyciele umiejętności i języków, Nauczyciel śpiewu cerkiewnego i Nauczyciele kalligrafii i rysunków.

Art. 21.

Nauczycieli Religii w gimnazjach i progimnazjach mianuje Dyrektor Główny Komisji Rządowej Oświecenia Publicznego, za porozumieniem się z Dyrektorem Głównym Komisji Rządowej

ной Комисіи Внутреннихъ и Духовныхъ Дѣлъ, изъ Священниковъ Греко-Уніатскаго вѣроисповѣданія.

Ст. 22.

Преподаваніе Закона Божія ученикамъ Православнаго и другихъ исповѣданій поручается, Главнымъ Директоромъ Правительственной Комисіи Народнаго Просвѣщенія, Законоучителямъ соотвѣтственныхъ вѣроисповѣданій, по предварительномъ соглашеніи съ подлежащимъ вѣдомствомъ.

Ст. 23.

Въ преподаватели наукъ и языковъ въ гимназіяхъ и прогимназіяхъ опредѣляются Правительственною Комисіею Народнаго Просвѣщенія лица, имѣющія одобрительные аттестаты объ окончаніи полного курса въ Университетѣ или другомъ высшемъ учебномъ заведеніи.

Примѣчаніе. Нѣмецкій и французскій языки могутъ преподавать и лица, не окончившія курса въ высшемъ учебномъ заведеніи, но выдержавшія въ Университетѣ особое специальное испытаніе на званіе Учителей новыхъ языковъ въ гимназіи.

Ст. 24.

Въ Учители чистописанія, черченія и рисованія, а равно и пѣнія, опредѣляются Начальникомъ Учебной Дирекціи, по представленію Инспектора гимназій или прогимназій, лица, доказавшія свое специальное знаніе означенныхъ искусствъ и лучшихъ методовъ ихъ преподаванія.

Ст. 25.

Учитель гимнастики опредѣляется Инспекторомъ гимназій или прогимназій и получаетъ плату за труды свои изъ суммы, назначенной на этотъ предметъ по штату.

Ст. 26.

Учителямъ дозволяется содержать у себя пансіонеровъ, съ соблюденіемъ правилъ, установленныхъ по сему предмету Правительственною Комисіею Народнаго Просвѣщенія. Правомъ симъ не могутъ пользоваться ни Инспекторы гимназій и прогимназій, ни Помощники Инспекторовъ гимназій.

Ст. 27.

Инспектору гимназій и прогимназій предоставляется, съ разрѣшенія Начальника Учебной Дирекціи, распредѣлять, по клас-

вѣй Spraw Wewnętrznych i Duchownych, z pomiędzy księży wyznania Greko Unickiego.

Art. 22.

Wykład nauki Religii uczniom Prawosławnego wyznania i innych, poruczany będzie przez Dyrektora Głównego Komisji Rządowej Oświecenia Publicznego, Nauczycielom Religii odpowiednich wyznań, po poprzedniem porozumieniu się z właściwą władzą.

Art. 23.

Wykładającymi nauki i języki w gimnazyach i progimnazyach, Komisya Rządowa Oświecenia Publicznego mianuje osoby, posiadające atestaty o należytem ukończeniu pełnego kursu w Uniwersytecie lub w innym wyższym zakładzie naukowym.

Uwaga. Języki niemiecki i francuzki mogą wykładać osoby, które i nie ukończyły kursu nauk w wyższym zakładzie naukowym, lecz złożyły w Uniwersytecie osobny specjalny egzamen na stopień Nauczyciela tych języków w gimnazyum.

Art. 24.

Na Nauczycieli kalligrafii i rysunków, jak również i śpiewu, Naczelnik Dyrekcyi Naukowej, na przedstawienie Inspektora gimnazyum lub progimnazyum, przyjmować będzie osoby, które udowodniły specjalne swe usposobienie w tych sztukach i znajomość najlepszej metody ich wykładu.

Art. 25.

Nauczyciel gimnastyki wybierany być ma przez Inspektora gimnazyum lub progimnazyum i pobierać będzie płacę za swoje zajęcia, z funduszu na ten cel w etacie oznaczonego.

Art. 26.

Dozwala się Nauczycielom utrzymywać u siebie pensjonarzy, pod warunkiem zachowania przepisów, przez Komisję Rządową Oświecenia Publicznego w tym przedmiocie wydanych. Z prawa tego nie mogą korzystać ani Inspektorowie gimnazyów i progimnazyów, ani pomocnicy Inspektorów gimnazyów.

Art. 27.

Inspektor gimnazyum i progimnazyum może, za zezwoleniem Naczelnika Dyrekcyi Naukowej, rozdzielać klassami pomiędzy wy-

самъ, между избранными имъ, Инспекторомъ, преподавателями сихъ заведеній, ближайшій надзоръ за успѣхами и поведеніемъ учениковъ.

Ст. 28.

Кромѣ ближайшаго надзора за воспитанниками въ заведеніи, на Учителяхъ лежитъ обязанность, по требованію Инспектора гимназій или прогимназій, помогать ему въ наблюденіи за нравственностію и поведеніемъ учащихся и внѣ заведенія, равно какъ и въ поддержаніи между ними надлежащей дисциплины.

III. Прочія должностныя лица.

Ст. 29.

При гимназій и прогимназій состоитъ врачъ, утверждаемый въ должности Правительственною Коммисіею Народнаго Просвѣщенія, по представленію Начальника Учебной Дирекціи.

Примѣчаніе. При прогимназіяхъ, находящихся въ городахъ, гдѣ есть мужскія гимназій, должности врача не полагается, а обязанности его безвозмездно исполняетъ врачъ гимназій.

Ст. 30.

Обязанности врача, кромѣ пользованія учениковъ и постоянной заботливости объ ихъ здоровьи, заключаются въ наблюденіи: а) чтобы въ гимназію и прогимназію не поступали ученики, имѣющіе тѣлесные недостатки или болѣзни, препятствующіе вступленію въ общественное заведеніе; б) чтобы въ помѣщеніи учебнаго заведенія и въ распредѣленіи времени занятій учениковъ соблюдалось, на сколько возможно, гигиеническія условія; и в) чтобы упражненія учениковъ въ гимнастикѣ соображались съ требованіями правильнаго развитія и укрѣпленія физическихъ силъ юношества. Врачъ обязанъ замѣчанія свои по симъ предметамъ представлять начальству учебнаго заведенія и предъявлять оныя Педагогическому Совѣту, для обсужденія и внесенія въ протоколы его засѣданій. Кромѣ того, на врачъ лежитъ обязанность пользоваться, также безвозмездно, всѣхъ служащихъ при заведеніи лицъ.

Ст. 31.

Производство канцелярскихъ дѣлъ въ гимназій и прогимназій лежитъ на письмоводителѣ, въ помощь которому въ гимназій состоитъ писецъ, получающій плату по найму.

branych przez niego Nauczycieli tych zakładów, bliższy nadzór nad postępem w naukach i sprawowaniem uczniów.

Art 28.

Oprócz bliższego nadzoru nad uczniami w zakładzie, obowiązkiem jest Nauczycieli, na żądanie Inspektora gimnazjum lub progimnazjum, pomagać mu w czuwaniu nad moralnością i sprawowaniem się uczniów i po za obrębem zakładu, jak również w utrzymaniu należytej między nimi karności.

III. Inne osoby należące do składu gimnazjum lub progimnazjum.

Art. 29.

Przy gimnazjum i progimnazjum znajdować się ma Lekarz, którego zatwierdza w obowiązkach Kommissya Rządowa Oświecenia Publicznego, na przedstawienie Naczelnika Dyrekcyi Naukowej.

Uwaga. Przy progimnazjach po miastach, w których też są gimnazya męskie, posada Lekarza nie ustanawia się, a obowiązek jego bezpłatnie spełniać ma Lekarz gimnazjum.

Art. 30.

Oprócz leczenia uczniów i ciągłej troskliwości o ich zdrowie, obowiązkiem jest jeszcze Lekarza pilnować: a) żeby do gimnazjów i progimnazjów nie wstępowali uczniowie, podlegli wadom fizycznym lub chorobom, stojącym na przeszkodzie w przyjęciu tychże do zakładów naukowych publicznych; b) żeby w lokalu zakładu naukowego i w rozkładzie czasu na zajęcie się uczniów, zachowane były, o ile można, warunki higieniczne; i c) żeby ćwiczenia uczniów gimnastyczne zastosowane były do potrzeby regularnego rozwijania się i wzmocnienia sił fizycznych młodzieży. Lekarz obowiązany jest postrzeżenia swoje w tych przedmiotach komunikować zwierzchności zakładu naukowego, i przedstawiać takowe Radzie pedagogicznej, w celu rozpoznania i wprowadzenia ich do protokołu jej posiedzeń. Oprócz tego, obowiązkiem jest Lekarza leczyć również bezpłatnie wszystkie osoby w służbie przy zakładzie zostające.

Art. 31.

Załatwianie czynności kancelaryjnych w gimnazjum i progimnazjum, należy do Sekretarza, któremu do pomocy w gimnazjum ma być dodany kopiista najemny.

ГЛАВА ТРЕТЬЯ.

Учебная часть.

Ст. 32.

Учебный курсъ Русскихъ классическихъ гимназій составляютъ слѣдующіе предметы:

- 1) Законъ Божій Греко-Уніатскаго вѣроисповѣданія;
- 2) русскій языкъ съ церковно-славянскимъ и словесность;
- 3 и 4) латинскій и греческій языки;
- 5) математика;
- 6) физика и космографія;
- 7) всеобщая исторія;
- 8) исторія Россіи и Польши;
- 9) всеобщая географія;
- 10) географія Россійской Имперіи и Царства Польскаго;
- 11) естественная исторія (краткое наглядное объясненіе трехъ царствъ природы);
- 12) польскій языкъ;
- 13) одинъ изъ новыхъ языковъ: нѣмецкій или французскій, избраніе котораго, для каждой гимназіи или прогимназіи, представляется Правительственной Коммисіи Народнаго Просвѣщенія съ утвержденія Совѣта Управленія Царства;
- 14) чистописаніе, черченіе и рисованіе, и
- 15) церковное пѣніе.

Ст. 33.

Въ реальныхъ Русскихъ гимназіяхъ учебный курсъ трехъ низшихъ классовъ, по предметамъ преподаванія и объему ихъ, тождественъ съ курсомъ соответственныхъ классовъ классическихъ гимназій. Въ четырехъ же высшихъ классахъ реальныхъ гимназій преподаются слѣдующіе предметы:

а) въ одинаковомъ объемѣ съ классическими гимназіями: 1) Законъ Божій Греко-Уніатскаго вѣроисповѣданія, 2) русскій языкъ съ церковно-славянскимъ и словесность, 3) исторія Россіи и Польши, 4) польскій языкъ, 5) французскій или нѣмецкій языкъ, 6) церковное пѣніе;

б) въ большемъ объемѣ сравнительно съ классическими гимназіями: 7) математика, 8) физика и космографія, 9) естественная

ROZDZIAŁ TRZECI.

Część naukowa.

Art. 32.

Kurs nauk w Russkich gimnazjach klassycznych stanowią następujące przedmioty:

- 1) nauka Religii Greko-unickiego wyznania;
- 2) język ruski z cerkiewno-słowiańskim i literatura;
- 3 i 4) języki łaciński i grecki;
- 5) matematyka;
- 6) fizyka i kosmografia;
- 7) historia powszechna;
- 8) historia Rossyi i Polski;
- 9) geografia powszechna;
- 10) geografia Cesarstwa Rosyjskiego i Królestwa Polskiego;
- 11) historia naturalna (treściwy wykład trzech królestw natury);
- 12) język polski;
- 13) jeden z nowożytnych języków, niemiecki lub francuzki, którego wybór dla każdego gimnazjum lub progimnazjum pozostawia się Kommissyi Rządowej Oświecenia Publicznego, z zatwierdzenia Rady Administracyjnej Królestwa;
- 14) kalligrafia i rysunki, i
- 15) śpiew cerkiewny.

Art. 33.

W Russkich gimnazjach realnych, kurs nauk trzech klass niższych, pod względem wykładu przedmiotów i ich obszerności, ma być jednakowy z kursem odpowiednich klass gimnazjów klassycznych. W czterech zaś wyższych klassach gimnazjów realnych wykładane być mają następujące przedmioty:

a) w takim samym zakresie jak w gimnazjach klassycznych:

- 1) nauka Religii wyznania Greko-unickiego, 2) język ruski z cerkiewno-słowiańskim i literatura, 3) historia Rossyi i Polski, 4) język polski, 5) język francuzki lub niemiecki i 6) śpiew cerkiewny;

b) w zakresie większym w porównaniu z gimnazjami klassycznymi: 7) matematyka, 8) fizyka i kosmografia, 9) historia natu-

исторія, съ присоединеніемъ къ ней химіи, 10) географія Россійской Имперіи и Царства Польскаго;

в) въ меньшемъ объемъ сравнительно съ классическими гимназіями: 11) латинскій языкъ, и 12) всеобщая исторія. Греческій языкъ не преподается въ реальныхъ гимназіяхъ, а въ высшіе классы этихъ гимназій вводится техническое черченіе.

Примѣчаніе 1. Къ числу учебныхъ предметовъ въ гимназіяхъ и прогимназіяхъ принадлежить и гимнастика для желающихъ.

2. Ученики гимназій и прогимназій могутъ также обучаться, по желанію ихъ родителей, тому изъ новыхъ языковъ, нѣмецкому или французскому, который не будетъ признанъ Совѣтомъ Управленія Царства обязательнымъ, за особую плату, устанавливаемую Педагогическимъ Совѣтомъ, съ утвержденія Начальника Учебной Дирекціи.

Ст. 34.

Въ гимназіяхъ классическихъ и реальныхъ, ученикамъ высшаго класса, предъ выпускомъ ихъ, сообщаются, Инспекторомъ или преподающимъ исторію Россіи и Польши Учителемъ, въ краткомъ изложеніи, по особо составленному, по распоряженію Правительственной Коммисіи Народнаго Просвѣщенія, учебнику или руководству, свѣдѣнія объ основныхъ законахъ Имперіи и о значеніи разныхъ присутственныхъ мѣстъ Имперіи и Царства.

Ст. 35.

Учебный курсъ классическихъ и реальныхъ прогимназій вполне совпадаетъ съ учебнымъ курсомъ низшихъ четырехъ классовъ соответствующихъ гимназій.

Ст. 36.

Объемъ преподаванія предметовъ учебнаго курса какъ въ гимназіяхъ, такъ и въ прогимназіяхъ, опредѣляется особою инструкціею отъ Правительственной Коммисіи Народнаго Просвѣщенія.

Ст. 37.

Число уроковъ по каждому предмету и распредѣленіе ихъ по классамъ означены въ особыхъ таблицахъ, къ сей статьѣ приложенныхъ, которыя, оставаясь неизмѣнными относительно общаго числа уроковъ по каждому предмету, могутъ, по ближайшему

рална z dołączeniem do niej chemii, 10) geografia Cesarstwa Rosyjskiego i Królestwa Polskiego;

с) в zakresie mniejszym w porównaniu z gimnazjami klasycznymi: 11) język łaciński, i 12) historia powszechna. Język grecki nie ma być wykładany w gimnazjach realnych, a w wyższych klassach tegoż gimnazjum wprowadzone być winny rysunki techniczne.

Uwaga 1. Do rzędu przedmiotów naukowych w gimnazjach i progimnazjach należy też gimnastyka, dla życzących jej uczyć się.

2. Uczniowie gimnazjów i progimnazjów, na żądanie rodziców, mogą także uczyć się tego z nowożytnych języków, niemieckiego lub francuzkiego, który nie będzie uznany przez Radę Administracyjną Królestwa za obowiązujący, za oddzielną opłatą, ustanowić się mającą przez Radę pedagogiczną, z zatwierdzenia Naczelnika Dyrekcji Naukowej.

Art. 34.

W gimnazjach klasycznych i realnych uczniom klasy najwyższej, przed ich ostatecznem wyjściem, mają być wkrótkim wykładzie, przez Inspektora lub Nauczyciela historii Rossyi i Polski, udzielone, według przewodnika lub podręcznika umyślnie w tym celu z rozporządzenia Kommissyi Rządowej Oświecenia Publicznego ułożonego, wiadomości o zasadniczych prawach Cesarstwa i o znaczeniu różnych władz rządowych Cesarstwa i Królestwa.

Art. 35.

Kurs nauk w progimnazjach klasycznych i realnych odpowiada zupełnie kursowi nauk w czterech klassach niższych takichże gimnazjów.

Art. 36.

Obszerność wykładu przedmiotów, stanowiących kurs nauk tak w gimnazjach jak i progimnazjach, wskaże osobna instrukcja, wydać się mająca przez Kommissję Rządową Oświecenia Publicznego.

Art. 37.

Liczba lekcji w każdym przedmiocie i rozkład ich na klasy oznaczone są w oddzielnych wykazach, do niniejszego artykułu dołączonych, które, nie ulegając zmianie co do ogólnej liczby lekcji w każdym przedmiocie, mogą wszakże, według bliższego u-

усмотрѣнію Правительственной Коммисіи Народнаго Просвѣщенія, подлежатъ измѣненіямъ въ распредѣленіи числа уроковъ каждаго предмета по классамъ.

Ст. 38.

Въ каждомъ классѣ гимназіи и прогимназіи полагается, по возможности, не болѣе сорока учениковъ. Въ тѣхъ случаяхъ, когда, за переходомъ изъ низшаго класса, въ какомъ либо классѣ оказалось бы болѣе сорока учениковъ, или когда, при полномъ комплектѣ класса, явились бы желающіе поступить въ этотъ классъ, Начальнику Учебной Дирекціи предоставляется ходатайствовать у Правительственной Коммисіи Народнаго Просвѣщенія о раздѣленіи класса на параллельныя отдѣленія и объ испрошеніи, въ случаѣ надобности, у Совѣта Управленія Царства, нужныхъ на то средствъ.

Ст. 39.

Время ежедневнаго начатія уроковъ въ гимназіяхъ и прогимназіяхъ опредѣляется особою инструкціею отъ Правительственной Коммисіи Народнаго Просвѣщенія.

Ст. 40.

Ученіе продолжается въ теченіе цѣлаго года, за исключеніемъ воскресныхъ и праздничныхъ дней и вакацій, лѣтнихъ и зимнихъ, изъ коихъ на первые назначается шесть недѣль, а на вторыя—двѣ недѣли. Сверхъ того, ученіе прекращается на Страстной и Свѣтлой недѣль Пасхи.

Ст. 41.

Учебный годъ начинается 3 (15) Августа и оканчивается 18 (30) Іюня.

Ст. 42.

По окончаніи учебнаго года, въ каждой гимназіи и прогимназіи происходитъ публичный актъ, на которомъ читается отчетъ о состояніи и дѣятельности учебнаго заведенія за минувшій годъ, объявляются имена учениковъ, удостоенныхъ перевода въ высшіе классы, раздаются награды ученикамъ, отличившимся успѣхами и поведеніемъ, и аттестаты окончившимъ съ успѣхомъ полный курсъ гимназіи и окончившимъ курсъ прогимназіи. На актъ могутъ быть произносимы рѣчи членами Педагогическаго Совѣта, предварительно рассмотрѣнныя Совѣтомъ и одобренныя Начальникомъ Учебной Дирекціи.

знанія Коммисіи Рządowej Оświecenia Publicznego, być zmienne pod względem rozkładu liczby lekcji z każdego przedmiotu na klasy.

Art. 38.

W każdej klasie gimnazjalnej i progimnazjalnej nie ma być, o ile możliwości, więcej nad czterdziestu uczniów. W razach atoli gdyby z powodu przejścia z klasy niższej, okazało się w którejkolwiek klasie więcej niż czterdziestu uczniów, albo gdyby przy pełnym komplecie klasy, zgłosili się życzący postąpić do tej klasy, Naczelnik Dyrekcji Naukowej może uczynić do Kommissji Rządowej Oświecenia Publicznego przedstawienie, o podział klasy na paralelne oddziały i o wyjednanie, w razie konieczności, u Rady Administracyjnej Królestwa potrzebnych na to środków.

Art. 39.

Czas każdodziennego rozpoczęcia lekcji w gimnazyach i progimnazyach oznaczy oddzielna instrukcja, wydać się mająca przez Kommissję Rządową Oświecenia Publicznego.

Art. 40.

Wykład nauk trwać ma przez ciąg całego roku, z wyjątkiem dni niedzielnych i uroczystych, oraz wakacyj letnich i zimowych, z których na pierwsze przeznaczają się sześć tygodni, a na drugie dwa tygodnie. Oprócz tego, wykład nauk zawiesza się przez czas Świąt Wielkanocnych od Kwietnia do Przewodniej Niedzieli.

Art. 41.

Rok szkolny rozpoczynać się ma dnia 3 (15) Sierpnia, a kończyć się z dniem 18 (30) Czerwca.

Art. 42.

Po upływie roku szkolnego w każdym gimnazyum i progimnazyum odbywać się ma akt uroczysty, na którym odczytanem będzie publicznie sprawozdanie za rok ubiegły, o stanie i działalności zakładu naukowego; ogłoszone zostaną nazwiska uczniów, którzy otrzymali promocję do klas wyższych; rozdawane będą nagrody uczniom, którzy odznaczyli się postępem w naukach i sprawowaniem, oraz attestaty tym, którzy z pożytkiem ukończyli cały kurs nauk w gimnazyum lub w progimnazyum. Na akcie Członkowie Rady pedagogicznej mogą miewać mowy, po uprzednim przejrzeniu takowych w Radzie i przyjęciu przez Naczelnika Dyrekcji Naukowej.

Ст. 43.

Каждая гимназія должна имѣть: 1) библиотеку, состоящую: а) изъ книгъ, могущихъ способствовать обогащенію Учителей познаніями, и б) изъ книгъ, предназначаемыхъ для употребленія учащимися; 2) физическій кабинетъ; 3) необходимыя пособія по естественной исторіи; 4) достаточное количество географическихъ картъ и глобусовъ, чертежей, рисунковъ и моделей для рисованія; 5) гимнастическіе снаряды, и 6) ноты для пѣнія. При реальной гимназіи, сверхъ сего, должна находиться химическая лабораторія. Прогимназіи должны быть снабжены тѣми же учебными пособіями, за исключеніемъ физическаго кабинета и химической лабораторіи.

Ст. 44.

Библиотека поручается библиотекарю, избираемому Педагогическимъ Совѣтомъ, на два года, изъ преподавателей. Прочія же учебныя пособія состоятъ, по принадлежности ихъ къ тому или другому предмету, въ вѣдѣніи преподавателей сихъ предметовъ. При храненіи и выдачѣ для чтенія книгъ служатъ руководствомъ правила, составленныя Педагогическимъ Совѣтомъ и утвержденныя Начальникомъ Учебной Дирекціи. За завѣдываніе библиотекою полагается особая плата, опредѣленная въ штатѣ.

ГЛАВА ЧЕТВЕРТАЯ.

Учащіеся.

Ст. 45.

Въ Русскія гимназіи и прогимназіи принимаются дѣти всѣхъ состояній, преимущественно русскаго происхожденія и Греко-Уніатскаго вѣроисповѣданія.

Ст. 46.

Поступающіе въ гимназію или прогимназію должны представить Инспектору заведенія свидѣтельство о своемъ возрастѣ и о званіи Медицинское же свидѣтельство о поступавшихъ въ томъ, что имъ привита оспа и что они не имѣютъ тѣлесныхъ недостатковъ или болѣзней, препятствующихъ вступленію въ общественное заведеніе, дѣлается врачомъ гимназіи или прогимназіи.

Ст. 47.

Въ первый классъ гимназіи и прогимназіи принимаются дѣти, умѣющія читать и писать по русски, знающія главныя моли-

Art. 43.

KaŹde gimnazjum winno posiadać: 1) bibliotekę składającą się: a) z dzieł, mogących posłużyć Nauczycielom do rozszerzenia swych wiadomości, i b) z książek przeznaczonych do użytku uczącej się młodzieży; 2) gabinet fizyczny; 3) przedmioty pomocnicze, niezbędne przy wykładzie historii naturalnej; 4) dostateczną ilość map geograficznych i globusów, planów, rysunków i modeli do rysunku; 5) przyrządy do gimnastyki, i 6) ноты do śpiewu. Przy gimnazjum realnem, oprócz tego, znajdować się winno laboratorium chemiczne. Progimnazja powinny być zaopatrzone w takie same pomoce naukowe, z wyjątkiem gabinetu fizycznego i laboratorium chemicznego.

Art. 44.

Biblioteka ma być powierzona bibliotekarzowi, którego wybiera Rada pedagogiczna, na lat dwa, z grona Nauczycieli. Inne zaś pomoce naukowe, podług przedmiotu do którego należą, pozostają w zawiadywaniu wykładających te przedmioty. W utrzymywaniu książek i wydawaniu ich do czytania służyć będą za prawo dło przepisy, które ułoży Rada pedagogiczna i zatwierdzi Naczelnik Dyrekcyi Naukowej. Za zawiadywanie biblioteką ustanawia się oddzielna płaca, w etacie zakładu oznaczona.

ROZDZIAŁ CZWARTY.

Uczniowie.

Art. 45.

Do gimnazjów i progimnazjów Russkich mają być przyjmowane dzieci wszystkich stanów, dając pierwszeństwo dzieciom pochodzenia russkiego i wyznania Greko-unickiego.

Art. 46.

Wstępujący do gimnazjum lub progimnazjum winni przedstawić Inspektorowi zakładu świadectwo co do wieku i pochodzenia. Poświadczenie zaś lekarskie, że ciż wstępujący mają szczepioną ospę, i że nie podlegają wadom fizycznym lub chorobom, stanowiącym przeszkodę w przyjęciu ich do zakładu publicznego, udziela Lekarz gimnazjum lub progimnazjum.

Art. 47.

Do pierwszej klasy gimnazjum i progimnazjum przyjmują się dzieci umiejące czytać i pisać po russku, oraz znające modlitwy

твы, а изъ ариѳметики сложеніе, вычитаніе и таблицу умноженія. При семъ наблюдается, чтобы въ первый классъ поступали дѣти не моложе 10 лѣтъ. Во всѣ слѣдующіе классы гимназій и прогимназій принимаются имѣющіе соотвѣтственные классу познанія и возрастъ.

Ст. 48.

Свидѣтельство объ успѣшномъ окончаніи курса въ прогимназій классической или реальной даетъ право на поступленіе въ 5-й классъ классической или реальной гимназій безъ испытанія, если со времени окончанія курса до поступленія въ гимназію прошло не болѣе шести мѣсяцевъ. Въ противномъ случаѣ, желающій продолжать свое образованіе въ гимназій подвергается испытанію. Приѣмъ учениковъ 4-хъ высшихъ классовъ классическихъ гимназій въ соотвѣтствующіе классы реальныхъ гимназій, и на оборотъ, допускается всякій разъ не иначе, какъ по особому испытанію.

Ст. 49.

Общій приѣмъ учениковъ бываетъ каждый годъ предъ началомъ учебнаго курса; но Педагогическій Совѣтъ, по особо-уважительнымъ причинамъ, можетъ дозволять приѣмъ и въ теченіе учебнаго года, если, по предварительномъ испытаніи поступающаго, удостовѣрится, что послѣдній, по своимъ познаніямъ и развитію, можетъ слѣдовать за курсомъ того класса, въ который желаетъ поступить.

Ст. 50.

Ученики гимназій и прогимназій носятъ форменную одежду, установленную для учащихся въ этихъ заведеніяхъ Царства Польскаго.

Ст. 51.

Съ каждаго ученика въ гимназій и прогимназій взимается за ученіе по двѣнадцати рублей въ годъ. Плата сія вносится въ Казну Царства пополугодно, впередъ за всякое полугодіе. Непредставившіе, въ теченіе первыхъ двухъ мѣсяцевъ каждаго полугодія, квитанціи во взносъ платы за ученіе увольняются изъ заведенія, но могутъ быть снова приняты по представленіи квитанціи во взносъ платы за все полугодіе.

Ст. 52.

Педагогическому Совѣту предоставляется освобождать отъ

главнѣйшее, а з арыѳметыки: добаваніе, одѣмваніе и табличкѣ множенія. Przytem ma być na względzie, aby do klasy pierwszej nie były przyjmowane dzieci młodsze, jak dziesięciu lat wieku. Do wszystkich klas następnych w gimnazyach i progimnazyach przyjmowana będzie młodzież mająca usposobienie naukowe i wiek, odpowiednie właściwej klasie.

Art. 48.

Świadectwo z ukończonego z pożytkiem kursu nauk w progimnazjum klasycznym lub realnym, daje prawo wejścia do klasy V ej klasycznego lub realnego gimnazjum, bez egzaminu, jeśli od czasu ukończenia kursu do wejścia do gimnazjum upłynęło nie więcej nad sześć miesięcy. W razie przeciwnym, życzący dalej kształcić się w gimnazjum podlega egzaminowi. Przyjmowanie uczniów 4 wyższych klas gimnazjów klasycznych, do odpowiednich klas gimnazjów realnych i odwrotnie, pozwala się każdy raz nie inaczej, jak na zasadzie osobnego egzaminu.

Art. 49.

Ogólny zapis uczniów odbywa się każdego roku, przed rozpoczęciem kursu nauk; jednakże Rada pedagogiczna, z powodów na szczególną uwagę zasługujących, może dozwalać przyjęcia i w ciągu rocznego kursu nauk, gdy z uprzedniego egzaminu kandydata przekona się, że tenże przy swych wiadomościach i rozwinięciu, może z korzyścią słuchać kursu w tej klasie, do której przyjętym być pragnie.

Art. 50.

Uczniowie gimnazjów i progimnazjów nosić mają ubranie formy przepisanej dla uczniów tych zakładów w Królestwie Polskiem.

Art. 51.

Od każdego ucznia gimnazjum i progimnazjum pobierana będzie opłata za naukę po dwanaście rubli na rok. Opłata takowa wnoszona być ma do Skarbu Królestwa co pół roku, z góry za każde półrocze. Ci, którzy nie złożą w ciągu pierwszych dwóch miesięcy każdego półrocza kwitu z uiszczonéj opłaty za naukę, uwalniają się z zakładu, lecz mogą być przyjęci napowrót, gdy przedstawia kwity takowe z uiszczonéj opłaty za całe półrocze.

Art. 52.

Rada pedagogiczna mocną będzie uwalniać od opłaty za nau-

платы за учение недостаточныхъ учениковъ, преимущественно русскаго происхожденія и Греко-Уніатскаго исповѣданія, заслуживающихъ того своими успѣхами, прилежаніемъ и поведеніемъ. Освобожденіе отъ платы за учение имѣетъ силу въ теченіе одного полугодія.

Ст. 53.

Бѣднѣйшимъ ученикамъ Греко-Уніатскаго исповѣданія, отличающимся поведеніемъ, прилежаніемъ и успѣхами, назначаются, по ходатайству Педагогическаго Совѣта, стипендіи изъ суммы, положенной для сего по штату. Число и размѣръ стипендій опредѣляется Главнымъ Директоромъ Правительственной Коммисіи Народнаго Просвѣщенія, по представленію Начальника Учебной Дирекціи, основанному на опредѣленіи Педагогическаго Совѣта.

Ст. 54.

Правила о дисциплинарныхъ взысканіяхъ съ учениковъ гимназій и прогимназій составляются мѣстными Педагогическими Совѣтами и утверждаются, по представленію Начальника Учебной Дирекціи, Правительственною Коммисіею Народнаго Просвѣщенія; при чемъ высшую степень наказанія составляетъ исключеніе изъ заведенія, каковому наказанію ученики подвергаются лишь по опредѣленію Педагогическаго Совѣта, съ утвержденія Начальника Учебной Дирекціи.

Ст. 55.

Въ концѣ каждаго учебнаго года, ученики подвергаются испытанію изъ всего пройденнаго въ теченіе года и, по результатамъ этого испытанія, удостоиваются перевода въ высшіе классы.

Ст. 56.

Отмѣтки для опредѣленія степени познаній учениковъ устанавливаются особою инструкціею отъ Правительственной Коммисіи Народнаго Просвѣщенія.

Ст. 57.

Ученики первыхъ шести классовъ, отличные по поведенію и оказавшіе весьма удовлетворительные успѣхи въ русскомъ языкѣ, въ исторіи Россіи и Польши, и въ большей части другихъ учебныхъ предметовъ, награждаются книгами. Число наградъ для каждаго класса опредѣляется Правительственною Коммисіею Народнаго Просвѣщенія.

кѣ учениковъ недостаточныхъ, предewszystkiemъ русскаго происхожденія и Греко-уническаго вызнанія, заслужающихъ на то swymъ поступкомъ въ наукахъ, pilnością i sprawowaniem się. Uwolnienie od opłaty za naukę służy na jedno półrocze.

Art. 53.

Najbardziej niedostatnimъ uczniomъ wyznania Greko-unickiego, odznaczającymъ się sprawowaniem, pilnością i postępowaniem w naukachъ, na wstawienie się Rady pedagogicznej, stypendya, z funduszu na ten cel w etacie zamieszczonego. Liczbę i wysokość stypendyów oznaczy Dyrektor Główny Kommissyi Rządowej Oświecenia Publicznego, na przedstawienie Naczelnika Dyrekcyi Naukowej, oparte na uchwale rzeczonyj Rady.

Art. 54.

Przepisy o dyscyplinarnychъ karachъ na uczniów gimnazyów i progimnazyów ułożone być mają przez miejscowe Rady pedagogiczne, a zatwierdzone przez Kommissyę Rządową Oświecenia Publicznego, na przedstawienie Naczelnika Dyrekcyi Naukowej; przy czemъ najwyższy stopień kary stanowić ma wydalenie z zakładu, której to karze podlegają uczniowie jedynie na zasadzie uchwały Rady pedagogicznej i z zatwierdzenia Naczelnika Dyrekcyi Naukowej.

Art. 55.

W końcu każdego roku szkolnego uczniowie mają być poddawani egzaminowi z całorocznego kursu naukъ i według rezultatu tego egzaminu przyznawane sobie mieć będą promocyje do klassъ wyższych.

Art. 56.

Wyrazy jakie winny być używane dla oznaczenia stopnia u-sposobienia naukowego uczniów, przepisze osobną instrukcyą, mającą się wydać przez Kommissyę Rządową Oświecenia Publicznego.

Art. 57.

Uczniowie pierwszychъ sześciu klassъ, wzorowego sprawowania się, i którzy okazali zupełnie zadowalniający postęp w języku rus-skim, w historyi Rosyyi i Polski, i w większej części innychъ przedmiotówъ naukowych, otrzymują nagrody w książkachъ. Liczbę nagródъ dla każdej klasy ustanowi Kommissya Rządowa Oświecenia Publicznego.

Ст. 58.

Ученики, пробывшіе въ одномъ классѣ два года и не удостоенные за тѣмъ перевода въ слѣдующій классъ, увольняются изъ заведенія.

Ст. 59.

Окончательное испытаніе учениковъ, какъ въ гимназій, такъ и въ прогимназій, производится въ присутствіи Педагогическаго Совѣта, на основаніи правилъ, составляемыхъ симъ Совѣтомъ и утверждаемыхъ Правительственною Коммисіею Народнаго Просвѣщенія.

Ст. 60.

Ученики, окончившіе съ успѣхомъ полный курсъ ученія въ гимназій и прогимназій, получаютъ аттестаты зи подписью членовъ Педагогическаго Совѣта и съ приложеніемъ печати учебнаго заведенія. Сверхъ того, для награды отличнымъ по поведенію изъ окончившихъ курсъ въ гимназій и оказавшимъ весьма удовлетворительные успѣхи въ русскомъ языкѣ и словесности, а также въ исторіи Россіи и Польши и въ болѣе части другихъ учебныхъ предметовъ, назначаются медали, золотыя и серебряныя, число которыхъ опредѣляется Правительственною Коммисіею Народнаго Просвѣщенія.

Ст. 61.

Лица, не обучавшіяся въ гимназійхъ и прогимназійхъ, имѣютъ право подвергаться испытанію изъ полного курса предметовъ, преподаваемыхъ въ сихъ учебныхъ заведеніяхъ, наравнѣ съ учениками сихъ заведеній и въ одно съ ними время, назначенное для испытаній. Выдержавшіе съ успѣхомъ испытаніе въ полномъ гимназическомъ курсѣ получаютъ въ томъ свидѣтельство.

Примѣчаніе. Испытаніе постороннихъ лицъ изъ полного гимназическаго курса начинается съ русскаго языка и словесности, и оказавшимъ неудовлетворительное знаніе этихъ предметовъ отказывается въ дальнѣйшемъ испытаніи.

ГЛАВА ПЯТАЯ.

Педагогическій Совѣтъ.

Ст. 62.

Для основательнаго обсужденія вопросовъ, относящихся

Art. 58.

Uczniowie, którzy, po dwuletnim pobycie w jednej i tej samej klasie, nie otrzymali promocyi do klasy następnej, mają być z zakładu uwolnieni.

Art. 59.

Ostateczny egzamen uczniów tak w gimnazyum jak i w progimnazyum, odbywać się ma w obec Rady pedagogicznej, na zasadzie przepisów, ułożonych przez tę Radę i zatwierdzonych przez Kommissyę Rządową Oświecenia Publicznego.

Art. 60.

Uczniowie, którzy ukończyli z pożytkiem pełny kurs nauk w gimnazyum i progimnazyum, otrzymają atestaty, za podpisem Członków Rady pedagogicznej i opatrzone pieczęcią zakładu naukowego. Nadto na nagrody dla uczniów wzorowego sprawowania, z liczby tych, którzy ukończyli kurs nauk w gimnazyum i okazali zupełnie zadowalniający postęp w russkim języku i literaturze, oraz w historyi Rosseyi i Polski i w większej części innych przedmiotów naukowych, przeznaczają się medale złote i srebrne, liczbę których ustanowi Kommissya Rządowa Oświecenia Publicznego.

Art. 61.

Osoby, które nie pobierały nauk w gimnazjach i progimnazjach, mają prawo składać egzamen z całego kursu nauk wykładowanych w pomienionych zakładach naukowych, na równi z uczniami tychże zakładów i w jednym z nimi czasie, przeznaczonym na egzamina. Ci, którzy należycie złożą egzamen z całego gimnazyalnego kursu, otrzymają na to świadectwo.

Uwaga. Egzamen postronnych osób, z całego gimnazyalnego kursu nauk, rozpoczynać się ma od russkiego języka i literatury, a tym, którzy okażą niedostateczne usposobienie w tych przedmiotach, odmówione będzie składanie dalszego egzaminu.

ROZDZIAŁ PIĄTY.

Rada pedagogiczna.

Art. 62.

Dla gruntownego rozważenia kwestyj, dotyczących części na-

къ учебной и воспитательной части гимназій и прогимназій, а также для наблюденія за хозяйственною частію ихъ и повѣрки отчетности по оной, состоятъ при этихъ заведеніяхъ Педагогическіе Совѣты.

Ст. 63.

Педагогическій Совѣтъ гимназій и прогимназій составляютъ, подъ предсѣдательствомъ Инспектора, законоучители и всѣ прочіе преподаватели наукъ и языковъ, а также и Учитель чистописанія, черченія и рисованія. Обязанность Секретаря Совѣта исполняетъ одинъ изъ Учителей, избираемый въ эту должность Совѣтомъ на два года, и получающій за то добавочное жалованье по штату.

Примѣчаніе. Въ засѣданія Педагогическаго Совѣта приглашается, по усмотрѣнію предсѣдателя, училищный врачъ, имѣющій въ такомъ случаѣ право голоса наравнѣ съ прочими членами.

Ст. 64.

Предметы занятій Педагогическаго Совѣта:

- 1) пріемъ учениковъ и переводъ ихъ изъ класса въ классъ;
- 2) выдача аттестатовъ ученикамъ, съ успѣхомъ окончившимъ полный гимназическій курсъ, и свидѣтельствъ ученикамъ, окончившимъ курсъ прогимназій;
- 3) выдача свидѣтельствъ постороннимъ лицамъ, выдержавшимъ испытаніе въ полномъ курсѣ гимназій или прогимназій;
- 4) опредѣленіе наградъ ученикамъ, отличающимся поведениемъ, прилежаніемъ и успѣхами;
- 5) освобожденіе недостаточныхъ учениковъ отъ платы за ученіе;
- 6) избраніе бѣднѣйшихъ учениковъ для исходатайствованія имъ стипендій;
- 7) опредѣленіе платы съ учениковъ, желающихъ обучаться тому изъ новыхъ языковъ, нѣмецкому или французскому, который не будетъ признанъ Совѣтомъ Управленія Царства обязательнымъ;
- 8) производство испытаній на званіе домашнихъ и начальныхъ Учителей и Учительницъ, и удостоеніе ихъ этого званія;
- 9) разсмотрѣніе рѣчей, назначаемыхъ для чтенія на публичномъ актѣ;

уковѣй и wychowawczѣj w gimnazyach i progimnazyach, oraz dla nadzoru nad częścią ekonomiczną tych zakładów i dla sprawdzania ich rachunków, znajdować się będą przy tych zakładach Rady pedagogiczne.

Art. 63.

Radę pedagogiczną gimnazjum i progimnazjum składają, pod przewodnictwem Inspektora: Nauczyciele Religii i wszyscy inni wykładający nauki i języki, oraz Nauczyciel kalligrafii i rysunków. Obowiązki Sekretarza Rady spełniać ma jeden z Nauczycieli, którego wybiera Rada na dwa lata, i który za tę czynność otrzymywać będzie dodatek do płacy, podług etatu.

Uwaga. Na posiedzenia Rady pedagogicznej, stosownie do uznania Prezesa, może być wzywany Lekarz zakładu, mający w takim razie prawo głosu, na równi z innymi Członkami.

Art. 64.

Przedmioty zajęć Rady pedagogicznej są następujące:

- 1) przyjmowanie uczniów i promocya ich z jednѣj klasy do 2-ѣj;
- 2) przyznawanie attestatów uczniom, którzy z pożytkiem ukończyli pełny gimnazjalny kurs nauk, i świadectw tym uczniom, którzy ukończyli kurs nauk w progimnazjum;
- 3) wydawanie świadectw osobom postronnym, które złożyły egzamen z całego kursu gimnazjalnego lub progimnazjalnego;
- 4) wyznaczanie nagród uczniom, którzy odznaczyli się sprawowaniem, pilnością i postępem w naukach;
- 5) uwalnianie uczniów niedostatnich od opłaty za naukę;
- 6) wybieranie najbardziej niedostatnich uczniów, w celu wyjednania im stypendyów;
- 7) oznaczenie wysokości opłaty od uczniów, chcących uczyć się tego z nowożytnych języków, to jest, niemieckiego lub francuzkiego, który nie będzie uznany przez Radę Administracyjną Królestwa za obowiązujący;
- 8) odbywanie egzaminów kwalifikacyjnych na stopień Nauczycieli i Nauczycielek domowych i elementarnych, oraz przyznawanie im tego stopnia;
- 9) roztrząsanie mów, przeznaczonych do odczytania na akcie uroczystym;

10) избраніе изъ преподавателей Секретаря Совѣта, равно какъ и бібліотекаря;

11) выборъ книгъ для бібліотеки, а также составленіе правилъ о порядкѣ храненія и выдачи книгъ изъ бібліотеки;

12) выборъ учебныхъ руководствъ и пособій, изъ числа одобренныхъ Правительственною Коммисією Народнаго Просвѣщенія;

13) разсмотрѣніе и одобреніе программъ преподаванія по каждому предмету;

14) разсмотрѣніе росписанія еженедѣльныхъ уроковъ по классамъ, составляемаго Инспекторомъ къ началу учебнаго года;

15) соображенія относительно раздѣленія классовъ на параллельныя отдѣленія;

16) составленіе правилъ о дисциплинарныхъ взысканіяхъ съ учащихся;

17) составленіе правилъ о надзорѣ за учениками внѣ училища;

18) разсмотрѣніе годовыхъ отчетовъ по учебной, воспитательной и хозяйственной частямъ, составляемыхъ Инспекторомъ;

19) заключеніе условій на поставку необходимыхъ для заведенія вещей;

20) наблюденіе за правильнымъ употребленіемъ училищныхъ суммъ;

21) ежегодная повѣрка имущества заведенія, и

22) изысканіе и обсужденіе мѣръ, клонящихся къ улучшенію учебной, воспитательной и хозяйственной частей заведенія.

Ст. 65.

Заключенія Педагогическаго Совѣта по предметамъ, означеннымъ въ пунктахъ 5, 7, 9, 10, 11 и 18 предыдущей статьи, представляются на утвержденіе Начальника Учебной Дирекціи; заключенія же Совѣта по предметамъ, поименованнымъ въ пунктахъ: 6, 8, 12, 13, 15, 16, 17 и 22, представляются Начальнику Дирекціи, для испрошенія разрѣшенія Правительственной Коммисіи Народнаго Просвѣщенія.

Ст. 66.

Опредѣленія Педагогическаго Совѣта по предметамъ, представленнымъ его окончательному рѣшенію, объявляются Инспекторомъ и немедленно приводятся въ исполненіе.

10) wybór z grona wykładających nauki, Sekretarza Rady, oraz Bibliotekarza;

11) wybór dzieł do biblioteki, oraz ułożenie przepisów o sposobie utrzymywania biblioteki i wydawania z niej książek;

12) wybór naukowych przewodników i pomocy naukowej z liczby zaleconych przez Kommissyę Rządową Oświecenia Publicznego;

13) roztrząsanie i przyjmowanie programów wykładu każdego przedmiotu;

14) roztrząsanie rozkładu tygodniowego lekcyj na klasy, projektowanego przez Inspektora z początkiem roku szkolnego;

15) czynienie wniosków co do podziału klass na paralelne oddziały;

16) ułożenie przepisów o karach dyscyplinarnych na uczniów.

17) ułożenie przepisów o dozorze uczniów po za obrębem zakładu;

18) przejrzanie układanych przez Inspektora sprawozdań rocznych z części naukowej, wychowawczej i ekonomicznej;

19) zawieranie umów na dostawę potrzebnych do zakładu przedmiotów;

20) czuwanie nad właściwym szafunkiem funduszków szkolnych;

21) coroczne sprawdzanie inwentarza zakładu, i

22) obmyślanie i ocenianie środków, zmierzających do ulepszeń części naukowej, wychowawczej i ekonomicznej zakładu;

Art. 65.

Uchwały Rady pedagogicznej, dotyczące przedmiotów oznaczonych w punktach: 5, 7, 9, 10, 11 i 18 artykułu poprzedzającego, mają być przedstawiane do zatwierdzenia Naczelnika Dyrekcyi Naukowej. Uchwały zaś tejże Rady co do przedmiotów wymienionych w punktach: 6, 8, 12, 13, 15, 16, 17 i 22 winny być przedstawiane Naczelnikowi Dyrekcyi, dla wyjednania decyzyi Kommissyi Rządowej Oświecenia Publicznego.

Art. 66.

Uchwały Rady pedagogicznej w przedmiotach pozostawionych ostatecznej jej decyzyi, objawiane będą przez Inspektora i niezwłocznie wprowadzone w wykonanie.

Ст. 67.

Педагогическій Совѣтъ собирается въ теченіе учебнаго года, по крайней мѣрѣ, одинъ разъ въ мѣсяцъ, а въ случаѣ надобности, онъ можетъ быть созываемъ предсѣдателемъ и чаще.

Ст. 68.

Для обсуждения и рѣшенія дѣлъ въ Совѣтъ требуется присутствіе не менѣе двухъ третей его членовъ.

Ст. 69.

Дѣла рѣшаются въ Совѣтѣ по большинству голосовъ. При равенствѣ голосовъ перевѣсъ даетъ голосъ предсѣдателя. Предсѣдатель, въ случаѣ несогласія съ мнѣніемъ Педагогическаго Совѣта, представляетъ о томъ Начальнику Учебной Дирекціи, а если дѣло не терпитъ отлагательства и не превышаетъ власти, предоставленной Совѣту, то распоряжается по собственному усмотрѣнію и немедленно доноситъ о своемъ распоряженіи Начальнику Дирекціи, представляя ему и журналъ Педагогическаго Совѣта.

Ст. 70.

Протоколы засѣданій Педагогическаго Совѣта представляются, въ копіяхъ, Начальнику Учебной Дирекціи. Въ случаяхъ разногласія членовъ, если меньшинство пожелаетъ, мнѣніе онаго доводится до свѣдѣнія Начальника Учебной Дирекціи.

ГЛАВА ШЕСТАЯ.

Права и преимущества Русскихъ гимназій и прогимназій.

Ст. 71.

Русскія гимназіи и прогимназіи имѣютъ свою печать съ гербомъ Царства и съ надписью: „такой-то Русской гимназіи или прогимназіи“.

Ст. 72.

Гимназіи и прогимназіи освобождаются отъ употребленія гербовой бумаги и отъ уплаты штемпельныхъ пошлинъ по совершаемымъ какъ отъ имени ихъ, такъ и въ пользу ихъ актамъ, и вообще по всемъ касающимся до нихъ дѣламъ.

Ст. 73.

Посылаемые подъ печатью гимназій и прогимназій officialныя бумаги и посылки принимаются на почту на основаніи общихъ, установленныхъ по сему предмету для казенныхъ пакетовъ правилъ.

Art. 67.

Rada pedagogiczna zbierać się będzie w ciągu roku szkolnego, przynajmniej raz na miesiąc, a w razie potrzeby może być i częściej przez Prezydującego zwoływana.

Art. 68.

Do roztrząsania i decydowania przedmiotów w Radzie potrzebna jest obecność przynajmniej dwóch trzecich jej Członków.

Art. 69.

Przedmioty decydowane być mają w Radzie większością głosów. W razie równości zdań przeważa głos Prezydującego. Jeśli Prezydujący nie podzieli opinii Rady pedagogicznej, wówczas czyni o tem przedstawienie do Naczelnika Dyrekcyi Naukowej, a jeśli przedmiot nie cierpi zwłoki i nie przewyższa attribucyj, służących Radzie, wtedy czyni rozporządzenie według własnego uznania i o tem niezwłocznie donosi Naczelnikowi Dyrekcyi, przedstawiając mu zarazem protokół posiedzenia Rady pedagogicznej.

Art. 70.

Protokoły posiedzeń Rady pedagogicznej przedstawiane być winny w kopii Naczelnikowi Dyrekcyi Naukowej. W razach różności zdań Członków, jeśli zażąda mniejszość, zdanie jej ma być zakomunikowane Naczelnikowi Dyrekcyi Naukowej.

ROZDZIAŁ SZÓSTY.

Prawa i prerogatywy gimnazyów i progimnazyów Russkich.

Art. 71.

Russkie gimnazya i progimnazya mieć będą swoją pieczęć z herbem Królestwa i z napisem „takiego to gimnazyum albo progimnazyum Russkiego“.

Art. 72.

Gimnazya i progimnazya uwalniają się od użycia papieru stemplowego i od opłat stemplowych, przy sporządzaniu aktów tak w ich imieniu, jak i na ich rzecz, tudzież w ogóle we wszystkich czynnościach, dotyczących tych zakładów.

Art. 73.

Przesyłające się pod pieczęcią gimnazyów i progimnazyów urzędowe ekspedycje i posyłki, mają być przyjmowane na pocztę na zasadzie ogólnych przepisów ustanowionych w tym przedmiocie dla ekspedycji rządowych.

Ст. 74.

Зданія учебного вѣдомства и городскія, занимаемыя гимназіями и прогимназіями, въ отношеніи къ освобожденію ихъ отъ квартирной повинности, какъ денежной, такъ и натуральной, а равно и отъ другихъ податей, подчиняются существующимъ по сему предмету въ Царствѣ Польскомъ постановленіямъ относительно всѣхъ вообще казенныхъ зданій.

Ст. 75.

Лица, служащія при гимназіяхъ и прогимназіяхъ по учебной части, пользуются эмеритальными правами, предоставленными служащимъ по этой части.

Ст. 76.

Прочія должностныя лица, служащія при гимназіи и прогимназіи, пользуются, въ отношеніи къ эмеритурѣ, правами и преимуществами, предоставленными служащимъ по гражданской части въ Царствѣ Польскомъ.

Ст. 77.

Ученики двухъ высшихъ классовъ гимназіи, во время нахожденія ихъ въ этихъ классахъ, освобождаются отъ рекрутской повинности, если они пробыли въ гимназіи не менѣе трехъ лѣтъ.

Ст. 78.

Ученики классическихъ и реальныхъ гимназій, окончившіе съ аттестатомъ курсъ ученія, а равно и постороннія лица, получившія свидѣтельство о знаніи полного курса этихъ гимназій, могутъ поступать въ Варшавскую Главную Школу и другія высшія учебныя заведенія Имперіи и Царства на основаніи изданныхъ для сихъ заведеній уставовъ и постановленій.

Ст. 79.

Настоящій Уставъ долженъ быть внесенъ въ Дневникъ Законовъ. Всѣ несогласныя съ симъ Уставомъ постановленія и распоряженія отменяются.

Министръ Статсъ-Секретарь (подписано) *В. Платоновъ*.

Art. 74.

Gmachy do władzy edukacyjnej należące, oraz miejskie zajmowane przez gimnazya i progimnazya, pod względem uwolnienia ich od powinności kwaterunkowej tak w pieniądzu, jak i w naturze, również i od innych podatków, podlegają istniejącym w tej mierze w Królestwie Polskim postanowieniom co do wszystkich w ogóle gmin rządowych.

Art. 75.

Osoby zostające w służbie przy gimnazjum lub progimnazjum, po części naukowej, korzystają z praw emerytalnych, zapewnionych służącym w tej gałęzi.

Art. 76.

Inne osoby, służące przy gimnazjach lub progimnazjach, pod względem emerytury, korzystają z praw i prerogatyw zapewnionych osobom, zostającym w służbie cywilnej w Królestwie Polskiem.

Art. 77.

Uczniowie dwóch klas wyższych gimnazjalnych, przez czas pobytu swego w tych klasach, wolni są od poboru do wojska, jeżeli uczęszczali do gimnazjum nie mniej jak trzy lata.

Art. 78.

Uczniowie gimnazjów klasycznych i realnych, którzy z attestatem ukończyli kurs nauk, również i osoby postronne, które uzyskały świadectwo o znajomości całego kursu nauk tych gimnazjów, mogą być przyjmowane do Szkoły Głównej w Warszawie i do innych wyższych zakładów naukowych Cesarstwa i Królestwa, na zasadzie wydanych dla tych zakładów ustaw i postanowień.

Art. 79.

Ustawa niniejsza winna być zamieszczoną w Dzienniku Praw. Wszystkie niezgodne z tą ustawą postanowienia i rozporządzenia uchylają się.

Minister Sekretarz Stanu (podpisano) *W. Płatonow*.

Приложение 1-е къ N° 69-му.

На подлинномъ Собственною Его Императорскаго Величества
рукою написано: „Быть по-сему“.

Въ С.-Петербургѣ,
5 (17) Января 1866 года.

Контрасигнировалъ: Министръ Статсъ-Секретарь В. Платоновъ.

Штатъ Русскихъ гимназій и прогимназій для Греко-Уніатскаго
населенія.

I. Штатъ классическихъ гимназій.

№		Число лицъ	Жалованье		Классы должностей	Эмериталь ныя права.
			Одному	Всѣмъ		
			Рубли сер.			
1	Инспектору (при казен- ной квартирѣ) . . .	1	1,600	1,600	VI	По учебной службѣ.
2	Помощнику Инспекто- ра (онъ же и Учитель) добавочныхъ	1	360	360	VII	
3	Законоучителю Греко- Уніатскаго исповѣда- нія	1	800	800	—	
4	Четыремъ Учителямъ наукъ и языковъ, въ томъ числѣ и русской словесности . . .	4	1,500	6,000	VIII	
5	Тремъ Учителямъ наукъ и языковъ	3	1,200	3,600	VIII	
6	Четыремъ Учителямъ наукъ и языковъ . .	4	1,000	4,000	VIII	
7	Учителю чистописанія, черченія и рисованія	1	600	600	IX	
8	Учителю церковнаго пѣнія	1	500	500	X	
9	Врачу	1	250	250	VIII	
10	На уроки гимнастики .	—	200	200	—	
						По гражданской службѣ.

1-szy Annex do Nr. 69-go.

Na oryginale własną Jego CESARSKO-KRÓLEWSKIEJ MOŚCI ręką
napisano: „Ma być podług tego.“

w St. Petersburgu,
dnia 5 (17) Stycznia 1866 r.

przez CESARZA i KRÓLA,
Minister Sekretarz Stanu (podpisano) W. Płatow.

ETAT GIMNAZYÓW I PROGIMNAZYÓW RUSSKICH DLA LUDNOŚCI GREKO-
UNICKIEJ.

I. Etat gimnazyów klassycznych.

№		Liczba osób	P ł a c a		Klasa urzędu	Prawo do emerytury
			Jedne- mu	Wszyst- kim		
			Rubli sr.			
1	Inspektorowi (obok mie- szkania rządowego).	1	1,600	1,600	VI	Zapewnione służbie naukowej.
2	Pomocnikowi Inspek- tora (zarazem Nau- czycielowi) dodatku do płacy	1	360	360	VII	
3	Nauczycielowi Religii wyznania Greko-unio- ckiego	1	800	800	—	
4	Czterem Nauczycielom umiejętności i języ- ków, w tej liczbie i Nauczyciel literatu- ry russkiej	4	1,500	6,000	VIII	
5	Trzem Nauczycielom u- miejętności i języków	3	1,200	3,600	VIII	
6	Czterem Nauczycielom umiejętności i języków	4	1,000	4,000	VIII	
7	Nauczycielowi kalligra- fii i rysunków . . .	1	600	600	IX	
8	Nauczycielowi śpiewu cerkiewnego	1	500	500	X	
9	Lekarzowi	1	250	250	VIII	
10	Na lekcye gimnastyki.	—	200	200	—	
						Służbie ad- ministra.

11	Письмоводителю (онъ же и Смотритель зда- ния)	1	500	500	X	По гражд. службѣ.
12	Добавочнаго жалованья: Инспектору за уроки, если онъ преподаетъ особый предметъ . Секретарю Совѣта и библіотекарю	—	—	250	—	
		2	120	240	—	
13	Педелю	—	150	150	—	
14	На стипендіи	—	—	1,450	—	
15	На библіотеку, учеб- ные пособія и награ- ды ученикамъ	—	—	700	—	
16	На канцелярскія при- надлежности и наемъ писца	—	—	350	—	
17	На наемъ прислуги, на отопленіе, освѣщеніе, ремонтъ и содержа- ніе чистоты зданія и на другіе расходы по заведенію	—	—	900	—	
Итого		—	—	22,450	—	

II. Штатъ реальныхъ гимназій.

№	Число лицъ	Жалованье		Классы должностей	Эмеритальныя права.
		Одному	Всѣмъ		
		Рубли сер.			
1	Инспектору (при казенной квартирѣ) . . .	1	1,600	1,600	VI
2	Помощнику Инспектора (онъ же и Учитель) добавочныхъ	1	360	360	VII

11	Sekretarzowi (zarazem Nadzorcy gmachu) .	1	500	500	X	Służbie ad- ministra.
12	Na płace dodatkowe: Inspektorowi za lekcye, jeśli wyklada przed- miot oddzielny	—	—	250	—	
	Sekretarzowi Rady i Bi- bliotekarzowi	2	120	240	—	
13	Pedelowi	1	150	150	—	
14	Na stypendya	—	—	1,450	—	
15	Na biblioteke, pomoce naukowe i na nagro- dy dla uczniow	—	—	700	—	
16	Na potrzeby kancellaryjne i najem kopiisty	—	—	350	—	
17	Na najem poslugi, na opał, światło, restau- racyę i utrzymanie gmachu w porządku, oraz na inne wydatki Zakładu	—	—	900	—	
W ogóle .		—	—	22,450	—	

II. Etat gimnazyów realnych.

№	Liczba osób	P ł a c a		Klasa urzędu	Prawo do emerytury
		Jedne- mu	Wszyst- kim		
		Rubli srebr.			
1 Inspektorowi (obok mieszkania rządowego)	1	1,600	1,600	VI	Zapewnione służ- bie naukowój.
2 Pomocnikowi Inspekto- ra (zarazem Naucz- cielowi) dodatku do płacy	1	360	360	VII	

Zapewnione służ- bie naukowój.

3	Законоучителю Греко-Уніатскаго исповѣданія	1	800	800	—	По учебной службѣ.
4	Четыремъ Учителямъ наукъ и языковъ, въ томъ числѣ и русской словесности	4	1,500	6,000	VIII	
5	Тремъ Учителямъ наукъ и языковъ	3	1,200	3,600	VIII	
6	Четыремъ Учителямъ наукъ и языковъ	4	1,000	4,000	VIII	
7	Учителю чистописанія, черченія и рисованія	1	800	800	IX	
8	Учителю церковнаго пѣнія	1	500	500	X	По гражд. службѣ.
9	Врачу	1	250	250	VIII	
10	На уроки гимнастики	—	—	200	—	
11	Письмоводителю (онъ же и Смотритель зданія)	1	500	500	X	По гражд. службѣ.
12	Добавочнаго жалованья Инспектору за уроки, если онъ преподаетъ особый предметъ	—	—	250	—	
	Секретарю Совѣта и бібліотекарю	2	120	240	—	
13	Педелю	1	150	150	—	
14	На стипендіи	—	—	1,450	—	
15	На бібліотеку, учебныя пособія и награды ученикамъ	—	—	800	—	
16	На канцелярскія принадлежности и наемъ писца	—	—	350	—	
17	На наемъ прислуги, на отопленіе, освѣщеніе, ремонтъ и содержаніе чистоты зданія и на другіе расходы по заведенію	—	—	900	—	
	Итого	—	—	22,750	—	

3	Nauczycielowi Religii wyznania Greko-unickiego	1	800	800	—	Zapewnione służbie naukowej.
4	Czterem Nauczycielom umiejętności i języków, w tej liczbie i Nauczyciel literatury russkiej.	4	1,500	6,000	VIII	
5	Trzem Nauczycielom umiejętności i języków	3	1,200	3,600	VIII	
6	Czterem Nauczycielom umiejętności i języków	4	1,000	4,000	VIII	
7	Nauczycielowi kalligrafii i rysunków	1	800	800	IX	
8	Nauczycielowi śpiewu cerkiewnego	1	500	500	X	Służbie administr.
9	Lekarzowi	1	250	250	VIII	
10	Na lekcyje gimnastyki	—	—	200	—	
11	Sekretarzowi (zarazem Nadzorcy gmachu)	1	500	500	X	Służbie administr.
12	Na płace dodatkowe: Inspektorowi gimnazjum za lekcyje, jeśli wykłada przedmiot oddzielny	—	—	250	—	
	Sekretarzowi Rady oraz Bibliotekarzowi	2	120	240	—	
13	Pedelowi	1	150	150	—	
14	Na stypendya	—	—	1,450	—	
15	Na bibliotekę, pomoce naukowe i na nagrody dla uczniów	—	—	800	—	
16	Na potrzeby kancelaryjne i na najem kpiisty	—	—	350	—	
17	Na najem posługi, na opał, światło, restauracyę i utrzymanie gmachu w porządku, oraz na inne wydatki zakładu	—	—	900	—	
	W ogóle	—	—	22,750	—	

III. Штатъ прогимназій классическихъ и реальныхъ.

№		Число лицъ	Жалованье		Классы должностей	Эмеритальныя права.
			Одному	Всѣмъ		
			Рубли сер.			
1	Инспектору (при казенной квартирѣ) . . .	1	1,400	1,400	VII	По учебной службѣ.
2	Законоучителю Греко-Уніатскаго исповѣданія	1	600	600	—	
3	Тремъ Учителямъ наукъ и языковъ, въ томъ числѣ и русскаго языка	3	1,200	3,600	VIII	
4	Тремъ Учителямъ наукъ и языковъ	3	1,000	3,000	VIII	
5	Учителю чистописанія, черченія и рисованія	1	600	600	IX	
6	Учителю церковнаго пѣнія	1	350	350	X	По гражд. службѣ.
7	Врачу	1	200	200	VIII	
8	На уроки гимнастики	—	—	100	—	
9	Добавочнаго жалованья: Инспектору за уроки, если онъ преподаетъ особый предметъ,	—	—	200	—	
	Секретарю Совѣта и бібліотекарю	2	85	170	—	
10	Письмоводителю (онъ же и Смотритель зданія)	1	400	400	XII	По гражд. службѣ.
11	На стипендіи	—	—	900	—	
12	На бібліотеку, учебныя пособия и на награды ученикамъ	—	—	450	—	
13	На канцелярскія принадлежности	—	—	100	—	

III. Etat progimnazjów klassycznych i realnych.

№		Liczba osób	P ł a c a		Klasa urzędu	Prawo do emerytury
			Jednemu	Wszystkim		
			Rubli sr.			
1	Inspektorowi (obok mieszkania rządowego)	1	1,400	1,400	VII	Zapewnione służbie naukowej.
2	Nauczycielowi Religii wyznania Greko-unickiego	1	600	600	—	
3	Trzem Nauczycielom umiejętności i języków, w téj liczbie i Nauczyciel języka russkiego	3	1,200	3,600	VIII	
4	Trzem Nauczycielom umiejętności i języków	3	1,000	3,000	VIII	
5	Nauczycielowi kalligrafii i rysunków	1	600	600	IX	
6	Nauczycielowi śpiewu cerkiewnego	1	350	350	X	Służbie administr.
7	Lekarzowi	1	200	200	VIII	
8	Na lekcyę gimnastyki	—	—	100	—	
9	Na płace dodatkowe: Inspektorowi za lekcyę, jeśli wyklada przedmiot oddzielny	—	—	200	—	
	Sekretarzowi Rady i Bibliotekarzowi	2	85	170	—	
10	Sekretarzowi (zarazem Nadzorcy gmachu)	1	400	400	XII	Służbie administr.
11	Na stypendya	—	—	900	—	
12	Na bibliotekę, pomoce naukowe i na nagrody dla uczniów	—	—	450	—	
13	Na potrzeby kancelaryjne	—	—	100	—	

14	На наемъ прислуги, на отопленіе, освѣщеніе, ремонтъ и содержаніе чистоты зданія и на другіе расходы по заведенію	—	—	500	—	
	и то го	—	—	12,570	—	

- Примѣчаніе 1.* Для вознагражденія преподавателей Закона Божія Православнаго и другихъ исповѣданій въ гимназіяхъ и прогимназіяхъ, ежегодно полагается въ смѣтѣ расходовъ по вѣдомству Народнаго Просвѣщенія особая сумма. Вознагражденіе это опредѣляется по числу уроковъ.
- 2.* Расходъ на наемъ и ремонтъ зданій гимназій и прогимназій производится изъ общей суммы, назначенной въ смѣтѣ Коммисіи Народнаго Просвѣщенія и распределяемой сею Коммисіею согласно потребности.

Приложеніе 2-е къ N° 69-му.

(Приложеніе къ ст. 37.)

ТАБЛИЦА ЧИСЛА НЕДЕЛЬНЫХЪ УРОКОВЪ ВЪ РУССКИХЪ ГИМНАЗІЯХЪ И ПРОГИМНАЗІЯХЪ.

A. Въ гимназіяхъ классическихъ.

Предметы	Классы							Всего часовъ уроковъ въ недѣлю
	I	II	III	IV	V	VI	VII	
Законъ Божій Греко-Уніатскаго вѣроисповѣданія	2	2	2	2	2	2	2	14
Русскій языкъ съ церковнославянскимъ и словесность	6	6	6	4	4	4	5	35
Латинскій языкъ	5	5	5	5	5	5	5	35
Греческій языкъ	—	—	—	4	6	6	6	22

14	Na najem posługi, na opał, światło, na restaurację i utrzymanie gmachów w porządku, oraz na inne potrzeby zakładu.	—	—	500	—	
	W ogóle	—	—	12,570	—	

- Uwaga 1.* Na wynagrodzenie Nauczycieli Religii wyznania Prawosławnego i innych wyznań, w gimnazyach i progimnazyach, osobny fundusz corocznie zamieszczany być ma na budżecie Wydziału Oświecenia Publicznego. Wynagrodzenie to oznaczonem będzie według liczby lekcyj.
- 2.* Wydatek na najem i restaurację gmachów gimnazyów i progimnazyów, uskuteczniany być winien z ogólnego funduszu zamieszczonego w budżecie Komisji Oświecenia Publicznego i rozkładanego przez tę Komisję, stosownie do potrzeb.

2-gi Annex do Nr. 69-go.

(Annex do art. 37-go.)

WYKAZ LICZBY LEKCJI TYGODNIOWYCH W GIMNAZJACH I PROGIMNAZJACH RUSSKICH.

A. W gimnazyach klassycznych.

Przedmioty	Klasy							Ogół lekcyj tygodniowych w tygodniu
	I	II	III	IV	V	VI	VII	
Nauka Religii wyznania Greko-unickiego	2	2	2	2	2	2	2	14
Russki język z cerkiewno-słowiańskim i literatura	6	6	6	4	4	4	5	35
Język łaciński	5	5	5	5	5	5	5	35
Język grecki	—	—	—	4	6	6	6	22

O Zakładach Naukowych.

Математика: арифметика, алгебра, геометрія и тригонометрія	3	3	3	3	3	3	3	21
Физика и космографія	—	—	—	—	2	2	2	6
Всеобщая исторія	—	—	2	2	2	2	2	10
Исторія Россіи и Польши	—	—	—	—	2	2	3	7
Всеобщая географія	2	2	2	2	—	—	—	8
Географія Россійской Имперіи и Царства Польскаго	—	—	—	2	2	2	—	6
Естественная исторія	2	3	2	—	—	—	—	7
Польскій языкъ	2	2	2	2	2	2	2	14
Нѣмецкій или французскій языкъ	3	3	3	2	2	2	2	17
Чистописаніе, черченіе и рисованіе	5	4	3	2	—	—	—	14
и т о г о	30	30	30	30	32	32	32	216

- Примѣчаніе 1. Гимнастика и пѣніе полагаются внѣ класснаго времени.
2. Въ классическихъ прогимназіяхъ число уроковъ распредѣляется согласно съ числомъ уроковъ въ первыхъ четырехъ классахъ настоящей таблицы.

Б. Въ гимназіяхъ реальныхъ.

Предметы	Классы							Всего часовъ уроковъ въ недѣлю
	I	II	III	IV	V	VI	VII	
Законъ Божій Греко-Уніатскаго вѣроисповѣданія	2	2	2	2	2	2	2	14
Русскій языкъ съ церковно-славянскимъ и словесность	6	6	6	4	4	4	5	35
Латинскій языкъ	5	5	5	5	2	2	2	26
Математика: арифметика, алгебра, геометрія, тригонометрія и начала теоретической механики	3	3	3	3	5	5	5	27
Физика и космографія	—	—	—	—	5	3	4	12
Естественная исторія и химія	2	3	2	2	2	4	4	19
Всеобщая исторія	—	—	2	2	2	2	1	9
Исторія Россіи и Польши	—	—	—	2	2	3	2	9
Всеобщая географія	2	2	2	2	—	—	—	8

Matematyka, arytmetyka, algebra, geometrya i trygonometrya	3	3	3	3	3	3	3	21
Fizyka i kosmografia	—	—	—	—	2	2	2	6
Historya powszechna	—	—	2	2	2	2	2	10
Historya Rosyyi i Polski	—	—	—	—	2	2	3	7
Geografia powszechna	2	2	2	2	—	—	—	8
Geografia Cesarstwa Rosyjskiego i Królestwa Polskiego	—	—	—	2	2	2	—	6
Historya naturalna	2	3	2	—	—	—	—	7
Język polski	2	2	2	2	2	2	2	14
Język niemiecki lub francuzki	3	3	3	2	2	2	2	17
Kalligrafia i rysunki	5	4	3	2	—	—	—	14
Razem	30	30	30	30	32	32	32	216

- Uwaga 1. Gimnastyka i śpiew wykładane być mają w czasie wolnym od lekcyj.
2. W klasycznych progimnazjach liczba lekcyj rozłożona być ma stosownie do liczby lekcyj w pierwszych czterech klassach niniejszego wykazu.

Б. W gimnazjach realnych.

Przedmioty	Klasy							Ogół lekcyj tygodniowych w tygodniu
	I	II	III	IV	V	VI	VII	
Nauka Religii wyznania Greko-Unickiego	2	2	2	2	2	2	2	14
Ruski język z cerkiewno-słowiańskim i literatura	6	6	6	4	4	4	5	35
Język łaciński	5	5	5	5	2	2	2	26
Matematyka, arytmetyka, algebra, geometrya, trygonometrya i początki mechaniki teoretycznej	3	3	3	3	5	5	5	27
Fizyka i kosmografia	—	—	—	—	5	3	4	12
Historya naturalna i chemia	2	3	2	2	2	4	4	19
Historya powszechna	—	—	2	2	2	2	1	9
Historya Rosyyi i Polski	—	—	—	2	2	3	2	9
Geografia powszechna	2	2	2	2	—	—	—	8

Географія Россійской Имперіи и Царства Польскаго .	—	—	—	2	2	1	1	6
Польскій языкъ .	2	2	2	2	2	2	2	14
Нѣмецкій или французскій языкъ .	3	3	3	2	2	2	2	17
Чистописаніе, черченіе и рисо- ваніе .	5	4	3	2	2	2	2	20
и т о г о .	30	30	30	30	32	32	32	216

- Примѣчаніе* 1. Гимнастика и пѣніе полагаются внѣ класснаго времени.
2. Въ реальныхъ прогимназіяхъ число уроковъ распредѣляется согласно съ числомъ уроковъ въ первыхъ четырехъ классахъ настоящей таблицы.

N° 70.

Уставъ Главнаго Нѣмецкаго Евангелическаго училища въ Варшавѣ.

(5 (17) Января 1866 год.)

На подлинномъ Собственною Его Императорскаго Величества
рукою написано: „Быть по сему“.

Въ С.-Петербургѣ,
5 (17) Января 1866 года.

Контрасигнировалъ: Министръ Статсъ-Секретарь *В. Платоновъ*.

УСТАВЪ ГЛАВНАГО НѢМЕЦКАГО ЕВАНГЕЛИЧЕСКАГО УЧИЛИЩА ВЪ ВАР-
ШАВѢ (*).

ГЛАВА ПЕРВАЯ.

Общія положенія.

Ст. 1.

Варшавское Главное Нѣмецкое Евангелическое училище
имѣетъ цѣлью дать дѣтямъ обоюго пола, нѣмецкаго происхожде-

(*) Для полноты настоящаго Устава помѣщены въ немъ правила касающія-
ся женскаго отдѣленія сего училища.

Geografia Cesarstwa Rosyjskie- go i Królestwa Polskiego .	—	—	—	2	2	1	1	6
Język polski	2	2	2	2	2	2	2	14
Język niemiecki lub francuzki .	3	3	3	2	2	2	2	17
Kalligrafia i rysunki	5	4	3	2	2	2	2	20
Razem .	30	30	30	30	32	32	32	216

- Uwaga* 1. Gimnastyka i śpiew wykładane być mają w czasie wol-
nym od lekcyj.
2. W realnych progimnazjach liczba lekcyj rozłożoną być
winna stosownie do liczby lekcyj w pierwszych czterech
klassach niniejszego wykazu.

N° 70.

Ustawa Szkoły Głównej Niemiecko-Ewangelickiej w War- szawie.

(d. 5 (17) Stycznia 1866 roku).

Na oryginale własną Jego CESARSKO-KRÓLEWSKIEJ MOŚCI ręką
napisano: „Ma być podług tego.“

w Petersburgu,
d. 5(17)Stycznia 1866 r.

przez CESARZA I KRÓLA,
Minister Sekretarz Stanu (podpisano) *W. Płatonow*.

USTAWA SZKOŁY GŁÓWNEJ NIEMIECKO-EWANGELICKIEJ W WARSZAWIE (*).

ROZDZIAŁ PIERWSZY.

Przepisy ogólne.

Art. 1.

Szkoła Główna Niemiecko-Ewangelicka w Warszawie ma na
celu dać dzieciom płci obojej niemieckiego pochodzenia i Ewange-

(*) W powyższej ustawie, dla nierozrywania całości, pozostawiony i szereg prze-
pisów dotyczących oddziału żeńskiego téj szkoły.

нія и Евангелическаго вѣроисповѣданія, общее образованіе, въ духѣ ихъ религіи и въ объемѣ среднихъ учебныхъ заведеній.

Ст. 2.

Главное Нѣмецкое Евангелическое училище есть заведеніе открытое и состоитъ изъ двухъ отдѣленій: мужскаго, соотвѣствующаго семиклассной классической гимназіи, и женскаго, соотвѣствующаго шестиклассной женской гимназіи. Впрочемъ, для облегченія родителей, неимѣющихъ способовъ воспитывать дѣтей дома, при каждомъ изъ сихъ отдѣленій можетъ быть учрежденъ пансіонъ, съ разрѣшенія Комисіи Народнаго Просвѣщенія.

Ст. 3.

При Главномъ Нѣмецкомъ Евангелическомъ училищѣ состоятъ педагогическіе курсы, для образованія Учителей начальныхъ Евангелическихъ училищъ.

Ст. 4.

Педагогическіе курсы суть заведеніе открытое; ученіе въ нихъ продолжается три года. Въ первые два года ученіе въ нихъ должно быть по преимуществу теоретическое, а въ послѣднемъ году—по преимуществу практическое.

Ст. 5.

Для практическаго упражненія воспитанниковъ назначается состоящее при Евангелическо-Аугсбургской церкви въ Варшавѣ начальное училище, въ которомъ руководство учебною частию ввѣряется Директору Главнаго Нѣмецкаго Евангелическаго училища.

Ст. 6.

Варшавское Главное Нѣмецкое Евангелическое училище подчинено Управленію Народнаго Просвѣщенія и состоитъ въ непосредственномъ завѣдываніи Варшавской Евангелическо-Аугсбургской Консисторіи, Предсѣдатель которой есть вмѣстѣ съ тѣмъ и почетный Попечитель сего училища.

Ст. 7.

На Начальникѣ Варшавской Учебной Дирекціи лежитъ обязанность посѣщать это училище, для обозрѣнія онаго какъ въ педагогическомъ, такъ и въ другихъ отношеніяхъ. Замѣчанія свои онъ предлагаетъ Директору училища для зависящихъ отъ него соображеній, или представляетъ Управленію Народнаго Просвѣщенія.

lickiego wyznania, wykształcenie ogólne, w duchu ich religii i w zakresie średnich zakładów naukowych.

Art. 2.

Szkoła Główna Niemiecko-Ewangelicka jest zakładem dla młodzieży przychodniój i składa się z dwóch oddziałów: męskiego, odpowiadającego siedmio-klassowemu gimnazjum klasycznemu, i żeńskiego, odpowiadającego żeńskiemu gimnazjum o sześciu klasach. Zresztą dla ulżenia rodzicom, nie mającym środków wychowania dzieci w domu, przy każdym z tych oddziałów może być urządzona pensya, z decyzji Kommissyi Rządowej Oświecenia Publicznego.

Art. 3.

Przy Szkole Głównej Niemiecko-Ewangelickiej, urządzone być winny kursa pedagogiczne, dla sposobienia Nauczycieli do szkół elementarnych Ewangelickich.

Art. 4.

Kursa pedagogiczne są zakładem dla młodzieży przychodniój; wykład nauk trwa w nich trzy lata. W pierwszych dwóch latach, wykład nauk ma być głównie teoretyczny, w ostatnim zaś roku głównie praktyczny.

Art. 5.

Dla praktycznych zajęć uczniów przeznacza się istniejąca przy kościele Ewangelicko-Augsburskim w Warszawie szkoła elementarna, w której kierunek częścią naukową poruczoną zostanie Dyrektorowi Szkoły Głównej Niemiecko-Ewangelickiej.

Art. 6.

Warszawska Szkoła Główna Niemiecko-Ewangelicka podlega Zarządowi Oświecenia Publicznego, i zostaje w bezpośrednim za-wiadywaniu Warszawskiego Ewangelicko-Augsburskiego Konsystorza, Prezes którego jest zarazem Kuratorem honorowym tej szkoły.

Art. 7.

Naczelnik Warszawskiej Dyrekcyi Naukowej obowiązany jest zwiedzać tę szkołę, w celu kontrolowania jej tak pod względem pedagogicznym, jako też pod innemi względami. Spostrzeżenia swoje winien objawić Dyrektorowi szkoły, dla wydania z jego strony stosownych rozporządzeń, albo też przedstawiać je Zarządowi Oświecenia Publicznego.

Ст. 8.

Варшавское Главное Нѣмецкое Евангелическое училище содержится на счетъ Казны Царства.

ГЛАВА ВТОРАЯ.

Должностныя лица.

ОТДѢЛЕНІЕ ПЕРВОЕ.

Директоръ и его Помощники.

Ст. 9.

Директоръ Главнаго Нѣмецкаго Евангелическаго училища есть ближайшій Начальникъ всѣхъ заведеній, входящихъ въ составъ сего училища.

Ст. 10.

Директоръ избирается Варшавскою Евангелическо-Аугсбургскою Консисторіею изъ лицъ, получившихъ образование въ Университетѣ или другомъ высшемъ учебномъ заведеніи и отличающихся своею педагогическою опытностію и представляется ею, чрезъ Управление Народнаго Просвѣщенія, на утверждение Совѣта Управленія Царства.

Ст. 11.

Директору училища подчиняются всѣ служащіе въ ономъ лица.

Ст. 12.

Главная обязанность Директора состоитъ въ надзорѣ какъ за ходомъ преподаванія и воспитанія, такъ и за внѣшнимъ порядкомъ и матеріальнымъ благосостояніемъ вѣреннаго ему училища, и вообще за точнымъ исполненіемъ всѣхъ постановленій касающихся онаго.

Ст. 13.

Директору училища предоставляется:

а) председательствовать въ Педагогическомъ Совѣтѣ каждаго изъ трехъ заведеній, составляющихъ Главное Нѣмецкое Евангелическое училище, а равно и въ соединенномъ засѣданіи сихъ совѣтовъ;

б) избирать изъ лицъ, способныхъ и благонадежныхъ, Учителей и другихъ должностныхъ лицъ по учебно-воспитательной части, равно какъ и врача, и ходатайствовать у Консисторіи

Art. 8.

Szkoła Główna Niemiecko-Ewangelicka w Warszawie ma być utrzymywana kosztem Skarbu Królestwa.

ROZDZIAŁ DRUGI.

Osoby należące do składu Szkoły Głównej Niemiecko-Ewangelickiej.

ODDZIAŁ PIERWSZY

Dyrektor i jego Pomocnicy.

Art. 9.

Dyrektor Szkoły Głównej Niemiecko-Ewangelickiej jest najbliższym zwierzchnikiem wszystkich Zakładów, w skład szkoły tej wchodzących.

Art. 10.

Dyrektora wybiera Warszawski Augsbursko-Ewangelicki Konsystorz, z pomiędzy osób, które odebrały wykształcenie w Uniwersytecie lub innym wyższym zakładzie naukowym, i odznaczają się doświadczeniem pedagogicznem, i przedstawia go, za pośrednictwem Zarządu Oświecenia Publicznego, Radzie Administracyjnej Królestwa do zatwierdzenia.

Art. 11.

Dyrektorowi szkoły podlegać mają wszystkie osoby przy tym zakładzie w służbie zostające.

Art. 12.

Główny obowiązek Dyrektora polega na czuwaniu tak nad biegiem wykładu nauk i wychowania, jak też nad порядkiem zewnętrznym i materyalnym, dobrym bytem powierzonych mu szkoły, a w ogólności nad ścisłym wykonywaniem wszystkich postanowień tejże szkoły dotyczących.

Art. 13.

Dyrektorowi szkoły służy prawo:

a) prezydować w Radzie pedagogicznej każdego z trzech zakładów, stanowiących Szkołę Główną Niemiecko-Ewangelicką, jako też na połączonem posiedzeniu tych Rad;

b) wybierać z pomiędzy osób zdolnych i godnych zaufania Nauczycieli i inne osoby, mające służyć przy szkole po części naukowo-wychowawczej, jako też Lekarza, wyjednywać u Konsy-

о представлении их на утверждение Правительственной Комиссии Народного Просвещения;

в) определять письмоводителя, писца и училищную прислугу;

г) входить с представлениями в Консисторию об исходах тайствований наград служащим под его ведением лицам;

д) представлять подчиненных ему лиц к увольнению от должности за выслугою срока на пенсию или за неспособностью;

е) увольнять и представлять об увольнении в отпуск служащих под его начальством лиц на основании действующих по этому предмету в Царстве узаконений; и

ж) сноситься с губернскими и другими местными начальствами по делам училища, не требующим разрешения Консистории.

Ст. 14.

Директор может преподавать в училище один из учебных предметов, по своему избранию, без особого за то вознаграждения.

Ст. 15.

По званью Председателя Педагогического Совета, Директор определяет время обыкновенных его заседаний; созывает Совет в чрезвычайных случаях по своему усмотрению; предлагает на обсуждение свои предположения по учебной и воспитательной части; соблюдает очередь при рассмотрении вопросов, вносимых другими членами, направляет прения, следит за правильностью и порядком заседаний и объявляет определение Совета.

Ст. 16.

По учебной и воспитательной части мужского отделения училища, Директор избирает одного из Учителей сего отделения себе в помощь, который, по представлению Консистории, утверждается в звании Помощника Директора Правительственной Комиссией Народного Просвещения.

Ст. 17.

В случае болезни или отсутствия Директора, Помощник его вступает во все права и обязанности Директора.

Ст. 18.

В женском отделении училища назначается в помощь Ди-

сторжа представления tych osób do zatwierdzenia Komisji Rządowej Oświecenia Publicznego;

c) przyjmować Sekretarza, kapiistę i niższą służbę szkolną;

d) czynić przedstawienia do Konsystorza o wyjednanie nagród dla osób pod jego zawiadywaniem w służbie zostających;

e) przedstawiać podwładne mu osoby do uwolnienia od obowiązków z powodu wysłużenia lat przepisanych na pensję lub dla nieudolności;

f) udzielać lub wyjednywać urlopy osobom, pod jego zwierzchnictwem w służbie zostającym, na zasadzie obowiązujących w tym przedmiocie przepisów w Królestwie, i

g) znosić się z gubernialnemi i innemi Władzami miejscowemi w interessach szkoły, niewymagających decyzji Konsystorza.

Art. 14.

Dyrektor może wykładać w szkole jeden z przedmiotów naukowych, według swego wyboru, bez oddzielnego za to wynagrodzenia.

Art. 15.

Dyrektor, jako Prezes Rady pedagogicznej, wyznacza czas zwyczajnych jej posiedzeń; zwołuje Radę w wypadkach nadzwyczajnych, podług swego uznania; oddaje do rozpoznania propozycje swoje, dotyczące części naukowej i wychowawczej; przestrzega kolejnego roztrząsania kwestyj, wnoszonych przez innych członków; kieruje dyskusją; czuwa nad regularnością i порядkiem posiedzeń i objawia uchwały Rady.

Art. 16.

Do pomocy po części naukowej i wychowawczej męskiego oddziału szkoły, Dyrektor wybierze sobie jednego z Nauczycieli tegoż oddziału, którego, na przedstawienie Konsystorza, zatwierdza w stopniu Pomocnika Dyrektora Komisya Rządowa Oświecenia Publicznego.

Art. 17.

W razie choroby lub nieobecności Dyrektora, Pomocnik jego wstępuje we wszystkie prawa i obowiązki Dyrektora.

Art. 18.

W żeńskim oddziale Szkoły Dyrektorowi dodana będzie do

ректору, по учебно-воспитательной части сего отдѣленія, Главная Воспитательница, избираемая Директоромъ изъ лицъ, имѣющихъ свидѣтельство на званіе домашней учительницы и извѣстныхъ своею педагогическою опытностію.

Ст. 19.

Главная Воспитательница утверждается въ семъ званіи тѣмъ же порядкомъ, какъ и Помощникъ Директора.

Ст. 20.

Для ближайшаго завѣдыванія учебною частію педагогическихъ курсовъ, назначается, въ помощь Директору, Учитель-руководитель, который избирается Директоромъ изъ Учителей сего заведенія, извѣстныхъ своимъ педагогическимъ образованіемъ и опытностію въ дѣлѣ преподаванія и, по представленію Консисторіи, утверждается въ семъ званіи Правительственною Коммисіею Народнаго Просвѣщенія.

ОТДѢЛЕНІЕ ВТОРОЕ.

Преподаватели и Воспитательницы.

Ст. 21.

Предметы ученія во всѣхъ трехъ заведеніяхъ, составляющихъ Главное Нѣмецкое Евангелическое училище, распределяются между штатными преподавателями и лицами, обучающими по найму. Къ преподаванію въ женскомъ отдѣленіи училища допускаются и учительницы.

Ст. 22.

Преподаватели наукъ и языковъ избираются Директоромъ какъ изъ подданныхъ Имперіи и Царства, такъ и изъ иностранцевъ, и, по представленію Консисторіи, утверждаются Правительственною Коммисіею Народнаго Просвѣщенія. Въ преподаватели мужскаго и женскаго отдѣленій училища опредѣляются лица, получившія образованіе въ Университетѣ или другомъ высшемъ учебномъ заведеніи, а преподавателями педагогическихъ курсовъ могутъ быть и лица, окончившія съ успѣхомъ курсъ учительской семинаріи,

Ст. 23.

Въ Учители чистописанія, черченія и рисованія, а равно музыки и пѣнія, опредѣляются Директоромъ лица, доказавшія свое спеціальное знаніе означенныхъ искусствъ и лучшихъ методовъ

помocy по части научно-воспитательной этого oddziału Główna Nadzorczyńni, wybrana przez Dyrektora, z pomiędzy osób posiadających świadectwa na stopień Nauczycielki domowej i znanych ze swego doświadczenia pedagogicznego.

Art. 19.

Główna Nadzorczyńni zatwierdzoną będzie na tej posadzie tym samym порядkiem jak Pomocnik Dyrektora.

Art. 20.

Do bliższego zawiadywania częścią naukową kursów pedagogicznych, przeznaczonym będzie do pomocy Dyrektorowi Nauczyciel-przewodniczący, którego wybiera tenże Dyrektor z pomiędzy Nauczycieli tego zakładu, znanych ze swego wykształcenia pedagogicznego i doświadczenia w uczeniu, a zatwierdza w tym charakterze Kommissya Rządowa Oświecenia Publicznego, na przedstawienie Konsystorza.

О D D Z I A Ł D R U G I.

Nauczyciele i Nauczycielki.

Art. 21.

Przedmioty naukowe we wszystkich trzech zakładach, stanowiących Szkołę Główną Niemiecko-Ewangelicką, rozdzielają się pomiędzy Nauczycieli etatowych i najemnych. Do wykładu w żeńskim oddziale szkoły, dopuszczane być mogą i Nauczycielki.

Art. 22.

Wykładających nauki i języki wybiera Dyrektor, tak z pomiędzy poddanych Cesarstwa i Królestwa, jak i z pomiędzy cudzoziemców, a zatwierdza ich, na przedstawienie Konsystorza, Kommissya Rządowa Oświecenia Publicznego. Na Nauczycieli w męzkim i żeńskim oddziałach szkoły mianowane będą osoby, które odebrały wykształcenie w Uniwersytecie lub w innym wyższym Zakładzie naukowym, a Nauczycielami kursów pedagogicznych mogą być i osoby, które ukończyły z pożytkiem kurs nauk w Seminarjum Nauczycielskiem.

Art. 23.

Na Nauczycieli kalligrafii i rysunków, jak również muzyki i śpiewu przyjmowane być mają przez Dyrektora osoby specjalnie z temi przedmiotami, tudzież z najlepszymi metodami ich wy-

ихъ преподаванія. Они утверждаются въ должности порядкомъ означеннымъ въ ст. 22.

Ст. 24.

Воспитательницы, назначаемыя въ помощь Главной Воспитательницы, избираются Директоромъ изъ лицъ, имѣющихъ свидѣтельство на званіе домашней учительницы, и утверждаются порядкомъ, указаннымъ въ ст. 22.

Ст. 25.

Штатными законоучителями училища опредѣляются только лица Евангелическо-Аугсбургскаго исповѣданія; прочіе служащіе по учебно-воспитательной части избираются преимущественно изъ лицъ Евангелическаго исповѣданія, кромѣ Учителей русскаго языка и словесности, а также исторіи и географіи Россіи и Польши, которые назначаются изъ русскихъ.

Ст. 26.

Директору училища предоставляется распредѣлять по классамъ, между избранными имъ преподавателями, ближайшій надзоръ за успѣхами и поведеніемъ учениковъ и ученицъ.

Ст. 27.

Кромѣ ближайшаго надзора за воспитанниками и воспитанницами, на Учителяхъ лежитъ обязанность, по требованію Директора, помогать ему въ наблюденіи за нравственностію и поведеніемъ учащихся внѣ заведенія, равно какъ и въ поддержаніи надлежащей между ними дисциплины.

ОТДѢЛЕНІЕ ТРЕТЬЕ.

Прочія должностныя лица.

Ст. 28.

При Главномъ Нѣмецкомъ Евангелическомъ училищѣ состоитъ врачъ, избираемый Директоромъ училища и утверждаемый въ должности, по представленію Консисторіи, Правительственной Коммисіею Народнаго Просвѣщенія.

Ст. 29.

Обязанности врача, кромѣ пользованія учащихся и постоянной заботливости о ихъ здоровьѣ, заключаются въ наблюденіи: а) чтобы въ училище не поступали дѣти, имѣющія тѣлесныя недостатки и болѣзни, препятствующія вступленію въ общественныя заведенія; б) чтобы въ помѣщеніи училища и въ распредѣ-

кладу obeznane. Zatwierdzenie ich w obowiązkach nastąpi porządkiem w artykule 22-m oznaczonym.

Art. 24.

Nauczycielki wyznaczone do pomocy Głównej Nadzorczyńi wybierane będą przez Dyrektora z pomiędzy osób, posiadających świadectwa na stopień Nauczycielki domowej i zatwierdzane porządkiem w art. 22-m wskazanym.

Art. 25.

Na etatowych Nauczycieli religii przyjmują się tylko osoby wyznania Ewangelicko-Augsburskiego, wszystkie zaś inne, służące po części naukowo-wychowawczej, wybierają się głównie z osób Ewangelickiego wyznania, oprócz Nauczycieli russkiego języka i literatury a także geografii i historii Rosyi i Polski, którzy winni być pochodzenia russkiego.

Art. 26.

Dyrektor szkoły może rozdzielać, pomiędzy wybranych przez niego Nauczycieli, bliższy nadzór nad postępem w naukach i sprawowaniem się uczniów i uczeuniec.

Art. 27.

Prócz bliższego nadzoru nad uczniami i uczennicami, obowiązkiem jest Nauczycieli, na żądanie Dyrektora, pomagać mu w doglądaniu moralności i sprawowania uczniów i za obrębem szkoły, również w utrzymywaniu należytej między nimi karności.

ODDZIAŁ TRZECI.

Inne osoby należące do składu Szkoły Głównej Niemiecko-Ewangelickiej.

Art. 28.

Przy szkole Głównej Niemiecko-Ewangelickiej znajdować się ma Lekarz, którego wybiera Dyrektor szkoły, a zatwierdza w obowiązkach, na przedstawienie Konsystorza, Kommissya Rządowa Oświecenia Publicznego.

Art. 29.

Oprócz leczenia uczniów i ciągłej troskliwości o ich zdrowie, obowiązkiem Lekarza jest jeszcze pilnować: а) żeby do szkoły nie wstępowały dzieci mające wady fizyczne i choroby, które tamują wstęp do zakładów publicznych; б) żeby w pomieszczeniu szkoły i w rozkładzie czasu zatrudnień uczących się zachowane były, o

ніи времени занятій учащихся соблюдались, на сколько возможно, гигиеническія условія; и в) чтобы упражненія учащихся въ гимнастикѣ соображались съ требованіями правильного развитія и укрѣпленія физическихъ силъ юнoшества. Врачъ обязанъ замѣчанія свои по симъ предметамъ представлять Директору училища и предъявлять оныя Педагогическому Совѣту, для обсуждения и внесенія въ протоколы его засѣданій. Кромѣ того на врачѣ лежитъ обязанность пользоваться, также безвозмездно, всѣхъ служащихъ при училищѣ лицъ.

Ст. 30.

Производство канцелярскихъ дѣлъ въ Главномъ Нѣмецкомъ Евангелическомъ училищѣ лежитъ на письмоводителѣ, въ помощь которому состоитъ писецъ.

ГЛАВА ТРЕТЬЯ.

Учебная часть.

Ст. 31.

Учебный курсъ мужскаго отдѣленія Главнаго Нѣмецкаго Евангелическаго училища составляютъ слѣдующіе предметы:

- 1) Законъ Божій;
- 2) русскій языкъ и словесность;
- 3) нѣмецкій языкъ и словесность;
- 4 и 5) латинскій и греческій языки;
- 6) польскій языкъ;
- 7) математика;
- 8) физика и космографія;
- 9) естественная исторія;
- 10) всеобщая географія;
- 11) географія Россійской Имперіи и Царства Польскаго;
- 12) всеобщая исторія;
- 13) исторія Россіи и Польши;
- 14) чистописаніе, черченіе и рисованіе;
- 15) церковное пѣніе, и
- 16) гимнастика, для желающихъ.

Примѣчаніе 1. По желанію родителей ученики могутъ быть освобождены отъ изученія греческаго языка, въ замѣнъ котораго они обязаны слушать химію и усиленный курсъ математики и физики.

іle można, warunki higieniczne, i e) żeby ćwiczenia w gimnastyce uczących się, zastosowane były do potrzeb regularnego rozwijania się i wzmocnienia sił fizycznych młodzieży. Lekarz obowiązany jest postrzeżenia swoje co do tych przedmiotów komunikować Dyrektorowi Szkoły i przedstawiać je Radzie pedagogicznej, dla roztrząśnienia i wniesienia do protokółów jej posiedzeń. Oprócz tego, Lekarz ma obowiązek leczenia bezpłatnego wszystkich osób w służbie przy szkole zostających.

Art. 30.

Załatwianie czynności kancelaryjnych w Szkole Głównej Niemiecko-Ewangelickiej należy do Sekretarza, któremu do pomocy ma być dodany kopiaista.

ROZDZIAŁ TRZECI

Część naukowa.

Art. 31.

Kurs nauk w oddziale męzkim Szkoły Głównej Niemiecko-Ewangelickiej stanowią następujące przedmioty:

- 1) nauka religii;
- 2) russki język i literatura;
- 3) niemiecki język i literatura;
- 4 i 5) języki łaciński i grecki;
- 6) język polski;
- 7) matematyka;
- 8) fizyka i kosmografia;
- 9) historia naturalna;
- 10) geografia powszechna;
- 11) geografia Cesarstwa Rosyjskiego i Królestwa Polskiego;
- 12) historia powszechna;
- 13) historia Rosyi i Polski;
- 14) kalligrafia i rysunki;
- 15) śpiew kościelny, i
- 16) gimnastyka dla życzących.

Uwaga 1. Na żądanie rodziców, uczniowie mogą być zwolnieni od nauki języka greckiego, w zamian którego obowiązani będą słuchać chemii i wzmocnionego kursu matematyki i fizyki.

Примѣчаніе 2. Французскій языкъ преподается для желающихъ въ класснаго времени, равно какъ и еврейскій языкъ.

3. Ученикамъ высшаго класса мужскаго отдѣленія, предъ выпускомъ ихъ, сообщаются Директоромъ или преподающимъ исторію Россіи и Польши Учителемъ, въ краткомъ изложеніи, по особо составленному, по распоряженію Правительственной Коммисіи Народнаго Просвѣщенія, учебнику или руководству, свѣдѣнія объ основныхъ законахъ Имперіи и о значеніи разныхъ присутственныхъ мѣстъ Имперіи и Царства.

Ст. 32.

Учебный курсъ въ женскомъ отдѣленіи составляютъ слѣдующіе предметы:

- 1) Законъ Божій;
- 2) русскій языкъ и словесность;
- 3) цѣмекскій языкъ и словесность;
- 4) польскій языкъ;
- 5) французскій языкъ;
- 6) ариѣметика и свѣдѣнія изъ геометріи, примѣнительно къ потребностямъ вседневной жизни;
- 7) физика;
- 8) естественная исторія;
- 9) всеобщая географія;
- 10) географія Россійской Имперіи и Царства Польскаго;
- 11) всеобщая исторія;
- 12) исторія Россіи и Польши;
- 13) чистописаніе, черченіе и рисованіе;
- 14) рукодѣлія;
- 15) церковное пѣніе, и
- 16) гимнастика, для желающихъ.

Ст. 33.

Въ педагогическихъ курсахъ преподаются слѣдующіе предметы:

- 1) Законъ Божій съ упражненіями въ искусствѣ катихизаціи;
- 2) основанія дидактики и частная методика отдѣльных предметовъ, преподаваемыхъ въ начальныхъ училищахъ;
- 3) русскій языкъ;

Увага 2. Языкъ французскій для желающихъ выкладанъ będzie в czasie wolnym od innych lekcji, również jak i język hebrajski.

3. Uczniom najwyższej klasy męskiego oddziału, przed ich ostatecznem wyjściem, mają być przez Dyrektora lub Nauczyciela historyi Rosyi i Polski w krótkim wykładzie udzielone, według przewodnika lub podręcznika umyślnie na ten cel z rozporządzenia Kommissyi Rządowej Oświecenia Publicznego ułożonego, wiadomości o zasadniczych prawach Cesarstwa i o znaczeniu różnych władz rządowych Cesarstwa i Królestwa.

Art. 32.

Kurs nauk w oddziale żeńskim stanowią następujące przedmioty:

- 1) nauka religii;
- 2) russki język i literatura;
- 3) niemiecki język i literatura;
- 4) język polski;
- 5) język francuzki;
- 6) arytmetyka i wiadomości z geometryi, w zastosowaniu do potrzeb życia codziennego;
- 7) fizyka;
- 8) historia naturalna;
- 9) geografia powszechna;
- 10) geografia Cesarstwa Rosyjskiego i Królestwa Polskiego;
- 11) historia powszechna;
- 12) historia Rosyi i Polski;
- 13) kalligrafia i rysunki;
- 14) rękodzieła;
- 15) śpiew kościelny, i
- 16) gimnastyka dlażyczących.

Art. 33.

Na kursach pedagogicznych wykładane być mają następujące przedmioty:

- 1) nauka religii z ówiezeniami w sztuce katechetycznej;
- 2) zasady dydaktyki i szczegółowa metodyka oddzielnych przedmiotów, wykładanych w szkołach elementarnych;
- 3) język russki;

- 4) нѣмецкій языкъ;
- 5) польскій языкъ;
- 6) ариѳметика и свѣдѣнія изъ геометріи, примѣнительно къ потребностямъ вседневнаго быта. Ознакомленіе на дѣлѣ съ употребленіемъ простѣйшихъ земледѣльных орудій;
- 7) объясненіе главныхъ явленій природы;
- 8) ознакомленіе съ естественными произведеніями края и съ употребленіемъ ихъ въ земледѣліи, ремеслахъ и промышленности. Общее обзорѣніе частей свѣта. Описаніе Россійской Имперіи и Царства Польскаго въ физическомъ, промышленномъ и административномъ отношеніяхъ;
- 9) важнѣйшія эпохи изъ всеобщей исторіи и изъ исторіи Россіи и Польши;
- 10) игра на органѣ, скрипкѣ и ученіе о гармоніи;
- 11) церковное пѣніе;
- 12) чистописаніе, черченіе геометрическихъ фигуръ и тѣлъ съ моделей и съ натуры, съ примѣненіемъ къ ремесламъ и практической жизни;
- 13) практическія занятія садоводствомъ, и
- 14) гимнастика.

Ст. 34.

Учебный языкъ въ Главномъ Нѣмецкомъ Евангелическомъ училищѣ есть по преимуществу нѣмецкій; а русскій языкъ и словесность, равно какъ исторія и географія Россіи и Польши, должны быть преподаваемы на русскомъ языкѣ.

Ст. 35.

Курсъ ученія во всѣхъ входящихъ въ составъ Главнаго Нѣмецкаго Евангелическаго училища заведеній годичный.

Ст. 36.

Объемъ преподаванія предметовъ учебнаго курса во всѣхъ трехъ заведеніяхъ училища опредѣляется особыми программами, составленными Педагогическимъ Совѣтомъ училища, одобренными Консисторіею и утвержденными Правительственною Комисіею Народнаго Просвѣщенія.

Ст. 37.

Число уроковъ по каждому предмету и распредѣленіе ихъ по классамъ обозначаются въ особыхъ таблицахъ, приложенныхъ къ сей статьѣ, которыя, оставаясь неизмѣнными относительно

- 4) język niemiecki,
- 5) język polski;
- 6) arytmetyka i wiadomości z geometryi, w zastosowaniu do potrzeb życia codziennego. Praktyczne obeznanie z użyciem najprostszych narzędzi mierniczych;
- 7) wyjaśnienie głównych zjawisk natury;
- 8) obeznanie z naturalnymi płodami krajowemi i z użyciem ich w rolnictwie, rzemiosłach i przemyśle. Przegląd ogólny części świata. Opis Cesarstwa Rosyjskiego i Królestwa Polskiego pod względem fizycznym, przemysłowym i administracyjnym;
- 9) epoki ważniejsze z historyi powszechnej i z historyi Rosyi i Polski;
- 10) gra na organach, skrzypcach i nauka o harmonii;
- 11) śpiew kościelny;
- 12) kalligrafia, rysowanie figur geometrycznych i ciał z modeli i z natury, z zastosowaniem do rzemiosł i do życia praktycznego;
- 13) zajęcia praktyczne w ogrodnictwie, i
- 14) gimnastyka.

Art. 34.

Językiem naukowym w Szkole Głównej Niemiecko-Ewangelickiej jest głównie język niemiecki; ruski zaś język i literatura, również historia i geografia Rosyi i Polski winny być wykładane w języku russkim;

Art. 35.

Kurs nauki we wszystkich zakładach, wchodzących w skład Szkoły Głównej Niemiecko-Ewangelickiej, jest roczny.

Art. 36.

Obszerność wykładu przedmiotów kursu naukowego, we wszystkich trzech zakładach szkoły, ustanawia się oddzielnymi programatami, ułożonemi przez Radę pedagogiczną, teje szkoły, przyjętymi przez Konsystorz i zatwierdzonemi przez Kommissyę Rządową Oświecenia Publicznego.

Art. 37.

Liczba lekcyj w każdym przedmiocie i rozkład ich na klasy oznaczone są w oddzielnych wykazach, do niniejszego artykułu dołączonych, które, nie ulegając zmianie co do ogólnej liczby lekcyj

общаго числа уроковъ по каждому предмету, могутъ, по представленію Педагогическаго Совѣта училища, одобренному Консистоіею и утвержденному Правительственною Коммисіею Народнаго Просвѣщенія, подлежать измѣненіямъ въ распредѣленіи числа уроковъ каждаго предмета по классамъ.

Ст. 38.

Время ежедневнаго начатія уроковъ въ Главномъ Нѣмецкомъ Евангелическомъ училищѣ опредѣляется особою инструкціею отъ Правительственной Коммисіи Народнаго Просвѣщенія.

Ст. 39.

Ученіе продолжается въ теченіе цѣлаго года, за исключеніемъ воскресныхъ и праздничныхъ дней и вакацій, лѣтнихъ и зимнихъ, изъ коихъ на первыя назначается шесть недѣль, а на вторыя двѣ недѣли. Сверхъ того, ученіе прекращается на Страстной и Свѣтлой недѣлѣ Пасхи.

Ст. 40.

Учебный годъ начинается съ 3 (15) Августа и оканчивается 18 (30) Юня.

Ст. 41.

По окончаніи учебнаго года происходитъ публичный актъ, на которомъ: читается отчетъ о состояніи и дѣятельности, за минувшій годъ, учебныхъ заведеній, входящихъ въ составъ Главнаго Нѣмецкаго Евангелическаго училища; объявляются имена учениковъ и ученицъ, удостоенныхъ перевода въ высшіе классы; раздаются награды учащимся, отличившимся успѣхами и поведеніемъ, и аттестаты окончившимъ съ успѣхомъ полный курсъ. На актъ могутъ быть произносимы рѣчи членами Педагогическаго Совѣта, предварительно одобренныя Совѣтомъ.

Ст. 42.

Главное Нѣмецкое Евангелическое училище должно имѣть: 1) библіотеку, состоящую: а) изъ книгъ, могущихъ способствовать къ обогащенію Учителей познаніями и б) изъ книгъ, предназначенныхъ для употребленія учащимися; 2) физическій кабинетъ съ химическою лабораторіею; 3) собраніе математическихъ инструментовъ; 4) необходимыя пособія по естественной исторіи; 5) достаточное количество географическихъ картъ и глобусовъ, чертежей, рисунковъ и моделей для рисованія; 6) музыкальные

въ каждомъ предметѣ, могутъ, на представленіе Rady pedagogicznej szkoły, przyjęte przez Konsystorz i zatwierdzone przez Kommissyę Rządową Oświecenia Publicznego, być zmienionemi co do rozkładu liczby lekcyj w każdymъ предметѣ на классы.

Art. 38.

Czas każdodziennego rozpoczęcia lekcyj w Szkole Głównej Niemiecko-Ewangelickiej oznaczony zostanie osobną instrukcją, wydać się mającą przez Kommissyę Rządową Oświecenia Publicznego.

Art. 39.

Wykład nauk trwać ma przez ciąg całego roku, wyjąwszy dni niedzielne i uroczyste, oraz wakacje letnie i zimowe, z których na pierwsze przeznaczają się sześć tygodni, a na drugie dwa tygodnie. Oprócz tego, wykład nauk zawiesza się przez czas Świąt Wielkanocnych od Kwietnia do Przewodnięj Niedzieli.

Art. 40.

Rok szkolny rozpoczynać się ma dnia 3 (15) Sierpnia, a kończyć się z dniem 18 (30) Czerwca.

Art. 41.

Po skończonym roku szkolnym odbywać się ma akt uroczysty, na którym odczytanem będzie sprawozdanie za rok ubiegły o stanie i działalności zakładów naukowych, wchodzących w skład Szkoły Głównej Niemiecko-Ewangelickiej, ogłoszone zostaną nazwiska uczniów i uczennic, otrzymujących promocję do klas wyższych, rozdawane będą nagrody uczącym się, którzy odznaczyli się postępem w naukach i sprawowaniem, oraz atestaty tym, którzy z pożytkiem ukończyli pełny kurs nauk. Na akcie Członkowie Rady pedagogicznej mogą mieć mowę, uprzednio przyjęte przez Radę.

Art. 42.

Szkoła Główna Niemiecko-Ewangelicka posiadać ma: 1) bibliotekę, składającą się: a) z dzieł mogących posłużyć Nauczycielom do rozszerzenia swych wiadomości, i b) z książek, przeznaczonych do użytku uczących się; 2) gabinet fizyczny z laboratoryum chemicznem; 3) zbiór instrumentów matematycznych; 4) pomoce naukowe, niezbędne przy wykładzie historyi naturalnej; 5) dostateczną ilość mapp jeograficznych i globusów, planów, rysunków i

инструменты и ноты для музыки и пѣнія, и 7) гимнастическіе снаряды.

Ст. 43.

Библиотека поручается библиотекарю, избираемому Педагогическимъ Совѣтомъ, на два года, изъ преподавателей. Прочія же учебныя пособія состоятъ, по принадлежности ихъ къ тому или другому предмету, въ вѣдѣніи преподавателей сихъ предметовъ. За завѣдываніе библиотекою полагается особая, опредѣленная въ штатѣ, плата.

ГЛАВА ЧЕТВЕРТАЯ.

A. Учащіеся въ мужскомъ отдѣленіи.

Ст. 44.

Въ мужское отдѣленіе Главнаго Нѣмецкаго Евангелическаго училища принимаются дѣти всѣхъ состояній преимущественно евангелическаго исповѣданія; но могутъ быть принимаемы и дѣти другихъ исповѣданій.

Ст. 45.

Поступающіе въ мужское отдѣленіе Главнаго Нѣмецкаго Евангелическаго училища должны представить Директору училища свидѣтельство о своемъ возрастѣ и званіи; медицинское же свидѣтельство поступающихъ въ томъ, что имъ привита оспа и что они не имѣютъ тѣлесныхъ недостатковъ или болѣзней, препятствующихъ вступленію въ общественное заведеніе, дѣлается училищнымъ врачомъ.

Ст. 46.

Въ первый классъ мужскаго отдѣленія училища принимаются дѣти не моложе десяти лѣтъ, умѣющія читать и писать по русски и по нѣмецки и знающія главные молитвы, а изъ ариметики сложеніе, вычитаніе и таблицу умноженія. Во всѣ слѣдующіе классы этого отдѣленія принимаются имѣющіе соотвѣтственные классу познанія и возрастъ.

Ст. 47.

Воспитанники другихъ среднихъ учебныхъ заведеній Имперіи и Царства могутъ быть принимаемы въ соотвѣтственные классы мужскаго отдѣленія Главнаго Нѣмецкаго Евангелическаго училища безъ испытанія, если они на столько знаютъ русскій и

modeli do rysunku; 6) instrumenta muzyczne i nuty do muzyki i śpiewu, i 7) przyrządy gimnastyczne.

Art. 43.

Biblioteka powierzona będzie bibliotekarzowi, wybieranemu przez Radę pedagogiczną, na lat dwa z grona Nauczycieli. Inne zaś pomoce naukowe, podług przedmiotu, do którego należą, pozostają w zawiadywaniu wykładających te przedmioty. Za utrzymanie biblioteki przeznaczona się oddzielna płaca w etacie oznaczona.

ROZDZIAŁ CZWARTY.

A. Uczniowie oddziału męskiego.

Art. 44.

Do męskiego oddziału Szkoły Głównej Niemiecko-Ewangelickiej przyjmowane być mają dzieci wszystkich stanów, a przede-wszystkiem wyznania Ewangelickiego; lecz mogą być przyjmowane i dzieci innych wyznań.

Art. 45.

Wstępujący do męskiego oddziału Szkoły Głównej Niemiecko-Ewangelickiej, powinni przedstawić Dyrektorowi szkoły świadectwa co do wieku i pochodzenia. Poświadczenie zaś lekarskie, że ciż wstępujący mają szczepioną ospę i nie podlegają wadom fizycznym lub chorobom tamującym wejście do zakładu publicznego, udziela Lekarz szkoły.

Art. 46.

Do pierwszej klasy męskiego oddziału szkoły, przyjmują się dzieci nie młodsze jak lat dziesięciu, umiejące czytać i pisać po russku i po niemiecku, oraz główne modlitwy, a z arytmetyki: do dawanie, odejmowanie i tabliczkę mnożenia. Do wszystkich następnych klass tego oddziału przyjmowaną będzie młodzież usposobienia i wieku odpowiedniego właściwej klassie.

Art. 47.

Uczniowie innych średnich zakładów naukowych w Cesarstwie i Królestwie, mogą być przyjmowani do odpowiednich klass męskiego oddziału Szkoły Głównej Niemiecko-Ewangelickiej, bez egzaminu, jeśli znajomość języka russkiego i niemieckiego posiadają

нѣмецкій языкъ, что могутъ слѣдовать за преподаваніемъ предметовъ въ этихъ классахъ.

Ст. 48.

Общій приемъ учениковъ въ мужское отдѣленіе Главнаго Нѣмецкаго Евангелическаго училища бываетъ каждый годъ предъ началомъ учебнаго курса; но Педагогическій Совѣтъ, по особу уважительнымъ причинамъ, можетъ дозволять приемъ и въ теченіи учебнаго курса, если, по предварительномъ испытаніи поступающаго, удостовѣрится, что послѣдній, по своимъ познаніямъ и развитію, можетъ слѣдовать за курсомъ того класса, въ который пожелаетъ поступить.

Ст. 49.

Ученики мужскаго отдѣленія Главнаго Нѣмецкаго Евангелическаго училища носятъ форменную одежду, установленную для учащихся въ гимназіяхъ Царства Польскаго.

Ст. 50.

Съ каждаго ученика взимается за ученіе по пятнадцати рублей въ годъ. Плата сія вносится въ Казну Царства полугодно, впередъ за каждое полугодіе. Непредставившіе, въ теченіи первыхъ двухъ мѣсяцевъ каждаго полугодія, квитанціи во взносъ платы за ученіе увольняются изъ заведенія, но могутъ быть снова приняты, по представленіи квитанціи во взносъ платы за все полугодіе.

Ст. 51.

Педагогическому Совѣту предоставляется освобождать отъ платы за ученіе недостаточныхъ учениковъ, преимущественно Евангелическаго исповѣданія, заслуживающихъ того своими успѣхами, прилежаніемъ и поведеніемъ. Освобожденіе отъ платы за ученіе имѣетъ силу въ теченіе одного полугодія.

Ст. 52.

Дисциплинарныя взысканія за проступки учениковъ опредѣляются особыми правилами, составленными Педагогическимъ Совѣтомъ и утвержденными Правительственною Коммисією Народнаго Просвѣщенія; причеиъ высшую степень наказанія составляетъ исключеніе изъ заведенія; каковому наказанію ученики подвергаются лишь по опредѣленію Педагогическаго Совѣта.

Ст. 53.

Въ концѣ учебнаго года ученики подвергаются испытанію

въ такомъ степеніи, że mogą слухać wykładu przedmiotów w tych klassach.

Art. 48.

Ogólny zapis uczniów, do męzkiego oddziału Szkoły Głównej Niemiecko-Ewangelickiej, odbywa się corocznie, przed rozpoczęciem kursu nauk; wszelako Rada pedagogiczna, z powodów szczególniej na wzgląd zasługujących, może dozwalać przyjęcia i w ciągu rocznego kursu nauk, gdy z uprzedniego egzaminu kandydata przekona się, że tenże przy swych znajomościach i rozwinięciu, może słuchać kursu w tej klassie, do której przyjętym być pragnie.

Art. 49.

Uczniowie męzkiego oddziału Szkoły Głównej Niemiecko-Ewangelickiej nosić mają ubranie formy przepisanej dla uczących się w gimnazyach Królestwa Polskiego.

Art. 50.

Od każdego ucznia pobierana będzie opłata za naukę po rsr. piętnaście rocznie. Opłata takowa wnoszona być ma do Skarbu Królestwa, co pół roku, z góry za każde półrocze. Ci, którzy nie złożą w ciągu pierwszych dwóch miesięcy każdego półrocza kwitu z uiszczonęj opłaty za naukę, otrzymają uwolnienie z zakładu, lecz mogą być przyjęci na powrót, gdy złożą kwity takowe z uiszczonęj opłaty za całe półrocze.

Art. 51.

Rada pedagogiczna mocną będzie uwalniać od opłaty za naukę uczniów niedostatnich, przedewszystkiem wyznania Ewangelickiego, zasługujących na to swym postępem w naukach, pilnością i sprawowaniem. Uwolnienie od opłaty za naukę służy na jedno półrocze.

Art. 52.

Kary dyscyplinarne za przewinienia uczniów ustanowione będą oddzielnymi przepisami, ułożyć się mającemi przez Radę pedagogiczną i zatwierdżonemi przez Kommissyę Rządową Oświecenia Publicznego; przyczem najwyższy stopień kary stanowić ma wydalenie z zakładu, której to karze podlegają uczniowie nie inaczej jak na zasadzie uchwały Rady pedagogicznęj.

Art. 53.

W końcu każdego roku szkolnego, uczniowie poddawani być

изъ всего пройденнаго въ теченіе года и по результатамъ этого испытанія удостоиваются перевода въ высшіе классы. Отмѣтки для опредѣленія степени познаній учащихся устанавливаются особою инструкціею отъ Правительственной Коммисіи Народнаго Просвѣщенія.

Ст. 54.

Ученики первыхъ шести классовъ, отличные по поведенію и оказавшіе весьма удовлетворительные успѣхи въ большей части предметовъ, въ томъ числѣ въ русскомъ и нѣмецкомъ языкахъ, награждаются книгами. Число наградъ для каждаго класса опредѣляется Правительственною Коммисіею Народнаго Просвѣщенія.

Ст. 55.

Ученики, пробывшіе въ одномъ классѣ два года и неудостойные затѣмъ перевода въ слѣдующій классъ, увольняются изъ заведенія.

Ст. 56.

Окончательное испытаніе учениковъ производится Педагогическимъ Совѣтомъ, на основаніи правилъ, составленныхъ Совѣтомъ и утвержденныхъ, по представленію Консисторіи, Правительственною Коммисіею Народнаго Просвѣщенія.

Ст. 57.

Ученики, окончившіе съ успѣхомъ полный курсъ ученія въ мужскомъ отдѣленіи Главнаго Нѣмецкаго Евангелическаго училища, получаютъ аттестаты за подписью членовъ Педагогическаго Совѣта и съ приложеніемъ печати учебнаго заведенія. Сверхъ того, для награды отличными по поведенію изъ окончившихъ курсъ и оказавшими весьма удовлетворительные успѣхи въ большей части предметовъ и въ томъ числѣ въ русскомъ и нѣмецкомъ языкахъ и словесности, назначаются медали, золотыя и серебряныя, число которыхъ опредѣляется Правительственною Коммисіею Народнаго Просвѣщенія.

Ст. 58.

Лица, неучившіяся въ мужскомъ отдѣленіи Главнаго Нѣмецкаго Евангелическаго училища, имѣютъ право подвергаться испытанію изъ полного курса предметовъ, преподаваемыхъ въ семъ заведеніи, наравнѣ съ учениками заведенія и въ одно съ ними

мają egzaminowi z całego kursu, wyłożonego w ciągu roku, i według rezultatu tego egzaminu, przyznane sobie mieć będą promocyje do klass wyższych. Wyrazy, jakie winny być używane dla oznaczenia stopnia usposobienia naukowego uczniów, przepisze osobna instrukcyja, mająca się wydać przez Kommissyę Rządową Oświecenia Publicznego.

Art. 54.

Uczniowie pierwszych sześciu klass wzorowego sprawowania i którzy okazali zupełnie zadowalniający postęp w większej części przedmiotów, a w ich liczbie z języka russkiego i niemieckiego, otrzymają nagrody w książkach. Liczbę nagród dla każdej klasy ustanowi Kommissya Rządowa Oświecenia Publicznego.

Art. 55.

Uczniowie, którzy po dwuletnim pobycie w jednej i téj saméj klassie nie otrzymają promocyi do klasy następnej, mają być z zakładu uwolnieni.

Art. 56.

Ostateczny egzamen uczniów odbywa Rada pedagogiczna, na zasadzie przepisów, ułożonych przez tę Radę i na przedstawienie Konsystorza, przez Kommissyę Rządową Oświecenia Publicznego zatwierdzonych.

Art. 57.

Uczniowie, którzy z pożytkiem ukończyli pełny kurs nauk w męzkim oddziale Szkoły Głównej Niemiecko-Ewangelickiej, otrzymają attestaty, za podpisem Członków Rady pedagogicznej i opatrzone pieczęcią zakładu naukowego. Nadto, na nagrody uczniom odznaczającym się wzorowem sprawowaniem, którzy ukończyli kurs nauk i okazali zupełnie zadowalniający postęp w większej części przedmiotów, a w liczbie tych w językach russkim, niemieckim i w literaturze, przeznaczają się medale złote i srebrne, ilość których ustanowi Kommissya Rządowa Oświecenia Publicznego.

Art. 58.

Osoby, które nie pobierały nauk w męzkim oddziale Szkoły Głównej Niemiecko-Ewangelickiej, mają prawo składać egzamen z całego kursu przedmiotów w tym zakładzie wykładanych, na równi z uczniami zakładu i w jednym z nimi czasie, przeznaczonym

время, назначенное для испытаний. Выдержавшие съ успѣхомъ испытаніе въ полномъ курсѣ получаютъ въ томъ свидѣтельство.

Примѣчаніе. Испытаніе для постороннихъ лицъ изъ полнаго курса училища начинается въ русскаго языка и словесности, и оказавшимъ неудовлетворительное знаніе этихъ предметовъ отказывается въ дальнѣйшемъ испытаніи.

Б. Учащіеся въ женскомъ отдѣленіи.

Ст. 59.

Въ женское отдѣленіе Главнаго Нѣмецкаго Евангелическаго училища принимаются дѣти на тѣхъ же условіяхъ, какія означены въ ст. 44 и 45 настоящаго Устава.

Ст. 60.

Въ первый классъ женскаго отдѣленія училища принимаются дѣти не моложе девяти лѣтъ, умѣющія читать и писать по русски и по нѣмецки и знающія главныя молитвы, а изъ ариѳметики сложеніе и вычитаніе.

Ст. 61.

Воспитанницы другихъ среднихъ учебныхъ заведеній Имперіи и Царства могутъ поступать въ соотвѣтственные классы женскаго отдѣленія Главнаго Нѣмецкаго Евангелическаго училища безъ испытанія, съ условіемъ, относительно знанія русскаго и нѣмецкаго языковъ, означеннымъ въ ст. 47 сего Устава.

Ст. 62.

Общій приемъ воспитанницъ въ женское отдѣленіе бываетъ въ то же время, когда принимаются и воспитанники въ мужское отдѣленіе; а также на основаніи, указанномъ въ ст. 48 сего Устава, приемъ воспитанницъ можетъ быть дозволяемъ и въ теченіе учебнаго года.

Ст. 63.

Съ каждой ученицы взимается за ученіе по пятнадцати рублей въ годъ. Время взноса этой платы и послѣдствія несвоевременнаго представленія ея для ученицъ женскаго отдѣленія тѣ же, какія и для учащихся въ отдѣленіи мужскомъ (ст. 50).

Ст. 64.

Освобожденіе недостаточныхъ ученицъ отъ платы за ученіе производится на основаніи ст. 51-й сего Устава.

на экзамина. Ci, którzy należąycie złożą egzamen z całego kursu, otrzymają na to świadectwo.

Uwaga. Egzamen postronnych osób z całego kursu szkolnego rozpoczynać się ma od języka russkiego i literatury, a tym, którzy okażą niedostateczną znajomość tych przedmiotów, odmówione być ma składanie dalszego egzaminu.

В. Uczennice oddziału żeńskiego.

Art. 59.

Do oddziału żeńskiego Szkoły Głównej Niemiecko-Ewangelickiej mają być przyjmowane dzieci, pod temi samemi warunkami, jakie są oznaczone w artykułach 44 i 45-m niniejszej ustawy.

Art. 60.

Do klasy pierwszej żeńskiego oddziału szkoły przyjmują się dzieci nie młodsze jak lat dziewięciu, umiejące czytać i pisać po russku i po niemiecku i główne modlitwy, tudzież z arytmetyki: dodawanie i odejmowanie.

Art. 61.

Uczennice innych średnich zakładów naukowych w Cesarstwie i Królestwie mogą wstępować do odpowiednich klass oddziału żeńskiego Szkoły Głównej Niemiecko-Ewangelickiej, bez egzaminu, pod warunkiem, co do języków russkiego i niemieckiego, w art. 47-m niniejszej ustawy oznaczonym.

Art. 62.

Ogólny zapis uczennic do oddziału żeńskiego odbywać się ma w tym samym czasie, co zapis uczniów do oddziału męskiego i też na zasadzie wskazanej w art. 48-m niniejszej ustawy, przyjęcie uczennic może być dozwołonem i w ciągu roku szkolnego.

Art. 63.

Od każdej uczennicy pobierana być ma opłata za naukę po piętnaście rubli na rok. Termin uiszczania takowej opłaty, oraz skutki niezłożenia jej we właściwym czasie będą dla uczennic oddziału żeńskiego też same, jak dla uczniów oddziału męskiego (art. 50).

Art. 64.

Uwolnienie uczennic niedostatnich od opłaty za naukę odbywać się ma na zasadzie art. 51-go niniejszej ustawy.

Ст. 65.

Относительно дисциплинарныхъ взысканій за проступки ученицъ, производства испытаній, какъ переводныхъ, такъ и окончательныхъ, опредѣленія степени познаній, назначенія наградъ, выдачи аттестатовъ и увольненія изъ заведенія неуспѣвающихъ ученицъ — соблюдаются тѣ же правила, какія изложены въ ст. 52—58 сего Устава.

В. Учащіеся въ педагогическихъ курсахъ.

Ст. 66.

Въ педагогическіе курсы принимаются молодые люди, принадлежащіе къ Евангелическо-Аугсбургскому и Евангелическо-Реформатскому исповѣданію.

Ст. 67.

Поступающіе въ педагогическіе курсы, кромѣ свидѣтельства о своемъ возрастѣ и званіи, должны представить Директору училища свидѣтельство о конфирмаціи и удостовѣреніе о хорошемъ поведеніи отъ пастора того прихода, къ которому принадлежитъ поступающій. Медицинское же освидѣтельствовање поступающихъ производится училищнымъ врачомъ, на основаніи ст. 45-й настоящаго Устава.

Ст. 68.

Въ первый курсъ педагогическаго отдѣленія принимаются молодые люди, достигшіе 15-ти лѣтняго возраста, выдержавшіе, на нѣмецкомъ языкѣ, испытаніе въ объемѣ двухкласснаго начальнаго училища и умѣющіе разбирать ноты.

Ст. 69.

Въ педагогическое отдѣленіе можетъ быть дозволяемъ пріемъ, кромѣ перваго курса, еще и во второй, для тѣхъ, которые не моложе 16 лѣтъ и знаютъ пройденное въ первомъ курсѣ.

Ст. 70.

Для воспитанниковъ педагогическихъ курсовъ не полагается ни платы за ученіе, ни форменной одежды.

Ст. 71.

На стипендіи для бѣднѣйшихъ и способнѣйшихъ воспитанниковъ педагогическихъ курсовъ полагается по штату особая сумма. При опредѣленіи числа и размѣра стипендій, равно какъ и при назначеніи ихъ, Главный Директоръ Правительственной

Art 65.

Co do dyscyplinarnych kar na uczennice za przewinienia, odbywania egzaminów dla otrzymania promocyi i egzaminów ostatecznych, oznaczania stopni usposobienia, przyznawania nagród, wydawania atestatów i uwalniania z zakładu uczennic, nieczyniących postępu, zachowane być mają też same przepisy, jakie są wyłożone w art. 52—58 niniejszej ustawy.

C. Uczniowie Kursów pedagogicznych.

Art 66.

Na kursa pedagogiczne przyjmowani będą młodzi ludzie wyznania Ewangelicko-Augsburgskiego i Ewangelicko-Reformowanego.

Art 67.

Wstępujący na kursa pedagogiczne, oprócz świadectwa pochodzenia i wieku, powinni przedstawić Dyrektorowi szkoły świadectwo odbytej konfirmacyi, tudzież dowód dobrego sprawowania, wydany przez Pastora tej parafii, do której wstępujący należy. Lekarskie zaś poświadczenie o wstępujących odbędzie Lekarz szkoły, na zasadzie art. 45-go niniejszej ustawy.

Art 68.

Na pierwszy kurs oddziału pedagogicznego, przyjmowani będą młodzi ludzie, którzy mają lat 15-cie skończonych i którzy złożyli w języku niemieckim egzamen, w zakresie dwuklassowej szkoły elementarnej, tudzież umieją czytać nuty.

Art 69.

Do oddziału pedagogicznego może być dozwolany zapis, nie tylko na pierwszy, ale i na drugi kurs, tym, którzy mają nie mniej jak 16-cie lat wieku i znają wykład kursu pierwszego.

Art 70.

Dla uczniów kursów pedagogicznych nie ustanawia się ani opłaty za naukę, ani ubrania przepisanej formy.

Art 71.

Na stypendya dla uboższych i zdolniejszych uczniów kursów pedagogicznych, ustanawia się etatem oddzielna summa. Przy ustanowieniu liczby i wysokości stypendyów, niemniej przy назначении takowych, Dyrektor Główny Kommissyi Rządowej Oświe-

Комисіи Народнаго Просвѣщенія соображается съ представленіемъ Евангелическо-Аугсбургской Консисторіи, основаннымъ на опредѣленіи Педагогическаго Совѣта, и съ количествомъ населенія Евангелическо-Аугсбургскаго и Евангелическо Реформатскаго исповѣданій въ Царствѣ Польскомъ.

Ст. 72.

Ученики, неподающіе надежды, что со временемъ могутъ быть хорошими Учителями, увольняются изъ заведенія, по опредѣленію Педагогическаго Совѣта.

Ст. 73.

Дисциплинарныя взысканія за проступки учениковъ опредѣляются на основаніи ст. 52 сего устава.

Ст. 74.

Испытанія въ педагогическихъ курсахъ полагаются двоякаго рода — переводныя и окончательныя. Первыя производятся въ концѣ учебнаго года, изъ всего, въ теченіе года пройденнаго, а вторыя, при выпускѣ воспитанниковъ, изъ всего пройденнаго въ теченіи трехъ лѣтъ. Послѣднія испытанія должны быть какъ теоретическія, такъ и практическія.

Ст. 75.

Переводныя испытанія производятся въ присутствіи Учителя-руководителя и двухъ преподавателей, а окончательныя, какъ теоретическія, такъ и практическія, въ полномъ составѣ Педагогическаго Совѣта.

Ст. 76.

Относительно опредѣленія степени познаній учениковъ соблюдается правило, изложенное въ ст. 53-й настоящаго Устава.

Ст. 77.

Ученики, окончившіе съ успѣхомъ полный курсъ ученія, получаютъ аттестаты за подписью членовъ Педагогическаго Совѣта и съ приложеніемъ печати Главнаго Нѣмецкаго Евангелическаго училища.

Ст. 78.

Аттестатъ на званіе Учителя начальнаго училища выдается только получившимъ изъ всѣхъ предметовъ отмѣтки удовлетворительныя; оказавшіе же весьма удовлетворительные успѣхи по крайней мѣрѣ въ половинѣ предметовъ, въ томъ числѣ въ русскомъ и нѣмецкомъ языкахъ, получаютъ аттестатъ съ отличіемъ,

ценія Publicznego zastosuje się do przedstawienia Konsystorza Ewangelicko-Augsburgskiego, opartego na uchwale Rady pedagogicznej, jako też do liczby ludności wyznania Ewangelicko-Augsburgskiego i Ewangelicko-Reformowanego w Królestwie Polskiem.

Art. 72.

Uczniowie, nie czyniący nadziei, że z czasem mogą być dobrymi Nauczycielami, mają być uwolnieni z zakładu, na zasadzie uchwały Rady pedagogicznej.

Art. 73.

Kary dyscyplinarne na uczniów wyznaczane będą na zasadzie art. 52-go niniejszej ustawy.

Art. 74.

Egzamina na kursach pedagogicznych mają być dwójakie: przechodnie i ostateczne. Pierwsze odbywać się będą w końcu roku szkolnego ze wszystkiego co w ciągu tegoż roku było wyłożonem, drugie zaś przy ostatecznem wypuszczeniu uczniów z zakładu z całego kursu trzechletniego. Ostateczne egzamina winny być nietylko z teorii, ale i praktyczne.

Art. 75.

Egzamina przechodnie odbywać się mają w obecności Nauczyciela przewodniczącego i dwóch wykładających, a ostateczne, tak z teorii, jak i z praktyki, w obecności całego składu Rady pedagogicznej.

Art. 76.

Pod względem oznaczania stopnia usposobienia uczniów, zachowany być ma przepis zawarty w art. 53-m niniejszej ustawy.

Art. 77.

Uczniowie, którzy ukończyli z pożytkiem cały kurs nauk, otrzymają attestaty za podpisem Członków Rady pedagogicznej i opatrzone pieczęcią Szkoły Głównej Niemiecko-Ewangelickiej.

Art. 78.

Attestat na stopień Nauczyciela szkoły elementarnej ma być wydawany tym tylko uczniom, którzy otrzymali stopnie zadowalniające ze wszystkich przedmiotów; ci zaś, którzy okazali postęp zupełnie zadowalniający, przynajmniej z połowy przedmiotów, a w ich liczbie i z języków russkiego i niemieckiego, otrzymają atte-

ка, участвуют преподаватели соответствующих заведений; въ заседанияхъ по женскому отдѣленію принимаютъ также участие Главная Воспитательница, ея помощницы и учительницы, а въ заседанияхъ по педагогическимъ курсамъ, по усмотрѣнію Директора, можетъ быть приглашаемъ и Учитель начального училища, состоящаго при Евангелическо-Аугсбургской церкви.

Ст. 85.

Предметы занятій Педагогическаго Совѣта суть:

- 1) приемъ учащихся и переводъ ихъ изъ класса въ классъ;
- 2) выдача аттестатовъ тѣмъ изъ нихъ, которые съ успѣхомъ окончили полный курсъ ученія;
- 3) опредѣленіе наградъ отличившимся поведеніемъ, прилежаніемъ и успѣхами;
- 4) удостоеніе лицъ Евангелическаго исповѣданія, по надлежашему испытанію, званія домашнего Учителя и домашней Учительницы, равно какъ и начального Учителя и начальной Учительницы;
- 5) избраніе изъ членовъ Совѣта лица, заведывающаго библиотекою заведенія;
- 6) выборъ книгъ для библіотеки, а также составленіе правилъ о порядкѣ храненія и выдачи книгъ изъ библіотеки;
- 7) выборъ и приобрѣтеніе учебныхъ пособій и руководствъ изъ числа одобренныхъ Правительственною Коммисією Народнаго Просвѣщенія;
- 8) разсмотрѣніе программъ преподаванія по каждому предмету;
- 9) разсмотрѣніе росписанія еженедѣльныхъ уроковъ по классамъ, составляемаго Директоромъ училища къ началу учебнаго года;
- 10) обсужденіе приемовъ и способовъ руководства практическими занятіями учениковъ педагогическихъ курсовъ;
- 11) разсмотрѣніе годовыхъ отчетовъ по учебно-воспитательной и хозяйственной частямъ, составляемыхъ Директоромъ;
- 12) составленіе правилъ о дисциплинарныхъ взысканіяхъ за проступки учащихся;
- 13) обсужденіе болѣе важныхъ проступковъ учащихся и опредѣленіе мѣры взысканія съ виновныхъ;

участниця Научители właściwych oddziałów; на posiedzeniach, dotyczących oddziału żeńskiego, uczestniczą główna Nadzorczyńni, jej pomocnice i nauczycielki, a na posiedzenia, dotyczące kursów pedagogicznych, według uznania Dyrektora, może być też wzywany Nauczyciel szkoły elementarnej, istniejącej przy kościele Ewangelicko-Augsburskim.

Art. 85.

Przedmioty zajęć Rady pedagogicznej są:

- 1) przyjmowanie uczniów i promocya ich z jednej klasy do drugiej;
- 2) przyznawanie attestatów tym z pomiędzy nich, którzy z pożytkiem ukończyli cały kurs nauk;
- 3) wyznaczanie nagród odznaczającym się sprawowaniem, pilnością i postępem w naukach;
- 4) przyznawanie osobom wyznania Ewangelickiego, po należytem egzaminie, stopnia Nauczyciela domowego i Nauczycielki domowej, jako też Nauczyciela elementarnego i Nauczycielki elementarnej;
- 5) wybór z grona Członków Rady osoby, mającej zawiadywać biblioteką zakładu;
- 6) wybór dzieł do biblioteki, oraz ułożenie przepisów o sposobie utrzymywania biblioteki i wydawania z niej książek;
- 7) wybór i nabywanie pomocy naukowych i przewodników z liczby zaleconych przez Kommissyę Rządową Oświecenia Publicznego;
- 8) rozpoznawanie programów wykładu każdego przedmiotu;
- 9) przeglądanie tygodniowego rozkładu lekcyj na klasy, ułożonego przez Dyrektora szkoły z początkiem roku szkolnego;
- 10) ocenienie metody i sposobów kierowania praktycznemi zajęciami uczniów pedagogicznych kursów;
- 11) roztrząsanie sporządzanych przez Dyrektora sprawozdań rocznych z części naukowo-wychowawczej i ekonomicznej;
- 12) ułożenie przepisów o karach dyscyplinarnych, za przewinienia uczniów;
- 13) rozpoznawanie ważniejszych wykroczeń uczniów i wymierzanie stopnia kary na winnych;

14) увольнение из заведения воспитанников педагогических курсов, не подающих надежды, что со временем будут хорошими Учителями;

15) освобождение от платы за учение недостаточных учеников и учениц;

16) избрание учеников для удостоения их стипендий из суммы, положенной на этот предмет по штату педагогических курсов, и предположения о размерах стипендий;

17) заключение условий на поставку необходимых для заведения вещей;

18) наблюдение за правильным употреблением училищных сумм;

19) ежегодная проверка имущества заведения, и

20) изыскание и обсуждение мер, клонящихся к улучшению учебной, воспитательной и хозяйственной частей заведения.

Ст. 86.

Заключения Педагогического Совета по предметам, означенным в пунктах: 4, 7, 8, 11, 12, 16, 19, и 20 предыдущей статьи, должны быть представляемы, через Консисторию, на рассмотрение Правительственной Комиссии Народного Просвещения.

Ст. 87.

Все протоколы заседаний Педагогического Совета ведутся помощником Директора и представляются, в копиях, Консистории.

Ст. 88.

Заседания Педагогического Совета бывают, в течении учебного времени, один раз в месяц для каждого заведения Главного Немецкого Евангелического училища, а, в случае надобности, могут быть и чаще.

Ст. 89.

Заседание Совета может состояться только при двух третях членов того заведения, по делам которого должно происходить совещание.

Ст. 90.

Для решения в Совете по большинству голосов. При равенстве голосов перевес дает голос председателя. Председатель, в случае несогласия с мнением Педагогического Совета, представляет о том Евангелическо-Аугсбургской Конси-

14) увольнение из заклада учеников курсов педагогических, не чинящих надежды, что с czasem будут добрыми Научителями;

15) увольнение недостаточных учеников и учениц от платы за науку;

16) избирание учеников, в celu przyznania im stypendyów, z funduszu na ten przedmiot w etacie kursów pedagogicznych o-
значенного, и чинение wniosków co do wysokości stypendyów;

17) zawieranie umów na dostawę potrzebnych dla zakładu przedmiotów;

18) czuwanie nad właściwym użyciem funduszów szkolnych;

19) coroczne sprawdzanie inwentarza zakładu, i

20) obmyślanie i ocenianie środków, zmierzających do ulepszeń części naukowej, wychowawczej i ekonomicznej zakładu.

Art. 86.

Uchwały Rady pedagogicznej, w przedmiotach oznaczonych w punktach 4, 7, 8, 11, 12, 16, 19 i 20-m artykułu poprzedzającego, winny być przedstawiane za pośrednictwem Konsystorza, do decyzji Komisji Rządowej Oświecenia Publicznego.

Art. 87.

Wszystkie protokoły posiedzeń Rady pedagogicznej prowadzone być mają przez Pomocnika Dyrektora i przedstawiane w kopiach Konsystorzowi.

Art. 88.

Posiedzenia Rady pedagogicznej w ciągu roku szkolnego odbywać się mają raz na miesiąc, dla każdego zakładu Szkoły Głównej Niemiecko-Ewangelickiej. a w razie potrzeby, mogą być i częściej zwoływane.

Art. 89.

Posiedzenie Rady może mieć miejsce przy zebraniu tylko dwóch trzecich części Członków tego zakładu, w interessach którego ma się odbyć narada.

Art. 90.

Przedmioty decydowane być mają w Radzie większością głosów. W razie równości zdań, głos Prezesa rozstrzyga. Jeśli Prezes nie podziela opinii Rady pedagogicznej, przedstawia o tem Konsystorzowi Ewangelicko-Augsburskiemu, a jeżeli interess nie cierpi

сторіи, а если дѣло не терпитъ отлагательства и не превышаетъ власти предоставленной Совѣту, то распоряжается по собственному усмотрѣнію и немедленно доноситъ о своемъ распоряженіи Консисторіи, представляя ей вмѣстѣ съ тѣмъ и журналъ Педагогическаго Совѣта.

Ст. 91.

Для дѣлъ, касающихся въ равной мѣрѣ всѣхъ заведеній, входящихъ въ составъ Главнаго Нѣмецкаго Евангелическаго училища и требующихъ общаго совѣщанія, Директору предоставляется право назначать соединенное засѣданіе изъ всѣхъ лицъ, служащихъ по учебно-воспитательной части въ сихъ заведеніяхъ.

ГЛАВА ШЕСТАЯ.

Права и преимущества Главнаго Нѣмецкаго Евангелическаго училища.

Ст. 92.

Главное Нѣмецкое Евангелическое училище пользуется правами среднихъ учебныхъ заведеній.

Ст. 93.

Главное Нѣмецкое Евангелическое училище имѣетъ свою печать съ гербомъ Царства и съ надписью на русскомъ и нѣмецкомъ языкахъ: „Главное Нѣмецкое Евангелическое училище въ Варшавѣ“, „Deutsche Evangelische Hauptschule in Warschau“.

Ст. 94.

Главное Нѣмецкое Евангелическое училище освобождается отъ употребленія гербовой бумаги и отъ уплаты штемпельныхъ пошлинъ по совершаемымъ отъ имени его и въ пользу его актамъ и вообще по всѣмъ касающимся до него дѣламъ.

Ст. 95.

Посылаемые подъ печатью сего заведенія officialныя бумаги и посылки принимаются на почту на основаніи общихъ установленныхъ по сему предмету для казенныхъ пакетовъ правилъ.

Ст. 96.

Зданія, занимаемая Главнымъ Нѣмецкимъ Евангелическимъ училищемъ, по отношенію къ освобожденію ихъ отъ квартирной повинности, какъ денежной, такъ и натуральной, а равно и отъ другихъ податей, подчиняются существующимъ по сему предме-

зволки и не превышая attribucyj служащихъ Radzie, wtedy czyni rozporządzenie podług własnego uznania i o takowem niezwłocznie donosi Konsystorzowi, przedstawiając mu zarazem i protokół posiedzenia Rady pedagogicznej.

Art. 91.

Do interesów dotyczących zarówno wszystkich zakładów, wchodzących w skład Szkoły Głównej Niemiecko-Ewangelickiej i wymagających ogólnej narady, Dyrektorowi służy prawo zwoływania na połączone posiedzenie, wszystkich osób służących po części naukowo-wychowawczej przy tych zakładach.

ROZDZIAŁ SZÓSTY.

Prawa i prerogatywy Szkoły Głównej Niemiecko-Ewangelickiej.

Art. 92.

Szkoła Główna Niemiecko-Ewangelicka używa praw średnich zakładów naukowych.

Art. 93.

Szkoła Główna Niemiecko-Ewangelicka mieć będzie swoją pieczęć z herbem Królestwa i z napisem w russkim i niemieckim języku: „Главное Нѣмецкое-Евангелическое Училище въ Варшавѣ“, „Deutsche Evangelische Hauptschule in Warschau“.

Art. 94.

Szkoła Główna Niemiecko-Ewangelicka wolną jest od użycia papieru stemplowego i od opłat stemplowych, przy sporządzaniu w jej imieniu i na jej rzecz aktów i w ogólności we wszystkich czynnościach jej dotyczących.

Art. 95.

Przesyłane pod pieczęcią tego zakładu urzędowe expedyce i posyłki, mają być przyjmowane na pocztę, na zasadzie ogólnych przepisów ustanowionych w tym przedmiocie dla expedycyj rządowych.

Art. 96.

Gmachy zajmowane przez Szkołę Główną Niemiecko-Ewangelicką, pod względem zwolnienia ich od powinności kwaterunkowej tak w pieniądzech jak i w naturze, również od innych podatków, podlegają istniejącym w tej mierze w Królestwie Pol-

ту въ Царствѣ Польскомъ постановленіямъ относительно всѣхъ вообще казенныхъ зданій.

Ст. 97.

Лица, служащія при Главномъ Нѣмецкомъ Евангелическомъ училищѣ по учебной части, пользуются эмеритальными правами, предоставленными служащимъ по этой части въ Царствѣ Польскомъ.

Ст. 98.

Прочія должностныя лица, служащія при Главномъ Нѣмецкомъ Евангелическомъ училищѣ, пользуются, въ отношеніи къ эмеритурѣ, правами и преимуществами, предоставленными служащимъ по гражданской части въ Царствѣ Польскомъ.

Ст. 99.

Ученики двухъ высшихъ классовъ Главнаго Нѣмецкаго Евангелическаго училища, во время нахождения ихъ въ этомъ заведеніи, освобождаются отъ рекрутской повинности, если они пробыли въ ономъ не менѣе трехъ лѣтъ.

Ст. 100.

Ученики Главнаго Нѣмецкаго Евангелическаго училища, окончившіе съ аттестатомъ курсъ ученія, а равно и постороннія лица, получившія свидѣтельство о знаніи полного курса этого заведенія, могутъ поступить въ Варшавскую Главную Школу и другія высшія учебныя заведенія Имперіи и Царства, на основаніи изданныхъ для сихъ заведеній уставовъ и постановленій.

Ст. 101.

Ученицы, окончившія курсъ въ Главномъ Нѣмецкомъ Евангелическомъ училищѣ съ аттестатами и оказавшія весьма удовлетворительные успѣхи въ русскомъ языкѣ и словесности, могутъ быть удостоиваемы, съ утвержденія Главнаго Директора Правительственной Комиссіи Народнаго Просвѣщенія, права на званіе домашней учительницы.

Ст. 102.

Ученики педагогическихъ курсовъ Главнаго Нѣмецкаго Евангелическаго училища, во время пребыванія ихъ въ этомъ заведеніи, освобождаются отъ рекрутской повинности. Этимъ же правомъ, въ теченіи одного года, по выйдѣ изъ заведенія, пользуются воспитанники этихъ курсовъ, получившіе аттестаты, хотя бы они и не состояли еще въ учебной службѣ.

скимъ постановленіямъ co до всѣхъ въ общѣ гмачѣвъ рѣдѣвъ.

Art. 97.

Osoby słuŹące przy Szkole Głównéj Niemiecko-Ewangelickiej po części naukowej, korzystaæ będą z praw emerytalnych, zapewnionych osobom, słuŹącym po téj części w Królestwie Polskiem.

Art. 98.

Inne osoby, zostające w słuŹbie przy Szkole Głównéj Niemiecko-Ewangelickiej, pod względem emerytury, korzystają z praw i prerogatyw zapewnionych osobom zostającym w słuŹbie cywilnej w Królestwie Polskiem.

Art. 99.

Uczniowie dwóch klass wyższych Szkoły Głównéj Niemiecko-Ewangelickiej, przez czas pobytu swego w tym zakładzie, wolni są od poboru do wojska, jeśli nie mniej jak trzy lata przebyli w tym zakładzie.

Art. 100.

Uczniowie Szkoły Głównéj Niemiecko-Ewangelickiej, którzy ukończyli kurs nauk z attestatem, również osoby postronne, które uzyskały świadectwo o znajomości całego kursu nauk tego zakładu, mogą wstąpiæ do Szkoły Głównéj w Warszawie i do innych wyższych zakładów naukowych Cesarstwa i Królestwa, na zasadzie wydanych dla tych zakładów ustaw i postanowień.

Art. 101.

Uczennicom, które ukończyły kurs nauk w Szkole Głównéj Niemiecko-Ewangelickiej z attestatami i okazały zupełnie zadowalniające postępy w russkim języku i literaturze, może być przyznane, z zatwierdzenia Dyrektora Głównego Kommissyi Rządowej Oświecenia Publicznego, prawo na stopień Nauczycielki domowej.

Art. 102.

Uczniowie kursów pedagogicznych przy Szkole Głównéj Niemiecko-Ewangelickiej, przez czas pobytu swego w tym zakładzie, wolni są od poboru do wojska; takŜą prerogatywą słuŹy, w ciągu jednego roku po wyjściu z zakładu, uczniom tych kursów, którzy otrzymali attestaty, chociaŹby oni jeszcze do słuŹby naukowej nie weszli.

Ст. 103.

Настоящій Уставъ долженъ быть внесенъ въ Дневникъ Законовъ. Всѣ несогласныя съ симъ Уставомъ постановленія и распоряженія отмѣняются.

Министръ Статсъ-Секретарь (подписано) В. Платоновъ.

Приложение 1-е къ N° 70-му.

На подлинномъ Собственною Его Императорскаго Величества рукою написано: „Быть по сему“.

Въ С.-Петербургѣ,
5 (17) Января 1866 года.

Контрасигнировалъ: Министръ Статсъ-Секретарь В. Платоновъ.

Штатъ Главнаго Нѣмецкаго Евангелическаго училища.

I. По мужскому отдѣленію.

№		Число лицъ	Жалованье		Классы должностей	Эмеритальныя права
			Одному	Всѣмъ		
			Рубли сер.			
1	Директору (при казенной квартирѣ). . .	1	2,500	2,500	V	По учебной службѣ.
2	Помощнику Директора (изъ Учителей) добавочнаго жалованья .	1	500	500	VI	
3	Учителямъ русскаго языка и словесности, исторіи и географіи Россіи и Польши. .	2	1,500	3,000	VIII	
4	Четыремъ Учителямъ наукъ и языковъ, въ томъ числѣ законоучителю и Учителю нѣмецкаго языка . .	4	1,200	4,800	VIII	

Art. 103.

Ustawa niniejsza ma być zamieszczoną w Dzienniku Praw. Wszelkie postanowienia i rozporządzenia, z niniejszą ustawą niezgodne, uchylają się.

Minister Sekretarz Stanu (podpisano) W. Płatonow.

1-szy Annex do Nr. 70-go.

Na oryginale własną Jego CESARSKO-KRÓLEWSKIEJ MOŚCI ręką napisano: „Ma być podług tego“.

w Petersburgu.
d. 5 (17) Stycznia 1866 r.

przez CESARZA I KRÓLA,

Minister Sekretarz Stanu (podpisano) W. Płatonow.

ETAT SZKOŁY GŁÓWNEJ NIEMIECKO-EWANGELICKIEJ.

I. Oddziału męskiego.

№		Liczba osób	P ł a c a		Klasa urzędu	Prawo do emerytury
			jedne mu	wszystkim		
			Rubli srebrem			
1	Dyrektorowi obok mieszkania rządowego .	1	2,500	2,500	V	Służbie naukowej zapewnione.
2	Pomocnikowi Dyrektora (z Nauczycieli) płacy dodatkowej . . .	1	500	500	VI	
3	Nauczycielom russkiego języka i literatury, tudzież historyi i geografii Rossyi i Polski . .	2	1,500	3,000	VIII	
4	Czterem Nauczycielom umiejętności i języków, w téj liczbie Nauczycielowi religii, tudzież Nauczycielowi języka niemieckiego . . .	4	1,200	4,800	VIII	

5	7-ми Учителямъ наукъ и языковъ	7	1,000	7,000	VIII	По учебной службѣ.
6	Учителю чистописанія, черченія и рисованія	1	600	600	IX	
7	Учителю пѣнія (онъ же обучаетъ пѣнію въ женскомъ отдѣленіи и въ педагогическихъ курсахъ) . . .	1	600	600	IX	
8	На уроки французскаго языка	—	—	300	—	
9	Библіотекарю (изъ числа Учителей) добавочнаго	—	200	200	—	По гражданской службѣ.
10	Письмоводителю (онъ же Смотритель дома)	1	600	600	X	
11	Пищу	1	250	250	XII	
12	Врачу	1	300	300	VIII	
13	На бібліотеку	—	—	400	—	
14	На учебныя пособія, классныя принадлежности и награды ученикамъ	—	—	400	—	
15	На канцелярскія принадлежности	—	—	150	—	
16	На наемъ прислуги	—	—	500	—	
17	На отопленіе и освѣщеніе зданія	—	—	500	—	
18	На ремонтъ и содержаніе чистоты въ зданіи	—	—	500	—	
Итого		—	—	23,100	—	

Примѣчаніе. Законоучитель преподаетъ и въ педагогическихъ курсахъ.

5	7-и Nauczycielom umiejętności i języków	7	1,000	7,000	VIII	Służbie naukowej zapewnione.
6	Nauczycielowi kalligrafii i rysunków	1	600	600	IX	
7	Nauczycielowi śpiewu (uczącemu zarazem śpiewu w oddziale żeńskim i na kursach pedagogicznych) . . .	1	600	600	IX	
8	Na lekcye języka francuzkiego	—	—	300	—	
9	Bibliotekarzowi (z liczby Nauczycieli) dodatk do płacy.	—	200	200	—	Służbie administracyjnej zapewnione.
10	Sekretarzowi (zarazem Nadzorcy gmachu)	1	600	600	X	
11	Kopiści	1	250	250	XII	
12	Lekarzowi	1	300	300	VIII	
13	Na bibliotekę	—	—	400	—	
14	Na pomoce naukowe, potrzeby klasowe i nagrody dla uczniów	—	—	400	—	
15	Na potrzeby kancelaryjne	—	—	150	—	
16	Na najem służby	—	—	500	—	
17	Na opał i oświetlenie gmachu	—	—	500	—	
18	Na restauracyę i utrzymanie porządku w gmachu	—	—	500	—	
Razem		—	—	23,100	—	

Uwaga. Nauczyciel religii wykłada i na kursach pedagogicznych.

II. По женскому отдѣленію.

№	Число лицъ	Жалованье		Классы должностей	Эмеритальныя права
		Одному	Всѣмъ		
		Рубли	сер.		
1	Директору добавочнаго вознагражденія за завѣдываніе женскимъ отдѣленіемъ	—	500	500	П о у ч е б н о й с л у ж б ѣ .
2	Главной Воспитательницѣ (при казенной квартирѣ)	1	800	800	
3	Воспитательницамъ	2	600	1,200	
4	Учителямъ русскаго языка и словесности, исторіи и географіи Россіи и Польши	2	1,200	2,400	
5	Тремъ Учителямъ наукъ, въ томъ числѣ законоучителю и Учителю нѣмецкаго языка	3	1,000	3,000	
6	Двумъ Учителямъ наукъ и языковъ	2	900	1,800	
7	Учителю чистописанія, черченія и рисованія	1	600	600	
8	Учительницѣ рукодѣлія	1	360	360	
9	На вознагражденіе за уроки, нераспределенные между штатными Учителями, считая за урокъ отъ 60 коп. до 1 руб. сер.	—	—	1,000	
10	На бібліотеку	—	—	250	
11	На учебныя пособія, классныя принадлежности и награды ученицамъ	—	—	250	
12	На наемъ прислуги	—	—	300	
13	На отопленіе и освѣщеніе зданія	—	—	300	
14	На ремонтъ и содержаніе чистоты зданія	—	—	300	
Итого		—	—	13,060	—

Примѣчаніе. Законоучитель преподаетъ и въ педагогическихъ курсахъ.

II. Oddziału żeńskiego.

№	Liczba osób	Płaca		Klasa u. rzędu	Prawo do emerytury
		Jedne.	Wszyst.		
		Rubli	srebr.		
1	Dyrektorowi za zawiadywanie oddziałem żeńskim płacy dodatkowej.	—	500	500	Z a p e w n i o n e s ł u ż b i e n a u k o w e j .
2	Nadzorczyńi (obok mieszkania rządowego)	1	800	800	
3	Nauczycielkom	2	600	1,200	
4	Nauczycielom ruskiego języka i literatury, oraz historyi i geografii Rosyi i Polski	2	1,200	2,400	
5	Trzem Nauczycielom umiejętności w téj liczbie Naucz. religii i Naucz. języka niem.	3	1,000	3,000	
6	Dwóm Nauczycielom umiejętności i języków	2	900	1,800	
7	Nauczycielowi kalligrafii i rysunków	1	600	600	
8	Nauczycielce robót kobiecych	1	360	360	
9	Na wynagrodzenie za lekcyje nie rozdzielone między Nauczycieli etatowych, licząc za lekcyę od 60 kop. do 1 rsr.	—	—	1,000	
10	Na bibliotekę	—	—	250	
11	Na pomoce naukowe, potrzeby klasowe i nagrody dla uczennic	—	—	250	
12	Na najem posługi	—	—	300	
13	Na opał i oświetlenie gmachu	—	—	300	
14	Na restauracyę i utrzymanie gmachu w porządku	—	—	300	
Razem		—	—	13,060	—

Uwaga. Nauczyciel religii wykłada i na kursach pedagogicznych.

III. По Педагогическим курсамъ.

№	Число лицъ	Жалованье		Классы должностей	Эмеритальныя права	
		Одному	Всѣмъ			
		Рубли сер.				
1	Учителю-руководителю, преподающему нѣмецкій языкъ и педагогику (при казенной квартирѣ)	1	1,200	1,200	VII	По учебной службѣ.
2	Учителю, преподающему преимущественно физико-математическіе предметы	1	1,000	1,000	VIII	
3	На уроки по прочимъ учебнымъ предметамъ, входящимъ въ программу педагогическихъ курсовъ	—	—	1,500	—	
4	Учителю музыки, преподающему и теорію ея	1	900	900	IX	
5	Учителю музыки	1	700	700	IX	
6	На обученіе гимнастикѣ въ педагогическихъ курсахъ и въ обоихъ отдѣленіяхъ училища, мужскомъ и женскомъ	—	400	400	—	
7	На обученіе садоводству	—	100	100	—	
8	На бібліотеку, ноты, настройку и починку музыкальныхъ инструментовъ	—	—	300	—	
9	На учебныя пособия, классныя принадлежности и награды ученикамъ	—	—	150	—	
10	На наемъ служителя	—	—	120	—	
11	На отопленіе и освѣщеніе	—	—	250	—	
12	На стипендіи	—	—	2,400	—	
Итого		—	—	9,020	—	
Всего на Главное Нѣмецкое Евангелическое училище		—	—	45,180	—	

III. Kursów pedagogicznych.

№		Liczba osób	P ł a c a		Klasa urzędu	Prawo do emerytury
			Jednemu	Wszystkim		
			Rubli	srebr.		
1	Nauczycielowi przewodniczącemu, który wykłada język niemiecki i pedagogikę (obok mieszkania rządowego)	1	1,200	1,200	VII	Zapewnione służbie naukowej.
2	Nauczycielowi wykładającemu głównie przedmioty fizyko-matematyczne	1	1,000	1,000	VIII	
3	Na lekcye innych przedmiotów naukowych, objętych programmem kursów pedagogicznych	—	—	1,500		
4	Nauczycielowi muzyki, wykładającemu zarazem i teoryę	1	900	900	IX	
5	Nauczycielowi muzyki	1	700	700	IX	
6	Na naukę gimnastyki na kursach pedagogicznych i w obu oddziałach szkoły, męzkim i żeńskim	—	400	400		
7	Na naukę ogrodnictwa	—	100	100		
8	Na bibliotekę, ноты, strojenie i naprawę instrumentów muzycznych	—	—	300		
9	Na pomoce naukowe, potrzeby klasowe i nagrody dla uczniów	—	—	150		
10	Na najem służącego	—	—	120		
11	Na opał i światło	—	—	250		
12	Nastypendya	—	—	2,400		
Razem		—	—	9,020		
W ogóle na Szkołę Główną Niemiecko-Ewangeliicką		—	—	45,180		

Приложение 2-е къ № 70-му.

(Приложение къ ст. 35.)

Таблицы числа недельных уроковъ.

А) Въ мужскомъ отдѣленіи.

Предметы	Классы							Всего часовъ уроковъ въ неделю
	I	II	III	IV	V	VI	VII	
Законъ Божій	2	2	2	2	2	2	2	14
Русскій языкъ и словесность	6	4	4	4	4	3	3	28
Нѣмецкій языкъ и словесность	6	4	4	4	4	3	3	28
Латинскій языкъ	6	6	5	5	5	5	5	37
Греческій языкъ	—	—	—	4	6	6	6	22
Польскій языкъ	2	2	2	2	2	1	1	12
Математика: ариѳметика, алгебра, геометрія и тригонометрія	4	4	4	3	3	4	3	25
Физика и космографія	—	—	—	—	—	2	4	6
Естественная исторія	—	2	2	2	—	—	—	6
Всеобщая географія	—	2	2	2	2	1	—	9
Географія Россійской Имперіи и Царства Польскаго	—	—	—	2	2	—	—	4
Всеобщая исторія	—	—	2	2	2	2	2	10
Исторія Россіи и Польши	—	—	—	—	—	3	3	6
Чистописаніе и черченіе	4	4	3	—	—	—	—	11
итого	30	30	30	32	32	32	32	218

Примѣчаніе 1. Для необучающихся греческому языку уроки, назначенные на этотъ предметъ, опредѣляются на химію и усиленный курсъ математики и физики.

Б) Въ женскомъ отдѣленіи.

Предметы	Классы						Всего часовъ уроковъ въ неделю
	I	II	III	IV	V	VI	
Законъ Божій	2	2	2	2	2	2	12

2-gi Annex do Nr. 70-go.

(Annex do artykułu 35-go)

WYKAZY LICZBY LEKCYJ TYGODNIOWYCH.

A) W oddziale męzkim.

Przedmioty	Klasy							Ogół lekcyj jednogodzinnych w tygodniu
	I	II	III	IV	V	VI	VII	
Nauka Religii	2	2	2	2	2	2	2	14
Język russki i literatura	6	4	4	4	4	3	3	28
Język niemiecki i literatura	6	4	4	4	4	3	3	28
Język łaciński	6	6	5	5	5	5	5	37
Język grecki	—	—	—	4	6	6	6	22
Język polski	2	2	2	2	2	1	1	12
Matematyka: arytmetyka, algebra, geometrya i trygonometrya	4	4	4	3	3	4	3	25
Fizyka i kosmografia	—	—	—	—	—	2	4	6
Historia naturalna	—	2	2	2	—	—	—	6
Geografia powszechna	—	2	2	2	2	1	—	9
Geografia Cesarstwa Rosyjskiego i Królestwa Polskiego	—	—	—	2	2	—	—	4
Historia powszechna	—	—	2	2	2	2	2	10
Historia Rosyji i Polski	—	—	—	—	—	3	3	6
Kalligrafia i rysunki	4	4	3	—	—	—	—	11
Razem	30	30	30	32	32	32	32	218

Uwaga. Dla nieuczących się języka greckiego godziny lekcyj, na ten przedmiot wyznaczone, użyte być mają na chemię i wzmocniony kurs matematyki i fizyki.

B) W oddziale żeńskim.

Przedmioty	Klasy						Ogół lekcyj jednogodzinnych w tygodniu
	I	II	III	IV	V	VI	
Nauka Religii	2	2	2	2	2	2	12

Русскій языкъ	6	5	4	4	4	4	27
Нѣмецкій языкъ	6	5	4	4	4	4	27
Польскій языкъ	2	2	2	2	2	2	12
Французскій языкъ	4	4	3	3	3	3	20
Математика	4	3	2	2	2	2	15
Физика и свѣдѣнія изъ космо- графіи	—	—	—	—	2	3	5
Естественная исторія	—	2	2	2	—	—	6
Всеобщая географія	—	2	2	2	2	1	9
Географія Россійской Имперіи и Царства Польскаго	—	—	—	—	2	2	4
Всеобщая исторія	—	—	3	3	3	2	11
Исторія Россіи и Польши	—	—	—	—	2	3	5
Чистописаніе	4	3	2	2	—	—	11
Рисованіе	—	—	2	2	2	2	8
Рукодѣлія	2	2	2	2	2	2	12
и т о г о .	30	30	30	30	32	32	184

В) Въ Педагогическихъ курсахъ.

Предметы	Классы			Всего часо- выхъ уро- ковъ въ не- дѣлю
	I	II	III	
Законъ Божій	5	4	3	12
Педагогика	—	2	2	4
Русскій языкъ	5	4	2	11
Нѣмецкій языкъ	5	4	2	11
Польскій языкъ	2	2	2	6
Математика	5	4	3	12
Свѣдѣнія естественно-историческія и географическія	3	3	—	6
Свѣдѣнія историческія	3	3	2	8
Чистописаніе и черченіе	4	4	2	10
и т о г о .	32	30	18	80

Примѣчаніе. Музыка, пѣніе и гимнастика для воспитанниковъ педагогическихъ курсовъ обязательны; число уроковъ по этимъ предметамъ опредѣляется Педагогическимъ Совѣтомъ училища и утвѣждается Консисторіею.

Język ruski	6	5	4	4	4	4	27
Język niemiecki	6	5	4	4	4	4	27
Język polski	2	2	2	2	2	2	12
Język francuzki	4	4	3	3	3	3	20
Matematyka	4	3	2	2	2	2	15
Fizyka i wiadomości z kosmo- grafii	—	—	—	—	2	3	5
Historia naturalna	—	2	2	2	—	—	6
Geografia powszechna	—	2	2	2	2	1	9
Geografia Cesarstwa Rossyj- skiego i Królestwa Polskiego	—	—	—	—	2	2	4
Historia powszechna	—	—	3	3	3	2	11
Historia Rossyi i Polski	—	—	—	—	2	3	5
Kalligrafia	4	3	2	2	—	—	11
Rysunki	—	—	2	2	2	2	8
Roboty kobiece	2	2	2	2	2	2	12
Razem .	30	30	30	30	32	32	184

C. Na kursachъ pedagogicznychъ.

Przedmioty	Klasy			Ogół lekcyj jednogodzin- nych w tygo- dniu
	I	II	III	
Nauka Religii	5	4	3	12
Pedagogika	—	2	2	4
Język ruski	5	4	2	11
Język niemiecki	5	4	2	11
Język polski	2	2	2	6
Matematyka	5	4	3	12
Wiadomości z nauk przyrodzonych i z geografii	3	3	—	6
Wiadomości z historyi	3	3	2	8
Kalligrafia i rysunki	4	4	2	10
Razem .	32	30	18	80

Uwaga. Muzyka, śpiew i gimnastyka dla uczniów kursówъ pedagogicznychъ są obowiązującemi; liczbę lekcyj tychъ przedmiotówъ wyznacza Rada pedagogiczna szkoły, a zatwierdza Konsystorz.

N° 71.

Уставъ Лодзинской нѣмецкой реальной гимназiи.

(5 (17) Января 1866 года.)

На подлинномъ Собственною Его Императорскаго Величества
рукою написано:

„Быть по сему“.

Въ С.-Петербургѣ, 5 (17) Января 1866 г.

Контрасигнировалъ: Министръ Статсъ-Секретарь В. Платоновъ.

Уставъ Лодзинской нѣмецкой реальной гимназiи.

ГЛАВА ПЕРВАЯ.

Общія положенія.

Ст. 1.

Существующее въ городѣ Лодзи пятиклассное специальное
уѣздное училище преобразовывается въ нѣмецкую реальную гим-
назію.

Ст. 2.

Лодзинская нѣмецкая реальная гимназія имѣетъ цѣлью доста-
вить юношеству нѣмецкаго населенія города Лодзи и его окрест-
ностей возможность получить общее реальное образованіе на
его природномъ языкѣ.

Ст. 3.

Въ Лодзинской гимназiи полагается семь классовъ съ годич-
нымъ курсомъ для каждаго класса.

Ст. 4.

Лодзинская нѣмецкая реальная гимназія содержится на счетъ
Казны Царства и состоитъ въ вѣдѣніи Начальника Лодзинской
Учебной Дирекціи.

ГЛАВА ВТОРАЯ.

Должностныя лица.

Ст. 5.

При Лодзинской нѣмецкой реальной гимназiи состоятъ слѣ-
дующія должностныя лица: 1) Инспекторъ, 2) Помощникъ Ин-
спектора, 3) Учители, 4) Врачъ и 5) Письмоводитель.

N° 71.

Ustawa gimnazyum realnego niemieckiego w Łodzi.

Na oryginalne własną Jego CESARSKO-KRÓLEWSKJÉJ MOŚCI rę-
ką napisano: „Ma być podług tego.“

w Petersburgu,
d. 5(17) Stycznia 1866 r.

przez CESARZA i KRÓLA,

Minister Sekretarz Stanu (podpisano) W. Płatonow.

USTAWA GIMNAZYUM REALNEGO NIEMIECKIEGO W ŁODZI.

ROZDZIAŁ PIERWSZY.

Ogólne przepisy.

Art. 1.

Istniejąca w mieście Łodzi specjalna szkoła powiatowa o
pięciu klassach zamienioną być ma na gimnazyum realne nie-
mieckie.

Art. 2.

Gimnazyum realne niemieckie w Łodzi ma na celu podać
młodzieży niemieckiej ludności tego miasta i jego okolic możność
odebrania ogólnego wykształcenia realnego, w rodowitym jej ję-
zyku.

Art. 3.

Gimnazyum w Łodzi mieć będzie klass siedm, z kursem ro-
cznym dla każdej klasy.

Art. 4.

Gimnazyum realne niemieckie w Łodzi utrzymywane będzie
kosztem Skarbu Królestwa i zostawać ma w zawiadywaniu Naczel-
nika Łódzkiej Dyrekcyi Naukowej.

ROZDZIAŁ DRUGI.

Osoby należące do składu gimnazyum.

Art. 5.

Do składu gimnazyum realnego niemieckiego w Łodzi nale-
żeć mają następujące osoby: 1) Inspektor, 2) Pomocnik Inspekto-
ra, 3) Nauczyciele, 4) Lekarz, i 5) Sekretarz.

I. Инспекторъ и его Помощникъ.

Ст. 6.

Инспекторъ Лодзинской нѣмецкой реальной гимназіи избирается изъ лицъ, получившихъ образованіе въ университетъ или другомъ высшемъ учебномъ заведеніи и обратившихъ на себя вниманіе своею педагогическою опытностію; онъ утверждается въ должности, по представленію Правительственной Коммисіи Народнаго Просвѣщенія, Совѣтомъ Управленія Царства.

Ст. 7.

Инспектору гимназіи подчиняются всѣ служащіе въ оной лица.

Ст. 8.

Главная обязанность Инспектора состоитъ въ надзорѣ какъ за ходомъ преподаванія и воспитанія, такъ и за виѣшнимъ порядкомъ и матеріальнымъ благосостояніемъ ввѣреннаго ему училища, и вообще за точнымъ исполненіемъ всѣхъ постановленій, касающихся гимназіи.

Ст. 9.

Инспектору гимназіи предоставляется:

- 1) председательствовать въ Педагогическомъ Совѣтѣ;
- 2) избирать изъ лицъ, способныхъ, и благонадежныхъ Учителей и должностныхъ лицъ гимназіи и представлять о нихъ Начальнику Учебной Дирекціи, для исходатайствованія у Правительственной Коммисіи Народнаго Просвѣщенія утвержденія въ должности избранныхъ Учителей и другихъ должностныхъ лицъ, кромѣ письмоводителя, который утверждается въ должности самимъ Начальникомъ Учебной Дирекціи;
- 3) аттестовать всѣхъ служащихъ подъ его вѣдѣніемъ лицъ предъ Начальникомъ Учебной Дирекціи и представлять ихъ къ наградамъ;
- 4) представлять подчиненныхъ ему лицъ Начальнику Учебной Дирекціи къ увольненію отъ должности за выслугою срока на пенсію или за неспособностію;
- 5) представлять Начальнику Учебной Дирекціи объ увольненіи служащихъ при заведеніи лицъ въ отпускъ, на основаніи дѣйствующихъ по этому предмету въ Царствѣ узаконеній;
- 6) сноситься съ мѣстными начальствами по всѣмъ дѣламъ, требующимъ разрѣшенія Начальника Учебной Дирекціи, и

I. Inspektor i jego Pomocnik.

Art. 6.

Inspektor niemieckiego gimnazjum realnego w Łodzi wybierany będzie z pomiędzy osób, które odebrały wykształcenie w Uniwersytecie lub w innym wyższym zakładzie naukowym i zwróciły na siebie uwagę swém doświadczeniem pedagogicznym; zatwierdza go w tych obowiązkach, na przedstawienie Kommissyi Rządowej Oświecenia Publicznego, Rada Administracyjna Królestwa.

Art. 7.

Inspektorowi gimnazjum podwładne są wszystkie osoby, przy tym zakładzie w służbie zostające.

Art. 8.

Główny obowiązek Inspektora polega na czuwaniu tak nad postępem wykładu i wychowania, jako też nad porządkiem zewnętrznym i dobrym bytem materyalnym powierzonego mu zakładu, a w ogólności nad ściśłem wykonywaniem wszystkich postanowień dotyczących gimnazjum.

Art. 9.

Do Inspektora gimnazjum należy:

- 1) prezydować w Radzie pedagogicznej;
- 2) wybierać z pomiędzy osób zdolnych i godnych zaufania Nauczycieli i inne osoby, mające wejść do służby przy gimnazjum, i przedstawiać je Naczelnikowi Dyrekcyi Naukowej, dla wyjednania u Kommissyi Rządowej Oświecenia Publicznego zatwierdzenia takowych w obowiązkach, oprócz Sekretarza, którego zatwierdza w obowiązkach sam Naczelnik Dyrekcyi Naukowej;
- 3) atestować przed Naczelnikiem Dyrekcyi Naukowej wszystkie osoby służące pod jego zawiadywaniem, i przedstawiać osoby te do nagród;
- 4) przedstawiać podwładne mu osoby Naczelnikowi Dyrekcyi Naukowej do uwolnienia od obowiązków, z powodu wysłużenia przez nie lat przepisanych na pensję, albo dla nieudolności;
- 5) przedstawiać Naczelnikowi Dyrekcyi Naukowej osoby przy zakładzie służące do urlopów, na zasadzie obowiązujących w tej mierze przepisów w Królestwie;
- 6) znosić się z miejscowymi władzami we wszystkich interesach, nie wymagających decyzji Naczelnika Dyrekcyi Naukowej, i

7) определять и увольнять как писца, так и нижних служителей, а назначать им жалованье из общей суммы положенной на этот предмет по штату.

Ст. 10.

Инспектор, по представлению Начальника Учебной Дирекции и с утверждения Правительственной Комиссии Народного Просвещения, может преподавать один из учебных предметов, с особым за то вознаграждением по штату.

Ст. 11.

По званью Председателя Педагогического Совета, Инспектор определяет время обыкновенных его заседаний, созывает Совет в чрезвычайных случаях, по своему усмотрению; предлагает на обсуждение свои предположения по учебной и воспитательной части, соблюдает очередь при рассмотрении вопросов, вносимых другими членами; направляет прения, следить за правильностью и порядком заседаний и объявляет определение Совета.

Ст. 12.

Помощник Инспектора гимназии избирается Инспектором из числа Учителей наук и языков, отличающихся педагогическою опытностью и, по представлению Начальника Учебной Дирекции, утверждается в этом звании Правительственною Комиссией Народного Просвещения.

Ст. 13.

Помощник Инспектора, в случае болезни или отсутствия Инспектора, вступает во все его права и обязанности.

Ст. 14.

Помощник Инспектора, будучи вместе с тем и Учителем гимназии, получает добавочный по штату оклад, сверх содержания по занимаемой им должности Учителя.

II. У ч и т е л и.

Ст. 15.

Предметы учения в Лодзинской немецкой реальной гимназии распределяются между штатными преподавателями. Таковые преподаватели суть: законоучители, учителя наук и языков, Учитель чистописания, рисования и технического черчения и Учитель пения.

7) przyjmować i uwalniać tak kapiistę jak i służbę niższą, i wyznaczać im płacę z ogólnego funduszu, w etacie na ten cel zamieszczonego.

Art. 10.

Inspektor, na przedstawienie Naczelnika Dyrekcyi Naukowej i z zatwierdzenia Kommissyi Rządowej Oświecenia Publicznego, może wykładać jeden z przedmiotów naukowych, za oddzielnem za to, według etatu, wynagrodzeniem.

Art. 11.

Jako Prezydujący w Radzie pedagogicznej, Inspektor wyznacza terminu zwyczajnych jej posiedzeń, zwołuje Radę w wypadkach nadzwyczajnych podług swego uznania, poddaje pod rozagę wnioski swoje, części naukowej i wychowawczej dotyczące, przestrzega kolejnego porządku w roztrząsaniu kwestyj wnoszonych przez innych członków, kieruje dyskusją, pilnuje regularności i porządku posiedzeń i objawia uchwały Rady.

Art. 12.

Pomocnika Inspektora gimnazjum wybiera Inspektor z grona odznaczających się doświadczeniem pedagogicznym Nauczycieli umiejętności i języków, a zatwierdza go w tych obowiązkach, na przedstawienie Naczelnika Dyrekcyi Naukowej, Kommissya Rządowa Oświecenia Publicznego.

Art. 13.

Pomocnik Inspektora, w razie choroby tegoż lub nieobecności, wstępuje we wszystkie jego prawa i obowiązki.

Art. 14.

Pomocnik Inspektora będąc zarazem Nauczycielem w gimnazjum, obok płacy przywiązanej do obowiązków Nauczyciela, pobierać będzie płacę dodatkową podług etatu.

II. N a u c z y c i e l e.

Art. 15.

Przedmioty naukowe w niemieckiem gimnazjum realnem w Łodzi rozdzielone być mają pomiędzy Nauczycieli etatowych. Nauczycielami takimi są: Nauczyciele religii, Nauczyciele umiejętności i języków, Nauczyciel kalligrafii, rysunków ręcznych i technicznych, oraz Nauczyciel śpiewu.

Ст. 16.

Законоучители гимназій назначаются Главнымъ Директоромъ Правительственной Коммисіи Народнаго Просвѣщенія, по соглашенію съ Главнымъ Директоромъ Правительственной Коммисіи Внутреннихъ и Духовныхъ Дѣлъ.

Ст. 17.

Преподаваніе Закона Божія ученикамъ Православнаго и другихъ исповѣданій поручается, Главнымъ Директоромъ Коммисіи Народнаго Просвѣщенія, законоучителямъ соотвѣтственныхъ вѣроисповѣданій, по предварительномъ соглашеніи съ подлежащимъ вѣдомствомъ.

Ст. 18.

Въ преподаватели наукъ и языковъ опредѣляются, Правительственною Коммисіею Народнаго Просвѣщенія, лица, имѣющія одобрительные аттестаты объ окончаніи полнаго курса въ Университетѣ или другомъ высшемъ учебномъ заведеніи.

Примѣчаніе. Французскій языкъ можетъ преподавать и лицо, не окончившее курса въ высшемъ учебномъ заведеніи, но выдержавшее въ Университетѣ особое специальное испытаніе на званіе Учителя этого языка въ гимназій.

Ст. 19.

Въ Учители чистописанія, рисованія и технического черченія, а равно и пѣнія, опредѣляются Начальникомъ Учебной Дирекціи, по представленію Инспектора гимназій, лица, доказавшія свое специальное знаніе означенныхъ искусствъ и лучшихъ методовъ ихъ преподаванія.

Ст. 20.

Учитель гимнастики опредѣляется Инспекторомъ гимназій и получаетъ плату за труды свои изъ суммы, назначенной на этотъ предметъ по штату.

Ст. 21.

Учителямъ дозволяется содержать у себя пансіонеровъ, съ соблюденіемъ правилъ, установленныхъ по сему предмету Правительственною Коммисіею Народнаго Просвѣщенія. Правомъ симъ не могутъ пользоваться ни Инспекторъ, ни Помощникъ Инспектора гимназій.

Art. 16.

Nauczycieli religii назначае Dyrektor Główny Komisyyi Rządowej Oświecenia Publicznego, za porozumieniem się z Dyrektorem Głównym Komisyyi Rządowej Spraw Wewnętrznych i Duchownych.

Art. 17.

Wykład nauki religii uczniom Prawosławnego wyznania i innych, poruczoną być ma przez Dyrektora Głównego Komisyyi Rządowej Oświecenia Publicznego, Nauczycielom religii odpowiednich wyznań, po poprzednim porozumieniu się z właściwą władzą.

Art. 18.

Na Nauczycieli umiejętności i języków mianowane być mają przez Komisyyę Rządową Oświecenia Publicznego osoby, posiadające atestaty z należytego ukończenia całego kursu nauk w Uniwersytecie lub w innym wyższym zakładzie naukowym.

Uwaga. Język francuzki może wykladać osoba, która inie ukończyła kursu nauk w wyższym zakładzie naukowym, lecz, złożyła w Uniwersytecie osobny specyalny egzamen na stopień Nauczyciela tego języka w gimnazyum.

Art. 19.

Na Nauczycieli kalligrafii, rysunków ręcznych i technicznych jak również i śpiewu, Naczelnik Dyrekeyi Naukowej, na przedstawienie Inspektora gimnazyum, przyjmować będzie osoby, które udowodniły specyalne swe usposobienie w tych sztukach i znajomość najlepszych metod ich wykładu.

Art. 20.

Nauczyciel gimnastyki wybierany być ma przez Inspektora gimnazyum, i pobierać będzie płacę za swoje zajęcia z funduszu w etacie na ten cel oznaczonego.

Art. 21.

Dozwala się Nauczycielom utrzymywać u siebie pensyonarzy, pod warunkiem zachowania przepisów, przez Komisyyę Rządową Oświecenia Publicznego w tym przedmiocie wydać się mających. Z prawa tego nie mogą korzystać ani Inspektor, ani Pomocnik Inspektora gimnazyum.

Ст. 22.

Инспектору гимназии предоставляется, съ разрѣшенія Начальника Учебной Дирекціи, распредѣлять по классамъ, между избранными имъ, Инспекторомъ, преподавателями заведения, ближайшій надзоръ за успѣхами и поведеніемъ учениковъ.

Ст. 23.

Кромѣ ближайшаго надзора за воспитанниками въ заведеніи, на Учителяхъ лежитъ обязанность, по требованію Инспектора, помогать ему въ наблюденіи за нравственностью и поведеніемъ учащихся и въ заведеніи, равно какъ и въ поддержаніи надлежащей между ними дисциплины.

III. Прочія должностныя лица.

Ст. 24.

При Лодзинской нѣмецкой реальной гимназии состоитъ врачъ, утверждаемый въ должности Правительственною Коммисіею Народнаго Просвѣщенія, по представленію Начальника Учебной Дирекціи.

Ст. 25.

Обязанности врача, кромѣ пользованія учениковъ и постоянной заботливости объ ихъ здоровьи, заключаются въ наблюденіи: а) чтобы въ гимназію не поступали ученики, имѣющіе тѣлесныя недостатки или болѣзни, препятствующіе вступленію въ общественное заведеніе; б) чтобы въ помѣщеніи учебнаго заведенія и въ распредѣленіи времени занятій учениковъ соблюдались, на сколько возможно, гигиеническія условія, и в) чтобы упражненія учениковъ въ гимнастикѣ соотношались съ требованіями правильного развитія и укрѣпленія физическихъ силъ юношества. Врачъ обязанъ замѣчанія свои по снѣ предметамъ представлять начальству гимназии и предъавлять оныя Педагогическому Совѣту, для обсужденія и внесенія въ протоколы его засѣданій. Кромѣ того, на врачѣ лежитъ обязанность пользоваться также безвозмездно всѣхъ служащихъ при гимназии лицъ.

Ст. 26.

Производство канцелярскихъ дѣлъ въ гимназии лежитъ на письмоводителѣ, въ помощь которому состоитъ писецъ, получающій плату по найму.

Art. 22.

Inspektor gimnazjum może, za zezwoleniem Naczelnika Dyrekcyi Naukowej, rozdzielać klassami, pomiędzy wybranych przez niego Nauczycieli tego zakładu, bliższy nadzór nad postępem w naukach i sprawowaniem uczniów.

Art. 23.

Oprócz bliższego nadzoru nad uczniami w zakładzie, obowiązkiem jest Nauczycieli, na żądanie Inspektora, pomagać mu w czuwaniu nad moralnością i sprawowaniem się uczniów i po za obreębem zakładu, jak również w utrzymywaniu należytej między nimi karności.

III. Inne osoby należące do składu gimnazjum.

Art. 24.

Przy niemieckiem gimnazjum realnem w Łodzi znajdować się ma Lekarz, którego zatwierdza w obowiązках Kommissya Rządu Oświecenia Publicznego, na przedstawienie Naczelnika Dyrekcyi Naukowej.

Art. 25.

Oprócz leczenia uczniów i ciągłej troskliwości o ich zdrowie, obowiązkiem jest jeszcze Lekarza pilnować: а) żeby do gimnazjum nie wstępowali uczniowie, podlegli wadom fizycznym lub chorobom stojącym na przeszkodzie w przyjęciu ich do zakładu naukowego publicznego; б) żeby w lokalu zakładu naukowego i w rozkładzie czasu na zajęcie się uczniów zachowane były, o ile można, warunki higieniczne, i в) żeby ćwiczenia gimnastyczne uczniów, zastosowane były do potrzeb regularnego rozwijania się i wzmocnienia sił fizycznych młodzieży. Lekarz obowiązany jest postrzeżenia swoje w tych przedmiotach komunikować zwierzchności gimnazyalnej i przedstawiać takowe Radzie pedagogicznej, w celu rozpoznania i wniesienia ich do protokołu jęj posiedzeń. Oprócz tego, obowiązkiem jest Lekarza leczyć również bezpłatnie wszystkie osoby zostające w służbie przy gimnazjum.

Art. 26.

Załatwianie czynności kancelaryjnych w gimnazjum należy do Sekretarza, któremu do pomocy ma być dodany kopiista najemny.

ГЛАВА ТРЕТЬЯ.

Учебная часть.

Ст. 27.

Учебный курсъ въ Лодзинской нѣмецкой реальной гимназiи составляютъ слѣдующіе предметы:

- 1) Законъ Божій;
- 2) русскій языкъ и словесность;
- 3) нѣмецкій языкъ и словесность;
- 4) польскій языкъ;
- 5) латинскій языкъ;
- 6) математика;
- 7) физика и космографія;
- 8) естественная исторія и химія;
- 9) всеобщая географія;
- 10) географія Россійской Имперіи и Царства Польскаго;
- 11) всеобщая исторія;
- 12) исторія Россіи и Польши;
- 13) чистописаніе, рисованіе и техническое черченіе.

Примѣчаніе 1. Учебный языкъ въ гимназiи, согласно ст. 2, есть по преимуществу нѣмецкій; русскій же языкъ и словесность, а также исторія и географія Россіи и Польши должны быть преподаваемы на рускомъ языкѣ.

2. Къ числу учебныхъ предметовъ принадлежатъ также пѣніе и гимнастика для желающихъ обучаться этимъ предметамъ.

3. Ученики гимназiи могутъ также обучаться французскому языку, по желанію ихъ родителей, за особую плату, устанавливаемую Педагогическимъ Совѣтомъ, съ утвержденія Начальника Учебной Дирекціи.

Ст. 28.

Ученикамъ высшаго класса, предъ выпускомъ ихъ сообщаются, на рускомъ языкѣ, Инспекторомъ или преподающимъ исторію Россіи и Польши Учителемъ, въ краткомъ изложеніи, по особо составленному по распоряженію Правительственной Комисіи Народнаго Просвѣщенія учебнику или руководству, свѣдѣ-

ROZDZIAŁ TRZECI.

Część naukowa.

Art. 27.

Kurs nauk w niemieckiem gimnazjum realnem w Łodzi stanowia następujące przedmioty:

- 1) nauka religii;
- 2) russki język i literatura;
- 3) niemiecki język i literatura;
- 4) język polski;
- 5) język łaciński;
- 6) matematyka;
- 7) fizyka i kosmografia;
- 8) historia naturalna i chemia;
- 9) geografia powszechna;
- 10) geografia Cesarstwa Rosyjskiego i Królestwa Polskiego;
- 11) historia powszechna;
- 12) historia Roszy i Polski;
- 13) kalligrafia, rysunki ręczne i techniczne.

Uwaga 1. Wykład nauk w gimnazjum, stosownie do art. 2-go, będzie się odbywać głównie w języku niemieckim, język zaś i literatura russka, a także historia i geografia Roszy i Polski, wykładane będą w języku russkim.

2. Do rzędu przedmiotów naukowych gimnazjum należy też śpiew i gimnastyka, dla życzących uczyć się tych przedmiotów.

3. Uczniowie gimnazjum mogą także uczyć się języka francuzkiego, na żądanie rodziców, za oddzielną opłatą, ustanowić się mającą przez Radę pedagogiczną, z zatwierdzenia Naczelnika Dyrekcyi Naukowej.

Art. 28.

Uczniom najwyższej klasy, przed ich ostatecznem wyjściem, mają być w krótkim wykładzie w języku russkim, przez Inspektora lub Nauczyciela historyi Roszy i Polski, udzielone według przewodnika lub podręcznika, umyślnie w tym celu zrozporządzenia Kommissyi Rządowej Oświecenia Publicznego ułożonego, wia-

нія объ основныхъ законахъ Имперіи и о значеніи разныхъ присутственныхъ мѣстъ Имперіи и Царства.

Ст. 29.

Объемъ преподаванія предметовъ учебнаго курса въ Лодзинской нѣмецкой реальной гимназіи опредѣляется особою инструкціею отъ Правительственной Коммисіи Народнаго Просвѣщенія.

Ст. 30.

Число уроковъ по каждому предмету и распредѣленіе ихъ по классамъ обозначаются въ таблицѣ, къ сей статьѣ приложенной, которая, оставаясь неизмѣнною относительно общаго числа уроковъ по каждому предмету, можетъ, по ближайшему усмотрѣнію Правительственной Коммисіи Народнаго Просвѣщенія, подлежать измѣненіямъ въ распредѣленіи числа уроковъ каждого предмета по классамъ.

Ст. 31.

Въ каждомъ классѣ гимназіи полагается, по возможности не болѣе сорока учениковъ. Въ тѣхъ случаяхъ, когда, за переходомъ изъ нисшаго класса, въ какомъ либо классѣ оказалось бы болѣе сорока учениковъ, или когда, при полномъ комплектѣ класса, явились бы желающіе поступить въ этотъ классъ, Начальнику Учебной Дирекціи предоставляется ходатайствовать у Правительственной Коммисіи Народнаго Просвѣщенія, о раздѣленіи класса на параллельныя отдѣленія и объ испрошеніи, въ случаѣ надобности, у Совѣта Управленія Царства, нужныхъ на то средствъ.

Ст. 32.

Время ежедневнаго начатія уроковъ въ гимназіи опредѣляется особою инструкціею отъ Правительственной Коммисіи Народнаго Просвѣщенія.

Ст. 33.

Ученіе продолжается въ теченіе цѣлаго года, за исключеніемъ воскресныхъ и праздничныхъ дней и вакацій, лѣтнихъ и зимнихъ, изъ коихъ на первыя назначается шесть недѣль, а на вторыя двѣ недѣли. Сверхъ того ученіе прекращается на Страстной и Свѣтлой недѣлѣ Пасхи.

Ст. 34.

Учебный годъ начинается 3 (15) Августа и оканчивается 18 (30) Юня.

домошці о правахъ zasadniczych Cesarstwa i o znaczeniu różnychъ властъ rządowych Cesarstwa i Królestwa.

Art. 29.

Obszerność wykładu przedmiotów, stanowiących kurs nauk w gimnazyum realnem niemieckiem w Łodzi, wskaże osobna instrukcyja, mająca się wydać przez Kommissyę Rządową Oświecenia Publicznego.

Art. 30.

Liczba lekcyj w każdym przedmiocie i rozkład ich na klasy, oznaczone są w wykazie, do artykułu niniejszego dołączonym, który nie ulegając zmianie co do ogólnej liczby lekcyj w każdym przedmiocie, może wszakże według bliższego uznania Kommissyi Rządowej Oświecenia Publicznego, być zmieniony pod względem rozkładu liczby lekcyj z każdego przedmiotu na klasy.

Art. 31.

W każdej klassie gimnazyum nie ma być, o ile możności, więcej nad czterdziestu uczniów. W takich razach atoli, gdyby z powodu przejścia z klasy niższej okazało się w którejkolwiek klassie więcej niż czterdziestu uczniów, albo gdyby przy pełnym komplecie klasy, zgłosili się życzący postąpić do téj klasy, Naczelnik Dyrekcyi Naukowej mocen jest czynić do Kommissyi Rządowej Oświecenia Publicznego przedstawienie, o podział klasy na paralelne oddziały i o wyjednanie, w razie konieczności, u Rady Administracyjnej Królestwa potrzebnych na to środków.

Art. 32.

Czas każdodziennego rozpoczynania lekcyj w gimnazyum oznaczy oddzielna instrukcyja, mająca się wydać przez Kommissyę Rządową Oświecenia Publicznego.

Art. 33.

Wykład nauk trwać ma przez ciąg całego roku, z wyjątkiem dni niedzielnych i uroczystych, oraz wakacyj letnich i zimowych, z których na pierwsze przeznaczają się sześć tygodni, a na drugie— dwa tygodnie. Oprócz tego wykład nauk zawiesza się przez czas Świąt Wielkanocnych od Kwietnia do Przewodniej Niedzieli.

Art. 34.

Rok szkolny rozpoczyna się dnia 3 (15) Sierpnia, a kończy z dniem 18 (30) Czerwca.

Ст. 35.

По окончании учебного года, происходит публичный акт, на котором: читается отчет о состоянии и деятельности гимназии за минувший год, объявляются имена учеников, удостоенных перевода в высшие классы; раздаются награды ученикам, отличившимся успехами и поведением, и аттестаты окончившим с успехом полный гимназический курс. На акт могут быть произнесены речи членами Педагогического Совета, предварительно рассмотренные Советом и одобренные Начальником Учебной Дирекции.

Ст. 36.

Лодзинская немецкая реальная гимназия должна иметь: 1) библиотеку, состоящую: а) из книг могущих способствовать обогащению Учителей познаниями, и б) из книг, предназначенных для употребления учащимися; 2) физический кабинет; 3) химическую лабораторию; 4) необходимые пособия по естественной истории; 5) достаточное количество географических карт и глобусов, чертежей, рисунков и моделей для рисования; 6) гимнастические снаряды, и 7) музыкальные ноты.

Ст. 37.

Библиотека поручается библиотекарю, избираемому Педагогическим Советом, на два года, из преподавателей. Прочия же учебные пособия состоят, по принадлежности их к тому или другому предмету, в ведении преподавателей сих предметов. При хранении и выдаче для чтения книг служат руководством правила, составленные Педагогическим Советом и утвержденные Начальником Учебной Дирекции. За завлаживание библиотекою полагается особая плата, определенная в штате.

ГЛАВА ЧЕТВЕРТАЯ.

Учащиеся.

Ст. 38.

В Лодзинскую немецкую реальную гимназию принимаются преимущественно дети немецкого происхождения, но дозволяется принимать и детей других населений Царства без различия состояний и вероисповеданий.

Ст. 39.

Поступающие в гимназию должны представить Инспектору

Art. 35.

Z upływem roku szkolnego odbywać się ma akt uroczysty, na którym odczytanem będzie publicznie sprawozdanie za rok ubiegły, o stanie i działalności, gimnazjum; ogłoszone zostaną nazwiska uczniów, którzy otrzymali promocje do klas wyższych; rozdawane będą nagrody uczniom, którzy odznaczyli się postępem w naukach i sprawowaniem, oraz atestaty tym, którzy z pożytkiem ukończyli cały kurs nauk w gimnazjum. Na akcie Członkowie Rady pedagogicznej mogą miewać mowy, po uprzednim przejrzeniu takowych w Radzie i przyjęciu przez Naczelnika Dyrekcji Naukowej.

Art. 36.

Gimnazjum realne niemieckie w Łodzi powinno posiadać: 1) bibliotekę składającą się: а) z dzieł, mogących posłużyć Nauczycielom do rozszerzenia swych wiadomości, i б) z książek przeznaczonych do użytku młodzieży; 2) gabinet fizyczny; 3) laboratorium chemiczne; 4) przedmioty pomocnicze, niezbędne przy wykładzie historyi naturalnej; 5) dostateczną ilość mapp geograficznych i globusów, planów, rysunków i modeli do rysunku; 6) przyrządy do gimnastyki, i 7) ноты muzyczne.

Art. 37.

Biblioteka ma być powierzona bibliotekarzowi, którego wybiera Rada pedagogiczna na lat dwa z grona Nauczycieli. Inne zaś pomoce naukowe, podług przedmiotu, do którego należą, pozostają w zawiadywaniu wykładających te przedmioty. W utrzymywaniu książek i wydawaniu ich do czytania, służyć będą za prawidło przepisy, które ułoży Rada pedagogiczna i zatwierdzi Naczelnik Dyrekcji Naukowej. Za zawiadywanie biblioteką ustanawia się oddzielna płaca, w etacie oznaczona.

ROZDZIAŁ CZWARTY.

Uczniowie.

Art. 38.

Do gimnazjum realnego niemieckiego w Łodzi mają być przyjmowane głównie dzieci pochodzenia niemieckiego; lecz dozwala się przyjmować i dzieci innego pochodzenia ludności Królestwa, bez różnicy stanu i wyznania.

Art. 39.

Wstępujący do gimnazjum winni złożyć Inspektorowi świa-

оной свидѣтельство о своемъ возрастѣ и званіи. Медицинское же свидѣтельствоваіе поступающихъ въ томъ, что имъ привита оспа и что они не имѣютъ тѣлесныхъ недостатковъ или болѣзней, препятствующихъ вступленію въ общественное заведеніе, дѣлается врачомъ гимназіи.

Ст. 40.

Въ первый классъ гимназіи принимаются дѣти, умѣющія читать и писать по русски и по нѣмецки, знающія главные молитвы, а изъ ариометики сложеніе, вычитаніе и таблицу умноженія. При семъ наблюдается, чтобы въ первый классъ поступали дѣти не моложе 10 лѣтъ. Во всѣ слѣдующіе классы гимназіи принимаются имѣющіе соотвѣтственные классу познанія и возрастъ.

Ст. 41.

Воспитанники трехъ низшихъ классовъ среднихъ учебныхъ заведеній Имперіи и Царства могутъ быть принимаемы въ соотвѣтственные классы Лодзинской нѣмецкой реальной гимназіи безъ испытанія, если со времени выбытія ихъ изъ этихъ заведеній до поступленія въ эту гимназію прошло не болѣе шести мѣсяцевъ; въ высшіе же четыре класса этой гимназіи могутъ поступать безъ испытанія только ученики соотвѣтственныхъ классовъ реальныхъ гимназій, а ученики четырехъ высшихъ классовъ классическихъ гимназій, при переходѣ въ эту гимназію, подвергаются дополнительному испытанію изъ физико-математическихъ наукъ и изъ исторіи Россіи и Польши. Отъ всѣхъ учениковъ, переходящихъ изъ другихъ учебныхъ заведеній въ Лодзинскую реальную гимназію, требуется знаніе русскаго и нѣмецкаго языковъ на столько, чтобы они могли слѣдовать за преподаваніемъ учебныхъ предметовъ въ томъ классѣ, въ который желаютъ поступить.

Ст. 42.

Общій приѣмъ учениковъ бываетъ каждый годъ предъ началомъ учебнаго курса; но Педагогическій Совѣтъ, по особу уважительнымъ причинамъ, можетъ дозволять приѣмъ и въ теченіе учебнаго года, если, по предварительномъ испытаніи поступающаго, удостоверяется, что послѣдній, по своимъ познаніямъ и развитію, можетъ слѣдовать за курсомъ того класса, въ который желаетъ поступить.

Ст. 43.

Ученики Лодзинской гимназіи носятъ форменную одежду, установленную для учащихся въ гимназіяхъ Царства Польскаго.

dectwo co do wieku i pochodzenia. Poświadczenie zaś lekarskie, że ciż wstępujący mają szczepioną ospę i że nie podlegają wadom fizycznym lub chorobom, stanowiącym przeszkodę w przyjęciu ich do zakładu publicznego, należy do Lekarza gimnazjum.

Art. 40.

Do pierwszej klasy gimnazjum przyjmowane być mają dzieci, umiejące czytać i pisać po russkui po niemiecku, oraz znające główne modlitwy, a zarytmetyki: dodawanie, odejmowanie i tabliczkę mnożenia. Przytem mianem być ma na względzie, aby do klasy 1-jej nie wstępowały dzieci młodsze jak 10 lat wieku. Do wszystkich klass następnych gimnazjum przyjmowaną będzie młodzież, mająca usposobienie naukowe i wiek, odpowiednie właściwej klassie.

Art. 41.

Uczniowie trzech niższych klass średnich zakładów naukowych Cesarstwa i Królestwa mogą być przyjmowani do odpowiednich klass gimnazjum realnego niemieckiego w Łodzi, bez egzaminu, jeśli od czasu wybycia ich z tych zakładów, do wejścia do tego gimnazjum, upłynęło nie więcej nad sześć miesięcy; do wyższych zaś czterech klass tegoż gimnazjum mogą wstępować bez egzaminu tylko uczniowie odpowiednich klass gimnazjów realnych, a uczniowie czterech wyższych klass gimnazjów klassycznych, przy przejściu do rzeczonego gimnazjum, składać muszą egzamen dodatkowy z przedmiotów fizyczno-matematycznych i z historyi Rosyi i Polski. Od wszystkich uczniów przechodzących z innych zakładów naukowych do gimnazjum realnego w Łodzi, wymagana być ma znajomość języków russkiego i niemieckiego w takim stopniu, żeby mogli słuchać wykładu przedmiotów naukowych w tej klassie, do której wstąpić pragną.

Art. 42.

Ogólny zapis uczniów odbywa się każdego roku przed rozpoczęciem kursów, jednakże Rada pedagogiczna, z powodów na szczególony wzgląd zasługujących, może dozwalać przyjęcia i w ciągu rocznego kursu nauk, gdy z uprzedniego egzaminu kandydata przekona się, że tenże przy swych znajomościach i rozwinięciu, może z korzyścią słuchać kursu w tej klassie, do której przyjętym być pragnie.

Art. 43.

Uczniowie gimnazjum w Łodzi nosić mają ubranie formy przepisanej dla uczniów gimnazjów w Królestwie Polskiem.

Ст. 44.

Съ каждаго ученика гимназій взимается за учение по двѣнадцати рублей въ годъ. Плата сія вносится въ Казну Царства пополугодно, впередъ за всякое полугодіе. Не представившіе, въ теченіе первыхъ двухъ мѣсяцевъ каждаго полугодія, квитанціи во взносъ платы за учение увольняются изъ гимназій, но могутъ быть снова приняты, по представленіи квитанціи во взносъ платы за все полугодіе.

Ст. 45.

Педагогическому Совѣту предоставляется освобождать отъ платы за учение недостаточныхъ учениковъ заслуживающихъ того своими успѣхами, прилежаніемъ и поведеніемъ. При этомъ наблюдается, чтобы общее число освобождаемыхъ отъ платы за учение составляло не болѣе десяти процентовъ числа всѣхъ учащихся. Освобожденіе отъ платы за учение имѣетъ силу въ теченіе одного полугодія.

Ст. 46.

Правила о дисциплинарныхъ взысканіяхъ съ учениковъ гимназій составляются Педагогическимъ Совѣтомъ и утверждаются, по представленію Начальника Учебной Дирекціи, Правительственною Коммисіею Народнаго Просвѣщенія; при чемъ высшую степень наказанія составляетъ исключеніе изъ гимназій, каковому наказанію ученики подвергаются лишь по опредѣленію Педагогическаго Совѣта, съ утвержденія Начальника Учебной Дирекціи.

Ст. 47.

Въ концѣ каждаго учебнаго года ученики подвергаются испытанію изъ всего пройденнаго въ теченіи года, и, по результатамъ этого испытанія, удостоиваются перевода въ высшіе классы.

Ст. 48.

Отмѣтки для опредѣленія степени познаній учениковъ устанавливаются особою инструкціею отъ Правительственной Коммисіи Народнаго Просвѣщенія.

Ст. 49.

Ученики первыхъ шести классовъ, отличные по поведенію и оказавшіе весьма удовлетворительные успѣхи въ русскомъ языкѣ и въ болѣе части другихъ учебныхъ предметовъ, награждаются книгами. Число наградъ для каждаго класса опредѣляется Правительственною Коммисіею Народнаго Просвѣщенія.

Art. 44.

Od każdego ucznia gimnazjum pobierana będzie opłata za naukę po dwanaście rubli za rok. Opłata takowa wnoszona być ma do Skarbu Królestwa co pół roku, z góry za każde półrocze. Ci, którzy nie złożyli w ciągu pierwszych dwóch miesięcy każdego półrocza kwitu z uiszczonéj opłaty za naukę, uwalniają się z gimnazjum, lecz mogą być przyjęci na powrót, gdy przedstawia kwity takowe z uiszczonéj opłaty za całe półrocze.

Art. 45.

Rada pedagogiczna mocną będzie uwalniać od opłaty za naukę uczniów niedostatnich, zasługujących na to swym postępowaniem w naukach, pilnością i sprawowaniem. Przy tem ma być mianem na uwagę, aby ogólna liczba uwolnionych od opłaty za naukę, stanowiła nie więcej jak dziesiąty procent całej liczby uczniów. Uwolnienie od opłaty za naukę służy na jedno półrocze.

Art. 46.

Przepisy o dyscyplinarnych karach na uczniów gimnazjum, ułożone być mają przez Radę pedagogiczną, a zatwierdzone przez Kommissyę Rządową Oświecenia Publicznego, na przedstawienie Naczelnika Dyrekcyi Naukowej, przy czem najwyższy stopień kary stanowić ma wydalenie z gimnazjum, której to karze podlegają uczniowie jedynie na zasadzie uchwały Rady pedagogicznéj i z zatwierdzenia Naczelnika Dyrekcyi Naukowej.

Art. 47.

W końcu każdego roku szkolnego, uczniowie mają być poddawani egzaminowi z całorocznego kursu nauk, i według rezultatu tego egzaminu, przyznawane sobie mieć będą promocye do klass wyższych.

Art. 48.

Wyrazy, jakie winny być używane dla oznaczenia stopnia usposobienia naukowego uczniów, ustanowione zostaną oddzielną instrukcyą, mającą się wydać przez Kommissyę Rządową Oświecenia Publicznego.

Art. 49.

Uczniowie pierwszych sześciu klass, wzorowego sprawowania i którzy okazali zupełnie zadowalniający postęp w języku russkim i w większej części innych przedmiotów naukowych, otrzymują nagrody w książkach. Liczbę nagród dla każdej klasy ustanowi Kommissya Rządowa Oświecenia Publicznego.

Ст. 50.

Ученики, пробывшие въ одномъ классѣ два года и неудостойнные за тѣмъ перевода въ слѣдующій классъ, увольняются изъ заведенія.

Ст. 51.

Окончательное испытаніе учениковъ гимназіи производится въ присутствіи Педагогическаго Совѣта, на основаніи правилъ, составленныхъ симъ Совѣтомъ и утвержденныхъ Правительственною Коммисіею Народнаго Просвѣщенія.

Ст. 52.

Ученики, окончившіе съ успѣхомъ полный курсъ ученія въ гимназіи, получаютъ аттестаты за подписью членовъ Педагогическаго Совѣта и съ приложеніемъ печати сего заведенія. Сверхъ того, для награды отличнымъ по поведенію изъ окончившихъ курсъ въ гимназіи и оказавшимъ весьма удовлетворительные успѣхи въ русскомъ языкѣ и словесности и въ большей части другихъ учебныхъ предметовъ, назначаются медали, золотыя и серебряныя, число которыхъ опредѣляется Правительственною Коммисіею Народнаго Просвѣщенія.

Ст. 53.

Лица, не обучавшіяся въ казенныхъ среднихъ учебныхъ заведеніяхъ, имѣютъ право подвергаться испытанію изъ полного курса предметовъ, преподаваемыхъ въ Лодзинской гимназіи, наравнѣ съ учениками ея и въ одно съ ними время, назначенное для испытаній. Выдержавшіе съ успѣхомъ испытаніе въ полномъ гимназическомъ курсѣ, получаютъ въ томъ свидѣтельство.

Примѣчаніе. Испытаніе постороннихъ лицъ изъ полного курса Лодзинской гимназіи начинается съ русскаго языка и словесности и оказавшимъ неудовлетворительное знаніе этихъ предметовъ, отказывается въ дальнѣйшемъ испытаніи.

ГЛАВА ПЯТАЯ.

Педагогическій Совѣтъ.

Ст. 54.

Для обсуждения вопросовъ, относящихся къ учебной и воспитательной части Лодзинской и немецкой реальной гимназіи, а так-

Art. 50.

Учениowie, którzy, po dwuletnim pobycie w jednej i tej samej klasie, nie otrzymali promocyi do klasy następnej, mają być z zakładu uwalniani.

Art. 51.

Ostateczny examen uczniów gimnazyum odbywać się ma w obec Rady pedagogicznej, na zasadzie przepisów ułożonych przez tę Radę i zatwierdzonych przez Kommissyę Rządową Oświecenia Publicznego.

Art. 52.

Uczniowie, którzy ukończyli z pożytkiem pełny kurs nauk w gimnazyum, otrzymają atestaty za podpisem Członków Rady Pedagogicznej i opatrzone pieczęcią tego zakładu. Nadto, na nagrody uczniom wzorowego sprawowania i którzy ukończyli kurs nauk w gimnazyum i okazali zupełnie zadowalniające postępy w ruskim języku i literaturze i w większej części innych przedmiotów naukowych, przeznaczają się medale złote i srebrne, liczbę których ustanowi Kommissya Rządowa Oświecenia Publicznego.

Art. 53.

Osoby, które nie pobierały nauk w rządowych średnich zakładach naukowych, mają prawo składać examen z całego kursu nauk, wykładanych w gimnazyum w Łodzi, na równi z jego uczniami i w jednym z nimi czasie, przeznaczonym na examina. Ci, którzy należycie złożą examen z całego gimnazyalnego kursu, otrzymają na to świadectwo.

Uwaga. Examen postronnych osób, z całego kursu nauk gimnazyum w Łodzi, rozpoczynać się ma od ruskiego języka i literatury, a tym, którzy okażą niezadowolniającą znajomość tych przedmiotów, odmówionem będzie składanie dalszego examinu.

ROZDZIAŁ PIĄTY.

Rada Pedagogiczna.

Art. 54.

Dla rozważenia kwestyj dotyczących części naukowej i wychowawczej gimnazyum realnego niemieckiego w Łodzi, oraz dla

же для наблюденія за хозяйственною частию ея и для повѣрки отчетности по оной, состоитъ при ней Педагогическій Совѣтъ.

Ст. 55.

Педагогическій Совѣтъ гимназій составляютъ, подъ предѣтельствомъ Инспектора, законоучители и всѣ прочіе преподаватели наукъ и языковъ, а также и Учитель чистописанія, рисованія и технического черченія. Обязанность Секретаря Совѣта исполняетъ одинъ изъ Учителей, избираемый въ эту должность Совѣтомъ на два года, и получающій за то добавочное жалованье по штату.

Примѣчаніе. Въ засѣданія Педагогическаго Совѣта приглашается, по усмотрѣнію Предсѣдателя, гимназическій врачъ, имѣющій въ такомъ случаѣ право голоса наравнѣ съ прочими членами.

Ст. 56.

Предметы занятій Педагогическаго Совѣта суть:

- 1) приемъ учениковъ и переводъ ихъ изъ класса въ классъ;
- 2) выдача аттестатовъ ученикамъ, съ успѣхомъ окончившимъ полный гимназическій курсъ;
- 3) выдача свидѣтельствъ постороннимъ лицамъ, выдержавшимъ испытаніе въ полномъ курсѣ гимназій;
- 4) опредѣленіе наградъ ученикамъ, отличающимся поведениемъ, прилежаніемъ и успѣхами;
- 5) освобожденіе отъ платы за ученіе недостаточныхъ учениковъ;
- 6) опредѣленіе платы съ учениковъ, желающихъ обучаться французскому языку;
- 7) производство испытаній на званіе домашнихъ и начальныхъ Учителей и Учительницъ, и удостоеніе ихъ этого званія;
- 8) разсмотрѣніе рѣчей, назначаемыхъ для чтенія на публичномъ актѣ;
- 9) избраніе изъ преподавателей Секретаря Совѣта, равно какъ и бібліотекаря;
- 10) выборъ книгъ для бібліотеки, а также составленіе правилъ о порядкѣ храненія и выдачѣ книгъ изъ бібліотеки;
- 11) выборъ учебныхъ пособій и руководствъ изъ числа одобренныхъ Правительственною Коммисією Народнаго Просвѣщенія;

чувстванія над его частью экономичною и для sprawdzania rachunków tego zakładu, znajdować się będzie przy nim Rada pedagogiczna.

Art. 55.

Radę pedagogiczną gimnazjum, pod przewodnictwem Inspektora, składają: Nauczyciele religii i wszyscy inni wykładowcy nauki i języki, oraz Nauczyciel kalligrafii i rysunków ręcznych i technicznych. Obowiązki Sekretarza Rady pełnić ma jeden z Nauczycieli, którego wybiera Rada na dwa lata, i który za tę czynność otrzymywać będzie dodatek do płacy, podług etatu.

Uwaga. Na posiedzenia Rady pedagogicznej, stosownie do uznania Prezesa, może być wzywany Lekarz gimnazjalny, mający w takim razie prawo głosu, na równi z innymi członkami.

Art. 56.

Przedmioty zajęć Rady pedagogicznej są następujące:

- 1) przyjmowanie uczniów i promocya ich z jednej klasy do 2-jej;
- 2) przyznawanie attestatów uczniom, którzy z pożytkiem ukończyli pełny gimnazjalny kurs nauk;
- 3) wydawanie świadectw postronnym osobom, które złożyły egzamen z całego kursu gimnazjalnego;
- 4) przyznawanie nagród uczniom, którzy odznaczyli się sprawniowaniem, pilnością i postępem w naukach;
- 5) uwalnianie uczniów niedostatnich od opłaty za naukę;
- 6) oznaczenie wysokości opłaty od uczniów, chcących uczyć się języka francuzkiego;
- 7) odbywanie egzaminów kwalifikacyjnych na stopień Nauczycieli i Nauczycielek domowych i elementarnych, oraz przyznawanie im tego stopnia;
- 8) roztrząsanie mów, przeznaczonych do odczytania na akcie uroczystym;
- 9) wybór z grona wykładowych nauki, Sekretarza Rady, oraz Bibliotekarza;
- 10) wybór dzieł do biblioteki, oraz ułożenie przepisów o sposobie utrzymywania biblioteki i wydawania z niej książek;
- 11) wybór naukowych przewodników i pomocy naukowych z liczby zaleconych przez Kommissję Rządową Oświecenia Publicznego;

- 12) рассмотрение и одобрение программ преподавания по каждому предмету;
- 13) рассмотрение росписания еженедельных уроков по классам, составляемого Инспектором к началу учебного года;
- 14) соображения относительно разделения классов на параллельные отделения;
- 15) составление правил о дисциплинарных взысканиях с учащихся;
- 16) составление правил о надзоре за учениками в учебном заведении;
- 17) рассмотрение годовых отчетов по учебной, воспитательной и хозяйственной частям, составляемых Инспектором;
- 18) заключение условий на поставку необходимых для заведения вещей;
- 19) наблюдение за правильным употреблением училищных сумм;
- 20) ежегодная проверка имущества заведения, и
- 21) изыскание и обсуждение мер, клонящихся к улучшению учебной, воспитательной и хозяйственной частей заведения.

Ст. 57.

Заключения Педагогического Совета по предметам, означенным в пунктах: 5, 6, 8, 9, 10 и 17 предыдущей статьи, представляются на утверждение Начальника Учебной Дирекции; заключения же Совета по предметам, поименованным в пунктах: 7, 11, 12, 14, 15, 16 и 21, представляются Начальнику Дирекции, для испрошения разрешения Правительственной Комиссии Народного Просвещения.

Ст. 58.

Определения Педагогического Совета по предметам, представленным его окончательному решению, объявляются Инспектором и немедленно приводятся в исполнение.

Ст. 59.

Педагогический Совет собирается в течение учебного года, по крайней мере, один раз в месяц, а в случае необходимости он может быть созываем Председателем и чаще.

- 12) roztrząsanie i przyjmowanie programów wykładu każdego przedmiotu;
- 13) roztrząsanie rozkładu tygodniowego lekcyj na klasy, projektowanego przez Inspektora, z początkiem roku szkolnego;
- 14) czynienie wniosków co do podziału klas na paralelne oddziały;
- 15) ułożenie przepisów o karach dyscyplinarnych na uczniów.
- 16) ułożenie przepisów o dozorowaniu uczniów po za obrębem zakładu naukowego;
- 17) przejrzanie układanych przez Inspektora sprawozdań rocznych z części naukowej, wychowawczej i ekonomicznej;
- 18) zawieranie umów na dostawę potrzebnych dla zakładu przedmiotów;
- 19) czuwanie nad właściwym szafunkiem funduszy szkolnych;
- 20) coroczne sprawdzanie inwentarza zakładu, i
- 21) obmyślanie i ocenianie środków, zmierzających do ulepszenia części naukowej, wychowawczej i ekonomicznej zakładu.

Art. 57.

Uchwały Rady pedagogicznej, dotyczące przedmiotów, oznaczonych w punktach 5, 6, 8, 9, 10 i 17-m artykułu poprzedzającego, mają być przedstawiane do zatwierdzenia Naczelnikowi Dyrekcji Naukowej. Uchwały zaś Rady, co do przedmiotów wymienionych w punktach 7, 11, 12, 14, 15, 16 i 21-m będą przedstawiane Naczelnikowi Dyrekcji, dla wyjednania decyzji Komisji Rządowej Oświecenia Publicznego.

Art. 58.

Uchwały Rady pedagogicznej w przedmiotach pozostawionych ostatecznej jej decyzji, objawiane będą przez Inspektora i niezwłocznie wprowadzane w wykonanie.

Art. 59.

Rada pedagogiczna zbierać się będzie w ciągu roku szkolnego, przynajmniej raz na miesiąc, a w razie potrzeby może być i częściej przez Prezydującego zwoływana.

Ст. 60.

Для обсуждения и решения дел в Совете требуется присутствие не менее двух третей его членов.

Ст. 61.

Для решения в Совете по большинству голосов. При равенстве голосов перевес дает голос Председателя. Председатель, в случае несогласия с мнением Педагогического Совета, представляет о том Начальнику Учебной Дирекции, а если дело не терпит отлагательства и не превышает власти, предоставленной Совету, то распоряжается по собственному усмотрению и немедленно доносит о своем распоряжении Начальнику Дирекции, представляя ему вместе с тем и журнал Педагогического Совета.

Ст. 62.

Протоколы заседаний Педагогического Совета представляются, в копиях, Начальнику Учебной Дирекции. В случае разногласия членов, если меньшинство пожелает, мнение оно доводится до сведения Начальника Учебной Дирекции.

ГЛАВА ШЕСТАЯ.

Права и преимущества Лодзинской немецкой реальной гимназии.

Ст. 63.

Лодзинская немецкая реальная гимназия имеет свою печать с гербом Царства и с надписью на русском и немецком языках: „Лодзинская немецкая реальная гимназия — Lodzisches Deutsches Real-Gymnasium“.

Ст. 64.

Гимназия эта освобождается от употребления гербовой бумаги и от уплаты штемпельных пошлин по совершаемым как от имени ее, так и в пользу ее актам, и вообще по всем касающимся до нее делам.

Ст. 65.

Посылаемые под печатью этой гимназии официальные бумаги и посылки принимаются на почту на основании общих, установленных по сему предмету для казенных пакетов правил.

Ст. 66.

Здания учебного ведомства и городские, занимаемые Лодзинскою немецкою реальною гимназиею, в отношении к освобождению их от квартирной повинности, как денежной, так и

Art. 60.

Do roztrząsania i decydowania przedmiotów w Radzie potrzebna jest obecność przynajmniej dwóch trzecich części jej członków.

Art. 61.

Przedmioty decydowane być mają w Radzie większością głosów. W razie równości zdań, przeważa głos Prezydującego. Prezydujący, jeśli nie podziela opinii Rady pedagogicznej, wówczas czyni o tem przedstawienie do Naczelnika Dyrekcyi Naukowej, a jeśli przedmiot nie cierpi zwłoki i nie przewyższa attrubucyj, służących Radzie, wtedy czyni rozporządzenie według własnego uznania, i o tem niezwłocznie donosi Naczelnikowi Dyrekcyi, przedstawiając mu zarazem i protokół posiedzenia Rady pedagogicznej.

Art. 62.

Protokoły posiedzeń Rady pedagogicznej przedstawiane być winny w kopii Naczelnikowi Dyrekcyi Naukowej. W razach różności zdań członków, jeśli zażąda mniejszość, zdanie jej ma być zakomunikowane Naczelnikowi Dyrekcyi Naukowej.

ROZDZIAŁ SZÓSTY.

Prawa i prerogatywy gimnazjum realnego niemieckiego w Łodzi

Art. 63.

Gimnazjum realne niemieckie w Łodzi ma swoją pieczęć z herbem Królestwa i z napisem w języku russkim i niemieckim: „Лодзинская Немецкая реальная Гимназия“ „Lodzisches Deutsches Real-Gymnasium“.

Art. 64.

Gimnazjum pomienione uwalnia się od użycia papieru stemplowego i od opłat stemplowych, przy sporządzaniu aktów, tak w jego imieniu, jak i na rzecz jego, i w ogóle we wszystkich czynnościach dotyczących tego zakładu.

Art. 65.

Przesyłające się, pod pieczęcią tego gimnazjum, urzędowe ekspedycje i posyłki mają być przyjmowane na pocztę, na zasadzie ogólnych przepisów, ustanowionych w tym przedmiocie dla ekspedycji rządowych.

Art. 66.

Gmachy do władzy edukacyjnej należące i miejskie, zajmowane przez gimnazjum realne niemieckie w Łodzi, pod względem uwolnienia ich od powinności kwaterunkowej, tak w pieniądzech

натуральной, а равно и отъ другихъ податей, подчиняются существующимъ по сему предмету въ Царствѣ Польскомъ постановленіямъ относительно всѣхъ вообще казенныхъ зданій.

Ст. 67.

Лица, служащія при гимназіи по учебной части, пользуются эмеритальными правами, предоставленными служащимъ по этой части.

Ст. 68.

Прочія должностныя лица, служащія при гимназіи, пользуются, въ отношеніи къ эмеритурѣ, правами и преимуществами, предоставленными служащимъ по гражданской части въ Царствѣ Польскомъ.

Ст. 69.

Ученики двухъ высшихъ классовъ гимназіи, во время нахожденія ихъ въ этихъ классахъ, освобождаются отъ рекрутской повинности, если они пробывъ въ этомъ заведеніи неменѣе трехъ лѣтъ.

Ст. 70.

Ученики Лодзинской нѣмецкой реальной гимназіи, окончившіе съ аттестатомъ курсъ ученія, а равно и постороннія лица, получившія свидѣтельство о знаніи полного курса этой гимназіи, могутъ поступать въ Варшавскую Главную Школу и другія высшія учебныя заведенія Имперіи и Царства на основаніи изданныхъ для сихъ заведеній уставовъ и постановленій.

Ст. 71.

Настоящій Уставъ долженъ быть внесенъ въ Дневникъ Законовъ. Всѣ несогласныя съ симъ Уставомъ постановленія и распоряженія отменяются.

Министръ Статсъ-Секретарь (подписано) *В. Платоновъ*.

такъ и в натуре, również i od innych podatków, podlegają istniejącym w tej mierze w Królestwie Polskiem postanowieniom co do wszystkich w ogóle gmachów rządowych.

Art. 67.

Osoby zostające w służbie przy gimnazjum po części naukowej, korzystają z praw emerytalnych zapewnionych służącym w tej gałęzi.

Art. 68.

Inne osoby służące przy gimnazjum, pod względem emerytury, korzystają z praw i prerogatyw, zapewnionych osobom zostającym w służbie cywilnej w Królestwie Polskiem.

Art. 69.

Uczniowie dwóch klass wyższych gimnazjalnych, przez czas pobytu swego w tych klassach, wolni są od poboru do wojska, jeżeli uczęszczali do zakładu tego nie mniej jak trzy lata.

Art. 70.

Uczniowie gimnazjum realnego niemieckiego w Łodzi, którzy z attestatem ukończyli kurs nauk, również i osoby postronne, które uzyskały świadectwo o znajomości całego kursu nauk tego gimnazjum, mogą być przyjmowane do Szkoły Głównej w Warszawie i do innych wyższych zakładów naukowych w Cesarstwie i Królestwie, na zasadzie wydanych dla zakładów tych ustaw i postanowień.

Art. 71.

Ustawa niniejsza winna być zamieszczoną w Dzienniku Praw. Wszystkie niezgodne z tą ustawą postanowienia i rozporządzenia uchylają się.

Minister Sekretarz Stanu (podpisano) *W. Płatonow*.

Приложение 1-е къ № 71-му.

На подлинномъ Собственною Его Императорскаго Величества рукою написано:

„Быть по сему“.

въ С.-Петербургѣ,
5 (17) Января 1866 года.

Контрасигнировалъ: Министръ Статсъ-Секретарь В. Платоновъ.

Штатъ Лодзинской Немецкой Реальной Гимназии.

№		Число лицъ	Жалованье		Классы должностей	Эмеритальныя права.
			Одному	Всѣмъ		
			Рубли	сер.		
1	Инспектору (приказенной квартирѣ)	1	1,500	1,500	VI	По учебной службѣ.
2	Помощнику Инспектора (онъ же и Учитель) добавочныхъ	1	300	300	VII	
3	Законоучителямъ Евангелическаго и Римско-Католическаго исповѣданій	2	800	1,600	—	
4	Двумъ Учителямъ: русской словесности, а также исторіи и географіи Россіи и Польши	2	1,500	3,000	VIII	
5	Четыремъ Учителямъ наукъ и языковъ	4	1,200	4,800	VIII	
6	Пяти Учителямъ наукъ и языковъ	5	1,000	5,000	VIII	
7	Учителю чистописанія, рисованія и техническаго черченія	1	800	800	IX	
8	Учителю пѣнія	1	200	200	X	

1-szy Annex do Nr. 71-go.

Na oryginalne własną Jego CESARSKO-KRÓLEWSKIEJ MOŚCI ręką napisano: „Ma być podług tego.“

w Petersburgu,
d. 5 (17) Stycznia 1866 r.

przez CESARZA I KRÓLA,
Minister Sekretarz Stanu (podpisano) W. Płatow.

ETAT GIMNAZYUM REALNEGO NIEMIECKIEGO W ŁODZI.

№		Liczba osób	P ł a c a		Klasa urzędu	Prawo do emerytury
			Jednemu	Wszystkim		
			Rubli	srebrem		
1	Inspektorowi (obok mieszkania rządowego) . .	1	1,500	1,500	VI	Zapewnione służbie naukowej.
2	Pomocnikowi Inspektora (zarazem Nauczycielowi) dodatku do płacy	1	300	300	VII	
3	Nauczycielom Religii wyznania Ewangelickiego i Rzymsko-Katolickiego	2	800	1,600	—	
4	Dwóm Nauczycielom ruskiego języka i literatury oraz historyi i geografii Rosyi i Polski	2	1,500	3,000	VIII	
5	Czterem Nauczycielom umiejętności i języków	4	1,200	4,800	VIII	
6	Pięciu Nauczycielom umiejętności i języków	5	1,000	5,000		
7	Nauczycielowi kalligrafii i rysunków ręcznych i technicznych	1	800	800	IX	
8	Nauczycielowi śpiewu	1	200	200	X	

9	Врачу	1	250	250	VIII	} По граж- данской службѣ.
10	Письмоводителю (онъ же и Смотритель зда- нія)	1	500	500	X	
11	На уроки гимнастики .	—	—	150	—	
12	Добавочнаго жалованья: Инспектору за уроки, если онъ преподаетъ особый предметъ . .	—	—	250	—	
	Секретарю Совѣта и библіотекарю	2	100	200	—	
13	Педелю	1	150	150	—	
14	На бібліотеку, учебныя пособія и награды у- ченикамъ	—	—	700	—	
15	На канцелярскія при- надлежности и на на- емъ писца	—	—	350	—	
16	На наемъ прислуги, о- топление, освѣщеніе, ремонтъ и содержаніе чистоты зданія и на другіе расходы по за- веденію	—	—	900	—	
Итого .		—	—	20,650	—	

Примѣчаніе. Для вознагражденія преподавателей Закона Вожія Православнаго и другихъ исповѣданій во всѣхъ вообще учебныхъ заведеніяхъ Царства ежегодно полагается въ сѣмѣ расходовъ по вѣдомству Народнаго Просвѣщенія особая сумма. Вознагражденіе это опредѣляется по числу уроковъ.

9	Lekarzowi	1	250	250	VIII	} Службе админист- рацѣ
10	Sekretarzowi (zarazem Nadzorczy gmachu) .	1	500	500	X	
11	Na lekcyje gimnastyki .	—	—	150	—	
12	Na płace dodatkowe: Inspektorowi za lekcyje, jeśli wykłada oddziel- ny przedmiot	—	—	250	—	
	Sekretarzowi Rady oraz Bibliotekarzowi . . .	2	100	200	—	
13	Pedelowi	1	150	150	—	
14	Na bibliotekę, pomoce naukowe i nagrody dla uczniów	—	—	700	—	
15	Na potrzeby kancela- ryjne i najem kopiisty	—	—	350	—	
16	Na najem posługi, na opał, światło, restau- rację i utrzymanie gmachu w porządku, oraz na inne potrzeby zakładu	—	—	900	—	
W ogóle .		—	—	20,650	—	

Uwaga. Na wynagrodzenie Nauczycieli Religii Prawosławnej i innych wyznań, we wszystkich w ogóle zakładach naukowych w Królestwie, corocznie zamieszczany być ma na budżecie wydatków Wydziału Oświecenia Publicznego osobny fundusz. Wynagrodzenie to oznaczaném będzie według liczby lekcyj.

Приложение 2-е къ N° 71-му.

(Приложение къ ст. 30.)

Таблица числа недельных уроковъ.

Предметы	Классы							Всего часовъ уроковъ въ неделю
	I	II	III	IV	V	VI	VII	
Законъ Божій	2	2	2	2	2	2	2	14
Русскій языкъ и словесность	4	4	4	3	3	3	3	24
Нѣмецкій языкъ и словесность	4	4	4	3	3	3	3	24
Латинскій языкъ	5	5	5	5	2	2	2	26
Польскій языкъ	4	3	3	2	2	2	2	18
Математика: ариѳметика, алгебра, геометрія, тригонометрія, аналитическая геометрія и начала теоретической и практической механики	4	3	3	3	5	5	6	29
Физика и космографія	—	—	—	—	5	3	4	12
Естественная исторія и химія	—	3	2	2	2	4	4	17
Всеобщая географія	2	2	2	2	—	—	—	8
Географія Россійской Имперіи и Царства Польскаго	—	—	—	2	2	2	2	8
Всеобщая исторія	—	—	2	2	2	2	1	9
Исторія Россіи и Польши	—	—	—	2	2	2	1	7
Чистописаніе, рисованіе и техническое черченіе	5	4	3	2	2	2	2	20
и т о г о .	30	30	30	30	32	32	32	216

2-gi Annex do Nr. 71-go.

(Annex do art. 30.)

WYKAZ LICZBY LEKCJI TYGODNIOWYCH.

Przedmioty	Klasy							Ogół lekcyj tygodniowych w tygodniu
	I	II	III	IV	V	VI	VII	
Nauka Religii	2	2	2	2	2	2	2	14
Russki język i literatura	4	4	4	3	3	3	3	24
Niemiecki język i literatura	4	4	4	3	3	3	3	24
Język łaciński	5	5	5	5	2	2	2	26
Język polski	4	3	3	2	2	2	2	18
Matematyka: arytmetyka, algebra, geometrya, trygonometrya, geometrya analityczna i początki mechaniki teoretycznej i praktycznej	4	3	3	3	5	5	6	29
Fizyka i kosmografia	—	—	—	—	5	3	4	12
Historia naturalna i chemia	—	3	2	2	2	4	4	17
Geografia powszechna	2	2	2	2	—	—	—	8
Geografia Cesarstwa Rosyjskiego i Królestwa Polskiego	—	—	—	2	2	2	2	8
Historia powszechna	—	—	2	2	2	2	1	9
Historia Rosyi i Polski	—	—	—	2	2	2	1	7
Kalligrafia i rysunki ręczne i techniczne	5	4	3	2	2	2	2	20
razem .	30	30	30	30	32	32	32	216

N° 72.

Уставъ педагогическихъ курсовъ для польскаго населенія
въ Царствѣ Польскомъ.

(5 (17) Января 1866 года.)

На подлинномъ Собственною Его Императорскаго Величества
рукою написано:

„Быть по сему“.

Въ С.-Петербургѣ, 5 (17) Января 1866 г.

Контрасигнировалъ: Министръ Статсъ-Секретарь *В. Платоновъ*.

УСТАВЪ ПЕДАГОГИЧЕСКИХЪ КУРСОВЪ ДЛЯ ПОЛЬСКАГО НАСЕЛЕНІЯ ВЪ ЦАР-
СТВѢ ПОЛЬСКОМЪ.

ГЛАВА ПЕРВАЯ.

Общія положенія.

Ст. 1.

Для образованія Учителей начальныхъ училищъ для польска-
го населенія, учреждаются, по мѣрѣ потребности, въ мѣстностяхъ,
въ которыхъ преобладаетъ польское сельское населеніе, педаго-
гическіе курсы, которые суть заведенія открытыя.

Примѣчаніе. До устройства среди сельскаго населенія помѣще-
ній для педагогическихъ курсовъ, курсы эти могутъ
быть временно открыты и въ городахъ или мѣстеч-
кахъ, въ которыхъ нѣтъ среднихъ учебныхъ заве-
деній.

Ст. 2.

При педагогическихъ курсахъ полагаются, для практическа-
го упражненія воспитанниковъ, образцовыя начальныя училища.

Ст. 3.

По мѣрѣ возможности, при педагогическихъ курсахъ устраи-
ваются сады, для приученія воспитанниковъ къ садоводству и
огородничеству.

Ст. 4.

Въ педагогическихъ курсахъ ученіе продолжается три го-
да. Въ первые два года ученіе въ нихъ должно быть по преи-

N° 72.

Ustawa kursów pedagogicznych dla ludności polskiej w Kró-
lestwie Polskiem.

(d. 5 (17) Stycznia 1866 roku)

Na oryginale własną Jego CESARSKO-KRÓLEWSKIEJ Mości ręką
napisano:

„Ma być podług tego.“

w Petersburgu, d. 5 (17) Stycznia 1866 r.

przez CESARZA I KRÓLA,
Minister Sekretarz Stanu (podpisano) *W. Płatonow*.

USTAWA KURSÓW PEDAGOGICZNYCH DLA LUDNOŚCI POLSKIEJ W KRÓLE-
STWIE POLSKIM.

ROZDZIAŁ PIERWSZY.

Przepisy ogólne.

Art. 1.

W celu usposobienia Nauczycieli szkół elementarnych dla lu-
dności polskiej, urządzone być mają, w miarę potrzeby, w miej-
scach, w których przeważa polska ludność wiejska, kursa pedago-
giczne, które są zakładami dla uczniów przychodnich.

Uwaga. Zanim urządzone zostaną wśród ludności wiejskiej po-
mieszczenia dla kursów pedagogicznych, kursa te mogą
być czasowo otwierane i w miastach lub miasteczkach,
w których nie ma średnich zakładów naukowych.

Art. 2.

Przy kursach pedagogicznych urządzone będą dla praktycz-
nych zajęć uczniów wzorowe szkoły elementarne.

Art. 3.

W miarę możliwości, przy kursach pedagogicznych urządzone
będą ogrody, w celu obznajmienia uczniów z ogrodnictwem.

Art. 4.

Na kursach pedagogicznych wykład nauk trwa lat trzy.

муществу теоретическое, а въ послѣднемъ году — по преимуществу практическое.

Ст. 5.

Педагогическіе курсы, съ разрѣшенія Совѣта Управленія Царства, учреждаются Правительственною Коммисією Народнаго Просвѣщенія, и состоятъ въ вѣдѣніи Начальника подлежащей Учебной Дирекціи.

Ст. 6.

Педагогическіе курсы и состоящіе при нихъ учрежденія содержатся на счетъ Казны Царства.

ГЛАВА ВТОРАЯ.

Должностныя лица.

Ст. 7.

Для непосредственнаго заведыванія педагогическими курсами, назначается особый Инспекторъ-Руководитель, на котораго возлагается преподаваніе польскаго или русскаго языка и педагогики, а также главное руководство воспитанниковъ при ихъ практическихъ занятіяхъ въ классахъ и въ образцовомъ училищѣ.

Ст. 8.

Инспекторъ-Руководитель избирается Начальникомъ Учебной Дирекціи, изъ опытныхъ польскихъ или русскихъ наставниковъ и утверждается въ должности Правительственною Коммисією Народнаго Просвѣщенія.

Ст. 9.

Инспекторъ-Руководитель есть полный хозяинъ и ответственное лицо по всѣмъ частямъ заведенія. Въ случаѣ его отсутствія или болѣзни, одинъ изъ Учителей наукъ заступаетъ его мѣсто, по назначенію Начальника Учебной Дирекціи.

Ст. 10.

Въ концѣ учебнаго года, Инспекторъ представляетъ Начальнику Учебной Дирекціи подробный отчетъ о состояніи подвѣдомственныхъ ему педагогическихъ курсовъ.

Ст. 11.

Законоучитель назначается Главнымъ Директоромъ Народнаго Просвѣщенія, по соглашенію съ Главнымъ Директоромъ Внутреннихъ и Духовныхъ Дѣлъ, изъ лицъ свѣтскаго духовенства Римско-Католическаго исповѣданія.

W pierwszych dwóch latach wykład w nich ma być głównie teoretyczny, a w ostatnim roku głównie praktyczny.

Art. 5.

Kursa pedagogiczne, z decyzji Rady Administracyjnej Królestwa, urządzone być mają przez Kommissję Rządową Oświecenia Publicznego i zostawać pod zawiadywaniem właściwego Naczelnika Dyrekcyi Naukowej.

Art. 6.

Kursa pedagogiczne i istniejące przy nich zakłady, utrzymywane będą kosztem Skarbu Królestwa.

ROZDZIAŁ DRUGI.

Osoby należące do składu kursów pedagogicznych.

Art. 7.

Do bezpośredniego zawiadywania kursami pedagogicznymi, mianowany będzie osobny Inspektor-przewodniczący, który obowiązany jest wyklądać język polski albo russki i pedagogikę, oraz kierować głównie praktycznymi zajęciami uczniów w klassach i w szkole wzorowej.

Art. 8.

Inspektor-przewodniczący wybierany być ma przez Naczelnika Dyrekcyi Naukowej, z pomiędzy doświadczonych polskich lub russkich Nauczycieli i zatwierdzany w tych obowiązkach przez Kommissję Rządową Oświecenia Publicznego.

Art. 9.

Inspektor-przewodniczący jest zupełnym gospodarzem i osobą odpowiedzialną za wszystkie gałęzie zakładu. W razie jego nieobecności lub choroby, jeden z Nauczycieli umiejętności zastępuje jego miejsce z naznaczenia Naczelnika Dyrekcyi Naukowej.

Art. 10.

W końcu roku szkolnego Inspektor przedstawia Naczelnikowi Dyrekcyi Naukowej, szczegółowe sprawozdanie o stanie kursów pedagogicznych, pod jego kierunkiem zostających.

Art. 11.

Nauczyciela religii назнача Dyrektor Główny Oświecenia Publicznego, за porozumieniem się z Dyrektorem Głównym Spraw Wewnętrznych i Duchownych, z pomiędzy osób duchowieństwa świeckiego, wyznania Rzymsko-Katolickiego.

Ст. 12.

Кромѣ Инспектора-Руководителя и законоучителя, при педагогическихъ курсахъ состоятъ два штатныхъ Учителя, между которыми распредѣляются входящіе въ составъ учебнаго курса предметы, исключая музыки и церковнаго пѣнія, которымъ обучаетъ особый Учитель, и гимнастики, обучение которой поручается, Инспекторомъ, лицу специально знакомому съ этимъ предметомъ.

Ст. 13.

Штатные Учители избираются Инспекторомъ изъ опытныхъ наставниковъ и, по представлению Начальника Учебной Дирекціи, утверждаются въ должности Правительственною Коммисіею Народнаго Просвѣщенія.

Ст. 14.

Для обученія воспитанниковъ садоводству и огородничеству Инспекторъ нанимаетъ опытнаго садовника.

Ст. 15.

На вознагражденіе врача за пользованіе воспитанниковъ полагается по штату особая сумма.

ГЛАВА ТРЕТЬЯ.

Учебная часть.

Ст. 16.

Въ педагогическихъ курсахъ преподаются слѣдующіе предметы:

1) Законъ Божій: катихизисъ, Священная и церковная исторія и объясненіе церковнаго богослуженія.

2) Педагогика: основанія общей дидактики и частная методика отдѣльных предметовъ, преподаваемыхъ въ начальныхъ училищахъ.

3) Польскій языкъ: объяснительное чтеніе, выводъ грамматическихъ правилъ практическимъ путемъ, устные и письменныя упражненія въ языкъ, преимущественно по предметамъ, близкимъ къ народному быту.

4) Русскій языкъ: чтеніе и письмо, ознакомленіе практическимъ путемъ съ грамматическими правилами и упражненія въ переводахъ съ польскаго на русскій языкъ и съ русскаго на польскій, какъ устные, такъ и письменныя.

Art. 12.

Oprócz Inspektora-przewodniczącego i Nauczyciela religii, przy kursach pedagogicznych ma być dwóch Nauczycieli etatowych, pomiędzy których rozdzielają się wchodzące do składu kursu nauk przedmioty; z wyjątkiem muzyki i śpiewu kościelnego, których uczyć ma osobny Nauczyciel, oraz gimnastyki, której wykład poruczy Inspektor osobie specjalnie z tym przedmiotem obeznanej.

Art. 13.

Nauczycieli etatowych wybiera Inspektor z pomiędzy doświadczonych w tym zawodzie i, na przedstawienie Naczelnika Dyrekcyi Naukowej, zatwierdza ich w obowiązkach Kommissya Rządowa Oświecenia Publicznego.

Art. 14.

Dla usposobienia uczniów w ogrodnictwie, Inspektor najmować ma doświadczonego ogrodnika.

Art. 15.

Na wynagrodzenie Lekarzowi za kurację uczniów przeznaczają się w etacie oddzielny fundusz.

ROZDZIAŁ TRZECI.

Część naukowa.

Art. 16.

Na kursach pedagogicznych wykładane będą następujące przedmioty:

1) Nauka religii: katechizm, historia Święta i kościelna, oraz wyjaśnienie obrzędów kościelnych.

2) Pedagogika: zasady ogólnej dydaktyki i szczegółowa metodologia oddzielnych przedmiotów, wykładanych w szkołach elementarnych.

3) Język Polski: czytanie z wyjaśnieniami, rozbiór prawideł grammatycznych sposobem praktycznym, wprawa ustna i ćwiczenia piśmienne w tym języku, szczególnie w przedmiotach dotyczących potrzeb codziennych miejscowej ludności.

4) Język Russki: czytanie i pisanie, obznajomienie praktyczne z prawidłami grammatycznymi i ćwiczenia ustne i piśmienne w przekładach z języka polskiego na russki i z russkiego na polski.

5) Математика: арифметическія дѣйствія надъ цѣлыми и дробными количествами, какъ отвлеченными, такъ и именованными; отношенія и пропорціи и основанныя на нихъ правила; рѣшеніе задачъ преимущественно путемъ умственного счисления и на счетахъ. Свѣдѣнія изъ геометріи, примѣнительно къ потребностямъ повседневнаго быта. Ознакомленіе на дѣлѣ съ употребленіемъ простѣйшихъ землемѣрныхъ орудій.

6) Объясненіе главныхъ явленій природы. Ознакомленіе съ естественными произведеніями края и съ употребленіемъ ихъ въ земледѣліи, ремеслахъ и промышленности.

7) Общее обозрѣніе частей свѣта; описаніе Россійской Имперіи и Царства Польскаго въ физическомъ, промышленномъ и административномъ отношеніяхъ.

8) Важнѣйшія эпохи всеобщей исторіи и болѣе пространное изложеніе исторіи Россіи и Польши.

9) Чистописаніе. Черченіе геометрическихъ фигуръ и тѣлъ съ моделей и натуры, съ примѣненіемъ къ ремесламъ и практической жизни.

10) Музыка и церковное пѣніе, и

11) Гимнастика.

Примѣчаніе. Въ свободное отъ классныхъ занятій время, въ весеннее и лѣтніе мѣсяцы, воспитанники, подъ руководствомъ опытнаго садовника, упражняются въ садоводствѣ и огородничествѣ.

Ст. 17.

Преподаваніе въ педагогическихъ курсахъ производится вообще на польскомъ языкѣ, на русскомъ же языкѣ преподаются преимущественно всеобщая исторія и географія, также какъ исторія и географія Россіи и Польши.

Ст. 18.

Уроки въ педагогическихъ курсахъ полагаются часовые.

Ст. 19.

Число уроковъ по каждому предмету и распредѣленіе ихъ по классамъ обозначаются въ особой таблицѣ (къ сей статьѣ приложенной), которая, оставаясь неизмѣнною относительно общаго числа уроковъ по каждому предмету, можетъ, по представленію Начальника Учебной Дирекціи и съ утвержденія Правительствен-

5) *Matematyka:* działania arytmetyczne z liczbami całkowitemi i z ułkami oderwanemi i imianowanemi, stosunki i proporcye, oraz oparte na nich reguły, rozwiązywanie zagadnień, szczególnież za pomocą rachunku pamięciowego i na szczeotach. Wiadomości z geometryi, zastosowane do potrzeb codziennego życia. Obznajomienie praktyczne z użyciem najprostszyc narzędzi mierniczych.

6) Wyjaśnienie głównych zjawisk natury. Obznajomienie z płodami naturalnemi kraju i z użyciem ich w rolnictwie, w rzemiosłach i w przemyśle.

7) Ogólne obeznanie się z częściami świata. Opisanie Cesarstwa Rossyjskiego i Królestwa Polskiego, pod względem fizycznym, przemysłowym i administracyjnym.

8) Najważniejsze epoki historyi powszechnej i obszerniejszy wykład historyi Rossyi i Polski.

9) Kalligrafia. Rysowanie figur geometrycznych i ciał z modeli i z natury, z zastosowaniem do rzemiosł i życia praktycznego.

10) Muzyka i śpiew kościelny, i

11) Gimnastyka.

Uwaga. W czasie wolnym od zajęć w klassach, w wiosennych i letnich miesiącach, uczniowie, pod przewodnictwem doświadczonego ogrodnika, zajmować się mają ogrodnictwem.

Art. 17.

Wykład nauk w kursach pedagogicznych odbywać się będzie w ogólności w języku polskim, w russkim zaś języku wykładane być mają głównie: historya powszechna i geografia, również jak historya i geografia Rosseyi i Polski.

Art. 18.

Lekcyje na kursach pedagogicznych mają być jednogodzinne.

Art. 19.

Liczba lekcyj w każdym przedmiocie i rozkład ich na klasy, wskazane są w oddzielnym wykazie, do niniejszego artykułu załączonym, który nie ulegając zmianie co do ogólnej liczby lekcyj w każdym przedmiocie, może jednak, na przedstawienie Naczelnika Dyrekcyi Naukowej i z zatwierdzenia Kommissyi Rządowej Oświe-

ной Комисіи Народнаго Просвѣщенія, подлежатъ измѣненіямъ въ распредѣленіи числа уроковъ каждаго предмета по классамъ.

Ст. 20.

Ученіе продолжается въ теченіе цѣлаго года, за исключеніемъ воскресныхъ и праздничныхъ дней и вакацій, лѣтнихъ и зимнихъ, изъ коихъ на первый назначается шесть недѣль, а на вторыя двѣ недѣли. Сверхъ того ученіе прекращается на Страстной и Свѣтлой недѣлѣ Пасхи.

Ст. 21.

Число учащихся въ каждомъ курсѣ заведенія не должно быть болѣе 30.

Ст. 22.

Педагогическіе курсы должны имѣть: 1) бібліотеку, состоящую изъ книгъ, какъ спеціально-педагогическаго такъ и общеобразовательнаго содержанія; 2) физическій кабинетъ; 3) необходимыя пособія по естественной исторіи; 4) достаточное количество географическихъ картъ и глобусовъ, чертежей, рисунковъ и моделей для рисованія; 5) гимнастическіе снаряды, и 6) музыкальные инструменты и ноты.

Ст. 23.

Завѣдываніе всѣми учебными пособіями, въ предыдущей статьѣ поименованными, поручается штатнымъ Учителямъ педагогическихъ курсовъ.

ГЛАВА ЧЕТВЕРТАЯ.

Учащіеся.

Ст. 24.

Въ педагогическіе курсы принимаются молодые люди изъ поселянъ, преимущественно польскаго происхожденія.

Ст. 25.

Желающій поступить въ первый курсъ долженъ имѣть не менѣе 15 лѣтъ отъ роду и выдержать испытаніе въ объемъ двухъ-класснаго начальнаго училища. Поступающій же во второй курсъ долженъ быть не моложе 16 лѣтъ и знать пройденное въ первомъ курсѣ.

Ст. 26.

Поступающій въ курсы долженъ представить Инспектору-Руководителю слѣдующіе документы: а) свидѣтельство о своемъ

ценія Publicznego, być zmieniany pod względem rozkładu liczby lekcji z każdego przedmiotu na klasy.

Art. 20.

Wykład nauk odbywać się ma przez ciąg całego roku, z wyjątkiem dni niedzielnych i uroczystych, oraz wakacyj letnich i zimowych, z których na pierwsze przeznaczają się sześć tygodni, a na drugie dwa tygodnie. Nadto wykład nauk zawiesza się przez czas Świąt Wielkanocnych od Kwietnia do Przewodniej Niedzieli.

Art. 21.

Liczba uczniów na każdym kursie zakładu nie ma przechodzić trzydziestu.

Art. 22.

Kursa pedagogiczne posiadać winny: 1) bibliotekę, składającą się tak z dzieł treści specjalnie pedagogicznej, jako też w przedmiotach powszechnego wykształcenia; 2) gabinet fizyczny; 3) niezbędne pomoce przy wykładzie historii naturalnej; 4) dostateczną ilość mapp geograficznych i globusów, planów, rysunków i modeli do rysunku; 5) przyrządy do gimnastyki, i 6) instrumenta muzyczne i ноты.

Art. 23.

Zawiazywanie wszystkimi pomocami naukowemi, w poprzedzającym artykule wymienionemi, poruczone być ma Nauczycielom etatowym kursów pedagogicznych.

ROZDZIAŁ CZWARTY.

Uczniowie.

Art. 24.

Na kursa pedagogiczne przyjmowaną będzie młodzież stanu włościańskiego, głównie pochodzenia polskiego.

Art. 25.

Życzący postąpić na pierwszy kurs winien mieć nie mniej jak 15 lat wieku i złożyć egzamen w zakresie dwuklassowej szkoły elementarnej. Wstępujący zaś na drugi kurs winien być nie młodszy jak lat 16 i umieć to, co było wykładanem na kursie pierwszym.

Art. 26.

Wstępujący na kursa winien przedstawić Inspektorowi-przewodniczącemu następujące dowody: а) świadectwo co do wieku

возрастъ и званіи; б) свидѣтельство ближайшаго мѣстнаго Начальства о своемъ поведеніи, и в) свидѣтельство приходскаго священника о томъ, что онъ исполняетъ религіозныя обязанности. Всѣ эти документы могутъ быть писаны на простой бумагѣ. Медицинское освидѣтельство поступающихъ въ курсы въ томъ, что имъ привита оспа и что они не имѣютъ тѣлесныхъ недостатковъ или болѣзней, препятствующихъ исполненію учительскихъ обязанностей, дѣлается училищнымъ врачомъ.

Ст. 27.

Общій приемъ учениковъ бываетъ однажды въ году, предъ началомъ учебнаго курса; но училищное Начальство, по особу уважительнымъ причинамъ, можетъ дозволить приемъ въ первые два курса и въ теченіе учебнаго года, если, по предварительномъ испытаніи поступающаго, удостовѣрится, что онъ, по своимъ познаніямъ и развитію, можетъ слѣдовать за курсомъ того класса, въ который желаетъ поступить.

Ст. 28.

Для воспитанниковъ педагогическихъ курсовъ не полагается ни плата за ученіе, ни форменная одежда.

Ст. 29.

На казенныя стипендіи для бѣднѣйшихъ и способнѣйшихъ воспитанниковъ полагается по штату особая сумма. При опредѣленіи числа и размѣра стипендій, равно какъ и при назначеніи ихъ, Главный Директоръ Народнаго Просвѣщенія принимаетъ въ соображеніе ходатайство Начальника Учебной Дирекціи, основанное на опредѣленіи Педагогическаго Совѣта.

Ст. 30.

Ученики не подающіе надежды, что со временемъ могутъ быть хорошими Учителями, увольняются изъ заведенія, по опредѣленію Педагогическаго Совѣта и съ разрѣшенія Начальника Учебной Дирекціи.

Ст. 31.

Дисциплинарныя взысканія за проступки учениковъ могутъ быть слѣдующія: 1) выговоръ отъ Инспектора; 2) наказаніе арестомъ не выше 3-хъ сутокъ; 3) выговоръ въ присутствіи Педагогическаго Совѣта; 4) лишеніе, на время или навсегда, казенной стипендіи, и 5) исключеніе изъ заведенія. Два послѣднія наказанія опредѣляются Педагогическимъ Совѣтомъ и приводятся

своего і pochodzenia; б) świadectwo najbliższej władzy miejscowej o sprawowaniu, i c) świadectwo miejscowego Proboszcza, że spełnia obowiązki religijne. Wszystkie te dowody mogą być pisane na papierze zwykajnym. Poświadczenie lekarskie, że ciż wstępujący mają szczepioną ospę inie podlegają wadom fizycznym albo chorobom, stanowiącym przeszkodę w pełnieniu obowiązków nauczycielskich, wydaje Lekarz zakładu.

Art. 27.

Ogólny zapis uczniów odbywa się raz na rok przed rozpoczęciem kursu nauk, jednakże zwierzchność szkolna z powodów na szczególną uwagę zasługujących, może dozwalać przyjęcia na pierwsze dwa kursa i w ciągu roku szkolnego, jeśli z uprzedniego egzaminu kandydata przekona się, że tenże przy swych wiadomościach i rozwinięciu, może z korzyścią słuchać kursu nauk w tej klasie, do której wstąpić pragnie.

Art. 28.

Dla uczniów kursów pedagogicznych nie ustanawia się ani żadna opłata za naukę, ani ubranie przepisanej formy.

Art. 29.

Na stypendya rządowe, dla najuboższych i najzdolniejszych uczniów, zamieszcza się w etacie oddzielny fundusz. Przy oznaczeniu liczby i wysokości stypendyów, również jak i przy przyznawaniu onych, Dyrektor Główny Oświecenia Publicznego mieć będzie na względzie wstawienie się Naczelnika Dyrekcyi Naukowej, oparte na uchwale Rady pedagogicznej.

Art. 30.

Uczniowie nie czyniący nadziei, że z czasem mogą być dobrymi Nauczycielami, uwalniają się z zakładu, na wniosek Rady pedagogicznej i z decyzji Naczelnika Dyrekcyi Naukowej.

Art. 31.

Kary dyscyplinarne za wykroczenia uczniów mogą być następujące: 1) nagana udzielona przez Inspektora; 2) areszt nie dłuższy nad trzy doby; 3) nagana w obec Rady pedagogicznej; 4) pozbawienie na czas pewny albo na zawsze stypendyum rządowego, i 5) wydalenie z zakładu. Dwie ostatnie kary naznaczane być mają przez Radę pedagogiczną i nie pierwój wykonane być

въ исполненіе не прежде, какъ послѣ утвержденія опредѣленія Совѣта Начальникомъ Учебной Дирекціи.

Ст. 32.

Испытанія въ курсахъ полагаются двоякаго рода: переводныя и окончательныя. Первыя производятся въ концѣ учебнаго года изъ всего, въ теченіе его пройденнаго, а вторыя, при выпускѣ воспитаниковъ, изъ всего пройденнаго въ теченіе трехъ лѣтъ. Послѣднія испытанія должны быть какъ теоретическія, такъ и практическія.

Ст. 33.

Переводныя и окончательныя испытанія производятся въ присутствіи Инспектора и двухъ Учителей.

Ст. 34.

Отмѣтки для опредѣленія степени познанія учениковъ устанавливаются особою инструкціею отъ Правительственной Коммисіи Народнаго Просвѣщенія.

Ст. 35.

Ученики, отличные по поведенію и оказавшіе весьма удовлетворительныя успѣхи въ русскомъ языкѣ и въ большей части другихъ учебныхъ предметовъ, награждаются книгами. Число наградъ для каждаго курса опредѣляется Правительственною Коммисіею Народнаго Просвѣщенія.

Ст. 36.

Ученики, окончившіе съ успѣхомъ полный курсъ ученія, получаютъ аттестатъ за подписью членовъ Педагогическаго Совѣта и съ приложеніемъ печати заведенія.

Ст. 37.

Аттестатъ на званіе Учителя выдается только получившимъ изъ всѣхъ предметовъ отмѣтки удовлетворительныя, оказавшіе же по крайней мѣрѣ и въ половинѣ предметовъ, въ томъ числѣ и въ русскомъ языкѣ, успѣхи весьма удовлетворительныя, получаютъ аттестатъ съ отличіемъ и опредѣляются преимущественно Учителями въ училища городскія и двухклассныя сельскія.

Ст. 38.

Неудостоенные аттестатовъ могутъ оставаться въ курсахъ еще одинъ годъ, и не теряютъ стипендій въ такомъ только случаѣ, если причина неуспѣшности произошла отъ независимыхъ отъ нихъ обстоятельствъ, и Педагогическимъ Совѣтомъ будетъ при-

моба, какъ по затвердженіи ухwały Rady przez Naczelnika Dyrekcyi Naukowej.

Art. 32.

Examina na kursach mają być dwójakiego rodzaju: przecho-dnie i ostateczne. Pierwsze odbywać się będą w końcu roku szkolnego, ze wszystkiego co w tym przeciągu czasu było wyłożo-nem; drugie zaś przy wyjściu uczniów z zakładu, z całego trzech-letniego kursu nauk. Ostateczne examina winny być tak teore-tyczne jako też i praktyczne.

Art. 33.

Examina przechodnie i ostateczne odbywać się mają w obec Inspektora i dwóch Nauczycieli.

Art. 34.

Wyrazy dla oznaczenia stopnia usposobienia naukowego uczniów przepisze osobna Instrukcyja, mająca się wydać przez Kom-missyę Rządową Oświecenia Publicznego.

Art. 35.

Uczniowie wzorowego sprawowania się i którzy okażą zupeł-nie zadowalniające postępy w języku ruskim i w większej części innych przedmiotów naukowych, otrzymają nagrody w książkach. Liczbę nagród dla każdego kursu ustawni Kommissya Rządowa Oświecenia Publicznego.

Art. 36.

Uczniowie, którzy ukończyli z pożytkiem pełny kurs nauk, otrzymają attestat, za podpisem Członków Rady pedagogicznej i opatrzonej pieczęcią zakładu.

Art. 37.

Attestat na stopień Nauczyciela wydawany być ma tym tyl-ko uczniom, którzy otrzymali stopnie dostateczne ze wszystkich przedmiotów. Ci zaś, którzy okazali postęp zupełnie zadowalniają-acy przynajmniej z połowy przedmiotów, a w ich liczbie i z ję-zyka ruskiego, otrzymają attestat z odznaczeniem się, i przed in-nymi mianowani będą Nauczycielami szkół miejskich i dwuklas-sowych wiejskich.

Art. 38.

Nie otrzymujący attestatów mogą pozostać na kursach jesz-cze rok jeden i nie tracą stypendyów, w takim tylko razie, jeśli przyczyna niedostatecznego ich postępu wpływała z okoliczności od nich niezależnych i przez Radę pedagogiczną uznana będzie

знана вполне уважительною; но если затѣмъ, по истеченіи года, не выдержать испытанія, то вовсе увольняются изъ заведенія.

Ст. 39.

Воспитанники, пользовавшіеся казенною стипендіею во время пребыванія въ педагогическихъ курсахъ, обязаны прослужить въ должности начального Учителя четыре года, по назначенію подлежащаго Начальства, если не возвратятъ суммы, израсходованной на полученные ими стипендіи.

ГЛАВА ПЯТАЯ.

Педагогическій Совѣтъ.

Ст. 40.

Для обсужденія вопросовъ, относящихся къ учебно-воспитательной и хозяйственной частямъ педагогическихъ курсовъ состоитъ при нихъ Педагогическій Совѣтъ.

Ст. 41.

Педагогическій Совѣтъ составляютъ, подъ председательствомъ Инспектора-Руководителя, — законоучитель и штатные Учители. Обязанность Секретаря Совѣта исполняетъ одинъ изъ Учителей, по выбору Совѣта.

Примѣчаніе. По предмету практическихъ занятій воспитанниковъ въ образцовомъ училищѣ приглашается, по усмотрѣнію Предсѣдателя, въ засѣданія Совѣта Учитель сего училища, а по вопросамъ касающимся гигиены — училищный врачъ, которые въ такомъ случаѣ имѣютъ голосъ совѣщательный.

Ст. 42.

Педагогическій Совѣтъ собирается, въ теченіе учебного времени, по крайней мѣрѣ одинъ разъ въ мѣсяцъ, а въ особыхъ случаяхъ можетъ быть созываемъ Предсѣдателемъ и чаще.

Ст. 43.

Для рѣшенія въ Совѣтѣ по большинству голосовъ и для дѣйствительности рѣшенія требуется присутствіе, кромѣ Предсѣдателя, не менѣе двухъ членовъ Совѣта. При равенствѣ голосовъ перевѣсъ даетъ голосъ Предсѣдателя. Предсѣдатель, въ случаѣ несогласія съ мнѣніемъ Педагогическаго Совѣта, представляетъ о томъ Начальнику Учебной Дирекціи, а если дѣло не терпитъ отлагательства и не превышаетъ власти, предоста-

за заслуживающую на уваженіе; lecz gdyby następnie, po upływie roku, nie złożyli egzaminu, wówczas zupełnie z zakładu uwolnieni zostaną.

Art. 39.

Uczniowie, którzy mieli stypendyum rządowe podczas pobytu na kursach pedagogicznych, obowiązani są przesłużyć na posadzie Nauczyciela elementarnego cztery lata, podług przeznaczenia właściwej władzy, jeśli nie zwrócą summy wydanej na pobrane przez nich stypendyum.

ROZDZIAŁ PIĄTY.

Rada Pedagogiczna.

Art. 40.

Do rozstrząsania kwestyj, dotyczących części naukowo-wychowawczej i ekonomicznej kursów pedagogicznych, znajdować się ma przy nich Rada pedagogiczna.

Art. 41.

Radę pedagogiczną składają, pod prezydencją Inspektora-przewodniczącego, Nauczyciel religii i Nauczyciele etatowi. Obowiązki Sekretarza Rady pełnić ma jeden z Nauczycieli, wybrany przez Radę.

Uwaga. W przedmiotach dotyczących praktycznych zajęć uczniów w szkole wzorowej, wzywany będzie, według uznania Prezesa, na posiedzenia Rady, Nauczyciel tej szkoły, a w kwestjach odnoszących się do higieny, Lekarz szkolny, którzy w takim razie mają głos doradczy.

Art. 42.

Rada pedagogiczna, w ciągu roku szkolnego, zbierać się ma przynajmniej raz na miesiąc, a w szczególnych wypadkach, może być i częściej przez Prezesa zwoływana.

Art. 43.

Przedmioty decydowane być mają w Radzie większością głosów, i aby decyzja była ważną, wymagana jest obecność, oprócz Prezesa, niemniej jak dwóch Członków Rady. W razie równości zdań, głos Prezesa przeważa. Jeśli Prezes nie podzieli opinii Rady pedagogicznej, przedstawia o tem Naczelnikowi Dyrekcji Naukowej, a jeżeli interes nie cierpi zwłoki i nie przewyższa attrybucyj służących Radzie, wtedy czyni rozporządzenie według

вденной Совѣту, то распоряжается по собственному усмотрѣнію и немедленно доноситъ о томъ Начальнику Учебной Дирекціи, представляя ему вмѣстѣ съ тѣмъ и журналъ Педагогическаго Совѣта.

Ст. 44.

Обсужденію Совѣта подлежатъ слѣдующіе предметы: 1) приемъ учениковъ и переводъ ихъ изъ курса въ курсъ; 2) приемы и способы руководства практическими занятіями учениковъ; 3) мѣры къ улучшенію преимущественно учебно-воспитательной части заведенія; 4) избраніе учениковъ для удостоенія ихъ стипендіи изъ суммы, положенной на этотъ предметъ по штату, и положенія о размѣрѣ стипендій; 5) выдача аттестатовъ ученикамъ, съ успѣхомъ окончившимъ курсы; 6) опредѣленіе наградъ книгами ученикамъ, отличившимся поведеніемъ и успѣхами; 7) избраніе Секретаря Совѣта; 8) выборъ книгъ для бібліотеки и всѣхъ учебныхъ пособій; 9) выборъ учебныхъ руководствъ изъ числа одобренныхъ Правительственною Коммисіею Народнаго Просвѣщенія; 10) разсмотрѣніе программъ преподаванія; 11) разсмотрѣніе росписанія еженедѣльныхъ уроковъ по классамъ составляемаго Инспекторомъ къ началу учебного года; 12) составленіе правилъ о надзорѣ за воспитанниками внѣ училища; 13) заключеніе условій на починку зданія и на поставку необходимыхъ для заведенія вещей; 14) разсмотрѣніе годовыхъ отчетовъ по всѣмъ частямъ заведенія, составляемыхъ Инспекторомъ заведенія; 15) опредѣленіе дисциплинарныхъ взысканій съ учениковъ за проступки, за исключеніемъ выговора отъ Инспектора и ареста, предоставляемаго также Инспектору; и 16) ежегодная повѣрка имущества заведенія.

Ст. 45.

Заключенія Педагогическаго Совѣта по предметамъ, означеннымъ въ пунктахъ: 2, 7, 8 и 14 предыдущей статьи, представляются на утвержденіе Начальника Учебной Дирекціи. Заключенія же по предметамъ, поименованнымъ въ пунктахъ: 3, 4, 9, 10, 12 и 16, представляются Начальнику Дирекціи, для испрошенія разрѣшенія Правительственной Коммисіи Народнаго Просвѣщенія.

Ст. 46.

Всѣ протоколы засѣданій Совѣта представляются Начальнику Учебной Дирекціи въ копіяхъ.

власного uznania, i o takowém niezwłocznie donosi Naczelnikowi Dyrekcyi Naukowej, przedstawiając mu zarazem i protokół posiedzenia Rady pedagogicznej.

Art. 44.

Roztrząsaniu Rady podlegają następujące przedmioty: 1) przyjmowanie uczniów i promocyja ich z jednego kursu do drugiego; 2) obranie metody i sposobów kierowania praktycznymi zajęciami uczniów; 3) obmyślanie środków ulepszenia szczególnie części naukowo-wychowawczej zakładu; 4) wybieranie uczniów dla przyznania im stypendyum z funduszu, na ten przedmiot w etacie oznaczonego, i czynienie wniosków co do wysokości stypendyów; 5) przyznawanie attestatów uczniom, którzy ukończyli kursa z pożytkiem; 6) wyznaczanie nagród w książkach uczniom odznaczającym się sprawowaniem i postępem w naukach; 7) wybór Sekretarza Rady; 8) wybór dzieł do biblioteki, oraz wszelkich pomocy naukowych; 9) wybór przewodników naukowych z liczby zaleconych przez Kommissyę Rządową Oświecenia Publicznego; 10) roztrząsanie programów wykładu nauk; 11) przeglądanie rozkładu tygodniowego lekcji na klasy, ułożonego przez Inspektora, z początkiem roku szkolnego; 12) ułożenie przepisów co do nadzoru nad uczniami po za obrębem szkoły; 13) zawieranie umów na reparację gmachu i na dostawę przedmiotów dla zakładu koniecznie potrzebnych; 14) roztrząsanie sporządzanych przez Inspektora sprawozdań rocznych o wszystkich gałęziach zakładu; 15) postanowienie kar dyscyplinarnych na uczniów za wykroczenia, oprócz nagany i kary aresztu, Inspektorowi pozostawionych, i 16) coroczne sprawdzanie inwentarza zakładu.

Art. 45.

Uchwały Rady pedagogicznej w przedmiotach oznaczonych w punktach 2, 7, 8 i 14-m artykułu poprzedzającego, mają być przedstawiane do zatwierdzenia Naczelnika Dyrekcyi Naukowej. Uchwały zaś co do przedmiotów wymienionych w punktach 3, 4, 9, 10, 12 i 16-m winny być przedstawiane Naczelnikowi Dyrekcyi, dla wyjednania decyzji Kommissyi Rządowej Oświecenia Publicznego.

Art. 46.

Wszystkie protokoły posiedzeń Rady przedstawiane być winny w kopii Naczelnikowi Dyrekcyi Naukowej.

ГЛАВА ШЕСТАЯ.

Права и преимущества педагогических курсовъ для польскаго населенія.

Ст. 47.

Педагогическіе курсы пользуются правами средних учебныхъ заведеній.

Ст. 48.

Педагогическіе курсы имѣютъ свою печать съ гербомъ Царства и съ надписью: „такихъ то педагогическихъ курсовъ для польскаго населенія“.

Ст. 49.

Педагогическіе курсы освобождаются отъ употребленія гербовой бумаги и отъ уплаты штемпельныхъ пошлинъ, по совершаемымъ отъ имени ихъ и въ пользу ихъ актамъ, и вообще по всѣмъ касающимся до нихъ дѣламъ.

Ст. 50.

Посылаемые подъ печатью сего заведенія официальные бумаги и посылки принимаются на почту на основаніи общихъ установленныхъ по сему предмету для казенныхъ пакетовъ правилъ.

Ст. 51.

Зданія учебнаго вѣдомства, занимаемые педагогическими курсами, въ отношеніи къ освобожденію ихъ отъ квартирной повинности, какъ денежной, такъ и натуральной, а равно и отъ другихъ податей, подчиняются существующимъ по сему предмету въ Царствѣ Польскомъ постановленіямъ относительно всѣхъ вообще казенныхъ зданій.

Ст. 52.

Инспекторъ-Руководитель, законоучитель, штатные Учители и Учитель образцоваго начального училища, въ отношеніи къ эмеритурѣ пользуются правами, предоставленными лицамъ, служащимъ по учебной части въ Царствѣ.

Ст. 53.

Ученики педагогическихъ курсовъ, во время нахождения ихъ въ заведеніи, освобождаются отъ рекрутской повинности. Этимъ же правомъ, въ теченіе одного года по выйдѣ изъ заведенія, пользуются воспитанники, окончившіе курсъ съ аттестатами, хотя бы они еще и не состояли въ учебной службѣ.

ROZDZIAŁ SZÓSTY.

Prawa i prerogatywy kursów pedagogicznych dla ludności polskiej.

Art. 47.

Kursa pedagogiczne używają praw średnich zakładów naukowych.

Art. 48.

Kursa pedagogiczne mieć będą swoją pieczęć z herbem Królestwa i z napisem „takie to kursa pedagogiczne, dla ludności polskiej.“

Art. 49.

Kursa pedagogiczne wolne są od używania papieru stempowego i od opłat stempowych, przy sporządzaniu w ich imieniu i na ich rzecz aktów, i w ogólności we wszystkich czynnościach ich dotyczących.

Art. 50.

Przesyłane pod pieczęcią tego zakładu urzędowe ekspedycje i posyłki, mają być przyjmowane na pocztę na zasadzie ogólnych przepisów ustanowionych w tym przedmiocie dla ekspedycji rządowych.

Art. 51.

Gmachy do Władzy Edukacyjnej należące, zajmowane przez kursa pedagogiczne, pod względem uwolnienia ich od powinności kwaterunkowej tak w pieniądzu, jak i w naturze, również i od innych podatków, podlegają istniejącym w tej mierze w Królestwie Polskiem postanowieniom co do wszystkich gmachów rządowych.

Art. 52.

Inspektor-przewodniczący, Nauczyciel religii, Nauczyciele etatowi i Nauczyciele wzorowej szkoły elementarnej, pod względem emerytury, korzystają z praw zapewnionych osobom, służącym po części naukowej w Królestwie.

Art. 53.

Uczniowie kursów pedagogicznych, przez czas pobytu swego w tym zakładzie, wolni są od poboru do wojska. Taką prerogatywą służy w ciągu roku jednego, po wyjściu z zakładu, uczniom, którzy ukończyli kurs nauk z attestatem, chociażby oni jeszcze do służby naukowej nie weszli.

O Zakładach Naukowych.

ГЛАВА СЕДЬМАЯ.

Образцовое начальное училище при педагогических курсах для польскаго населенія.

Ст. 54.

Для практических упражненій учеников педагогических курсовъ въ приёмахъ и способахъ преподаванія, при каждомъ изъ сихъ заведеній состоитъ образцовое начальное училище.

Ст. 55.

Образцовое начальное училище имѣетъ своего особаго Учителя, и, какъ въ учебномъ, такъ и въ хозяйственномъ отношеніи, находится подъ непосредственнымъ заведываніемъ Инспектора педагогическихъ курсовъ.

Ст. 56.

Образцовое начальное училище, служа исключительно цѣлямъ педагогическихъ курсовъ и получая содержаніе отъ Казны, не состоитъ въ вѣдѣніи общественнаго городского или сельскаго управленія.

Ст. 57.

Настоящій Уставъ долженъ быть внесенъ въ Дневникъ Законовъ. Всѣ несогласныя съ симъ Уставомъ постановленія и распоряженія отменяются.

Министръ Статсъ-Секретарь (подписано) *В. Платоновъ.*

ROZDZIAŁ SIÓDMY.

Szkoła elementarna wzorowa, przy kursach pedagogicznych dla ludności polskiej.

Art. 54.

Dla praktycznego udoskonalenia uczniów kursów pedagogicznych w metodzie i sposobach wykładu nauk, przy każdym z tych zakładów ma być szkoła elementarna wzorowa.

Art. 55.

Szkoła elementarna wzorowa mieć będzie swego oddzielnego Nauczyciela, i tak pod względem naukowym, jak i ekonomicznym zostawać ma w bezpośrednim zawiadywaniu Inspektora kursów pedagogicznych.

Art. 56.

Szkoła elementarna wzorowa, przeznaczoną będąc wyłącznie dla celów kursów pedagogicznych i otrzymując uposażenie ze Skarbu, nie zależy od miejskiego lub wiejskiego zarządu gminnego.

Art. 57.

Ustawa niniejsza ma być wniesioną do Dziennika Praw. Wszystkie niezgodne z tą Ustawą postanowienia i rozporządzenia uchylają się.

Minister Sekretarz Stanu (podpisano) *W. Płatonow.*

Приложение 1-е къ № 72-му.

На подлинномъ Собственною Его Императорскаго Величества рукою написано: „Быть по сему“.

Въ С.-Петербургѣ,
5 (17) Января 1866 года.

Контрасигнировалъ: Министръ Статсъ-Секретарь В. Платоновъ.

ШТАТЪ ПЕДАГОГИЧЕСКИХЪ КУРСОВЪ И ОБРАЗЦОВАГО ПРИ НИХЪ НАЧАЛЬНАГО УЧИЛИЩА.

№	Число лицъ	Жалованье и урочное вознаграждение		Классы должностей	Эмеритальные права
		Одному	Всѣмъ		
		Рубли	сер.		
1 Инспектору-Руководителю, преподающему русскій или польскій языкъ и педагогику (при казенной квартирѣ)	1	1,500	1,500	VII	По учебной службѣ
2 Законоучителю Римско-Католическаго исповѣданія	1	600	600	—	
3 Штатнымъ Учителямъ	2	1,200	2,400	VIII	
4 Учителю музыки и церковнаго пѣнія	1	600	600	X	
5 На уроки гимнастики	—	—	250	—	
6 На наемъ садовника	—	—	200	—	
7 На стипендіи	—	—	2,400	—	
8 На учебныя пособия и награды ученикамъ	—	—	200	—	
9 Учителю образцоваго училища (при казенной квартирѣ)	1	350	350	XII	
10 На вознаграждение врача	—	—	200	—	
11 На канцелярскіе припасы и на наемъ писца	—	—	250	—	

1-szy Annex do Nr. 72-go.

Na oryginalne własną Jego CESARSKO-KRÓLEWSKIEJ MOŚCI ręką napisano: „Ma być podług tego.“

w Petersburgu,
d. 5 (17) Stycznia 1866 r.

przez CESARZA i KRÓLA,
Minister Sekretarz Stanu (podpisano) W. Płatonow.

ETAT KURSÓW PEDAGOGICZNYCH I ZNAJDUJĄCĘJ SIĘ PRZY NICH WZOROWEJ SZKOŁY ELEMENTARNEJ.

№		Liczba osób	Płaca i wynagrodzenie za lekcyę		Klasa urzędu	Prawo do emerytury
			Jednemu	Wszystkim		
			R u b l i			
1	Inspektorowi - przewodniczącemu, wykładającemu język ruski lub polski i pedagogikę (obok mieszkania rządowego)	1	1,500	1 500	VII	Zapewnione służbie naukowej.
2	Nauczycielowi Religii wyznania Rzymsko-Katolickiego	1	600	600	—	
3	Nauczycielom etatowym	2	1,200	2,400	VIII	
4	Nauczycielowi muzyki i śpiewu kościelnego.	1	600	600	X	
5	Na lekcyę gimnastyki	—	—	250	—	
6	Na najęcie ogrodnika.	—	—	200	—	
7	Na stypendya	—	—	2,400	—	
8	Na pomoce naukowe i na nagrody dla uczniów.	—	—	200	—	
9	Nauczycielowi wzorowej szkoły (obok mieszkania rządowego)	1	350	350	XII	
10	Na wynagrodzenie Lekarza	—	—	200	—	
11	Na materyały kancelaryjne i najęcie kopiisty	—	—	250	—	

12	На наемъ прислуги, на отопленіе, освѣщеніе и чистоту зданія педагогическихъ курсовъ и начального образцоваго училища	—	—	450		
13	На ремонтъ музыкальныхъ инструментовъ	—	—	100		
Итого		—	—	9,500	—	

Примѣчаніе 1. На вознагражденіе преподавателей Закона Божія Православнаго и другихъ исповѣданій ежегодно полагается въ сѣмѣтѣ расходовъ по вѣдомству Народнаго Просвѣщенія особая сумма. Вознагражденіе это опредѣляется по числу данныхъ уроковъ.

2. На первоначальное устройство педагогическихъ курсовъ единовременно полагается по 1,000 рублей на каждое заведеніе.

Приложеніе 2-е къ N° 72-му.

(Приложеніе къ ст. 19.)

Таблица числа недѣльныхъ уроковъ.

№	Предметы	Курсы			Всего часовъ уроковъ въ недѣлю.
		I	II	III	
1	Законъ Божій	4	3	3	10
2	Педагогика	—	2	3	5
3	Польскій языкъ	6	4	2	12
4	Русскій языкъ	6	4	2	12
5	Математика	5	4	2	11
6	Познанія естественныя и географическія	3	3	—	6
7	Исторія	2	2	1	5
8	Чистописаніе и черченіе	4	3	3	10
всего		30	25	16	71

Примѣчаніе. Сверхъ того, на уроки музыки и пѣнія для всѣхъ

12	На наемъ прислуги, на опалъ, свѣтло и на utrzymanіе в порядкѣ гмачовъ курсовъ педагогическихъ и в зорowej школы elementarnej	—	—	450		
13	На reperacyę instrumentów muzycznych	—	—	100		
W ogóle		—	—	9,500	—	

Uwaga 1. На wynagrodzenie Nauczycieli Religii wyznania Prawoslawnego i innych wyznań, osobny fundusz corocznie zamieszczany być ma na budżecie wydatków Wydziału Oświecenia Publicznego. Wynagrodzenie to wyznaczone będzie stosownie do liczby danych lekcyj.

2. Na pierwotne urządzenie kursów pedagogicznych, przeznaczają się jednorazowo po rubli 1,000 na każdy z tych zakładów.

2-gi Annex do Nr. 72-go.

(Annex do art. 19-go.)

Wykaz liczby lekcyj tygodniowych.

№	Przedmioty	Kursy			Ogół lekcyj tygodniowych w tygodniu
		I	II	III	
1	Nauka Religii	4	3	3	10
2	Pedagogika	—	2	3	5
3	Język polski	6	4	2	12
4	Język russki	6	4	2	12
5	Matematyka	5	4	2	11
6	Wiadomości z nauk przyrodznych i z geografii	3	3	—	6
7	Historia	2	2	1	5
8	Kalligrafia i rysunki	4	3	3	10
Razem		30	25	16	71

Uwaga. Nadto na lekcye muzyki i śpiewu dla wszystkich trzech

трехъ курсовъ полагается еженедѣльно 20 часовъ; для гимнастики—9 часовъ, а для практическихъ занятій учениковъ по огородничеству и садоводству, садовникъ обязанъ, въ весенніе и лѣтніе мѣсяцы, бывать ежедневно въ послѣобѣденное время.

N° 73.

Уставъ Русскихъ педагогическихъ курсовъ для Греко-Уніатскаго населенія въ Царствѣ Польскомъ.

(5 (17) Января 1866 года.)

На подлинномъ Собственною Его Императорскаго Величества рукою написано: „*Быть по сему*“.

Въ С.-Петербургѣ,
5 (17) Января 1866 г.

УСТАВЪ РУССКИХЪ ПЕДАГОГИЧЕСКИХЪ КУРСОВЪ ДЛЯ ГРЕКО-УНИАТСКАГО НАСЕЛЕНІЯ ВЪ ЦАРСТВѢ ПОЛЬСКОМЪ.

ГЛАВА ПЕРВАЯ.

Общія положенія.

Ст. 1.

Для образованія Учителей начальныхъ училищъ для русскаго населенія Греко-Уніатскаго исповѣданія, учреждаются въ городѣ Холмѣ педагогическіе курсы, которые суть открытое заведеніе. По мѣрѣ потребности, такіе же курсы могутъ быть учреждаемы впредь въ мѣстностяхъ, въ которыхъ преобладаетъ русское Греко-Уніатское сельское населеніе, но не иначе, какъ въ селеніяхъ представляющихъ къ тому наиболѣе удобствъ.

Ст. 2.

Соотвѣтственно цѣли этихъ заведеній и русской народности населенія, для котораго они учреждаются, преподаваніе въ нихъ производится русскими преподавателями, на русскомъ языкѣ.

Ст. 3.

При педагогическихъ курсахъ полагается, для практическаго упражненія воспитанниковъ, образцовыя начальныя училища.

курсѡвъ предназначаея се по 20 godzin na tydzień; na gimnastykę 9 godzin, a na praktyczne zajęcia uczniów ogrodnictwem, ogrodnik obowiązany jest w miesiącach wiosennych i letnich przychodzić codziennie do zakładu w czasie poobiednim.

N° 73.

Ustawa kursów pedagogicznych russkich, dla ludności Greko-Unickiej w Królestwie Polskiem.

(d. 5 (17) Stycznia 1866 r.)

Na oryginale własną Jego CESARSKO-KRÓLEWSKIEJ MOŚCI ręką napisano: „*Ma być podług tego*“.

w Petersburgu,
d. 5 (17) Stycznia 1866 r.

przez CESARZA I KRÓLA,
Minister Sekretarz Stanu (podpisano) W. Platonow.

USTAWA KURSÓW PEDAGOGICZNYCH RUSSKICH, DLA LUDNOŚCI GREKO-UNICKIEJ W KRÓLESTWIE POLSKIM.

ROZDZIAŁ PIERWSZY.

Przepisy ogólne.

Art. 1.

W celu usposobienia Nauczycieli szkół elementarnych, dla ludności russkiej Greko-Unickiego wyznania, urządzone być mają w mieście Chełmie, kursa pedagogiczne, które są zakładem dla uczniów przychodnich. W miarę potrzeby, także kursa mogą być urządzone na przyszłość w miejscach, w których przeważa wiejska ludność russka Greko-Unicka, lecz nie inaczej jak we wsiach, przedstawiających najwięcej ku temu dogodności.

Art. 2.

Odpowiednio celowi tych zakładów i ludności russkiego pochodzenia, dla której one urządza się, wykład w nich nauk odbywa się przez Nauczycieli russkich i w języku russkim.

Art. 3.

Przy kursach pedagogicznych urządzone być mają, dla praktycznych zajęć uczniów, wzorowe szkoły elementarne.

Ст. 4.

По мѣрѣ возможности, при педагогическихъ курсахъ устраиваются сады, для приученія воспитанниковъ къ садоводству и огородничеству.

Ст. 5.

Въ педагогическихъ курсахъ учение продолжается три года. Въ первые два года учение въ нихъ должно быть по преимуществу теоретическое, а въ послѣднемъ году по преимуществу практическое.

Ст. 6.

Педагогическіе курсы, съ разрѣшенія Совѣта Управленія Царства, учреждаются Правительственною Коммисіею Народнаго Просвѣщенія, и состоятъ въ вѣдѣніи Начальника подлежащей Учебной Дирекціи.

Ст. 7.

Курсы эти и состоящія при нихъ учрежденія содержатся на счетъ Казны Царства.

ГЛАВА ВТОРАЯ.

Должностныя лица.

Ст. 8.

Для непосредственнаго завѣдыванія педагогическими курсами, назначается особый Инспекторъ-Руководитель, на котораго возлагается преподаваніе русскаго или церковно-славянскаго языковъ и педагогики, а также главное руководство воспитанниковъ при ихъ практическихъ занятіяхъ въ классахъ и въ образцовомъ училищѣ.

Ст. 9.

Инспекторъ-Руководитель избирается Начальникомъ Дирекціи изъ опытныхъ русскихъ наставниковъ и утверждается въ должности Главнымъ Директоромъ Народнаго Просвѣщенія, по соглашенію съ Главнымъ Директоромъ Внутреннихъ и Духовныхъ Дѣлъ.

Примѣчаніе. Въ случаѣ разногласія, на счетъ избираемаго лица, Главный Директоръ Народнаго Просвѣщенія представляетъ объ этомъ на разрѣшеніе Намѣстника въ Царствѣ Польскомъ.

Art. 4.

W miarę możności, przy kursach pedagogicznych urządane będą ogrody, dla obznajomienia uczniów z ogrodnictwem.

Art. 5.

Na kursach pedagogicznych wykład nauk trwa lat trzy. W pierwszych dwóch latach, wykład w nich ma być głównie teoretyczny, a w ostatnim roku głównie praktyczny.

Art. 6.

Kursa pedagogiczne, z decyzji Rady Administracyjnej Królestwa, urządzone być mają przez Kommissję Rządową Oświecenia Publicznego i zostawać będą w zawiadywaniu właściwego Naczelnika Dyrekcyi Naukowej.

Art. 7.

Kursa te i istniejące przy nich zakłady utrzymywane będą kosztem Skarbu Królestwa.

ROZDZIAŁ DRUGI.

Osoby należące do składu kursów pedagogicznych.

Art. 8.

Do bezpośredniego zawiadywania kursami pedagogicznymi, mianowany będzie osobny Inspektor-przewodniczący, który wyklądać ma język russki lub cerkiewno-słowiański i pedagogikę, oraz kierować głównie praktycznymi zajęciami uczniów w klassach i w szkole wzorowej.

Art. 9.

Inspektor-przewodniczący wybierany być ma przez Naczelnika Dyrekcyi, z pomiędzy doświadczonych Nauczycieli russkich, a zatwierdzany w tych obowiązkach przez Dyrektora Głównego Oświecenia Publicznego, za porozumieniem się z Dyrektorem Głównym Spraw Wewnętrznych i Duchownych.

Uwaga. W razie różności zdań co do wybranej osoby, Dyrektor Główny Oświecenia Publicznego, przedstawia o tem do decyzji Namiestnika w Królestwie Polskiem.

Ст. 10.

Инспекторъ-Руководитель есть полный хозяинъ и отвѣтственное лицо по всѣмъ частямъ заведенія. Въ случаѣ его отсутствія или болѣзни мѣсто его заступаетъ одинъ изъ Учителей наукъ по назначенію Начальника Учебной Дирекціи.

Ст. 11.

Въ концѣ учебнаго года, Инспекторъ представляетъ Начальнику подлежащей Учебной Дирекціи подробный отчетъ о состояніи подвѣдомственныхъ ему педагогическихъ курсовъ.

Ст. 12.

Законоучитель назначается Главнымъ Директоромъ Народнаго Просвѣщенія, по соглашенію съ Главнымъ Директоромъ Внутреннихъ и Духовныхъ Дѣлъ, изъ священниковъ Греко-Уніатскаго вѣроисповѣданія.

Ст. 13.

Кромѣ Инспектора-Руководителя и законоучителя, при педагогическихъ курсахъ состоятъ два штатныхъ Учителя, между которыми распределяются предметы, входящіе въ составъ учебнаго курса, исключая церковнаго пѣнія, которому обучаетъ особый Учитель, и гимнастики, обученіе которой поручается Инспекторомъ лицу, специально знакомому съ этимъ предметомъ.

Ст. 14.

Штатные Учители избираются Инспекторомъ изъ опытныхъ русскихъ наставниковъ и, по представленію Начальника Учебной Дирекціи, утверждаются въ должности порядкомъ, указаннымъ въ статьѣ 9 и въ примѣчаніи къ ней.

Ст. 15.

Для обученія воспитанниковъ садоводству и огородничеству, Инспекторъ нанимаетъ опытнаго садовника.

Ст. 16.

На вознагражденіе врача за пользованіе воспитанниковъ полагается по штату особая сумма.

ГЛАВА ТРЕТЬЯ.

Учебная часть.

Ст. 17.

Въ педагогическихъ курсахъ преподаются слѣдующіе предметы:

Art. 10.

Инспектор-прzewodniczący jest zupełnym gospodarzem i osobą odpowiedzialną za wszystkie gałęzie zakładu. W razie jego nieobecności lub choroby, zastępuje jego miejsce jeden z Nauczycieli umiejętności, z naznaczenia Naczelnika Dyrekcji Naukowej.

Art. 11.

W końcu roku szkolnego, Inspektor przedstawia Naczelnikowi właściwej Dyrekcji Naukowej szczegółowe sprawozdanie o stanie kursów pedagogicznych, pod jego kierunkiem zostających.

Art. 12.

Nauczyciela Religii назнача Dyrektor Główny Oświecenia Publicznego, po porozumieniu się z Dyrektorem Głównym Spraw Wewnętrznych i Duchownych, z pomiędzy księży wyznania Greko-Unickiego.

Art. 13.

Oprócz Inspektora-przewodniczącego i Nauczyciela Religii, przy kursach pedagogicznych ma być dwóch Nauczycieli etatowych, pomiędzy których rozdzielają się wchodzące w skład kursu naukowego przedmioty, z wyjątkiem śpiewu cerkiewnego, którego uczyć będzie oddzielny Nauczyciel, oraz gimnastyki, wykład której porucza się przez Inspektora, osobie specjalnie obznajmionej z tym przedmiotem.

Art. 14.

Nauczyciele etatowi wybierani być mają przez Inspektora z pomiędzy doświadczonych w tym zawodzie Rosyan, i na przedstawienie Naczelnika Dyrekcji, zatwierdzani będą w obowiązkach porządkiem wskazanym w art. 9-m i w uwadze do niego.

Art. 15.

Dla obznajomienia uczniów z ogrodnictwem, Inspektor najmować ma doświadczonego ogrodnika.

Art. 16.

Na wynagrodzenie Lekarza, za kurację uczniów, przeznaczają się w etacie oddzielny fundusz.

ROZDZIAŁ TRZECI.

Część naukowa.

Art. 17.

Na kursach pedagogicznych wykładane będą następujące przedmioty:

1) Законъ Божій: катихизисъ, священная и церковная исторія и объясненіе церковнаго богослуженія.

2) Педагогика: основанія общей дидактики и частная методика отдѣльных предметовъ, преподаваемыхъ въ начальныхъ училищахъ.

3) Русскій языкъ: объяснительное чтеніе, выводъ грамматическихъ правилъ практическимъ путемъ, устные и письменныя упражненія въ языкѣ, преимущественно по предметамъ, близкимъ къ народному быту.

4) Церковно-славянскій языкъ: чтеніе и письмо, ознакомленіе практическимъ путемъ съ формами языка и съ славянскимъ счисленіемъ, чтеніе Священнаго Писанія и богослужебныхъ книгъ, съ упражненіями въ переводахъ съ церковно-славянскаго на русскій языкъ.

5) Математика: ариѳметическія дѣйствія надъ цѣлыми и дробными количествами, какъ отвлеченными, такъ и именованными; отношенія и пропорціи и основанныя на нихъ правила; рѣшеніе задачъ преимущественно путемъ умственнаго счисленія и на счетахъ. Свѣдѣнія изъ геометріи, примѣнительно къ потребностямъ повседнежнаго быта. Ознакомленіе на дѣлѣ съ употребленіемъ простѣйшихъ землемѣрныхъ орудій.

6) Объясненіе главныхъ явленій природы. Ознакомленіе съ естественными произведеніями края и съ употребленіемъ ихъ въ земледѣліи, ремеслахъ и промышленности. Общее обзорное частей свѣта. Описаніе Россійской Имперіи и Царства Польскаго въ физическомъ, промышленномъ и административномъ отношеніяхъ.

7) Важнѣйшія эпохи всеобщей исторіи. Исторія Россіи и Польши, съ подробнымъ изложеніемъ исторіи церковной Уніи.

8) Чистописаніе. Черченіе геометрическихъ фигуръ и тѣлъ съ моделей и натуры, съ примѣненіемъ къ ремесламъ и практической жизни.

9) Церковный уставъ и церковное пѣніе.

10) Гимнастика, и

11) Польскій языкъ, для желающихъ.

Примѣчаніе. Въ свободное отъ классныхъ занятій время, въ весенніе и лѣтніе мѣсяцы, воспитанники, подъ руководствомъ опытнаго садовника, упражняются въ садоводствѣ и огородничествѣ.

1) Nauka Religii: katechizm, historia święta i cerkiewna oraz wyjaśnienie obrzędów kościelnych.

2) Pedagogika: zasady ogólnej dydaktyki i szczególna metodyka oddzielnych przedmiotów, wykładanych w szkołach elementarnych.

3) Język russki: czytanie z wyjaśnieniami, rozbiór prawideł grammatycznych sposobem praktycznym, wprawa ustna i ćwiczenia piśmienne w tym języku, szczególnie w przedmiotach dotyczących potrzeb codziennych miejscowej ludności.

4) Język cerkiewno-słowiański: czytanie i pisanie, obznajomienie praktyczne z formami języka i ze słowiańskimi liczbami, czytanie Pisma Świętego i ksiąg do odprawiania nabożeństwa używanych, oraz wprawa w tłómaczenie z języka cerkiewno-słowiańskiego na język russki.

5) Matematyka: działania arytmetyczne z liczbami całkowitemi i z ułamkami tak oderwanemi, jak mianowanemi; stosunki i proporcye, oraz oparte na nich reguły, rozwiązywanie zagadnień szczególniej za pomocą rachunku pamięciowego i na szcztach. Wiadomości z geometryi zastosowane do potrzeb codziennego życia. Obznajomienie praktyczne z użyciem najprostszyc narzędzi miernicznych.

6) Wyjaśnienie głównych zjawisk natury. Obznajomienie z płodami naturalnemi kraju i z użyciem ich w rolnictwie, w rzemiosłach i w przemyśle. Ogólny przegląd części świata. Opisanie Cesarstwa Rossyjskiego i Królestwa Polskiego, pod względem fizycznym, przemysłowym i administracyjnym.

7) Najważniejsze epoki historyi powszechnej. Historya Rossyi i Polski ze szczegółowym wykładem historyi Unii cerkiewnej.

8) Kalligrafia. Rysowanie figur geometrycznych i ciał z modeli i z natury, z zastosowaniem do rzemiosł i do życia praktycznego.

9) Ustawa cerkiewna i śpiew cerkiewny.

10) Gimnastyka, i

11) Język polski, dla życzących.

Uwaga. W czasie wolnym od zajęć w klassach, w wiosennych i letnich miesiącach, uczniowie, pod kierunkiem doświadczonego ogrodnika, zajmować się mają ogrodnictwem.

Ст. 18.

Уроки въ педагогическихъ курсахъ полагаются часовые.

Ст. 19.

Число уроковъ по каждому предмету и распределение ихъ по классамъ обозначаются въ особой таблицѣ при семъ приложенной, которая, оставаясь неизмѣнною относительно общаго числа уроковъ по каждому предмету, можетъ, по представлению Начальника Учебной Дирекціи и съ утверждения Правительственной Комисіи Народнаго Просвѣщенія, подлежать измѣненіямъ въ распредѣленіи числа уроковъ каждаго предмета по классамъ.

Ст. 20.

Ученіе продолжается въ теченіе цѣлаго года, за исключеніемъ воскресныхъ и праздничныхъ дней и вакацій, лѣтнихъ и зимнихъ, изъ коихъ на первыя назначается шесть недѣль, а на вторыя двѣ недѣли. Сверхъ того, ученіе прекращается на Страстной и Свѣтлой недѣль Пасхи.

Ст. 21.

Число учащихся въ каждомъ курсѣ заведенія не должно быть болѣе 30.

Ст. 22.

Педагогическіе курсы должны имѣть: 1) библіотеку, состоящую изъ книгъ, какъ церковно-славянскихъ, такъ и специально-педагогическаго и общеобразовательнаго содержанія; 2) физическій кабинетъ; 3) необходимыя пособія по естественной исторіи; 4) достаточное количество географическихъ картъ и глобусовъ, чертежей, рисунковъ и моделей для рисованія; 5) гимнастическіе снаряды, и 6) ноты для церковнаго пѣнія.

Ст. 23.

Завѣдываніе всѣми учебными пособіями, въ предыдущей статьѣ поименованными, поручается штатнымъ Учителямъ педагогическихъ курсовъ.

ГЛАВА ЧЕТВЕРТАЯ.

Учащіеся.

Ст. 24.

Въ педагогическіе курсы принимаются молодые люди исключительно русскаго происхожденія и преимущественно Греко-Уніатскаго исповѣданія.

Art. 18.

Lekcyje na kursach pedagogicznych mają być jednogodzinne.

Art. 19.

Liczba lekcyj w każdym przedmiocie i rozkład ich na klasy wskazane są w oddzielnym wykazie, do niniejszego artykułu załączonym, który, nie ulegając zmianie co do ogólnej liczby lekcyj, przeznaczonych na każdy przedmiot, może jednak, na przedstawienie Naczelnika Dyrekcyi Naukowej i z zatwierdzenia Kommissyi Rządowej Oświecenia Publicznego, być zmieniany w rozkładzie liczby lekcyj z każdego przedmiotu na klasy.

Art. 20.

Wykład nauk odbywać się ma przez ciąg całego roku, z wyjątkiem dni niedzielnych i uroczystych, oraz wakacyj letnich i zimowych, z których na pierwsze przeznacza się sześć tygodni, a na drugie dwa tygodnie. Nadto, wykład nauk zawiesza się przez czas Świąt Wielkanocnych od Kwietniowej do Przewodniej Niedzieli.

Art. 21.

Liczba uczniów, na każdym kursie zakładu, nie ma przechodzić trzydziestu.

Art. 22.

Kursa pedagogiczne posiadać winny: 1) bibliotekę składającą się z dzieł, tak cerkiewno-słowiańskich, jak i specjalnie pedagogicznych, oraz w przedmiotach powszechnego wykształcenia; 2) gabinet fizyczny; 3) niezbędne pomoce przy wykładzie historii naturalnej; 4) dostateczną ilość mapp geograficznych i globusów, planów, rysunków i modeli do rysunku; 5) przyrządy do gimnastyki, i 6) ноты do śpiewu cerkiewnego.

Art. 23.

Zawiadywanie wszystkimi pomocami naukowemi, w poprzedzającym artykule wymienionemi, powierzone być ma Nauczycielom etatowym kursów pedagogicznych.

ROZDZIAŁ CZWARTY.

Uczniowie.

Art. 24.

Na kursa pedagogiczne przyjmowaną będzie młodzież wyłącznie pochodzenia ruskiego i głównie Greko-unickiego wyznania.

O Zakładach Naukowych.

Ст. 25.

Желающий поступить въ первый курсъ долженъ имѣть не менѣе 15 лѣтъ отъ роду и выдержать испытаніе въ объемъ двухъ-класснаго начальнаго училища. Поступающий же во второй курсъ долженъ быть не моложе 16 лѣтъ и знать пройденное въ первомъ курсѣ.

Ст. 26.

Поступающий въ курсы долженъ представить Инспектору-Руководителю слѣдующіе документы: а) свидѣтельство о своемъ возрастѣ и званіи; б) свидѣтельство ближайшаго мѣстнаго начальства о своемъ поведеніи, и в) свидѣтельство приходскаго Священника о томъ, что онъ исполняетъ религіозныя обязанности. Всѣ эти документы могутъ быть писаны на простой бумагѣ. Медицинское освидѣтельство поступающихъ въ курсы въ томъ, что имъ привита оспа и что они не имѣютъ тѣлесныхъ недостатковъ или болѣзней, препятствующихъ исполненію Учительскихъ обязанностей, дѣлается училищнымъ врачомъ.

Ст. 27.

Общій пріемъ учениковъ бываетъ однажды въ году, предъ началомъ учебнаго курса; но училищное начальство, по особому уважительнымъ причинамъ, можетъ дозволить пріемъ въ первые два курса и въ теченіе учебнаго года, если, по предварительномъ испытаніи поступающаго, удостовѣрится, что онъ, по своимъ познаніямъ, и развитію, можетъ слѣдовать за курсомъ того класса, въ который желаетъ поступить.

Ст. 28.

Для воспитанниковъ педагогическихъ курсовъ не полагается ни плата за ученіе, ни форменная одежда.

Ст. 29.

На казенныя стипендіи для бѣднѣйшихъ и способнѣйшихъ воспитанниковъ полагается по штату особая сумма. При опредѣленіи числа и размѣра стипендій, равно какъ и при назначеніи ихъ, Главный Директоръ Народнаго Просвѣщенія принимаетъ съ соображеніемъ ходатайство Начальника Учебной Дирекціи, основанное на опредѣленіи Педагогическаго Совѣта.

Ст. 30.

Ученики, не подающіе надежды, что со временемъ могутъ быть хорошими Учителями, увольняются изъ заведенія, по опре-

Art. 25.

Życzący postąpić na pierwszy kurs, winien mieć niemniej jak 15 lat wieku i złożyć examen w zakresie dwuklassowej szkoły elementarnej. Wstępujący zaś na kurs drugi, winien być nie młodszy jak lat 16-stu i umieć to, co było wykładanem na kursie pierwszym.

Art. 26.

Wstępujący na kursa winien przedstawić Inspektorowi-przewodniczającemu następujące dowody: a) świadectwo co do wieku swego i pochodzenia; b) świadectwo najbliższej władzy miejscowej o swém sprawowaniu, i c) świadectwo miejscowego Proboszcza, że spełnia obowiązki religijne. Wszystkie te dowody mogą być pisane na papierze zwykajnym. Poświadczenie lekarskie, że wstępujący na kursa mają szczepioną ospę i nie podlegają wadom fizycznym, albo chorobom, stanowiącym przeszkodę w pełnieniu obowiązków nauczycielskich, wydaje Lekarz zakładu.

Art. 27.

Ogólny zapis uczniów odbywa się raz na rok, przed rozpoczęciem kursu nauk, jednakże Zwierzchność szkolna, z powodów na szczególną uwagę zasługujących, może dozwalać przyjęcia na pierwsze dwa kursa i w ciągu roku szkolnego, jeśli z uprzedniego examinu kandydata przekona się, że tenże, przy swych wiadomościach i rozwinięciu, może z korzyścią słuchać kursu nauk w tej klassie, do której wstąpić pragnie.

Art. 28.

Dla uczniów kursów pedagogicznych, nie ustanawia się ani żadna opłata za naukę, ani ubranie przepisanej formy.

Art. 29.

Na stypendya rządowe, dla najuboższych i najzdolniejszych uczniów, zamieszcza się w etacie oddzielny fundusz. Przy oznaczeniu liczby i wysokości stypendyów, również jak i przyznawaniu onych, Główny Dyrektor Oświecenia Publicznego mieć będzie na względzie wstawienie się Naczelnika Dyrekcyi Naukowej, oparte na uchwale Rady pedagogicznej.

Art. 30.

Uczniowie nie czyniący nadziei, że z czasem mogą być dobrymi Nauczycielami, uwalniani będą z Zakładu na zasadzie

дѣленію Педагогическаго Совѣта и съ разрѣшенія Начальника Учебной Дирекціи.

Ст. 31.

Дисциплинарныя взысканія за проступки учениковъ могутъ быть слѣдующія: 1) выговоръ отъ Инспектора; 2) наказаніе арестомъ не выше 3-хъ сутокъ; 3) выговоръ въ присутствіи Педагогическаго Совѣта; 4) лишеніе на время или навсегда, казенной стипендіи, и 5) исключеніе изъ заведенія. Два послѣднія наказанія опредѣляются Педагогическимъ Совѣтомъ и приводятся въ исполненіе не прежде, какъ послѣ утвержденія опредѣленія Совѣта Начальникомъ Учебной Дирекціи.

Ст. 32.

Испытанія въ курсахъ полагаются двоякаго рода: переводныя и окончательныя. Первыя производятся въ концѣ учебного года изъ всего, въ теченіе его пройденнаго, а вторыя, при выпускѣ воспитанниковъ, изъ всего пройденнаго въ теченіе трехъ лѣтъ. Послѣднія испытанія должны быть какъ теоретическія, такъ и практическія.

Ст. 33.

Переводныя и окончательныя испытанія производятся въ присутствіи Инспектора и двухъ Учителей.

Ст. 34.

Отмѣтки для опредѣленія степени познаній учениковъ устанавливаются особою инструкціею отъ Правительственной Комиссіи Народнаго Просвѣщенія.

Ст. 35.

Ученики отличные по поведенію и оказавшіе весьма удовлетворительныя успѣхи въ русскомъ языкѣ, въ исторіи Россіи и Польши и въ бѣльшей части другихъ учебныхъ предметовъ, награждаются книгами. Число наградъ для каждаго курса опредѣляется Правительственною Комиссіею Народнаго Просвѣщенія.

Ст. 36.

Ученики, окончившіе съ успѣхомъ полный курсъ ученія, получаютъ аттестатъ за подписью членовъ Педагогическаго Совѣта и съ приложеніемъ печати заведенія.

Ст. 37.

Аттестатъ на званіе Учителя выдается только получившимъ изъ всѣхъ предметовъ отмѣтки удовлетворительныя; оказавшіе

уцwały Rady pedagogicznѣj i z decyzji Naczelnika Dyrekcyi Naukowej.

Art. 31.

Kary dyscyplinarne, za wykroczenia uczniѡw, mogą być następujące: 1) nagana udzielona przez Inspektora; 2) areszt nie dłuższy nad trzy doby; 3) nagana w obec Rady pedagogicznѣj; 4) pozbawienie, na czas pewny lub na zawsze, stypendyum rządowego, i 5) wydalenie z zakładu. Dwie ostatnie karyznaczane być mają przez Radę pedagogiczną, i nie pierwѣj wykonane być mogą, jak po zatwierdzeniu uchwaly Rady przez Naczelnika Dyrekcyi Naukowej.

Art. 32.

Examina na kursach mają być dwojakiego rodzaju: przechodnie i ostateczne. Pierwsze odbywać się będą w końcu roku szkolnego, ze wszystkiego co w tym przeciągu czasu było wyłożonem, a drugie przy wyjściu uczniѡw z zakładu, z całego trzechletniego kursu nauk. Ostateczne examina winny być tak teoretyczne, jako też i praktyczne.

Art. 33.

Examina przechodnie i ostateczne odbywać się mają w obec Inspektora i dwóch Nauczycieli.

Art. 34.

Wyrazy dla oznaczenia stopnia usposobienia uczniѡw przepisze osobna Instrukcyja, mająca się wydać przez Kommissyę Rządową Oświecenia Publicznego.

Art. 35.

Uczniowie wzorowego sprawowania i którzy okażą zupełnie zadawalniające postępy w języku russkim, w historyi Rossyi i Polski, i w większej części innych przedmiotѡw naukowych, otrzymają nagrody w książkach. Liczbę nagród, dla kaźdego kursu, ustanowi Kommissya Rządowa Oświecenia Publicznego.

Art. 36.

Uczniowie, którzy ukończyli z pożytkiem pełny kurs nauk, otrzymają attestat, za podpisem Członków Rady pedagogicznѣj i opatrzonу pieczęcią zakładu.

Art. 37.

Attestat na stopień Nauczyciela wydawany być ma tym tylko uczniom, którzy okazali postęp dostateczny we wszystkich przed-

же по крайней мѣрѣ въ половинѣ предметовъ, въ томъ числѣ въ русскомъ языкѣ и въ исторіи Россіи и Польши, успѣхи весьма удовлетворительные получаютъ аттестатъ съ отличіемъ, и опредѣляются Учителями въ училища городскія и въ двухклассныя сельскія.

Ст. 38.

Неудостоенные аттестатовъ могутъ оставаться въ курсахъ еще одинъ годъ, и не теряютъ стипендій въ такомъ только случаѣ, если причина неуспѣшности произошла отъ независящихъ отъ нихъ обстоятельствъ и Педагогическимъ Совѣтомъ будетъ признана вполне уважительною; но если за тѣмъ, по истеченіи года, не выдержать испытанія, то вовсе увольняются изъ заведенія.

Ст. 39.

Воспитанники, пользовавшіеся казенною стипендіею во время пребыванія въ педагогическихъ курсахъ, обязаны прослужить въ должности начального Учителя четыре года, по назначеніи подлежащаго Начальства, если не возвратятъ суммы, израсходованной на полученныя ими стипендіи.

ГЛАВА ПЯТАЯ.

Педагогическій Совѣтъ.

Ст. 40.

Для обсужденія вопросовъ, относящихся къ учебно-воспитательной и хозяйственной частямъ педагогическихъ курсовъ, состоитъ при нихъ Педагогическій Совѣтъ.

Ст. 41.

Педагогическій Совѣтъ составляютъ, подъ предсѣдательствомъ Инспектора-Руководителя, законоучитель и штатные Учители. Обязанность Секретаря Совѣта исполняетъ одинъ изъ Учителей, по выбору Совѣта.

Примѣчаніе. По предмету практическихъ занятій воспитанниковъ въ образцовомъ училищѣ, приглашается, по усмотрѣнію предсѣдателя, въ засѣданія Совѣта Учитель сего училища, а по вопросамъ, касающимся гигиены—училищный врачъ, которые, въ такомъ случаѣ, имѣютъ голосъ совѣщательный.

miotach. Ci zaś, którzy okazali postęp zupełnie zadawalniający przynajmniej z połowy przedmiotów, a w tej liczbie z języka ruskiego i z historyi Rosseyi i Polski, otrzymają attestat z odznaczeniem się i назначани będą на Nauczycieli do szkół miejskich i dwuklassowych wiejskich.

Art. 38.

Nie otrzymujący attestatów, mogą pozostać na kursach jeszcze rok jeden i nie tracą stypendyów, w takim tylko razie, jeśli przyczyna niedostatecznego ich postępu wypływała z okoliczności od nich niezależnych i przez Radę pedagogiczną uznana będzie za zasługującą w zupełności na uwzględnienie; lecz gdyby następnie, po upływie roku, nie złożyli egzaminu, wówczas ze wszystkiem z zakładu uwolnieni być mają.

Art. 39.

Uczniowie, którzy mieli stypendyum rządowe podczas pobytu na kursach pedagogicznych, obowiązani są przesłużyć na posadzie Nauczyciela elementarnego cztery lata, podług przeznaczenia właściwej Władzy, jeżeli nie zwrócą summy wydanej na pobrane przez nich stypendyum.

ROZDZIAŁ PIĄTY.

Rada pedagogiczna.

Art. 40.

Do roztrząsania kwestyj, dotyczących części naukowo-wychowawczej i ekonomicznej kursów pedagogicznych, znajdować się ma przy nich Rada pedagogiczna.

Art. 41.

Radę pedagogiczną składają, pod prezydencyą Inspektora-przewodniczącego, Nauczyciel Religii i Nauczyciele etatowi. Obowiązki Sekretarza Rady pełnić ma jeden z Nauczycieli, wybrany przez Radę.

Uwaga. W przedmiotach dotyczących praktycznych zajęć uczniów w Szkole wzorowej, wzywany będzie, według uznania Prezesa, na posiedzenia Rady, Nauczyciel tej Szkoły, a w kwestjach odnoszących się do higieny, Lekarz szkolny, którzy w takim razie mają głos doradczy.

Ст. 42.

Педагогическій Совѣтъ собирается, въ теченіе учебнаго времени, по крайней мѣрѣ одинъ разъ въ мѣсяцъ; но, въ особыхъ случаяхъ, можетъ быть созываемъ Предсѣдателемъ и чаще.

Ст. 43

Дѣла рѣшаются въ Совѣтѣ по большинству голосовъ, и для дѣйствительности рѣшенія требуется присутствіе, кромѣ Предсѣдателя, не менѣе двухъ членовъ Совѣта. При равенствѣ голосовъ перевѣсъ даетъ голосъ Предсѣдателя. Предсѣдатель, въ случаѣ несогласія съ мнѣніемъ Педагогическаго Совѣта, представляетъ о томъ Начальнику Учебной Дирекціи, а если дѣло не терпитъ отлагательства и не превышаетъ власти, предоставленной Совѣту, то распоряжается по собственному усмотрѣнію и немедленно доноситъ о своемъ распоряженіи Начальнику Дирекціи, представляя ему вмѣстѣ съ тѣмъ и журналъ Педагогическаго Совѣта.

Ст. 44.

Обсужденію Совѣта подлежатъ слѣдующіе предметы: 1) приемъ учениковъ и переводъ ихъ изъ курса въ курсъ; 2) приемы и способы руководства практическими занятіями учениковъ; 3) мѣры къ улучшенію преимущественно учебновоспитательной части заведенія; 4) избраніе учениковъ для удостоенія ихъ стипендіи изъ суммы, положенной на этотъ предметъ по штату, и предположенія о размѣрѣ стипендіи; 5) выдача аттестатовъ ученикамъ, съ успѣхомъ окончившимъ курсъ; 6) опредѣленіе наградъ книгами ученикамъ, отличавшимся поведеніемъ и успѣхами; 7) избраніе Секретаря Совѣта; 8) выборъ книгъ для бібліотеки и учебныхъ пособій; 9) выборъ учебныхъ руководствъ изъ числа одобренныхъ Правительственною Коммисіею Народнаго Просвѣщенія; 10) разсмотрѣніе программъ преподаванія; 11) разсмотрѣніе росписаній еженедѣльныхъ уроковъ по классамъ, составляемаго Инспекторомъ къ началу учебнаго года; 12) составленіе правилъ о надзорѣ за воспитанниками внѣ учебнаго заведенія; 13) заключеніе условій на починку зданія и на поставку необходимыхъ для заведенія вещей; 14) разсмотрѣніе годовыхъ отчетовъ по всѣмъ частямъ заведенія, составляемыхъ Инспекторомъ заведенія; 15) опредѣленіе дисциплинарныхъ взысканій съ учениковъ за проступки, за исключеніемъ выговора отъ Инспектора и ареста,

Art. 42.

Rada pedagogiczna w ciągu roku szkolnego zbierać się ma przynajmniej raz na miesiąc, lecz w szczególnych wypadkach może być i częściej przez Prezesa zwoływana.

Art. 43.

Przedmioty decydowane będą w Radzie większością głosów, i aby decyzja była ważną, wymagana być ma, oprócz Prezesa, obecność nie mniej jak dwóch Członków Rady. W razie równości zdań, głos Prezesa przeważa. Jeśli Prezes nie podzieli opinii Rady pedagogicznej, przedstawia o tem Naczelnikowi Dyrekcyi Naukowej, a jeśli interes nie cierpi zwłoki i nie przechodzi atrybucyj służących Radzie, wtedy czyni rozporządzenie według własnego uznania i o takowem niezwłocznie donosi Naczelnikowi Dyrekcyi, przedstawiając mu zarazem protokół posiedzenia Rady pedagogicznej.

Art. 44.

Roztrząsaniu Rady podlegają następujące przedmioty: 1) przyjmowanie uczniów i promocya ich z jednego do drugiego kursu; 2) obranie metody i sposobów kierowania praktycznymi zajęciami uczniów; 3) obmyślanie środków ulepszenia szczególniejszej części naukowo-wychowawczej zakładu; 4) wybór uczniów dla przyznania im stypendyum z funduszu na ten przedmiot w etacie przeznaczonego, i czynienie wniosków co do wysokości stypendyum; 5) przyznawanie attestatów uczniom, którzy ukończyli kursa z pożytkiem; 6) wyznaczanie nagród w książkach uczniom, odznaczającym się sprawowaniem i postępem w naukach; 7) wybór Sekretarza Rady; 8) wybór dzieł do biblioteki, oraz pomocy naukowych; 9) wybór przewodników naukowych z liczby zaleconych przez Kommissję Rządową Oświecenia Publicznego; 10) roztrząsanie programmów wykładu nauk; 11) przeglądanie rozkładu tygodniowego lekcyj na klasy, ułożonego przez Inspektora z początkiem roku szkolnego; 12) ułożenie przepisów co do nadzoru nad uczniami po za obrębem zakładu; 13) zawieranie umów na reparacyę gmachu i na dostawę przedmiotów dla zakładu konieczne potrzebnych; 14) roztrząsanie sporządzanych przez Inspektora sprawozdań rocznych o wszystkich gałęziach zakładu; 15) postanowienie kar dyscyplinarnych na uczniów za wykroczenia, oprócz

предоставляемого также Инспектору; и 16) ежегодная повѣрка имущества заведенія.

Ст. 45.

Заключенія Педагогическаго Совѣта по предметамъ, означеннымъ, въ пунктахъ: 2, 7, 8 и 14 предыдущей статьи, представляются на утверждение Начальника Учебной Дирекціи. Заключенія же по предметамъ, поименованнымъ въ пунктахъ: 3, 4, 9, 10, 12 и 16 представляются Начальнику Дирекціи для испрошенія разрѣшенія Правительственной Коммисіи Народнаго Просвѣщенія.

Ст. 46.

Всѣ протоколы засѣданій Совѣта представляются, въ копіяхъ, Начальнику Учебной Дирекціи.

ГЛАВА ШЕСТАЯ.

Права и преимущества Русскихъ педагогическихъ курсовъ.

Ст. 47.

Педагогическіе курсы пользуются правами среднихъ учебныхъ заведеній.

Ст. 48.

Педагогическіе курсы имѣютъ свою печать съ гербомъ Царства и съ надписью: „такихъ-то Русскихъ педагогическихъ курсовъ.“

Ст. 49.

Педагогическіе курсы свободны отъ употребленія гербовой бумаги и отъ уплаты штемпельныхъ пошлинъ по совершаемымъ отъ имени ихъ и въ пользу ихъ актамъ, и вообще по всѣмъ касающимся до нихъ дѣламъ.

Ст. 50.

Посылаемая подъ печатью сего заведенія официальная бумага и посылки принимаются на почту на основаніи общихъ установленныхъ по сему предмету для казенныхъ пакетовъ правилъ.

Ст. 51.

Зданія учебнаго вѣдомства, занимаемая педагогическими курсами, въ отношеніи къ освобожденію ихъ отъ квартирной повинности, какъ денежной, такъ и натуральной, а равно и отъ другихъ податей, подчиняются существующимъ по сему предме-

наганы и кары аresztu, Инспектору позоставionych, и 16) coroczne sprawdzanie inwentarza zakładu.

Art. 45.

Uchwały Rady pedagogicznój, w przedmiotach oznaczonych w punktach: 2, 7, 8 i 14-m artykułu poprzedzającego, mają być przedstawiane do zatwierdzenia Naczelnika Dyrekcyi Naukowej. Uchwały zaś co do przedmiotów wymienionych w punktach: 3, 4, 9, 10, 12 i 16-m winny być przedstawiane Naczelnikowi Dyrekcyi, dla wyjednania decyzji Kommissyi Rządowej Oświecenia Publicznego.

Art. 46.

Wszystkie protokoły posiedzenia Rady mają być przedstawiane w kopii Naczelnikowi Dyrekcyi Naukowej.

R O Z D Z I A Ł S Z Ó S T Y.

Prawa i prerogatywy kursów pedagogicznych Russkich.

Art. 47.

Kursa pedagogiczne używać będą praw służących średnim zakładom naukowym.

Art. 48.

Kursa pedagogiczne mieć będą pieczęć swoją z herbem Królestwa i z napisem „takich to kursów pedagogicznych Russkich.“

Art. 49.

Kursa pedagogiczne wolne są od używania papieru stemplowego i od opłat stemplowych, przy sporządzaniu w ich imieniu i na ich rzecz aktów, i w ogólności we wszystkich czynnościach ich dotyczących.

Art. 50.

Przesyłane pod pieczęcią tego zakładu urzędowe ekspedycje i posyłki mają być przyjmowane na pocztę, na zasadzie ogólnych przepisów, ustanowionych w tym przedmiocie dla ekspedycji rządowych.

Art. 51.

Gmachy do władzy edukacyjnej należące, zajmowane przez kursa pedagogiczne, pod względem uwolnienia ich od powinności kwaterunkowej, tak w pieniądzach jak i w naturze, również i od innych podatków, podlegają istniejącym w téj mierze w Króle-

ту въ Царствѣ Польскомъ постановленіямъ относительно всѣхъ вообще казенныхъ зданій.

Ст. 52.

Инспекторъ-Руководитель, законоучитель, штатные Учители и Учитель образцоваго начальнаго училища, въ отношеніи къ эмеритурѣ, пользуются правами, предоставленными лицамъ, служащимъ по учебной части въ Царствѣ.

Ст. 53.

Ученики педагогическихъ курсовъ, во время нахождения ихъ въ заведеніи, освобождаются отъ рекрутской повинности. Этимъ же правомъ, въ теченіе одного года по выйдѣ изъ заведенія, пользуются воспитанники, окончившіе курсъ съ аттестатами, хотя бы они еще и несостояли въ учебной службѣ.

ГЛАВА СЕДЬМАЯ.

Образцовое начальное училище при Русскихъ педагогическихъ курсахъ.

Ст. 54.

Для практическихъ упражненій учениковъ педагогическихъ курсовъ въ приемахъ и способахъ преподаванія, при каждомъ изъ сихъ заведеній состоитъ образцовое начальное училище.

Ст. 55.

Образцовое начальное училище имѣетъ своего особаго Учителя, и, какъ въ учебномъ, такъ и въ хозяйственномъ отношеніи, находится подъ непосредственнымъ заведываніемъ Инспектора педагогическихъ курсовъ.

Ст. 56.

Образцовое начальное училище, служа исключительно цѣлямъ педагогическихъ курсовъ, и получая содержаніе отъ Казны, не состоитъ въ вѣдѣніи общественнаго городского или сельскаго управленія.

Ст. 57.

Настоящій Уставъ долженъ быть внесенъ въ Дневникъ Законовъ. Всѣ несогласныя съ симъ Уставомъ постановленія и распоряженія отменяются.

Министръ Статсъ-Секретарь (подписано) *В. Платоновъ.*

ствіе Польскомъ постановленіемъ co do wszystkich w ogóle gminach rządowych.

Art. 52.

Inspektor-przewodniczący, Nauczyciel Religii, Nauczyciele etatowi i Nauczyciele wzorowej szkoły elementarnej, pod względem emerytury, korzystają z praw zapewnionych osobom służącym po części naukowej w Królestwie.

Art. 53.

Uczniowie kursów pedagogicznych, przez czas pobytu swego w tym zakładzie, wolni są od poboru do wojska. Taką prerogatywą służy, w ciągu roku jednego po wyjściu z zakładu, uczniom, którzy ukończyli kurs nauk z atestatem, chociażby oni jeszcze do służby naukowej nie weszli.

ROZDZIAŁ SIÓDMY.

Szkoła elementarna wzorowa przy kursach pedagogicznych Russkich.

Art. 54.

Dla praktycznego udoskonalenia uczniów kursów pedagogicznych w metodach i sposobach wykładu nauk, przy każdym z tych zakładów, ma być szkoła elementarna wzorowa.

Art. 55.

Szkoła elementarna wzorowa mieć będzie swego oddzielnego Nauczyciela, i tak pod względem naukowym, jak i ekonomicznym zostawać ma w bezpośredniem zawiadywaniu Inspektora kursów pedagogicznych.

Art. 56.

Szkoła elementarna wzorowa przeznaczoną będąc wyłącznie dla celów kursów pedagogicznych, i otrzymując uposażenie ze Skarbu, nie zależy od miejskiego lub wiejskiego zarządu gminnego.

Art. 57.

Ustawa niniejsza ma być wniesioną do Dziennika Praw. Wszystkie niezgodne z tą Ustawą postanowienia i rozporządzenia uchylają się.

Minister Sekretarz Stanu (podpisano) *W. Płatonow.*

Приложение 1-е къ N° 73-му.

На подлинномъ Собственною Его Императорскаго Величества рукою написано: „Быть по сему“.

Въ С.-Петербургѣ,
5 (17) Января 1866 года.

Контрасигнировалъ: Министръ Статсъ-Секретарь В. Платоновъ.

Штатъ Русскихъ педагогическихъ курсовъ и образцоваго при нихъ начальнаго училища.

№	Число лицъ	Жалованье и урочное вознаграждение		Классы должностей	Эмеритальныя права.
		Одному	Всѣмъ		
		Рубли	сер.		
1 Инспектору-Руководителю, преподающему русскій или церковно-славянскій языкъ и педагогику (при казенной квартирѣ)	1	1,500	1,500	VII	По учебной службѣ.
2 Законоучителю Греко-Уніатскаго исповѣданія	1	700	700	—	
3 Штатнымъ Учителямъ	2	1,200	2,400	VIII	
4 Учителю церковнаго пѣнія	1	500	500	X	
5 На наемъ садовника	—	200	200	—	
6 На уроки гимнастики	—	—	250	—	
7 На стипендіи	—	—	3,500	—	
8 На учебныя пособия и награды ученикамъ	—	—	250	—	
9 Учителю образцоваго училища (при казенной квартирѣ)	1	500	500	XII	
10 На вознаграждение врача	—	—	200	—	
11 На канцелярскіе припасы и на наемъ писца	—	—	250	—	

Annex 1-szy do Nr. 73-go.

Na oryginale własną Jego Cesarsko-Królewskiej Mości ręką napisano: „Ma być podług tego.“

w Petersburgu,
d. 5 (17) Stycznia 1866 r.

przez CESARZA I KRÓLA,
Minister Sekretarz Stanu (podpisano) W. Płatow.

ETAT KURSÓW PEDAGOGICZNYCH RUSSKICH I ZNAJDUJĄCÝ SIĘ PRZY NICH WZOROWÉJ SZKOŁY ELEMENTARNÉJ.

№	Liczba osób	Płaca i wynagrodzenie za lekcyę		Klasy urzędów	Prawo do emerytury
		Jednemu	Wszystkim		
		Rubli	srebrem		
1 Inspektorowi - przewodniczącemu, wykładającemu język russki lub cerkiewno-słowiański i pedagogikę (obok mieszkania rządowego)	1	1,500	1,500	VII	Zapewnione służbie naukowej.
2 Nauczycielowi Religii wyznania Greko-Unickiego	1	700	700	—	
3 Nauczycielom etatowym	2	1,200	2,400	VIII	
4 Nauczycielowi śpiewu cerkiewnego	1	500	500	X	
5 Na najem ogrodnika	—	200	200	—	
6 Na lekcyę gimnastyki	—	—	250	—	
7 Na stypendya	—	—	3,500	—	
8 Na pomoce naukowe i nagrody dla uczniów.	—	—	250	—	
9 Nauczycielowi szkoły wzorowej (obok mieszkania rządowego)	1	500	500	XII	
10 Na wynagrodzenie Lekarza	—	—	200	—	
11 Na materiały kancelaryjne i na najem kopisty	—	—	250	—	

12	На наемъ прислуги, на отопленіе, освѣщеніе и чистоту зданія педагогическихъ курсовъ и начальнаго образцоваго училища .	—	—	450	—
и то го .		—	—	10,700	—

Примѣчаніе. На первоначальное устройство педагогическихъ курсовъ единовременно полагается по 1,000 рублей на каждое заведеніе.

Приложеніе 2-е къ № 73-му.

(Приложеніе къ ст. 19.)

Таблица числа недельныхъ уроковъ въ педагогическихъ курсахъ.

№	Предметы	К у р с ы			Вмѣстѣ
		I	II	III	
1	Законъ Божій Греко-Уніатскаго исповѣданія .	5	4	3	12
2	Педагогика .	—	2	2	4
3	Русскій языкъ .	6	4	2	12
4	Церковно-славянскій языкъ .	3	3	3	9
5	Математика .	5	4	2	11
6	Познанія естественныя и географическія .	3	3	—	6
7	Исторія .	2	2	2	6
8	Чистописаніе и черченіе .	4	3	2	9
Всего .		28	25	16	69

Примѣчаніе. Сверхъ того, на уроки пѣнія для всѣхъ трехъ курсовъ полагается еженедѣльно 12 часовъ; для гимнастики—9 часовъ, а для практическихъ занятій учениковъ по огородничеству и садоводству, садовникъ обязанъ въ весенніе и лѣтніе мѣсяцы бывать ежедневно въ послѣ-обѣденное время.

2. Для желающихъ преподается польскій языкъ въ послѣ-обѣденное время, полагая по 4 урока въ недѣлю на всѣ три курса вмѣстѣ.

12	Na najem posługi, na opał, światło i utrzymanie w porządku gmachu kursów pedagogicznych i wzorowej szkoły elementarnej .	—	—	450	—
W ogóle .		—	—	10,700	—

Uwaga. Na pierwotne urządzenie kursów pedagogicznych przeznaczają się jednorazowo po rub. sr. 1,000 na każdy zakład.

Annex do Nr. 73-go.

(Annex do art. 19-go.)

WYKAZ LICZBY LEKCYJ TYGODNIOWYCH NA KURSACH PEDAGOGICZNYCH.

№	Przedmioty	K u r s a			Razem
		I	II	III	
1	Nauka Religii wyznania Greko-Unickiego .	5	4	3	12
2	Pedagogika .	—	2	2	4
3	Język russki .	6	4	2	12
4	Język cerkiewno-słowiański .	3	3	3	9
5	Matematyka .	5	4	2	11
6	Wiadomości z nauk przyrodzonych i z geografii .	3	3	—	6
7	Historia .	2	2	2	6
8	Kalligrafia i rysunki .	4	3	2	9
Razem .		28	25	16	69

Uwaga 1. Nadto na lekcyę śpiewu dla wszystkich trzech kursów, przeznaczają się po 12 godzin na tydzień; na gimnastykę 9 godzin, a na praktyczne zajęcia uczniów ogrodnictwem, ogrodnik obowiązany jest w miesiącach wiosennych i letnich przychodzić codziennie do zakładu w czasie poobiednim.

2. Dla życzących wykładanym być ma język polski w czasie poobiednim, licząc po cztery lekcyę na tydzień dla wszystkich trzech kursów razem.

N° 74.

Уставъ педагогическихъ курсовъ для литовскаго населенія
въ Царствѣ Польскомъ (*).

(5 (17) Января 1866 года.)

На подлинномъ Собственною Его Императорскаго Величества
рукою написано: „*Быть по сему*“.

Въ С.-Петербургѣ,
5 (17) Января 1866 года.

Контрасигнировалъ: Министръ Статсъ-Секретарь *В. Платоновъ*.

УСТАВЪ ПЕДАГОГИЧЕСКИХЪ КУРСОВЪ ДЛЯ ЛИТОВСКАГО НАСЕЛЕНИЯ
ВЪ ЦАРСТВѢ ПОЛЬСКОМЪ.

ГЛАВА ПЕРВАЯ.

Общія положенія.

Ст. 1.

Для образованія Учителей начальныхъ училищъ для литовскаго населенія, учреждаются, по мѣрѣ потребности, въ мѣстностяхъ, въ которыхъ преобладаетъ литовское сельское населеніе, педагогическіе курсы, которые суть заведенія открытыя.

Примѣчаніе. До устройства среди сельскаго населенія помѣщеній для педагогическихъ курсовъ, курсы эти могутъ быть временно открыты и въ городахъ или мѣстечкахъ, въ которыхъ нѣтъ среднихъ учебныхъ заведеній.

Ст. 2.

При педагогическихъ курсахъ полагаются, для пракческаго упражненія воспитанниковъ, образцовыя начальныя училища.

(*) *Примѣчаніе.* Помѣщенные подъ № 72, 73 и 74 три Устава объ учрежденіи учебныхъ заведеній, назначенныхъ для образованія первоначальныхъ Учителей, состоятъ въ тѣсной связи съ начальными училищами и по сему поводу они должны были быть напечатаны въ I-мъ томѣ Сборника постановленій, по вѣдомству Просвѣщенія, о начальныхъ училищахъ, но внесеніе ихъ въ настоящій томъ оказалось необходимымъ по тому, что, по находящемуся выше подъ № 55 Высочайшему рескрипту, заведенія эти наименованы средними, и что Уставы, о которыхъ идетъ рѣчь, получены уже по отпечатаніи I-го тома Сборника постановленій о начальныхъ училищахъ.

Nr. 74.

Ustawa kursów pedagogicznych dla ludności litewskiej
w Królestwie Polskiem. (*)

(d. 5 (17) Stycznia 1866 r.)

Na oryginale własną Jego CESARSKO-KRÓLEWSKIEJ MOŚCI ręką
napisano: „*Ma być podług tego*“.

w Petersburgu,
d. 5(17)Stycznia 1866r.

przez CESARZA I KRÓLA,
Minister Sekretarz Stanu (podpisano) *W. Płatow.*

USTAWA KURSÓW PEDAGOGICZNYCH DLA LUDNOŚCI LITEWSKIEJ W KRÓLESTWIE POLSKIEM.

ROZDZIAŁ PIERWSZY.

Przepisy ogólne.

Art. 1.

W celu usposobienia Nauczycieli szkół elementarnych dla ludności litewskiej, urządzone być mają, w miarę potrzeby, w miejscach gdzie przeważa wiejska litewska ludność, kursa pedagogiczne, które są zakładami dla uczniów przychodnich.

Uwaga. Zanim urządzone zostaną, wśród ludności wiejskiej, pomieszczenia dla kursów pedagogicznych, kursa te mogą być czasowo otwierane i w miastach lub miasteczkach, w których nie ma średnich zakładów naukowych.

Art. 2.

Przy kursach pedagogicznych urządzone być mają, dla praktycznych zajęć uczniów, wzorowe szkoły elementarne.

(*) *Uwaga.* Choć trzy Ustawy pod Nr. 72, 73 i 74 zamieszczone, jako traktujące o zakładach naukowych, przeznaczonych do kształcenia Nauczycieli elementarnych, pozostają w ścisłym związku ze szkołami elementarnymi, i z tego powodu kwalifikowałyby się do zamieszczenia w tomie I-ym Zbioru praw z Wydziału Oświecenia, o szkołach elementarnych, pomimo to jednak, wypadło je koniecznie pomieścić w tomie niniejszym, a to z powodu, że Najwyższy reskrypt, pod Nr. 55-ym wydrukowany, wyraźnie mianuje zakłady te średnimi; powtóre, że Ustawy pomienione otrzymane zostały już po wydrukowaniu rzeczzonego tomu I-go.

Ст. 3.

По мѣрѣ возможности, при педагогическихъ курсахъ устраиваются сады, для приученія воспитанниковъ къ садоводству и огородничеству.

Ст. 4.

Въ педагогическихъ курсахъ ученіе продолжается три года. Въ первые два года ученіе въ нихъ должно быть по преимуществу теоретическое, а въ послѣднемъ году по преимуществу практическое.

Ст. 5.

Педагогическіе курсы, съ разрѣшенія Совѣта Управленія Царства, учреждаются Правительственною Коммисіею Народнаго Просвѣщенія, и состоятъ въ вѣдѣніи Начальника подлежащей Учебной Дирекціи.

Ст. 6.

Курсы эти и состоящія при нихъ учрежденія содержатся на счетъ Казны Царства.

ГЛАВА ВТОРАЯ.

Должностныя лица.

Ст. 7.

Для непосредственнаго завѣдыванія педагогическими курсами, назначается особый Инспекторъ-Руководитель, на котораго возлагается преподаваніе русскаго языка и педагогики, а также главное руководство воспитанниковъ при ихъ практическихъ занятіяхъ въ классахъ и въ образцовомъ училищѣ.

Ст. 8.

Инспекторъ-Руководитель избирается Начальникомъ Учебной Дирекціи изъ опытныхъ русскихъ наставниковъ и утверждается въ должности Правительственною Коммисіею Народнаго Просвѣщенія.

Ст. 9.

Инспекторъ-Руководитель есть полный хозяинъ и отвѣтственное лицо по всѣмъ частямъ заведенія. Въ случаѣ его отсутствія или болѣзни, мѣсто его заступаетъ одинъ изъ Учителей наукъ или языковъ, по назначенію Начальника Учебной Дирекціи.

Ст. 10.

Въ концѣ учебнаго года Инспекторъ представляетъ Началь-

Art. 3.

W miarę możności, przy kursach pedagogicznych urządzone będą ogrody, w celu obznajomienia uczniów z ogrodnictwem.

Art. 4.

Na kursach pedagogicznych wykład nauk trwa lat trzy. W pierwszych dwóch latach wykład ma być głównie teoretyczny, a w ostatnim roku głównie praktyczny.

Art. 5.

Kursa pedagogiczne, z decyzji Rady Administracyjnej Królestwa, urządzone być mają przez Kommissję Rządową Oświecenia Publicznego i zostawać pod zawiadywaniem właściwego Naczelnika Dyrekcyi Naukowej.

Art. 6.

Kursa te i istniejące przy nich zakłady utrzymywane będą kosztem Skarbu Królestwa.

ROZDZIAŁ DRUGI.

Osoby należące do składu kursów pedagogicznych.

Art. 7.

Do bezpośredniego zawiadywania kursami pedagogicznymi mianowany być ma osobny Inspektor-przewodniczący, który obowiązany jest wykladać język ruski i pedagogikę, oraz kierować głównie praktycznemi zajęciami uczniów w klassach i w szkole wzorowej.

Art. 8.

Inspektor-przewodniczący wybierany być ma przez Naczelnika Dyrekcyi Naukowej z pomiędzy doświadczonych russkich Nauczycieli i zatwierdzany w tych obowiązkach przez Kommissję Rządową Oświecenia Publicznego.

Art. 9.

Inspektor-przewodniczący jest zupełnym gospodarzem i osobą odpowiedzialną za wszystkie gałęzie zakładu. W razie jego nieobecności lub choroby, zastępuje jego miejsce jeden z Nauczycieli umiejętności lub języków z naznaczenia Naczelnika Dyrekcyi Naukowej.

Art. 10.

W końcu roku szkolnego Inspektor przedstawia Naczelniko-

вику подлежащей Учебной Дирекции подробный отчетъ о состояніи подвѣдомственныхъ ему педагогическихъ курсовъ.

Ст. 11.

Законоучитель назначается Главнымъ Директоромъ Народнаго Просвѣщенія, по соглашенію съ Главнымъ Директоромъ Внутреннихъ и Духовныхъ Дѣлъ, изъ лицъ свѣтскаго духовенства Римско-Католическаго исповѣданія и литовскаго происхожденія.

Ст. 12.

Кромѣ Инспектора-Руководителя и законоучителя, при педагогическихъ курсахъ состоятъ два штатныхъ Учителя, между которыми распредѣляются предметы, входящіе въ составъ учебнаго курса, исключая музыки и церковнаго пѣнія, которымъ обучаетъ особый Учитель, и гимнастики, обученіе которой поручается Инспекторомъ лицу, специально знакомому съ этимъ предметомъ.

Ст. 13.

Штатные Учителя избираются Инспекторомъ изъ лицъ русскаго или литовскаго происхожденія, и, по представленію Начальника Учебной Дирекции, утверждаются въ должности Правительственною Коммисіею Народнаго Просвѣщенія.

Ст. 14.

Для обученія воспитанниковъ садоводству и огородничеству, Инспекторъ нанимаетъ опытнаго садовника.

Ст. 15.

На вознагражденіе врача за пользованіе воспитанниковъ полагается по штату особая сумма.

ГЛАВА ТРЕТЬЯ.

Учебная часть.

Ст. 16.

Въ педагогическихъ курсахъ преподаются слѣдующіе предметы:

- 1) Законъ Божій: катихизисъ, священная и церковная исторія, и объясненіе церковнаго богослуженія.
- 2) Педагогика: основанія общей дидактики и частная методика отдѣльныхъ предметовъ, преподаваемыхъ въ начальныхъ училищахъ.

ви właściwej Dyrekcyi Naukowej szczegółowe sprawozdanie o stanie kursów pedagogicznych, pod jego kierunkiem zostających.

Art. 11.

Nauczyciela Religii назнача Dyrektor Główny Oświecenia Publicznego, za porozumieniem się z Dyrektorem Głównym Spraw Wewnętrznych i Duchownych, z pomiędzy osób Duchowieństwa świeckiego wyznania Rzymsko-Katolickiego i pochodzenia litewskiego.

Art. 12.

Oprócz Inspektora-przewodniczącego i Nauczyciela Religii, przy kursach pedagogicznych ma być dwóch Nauczycieli etatowych, pomiędzy których rozdzielają się wchodzące do składu kursu nauk przedmioty, z wyjątkiem muzyki i śpiewu kościelnego, których uczyć ma osobny Nauczyciel, oraz gimnastyki, której wykład poruczy Inspektor osobie, specjalnie z tym przedmiotem obeznanej.

Art 13.

Nauczyciele etatowi wybierani być mają przez Inspektora z pomiędzy osób pochodzenia russkiego albo litewskiego, i na przedstawienie Naczelnika Dyrekcyi Naukowej, zatwierdzani w obowiązках przez Kommissyę Rządową Oświecenia Publicznego.

Art 14.

Dla usposobienia uczniów w ogrodnictwie, Inspektor najmować ma doświadczonego ogrodnika.

Art. 15.

Na wynagrodzenie Lekarza za kurację uczniów, przeznaczony jest w etacie oddzielny fundusz.

ROZDZIAŁ TRZECI.

Część naukowa.

Art. 16.

Na kursach pedagogicznych wykładane będą następujące przedmioty:

- 1) Nauka Religii: katechizm, historia święta i kościelna, oraz wyjaśnienie obrzędów kościelnych.
- 2) Pedagogika: zasady ogólnej dydaktyki i szczegółowa metodologia oddzielnych przedmiotów, wykładanych w szkołach elementarnych.

3) Русский язык: объяснительное чтение, выводъ грамматическихъ правилъ практическимъ путемъ, устные и письменныя упражненія въ языкѣ, преимущественно по предметамъ, близкимъ къ народному быту.

4) Литовскій языкъ: чтение и письмо, ознакомленіе практическимъ путемъ съ грамматическими правилами и упражненія въ этомъ языкѣ, устные и письменныя.

5) Математика: арифметическія дѣйствія надъ цѣлыми и дробными количествами, какъ отвлеченными, такъ и именованными; отношенія и пропорціи и основанныя на нихъ правила; рѣшеніе задачъ преимущественно путемъ умственного исчисления и на счетахъ. Свѣдѣнія изъ геометріи, примѣнительно къ потребностямъ повсѣдневнаго быта. Ознакомленіе на дѣлѣ съ употребленіемъ простѣйшихъ землеѣмныхъ орудій.

6) Объясненіе главныхъ явленій природы. Ознакомленіе съ естественными произведеніями края и съ употребленіемъ ихъ въ земледѣліи, ремеслахъ и промышленности. Общее обзорѣніе частей свѣта. Описаніе Россійской Имперіи и Царства Польскаго въ физическомъ, промышленномъ и административномъ отношеніяхъ.

7) Важнѣйшія эпохи всеобщей исторіи и болѣе пространное изложеніе исторіи Россіи и Польши.

8) Польскій языкъ: чтение и письмо и упражненія въ переводахъ съ польскаго на литовскій языкъ и съ литовскаго на польскій.

9) Чистописаніе. Черченіе геометрическихъ фигуръ и тѣлъ съ моделей и натуры, съ примѣненіемъ къ ремесламъ и практической жизни.

10) Музыка и церковное пѣніе, и

11) Гимнастика.

Примѣчаніе. Въ свободное отъ классныхъ занятій время, въ весенніе и лѣтніе мѣсяцы, воспитанники, подъ руководствомъ опытнаго садовника, упражняются въ садоводствѣ и огородничествѣ.

Ст. 17.

Преподаваніе въ педагогическихъ курсахъ производится какъ на литовскомъ, такъ и на русскомъ языкѣ.

3) Język russki: czytanie z wyjaśnieniami, rozbiór prawideł grammatycznych sposobem praktycznym, wprawa ustna i ćwiczenia piśmienne w języku, szczególnie w przedmiotach dotyczących potrzeb codziennych miejscowej ludności.

4) Język litewski: czytanie i pisanie, obznajomienie praktyczne z prawidłami grammatycznymi i ćwiczenia w tym języku ustne i piśmienne.

5) Matematyka: działania arytmetyczne z liczbami całkowitemi i z ułamkami oderwanymi i mianowanymi, stosunki i proporcye, oraz oparte na nich reguły, rozwiązywanie zagadnień, szczególnież za pomocą rachunku pamięciowego i na szczotach. Wiadomości z geometryi zastosowane do potrzeb codziennego życia. Obznajomienie praktyczne z użyciem najprostszyc narzędzi mierzniczych.

6) Wyjaśnienie głównych zjawisk natury. Obznajomienie z płodami naturalnemi kraju i z użyciem ich w rolnictwie, w rzemiosłach i w przemyśle. Ogólne obznajomienie się z częściami świata. Opisanie Cesarstwa Rosyjskiego i Królestwa Polskiego pod względem fizycznym, przemysłowym i administracyjnym.

7) Najważniejsze epoki historyi powszechnej i obszerniejszy wykład historyi Rosyi i Polski.

8) Język polski: czytanie i pisanie, oraz wprawa w przekładach z języka polskiego na litewski i z litewskiego na polski.

9) Kalligrafia. Rysowanie figur geometrycznych i ciał z modeli i z natury, z zastosowaniem do rzemiosł i życia praktycznego.

10) Muzyka i śpiew kościelny, i

11) Gimnastyka.

Uwaga. W czasie wolnym od zajęć w klassach, w wiosennych i letnich miesiącach, uczniowie, pod kierunkiem doświadczonego ogrodnika, uczyć się mają ogrodnictwa.

Art. 17.

Wykład nauk na kursach pedagogicznych odbywać się będzie tak w litewskim jako też i w russkim języku.

Ст. 18.

Уроки въ педагогическихъ курсахъ полагаются часовые.

Ст. 19.

Число уроковъ по каждому предмету и распределение ихъ по классамъ обозначаются въ особой таблицѣ, къ сей статьѣ приложенной, которая, оставаясь неизмѣнною относительно общаго числа уроковъ по каждому предмету, можетъ, по представлению Начальника Учебной Дирекціи и съ утверждения Правительственной Коммисіи Народнаго Просвѣщенія, подлежать измѣненіямъ въ распределеніи числа уроковъ каждаго предмета по классамъ.

Ст. 20.

Ученіе продолжается въ теченіе цѣлаго года, за исключеніемъ воскресныхъ и праздничныхъ дней и вакацій, лѣтнихъ и зимнихъ, изъ коихъ на первыя назначается шесть недѣль, а на вторыя двѣ недѣли. Сверхъ того, ученіе прекращается на Страстной и Свѣтлой недѣлѣ Пасхи.

Ст. 21.

Число учащихся въ каждомъ курсѣ заведенія не должно быть болѣе 30.

Ст. 22.

Педагогическіе курсы должны имѣть: 1) библіотеку, состоящую изъ книгъ, какъ специально-педагогическаго, такъ и общеобразовательнаго содержанія; 2) физическій кабинетъ; 3) необходимыя пособія по естественной исторіи; 4) достаточное количество географическихъ картъ и глобусовъ, чертежей, рисунковъ и моделей для рисованія; 5) гимнастическіе снаряды, и 6) музыкальные инструменты и ноты.

Ст. 23.

Завѣдываніе всѣми учебными пособіями, въ предыдущей статьѣ поименованными, поручается штатнымъ Учителямъ педагогическихъ курсовъ.

ГЛАВА ЧЕТВЕРТАЯ.

Учащіеся.

Ст. 24.

Въ педагогическіе курсы принимаются молодые люди исключительно литовскаго происхожденія.

Art. 18.

Lekcyje na kursach pedagogicznych mają być jednogodzinne.

Art. 19.

Liczba lekcyj w każdym przedmiocie i rozkład ich na klasy wskazane są w oddzielnym wykazie do niniejszego artykułu załączonym, który nie ulegając zmianie co do ogólnej liczby lekcyj w każdym przedmiocie, może jednak, na przedstawienie Naczelnika Dyrekcyi Naukowej i z zatwierdzenia Kommissyi Rządowej Oświecenia Publicznego, być zmienianym pod względem rozkładu liczby lekcyj z każdego przedmiotu na klasy.

Art. 20.

Wykład odbywać się ma przez ciąg całego roku, z wyjątkiem dni niedzielnych i uroczystych, oraz wakacyj letnich i zimowych, z których na pierwsze przeznaczają się sześć tygodni a na drugie—dwa tygodnie. Nadto wykład nauk zawiesza się przez czas Świąt Wielkanocnych, od Kwietniowej do Przewodniowej Niedzieli.

Art. 21.

Liczba uczniów w każdym kursie nie ma przechodzić trzydziestu.

Art. 22.

Kursa pedagogiczne posiadać winny: 1) bibliotekę, składającą się tak z dzieł treści specjalnie pedagogicznej, jako też w przedmiotach powszechnego wykształcenia; 2) gabinet fizyczny; 3) niezbędne pomoce przy wykładzie historyi naturalnej; 4) dostateczną ilość mapp geograficznych i globusów, planów, rysunków i modeli do rysunku; 5) przyrządy do gimnastyki, i 6) instrumenta muzyczne i ноты.

Art. 23.

Zawadywanie wszystkiemi pomocami naukowemi, w poprzedzającym artykule wymienionemi, poruczonem być ma Nauczycielom etatowym kursów pedagogicznych.

ROZDZIAŁ CZWARTY.

Uczniowie.

Art. 24.

Na kursa pedagogiczne przyjmowaną będzie młodzież wyłącznie pochodzenia litewskiego.

Ст. 25.

Желающий поступить въ первый курсъ долженъ имѣть не менѣе 15 лѣтъ отъ роду и выдержать испытаніе въ объемъ двухъ-класснаго начальнаго училища. Поступающий же во второй курсъ долженъ быть не моложе 16 лѣтъ, и знать пройденное въ первомъ курсѣ.

Ст. 26.

Поступающий въ курсы долженъ представить Инспектору-Руководителю слѣдующіе документы: а) свидѣтельство о своемъ возрастѣ и званіи, б) свидѣтельство ближайшаго мѣстнаго начальства о своемъ поведеніи, и в) свидѣтельство приходскаго священника о томъ, что онъ исполняетъ религіозныя обязанности. Всѣ эти документы могутъ быть писаны на простой бумагѣ. Медицинское освѣдѣтельство поступающихъ въ курсы въ томъ, что имъ привита оспа и что они не имѣютъ тѣлесныхъ недостатковъ или болѣзней, препятствующихъ исполненію Учительскихъ обязанностей, дѣлается училищнымъ врачомъ.

Ст. 27.

Общій пріемъ учениковъ бываетъ однажды въ году, предъ началомъ учебнаго курса; но училищное начальство, по особому уважительному причинамъ, можетъ дозволить пріемъ въ первые два курса и въ теченіе учебнаго года, если, по предварительномъ испытаніи поступающаго, удостовѣрится, что онъ, по своимъ познаніямъ и развитію, можетъ слѣдовать за курсомъ того класса, въ который желаетъ поступить.

Ст. 28.

Для воспитанниковъ педагогическихъ курсовъ не полагается ни плата за ученіе, ни форменная одежда.

Ст. 29.

На казенныя стипендіи для бѣднѣйшихъ и способнѣйшихъ воспитанниковъ полагается по штату особая сумма. При опредѣленіи числа и размѣра стипендій, равно какъ и при назначеніи ихъ, Главный Директоръ Народнаго Просвѣщенія, принимаетъ въ соображеніе ходатайство Начальника Учебной Дирекціи, основанное на опредѣленіи Педагогическаго Совѣта.

Ст. 30.

Ученики, не подающіе надежды, что со временемъ могутъ быть хорошими Учителями, увольняются изъ заведенія, по опре-

Art. 25.

Życzący postąpić na pierwszy kurs winien mieć nie mniej jak 15 lat wieku i złożyć examen w zakresie dwuklassowej szkoły elementarnej. Wstępujący zaś na drugi kurs winien być nie młodszym jak lat 16-stu i umieć to, co było wykładanem na kursie pierwszym.

Art. 26.

Wstępujący na kursa winien przedstawić Inspektorowi-przewodniczającemu następujące dowody: a) świadectwo co do wieku swego i pochodzenia; b) świadectwo najbliższej władzy miejscowej o sprawowaniu, i c) świadectwo miejscowego Proboszcza, że spełnia obowiązki religijne. Wszystkie te dowody mogą być pisane na papierze zwyczajnym. Poświadczenie lekarskie, że ciż wstępujący mają szczepioną ospę i nie podlegają wadom fizycznym albo chorobom stanowiącym przeszkodę w pełnieniu obowiązków Nauczycielskich, wydaje Lekarz zakładu.

Art. 27.

Ogólny zapis uczniów odbywać się ma raz na rok, przed rozpoczęciem kursu nauk; jednakże zwierzchność szkolna, z powodów na szczególną uwagę zasługujących, może dozwalać przyjęcia na pierwsze dwa kursa i w ciągu roku szkolnego, jeśli z uprzedniego egzaminu kandydata przekona się, że tenże, przy swych wiadomościach i rozwinięciu, może z korzyścią słuchać kursu nauk w tej klasie, do której wstąpić pragnie.

Art. 28.

Dla uczniów kursów pedagogicznych nie ustanawia się ani żadna opłata za naukę, ani ubranie przepisanej formy.

Art. 29.

Na stypendya rządowe, dla najuboższych i najzdolniejszych uczniów, zamieszczony jest w etacie oddzielny fundusz. Przy oznaczeniu liczby i wysokości stypendyów, również jak i przy przyznawaniu onych, Dyrektor Główny Oświecenia Publicznego mieć będzie na względzie wstawienie się Naczelnika Dyrekcji Naukowej, oparte na uchwale Rady pedagogicznej.

Art. 30.

Uczniowie nie czyniący nadziei, że z czasem mogą być dobrymi Nauczycielami, uwalniają się z zakładu, na wnio-

дѣленію Педагогическаго Совѣта и съ разрѣшенія Начальника Учебной Дирекціи.

Ст. 31.

Дисциплинарныя взысканія за проступки учениковъ могутъ быть слѣдующія: 1) выговоръ отъ Инспектора; 2) наказаніе арестомъ не свыше трехъ сутокъ; 3) выговоръ въ присутствіи Педагогическаго Совѣта; 4) лишеніе, на время или навсегда, казенной стипендіи, и 5) исключеніе изъ заведенія. Два послѣднія наказанія опредѣляются Педагогическимъ Совѣтомъ и приводятся въ исполненіе не прежде, какъ послѣ утвержденія опредѣленія Совѣта Начальникомъ Учебной Дирекціи.

Ст. 32.

Испытанія въ курсахъ полагаются двоякаго рода: переводныя и окончательныя. Первыя производятся въ концѣ учебнаго года изъ всего, въ теченіе его пройденнаго, а вторыя, при выпускѣ воспитанниковъ, изъ всего пройденнаго въ теченіе трехъ лѣтъ. Послѣднія испытанія должны быть какъ теоретическія, такъ и практическія.

Ст. 33.

Переводныя и окончательныя испытанія производятся въ присутствіи Инспектора и двухъ Учителей.

Ст. 34.

Отмѣтки для опредѣленія степени познанія учениковъ устанавливаются особою инструкціею отъ Правительственной Коммисіи Народнаго Просвѣщенія.

Ст. 35.

Ученики, отличные по поведенію и оказавшіе весьма удовлетворительные успѣхи въ русскомъ языкѣ и въ большей части другихъ учебныхъ предметовъ, награждаются книгами. Число наградъ для каждаго курса опредѣляется Правительственною Коммисіею Народнаго Просвѣщенія.

Ст. 36.

Ученики, окончившіе съ успѣхомъ полный курсъ ученія, получаютъ аттестатъ за подписью членовъ Педагогическаго Совѣта и съ приложеніемъ печати заведенія.

Ст. 37.

Аттестатъ на званіе Учителя выдается только получившимъ изъ всѣхъ предметовъ отмѣтки удовлетворительныя; оказавшіе

сек Rady pedagogicznѣj i z decyzji Naczelnika Dyrekcyi Naukowej.

Art. 31.

Kary dyscyplinarne za wykroczenia uczniowъ mogą być następujące: 1) nagana udzielona przez Inspektora; 2) areszt nie dłuższy nad trzy doby; 3) nagana w obec Rady pedagogicznѣj; 4) pozbawienie na czas pewny, albo na zawsze, stypendyum rządowego, i 5) wydalenie z zakładu. Dwie ostatnie kary naznaczone być mają przez Radę pedagogiczną i nie pierwѣj wykonane być mogą, jak po zatwierdzeniu uchwały Rady przez Naczelnika Dyrekcyi Naukowej.

Art. 32.

Examina na kursachъ mają być dwоякаго rodzaju, przechodnie i ostateczne. Pierwsze odbywać się będą w końcu roku szkolnego, ze wszystkiego co w tym przeciągu czasu było wyłożonym, drugie zaś przy wyjściu uczniowъ z zakładu, z całego 3-letniego kursu nauk. Ostateczne examina winny być tak teoretyczne, jako też i praktyczne.

Art. 33.

Examina przechodnie i ostateczne odbywać się mają w obec Inspektora i dwóch Nauczycieli.

Art. 34.

Wyrazy, dla oznaczenia stopnia usposobienia naukowego uczniowъ, przepisze osobna instrukcyja, mająca się wydać przez Kommissyę Rządową Oświecenia Publicznego.

Art. 35.

Uczniowie wzorowego sprawowania i którzy okazali zupełnie zadowalniające postępy w języku russkim i w większej części innych przedmiotów naukowych, otrzymają nagrody w książkach. Liczbę nagród dla kaźdego kursu ustanowi Kommissya Rządowa Oświecenia Publicznego.

Art. 36.

Uczniowie, którzy ukończyli z pożytkiem pełny kurs nauk, otrzymają attestat, za podpisem Członków Rady pedagogicznѣj i opatrzoney pieczęcią zakładu.

Art. 37.

Attestat na stopień Nauczyciela wydawany być ma tym tylko uczniom, którzy otrzymali stopnie dostateczne ze wszystkich

же по крайней мѣрѣ въ половинѣ предметовъ, въ томъ числѣ и въ русскомъ языкѣ, успѣхи весьма удовлетворительные, получаютъ аттестатъ съ отличіемъ и опредѣляются Учителями въ училища городскія и въ двухклассныя сельскія.

Ст. 38.

Неудостоенные аттестатовъ могутъ оставаться въ курсахъ еще одинъ годъ, и не теряютъ стипендій въ такомъ только случаѣ, если причина неуспѣшности произошла отъ независящихъ отъ нихъ обстоятельствъ и Педагогическимъ Совѣтомъ будетъ признана вполне уважительною; но если за тѣмъ, по истеченіи года, не выдержатъ испытанія, то вовсе увольняются изъ заведенія.

Ст. 39.

Воспитанники, пользовавшіеся казенною стипендіею во время пребыванія въ педагогическихъ курсахъ, обязаны прослужить въ должности начального Учителя четыре года, по назначенію подлежащаго начальства, если не возвратятъ суммы, израсходованной на полученныя ими стипендіи.

ГЛАВА ПЯТАЯ.

Педагогическій Совѣтъ.

Ст. 40.

Для обсужденія вопросовъ, относящихся къ учебно-воспитательной и хозяйственной частямъ педагогическихъ курсовъ, состоитъ при нихъ Педагогическій Совѣтъ.

Ст. 41.

Педагогическій Совѣтъ составляютъ, подъ предсѣдательствомъ Инспектора-Руководителя, законоучитель и штатные Учители. Обязанность Секретаря Совѣта исполняетъ одинъ изъ Учителей, по выбору Совѣта.

Примѣчаніе. По предмету практическихъ занятій воспитанниковъ въ образцовомъ училищѣ, приглашается, по усмотрѣнію Предсѣдателя, въ засѣданіе Совѣта Учитель сего училища, а по вопросамъ, касающимся гигиены, училищный врачъ, которые въ такомъ случаѣ имѣютъ голосъ совѣщательный.

Ст. 42.

Педагогическій Совѣтъ собирается, въ теченіе учебнаго

предметовъ; ci zaś którzy okazali postęp zupełnie zadawalniający przynajmniej z połowy przedmiotów, a w ich liczbie z języka russkiego, otrzymają attestat z odznaczeniem się, i mianowani będą Nauczycielami szkół miejskich i dwuklassowych wiejskich.

Art. 38.

Nie otrzymujący attestatów mogą pozostać na kursach jeszcze rok jeden i nie tracą stypendyów, w takim tylko razie, jeśli przyczyna niedostatecznego ich postępu wypływała z okoliczności od nich niezależnych i przez Radę pedagogiczną uznana będzie za zasługującą w zupełności na uwzględnienie; lecz gdyby następnie, po upływie roku, nie złożyli egzaminu, wówczas ze wszystkim z zakładu uwolnieni zostaną.

Art. 39.

Uczniowie, którzy mieli stypendyum rządowe podczas pobytu na kursach pedagogicznych, obowiązani są przesłużyć na posadzie Nauczyciela elementarnego cztery lata, podług przeznaczenia właściwej władzy, jeżeli nie zwróca summy, wydanej na pobrane przez nich stypendyum.

ROZDZIAŁ PIĄTY.

Rada pedagogiczna.

Art. 40.

Do roztrząsania kwestyj, dotyczących części naukowo-wychowawczej i ekonomicznej kursów pedagogicznych, znajdować się ma przy nich Rada pedagogiczna.

Art. 41.

Radę pedagogiczną składają, pod prezydencyą Inspektora-przewodniczącego, Nauczyciel Religii i Nauczyciele etatowi. Obowiązki Sekretarza Rady pełnić ma jeden z Nauczycieli, wybrany przez Radę.

Uwaga. W przedmiotach dotyczących praktycznych zajęć uczniów w szkole wzorowej, wzywany będzie, według uznania Prezesa, na posiedzenie Rady, Nauczyciel tej szkoły, a w kwestjach odnoszących się do higieny, Lekarz szkolny, którzy w takim razie mają głos doradczy.

Art. 42.

Rada pedagogiczna, w ciągu roku szkolnego, zbiera się przy-

времени, по крайней мѣрѣ, одинъ разъ въ мѣсяцъ, а въ особыхъ случаяхъ можетъ быть созываемъ Предсѣдателемъ и чаще.

Ст. 43.

Дѣла рѣшаются въ Совѣтѣ по большинству голосовъ, и для дѣйствительности рѣшенія требуется присутствіе, кромѣ Предсѣдателя, не менѣе двухъ членовъ Совѣта. При равенствѣ голосовъ перевѣсъ даетъ голосъ Предсѣдателя. Предсѣдатель, въ случаѣ несогласія съ мнѣніемъ Педагогическаго Совѣта, представляетъ о томъ Начальнику Учебной Дирекціи, а если дѣло не терпитъ отлагательства и не превышаетъ власти, предоставленной Совѣту, то распоряжается по собственному усмотрѣнію и немедленно доноситъ о своемъ распоряженіи Начальнику Дирекціи, представляя ему, вмѣстѣ съ тѣмъ, и журналъ Педагогическаго Совѣта.

Ст. 44.

Обсужденію Совѣта подлежатъ слѣдующіе предметы: 1) пріемъ учениковъ и переводъ ихъ изъ курса въ курсъ; 2) пріемы и способы руководства практическими занятіями учениковъ; 3) мѣры къ улучшенію преимущественно учебно-воспитательной части заведенія; 4) избраніе учениковъ для удостоенія ихъ стипендій изъ суммы, положенной на этотъ предметъ по штату, и предположенія о размѣрѣ стипендій; 5) выдача аттестатовъ ученикамъ, съ успѣхомъ окончившимъ курсы; 6) опредѣленіе наградъ книгами ученикамъ, отличившимся поведеніемъ и успѣхами; 7) избраніе Секретаря Совѣта; 8) выборъ книгъ для бібліотеки и учебныхъ пособій; 9) выборъ учебныхъ руководствъ изъ числа одобренныхъ Правительственною Коммисіею Народнаго Просвѣщенія; 10) разсмотрѣніе программъ преподаванія; 11) разсмотрѣніе росписанія еженедѣльныхъ уроковъ по классамъ, составляемаго Инспекторомъ къ началу учебнаго года; 12) составленіе правилъ о надзорѣ за воспитанниками внѣ училища; 13) заключеніе условій на починку зданія и на поставку необходимыхъ для заведенія вещей; 14) разсмотрѣніе годичныхъ отчетовъ по всѣмъ частямъ заведенія, составляемыхъ Инспекторомъ заведенія; 15) опредѣленіе дисциплинарныхъ взысканій съ учениковъ за проступки, за исключеніемъ выговора отъ Инспектора и ареста, предоставляемаго также Инспектору, и 16) ежегодная повѣрка имущества заведенія.

наjmнѣй разъ на мѣсяцъ, а въ szczególnыхъ wypadkach może być i częściej przez Prezesa zwoływana.

Art. 43.

Przedmioty decydowane być mają w Radzie większością głosów, i aby decyzja była ważna, wymagana jest obecność, oprócz Prezesa, nie mniej jak dwóch Członków Rady. W razie równości zdań, głos Prezesa przeważa. Jeśli Prezes nie podziela opinii Rady pedagogicznej, przedstawia o tem Naczelnikowi Dyrekcyi Naukowej, a jeśli interes nie cierpi zwłoki i nie przewyższa atrybucyj służących Radzie, wtedy czyni rozporządzenie według własnego uznania i o takowem niezwłocznie donosi Naczelnikowi Dyrekcyi, przedstawiając mu zarazem i protokół posiedzenia Rady pedagogicznej.

Art. 44.

Roztrząsaniu Rady podlegają następujące przedmioty: 1) przyjmowanie uczniów i promocyja ich z jednego kursu do drugiego; 2) obranie metody i sposobów kierowania praktycznymi zajęciami uczniów; 3) obmyślanie środków ulepszenia szczególnie części naukowo-wychowawczej zakładu; 4) wybieranie uczniów dla przyznania im stypendyum, z funduszu na ten przedmiot w etacie oznaczonego, i czynienie wniosków co do wysokości stypendyów; 5) przyznawanie attestatów uczniom, którzy ukończyli kursa z pożytkiem; 6) wyznaczanie nagród w książkach uczniom, odznaczającym się sprawowaniem i postępem w naukach; 7) wybór Sekretarza Rady; 8) wybór dzieł do biblioteki, oraz wszelkich pomocy naukowych; 9) wybór przewodników naukowych z liczby uznanych przez Kommissję Rządową Oświecenia Publicznego; 10) roztrząsanie programmów wykładu nauk; 11) przeglądanie rozkładu tygodniowego lekcyj na klasy, ułożonego przez Inspektora z początkiem roku szkolnego; 12) ułożenie przepisów co do nadzoru nad uczniami po za obrębem szkoły; 13) zawieranie umów na reparacyę gmachu i na dostawę przedmiotów dla zakładu niezbędnie potrzebnych; 14) roztrząsanie sporządzanych przez Inspektora sprawozdań rocznych o wszystkich gałęziach zakładu; 15) postanowienie kar dyscyplinarnych na uczniów za wykroczenia, oprócz nagany i kary aresztu, Inspektorowi pozostawionych, i 16) coroczne sprawdzanie inwentarza zakładu.

Ст. 45.

Заключенія Педагогическаго Совѣта по предметамъ, означеннымъ въ пунктахъ: 2, 7, 8 и 14 предыдущей статьи, представляются на утверждение Начальника Учебной Дирекции. Заключенія же по предметамъ, поименованнымъ въ пунктахъ: 3, 4, 9, 10, 12 и 16, представляются Начальнику Учебной Дирекции, для испрошенія разрѣшенія Правительственной Коммисіи Народнаго Просвѣщенія.

Ст. 46.

Всѣ протоколы засѣданій Совѣта представляются Начальнику Учебной Дирекции въ копіяхъ.

ГЛАВА ШЕСТАЯ.

Права и преимущества педагогическихъ курсовъ для литовскаго населенія.

Ст. 47.

Педагогическіе курсы для литовскаго населенія пользуются правами среднихъ учебныхъ заведеній.

Ст. 48.

Педагогическіе курсы имѣютъ свою печать съ гербомъ Царства и съ надписью: „такихъ-то курсовъ для литовскаго населенія“.

Ст. 49.

Педагогическіе курсы свободны отъ употребленія гербовой бумаги и отъ уплаты штемпельныхъ пошлинъ по совершаемымъ отъ имени ихъ и въ пользу ихъ актамъ, и вообще по всѣмъ касающимся до нихъ дѣламъ.

Ст. 50.

Посылаемые подъ печатью сего заведенія officialныя бумаги и посылки принимаются на почту на основаніи общихъ, установленныхъ по сему предмету для казенныхъ пакетовъ правилъ.

Ст. 51.

Зданія учебнаго вѣдомства, занимаемые педагогическими курсами, въ отношеніи къ освобожденію ихъ отъ квартирной повинности, какъ денежной, такъ и натуральной, а равно и отъ другихъ податей, подчиняются существующимъ по сему предмету, въ Царствѣ Польскомъ постановленіямъ относительно всѣхъ вообще казенныхъ зданій.

Art. 45.

Uchwały Rady pedagogicznej w przedmiotach, oznaczonych w punktach: 2, 7, 8 i 14-m artykułu poprzedzającego, mają być przedstawiane do zatwierdzenia Naczelnika Dyrekcji Naukowej. Uchwały zaś co do przedmiotów wymienionych w punktach: 3, 4, 9, 10, 12 i 16-m winny być przedstawiane Naczelnikowi Dyrekcji, dla wyjednania decyzji Komisji Rządowej Oświecenia Publicznego.

Art. 46.

Wszystkie protokoły posiedzeń Rady przedstawiane być winny w kopii Naczelnikowi Dyrekcji Naukowej.

ROZDZIAŁ SZÓSTY.

Prawa i prerogatywy kursów pedagogicznych dla ludności litewskiej.

Art. 47.

Kursa pedagogiczne dla ludności litewskiej używają praw średnich zakładów naukowych.

Art. 48.

Kursa pedagogiczne mieć będą swoją pieczęć z herbem Królestwa i z napisem: „takich to kursów pedagogicznych dla ludności litewskiej.”

Art. 49.

Kursa pedagogiczne wolne są od używania papieru stemplowego i od opłat stemplowych przy sporządzaniu w ich imieniu i na ich rzecz aktów, i w ogólności we wszystkich czynnościach ich dotyczących.

Art. 50.

Przesyłane pod pieczęcią tego zakładu ekspedycje urzędowe i posyłki przyjmowane być mają na pocztę na zasadzie ogólnych przepisów, ustanowionych w tym przedmiocie dla ekspedycji rządowych

Art. 51.

Gmachy, do władzy edukacyjnej należące, zajmowane przez kursa pedagogiczne, pod względem uwolnienia ich od powinności kwaterunkowej tak w pieniądzach jak i w naturze, również i od innych podatków, podlegają istniejącym w tej mierze w Królestwie Polskiem postanowieniom co do wszystkich w ogóle gmachów rządowych.

Ст. 52.

Инспекторъ-Руководитель, законоучитель, штатные Учители и Учитель образцоваго начального училища, въ отношеніи къ эмеритурѣ, пользуются правами, предоставленными лицамъ, служащимъ по учебной части въ Царствѣ.

Ст. 53.

Ученики педагогическихъ курсовъ, во время нахождения ихъ въ заведеніи, освобождаются отъ рекрутской повинности. Этимъ же правомъ, въ теченіи одного года по выйдѣ изъ заведенія, пользуются воспитанники, окончившіе курсъ съ аттестатами, хотя бы они еще и не состояли въ учебной службѣ.

ГЛАВА СЕДЬМАЯ.

Образцовое начальное училище при педагогическихъ курсахъ для литовскаго населенія.

Ст. 54.

Для практическихъ упражненій учениковъ педагогическихъ курсовъ въ приемахъ и способахъ преподаванія, при каждомъ изъ сихъ заведеній состоитъ образцовое начальное училище.

Ст. 55.

Образцовое начальное училище имѣетъ своего особаго Учителя и, какъ въ учебномъ, такъ и въ хозяйственномъ отношеніи, находится подъ непосредственнымъ заведѣваніемъ Инспектора педагогическихъ курсовъ.

Ст. 56.

Образцовое начальное училище, служа исключительно цѣлямъ педагогическихъ курсовъ, и получая содержаніе отъ Казны, не состоитъ въ вѣдѣніи общественнаго городского или сельскаго управленія.

Ст. 57.

Настоящій Уставъ долженъ быть внесенъ въ Дневникъ Законовъ. Всѣ несогласныя съ симъ Уставомъ постановленія и распоряженія отменяются.

Министръ Статсъ-Секретарь (подписано) *В. Платоновъ.*

Art. 52.

Inspektor-przewodniczący, Nauczyciel Religii, Nauczyciele etatowi i Nauczyciel wzorowej szkoły elementarnej, pod względem emerytury, korzystają z praw, zapewnionych osobom służącym po części naukowej w Królestwie.

Art. 53.

Uczniowie kursów pedagogicznych, przez czas pobytu swego w tym zakładzie, wolni są od poboru do wojska. Taką prerogatywą służy w ciągu roku jednego po wyjściu z zakładu uczniom, którzy ukończyli kurs nauk z attestatem, chociażby oni jeszcze do służby naukowej nie weszli.

ROZDZIAŁ SIÓDMY.

Szkoła elementarna wzorowa przy kursach pedagogicznych dla ludności litewskiej.

Art. 54.

Dla praktycznego udoskonalenia uczniów kursów pedagogicznych w metodzie i sposobach wykładu nauk, przy każdym z tych zakładów ma być szkoła elementarna wzorowa.

Art. 55.

Szkoła elementarna wzorowa ma swego oddzielnego Nauczyciela i tak pod względem naukowym, jak i ekonomicznym zostawać będzie pod bezpośredniem zawiadywaniem Inspektora kursów pedagogicznych.

Art. 56.

Szkoła elementarna wzorowa przeznaczoną będąc wyłącznie dla celów kursów pedagogicznych i otrzymując uposażenie ze Skarbu, nie zależy od miejskiego lub wiejskiego zarządu gminnego.

Art. 57.

Ustawa niniejsza ma być wniesioną do Dziennika Praw. Wszystkie niezgodne z tą Ustawą postanowienia i rozporządzenia uchylają się.

Minister Sekretarz Stanu (podpisano) *W. Płatonow.*

Приложение 1-е къ N° 74-му.

На подлинномъ Собственною Его Императорскаго Величества
рукою написано: „Быть по сему“.

Въ С.-Петербургѣ,
5 (17) Января 1866 года.

Контрасигнировалъ: Министръ Статсъ-Секретарь В. Платоновъ.

Штатъ педагогическихъ курсовъ для литовскаго населенія и об-
разцоваго при нихъ начальнаго училища.

№	Число лицъ	Жалованье и урочное возна- граждение		Классы должностей	Эмериталь- ныя права.
		Одному	Всѣмъ		
		Рубли сер.			
1 Инспектору - руководи- телю, преподающему русскій или литовскій языкъ и педагогику (при казенной квартирѣ) .	1	1,500	1,500	VII	По учебной службѣ.
2 Законоучителю Римско- Католическаго исповѣ- данія	1	600	600	—	
3 Штатнымъ Учителямъ .	2	1,200	2,400	VIII	
4 Учителю музыки и цер- ковнаго пѣнія	1	600	600	X	
5 На уроки гимнастики .	—	—	250	—	
6 На наемъ садовника .	—	—	200	—	
7 На стипендіи	—	—	2,400	—	
8 На учебныя пособия и награды ученикамъ .	—	—	200	—	По учеб- ной части.
9 Учителю образцоваго у- чилища (при казенной квартирѣ)	1	350	350	XII	
10 На вознагражденіе вра- ча	—	—	200	—	
11 На канцелярскіе припа- сы и на наемъ писца .	—	—	250	—	

1-szy Annex do Nr. 74-go.

Na oryginalne własną Jego CESARSKO-KRÓLEWSKIÉJ MOŚCI ręką
napisano: „Ma być podług tego.“

w St. Petersburgu,
d. 5 (17) Stycznia 1866 r.

przez CESARZA i KRÓLA,
Minister Sekretarz Stanu (podpisano) W. Płatonow.

ETAT KURSÓW PEDAGOGICZNYCH DLA LUDNOŚCI LITEWSKIÉJ I ZNAJDUJĄ-
CÉJ SIĘ PRZY NICH WZOROWÉJ SZKOŁY ELEMENTARNÉJ.

№		Liczba osób	Płaca i wynagrodzenie za lekcyę		Klasa urzędu	Prawo do emerytury
			Jednemu	Wszystkim		
			Rubli sr.			
1	Inspektorowi - przewodniczącemu, wykładającemu język russki lub litewski i pedagogikę (obok mieszkania rządowego).	1	1,500	1,500	VII	Zapewnione służbie naukowej.
2	Nauczycielowi Religii wyznania Rzymsko-Katolickiego	1	600	600	—	
3	Nauczycielom etatowym	2	1,200	2,400	VIII	
4	Nauczycielowi muzyki i śpiewu kościelnego	1	600	600	X	
5	Na lekcyę gimnastyki.	—	—	250	—	
6	Na najem ogrodnika	—	—	200	—	
7	Na stypendya	—	—	2,400	—	
8	Na pomoce naukowe i nagrody dla uczniów.	—	—	200	—	Zapewnione służbie naukowej.
9	Nauczycielowi szkoły wzorowej (obok mieszkania rządowego)	1	350	350	XII	
10	Na wynagrodzenie lekarza	—	—	200	—	
11	Na materyały kancelaryjne i na wynagrodzenie kopiisty	—	—	250	—	

12	На наемъ прислуги, на отопленіе, освѣщеніе и чистоту зданія педагогическихъ курсовъ и начального образцоваго училища	—	—	450	—
13	На ремонтъ музыкальныхъ инструментовъ	—	—	100	—
и т о г о		—	—	9,500	—

Примѣчаніе 1. На вознагражденіе преподавателей Закона Божія Православнаго и другихъ исповѣданій ежегодно полагается въ смѣтѣ расходовъ по вѣдомству Народнаго Просвѣщенія особая сумма. Вознагражденіе это опредѣляется по числу данныхъ уроковъ.

2. На первоначальное устройство педагогическихъ курсовъ одновременно полагается 1,000 руб. сер.

Приложеніе 2-е къ N° 74-му.

(Приложеніе къ ст. 19.)

Таблица числа недѣльныхъ уроковъ въ педагогическихъ курсахъ.

№	Предметы	К у р с ы			Вмѣстѣ.
		I	II	III	
1	Законъ Божій	4	3	3	10
2	Педагогика	—	2	3	5
3	Русскій языкъ	6	5	3	14
4	Литовскій языкъ	4	3	3	10
5	Математика	5	4	2	11
6	Познанія естественныя и географическія	3	3	—	6
7	Исторія	2	2	1	5
8	Польскій языкъ	2	2	—	4
9	Чистописаніе и черченіе	4	3	3	10
и т о г о		30	27	18	75

Примѣчаніе. Сверхъ того, на уроки музыки и пѣнія для всѣхъ трехъ курсовъ полагается еженедѣльно 20-ть часовъ; для гимнастики 9 часовъ, а для практическихъ занятій учениковъ по огородничеству и садоводству, садовникъ обязанъ въ весенніе и лѣтніе мѣсяцы бывать ежедневно, въ послѣобѣденное время.

12	Na najem posługi, na opał, światło i utrzymanie w porządku gmachu kursów pedagogicznych i szkoły elementarnej wzorowej	—	—	450	—
13	Na reparację instrumentów muzycznych	—	—	100	—
W ogóle		—	—	9,500	—

Uwaga 1. Na wynagrodzenie Nauczycieli Religii wyznania Prawosławnego i innych wyznań, osobny fundusz corocznie zamieszczany być ma na budżecie Wydziału Oświecenia Publicznego. Wynagrodzenie to oznaczonem będzie według liczby lekcyj udzielonych.

2. Na pierwotne urządzenie kursów pedagogicznych przeznaczają się jednorazowo 1,000 rub. sr.

2-gi Annex do Nr. 74-go.

(Annex do artykułu 19-go)

WYRAZ LICZBY LEKCJI TYGODNIOWYCH NA KURSACH PEDAGOGICZNYCH.

№	Przedmioty	K u r s a			Razem
		I	II	III	
1	Nauka Religii	4	3	3	10
2	Pedagogika	—	2	3	5
3	Język ruscki	6	5	3	14
4	Język litewski	4	3	3	10
5	Matematyka	5	4	2	11
6	Wiadomości z nauk przyrodzonych i z geografii	3	3	—	6
7	Historia	2	2	1	5
8	Język polski	2	2	—	4
9	Kalligrafia i rysunki	4	3	3	10
Razem		30	27	18	75

Uwaga. Nadto, na lekcye muzyki i śpiewu dla wszystkich trzech kursów naznacza się po 20 godzin na tydzień, na gimnastykę 9 godzin, a na praktyczne zajęcia uczniów ogrodnictwem, ogrodnik obowiązany jest w miesiącach wiosennych i letnich przychodzić codziennie do zakładu w czasie poobiednim.

N° 75.

Высочайшій указъ обращающій Варшавскую Русскую женскую прогимназію въ гимназію и утверждающій новые штаты Русскихъ Варшавскихъ гимназій въ Варшавѣ.

(29 Іюля (10 Августа) 1866 года.)

Божіею Милостію

МЫ, АЛЕКСАНДРЪ II,

ИМПЕРАТОРЪ И САМОДЕРЖЕЦЪ ВСЕРОССИЙСКІЙ, ЦАРЬ ПОЛЬСКІЙ,
Великій Князь Финляндскій,
и проч., и проч., и проч.

Указомъ Нашимъ 30 Августа (11 Сентября) 1864 года, Мы учредили въ городѣ Варшавѣ Русскую гимназію и при ней женскую прогимназію и начальное училище, и тогда же предназначили упомянутую женскую прогимназію преобразовать въ послѣдствіи въ полную шестиклассную женскую гимназію.

Усматривая, что, по случаю значительнаго развитія сихъ училищъ, въ настоящее время оказывается необходимымъ обратить Варшавскую Русскую женскую прогимназію въ гимназію, а равно усилить штатъ русскихъ учебныхъ заведеній въ Варшавѣ, Мы, согласно представленію Совѣта Управленія, въ Комитетъ по дѣламъ Царства Польскаго разсмотрѣнному, постановили и постановляемъ:

Ст. 1.

Русскую женскую прогимназію въ Варшавѣ обратить въ шестиклассную женскую гимназію, на точномъ основаніи Указа 30 Августа (11 Сентября) 1864 года.

Ст. 2.

Прежніе штаты русскихъ учебныхъ заведеній въ Варшавѣ замѣнить штатами, при семъ прилагаемыми, каковыя штаты ввести въ дѣйствіе съ 30 Августа (11 Сентября) 1866 года.

Ст. 3.

Потребные по означеннымъ штатамъ расходы отпускать изъ суммъ Царства, установленнымъ порядкомъ, при чемъ, впредь до открытія всѣхъ классовъ женской русской гимназій, опредѣленные въ штатѣ суммы отпускать въ уменьшенномъ размѣрѣ, соотвѣтственно дѣйствительной надобности.

N° 75.

Ukaz NAJWYŻSZY zamieniający Russkie progimnazyum żeńskie w Warszawie na gimnazyum, a zarazem zatwierdzający nowe etaty dla gimnazyj Russkich w Warszawie.

(d. 29 Lipca (10 Sierpnia) 1866 roku)

Z Bożej Łaski

MY, ALEXANDER II-gi,

CESARZ I SAMOWŁADCA WSZECH ROSSYJ, KRÓL POLSKI,
WIELKI KSIĄŻĘ FINLANDZKI,
etc, etc, etc.

Ukazem NASZYM z dnia 30 Sierpnia (11 Września) 1864 r., postanowiliśmy założenie w mieście Warszawie gimnazyum Russkiego, a przy nim progimnazyum żeńskiego i szkoły początkowej, z tym natenczas zamiarem, aby rzeczone progimnazyum następnie zamienionem zostało w gimnazyum o sześciu klassach.

Zważywszy, że, w skutek znacznego rozwoju szkół takowych, zamienienie progimnazyum żeńskiego w Warszawie na gimnazyum staje się, w czasie obecnym, koniecznym, tudzież że zachodzi potrzeba powiększyć etaty Warszawskich Russkich zakładów naukowych, zgodnie z przedstawieniem Rady Administracyjnej, rozpoznaniem w Komitecie do spraw Królestwa Polskiego, postanowiliśmy i stanowimy:

Art. 1.

Rossyjskie progimnazyum żeńskie w mieście Warszawie zamienić na żeńskie gimnazyum o sześciu klassach, w ścisłym zastosowaniu się do zasad Ukazu z dnia 30 Sierpnia (10 Września) 1864 roku.

Art. 2.

Poprzednie etaty Russkich zakładów naukowych w Warszawie, zastąpić nowemi, do niniejszego dołączonemi, i wprowadzić je w wykonanie z d. 30 Sierpnia (11 Września) 1866 r.

Art. 3.

Potrzebne fundusze, podług etatów rzeczonych, mają być assygnowane ze Skarbu Królestwa, w sposób wskazany przepisami, do czasu zaś otworzenia wszystkich klass w Russkiem żeńskim gimnazyum, fundusze takowe, oznaczone etatem, winny być assygnowane w ilości, stosunkowo zredukowanej do potrzeby rzeczywistej.

Ст 4.

Исполнение сего Указа, который долженъ быть внесенъ въ Дневникъ Законовъ, поручаемъ Нашему Намѣстнику и Совѣту Управленія въ Царствѣ Польскомъ.

Данъ въ Петергофѣ, 29 Іюля (10 Августа) 1866 года.

(подписано) „АЛЕКСАНДРЪ“.

Контрасигнировалъ: Главный Начальникъ Собственной Его Императорско-Царскаго Величества Канцеляріи по дѣламъ Царства Польскаго, Статсъ-Секретарь *Н. Милютинъ*.

Приложение 1-е къ N° 75-му.

На подлинномъ Собственною Его Императорскаго Величества рукою написано: „Быть по сему“.

Въ Петергофѣ, 29 Іюля (10 Августа) 1866 года.

Съ подлиннымъ вѣрно:

Главный Начальникъ Собственной Его Императорскаго Величества Канцеляріи по дѣламъ Царства Польскаго, Статсъ-Секретарь (подписано) *Н. Милютинъ*.

ШТАТЪ РУССКОЙ СЕМИКЛАССНОЙ МУЖСКОЙ ГИМНАЗИИ ВЪ ВАРШАВѢ.

№	Наименованіе статей расхода	Число лицъ	Жалованье		Классы должностей	Эмеритальные права.
			Одному	Всѣмъ		
			Рубли серебромъ			
1	Директоръ (при казенной квартирѣ) . . .	1	2,500	2,500	V	По учебной службѣ.
2	Помощникъ Директора (онъ же завѣдуетъ и счетною частію Варшавскихъ русскихъ учебныхъ заведеній (при казенной квартирѣ) . . .	1	2,000	2,000	VII	
3	Законоучитель (онъ же и настоятель Православной гимназической церкви) . . .	1	1,500	1,500	—	
4	Учители наукъ и языковъ . . .	12	1,500	18,000	VIII	

Art. 4.

Wykonanie Ukazu niniejszego, który w Dzienniku Praw zamieszczony być ma, polecamy NASZEMU Namiestnikowi i Radzie Administracyjnej w Królestwie Polskiem.

Dan w Peterhofie, d. 29 Lipca (10 Sierpnia) 1866 r.

(podpisano) „АЛЕКСАНДРЪ“.

Kontrasygnował: Główny Naczelnik Własnej Jego CESARSKIEJ MOŚCI Kancelaryi do spraw Królestwa Polskiego, Sekretarz Stanu *N. Milutin*.

1-szy Annex do Nr. 75-go.

Na oryginale własną Jego CESARSKIEJ MOŚCI ręką napisano: „Ma być podług tego“.

w Peterhofie, d. 29 Lipca (10 Sierpnia) 1866 roku.

Zgodno z oryginałem:

Główny Naczelnik Własnej Jego CESARSKIEJ MOŚCI Kancelaryi do spraw Królestwa Polskiego,

Sekretarz Stanu (podpisano) *N. Milutin*.

ETAT RUSSKIEGO O SIEDMIU KLASSACH GIMNAZYUM MĘZKIEGO W WARSZAWIE.

№	Wyszczególnienie pozycji etatowej	Liczba osób	P ł a c a		Klasa urzędu	Prawa do emerytury.
			Jednemu	Wszystkim		
			Rubli srebrem			
1	Dyrektor (oprócz skarbowego lokalu) . . .	1	2,500	2,500	V	Zapewnione służbie naukowej.
2	Pomocnik Dyrektora, zawiadujący razem rachunkowością Russkich zakładów naukowych w Warszawie (oprócz skarbowego lokalu) . . .	1	2,000	2,000	VII	
3	Nauczyciel Religii (zrazem Proboszcz Prawosławnej gimnazjalnej cerkwi) . . .	1	1,500	1,500	—	
4	Nauczyciele nauk i języków . . .	12	1,500	18,000	VIII	

5	Учитель польскаго языка (онъ же преподаетъ и въ женской гимназии)	1	1,200	1,200	VIII	По учебной службѣ.
6	Учитель чистописанія, черченія и рисованія	1	900	900	IX	
7	Воспитатели	2	1,200	2,400	VIII	
8	Учитель церковнаго пѣнія (онъ же обучаетъ въ женской гимназии и въ обоихъ отдѣленіяхъ начального училища)	1	600	600	IX	
9	Письмоводитель (онъ же и Смотритель зданія гимназии, при казенной квартирѣ)	1	600	600	X	По гражданской службѣ.
10	Врачу	1	300	300	VIII	
11	Причетникъ при гимназической церкви	1	300	300	—	
12	Добавочнаго жалованья: Библіотекарю и Секретарю Совѣта	2	200	400	—	
13	На стипендіи бѣднымъ ученикамъ	—	—	1,450	—	
14	На бібліотеку	—	—	550	—	
15	На учебныя пособия, классныя принадлежности и награды ученикамъ	—	—	400	—	
16	На уроки гимнастики	—	—	300	—	
17	На содержаніе гимназической церкви	—	—	150	—	
18	На канцелярскія принадлежности и на наемъ писца	—	—	400	—	
19	На наемъ прислуги	—	—	800	—	
20	На отопленіе и освѣщеніе зданія гимназии	—	—	800	—	
21	На ремонтъ зданія и содержаніе чистоты въ ономъ	—	—	600	—	
Итого		—	—	36,150	—	

5	Nauczyciel języka polskiego (zarazem wykłada w gimnazjum żeńskim)	1	1,200	1,200	VIII	Zapewnione służbie naukowej.
6	Nauczyciel kalligrafii, rysunku linearnego i rysunków	1	900	900	IX	
7	Dozorcy klassowi	2	1,200	2,400	VIII	
8	Nauczyciel śpiewu cerkiewnego (uczy zarazem w gimnazjum żeńskim i w obu oddziałach szkoły elementarnej)	1	600	600	IX	
9	Sekretarz (z a r a z e m Rządca gmachu gimnazyalnego, oprócz skarbowego lokalu)	1	600	600	X	Zapewnione służbie administracyjnej
10	Lekarz	1	300	300	VIII	
11	Sługa przy cerkwi gimnazyalnej	1	300	300	—	
12	Placa dodatkowa: Bibliotekarzowi i Sekretarzowi Rady	2	200	400	—	
13	Na stypendya dla niezamożnych uczniów	—	—	1,400	—	
14	Na bibliotekę	—	—	550	—	
15	Na pomoce naukowe, potrzeby klassowe i na nagrody dla uczniów	—	—	400	—	
16	Na lekcyje gimnastyki	—	—	300	—	
17	Na utrzymanie cerkwi gimnazyalnej	—	—	150	—	
18	Na materyały piśmienne i na najęcie Pisarza	—	—	400	—	
19	Na najęcie niższej służby	—	—	800	—	
20	Na opał i światło dla gmachu gimnazyalnego	—	—	800	—	
21	Na reparacye gmachu i utrzymanie w nim czystości	—	—	600	—	
Razem		—	—	36,150	—	

Приложение 2-е къ № 75-му.

Штатъ Русской шестиклассной женской гимназии въ Варшавѣ.

№	Наименованіе статей расхода	Число лингъ	Жалованье		Классы должностей	Эмеритальные права.
			Одному	Всѣмъ		
			Рубли сер.			
1	Директору гимназии добавочнаго жалованья (вмѣстѣ и за управленіе русскимъ начальнымъ училищемъ) . .	1	1,000	1,000	—	По учебной службѣ.
2	Главная воспитательница (при казенной квартирѣ)	1	1,500	1,500	—	
3	Законоучитель	1	1,200	1,200	—	
4	Учители наукъ и языковъ	4	1,500	6,000	VIII	
5	Учители наукъ и языковъ	2	1,200	2,400	VIII	
6	Учитель чистописанія, черченія и рисованія .	1	900	900	IX	
7	Учительница рукодѣлій .	1	400	400	—	
8	Воспитательницы . . .	6	600	3,600	—	
9	Писецъ (онъ же и Смотритель зданія, при казенной квартирѣ) . .	1	400	400	XII	По гражданской службѣ.
10	На вознагражденіе за уроки, не распредѣленные между штатными Учителями, считая за урокъ отъ 1 руб. до 1 руб. 20 коп. сер. .	—	—	2,000	—	
11	На стипендіи бѣднымъ ученицамъ	—	—	800	—	
12	На бібліотеку	—	—	350	—	
13	На учебныя пособия, классныя принадлежности и награды ученицамъ	—	—	300	—	
14	На уроки гимнастики .	—	—	250	—	

2-gi Annex do Nr. 75-go.

ETAT RUSSKIEGO ŻEŃSKIEGO GIMNAZYUM W WARSZAWIE.

№	Wyszczególnienie pozycji etatowej	Liczba osób	P ł a c a		Klasa urzędu	Prawa do emerytury
			Jednemu	Wszystkim		
			Rubli srebrem			
1	Dyrektorowi gimnazjum płacy dodatkowej (razem za zarząd szkołą początkową) . .	1	1,000	1,000	—	Zapewnione służbie naukowej.
2	Główna ochmistrzyni (oprócz rządowego lokalu)	1	1,500	1,500	—	
3	Nauczyciel Religii . .	1	1,200	1,200	—	
4	Nauczyciele nauk i języków	4	1,500	6,000	VIII	
5	Nauczyciele nauk i języków	2	1,200	2,400	VIII	
6	Nauczyciel kalligrafii, rysunku linearnego i rysunków	1	900	900	IX	
7	Nauczycielka robót . .	1	400	400	—	
8	Dozorczyńnię klasowe .	6	600	3,600	—	
9	Pisarz (zarazem rządcą gmachu, oprócz lokalu rządowego)	1	400	400	XII	Zapewnione służbie administracyjnej.
10	Na wynagrodzenie za lekcye, nierozdzielone pomiędzy Nauczycieli etatowych, licząc za lekcye od 1 rubla do 1 rubla 20 kop. sr. . .	—	—	2,000	—	
11	Na stypendya dla niezamożnych uczennic .	—	—	800	—	
12	Na bibliotekę	—	—	350	—	
13	Na pomoce naukowe, potrzeby klasowe i nagrody dla uczennic .	—	—	300	—	
14	Na lekcye gimnastyki .	—	—	250	—	

15	На канцелярскія принадлежности	—	—	50	—
16	На наемъ прислуги	—	—	600	—
17	На отопленіе и освѣщеніе зданія	—	—	600	—
18	На ремонтъ зданія и содержаніе чистоты въ ономъ	—	—	500	—
Итого		—	—	22,850	—

Приложение 3-е къ № 75-му.

Штатъ Варшавскаго Русскаго начальнаго училища для дѣтей
обоюго пола.

№	Наименованіе статей расхода	Число лицъ	Жалованье		Классы должностей	Эмеритальные права.
			Одному	Всѣмъ		
			Рубли	серебромъ		
<i>А) Для мальчиковъ:</i>						
1	Законоучитель	1	350	350	—	По учебной службѣ.
2	Учитель (при казенной квартирѣ)	1	700	700	X	
3	На пособіе бѣднымъ ученикамъ	—	—	125	—	
4	На учебныя пособія, классныя принадлежности и награды ученикамъ	—	—	100	—	
5	На отопленіе и содержаніе помѣщенія	—	—	150	—	
6	На наемъ сторожа	—	—	120	—	
Итого		—	—	1,545	—	

15	Na materyały piśmienne	—	—	50	—
16	Na najęcie niżej słuźby	—	—	600	—
17	Na opał i światło dla gmachu	—	—	600	—
18	Na reparacye gmachu i utrzymanie w nim czystości	—	—	500	—
Razem		—	—	22,850	—

3-ci Annex do Nr. 75-go.

Etat Warszawskiej Russkiej Szkoły Początkowej dla dzieci płci
obojej.

№	Wyszczególnienie pozycji etatowej	Liczba osób	Płaca		Klasa urzędu	Prawa do emerytury.
			Jednemu	Wszystkim		
			Rubli	srebrem		
<i>А) Dla chłopców:</i>						
1	Nauczyciel Religii	1	350	350	—	Zapewnione służbie naukowej.
2	Nauczyciel (oprócz rządowego lokalu)	1	700	700	X	
3	Na wsparcia dla niezamożnych uczniów	—	—	125	—	
4	Na pomoce naukowe, potrzeby w klassach i na nagrody dla uczniów	—	—	100	—	
5	Na opał i utrzymanie całego lokalu	—	—	150	—	
6	Na najęcie stróża	—	—	120	—	
Razem		—	—	1,545	—	

Б) Для двоекъ:					
1	Законоучитель . . .	1	350	350	—
2	Учительница (при казенной квартирѣ) .	1	700	700	—
3	На пособия бѣднымъ ученицамъ	—	—	125	—
4	На учебныя пособия, классныя принадлежности и награды ученицамъ	—	—	100	—
5	На отопленіе и содержаніе помѣщенія . .	—	—	150	—
6	На наемъ женской прислуги	—	—	100	—
и т о г о .		—	—	1,525	—
а в с е г о .		—	—	3,070	—

Главный Начальникъ Собственной Его Императорскаго Величества Канцеляріи по дѣламъ Царства Польскаго,
Статсъ-Секретарь (подписано) *Н. Милютинъ.*

Б) Для девочек:					
1	Наuczyciel Religii . .	1	350	350	—
2	Nauczycielka (oprócz rządowego lokalu) .	1	700	700	—
3	Na wsparcia dla niezamożnych uczennic . .	—	—	125	—
4	Na pomoce naukowe, potrzeby klasowe i na nagrody dla uczennic	—	—	100	—
5	Na opał i utrzymanie całego lokalu	—	—	150	—
6	Na najęcie służby żeńskiej	—	—	100	—
Razem .		—	—	1,525	—
Summa .		—	—	3,070	—

Główny Naczelnik Własnej Jego Cesarskiej Mości Kancelaryi do spraw Królestwa Polskiego,
Sekretarz Stanu (podpisano) *N. Milutin.*

N° 76.

Постановление Учредительнаго Комитета о преобразованіи
среднихъ учебныхъ заведеній въ Царствѣ Польскомъ.

(13 (25) Августа 1866 года).

По указу Его Величества

АЛЕКСАНДРА II-го,

ИМПЕРАТОРА и САМОДЕРЖЦА ВСЕРОССИЙСКАГО, ЦАРЯ ПОЛЬСКАГО,
ВЕЛИКАГО КНЯЗЯ ФИНИЯНДСКАГО,
и проч., и проч., и проч.

Учредительный Комитетъ въ Царствѣ Польскомъ.

Въ исполненіе Высочайшаго повелѣнія, послѣдовавшаго 29 Іюля (10 Августа) сего 1866 года и объявленнаго въ отзывѣ Главнаго Начальника Собственной Его Императорскаго Величества Канцеляріи по дѣламъ Царства Польскаго отъ 9 (21) сего Августа, за № 10,552, о преобразованіи среднихъ учебныхъ заведеній въ Царствѣ Польскомъ, Учредительный Комитетъ постановилъ и постановляетъ:

I. Для преобразованія среднихъ учебныхъ заведеній въ Царствѣ Польскомъ, на основаніи Высочайше утвержденныхъ 5 (17) Января 1866 года уставовъ принять слѣдующія мѣры:

Ст. 1.

Преобразовать въ семиклассныя классическія гимназіи:

- a) второе Варшавское уѣздное училище, которое, пользуясь отчасти штатомъ Щебржешинской гимназіи, существуетъ нынѣ подъ именемъ 4-й Варшавской гимназіи, съ исключеніемъ штата на непредполагаемой болѣе къ открытію Щебржешинской гимназіи изъ смѣты вѣдомства Народнаго Просвѣщенія; и
- b) Мариампольское уѣздное училище, при чемъ, преподаваніе всѣхъ учебныхъ предметовъ въ Мариампольской гимназіи производить на русскомъ языкѣ, а также ввести въ нее, для желающихъ, обученіе литовскому языку.

N° 76.

Postanowienie Komitetu Urządzającego w przedmiocie zreorganizowania średnich zakładów naukowych w Królestwie Polskiem.

(d. 13 (25) Sierpnia 1866 roku.)

W IMIENIU NAJJAŚNIEJSZEGO

ALEXANDRA II-go,

CESARZA I SAMOWŁADCY WSZECH ROSSYJ, KRÓLA POLSKIEGO,
WIELKIEGO KSIĘCIA FINLANDZKIEGO,
etc., etc , etc.

Komitet Urządzający w Królestwie Polskiem.

W wykonaniu Najwyższego rozkazu, zapadłego w dniu 29 Lipca (10 Sierpnia) 1866 roku, a objawionego przez odezwę Głównego Naczelnika Własnej Jego CESARSKIEJ MOŚCI Kancellaryi do spraw Królestwa Polskiego z dnia 9 (21) Sierpnia roku bieżącego № 10,552, w przedmiocie zreorganizowania średnich zakładów naukowych w Królestwie Polskiem, Komitet Urządzający postanowił i stanowi:

I. W celu zreorganizowania średnich zakładów naukowych w Królestwie Polskiem, na zasadzie Ustaw Najwyższej w d. 5 (17) Stycznia 1866 roku zatwierdzonych, przedsięwziąć środki następujące:

Art. 1.

Zreorganizować na siedmioklassowe gimnazya klasyczne:

- a) drugą szkołę powiatową w Warszawie, która korzystając w części z etatu gimnazjum w Szczepieszynie, istnieje obecnie pod nazwą 4-go gimnazjum w Warszawie, z wyłączeniem etatu gimnazjum Szczepieszyńskiego, którego otwarcie nie jest zamierzonym, z etatu Wydziału Oświecenia Publicznego;
- b) szkołę powiatową w Maryampolu, przyczem wykład wszystkich przedmiotów w gimnazjum Maryampolskiem dokonywać w języku rosskim, tudzież zaprowadzić w niem, dla życzących, naukę języka litewskiego.

Ст. 2.

Два спеціальныя уѣздныя училища: одно въ Варшавѣ, а другое въ Влоцлавкѣ, преобразовать въ семиклассныя реальныя гимназіи.

Ст. 3.

Открытую въ прошломъ году Русскую Бѣльскую пятиклассную прогимназію, преобразовать въ Русскую же семиклассную классическую гимназію, и сверхъ того учредить въ городѣ Бѣль русскіе педагогическіе курсы для Греко-Уніатскаго населенія по примѣру таковыхъ же курсовъ въ городѣ Холмѣ.

Ст. 4.

Высочайше утвержденные въ 5 (17) день Января 1866 года уставъ и штаты русскихъ мужскихъ гимназій и прогимназій для Греко-Уніатскаго населенія, ввести въ гимназію Сѣдлецкую, съ преобразованиемъ ея въ русскую классическую, а равно учредить въ городѣ Сѣдльцахъ четырехклассную Русскую женскую прогимназію, съ тѣмъ, чтобы она могла быть, въ случаѣ надобности, развита до Русской шестиклассной женской гимназіи.

Ст. 5.

Учредить Русскую мужскую классическую прогимназію въ городѣ Замостьѣ.

Ст. 6.

Уѣздное училище въ Грубѣшовѣ, преобразовать въ Русскую классическую прогимназію.

Ст. 7.

Ввести преподаваніе на русскомъ языкѣ всѣхъ учебныхъ предметовъ въ существующія въ городѣ Суwalkахъ гимназіи мужскую и женскую, съ тѣмъ, чтобы въ нихъ преподаваемъ былъ для желающихъ и литовскій языкъ.

Ст. 8.

Образовать въ Царствѣ Польскомъ, кромѣ гимназій и прогимназій, предназначенныхъ преимущественно для отдѣльных народностей, польской, русской, литовской и нѣмецкой, также гимназіи и прогимназіи смѣшанныя, въ которыхъ преподаваніе было бы приспособлено и къ потребностямъ еврейскаго населенія, съ назначеніемъ въ сіи заведенія особаго еврейскаго законоучителя.

Обученіе въ оныхъ производить на русскомъ языкѣ. Въ на-

Art. 2.

Dwie specyalne szkoły powiatowe: jedną w Warszawie a drugą w Włocławku zreorganizować na siedmioklassowe gimnazya realne.

Art. 3.

Otwarte w roku zeszłym Russkie pięcioklassowe progimnazyum w Białym, zreorganizować na Russkie siedmioklassowe gimnazyum klassyczne, a oprócz tego uorganizować w mieście Białym Russkie kursa pedagogiczne dla ludności Greko-Unickiej, na wzór takichże kursów w mieście Chełmie.

Art. 4.

Najwyżej zatwierdzoną w dniu 5 (17) Stycznia 1866 roku Ustawę i etaty gimnazyów i progimnazyów męzkich dla ludności Greko-Unickiej, zastosować do gimnazyum w Siedlcach, z reorganizacją takowego na Russkie gimnazyum klassyczne, a oraz urządzić w mieście Siedlcach czteroklassowe Russkie progimnazyum żeńskie, tak, aby ono mogło być, w razie potrzeby, zamienionem na Russkie sześcioklassowe gimnazyum żeńskie.

Art. 5.

Urządzić Russkie progimnazyum klassyczne męskie w mieście Zamościu.

Art. 6.

Szkołę powiatową w Hrubieszowie zreorganizować na Russkie progimnazyum klassyczne.

Art. 7.

Zaprowadzić wykład w języku russkim wszystkich przedmiotów naukowych w gimnazyum męzkim i żeńskim w mieście Suwalkach istniejących, z tem, aby w nich wykładany był także dla życzących i język litewski.

Art. 8.

Uorganizować w Królestwie Polskim, obok gimnazyów i progimnazyów, przeznaczonych głównie dla oddzielnych narodowości polskiej, russkiej, litewskiej i niemieckiej, gimnazya i progimnazya mieszane, w którychby wykłady zastosowane były i do potrzeb ludności żydowskiej, z przeznaczeniem do tych zakładów osobnego Nauczyciela do nauki religii Mojżeszowej.

Wykłady w nich odbywać się mają w języku russkim.

стоящее время обратить на таковыя смѣшанныя гимназіи существующія въ городѣ Люблинѣ гимназіи мужскую и женскую и Ломжинскую мужскую гимназію, а въ смѣшанныя прогимназіи — уѣздное училище въ предмѣстьѣ города Варшавы Прагѣ, а равно одно изъ существующихъ въ Варшавѣ уѣздныхъ училищъ, и тамошнюю 4-хъ классную женскую прогимназію.

Ст. 9.

Уѣздныя училища: одно Варшавское и Велюнское преобразовать въ прогимназіи классическія, а одно Варшавское же и Конинское въ прогимназіи реальныя.

Ст. 10.

Предоставить Главному Директору Народнаго Просвѣщенія преобразование, на вышеизложенныхъ основаніяхъ, среднихъ учебныхъ заведеній вводить въ дѣйствіе постепенно въ той мѣрѣ, какъ это окажется возможнымъ по личному составу преподавателей.

II. Предоставить учебному въ Царствѣ Начальству остальные, затѣмъ, уѣздныя училища, на основаніи Высочайшаго повелѣнія отъ 29 Іюля (10 Августа) сего года, частью замѣнить педагогическими курсами, частью обратить въ смѣшанныя прогимназіи, согласовавъ нынѣ же въ сохраняемыхъ уѣздныхъ училищахъ ходъ и направленіе учебнаго дѣла съ началами, установленными Высочайшими Указами 30 Августа 1864 года и уставами среднихъ учебныхъ заведеній въ Царствѣ, Высочайше утвержденными 5 (17) Января 1866 года.

III. Предоставить Главному Директору Народнаго Просвѣщенія озаботиться, по возможности введеніемъ преподаванія на русскомъ языкѣ въ еврейскія начальныя училища какъ существующія нынѣ, такъ и имѣющія впредь быть открытыми.

IV. Учредить въ Русскихъ Университетахъ, преимущественно С-Петербургскомъ и Московскомъ, 10-ть стипендій для воспитанниковъ Сувалской и Маріампольской гимназій изъ природныхъ литвиновъ, съ особеннымъ успѣхомъ занимавшихся изученіемъ русскаго и литовскаго языковъ и готовящихся къ ученой или учебной дѣятельности, съ назначеніемъ имъ, изъ Казны Царства Польскаго, по 360 руб. сер. въ годъ и необходимой на проѣздъ суммы, по ближайшему опредѣленію учебнаго въ Царствѣ Начальства, предоставивъ избраніе сихъ стипендіатовъ Пе-

Обеcне замѣнить на такіе гимназیا мѣшане: гимназیا мѣжкїе і зѣнскїе в мїесїе Lublinie istniejące, oraz gimnazjum męzkie w Łomży, a na mѣшане progimnazya: Szkołę powiatową na przedmїесїu miasta Warszawy Pradze, tudziez jedną ze szkół powiatowych, istniejących w Warszawie, i tateczne 4-ro klassowe progimnazjum zѣnskie.

Art. 9.

Szkoły powiatowe: jedną w Warszawie i w Wieluniu zreorganіzować na progimnazya klasyczne, zaś jedną w Warszawie i w Koninie na progimnazya realne.

Art. 10.

Pozostawić Dyrektorowi Głównemu Oświecenia Publicznego wprowadzenie w wykonanie reorganizacyi średnich zakładów naukowych, na zasadach wyżej wyłożonych, stopniowo, w miarę tego, jak to okaże się możebnem, podług osobistego składu nauczycieli.

II. Pozostawić Zwierzchności naukowej w Królestwie, przekształcenie pozostałych szkół powiatowych, na zasadzie Najwyższego rozkazu z dnia 29 Lipca (10 Sierpnia) roku bieżącego, w części na kursa pedagogiczne, a w części na gimnazya i progimnazya mѣшане, obok natychmiastowego zastosowania w utrzymujących się szkołach powiatowych biegu i kierunku edukacyi do zasad, wskazanych przez Najwyższe Ukazy z dnia 30 Sierpnia 1864 roku i Ustawy o średnich zakładach naukowych w Królestwie, Najwyższ w dniu 5 (17) Stycznia 1866 roku zatwierdzonej.

III. Pozostawić Dyrektorowi Głównemu Oświecenia Publicznego postaranie się, w miarę możności, o zaprowadzenie wykładu w języku russkim w szkołach początkowych żydowskich, tak już istniejących, jako i w przyszłości otworzyć się mających.

IV. Urządzić przy Russkich Uniwersytetach, a przedewszystkiem przy St.-Petersburgskim i Moskiewskim 10-ć stypendyów dla wychowalców gimnazyów: Suwalskiego i Maryampolskiego, z pomiędzy rodowitych Litwinów, ze szczególniejszym postępiem oddających się nauce języków russkiego i litewskiego, i sposobiących się do naukowego lub nauczycielskiego zawodu, z przeznaczeniem dla nich ze Skarbu Królestwa Polskiego po 360 rs. rocznie, i niezbędnego na podróż funduszu, podług bliźszego oznaczenia Zwierzchności naukowej w Królestwie, pozosta-

дагогическому Совѣту гимназій, съ утвержденья Начальника Учебной Дирекціи.

V. Исполненіе настоящаго постановленія, которое должно быть внесено въ Дневникъ Законовъ, возлагается на Главнаго Директора Правительственной Коммисіи Народнаго Просвѣщенія.

Состоялось въ Варшавѣ, въ 150-мъ засѣданіи, 13 (25) Августа 1866 года.

Намѣстникъ въ Царствѣ, Генералъ-Адъютантъ
(подписано) *Графъ Бергъ*.

Членъ, Завѣдывающій дѣлами Учредительнаго Комитета
(подписано) *Я. Соловьевъ*.

КОНЕЦЪ IV ТОМА.

wiając wybór tych stypendystów gimnazyalnej Radzie pedagogicznej, za potwierdzeniem przez Naczelnika Dyrekcyi Naukowej.

V. Wykonanie niniejszego postanowienia, które w Dzienniku Praw zamieszczone być ma, wkłada się na Dyrektora Głównego Kommissyi Rządowej Oświecenia Publicznego.

Działo się w Warszawie, na 150-ém posiedzeniu, d. 13 (25) Sierpnia 1866 roku.

Namiestnik w Królestwie, Jenerał-Adjutant
(podpisano) *Hrabia Berg*.

Członek Zarządzający interesami Komitetu Urządzającego
(podpisano) *J. Sołowiew*.

KONIEC TOMU IV.

86414